Tiberij Bacilerij Bononienſis Lectura in Quattuor Libros Ariſtotelis ⁊ Auerrois de celo ⁊ mundo quam quidem illo publico auditorio profitente preclariſſimi Ticinenſes phyloſophye cultores hac verborum ſerie diſpoſuerunt anno MCCCCCV.

✠

Cum gratia ⁊ priuilegio.

¶ Roberti Marie Bemiſij Brixiani Tetraſt.

Undiq; cōueniāt qui ſydera olympica curēt
Et qui multiuagi lympida tecta poli.
Haec tantū Tiberij clauis reſerauit olympū
Abdita clarificat qui loca Ariſtotelis.

¶ Bartholomei vallarij Tridinatis ad lectores Tetraſticon

Uni Tiberio faueas modo lector oportet:
Unus Ariſtotelē nouit ⁊ heſperium.
Unus ad haec phyſicos reſerator tēpora dictus:
Incipiat cultor dicier inde Poli.

¶ Tiberius Bacilerius Bononienſis Magnifico atqꝫ Excellentiſſimo. D.D. Jafredo Carolo Senatus Mediolani preſidi Sapientiſſimo: perpetuam foelicitatem.

Et ſi multa ⁊ pclariſſima philoſophoꝝ ingenia Excellētiſſime pſes in Ariſtotelis libros multa ediderint: quibus recōdite eius viri ſententie illuſtrarenſ: ⁊ iaꝫ ita in aperto ſint: vt Cōmentatore nō multū egeant: Ego tamē vel exercendi ingenij cā: vel periclitādi vires: vel vt verius dicā ſignificāde induſtrie eiuſdeꝫ Ariſtotelis ⁊ Auerrois: quodcūqꝫ opus in man⁹ venerit (Dijs bene iuuātibus) omni ſtudio ⁊ vigilātia exponere mēte aīoqꝫ propoſui: quo reddanſ ijdem meo labore ⁊ ſtudio clariores: nihil eaꝝ rerū prorſus omittēdo: que ipſoꝝ declaratiōi ſint future accomodate: nam huiuſcemodi laborib⁹ vis mentis intendiſ atqꝫ perficiſ: que certe āmittiſ: ſi remittaſ: qꝫ ⁊ ſi nōnullos futuros ſciam qui huic tam honeſto: tamqꝫ vtili labori meo nomen audatie imponant. Juuabit tamē ⁊ me ipſuꝫ vel noſtre iuuentuti: vel meis ſaltem auditorib⁹ qd̄ iaꝫ magna ex parte feci pro virili parte cōſuluiſſe: vt nō ſoluꝫ audiendo: ſed etiam noſtra legendo adeptos ſe aliqd in Dyalectica: Naturali: Diuinaqꝫ phya arbitrenſ. Et te duce adepturos ſe in poſterū magis cōfidant. Tuis enīꝫ auſpitijs rem gerimus qui noſtra ſtudia foues: cui littere placent: q vt cōmode phyari poſſim ſolus effeciſti: fructus quideꝫ igiſ ſiquis eſt: ipſoꝝ eſt: ſed mancipiū tuū. Hoc igiſ opus qd̄ noua ſetura nup prodiit in lucē: magnū quidē vt celuꝫ mundūqꝫ cōtineat. Tuū eſt cui meos in Dyalecticaꝫ ⁊ de naturali auſcultatione Cōmentarios cōſecraui: nihil. n. maius a Tiberio tuo tibi offerri pōt: q exclusa phya nihil poſſidet ſuū. Sentiant alij quicqd velint. Virum doctiſſimū ⁊ ornatū virtutibus neceſſe ē doctos diligere ac bonos: ad te tamqꝫ ad anchoraꝫ litterati decurrūt: ⁊ quia vt eſt in veteri prouerbio. Docti doctos amant. Tu eruditus eruditos foues: ⁊ de litteratis litteratus optime mereris (nō tamen mihi tantū arrogo: vt profitear me doctrina ⁊ virtute preditū eſſe: id dicam dediſſe me operaꝫ quoad facultas tulit: vi nō in poſtremos eſſeꝫ cōnumerandus). Mihi igiſ permagne aſcribo laudi qd̄ ab oībus intelligar amari abſte optīo ⁊ ſapiētiſſimo pſide: quē ⁊ Ludouicus francoꝝ Rex xpianiſſim⁹ Dux Mli ⁊ R^mi. Georgi⁹ d̄ ambaſia gallie legat⁹ necnō ⁊ R^dus Stephan⁹ pōcheri⁹ epīs Pariſiē. ob circūſpectiſſimas ſuas v̄tutes nō ſolū diligūt: verū ēt amāt ardēti⁹. Argumēto ſunt ſuis in reb⁹ maxīs ⁊ grauiſſimis ad mūdi reges ⁊ pricipes tot clariſſime legatōes qbus qdē pro chriſtianiſſima maieſtate pulcherrime ⁊ integgerrime atqꝫ incredibili ſapientia functus es. Te etiaꝫ vnum ex oībus potiſſimum delegerūt qui inſubriū ſtatui pſſes: quē ⁊ fulciēdo titubantiaꝫ ⁊ recreando afflicta: tumultuoſa ſedando ad magnam redigeres tranquillitatē. Sciebat. n. chriſtianiſſim⁹ Rex beatuꝫ futurū inſubriū ſtatum ſi a te regereſ: q ⁊ ſapis ⁊ ſapientie ſtudes. Bono aūt ⁊ ſapiente pſide ſimulqꝫ eloquenti nihil pſectius: nihil magnificētius: nihil ciuibus: vniuerſeqꝫ reipublice neqꝫ felicius neqꝫ beatius exiſtimari pōt. Jaꝫ te gubernante clariſſimaꝝ artiū ſtudia: laudatiſſimeqꝫ virtutes iſtauranſ: illuſtranſ. Muſe reuiuiſcūt. Eloquētia ⁊ vocem ſimul recuperat ⁊ menteꝫ: ingenia excitanſ: oēs ad honeſtas actiones maiore qꝫ antea vnqꝫ cupiditate incenduntſ. Quare cuꝫ tanti me fieri abſte videā: vt honoratiſſimo ſtipendio mun⁹ legendi pfitear: nouerimqꝫ certiſſimū in te vno ſemp paratū eſſe pſidium. Cur nō debeaꝫ nō iure optimo tibi elucubrationes meas cōſecrare? Declarareqꝫ poſteris ſiquid emolumenti ſint mei labores eis allaturi: id totū cā tua ſe cōſequutos: qꝫ ſi vita otiūqꝫ ſupererit: dabo operaꝫ vt maiora: pſtantioraqꝫ in dies tuo nomini dicata ex me in lucem prodeant: pſertim ſi meum ſtudium in eo genere gratum tibi eſſe cognouero. Cui omnia mea hucuſqꝫ gratiſſima eſſe perſpexi. Uale.

¶ Tiberij Bacilerij Bononienſis Lectura in primū de celo ⁊ mundo.

Prima cognitio.

Mundus peripatetice loquēdo ante retroqꝫ cū ſempiternus extitat. Simulqꝫ celeſtia ⁊ ſubceleſtia ſimplicia corpa prime eius ptes. Expedita rerū nālium vtiliſſima ↄſideratiōe in prīa toti⁹ nālis phye pte. Cōſentaneū eſt vt iter varias rex nālū ↄſiderationes pticulares: illa prīa ↄſtituat: quæ ꝺ primis corporib⁹ abūdantiſſime diſſerit. Poſteaqꝫ itaqꝫ dilectiſſimi opinatiſſimiqꝫ diſcipuli annis duob⁹ ſuperiorib⁹ octo libros auſcultatorios: ⁊ tres libros de aīa vobis oī cura: ſtudioqꝫ expoſuerim. Explicāda ſupeſt p̄nti anno ea phye pars que de celo ⁊ mūdo inſcribitur: vt trib⁹ deo fauēte his lecturis ordinarijs totū quaſi negociū nāle abſolutiſſimū iueniat. Et nō recedēdo a ſolita mea ↄſuetudine primo dicā ſniam Ariſtotelis ⁊ Auerrois ⁊ que ad explanationē eorū ptinere videbunt. Mox introducā digreſſiões qb⁹ ſublatis aliās ꝓpoſitiões certiſſimis reſoluent fundamētis. Uos aūt vt ſemꝑ feciſtis libēter audite: atqꝫ animū aduertite: vobis. n. ea libētiſſime cōicabim⁹ q̄ nos lōgo tpe: lōgis vigilijs ⁊ laborib⁹ didicimus.

In primis igit ab Auer. primis de celo in decē ſummas magnas. i. vtiles ptit. ¶ Prīa ē de ſubiectia iſti⁹ artis. i. de mā circa quā hec ars verſat: ⁊ hec ſūma habetur in textu cōmenti primi: in quo Ariſto. intētionē inducit totius nālis phye reſeruādo ꝓpriā huius libri de celo intētionē ad tertiū celi: qð quidē iō fortaſſis fecit: ne ambas tot⁹. ſ. phye ⁊ librox de celo intētiões inuolueret: cōfunderetqꝫ. ¶ Scða eſt de diffinitiōe corpis nālis: eo qꝛ ipm ſolū inter aīa alia corpora eſt cōpletū: ⁊ hec ſūma abſoluit textu cōmenti ſcði: vñ ſubſtantia trine actuali dimēſiōi ſubiecta corp⁹ exiſtit pfectū: trina dimēſio icōpletū. Neqꝫ pono ego corpus methaphyſicū a predictis duob⁹ re ſeiūctū: ſed arbitror corpus methaphyſicū eē corpus ſub ratione entis cōſideratum. Et ſi corpus trine dimēſioni ſubiectū materiā in potētia ↄ̄ſignet cū forma corporeitatis vel gradu ſibi correſpōdente erit corpus genus predicamenti ſubſtātie generaliſſimū: ſm Cōmentatorem tertia Porphyrij cōmentatiōe: at ſi dicat materiam aīa informatā organizatam: in genere ſubſtātie locabit pricipiatiue: pōt itaqꝫ li corp⁹ trib⁹ accipi modis: ⁊ p trina dimēſione: ⁊ p genere ſubſtātie vniuoco vel analogo: quaten⁹. n. erit iſtitut⁹ ad ſignificādū corpa ſubceleſtia tm̄: termin⁹ exiſtet vniuocus: vt vero deſignat ⁊ celeſtia ⁊ ſublunaria corpa ſic analogus non vniuocus inuenit: li corpus hac ſecunda acceptiōe: ⁊ li naturatū pari filo ꝓcedunt: cū conuertant: ſintqꝫ equalis ambitus ⁊ cōmunitatis. Iterū ſumit corpus pro altera parte animati: cōſtituuntur nāqꝫ animata omnia ex anima ⁊ corpore: inanimata autem ex materia prima ⁊ forma. Propterea dicebā anno ſuperiori. 2. de anima. 6. omnis forma eſt aut anima aut non anima: forma que ē anima eſt actus corporis: forma que eſt non aīa act⁹ eſt materie prīe: vñ aīata oīa diuidūtur in ptem per ſe mouentē ⁊ ptē p ſe motā: cōponūturqꝫ ex aīa ⁊ corpore: ⁊ in eis reſiſtētia intrinſeca repit: at inaīata nō ſic partiunt: nō cōponūturqꝫ ex forma ⁊ corpore: ⁊ in eis reſiſtentia intrinſeca nō reperit: que tamen ſit eā: quare materia vt ſtat ſub forma aialis nūcupetur corpus: quatenus vero informatur formis que ſunt nō aīe nō mereat nomē corporis: difficile eſt aſſignare. Dico tñ qꝛ aīa eſt actus corporis: qꝛ pficit māῖ organizatā: materia aūt vt organizata nomē hꝫ corporis: ⁊ talis organizatio que in diffinitione aīe includitur nō dicit accidens: neqꝫ noiat partes quātitatis: ſed noiat partes materie: mā ergo exiſtens in aīatis hꝫ organizationē: quā qdez nō hꝫ vt in corporibus malatis inuenit. Uel dico qꝛ corpus pōt accipi pro ſubſtantia ſubiecta trine dimēſioni: pro trina dimēſione: ⁊ pro aggregato ex ſubſtātia ⁊ dimēſiōe. ¶ Tertia ſumma oſtendit mūduz eſſe perfectū: que habet Textu Cōmenti. 3. ⁊. 4. ¶ Quarta cōſiſtit in demōſtratiōe ei⁹ qð ē corp⁹ eē ſimplex: rotūdū: ↄ̄ſiſtis nature diuerſis ab corpox ſimpliciū motox motu recto: dicit celū hīe cōſimilez naturā cuz natura elemētox: quantū ad ſimplicitatē motus: ⁊ celum vocatur ſimplex: ſpirituale: abſtractuz: quia caret materia in potentia: nō eſt. n. materia in potētia pars celi eſſentialis: neqꝫ deſſerens intelligentiā celeſtez: elementa nominantur ſimplicia: quia non ſunt mixta: ⁊ hec ſumma eſt a Textu Cōmēti. 5. vſqꝫ ad. 17. ¶ Quinta declarat celū nō eſſe graue: nec leue a. 17. ad. 20. ¶ Sexta a. 20. ad. 33. demonſtrat numeruz corporū ſimpliciuz ⁊ celum motu locali dūtaxat moueri: cum enim a celo materia in potentia remoueat: nō poteſt celuz generari corrumpi: alterari: augeri: diminui. Unde orbis ſubiect⁹ intelligētie in potētia ē ad vbi: nō ad formas ſubſtātiales denuo capeſcendas: velut eſt mā que eſt pars corporū ſublunariū: nec ad intellectiones: ſicuti eſt intellectus humanus qui non hꝫ aliaz naturā niſi qꝛ eſt poſſibilis vocatus ⁊ capax oium intellectionū. ¶ Septima cōuincit mundum eſſe finitū a. 33. ad. 76. ¶ Octaua cōcludit vnitatez mūdi numeralem a. 76. ad. 97. ¶ Nona pbat a. 97. ad. 101. extra munduz nec plenū eſſe: nec vacuū: eſt eniz vacuū apud Ariſtotelez ſpatiū in quo nō ē corpus naturale: ſed mathematicū tantuz: ſi aūt Deus annihilaret aerem hic exiſtentē penitus: apud theologos eſſet vacuū. i. ſpatium in quo nō eſſet corpus naturale: nec mathematicū: poſſet tñ eſſe. ¶ Decia cōfirmat mūduz nō generabilez eſſe: neqꝫ corruptibilem: ⁊ non poſſe generabile eſſe incorruptibile ⁊ ingenerabile corruptibile: a. 101. vſqꝫ ad. 140. Contra: decima ſumma videt cū ſexta coincidere: ergo. Solutio eſt: Uel plus accipit in decima qꝫ in ſexta. Uel aliud eſt eē corruptibile: aliud corrūpi: in ſexta declarat celuz nō recipere corruptionē: ex quo non colligit ipſuz nō eſſe corruptibilez: ſunt. n. qui tenēt celum eſſe corruptibilez: ipſuz tñ perpetuari a Deo. Decima ergo ſumma cōuincet celum nō eſſe corruptibile: expeditis his decē ſummis finis erit primi libri de celo.

Digreſſio.

Antequam tamen expoſitionem Textus Ariſtotelis ⁊ Auer. aggrediar operepretiuz eſt primo nōnulla premittere documenta: quibus ⁊ ſubiectū libri de celo: ⁊ ordo eiuſdem ad alias partes naturalis phyloſophie ſtabilliatur. Primuz documentū ſit tale: cum ſcientia naturalis ſit ꝺ corporibus ⁊ magnitudinibus naturalibus: ta

lia cõſiderari poſſunt quantũ ad ſua principia ⁊ accidentia vniuerſalia ⁊ ita habetur prima pars phyloſophie: ipſa vero principiata ⁊ corpora naturalia vel ſunt ſimplicia: vl' mixta: ſimplicia ↄſiderata quatenus ſunt principales partes mundi: ⁊ vt habent in ſe principiũ motus localis ſimplicis cõſtituũt ſecundã partem phye: que quidẽ quattuor libros ꝺ celo cõplectiſ. Tertia pars eſt de elementis: inquãtum ipſis mediantibus fuit generatio in mixta: ⁊ ẽ liber de generatiõe ⁊ corruptiõe. De mixtis imperfectis: hoc eſt impreſſionib⁹ metheorologicis eſt quarta pars. De mixtis pfectis inaiatis eſt liber ꝺ mineralibus: ⁊ ordo iſtaꝝ quinqꝫ partiũ ab oibus approbatur. Si alie partes ordine cognitiõis diſtincte ordinentur. Sexta pars erit liber de aia. Septima tractatus de plantis. Octaua ⁊ de hyſtorijs ⁊ partib⁹ ⁊ generatione aialiuꝫ: at tn ordine cognitiõis cõfuſe volumina de plantis ⁊ aialibus antecedunt librũ de aia. Ueruꝫ cum aialia ſint quo ad nos notiora plãtis ⁊ nomina plantarũ a noibus ſumantur animaliũ erit ſexta pars liber de hyſtorijs: partibus ⁊ generatione animaliuꝫ. Septima liber de plantis. Octaua liber ꝺ anima: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ Ariſtoteles dicebat primo metheoꝝ. pertranſeũtes autem de his ſpeculabimur ſi quid poſſumus ſm̃ inductuꝫ modum aſſignare de aialib⁹ ⁊ plantis ⁊ in fine quarti ait: ⁊ tandem ex his ↄſtituta velut hoiẽ: ⁊ plantã ⁊ alia talia: Themiſtius ꝓhemio primi phyſicoꝝ inquit: ⁊ qm̃ in tria genera fere animãs natura deducitur aialia: fructices: ⁊ ea que quia ex vtroqꝫ naturam habẽt zoophyta appellanſ: ceu inter aialia atqꝫ plantas ambigua ⁊ in amboꝝ generꝫ collimitio conſtituta de aialibus veluti per quẽdam hyſtorie modũ execut⁹ eſt in his libris quos de aialiuꝫ hyſtorijs inſcripſit: rõnes vero atqꝫ cauſas in his libris aperuit quos ꝺ generatiõe aialiuꝫ: ptib⁹: motib⁹: ſomno ſimilibuſqꝫ cõpoſuit: eodẽ pacto de ſtirpib⁹ atqꝫ plantis duplici via ⁊ rõne diſſeruit: ergo his ↄſtat ꝙ libri de aialib⁹ anteponunſ libris de plãtis. Quare de corporibus celeſtibus in primo ⁊ ſecũdo celi: de elemẽtis in tertio ⁊ quarto pertractabitur.

Secundum documentũ ẽ tale. Naturatũ ea rõne qua ſubiciſ motui locali ſimplici ſubiectũ ẽ libri de celo: rõ ẽ illud primũ in aliqua facultate ſubiectũ ſtabiliſ: qꝺ eſt ſubiectũ reſpectu principaliſſime paſſiõis in illa facultate cõſiderate. Sed principaliſſima paſſio hic ↄſiderata eſt mobile motu locali ſimplici: reſpectu cui⁹ nõ ẽ aliꝺ opportunũ ſubiectũ ꝙꝫ naturatum vt hꝫ in ſe principium motus localis ſimplicis: ergo. Itẽ nulluꝫ complexuꝫ põt eſſe ſubiectũ in ꝓpoſitiõe ſcibili: hec nãqꝫ hõ riſibilis eſt riſibilis nõ eſt in ſcꝺo modo: ergo nec corp⁹ mobile ad vbi: nec ens mobile ad vbi poterũt ſciẽtifice ſubici paſſioni in hoc libro intente. Uñ naturatũ vt hꝫ in ſe pricipiũ mot⁹ ⁊ quietis ſubiectũ eſt libri phyſicoꝝ ⁊ totius nãlis phye: vt ſubiciſ motui locali ſimplici ſubiectuꝫ ẽ libri de celo: ea vero rõne qua ſubiciſ generatiõi ⁊ corruptioni ⁊ alijs motibus ad formã id eſt circa qꝺ verſaſ Ariſtoteles in libro ꝺ gnãtione. Et quẽadmoduꝫ hac demõſtratiõe. Quicquid habet in ſe principiũ motus ⁊ quietis eſt mobile: omne naturatũ habet in ſe principiuꝫ motus ⁊ quietis: ergo omne naturatuꝫ ẽ mobile: roborantur oĩa que in libris phyſicoꝝ diſſerũtur: ita hac. Quicquid hꝫ in ſe principiũ motus localis ſimplicis eſt mobile localiter ſimplr: omne naturatũ quaten⁹ hꝫ in ſe principium motus localis ſimplicis eſt mobile localiter ſimpliciter: ergo omne naturatuꝫ tali explicatum ratione eſt mobile localiter ſimpliciter: tenet quicquid in hoc libro tractabiſ. Stante hac determinatione infero corolarie primo: celum nõ eſſe ſubiectum: cum non ſit equalis ambitus cum paſſione principaliſſima hic cõſiderata: licet eniꝫ omne celũ ſit mobile localr ſimplr: nõ tamen ecõtra: omne mobile localr ſimplr eſt celum: quare elementa ſunt vere ptes ſubiectiue ſubiecti libri ꝺ celo: ⁊ nõ ẽ veꝝ ꝙ ↄſiderenſ hic dũtaxat vt faciũt ad cognitionẽ celi capeſcẽdã: ⁊ ꝑ accidẽs ⁊ ſcꝺaria intentione. Infero ſcꝺo vniuerſum nõ eſſe ſubiectũ: tũ qꝛ hic non agiſ ꝺ oib⁹ ptib⁹ vniuerſi: tũ qꝛ: iſte termin⁹ vniuerſuꝫ nõ ẽ ſubiectũ ſcibile: cũ ſignificet aggregatũ ꝑ accidẽs. Infero tertio corp⁹ ſimplex nõ eſſe ſubiectũ: cũ non oĩa q̃ ptinẽt ad corpa ſimplicia in hoc libro tradanſ: ſꝫ in libris de gnãtiõe multa de elemẽtis diſcutiunſ: ⁊ lꝫ corpa ſimplicia ſint partes integrales vniuerſi ⁊ partes ſubiectiue corporis ſimplicis in cõmuni: nõ tñ vniuerſum eſt ſubiectũ: ⁊ corpus ſimplex ſic vlr ↄſideratũ: abſurdũ ẽt eſt ↄcedere vniuerſuꝫ eẽ ſubiectũ primũ primitate principalitatis: ⁊ corp⁹ ſimplex primũ primitate cõitatis. ¶ Cõtra: hec ſcia ꝺ celo libro phyſicoꝝ ſubalternareſ: cũ hoc ſubiectũ addat ſupra ſubiectũ libri phyſicoꝝ: qꝺ qdẽ ẽ naturatũ ſb rõne nãle. i. naturatũ vt hꝫ i ſe pricipiũ mot⁹ ⁊ quietis. ¶ Solutio ẽ: ad ſubalternationẽ verã dꝫ ſubiectuꝫ ſciẽtie ſubalternate addere ſup̃ ſubiectũ ſbalternantis dĩaꝫ accidẽtalẽ: ↄſtat aũt ſubiectũ libri ꝺ celo ptẽ eſſe ſubiectiuã ſubiecti libri de phyſica auſcultatiõe. Teneſ ẽt ſubalternãs exponere cãm eoꝝ q̃ in ſciẽtia ſbalternata tractãſ: prio poſterioꝝ capite. 13. ¶ Itẽ i hoc libro li nãtũ nõ deffiniſ: opꝫ aũt quẽlibet artificẽ p̃i⁹ deſcribere gen⁹ i quo ↄſiderat: prio celi. 2. ꝯ. ¶ Solutio ẽ: fuit iſte termin⁹ nãtũ diffinit⁹. 2. phyſicoꝝ. 4. ⁊ ſatis ẽ ꝙ hic diffiniaſ li corp⁹: q qdẽ terminus equaſ cũ iſto termino nãtũ: nõ pono tñ corpus ſubiectũ ꝑꝑ ei⁹ equocationẽ: põt nãqꝫ accipi corp⁹ ꝓ trina dimẽſiõe: ꝓ genere ꝑdicamẽti ſubſtãtie: ꝓ altera pte aiati: ⁊ ꝓ aggregato ex ſubſtãtia ⁊ trina dimẽſiõe. ¶ Itẽ: hoc ſubiectũ cõe ẽ celo ⁊ elemẽtis differẽtib⁹ pluſqꝫ generꝫ: quoꝝ nõ poterit eẽ vna ſciẽtia. ¶ Solutio eſt: dico analogiam ſufficere ad ſubiectũ ſciẽtie: nõ enim oportet tantã eſſe vnitatẽ obiecti: quãta ẽ ſciẽtie: eadem nãqꝫ ſcientia eſt corruptibili ⁊ incorruptibili. 2. phyſicorum. 71. quibus tamẽ nihil eſt cõmune vniuocuꝫ. 10. methaphyſice vltimo. ¶ Rurſus naturatum eſt compoſituꝫ ⁊ hoc aliquid qꝺ vniuerſale fieri non põt: cum ſola forma ſit vlis: primo celi. 92. ſolum autem vle ſubiectũ eſt in propoſitione ſcibili. ¶ Solutio eſt: dico naturatum poſſe fieri vniuerſale ratione forme explicate nomie cõcreto ſupponẽte pro indiuiduis: hinc eſt ꝙ primo ꝺ anima. 8. concilio Cõmentatorẽ modo dicenteꝫ diffinitionem eſſe ſingulariuꝫ: modo vniuerſalia ſolũ aſſerit definiri: intentiones enim rerum naturaliter ſignificantes explicanſ nominibus concretis ꝓ reb⁹ ſupponentibus. ¶ Amplius ſi ſic: omniũ concluſionum demõſtrataꝝ in hoc libro eſſet vnus habit⁹ ab vnitate huius ſubiecti: ⁊ ita ex habitibus ſpecie differentibus vnus habitus originaretur. ¶ Solutio eſt: dico ſcientiam iſtaꝫ vnaꝫ eſſe vnitate potentiali: ⁊ fateor reſpectu habituum ſpecie diſtinctoruꝫ vnũ

habitũ

habitū ponendū eſſe potentiali vnitate: non forma/
li: nec virtuali: habitus enim formalis notitia eſt p/
pria vnius determinate concluſionis: habitus vir/
tualis eſt notitia ſubiecti inclinans intellectum ad
conſiderationē paſſionū cū3 tali ſubiecto conuertibi
lium: habitus potētialis eſt notitia ſubiecti inclinās
intellectum ad ſpeculationē eorum que potentiali/
ter in tali ſubiecto īcludunt. Quare licet hoc ſubie/
ctum ab auctoribus nō fuerit poſitū explicite: eum
tamen ītellexerunt: locus etiam ab auctoritate nega
tiue nō tenet: ⁊ eſt ſubiectū facultatis notiſſimū via
attributionis: nō via cognitōis: pōtq3 pbari aliqđ eē
ſubiectū: quis ꝺ ipſo precognoſcatur quid ⁊ quia.

Tertium documentu3 ſit tale: in ſcriptis fu
it liber de celo ⁊ mundo: quia ſub
celo corpora celeſtia cōprehendunt: quibus hoc no
men celu3 eſt analogū analogia vnius cōceptus ſub
quo ordinata comprehendunt: ⁊ quia li celum erat
analogum ad celeſtia ⁊ ſubceleſtia corpora analogia
tantum ordinē in pluribus cōceptib⁹ ſeruante mul
tum ppinqua equiuocatōi: nō idonea fuiſſet de celo
inſcriptio: his trib⁹ documentis ⁊ ſubiectū libri ꝺ ce
lo: ⁊ ordo eiuſdem ad alias partes naturalis phye.
necnon ⁊ iſcriptio libri patefacta ē. Sequēti lectiōe
expōnem aggrediar tex. Ari. ⁊ Auerrois.

Sententia text⁹ cōmēti ſtat in hoc. Que/
cunq3 ſunt natura cōſtantia ad
ſciētiā de natura ſpectāt. Corpora magnitudines:
paſſiōes: mot⁹: pricipia corporū ſunt nā cōſtātia: er
go de his eſt ſcientia naturalis.

Auerrois dicit prīo: iſte eſt primus liber ī
quo loquiſ de reb⁹ ſenſibilib⁹ na/
turalibus in particulari. ſ. quia liber phyſicorum pri
mus eſt in quo agitur de rebus ſenſibilibus in vli: ⁊
quia iſte liber eſt primus reſpectu librorū poſitoru3
in cōſideratione rerum propriarū: iccirco narrat hic
intentionem totius philoſophye.

Item ait: artifex in hac facultate conſiderat ēt
in rebus extra iſtas: ſicut de vacuo infi/
nito ⁊ loco. Dicitur locus eſſe extra corpora ⁊ ma/
gnitudines: licet ſit ſuperficies: quia locus non eſt
magnitudo motui ſubiecta: neq3 eſt ſubiectiue in lo
cato quod mouetꝛ: hinc eſt ꝙ locus ⁊ ſuperficies po
nuntur diſtincte ſpecies quātitatis continue in pre
dicamentis: quoniam ſuperficies menſurat intrinſe
ce: loc⁹ extrīſece: cū ſit in locāte. Uel p locū ītelligit
vbi actiuum: qđ eſt formaliter reſpectus: vel virtutē
cōſeruatiuā locati: que eſt qualitas de prima aut ter
tia ſpecie qualitatis.

Rurſus ait: ⁊ per naturā: naturalia. Senſus
eſt: per naturā intelligimus natura/
lia: q2 iſte liber non eſt de natura: ſed nālis: interdū p
nām intelligit ſcientiā nālem: prīo de aīa. 2. docte iñ
loquēdo ſciētia naturalis eſt q̄ habet lumīe nāli: ſci
entia de nā q̄ eſt de reb⁹ nālib⁹ tñ.

Amplius inqt: videt nobis ꝙ nomē cogni
tiōis ⁊ ſciētie. Sēſus ē: non vtiť
ſcia demōſtratiua ſermone methaphorico niſi in his
q̄ nō itelligūť niſi p cōparatōe3: prīo phyſi. 81. 3. de
aīa. 7. ⁊. 14. nō vtiť ē nolb⁹ ſinonimis niſi qñq3 ad
expoſitionē. 4. phyſicoꝝ. 45. iccirco p cognitōe3 vel
ītelligit imaginatōe3. i. primā opatiōe3 ītellect⁹: ⁊ p
ſciētiā ſidē. i. ſcđam ⁊ tertiā: ⁊ hec ē cā ꝙ Auer. di
cebat primo phyſicoꝝ. 5. qñq3 ſit ꝯparatio īter ſpēs
⁊ cauſas ſm ſidē: qñq3 ſm imaginationem vel per
cognitionē intelligit notitiā premiſſarū: p ſcientia3
notitiā ꝯcluſionū: quapp dixit: ſcia ꝺmōſtrās ipſa3:
⁊ nō ſcia ei⁹ ad denotādū ꝙ loquebať de ſcia ꝯplexa.

Iterum ait: mathematicus conſiderat in eis
ſm ꝙ ſunt abſtracta a materia: natu/
ralis aūt ſm ꝙ ſunt vltima materie. Senſus ē: ſcien
tia naturalis ⁊ mathematica non differunt in rebus
cōſideratis: ſed in modo diffiniēdi ⁊ cōſiderandi. 2.
phyſicoꝝ. 18. 19. quantitates. n. conſiderate a mathe
matico habent tantū eſſe in rebus naturalib⁹: quas
mathematicus conſiderat abſtractiue: ⁊ non ſm eſſe
abſtractu3: quia paſſiones quas mathematicus de/
monſtrat cōſentiunt quātitatibus ſm eſſe qđ habēt
in re extra: ⁊ hoc veriſſimo fundamento ſaluatur ꝙ
mathematica eſt ſcientia realis: non obſtante ꝙ ipſa
ſit de abſtractis ſm rationē tantū: ⁊ eſt diſticta a na/
turali phya: quia cōſiderat quantitatē abſtrahendo
ipſam ab omni ordine eſſentiali ⁊ attributiōe ad ma
teriam ſenſibilem. Eſt aute3 materia ſenſibilis mate
ria informata qualitatibus ſenſibilibus: inťa intelligi
bilis ē ſba ꝯſiderata ſine q̄litatib⁹ ſenſibilib⁹: q̄ qde3
vt ſic ſolo intellectu cognoſcibilis eſt: vel ſunt ptes
quantitatis: diſtinctio habeť. 7. methaphyſice. 35. ⁊
8. eiuſdem. 16. Contra: ſcientie ſecanť quēadmodu3
res. 3. de aīa. 38. ergo idem realiter non eſt conſide/
ratum in diuerſis ſcientijs. Solutio eſt: per res in/
telliguntur obiecta formalia: nō materialia: neq3 in/
tellectus falſe intelligit: intelligēdo rem aliter q3 ē:
ſed bñ falſe intelligeret: intelligēdo re3 eſſe alr q3 ē.

Preterea ait: oīa enim entia aut ſunt ſubſtā
tie: aut accidentia: aut vie ad eſſe
iſtoru3. Contra: ergo dabitur mediu3 inter ſubſtan/
tiam ⁊ accidens. Solutio eſt: credunt moderni non
eſſe medium inter ſubſtantia3 ⁊ accidens: capiendo
accidēs pro accidente perfecto ⁊ imperfecto ſumen
do vero accidens perfectu3: ſic datur medium: ⁊ eſt
ipſum accidens ⁊ ſubſtantia in fieri. Cōtra: relatio:
quando: ſitus ⁊ habitus nec ſunt ſubſtātie: nec accī/
dentia perfecta: nec vie ad eē iſtoꝝ: ergo illa diuiſio
nō euacuat totum ambitū entis. Item li accidēs vt
ſignificat nouē pdicamenta cōprehendit vias: ergo
vie ſunt accidentia formaliter ⁊ primo modo dicen/
di per ſe: q2 ſunt paſſiones ⁊ actiōes de genere paſ/
ſionis ⁊ actiōis. Quare exiſtimo omnia entia aut eſſe
ſubſtantias: aut accidentia acquiſita per motum aut
vias ad eſſe iſtoꝝ. licet. n. generatio via ad ſubſten/
tiam non ſit ſubſtantia: tamen eſt formaliter paſſio:
⁊ idem dicatur de alteratione: ⁊ augmentatiōe ⁊ mo
tu locali: vnde actio ⁊ paſſio ſunt ea quibus media/
tibus cetera acquiruntur.

Vlterius inquit: Themiſtius intēdebat p
motus: motus locales: qbus nō
mutatur ſubſtantia rei: ⁊ per paſſiones mutationes
quibus mutať ſubſtantia rei ⁊ cōplementu3 iſtarum
trāſmutationū ſunt qualitates ſenſibiles: ⁊ quomō/
cunq3 ſit: iſti ſermones ppinqui ſunt. Senſus eſt: cō
plementu3 ſeu finis iſtarū tranſmutationū ſunt qua/
litates ſenſibiles. i. forme ſubſtātiales ⁊ accidētales
abſolute: ſunt aūt iſti ſermones ppinqui in expone/
do li paſſiōes: q2 ſi mutať ſubſtātia rei variať ⁊ qua/
litas eſſentialis. i. propriū per viam ſequele.

Item ait: corpora ſimplicia ⁊ precipue haben
tia aīas. i. corpora celeſtia que cōſtat eſſe
animata anima intellectiua. 12. methaphyſice. 36. pri
mo capitulo de ſubſtantia orbis: vnde eſt aduerten

dum corpora celeſtia cõponi vera cõpoſitiõe ex materia ⁊ forma.2.celi.3.3. capite de ſubſtantia orbis. Uiuit etiã celum:cuȝ eius forma ſubſtãtialis ſit aĩa: intelligentie enĩ abſtracte attribuũtur corporibus celeſtibus ſm ꝙ aĩa attribuit corpori.8. methaphyſice vltimo. Eſt quoqȝ celum verum animal.2.capitulo de ſubſtantia orbis. Eſt ⁊ animal intellectiuũ: ⁊ rõnale ſine diſcurſu:ñ liberũ:cũ libertas naſcat ex diſcurſu:⁊ cũ itelligẽtia det eẽ celo:veri⁹ dicim⁹ celũ intelligẽ ⁊ amare ꝙ̃ itelligẽtias itelligere ⁊ amare.

Poſtremo ait:naturalis cõſiderat in duobus modis corpoꝝ naturaliũ ideſt ſimpliciuȝ ⁊ compoſitoꝝ.i. mixtoruȝ ⁊ dat cauſas eorum ⁊ cauſas accidentiũ eorum:illemet enim cauſe que ſunt corporuȝ ſunt ⁊ accidentium ⁊ li ⁊ nõ ſemper denotas diuerſitatẽ: ſed quãdoqȝ diuerſum moduȝ:poſſunt nãqȝ cauſe corporuȝ conſiderari:vt ſunt cauſe corporuȝ abſolute:⁊ vt ſunt cauſe accidẽtium:⁊ eſt obſeruanduȝ:corpora ſimplicia ſunt celũ ⁊ elemẽta: compoſita pfecta ⁊ ĩpfecta:pfecta:aĩata ⁊ inaĩata:aĩata:plante:bruta: homo:⁊ de his oĩbus differit phs naturalis: hec de prima ſumma.

ℭ Secũda Summa Primi de celo.

Et continuum. Hac ſumma intẽdẽs Ariſtoteles deffinire corpus naturale:eo ꝙ ipſuȝ ſolũ inter omnia alia corpora ſit ꝯpletum:paulo altius exordiẽdo has inducit ꝓpoſitiões. Prima ẽ:cõtinuũ eſt qḋ in ſemper diuiſibilia diuiſibile ẽ:⁊ cũ entia nãlia ſint termiata maxĩs ⁊ minimo affirmatiue: cõtinuũ quatenus ẽ cõſideratũ a nãli vel nõ ẽ diuiſibile in ſemp diuiſibilia: vel ẽ diuiſibile ſm deſignationẽ:nõ ſm actualeȝ ſeparationeȝ veluti de celo dicit qḋ qdeȝ ẽ diuiſibile ſm deſignationẽ:nõ ſm actualeȝ ſeparationẽ. Scḋa ꝓpoſitio ẽ: corpus ẽ diuiſibile oĩ ex pte.i. ſm longitudinẽ: latitudinẽ ⁊ pfunditatẽ: magnitudinis.n.que ad vnũ diuiſibilis ẽ linea ẽq̃ ad duo ſuperficies q̃ vo ad tria eſt corp⁹. Tertia ꝓpoſitio ẽ:tm̃ ſunt tres dimẽſiões:ꝓpterea ꝙ ipſa tria oĩa ſunt:⁊ ter ipm̃ oĩ ex pte. Item veteres dicebãt totũ ⁊ oẽ trib⁹ eẽ ꝺtermiata: ſin}.n. mediũ atqȝ principiũ hñt numerũ q ꝯuenit toti ⁊ oĩ: ⁊ pfectio reſtat in trib⁹: ſbʒ:virtute ⁊ opatõe:inſup ſolem⁹ vti numero ternario in deoꝝ ſacrificijs celebrãdis. Rurſus aſſignam⁹ ⁊ appellatões ſ mõ:duo n.ambo dicim⁹ ⁊ duos ambos:atqȝ vtroſqȝ ñ oẽs at ꝺ trib⁹ hãc appellatõeȝ dicim⁹ prĩs:hec aũt ita dicim⁹:q: ſeqmur vti diximꝰ ipſaȝ ſic pficeſcẽtẽ nãm.

Auerrois prĩs dicit itendebat deſcribẽ magnitudinẽ q̃ ẽ corp⁹ qḋ ẽ vlẽ ſubiectũ iſti⁹ artis:qm̃ opȝ quẽlibȝ artificẽ pri⁹ ꝺſcribẽ gen⁹.i.ſubiectũ in quo ꝯſiderat:in deffinitõe aũt corpus accipit ꝯtinuũ: cũ ſit quaſi gen⁹ ipſi⁹:i qm̃ cõtinet in ſe corp⁹:⁊ locũ ⁊ tẽpus:⁊ ſupficiẽ ⁊ lineã:⁊ motuȝ. Senſus ẽ:tenet artiſex deffinire ſubiectũ: quia deffinitio ſubiecti dȝ in ſcĩa ꝑmitti tanqȝ principiuȝ ſcie:cũ ſit deffinitio ſubiecti mediũ in potiſſima dmõſtratõe:⁊ ꝑ deffinitõeȝ corp⁹ mathematici dat intelligi diffõni corpis nãl' trine dimẽſioni ſubiecti:⁊ ẽ ⁊ cõtinuũ quaſi gen⁹ corpis:q: cõtinuũ ordine quodam iſtis ẽ cõẽ:prĩo.n.ꝯpetit corpori:lineæ:ſupficiei: ſecundario cõſentit tẽpori:motui ⁊ loco: hinc pȝ error credentiũ Auerroiȝ enumerare corp⁹ de pdicamẽto ſubſtãtie nõ quãtitatis:q: explicãdo quãtitates cõtinuas:abſurdiſſimũ eẽt relinquere corp⁹ de genere quãtitatis. Et cũ hec: diuiſio:potẽtia ſint motui ꝓpinqua:põt hec diffinitio cõtinui:diuiſibile in ſemp diuiſibilia vocari nãlis:verũtñ eſt ꝙ diuiſibilitas in ſemp diuiſibilia vel eſt quãtũ ad actualẽ ſepatioñeȝ vel quãtũ ad deſignationẽ:vñ exiſtimo ꝙ illud prĩcipiũ ſit per ſe notũ.ſ.magnitudo eſt diuiſibilis ĩ infinitum:⁊.6.phyſicorũ Ariſtoteles probat ꝙ ſuper infinita modica magnitudine poteſt eſſe motus:⁊ ꝙ motus poteſt velocitari in infinituȝ:⁊ ꝙ quacũqȝ magnitudine data dabilis eſt minor: immo per tale principium conuincit magnitudinẽ nõ cõponi ex indiuiſibilibus:⁊ hoc ẽ qḋ Albertus ſcribit.3.phyſicorum.31.licet notũ ſit ⁊ manifeſtũ magnitudinem in infinita diuidi:non tamẽ notũ eſt omnib⁹ ipſam cõponi ex magnitudinib⁹ ⁊c̃.

Rurſus ait:corpus diuidit in tres ptes in lõgitudinẽ:latitudinẽ ⁊ ſpiſſitudinẽ.ſ. ꝙ corpus eſt illḋ quod poſſibile eſt ponere i eo tres dyametras ſecãtes ſe. Senſus eſt:dicit corp⁹ diuidi in tres partes:longitudinẽ:latitudinẽ: pfunditateȝ i.in tres dimenſiões:vel in corpa que ſunt ptes ſm lõgitudinẽ ⁊ alias dimenſiões:⁊ cũ nõ cõtingat niſi trib⁹ modis lineas ꝑpẽdiculariter ſeſe iterſecare in eodẽ pũcto ad angulos rectos:erũt tm̃ tres dimenſiones:ꝑ dictas ẽt poſitiões põt cõuinci numer⁹ ternarius dimenſionũ:inter ſurſum ⁊ deorſum eſt lõgitudo: pfundũ iter ante ⁊ retro:iter dextrũ ⁊ ſiniſtrũ latitudo:⁊ colligit ex hoc loco dari pũcta:lineas:ſuperficies a corpe reſeiũcta. ℭ Cõtra dimẽſio itermĩnata fundat primit⁹ i pria mã ſupficies:linea:pũct⁹ i cõpoſito cõpleto ergo corp⁹ pri⁹ erat nã ſupficieb⁹ ⁊ lineis. Itẽ cũ oẽ rceptũ i mã recipiat mediãte q̃titate itermiata:⁊ oẽ tale ſit diuiſibile:nõ dabit pũct⁹ q ſit penit⁹ idiuiſibilis. ℭ Solutio eſt:corp⁹ mathematicũ nãlr pri⁹ eſt nã termin⁹ ei⁹ ſed mathematice: poſteri⁹ ẽ:cũ mathematici ex fluxu pũcti imagiarĩs cãri lineã:linee ſupficiẽ:ſupficiei corp⁹ imaginẽtur. Ad aliḋ volo vnũqḋqȝ receptũ i mã mediãte q̃titate itermĩnata eẽ diuiſibile:ñ ſibi nõ repugnet diuiſibilitas:mõ pũcto repugnat diuiſibilitas. Iḋ ⁊c̃.

Amplius inqt:iſta rõ nõ ẽ accepta niſi ꝑ locũ a diuiſiõe q̃ vtimur ad declarãdũ ea q̃ ſunt latẽtiora primis cognitiõib⁹. i.primis pricipijs:⁊ aptiora primis qõib⁹.i.ꝓpõnib⁹ ſecũdi mõi:⁊ ſiſr iductõe nõ vtit Ariſto.niſi ad declarãdũ talia occulta.i.pmiſſas:vñ vtimur diuiſione ⁊ inductione ad cõfirmandũ ea que indigẽt modicula inuitione.2.phyſicorum.3.⁊ ſunt latentiora primis principijs ⁊ apertiora primis queſtionib⁹.⁊.2.phyſicorum.80.dicebat: habet inductio introitũ in demonſtratione:cuius dicti aſſignat cauſam Auerrois primo phyſicorum.5.inductione cõcludimus premiſſas demonſtrationis:⁊ iſtaruȝ duarum viaꝝ via diuiſiua eſt certior.5.phyſicorum.7.⁊ maxime quãdo pars deſtructa probatur bene eſſe deſtructa: ⁊ licet tres dimenſiones eſſe ſit notum quantum ad quia eſt:⁊ vt ſic non poſſit demonſtrari:tamen quãtum ad propter quid:ignotum eſt tantum tres eſſe dimenſiones:⁊ hoc modo Ptholomeus ⁊ Albertus declarauerunt numerum ternarium magnitudinum eſſe ſufficiẽtem.

Iterũ

Iterum inquit: dedit rationem famoſam ſm ſuam conſuetudinem in dando rationes famoſas poſt rationes certificātes: vnde aliquādo preinducit Ariſtoteles ſermones probabiles ante demonſtrationes ad exercitandum & dubitandum: aliquando poſt vt faciat conuenire ſermones probabiles demonſtratiuis: primo celi. ss. 3. de anima. 7. in re graui & difficili prius inducit ratiões famoſas: ī re admodū facili prius adducit certas poſt perſuaſiuas rationes: & nunq̄ inuenitur ꝙ Ariſtoteles viſus fuerit rationibus pythagoricorū: & forte fecit hoc hac in parte propter affinitatē numerorum cū magnitudinibꝰ: & iſta ratio Ariſtotelis eſt ꝓbabilis tantum: qꝛ ex hoc ꝙ numerus ternarius eſt numerꝰ totius: non magis colligitur ꝙ ſint tres dimenſiões q̄ꝫ ꝙ ſint tres hoīes: tres manus: tres mūdi. ℭ Cōtra: auctoritate & rationibus famoſis cauſatur aſſenſus cū formidine ad oppoſitū: demonſtratiõe īſurgit aſſenſus abſqꝫ formidine: ad oppoſitūq̄ nõ pōt Ariſtoteles eandẽ cõcluſionẽ demonſtratiue & auctoritate declarare. ℭ Solutio eſt: nõ inducebat Ariſtoteles auctoritates vt illis cauſaret aſſenſuꝫ: ſꝫ vt oſtenderet conuenientiam ſue doctrine cū doctrinis aliorum: vel ſumiť auctoritas non pro aſſenſu: ſed pro habitu q̄ quis nouit explicare ſñias & auc̄tates aliorū.

Item ait: ſm iſtum numerū tenemur magnificare creatorem remotuꝫ a modis creaturaruꝫ in orationibꝰ & ſacrificijs: nam oīa iſta nõ ſiunt niſi ad magnificanduꝫ creatorem. Et licet teneamur magnificare creatorē & ſacrificare & collere vnū deū hec tñ nõ inferunt deuꝫ cognoſcere hec inferiora: ſacrificare. n. nāle eſt: & ad bene moraliterqꝫ viuēdum: educandi ſunt adoleſcentes & regēdi ſunt homines in timore dei. Initium enim ſapientie eſt timor domini: certiſſimū eſt ergo apud Auerroiꝫ oēm intellectionẽ qua materialia ꝑcipiūtur collectam eſſe ab intellectu agente ex fantaſmatibus: & intellectionẽ eſſe reꝫ intellectā: qbus fundamētis ſoliť ſum deducere has conſequentias: deus intelligit lapideꝫ ḡ lapis intelligit: intellectꝰ humanꝰ intelligit ſe ꝑ eſſentiaꝫ ꝓpriā ḡ res nāles intelligūt. 3. de aīa. 13.

Preterea inquit: nõ ſeqmur ſuū opus. ſ. ꝙ in rebꝰ volūtarijs inueniť trinitas: quoniam natura ita fecit in rebus naturalibus. Senſus eſt: & leges inperāt vt deus adoretur triplici adoratione: & ſimiliter grāmatici greci vtuntur numero ternario quando loquuntur in plurali: apud quos numerus pluralis non viſitatur niſi ſint adminus tres res: & habent forte greci ſingulare duale & plurale: verūtamen cum hec propoſitio vera ſit: omnis ſol lucet: poteſt ly omnis addi termino habenti tm̄ vnum ſuppoſitū: exiſtimāt tñ latini ꝙ hoc ſignuꝫ oīs in numero plurali nõ addatur pronomini demõſtratiuo niſi ꝑ illud pronomen demoſtrenť adminus tria indiuiduo: ad conſtituendū nāqꝫ vniuerſitatē & populum ꝑexiguť adminꝰ tres hoīes. ℭ Dubitať 15. particula problematū: problemate. 3. facit Ariſtoteles numerū denariū ꝑfectū: queꝫ Boetius aſſerit diminutum. Similiter diciť hic numerus ternarius perfectus quē alij imꝑfectuꝫ volunt. Dico numeruꝫ ſenariū eē ꝑfectiſſimū: cū equeť ſuis partibꝰ aliquotis. Denariꝰ ea rõne ꝑfectus nominať: qꝛ perficit & terminat oēs alios numeros. Ternarius ideo diciť ꝑfectꝰ: qñ eſt primus numerꝰ īpar: ſemp aūt īpar numerꝰ ꝑfectior eſt pari: cū ꝯtineat parem & impareꝫ.

Digreſſio.

Contra propoſitiones hic approbatas grauiſſime inſurgunt difficultates. In primis varijs caſibus poteſt commode continuūm eſſe diuiſum ſm omnem partem ſm quaꝫ eſt poſſibile diuidi. radius enim ſolaris tranſiens per medium vniformiter difforme diuiditur ſm omnes partes poſſibiles diuidi. Item filum equalis reſiſtentie per totum in oppoſitas partes a duobus trahentibus agitatum in partes omnes ſecabitur poſſibiles. Iteruꝫ vas plenum aqua cariſſima expoſitum loco frigidiſſimo clauſo orificio: ne detur vacuum: quia illa aqua congelabitur: frangetur vas in omnes partes poſſibiles frangi. Amplius: ſit ignis paruus ſpericus cuius centrum ſit centrum mundi: ſublato omni impedimento: aut mouebitur ſurſum per vnam ſemidyametrum: aut per plures: & cum non ſit maior ratio ꝙ aſcendat per vnam q̄ꝫ per aliam: aſcendet ꝑ omnes: ergo in infinitas partes diuidetur ille ignis. ℭ Solutio horum caſuum talis exiſtat. Ad primum dicerē nullum radium ſecari in infinitum: cum quo ſtat tamen ꝙ in infinitum diuidatur radius tranſiens per medium vniformiter difforme. Ad ſecundū: in infinitum diuidetur filum & in infinitū erit diuiſum: nūq̄ꝫ tamen erit ita ꝙ filū ſit diuiſuꝫ in infinitū. Alr̄ partes & radij & fili in cõtinens conuerterentur. Ad tertium: aqua congelata occupabit minorē locum: partes aque ſubtiliores maiorem. Ad quartum: ſtante equali celi influentia: ignis quieſcet in medio mūdi. Contra daretur corpus naturale extra locum ſuum: qd̄ omni impedimento ſublato non tenderet ad locum ſuum: quare dici poteſt vel ꝙ in infinitum diuidetur: vel ꝙ partes illius mutabuntur in continens.

Secundo principaliter arguitur: diuiſio cõtinui pōt euacuari ī eſſe cognito ergo & in eſſe reali: eaꝫ. n. formā quā habet artifex in mente pōt ponere in effectu: aſſumptuꝫ deduciť: tenēdo ꝙ Deus benedictus oīa intelligat extra ſe formaliter & in vniuerſali & in particulari: huius. n. cõtinui aut Deus intelligit oēs partes ꝓportionales & oēs partes in quas hoc continuuꝫ eſt diuiſibile: aut nõ: nõ ſm: ſi primū: ſit ita ꝙ Deus diuidat actu cõtinuū in oēs ꝑtes in quas cognoſcit hoc cõtinuū eē diuiſibile. & tūc ſi ceſſata ē diuiſio: hꝫ intētū: ſi nõ: ergo nõ partiuit Deus ꝯtinuū in oēs ꝑtes in quas cognoſcebat ꝯtinuū eſſe diuiſibile. ℭ Solutio cõis ē: Deꝰ intelligit diuiſionem cõtinui eo mõ quo poſſibile eſt ipſam fieri aut eē: at ꝯtinuum ſic ē poſſibile diuidi ꝙ vna diuiſione exiſtente in actu: neceſſario ſtat potentia ad aliā: & cū reductione potētie nõ tātū ad factū eēs ſed ēt ad fieri: ſtat alia potētia nõ reducta ad actum: neqꝫ ſm fieri: neqꝫ ſm factum eſſe: Deus igitur comprehendēs tales potētias ad diuiſionē: ſic ꝯprehēdit ꝙ intellecta vna diuiſione in actu noſcit potentiā ad alterā: intelligit. n. partes in infinitum diuiſibiles infinitū nāqꝫ ex natura rei habet hoc ꝙ ſemp ſit in accipiendo vnū poſt aliud: fas & enim ē ꝯprehēdere reꝫ ſm ꝙ apta nata ē intelligi. ℭ Cõtra: ergo Deus proficeret ī cognitiõe: nec ab eterno cognouiſſet qd̄ hodie cognoſcit: & ſucceſſiue itelligēt ꝑtē poſt ꝑtē que oīa Deo nefas ē ꝯcedē. ℭ Solutio ſcda eſt: rõ adducta tāte eſt apud multos efficacie: vt dicāt: quantitatē ꝯtinuā ex partibus quātitatis īdiuiſibilibꝰ finitis

cōſtitui: que reſponſio q: peripateticis nō ſatiſfacit: dimittatur. ¶ Solutio logicalis ⁊ vera eſt: infinitas partes continui intelligit Deus: ⁊ non comprehendit Deus infinitas partes continui: veluti concedi ſolet: infinitū numerū primus motor intelligit: ⁊ nō percipit prim⁹ motor numerū infinitū. Et q: peripatetici ſentiunt deū nihil intelligere extra ſe: idō hec difficultas relinquatur.

Fuit item alia propoſitio declarata: tantum ſcilicet ſunt tres dimenſiones: que a mathematicis ſolet hoc modo deduci: tot ſunt dimēſiones quot modis linee recte perpendiculariter poſſunt ſe interſecare in eodem puncto: ſ; iſtud dūtaxat eſt tribus modis: ⁊ ne dimenſiones concludantur infinite: non ſumuntur dimēſiones penes lineas ſe ad angulos non rectos interſecantes. ¶ Contra: iſte tres dimenſiones ſunt ſpecies quantitatis continue: ergo in eodem ſubiecto ſimul eſſe non poſſunt. ¶ Solutio eſt: id quod primo trine dimenſioni ſubijcitur: ſecūdario ſubſternitur ſuperficiei: linee ⁊ pūcto: nō habet enim quodlibet accidens ſubiectum ſibi adequatum vt palam eſt de termino accidentis: vnde linea ⁊ ſuperficies in ſe conſiderata rationem habent quantitatis: cum linea ſit dimenſio: pariter ⁊ ſuperficies: punctus autem abſolute ſi capiatur nullam habet in ſe rationem quantitatis: quare poſſunt linea ⁊ ſuperficies eſſe in predicamento quantitatis per ſe: vt ſi abſolute conſiderentur: ⁊ reductiue quaten⁹ ſunt termini: at punctus non niſi in genere reductiue locabitur.

Summa Tertia Primi de celo.

Dicimus etiam. Preſenti ſumma intendit Ariſtoteles oſtēdere mundum eſſe perfectū. Tū quia corpus. Tū quia a nullo cōtinetur. Tum quia vnus tantum: corpora que ſunt partes vniuerſi perfecta exiſtunt: quatenus ſunt corpora imperfecta vt continentur ⁊ vt multiplicantur: neq; eſt verū ꝙ mundus pro aggregato ex omnibus rebus corporeis ⁊ incorporeis perfectior exiſtat deo: quemadmodū enim forma preſtantior eſt compoſito ob eius independentiā: ita ⁊ Deus perfectior iudicandus erit mundo ⁊ ex omnibus rebus congregato. Eſt enim id Deus a quo celum ⁊ natura dependet. 12. metaphyſice. 38. ¶ Series aūt verborum Ariſtotelis talis eſt. De re ternario determinata dicimus ꝙ ſit tota: perfecta ⁊ omnis: at corpus eſt magnitudo tribus determinata: longitudine ſcilicet latitudine ⁊ profunditate: igitur magnitudinū perfectiſſima corpus eſt. Corpus itidem ſm omnē dimenſionem eſt diuiſibile: ſuperficies autem ſolum duobus determinatur: ⁊ linea vno: ⁊ ſicut magnitudines numerum ſubeunt ſortiunturq; dimenſionū: ſic ⁊ diuiſionis ⁊ continuationis ſue participes ſunt: nam linea ſolum ſubit longitudinem ſm quam ſolum diuiditur ⁊ continuatur: ſuperficies autem longitudinem ⁊ latitudinem ſm que continuatur ⁊ diuiditur: corpus autem eſt continuum ſm omnem modum. Que igitur magnitudinum ſunt diuiſibiles: ⁊ continue quoq; ſunt: ſi enim magnitudo non eſſet cōtinua: nō haberet rōnem magnitudinis. At ſi omnes quoq; continue diuiſibiles ſint: nondū ex his que hic diximus patet: ſed hoc quidem eſt manifeſtum: inquit ſanctus Thomas ex his que probata ſunt in ſexto phyſicorum: verū illud emerſit ⁊ ex dictis patefactum corpus eſſe magnitudinem cui nulla deficit magnitudo: cum habeat tres dimenſiones preter quas non ſunt alie plures: neq; corpus in aliam magnitudinem vt terminus tranſit: nulla enī ſupereſt magnitudo quam corpus terminare poſſit: linea tranſit in ſuperficiem cuius eſt extremum. Superficies in corpus ſuperficie terminatum: tranſitus autem magnitudinis vnius in aliam ob defectum eſt: nam termino deeſt id ſm qd ſuum terminatum ē partibile: ergo ſola magnitudinum perfecta corpus ē. Uniuerſum itaq; totuſq; mundus perfectus eſt: cū conſtet ex corporibus ⁊ celeſtibus ⁊ ſubceleſtibus: q̄ palam eſt eſſe perfecta: cum omnes habeant dimenſiones: ⁊ totius perfectio reſultat ex perfectione partium: veruntamen particularia corpora quāuis ſint perfecta vt habeat rationem corporis: tamen inquantum vnūquodq; ad proximum habet tactum ⁊ contiguitatem: vnūquoduis corporum multa eſt. i. perfectum ⁊ imperfectum: vel eſt multa ſm contactum ad diuerſa corpora: vel multa: quia ſunt plura vni⁹ ſpeciei pp imperfectionē: dicitur autē totus mūdus vniuerſū: quia omnia: rerūq; ſpecies oēs in eo verſentur ⁊ conſiſtāt.

Auerrois primo dicit: vult dicere ꝙ magis generalia nomina pluraliū idest eorum que ad minus tria expoſcunt: vel perfectorum que ſunt tres. i. totum ⁊ omne ⁊ perfectū ſignificāt idem ⁊ nō diuerſantur ſm formam. i. in ſignificatione cōmuni: vel perfectione vel ſm numerum: quia conueniunt in forma ternarij: ſed ſm materiam i. ſm illud in quo fundatur numerus ternarius. Sēſus eſt: dicitur omne ſm partem diſcretam de tribus habentibus tres vnitates ſeparatas: ⁊ eſt hoc ſignū omne diſtributiuum pro partibus ſubiectiuis. dicit ſanctus Thomas: vtimur hoc qd dicitur omne in diſcretis: ſicut dicimus omnem hominē: vtimur etiā eo in cōtinuis que ſunt propinqua diuiſioni: ſicut dicimus omnē aquā: ⁊ omnē aerem: dicitur totū in quātitate continua vt habet tres dimēſiones ⁊ eſt ly totum diſtributiuū pro partibus integrātib⁹: ait ſanctus Thomas inquit: totum dicitur ⁊ in his ⁊ in cōtinuis: dicimus enī totū populū ⁊ totum lignum: vocatur aliquid perfectū quatenus ternarius applicatur cuilibet tribus determinato principio ſcilicet medio ⁊ fine. Uel perfectū dicimus ⁊ in his ⁊ i formis: dicimus enim perfectam albedinem ⁊ pfectam virtutem.

Item ait: poteſt hoc intelligi ꝙ illud qd ex eis habet vnam menſurā dicitur eſſe ꝯtinuū ſm vnā partē ⁊ diſcretū ſm aliā. i. diuiſibile. Senſus ē: linea ē ꝯtinua ſm vnā partē. i. ſm vnū modū eſſendi quatenus ei⁹ partes copulant ad terminū cōem ⁊ diſcreta ſm aliā. i. diuiſibilis ſ; aliū modū eſſendi: cū ſit linea diuiſibilis in plures partes ſm longitudinē: ⁊ ita dicatur de ſuperficie ⁊ corpore: quare erunt magnitudines oēs ꝯtinue ⁊ diſcrete merito partium quantitatiuarum.

Iterum inquit: poteſt intelligi per diſcretionem predictam diſcretio vnius in diuerſas mēſuras: ⁊ ſ; hoc erit linea continua tñ ñ diſcreta: cū ñ diuidaſ in aliā magnitudinē. Senſus eſt

linea

linea eſt continua tantum: ſuperficies diſcreta tantũ corpus dicitur continuum ⁊ diſcretum: inquantum continet in ſe lineam: dicitur continuum non diſcretum: ſm ꝙ in linea dicitur continuum: ⁊ inquantum continet in ſe ſuperficiem dicitur diſcretuꝫ ſm ꝙ de ipſa ſuperficie dicitur diſcretum: ⁊ quia corpus mathematice loquendo producitur a ſuperficie ⁊ linea directa in profundum: ideo dicit hic Auerrois ſpiſſitudo autem eſt linea: ⁊ huic ſecũde expoſitioni Cõmentator conſentit. ℭ Contra: ſi corpus dicitur continuum: q2 continet lineaꝫ cõtinuam: a pari ſuperficies poterit dici continũa: cum cõprehendat in ſe lineam continuam. Item quo nam modo ſuperficies eſt diſcreta cum partes eius copulentur ad terminũ cõmunẽ. ℭ Solutio eſt: dicitur corpus continuum: quia includit lineaꝫ continuam: ſupra ſuperficieꝫ diſcretã: ⁊ hoc non conſpicitur in ſuperficie. Ad aliud dico ꝙ ſuperficies eſt continua: capiendo continuuꝫ pro eo cuius partes copulantur ad terminuꝫ cõmunem: non autẽ capiendo continuuꝫ pro non reſolubili in aliam quãtitatẽ quinimo ſuperficies iſto modo eſt diſcreta: quia eſt primuꝫ qd̃ reſoluitur de continuis quãtitatibꝰ: his patet diſcordia inter expoſitionẽ Auerrois ⁊ latinorum.

Auerrois Cõmento. 4. ait primo. Dicamꝰ idest exponamus etiam ⁊ cum dicit ꝙ manifeſtum eſt per ſe ꝙ omnis magnitudo recipiens diuiſioneꝫ vel quãtum ad actualem ſeparationeꝫ vel quantuꝫ ad deſignationeꝫ eſt continua: ſꝫ ſi omne continuũ recipiat diſcretioneꝫ in partes ſcilicet diuiſibiles non eſt adhuc manifeſtuꝫ ſcilicet cõuerſiue: quapropter non vere diffinitur corpus hac diffinitione ꝙ ſit diuiſibile ſm omnes dimenſiones .i. illa diffinitio nõ palam oſtendit conuertibilitatẽ donec declaretur ꝙ nulluꝫ corpus ſit indiuiſibile: quapropter viſuꝫ eſt ꝙ quãuis geometra ponat hãc diffinitionem: tamen naturalis experitur probare: quoniam aũt nulla pars eſt indiuiſibilis declaratum eſt in ſexto de auditu naturali. ℭ Eſt cõtentio inter expoſitores. Placuit ſancto doctori: hãc propoſitiõeꝫ: omnis magñitudo diuiſibilis eſt continua: eſſe notiſſimaꝫ: ⁊ hanc: omne cõtinuuꝫ eſt diuiſibile nõ eẽ manifeſtam ex dictis in primo celi ſed ex dictis ⁊ rationibus ſexti phyſicorum eam aſſerit eſſe manifeſtam: Albertus magnus dicit preſenti lectione: vtruꝫ aũt omne cõtinuũ tam mathematicuꝫ q̃ꝫ phyſicuꝫ ſit diuiſibile nõ eſt ſufficienter notuꝫ ex his que hic dicta ſunt ⁊ in ſexto phyſicoruꝫ: ſed erit manifeſtuꝫ in primo libro perigeneos ⁊ in prima phyſ. vbi oſtendet ꝙ nulla ſint corpora indiuiſibilia; ⁊ propterea aiaduertenduꝫ eſt Ariſtoteleꝫ ſexto phyſicoruꝫ probaſſe lineam nõ ex punctis: ſuperficieꝫ nõ ex lineis: ⁊ corpus nõ ex ſuperficiebus omnino cõponi: at linea ex lineis: ſuperficies ex ſuperficiebus: ⁊ corpus ex corporibus integratur. Utrum vero omnis linea eſſꝫ diuiſibilis: ſimiliter ⁊ ſuperficies ⁊ vnũquodqꝫ corpꝰ nequaquã ex dictis in ſexto phyſicorum explicatuꝫ comperiebatur: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ Cõmentator dicit hac diffinitione nõ vere diffinitur corpus idest hac diffinitione non oſtenditur cõuertibilitas diffinitionis ⁊ diffiniti: donec declaretur ꝙ nullum corpus ſit indiuiſibile: vnde in ſexto phyſicoruꝫ demonſtrat cõtinuũ eſſe diuiſibile in ſemper recipientia diuiſionẽ ⁊ nullaꝫ parteꝫ componentẽ eſſe indiuiſibileꝫ quo tamen nõ obſtante poterant inueniri corpora indiuiſibilia per ſe exiſtentia ⁊ ſubſiſtentia: quare aſſentiens huic propoſitioni: continuuꝫ eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia: cogitur aſſentire huic: continuum eſt diuiſibile in infinitum: poteſt tamen iſta affirmari: continuum ẽ diuiſibile in infinitum: hac negata: continuũ eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia: ⁊ cuꝫ ab antiquis ponerentur magnitudines indiuiſibiles: nõ erat iſta propoſitio ab omnibus conceſſa: continuum eſt diuiſibile in infinitum. ℭ Rurſus dubitari ſolet: ſi hanc propoſitionem continuum eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia geometer ſupponat: quã quidem naturalis probet: ſubalternabitur Geometria naturali phyloſophie: non tantum ſm quid: ſed ſimpliciter: cũ a tali principio fere dependeat tota geometria: ergo naturali phyloſophia erit geometria incertior. ℭ Solutio ẽ: vel naturalis non probat: ſed experiẽ probare: vt Auerrois hic dicit. Uel illa media que ſexto phyſicorum aſſumunẽ potius ſunt mathematica q̃ꝫ naturalia. Uel ſolutus ſum dicere geometriam ſupponere ſua principia ſimpliciter ⁊ abſolute ⁊ nõ tãq̃ꝫ probata in ſcientia naturali: etiam ſi illa principia fuiſſent probata: hoc eſt enim officium ſcientie ſubalternate accipere principia eius vt probata ab artifice ſuperiori.

Item ait: ⁊ voluit demonſtrare per hoc ꝙ ſoluꝫ corpus eſt perfectũ: perfectũ .n. ẽ ꝙ nõ recipit additionẽ: nec fertur in aliud eſſe .i. illa magnitudo eſt perfecta cui nulla magnitudo deficit: ⁊ que in nullam aliã cuius ſit terminus tranſit: ⁊ cuꝫ linea tranſeat in ſuperficiẽ: ⁊ ſuperficies in corpus cuiꝰ eſt extremum: ⁊ corpus in nullã aliã ferat magnitudinẽ tranſitus aũt vnius magnitudinis in aliam ob defectum ⁊ inſufficientiam ſit: ſola magnitudinum perfecta corpus erit.

Rurſus inquit: vnũquodqꝫ aũt alioꝝ corporum que ſunt: ſicut ps in ſuis formis .i. vniuerſalibus perfectum ẽ tñ iſte partes que ſunt partes totius habent vltimã ſupficies tãgẽtes ſupficies corporũ cõtinẽtiũ: ⁊ ratio ẽ: q2 cõcauum cõtinẽtis tãtũ eſt quãtũ cõuexũ cõtẽti: ⁊ eſt intelligere q̃ꝫ ſm hunc modũ ſic ſunt diminuta ⁊ poſſunt recipere diminutionẽ. Sẽſus ẽ: corpora que ſunt partes vniuerſi nõ ſunt ſimpliciter perfecta: q2 lꝫ talibus corporibus nõ poſſit fieri additio i rõne mẽſure: tñ eis põt fieri additio in rõne corporis: ⁊ eũ vnum corpus poſſit alteri ſupponi.

Preterea ait: corpora que ſunt partes totiꝰ nõ ſunt multa niſi q2 ptes ſunt cõtinẽtis ⁊ ꝙ inueniẽ ex eis plures q̃ꝫ vnũ ẽ diminutuꝫ q2 ſi eſſet perfectũ: ſufficeret eſſe vnũ: ſicut ẽ i mũdo ⁊ hec eſt cauſa eſſe multorum indiuiduorũ vnius ſpeciei. hꝫ ꝙ propter diminutionem non fuit natura contenta eſſe vnius. Senſus eſt: corpora que ſunt multa: ideo ſunt multa: quia ſunt corpora que ſunt partes vniuerſi. Et eſt attentione dignum: cum ſint multe ſpecies que non faciunt ad ornamentum vniuerſi. 2. de anima. 35. indiuidua illarum non omni tempore conſeruabuntur: neqꝫ ita multiplicabuntur: velut indiuidua ſpecierum facientium ad decoreꝫ vniuerſi. Si enim omnes ſpecies facerent ad eſſe ⁊ decorem vniuerſi vt recentiores putant: oporteret omnium ſpecierum indiuidua quaſi equaliter multiplicari: q2 cum melius ſit hic vnũ indiuiduuꝫ pfectũ q̃ꝫ multa imperfecta: mundus erit perfectus ⁊ tantum vnus. Unde licet forma ſit quo indiuiduum ſit hoc

materia tamen variaſ in portiones partita mediantibus dimenſionibus cauſa eſt multudinis indiuiduorum ſub eadem ſpecie: non eſſet enim niſi vnus homo: ſi tota materia quieſceret ſub anima humana que apta nata eſt ſtare ſub illa: primo celi.93. Non eſt etiam verum maiorem vel minorem copiam indiuiduorum inferre maiorē vel minorem perfectionem ſpecierū: quinimo perfectio rei eſſentialis nō habet etiam attendi penes appropinquationem ad ſummū: ſed penes diſtantiā a nō gradu perfectionis: ⁊ ratio eſt: ſemper diſtantia a non gradu tanta eſt quantum eſt id quod diſtat: appropinquatio ad ſummū non: ſed forte per minus: forte per maius ſepe per equale eſt acceſſus ad ſummū: quare cum intrinſece menſuretur diſtantia a non gradu: ſed extrinſece approximatio ſummo: concludendum eſt perfectionem rei attendi penes diſtantiam a nō gradu perfectionis.

Poſtremo arguit. Eſt etiam perfectior quoniam nihil continet ipſum: ⁊ nō eſt plures vno indiuiduo: ſiue illud totum ponat finitum: ſiue infinitū. ℂ Contra.3.phyſicorū.64. infinitum habet rationē partis: ⁊ imperfecti ⁊ contenti: hic Auerrois aſſerit mundū habere rationē totius ⁊ perfecti ⁊ continētis etiam ſi ponatur infinitus. ℂ Solutio eſt: veteres fecerunt mundū infinitum ⁊ perfectum: Ariſtoteles ſentit mundū finitum ⁊ perfectum: ⁊ ita ſententia eſt Auerrois in hoc loco ꝙ ſiue fuerit mundus poſitus finitus ſiue infinitus: ſiue iudicatus perfectus: ſm̄ tamen rei veritatem: hec pugnantia ſunt adſeinuicem: mundus eſt infinitus ⁊ perfectus: ⁊ ratio eſt: cum enim infinitus ſit ratione materie: ⁊ materia habeat rationem partis: imperfecti ⁊ contenti ergo ⁊ infinitum potius habebit rationem partis ⁊ contenti q̄ꝫ totius ⁊ continentis.

Digreſſio.

Contra perfectionem ⁊ vnitatem mundi peculiarem: que eſt vnitas aggregationis ⁊ ordinis: inducantur ad excitandum ingenia veſtra nōnulle rationes. In primis: mundo multa deficiunt quibus ornari poteſt: inueniri poſſunt alij mundi: ⁊ futura ⁊ preterita ſi pſentia exiſterent: mūdus perfectior eſſꝫ q̄ꝫ ſit. Nature itē portenta ⁊ nefanda hominū ſcelera mundū imperficere videntur. ℂ Solutio eſt.5.methaphyſice.21. mundus dicitur perfectus: quia omnino nihil extra ipſum eſt: ⁊ nihil deficit mundo: quod pertineat ad perfectionē mūdi eſſentialē. Non poſſunt itē peripatetice plures eſſe mundi. Futura ⁊ preterita ſi modo eſſent: mundū non redderent perfectiorem eſſentialiter. Inſuper portenta nature ⁊ monſtra ⁊ hominū vitia mundū potius exornant q̄ꝫ imperficiant: maxima nāqꝫ mundo adeſt pulchritudo ob tantā rerum diuerſitatem: mundus ergo perfectus erit. Tum q2 corpus. Tum quia vnus. Tū quia nihil extra ipſū omnino reperitur.

Rurſus. Terra ⁊ aqua continuanſ: ergo elementa: ergo celum elementis continuabiſ: ſupſicies.n. cōuexa terre ⁊ cōcaua aque ſunt vna ſuperficies: cū equaliter diſtent a cētro mūdi ex eadē pte centri. Similr ſupes cōcaua lune ⁊ cōuexa ignis: ⁊ cōcauū ignis ⁊ cōuexū aeris: ⁊ ſic de alijs: q̄ſi enī ſuperes concaua lune ⁊ conuexa ignis eſſent due: multe ſuperficies inuenirētur imediate: ⁊ duo puncta in eadē linea imediari cernerentur. ℂ Solutio eſt: duo indiuiſibilia in eodē ſubiecto imediari impoſſibile eſt: in diuerſis tamen ſubiectis id nō inconuenit: ⁊ ita linea protracta a centro trāſiens per ſuperficiem conuexam locati ⁊ concauam locantis nō eſt vna ſed plures. ℂ Amplius equalitas loci ⁊ locati attendenda eſt penes equalitatem dyametrorum protrahibilium a centris locantis ⁊ locati ad concauum locantis ⁊ locati: ⁊ ratio eſt: corpus locās ⁊ corpus locatum ſunt concentrica: cum ſint figurata conſimilibus ſuperficiebus ⁊ ad eoſdem terminos terminentur particule locati ⁊ locantis: vt Ariſtoteles aſſerebat in predicamento quantitatis: ⁊ cum concauum locantis ſit immediatum locato: erunt omnes linee ducte a centris locati ⁊ locantis ad concauum locantis ⁊ conuexum locati equales: daretur namqꝫ vacuum ſi concauum locantis a locato diſtaret: quare erunt locus ⁊ locatum equalia ſm̄ continentiam ⁊ ſm̄ ſuperſicies ſm̄ quas ſe contangunt. ℂ Et infero corolarie primo locatum maiorari poſſe loco diminuto: poſito ꝙ tota aqua in aerem conuertatur ⁊ concauum ignis aliqualiter minus reddatur: erit aer longe maior q̄ꝫ prius: concauum ignis ⁊ conuexum terre erunt locus aeris minor q̄ꝫ prius erat locus eius: concauum ſcilicet ignis ⁊ conuexum aque. ℂ Infero ſecundo vnius locati non eſſe niſi vnum locū proprium: ſi locus ſit ſuperficies ⁊ non corpus locans: ⁊ ſi quis opinione nominalium efficeretur putantiū locum eſſe corpus: opus eſt vt fateatur vnius locati infinita loca propria quorum tamen vnus ſit pars alterius: patet diuiſo locante in partes proportionales minoribus terminatis verſus locatum: erit itaqꝫ mundus vnus vnitate aggregationis ⁊ ordinis: cū ad Deum cetera que in vniuerſo exiſtant: ordinentur. Hec de perfectione ⁊ vnitate mundi dicta ſufficiant.

ℂ Sūma Quarta Primi de celo.

PRimo autē volo. Preſenti ſumma que eſt a Textu Commenti.5. vſqꝫ ad.17. intēdit Ariſtoteles cōuincere aliquod eē corpus ſimplex preter quattuor elemēta: cui motus circularis ſimplex natura conceditur. ℂ Sententia autem Textus Commenti.5. conſiſtit in duabus propoſitionibus: prima eſt: omnia phyſica corpora naturaliter atqꝫ a principio mouēdi intrinſeco ad locum moueri nata ſunt: vnde naturalia corpora ſic dicta per principium intrinſecum exiſtens in eis quod dicitur natura ſunt quidem per ſe mobilia: magnitudines autem non niſi per accidens. ℂ Cōtra: primo de generatione.29. linea ⁊ ſuperficies non ſunt in loco: neqꝫ ſm̄ ſe: neqꝫ ſm̄ accidens. ℂ Solutio eſt: termini corporum non ſunt in loco ⁊ non mouētur per accidens: itaqꝫ quandoqꝫ poſſunt eſſe in loco ⁊ moueri per ſe: ſed ſunt in loco ⁊ mouentur per accidēs: quia nunq̄ꝫ per ſe. Uel dico ꝙ puncta: linee: ſuperficies ſunt in loco per accidens ⁊ mouentur per accidens: quatenus ſunt termini corporum naturalium: vt vero mathematica cōſiderantur rōne non ſunt in loco ⁊ non mouentur per ſe: neqꝫ per accidens: ⁊ hec

⁊ hec eſt cauſa ꝙ Themiſtius dicebat.4.phyſicoꝝ.5.res mathematice oſtendunt manifeſte nõ eſſet eundem locuꝫ qui eſt noſtra inſtitutiõe: ⁊ qui natura preſcribitur: quemadmodũ enim res mathematicas cogitatione abſoluimus a motu ⁊ qualitatibus ſenſibilibus: ita ⁊ locum queꝫ illius natura non dedit: ſolũ imaginando tribuimus: corpora enim mathematica nõ ſunt grauia ⁊ leuia ⁊ neutra: primo methaphyſice.22.ideo illis vt mathematica nõ conceditur locus naturalis: cuius officium eſt cõtinere ⁊ conſeruare. Et non poteſt eſſe aliquis motus naturalis niſi ope nature qua ſubicitur naturatuꝫ motui. Contra: hoſtia cõſecrata in ſphera aeris relicta ſue nature naturaliter tendet deorſum: cuius tamẽ deſcenſus materia nõ eſt principium paſſiuuꝫ intrinſecum. Solutio eſt: aliq volunt grauitatẽ abſqꝫ fauore materie ⁊ forme ſubſtantialis ſatiſfacere ad deſcenſuꝫ naturaleꝫ: ⁊ ſm ipſos ſi eſſet vnum cõpoſitum ex materia ⁊ grauitate tantum: illud deorſum naturalr moueret: hec reſpõſio nõ ſatiſfacit: qꝛ grauitas aut eſt forma ſubſtantialis grauis: aut qualitas neceſſario inſequens formaꝫ ſubſtãtialem: quare dicendum eſt accidentia nõ poſſe inueniri naturaliter loquẽdo ſine ſubiecto: ſupnaturaliter aũt ſi accidẽtia ſint abſqꝫ ſubſtãtia: ſeparans accidẽtia a ſubſtãtia eas facit operationes: quas ſubſtãtia feciſſet ſublato miraculo.

Secunda propoſitio eſt. oĩs motus ſm locum aut eſt rectus aut circularis aut mixtus: rectus ⁊ circularis ſunt ſimplices: eo qꝛ fiunt ſm ſimplicia ⁊ vniformia ſpatia: rectũ. ſ. ⁊ circulare: quoꝝ vtrũqꝫ vnum eſt ⁊ continuũ: circulare tñ magis: quare ⁊ motus circularis recto ſimplicior ẽ mixtus motus ſumit ſm ſpaciũ partim rectuꝫ: ⁊ partim obliquũ. Motus rectus eſt q eſt a medio aut ad mediũ: circularis circa mediũ: motus rectus ſurſuꝫ eſt a medio: rectus deorſuꝫ ad mediuꝫ.

Auerrois primo dicit: incepit loqui de ſuis ſimplicibꝰ. i. de corporibꝰ ſimplicibus ⁊ accidẽtibus eoꝝ: neqꝫ eſt veruꝫ corpora ſimplicia facere ad eſſe mũdi: aĩalia: Plantas ad bene eſſe tñ: vt ſenſit ſanctꝰ Thomas. Tum qꝛ elementa ordinanſ in mixta. Tuꝫ qꝛ elemẽta a nullo intelligerentur: cũ nõ eſſet hõ a quo ſolũ intelligunſ. Tuꝫ qꝛ rueret ordo intelligentiaꝝ ſublato intellectu humano. Quare exiſtimo nõ ſimplicia ſoluꝫ: veꝝ ⁊ mixta facere ad eſſe vniuerſi.

Item aut eſſe. n. corporis celeſtis ſenſibile eſt p ſe. i. manifeſtũ eſt p ſe: nõ dꝫ. n. probari celuꝫ eẽ: cũ ſit ps ſubiectiua ſubiecti: ⁊ artifex non hẽat ptãtẽ pbandi ſuũ ſubiectũ eẽ. 2. de aĩa. 27. ſyllogiſmo cathegorico nec a priori nec a poſteriori qꝛ ſyllogiſmo hypotetico a poſteriori non inconuenit artificem probare ⁊ ſubiectum eſſe ⁊ partes ſubiectiuas eſſe: vnde manifeſtuꝫ eſt per ſe ꝙ omnia corpora naturalia mouenſ ſm locuꝫ per principiũ exiſtens in eis qd dicit natura ⁊ iſta corpora dicunſ naturalia per ipſum principiũ ⁊ hoc fundatum eſt ſup hoc ſcilicet ꝙ naturaꝫ eſſe in rebus nãlibus eſt manifeſtuꝫ p ſe: motus. n. ſoluꝫ eſt nãlis alicui q ei ineſt per principiũ intrinſecũ exiſtens in eis: ⁊ hꝫ eſt cã ꝙ Auerrois ſcribit. 3. celi. 20. motus circularis ignis non eſt violẽtus: nec eſt naturalis igni: qꝛ ignis nõ moueſ illo motu a principio exiſtente in eo: ergo diſtinctio de motu naturali a nã propria ⁊ a nã cõi nõ ſatiſfacit Cõmentatori.

Digreſſio Auerrois.

Sed in hoc. Digreſſio hec Auerrois tendit ad hoc: vt declareſ motũ celi eſſe ab intelligentia nõ obſtante ꝙ itelligẽtia nõ ſit conſiſtens per naturã ⁊ nõ ſit educta de potẽtia celi: ⁊ ꝙ põt eſſe diuerſitas motuũ ⁊ mobiliuꝫ a forma nõ educta ⁊ nõ cauſata a corpore: vnde motus celi ñ ſoluꝫ naturalis ẽ a principio materiali: ſed ⁊ a formali. 8. phyſicoꝝ. 27. eſt motus celi naturalis ⁊ per animam ⁊ per corpus: ⁊. 8. methaphyſice. 7. intelligentia naturaliter mouet: verum eſt ꝙ principia intrinſeca celi ⁊ ſublunariũ corporum ſunt dicta ſm prius ⁊ poſterius ⁊ equiuoce equiuocatione tamen analogiã compatiente. 2. methaphyſice. 26. ⁊ primo eiuſdẽ. 22. dicebat Cõmentator: celum habet naturam ſibi propriam aliam ab ea que eſt generabilium. Semper ergo negabatur celuꝫ componi ex materia in potentia ⁊ forma educta: ſiue motus celi eſſet naturalis a principio materiali tantum: ſiue a materiali ⁊ formali. Et quẽadmodum formis eductis habentibus formas oppoſitas conſtituuntur corpora grauia ⁊ leuia: motum rectum ſibi determinantia: ita intelligentijs celeſtibus conſtituunſ corpora celeſtia: nec grauia nec leuia: motum circularem ſibi determinantia: compoſita ex materia in actu ⁊ intelligentia. Contra: cuꝫ oporteat celum habere virtutem cognoſcitiuam motus particularis quo mouetur: ⁊ illa non ſit intelligẽtia que particularia non comprehendit: habebit celum animam ſenſitiuam a celo cauſatam. Solutio eſt: intelligentia mouens propter finem ſatis ẽ ꝙ cognoſcat finem principalem propter quem mouet: finis autẽ ſecundarius: motus ſcilicet celi: generatio ⁊ interitus horum inferiorum corporum naturaliter ⁊ neceſſario ſequuntur cognitionem finis primarij. Rurſus non videntur intelligentie differre: cum figurent celos eadem figura. Et moueant eodeꝫ motu. Et locentur corpora celeſtia eodem loco: quia centro. Solutio eſt: figura celoruꝫ diuerſificatur: ſi naturaliter ſumatur: mathematice ſumpta eiuſdem eſt rationis in omnibus. Item motus valde ſimiles inueniuntur in animalibus diuerſarum naturarũ. Iterum ad diuerſitatem ſubſtantialem celorum ſufficit ꝙ celi recedant a centro: vnum tamen ad maioreꝫ diſtantiam altero. Amplius: cum intelligentia non ſit intrinſeca celo: ſed extra. 2. celi primo: ⁊ primo capitulo de ſubſtantia orbis: motus celi non erit naturalis ab intelligentia: ⁊ cum celum ſit in loco per accidens. 4. phyſicorum. 45. erit ⁊ mobile per accidẽs tantum. Solutio eſt: intelligentia eſt intrinſeca celo ⁊ erit veriſſimus actus: quia cauſat ipſum in genere cauſe formalis dicitur tamen ſepenumero extrinſeca: quia non eſt educta ⁊ cauſata a celo: non pugnant enim iſte propoſitiones ad inuiceꝫ. Intelligẽtia eſt ſeparata a celo. Nõ eſt actus celi. Eſt extra celum. Eſt coniuncta celo. Eſt actus celi. Eſt in celo. Preterea ſtant iſta ſimul: celum eſt in loco per accidens ⁊ mouetur per ſe. Mundus autem mouetur per partem ⁊ non per accidens. 4. phyſicorum. 43. 44. vnde que indigent motu propter perfectioneꝫ acquirendam ſunt in loco per ſe: que indigent motu propter perfectionem conſeruandam: ⁊ ſi moueãtur per ſe: ſunt tamen in loco per accidens.

Series autem verborum Auerrois talis exiſtit. Sed in hoc eſt qd

non parua: quo nã pacto. ſ. moueat celuꝫ per principium intrinſecũ exiſtens in ipſo: natura. n. eſt principiuꝫ in aliquo per qḋ mouet ⁊ quieſcit res ipſa ex ſe. 2. phyſicoꝝ. 3. ⁊ dicitur primo de forma: ſecundo de materia. 2. phyſicoruꝫ. 14. Eſt autem forma magis natura ꝙ̃ materia: nõ ꝙ natura ſuſcipiat magis ⁊ minus: ſed q꞉ actus principiandi ⁊ naturandi magis cõuenit forme ꝙ̃ materie: preciſſimũ. n. eſt cauſare in genere cauſe formalis: viliſſimum in genere cauſe materialis: ſi ergo naturaꝫ eſſe in omnibus naturalibus notuꝫ eſt per ſe: ⁊ ꝙ mouens in iſtis corporibus aliud eſt a moto: non poteſt enim idem eſſe mouens ⁊ motuꝫ. 7. phyſicoruꝫ. 2. ⁊ primo capitulo de ſubſtantia orbis. i. ratio principiandi motũ actiue ⁊ ratio principiandi motuꝫ paſſiue reipſa diſtinguũtur. Cum declarauit ꝙ omne motũ per ſe habet mouens in ſe: tunc corpus celeſte cum mouetur per ſe aut peruenit ad motuꝫ per ſe. i. eſt motuꝫ per ſe: non per aliud: aut non: ſi per ſe: neceſſe eſt vt ſit in eo principium quo mouetur p ſe ⁊ ꝙ illud ſit aliud a moto: ergo corpus celeſte erit compoſituꝫ ex materia ⁊ forma: ergo generabile ⁊ corruptibile. ¶ Eſt aduertendum ꝙ corpora celeſtia ⁊ ſubceleſtia ex materia componuntur ⁊ forma: illorũ tamen compoſitio inuẽta eſt motu locali: cum moueantur ex ſe per ſe: ⁊ nihil idem poſſit hẽre rationem mouentis ⁊ moti: horuꝫ vero compoſitio comperta eſt generatione ⁊ corruptione: vnde moueri ex ſe poteſt concedi elementis quatenus mouentur aliquo modo ab intrinſeco: attribuitur animalibus ſublunaribus: quoniam diuiduntur in parteꝫ per ſe moventeꝫ ⁊ partem p ſe motam actu: ratione tamen partis: q꞉ muſculus eſt primuꝫ mouens ⁊ primuꝫ motuꝫ corporeum: reſiduuꝫ corporis eſt motuꝫ per accidens: cõgregatuꝫ ex muſculo ⁊ reſiduo corporis vocatur motum per parteꝫ ſepe dici ſolet celuꝫ moueri dũtaxat ex ſe: quia pars per ſe mouens celum eſt in actu: cũ non ſit cõſtituta in eſſe p celum: ⁊ pars mota eſt ſm ſe totam non ſm partem: mouẽtur igitur corpora celeſtia ex ſe p ſe: ⁊ cõponunt ex motore ⁊ moto: ⁊ apud me elementa ⁊ mixta inanimata: cum careant intrinſeca reſiſtẽtia nõ moueanturqꝫ ex ſe p ſe: non dicunt componi ex motore ⁊ moto: lꝫ cõponant ex mã ⁊ forma.

Iterum ait: ⁊ ſi poſuerimus hanc formaꝫ in eo non cõſiſtentem p naturam. i. non cauſatam a materia: ſcilicet formaꝫ qua declaratur in fine. 8. phycoruꝫ. 78. ⁊. 79. nõ eſſe p naturam. i. non eductam de potẽtia materie: quo modo igitur cõtinget ex diuerſitate motus vt diuerſetur natura moti: natura enim moti nõ diuerſat niſi propter diuerſitateꝫ ſue forme: ⁊ hoc nõ inuenitur niſi in forma exiſtẽte per naturam: verbi gratia quia ignis non differt a terra in motu: niſi propter diuerſitatem ſuaruꝫ formarum ſcilicet ꝙ terra eſt grauis ⁊ ignis leuior non eſt ergo intelligendũ hoc quod dicitur ꝙ natura in corpore celeſti eſt cauſa motus eſſe formam: forma eniꝫ abſtracta non ſignificat naturaꝫ corporis: neqꝫ in corpore celeſti eſt forma materialis que ſit cauſa motus ipſius in quo Ariſtoteles dixit neqꝫ eſſe graue neqꝫ leue: queret igitur aliquis ꝙ ſi ita eſſet neceſſario corrumperetur corpus celeſte: aut in eo eſſet potentia corruptionis. Senſus eſt: quoniam nõ poteſt inueniri diuerſitas motꝰ ſpecifica ⁊ mobiliũ ex motoribꝰ celeſtibus: cũ oẽs ipſi ſint ſubſtantie ſeparate: nõ cauſantes aliquã diuerſitatẽ in corporibus que mouent ab eis: neqꝫ in motibus qui ſunt ab eis: forme. n. diuerſitatẽ facientes in motibus ⁊ mobilibus ſunt que conſtituuntur in eſſe per ſubiecta: cũ forme quas naturaliter cõſequitur motus localis ſint forme date a generãte: vnde materie inueniunt diuerſe p eas dũtaxat formas ſupra quas habent cauſalitatẽ: nõ ẽ ergo intelligendũ hoc qḋ dicitur ꝙ natura in corpore celeſti eſt cauſa motus eſſe formã: forma. n. abſtracta nõ ſignificat naturã corporis: ergo intelligentie celeſtes non erunt forme corporũ celeſtiuꝫ: neqꝫ nature eorũdem: cuꝫ. n. materia ſit cauſa forme: ⁊ forma materie. 2. phyſicoꝝ. 30. ⁊ orbes celeſtes nõ ſint cãe intellectuum celeſtiũ: nõ erunt materie eorũdem: ergo intelligentia celeſtis nõ erit natura celi: ergo motus circularis non erit naturalis ab intelligẽtia. Neqꝫ inquit Auerrois in corpore celeſti eſt forma materialis que ſit cauſa motus ipſius: qḋ quideꝫ corpus celeſte Ariſto. dixit neqꝫ eſſe graue: neqꝫ leue: ergo celũ nõ cõſtituitur in eſſe per formam materialem: quacũqꝫ n. forma materiali componit corpus graue aut leue: ⁊ ſi ita eſſet ꝙ in celo eſſet forma materialis neceſſario corrumperet corpus celeſte: aut in eo eſſet potentia corruptionis. i. eſſet corruptibile: conſtat aũt apḋ Ariſtotelẽ celuꝫ neqꝫ corrumpi: neqꝫ eſſe corruptibile. ¶ Eſt obſeruandũ. Aui. vltra intelligentiã poſuit in celo animam ſenſitiuam cuius officiũ erat noſcere circulatiões particulares quas intelligentia agnoſcere nõ poterat: ⁊ q꞉ voluit materiã celi ⁊ ſublunarium eſſe eiuſdem rationis fecit celũ corruptibile poſitiue perpetuari ab itelligẽtia: credidit ẽt methaphyſicum via methaphyſicali habere poteſtateꝫ pbandi intelligentias eſſe. Auerrois autẽ non ponit in celo ſenſum: ſufficit. n. ꝙ mouens propter finẽ cognoſcat finem principalem propter quẽ mouet: ꝙ̃uis nõ cognoſcat finem ſecundariũ neceſſario ⁊ naturaliter ſequenteꝫ cognitionẽ finis primarij: fecit etiã Auerrois materiam celi ⁊ ſublunariũ alterius rationis: ⁊ arbitratur ſola via naturali poſſe probari ſubſtãtias abſtractas eſſe: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ. 3. capitulo de ſubſtantia orbis declarant iſte propoſitiões: corpori vt corpus cõceditur virtus finiti vigoris: at corpori vt cõſtitutum eſt ex materia in potentia ⁊ forma cõceditur finitas temporis ⁊ vigoris: corpori celeſti vt celeſte datur finitas vigoris ⁊ infinitas durationis: ⁊ naſcit tanta diuerſitas ob hoc: q꞉ materia corporũ ſubceleſtium tranſmutabilis ẽ de vna forma in aliaꝫ formã: materia aũt celi cum ſupra nullam formã cauſalitatẽ habeat nõ eſt variabilis ḋ vna forma in aliam formaꝫ ex orbe ergo ⁊ intelligentia conſtituit celũ: ⁊ quo celum mouet ẽ intelligẽtia: quo mouet eſt orbis ſubiectiuꝰ intelligentie.

Amplius ait: Sꝫ forte intelligendũ eſt ĩ hoc loco ḋ natura que eſt cauſa motꝰ: ſubiectum ſimplex. i. orbis celeſtis ſubiectus forme abſtracte corporis celeſtis: ⁊ hoc ipſuꝫ corpus nõ habet in ſe formam corporalem. i. materialẽ ⁊ cauſatam a celo: ⁊ iſte locus eſſet fortior locoꝝ facientiũ errare opinantes ꝙ corpus celeſte componit ex materia ⁊ forma qua dicit nõ eſſe graue: neqꝫ leue: ſicut ex forma ignis dicit ignis leuis: ⁊ terra ex ſua forma grauis. i. quẽadmodum forma ignis cauſata a mã ignis conſtituitur ignis leuis: ⁊ forma terre: terra grauis: ita forma celi conſtituta in eſſe per celũ cõſtituit celũ neqꝫ graue: neqꝫ leue: ſm hoc igitur poſſumus itelligere hoc nomen natura que dicit de corpore celeſti

⁊ de alijs

⁊ de alijs corporibus ſimplicibus ⁊ erit hoc equiuo ce idest elementa mouebuntur naturaliter ratione forme: celum vero ratione orbis ſubiecti intelligentie: ⁊ ſm hanc reſponſionem intelligentia non erit natura celi.

Preterea igitur aut dicem⁹ ꝙ forme abſtracte ſꝫ ꝙ ſūt forme abſtracte inate ſūt vt quilibꝫ qꝺ ab eis mouetur ſit corp⁹ neqꝫ graue: neqꝫ leue: ſic inate ſunt vt motū ab eis ſit rotūdū: ⁊ ſic inata eſt forma ignis vt habeat materiam propriam dicitur igitur hoc nomen natura ſm hoc de forma: ſicut dicitur de formis aliorum corporum ſimpliciū ⁊ poſt perſcrutabimur plus de hoc: ⁊ quocunqꝫ modo ſit: non debemus intelligere de natura que non eſt grauis neqꝫ leuis niſi naturam corporis ſimplicis: non naturam compoſiti ex materia ⁊ forma: vnde colligitur hec ſequela: hec natura eſt natura corporis non grauis ⁊ leuis: ergo eſt natura corporis ſimplicis: ſed cū ſit aliqua natura corporis grauis aut leuis ſimplicis ⁊ mixti: non tenet hec conſequentia hec eſt natura corporis grauis aut leuis: ergo ē natura corporis ſimplicis: ⁊ iſte explanationes inquit Auerrois ſunt propinque. ⁊ ratio ē: quia ambo ponunt celum non componi ex materia ⁊ forma: conſuetudo enim eſt Auerrois appellare celum corpus ſimplex: quia caret materia in potentia: non quia ſit conſtitutum ex actu ⁊ potentia: ⁊ orbe ⁊ intelligentia: poteſt ergo eſſe diuerſitas motuum ⁊ mobilium a formis non cauſatis: veluti ⁊ a formis eductis de potentia materie: forme nāqꝫ celeſtes diuerſificantur ex diuerſitate ordinis ſm diſtare plus vel min⁹ a cauſa prima: cui diuerſitati reſpondet diuerſitas celorum: ⁊ diuerſitas motus in ſpecie ipſis: ordine enim magnitudinis celorum ⁊ ordine velocitatum in motibus manifeſtatur euidentiſſime ordo ſubſtātiarum ſeparatarum: motores ſeparati non indigēt corpore: neqꝫ mouentur per accidens: cum ſint intellectus actiui mouentes. ⁊ inducit Albertus magn⁹ diſſimilitudinem inter id quod mouetur ab anima animalium ſubceleſtium perfectorum ⁊ illud quod mouetur a motoribus ſeparatis: quia corpus animalium de ſe non eſt ſuſceptibile motus progreſſiui: quo quidem mouet anima animalis perfecti: ⁊ ideo natura fecit ei fila ⁊ cordas per que trahit membra ad motum: ⁊ fecit ei muſculos in quibus ſedent virtutes affixe in membris que mouent ad imperium intellectus mouentis: corpus autem celi de ſe ſuſceptibile eſt motus influxi ei p ſuū motorē ſeparatum: quapropter non egent corpora celeſtia filis ⁊ cordis: nec virtutibus organicis affixis iſtis partibus mouētibꝫ quia talibus non indiget celum: ideo nullam habet virtutem que ſit corporis virtus ⁊ actus eius: ſed totus eſt ſeparatus: ita ꝙ nihil accipit a corpore: nec eſſe habet a corpore: neqꝫ diffinitionem. ⁊ hec eſt cauſa ꝙ Commentator dicit. 2. celi. 71. quoniā cauſa laboris in animalibus eſt vt addat potentia moti ſuper potentiam motoris: quoniam potentia moti neceſſario eſt oppoſita potentie motoris: hoc igitur intendit per laborem: ⁊ etiam ſi potentia moti in celo adderet ſuper potentiaꝫ motoris: tunc motus eius eſſet violentus. ¶ Senſus eſt: potentia moti dicitur addere ſupra potentiam motoris: quando motum inclinatur ad motum oppoſitum illi quem dat mouens: ⁊ ſi potentia moti celeſtis addat ſupra potentiam motoris: ille motus eſſet violentus: qꝛ ille motus eſſet tantum ſm naturaꝫ mouētis: ⁊ contra inclinationem mobilis: motus progreſſiu⁹ aīalis eſt ab anima ⁊ corpore .i. nō ab anima tantū: vbi motus celi eſt purus aīalis: nō ſunt ergo in celo ligamenta corporalia: quia potentia moti celeſtis non addit aliquid ſupra potētiā motoris: partes aūt aīalis mortalis vinculis corporeis vniunt: quoniā potentia moti in aīalibus ſubceleſtibus addit aliquid ſupra potētiam mouentis: motus ergo celi cenſendus erit aīalis ab intelligētia non cauſata a celo: pōt quoqꝫ eſſe diuerſitas motuū ⁊ mobiliuꝫ a formis non cauſatis a corpore: hec de digreſſione Auerrois.

Poſt exponit Textuꝫ Ariſtotelis: ⁊ primo inquit: cauſa diuerſitatis motuū ſm gen⁹ aut ſpecie eſt diuerſitas naturaruꝫ agētium ⁊ impoſſibile eſt vnam ⁊ eandeꝫ naturā habere diuerſos motus ſm ſpeciem .i. non adeſt motus naturalis alicui corpori niſi per principium exiſtens in illo: motus violentus ab extrinſeco tantum procedit. Et ſolitus ſum aſſignare differētiam inter motuꝫ grauis naturalem ⁊ violentum: proiecta mouent mediuꝫ per ſe: vt ſolum ab alio mota: cū motus ille cōtinue tardet atqꝫ diminuetur: graue autēꝫ in motu naturali: ⁊ vt ab alio motuꝫ ⁊ per formaꝫ ſubſtantialeꝫ mouet p ſe ⁊ effectiue mediū: mouētur. n. aīata ex ſe per ſe: cum diuidanſ in parteꝫ per ſe mouentē ⁊ partem p ſe motam. Elementa vero mouenſ a ſeipſis per accidens: cum careant intrinſeca reſiſtentia indigeantqꝫ per ſe ⁊ neceſſario medio. Et licet elementū nō moueaſ naturaliter ſimpliciter ⁊ per principiū intrinſecū ad partes cōtrarias: ad prohibenduꝫ tamē vacuū nihil vetat ipſum moueri verſus omnes differentias poſitionis: quemadmoduꝫ ⁊ ferrum nō mouetur naturaliter ſimpliciter ad partes cōtrarias: ſed quaten⁹ eſt alteratuꝫ a magnete nihil prohibet ipſuꝫ moueri ſurſum: deorſum: ante: retro: dextorſum: ⁊ ſiniſtorſuꝫ: vnde ferrum verſus magnetē: ⁊ vapores aſcendentes: ⁊ palea mota verſus lapidē precioſuꝫ: ⁊ humor agitatus verſus medianā dicuntur moueri ex ſe: qꝛ habent qualitates impreſſas quibus mediantibus mouentur verſus attrahētia mouentia motu locali cōiuncto alterationi in motibus localibus violētis ⁊ preter naturalibus mouens poteſt mouere ſine alteratione rei mote: in quibus quidem motib⁹ violētis virtus imprimiſ medio: ⁊ illud eſt quādo mouēs mouet nō alterādo: in motibus ſuperius dictis imprimitur virtus mobili: qua mediāte poteſt dici mobile moueri ex ſe.

Rurſus autē non eſt exiſtimandum ꝙ propter diuiſioneꝫ magnitudinis ſuper quā eſt motus: diuidatur motus in iſta duo: in motum ſcilicet rectum ⁊ circulareꝫ: ſed propter diuiſionē magnitudinis mote ſm iſta duo: ſcilicet ꝙ omne motuꝫ neceſſario aut eſt corpus rectarum dimenſionuꝫ: aut rotūdaꝫ: cum nulla dimenſio ſit tertia. Senſus eſt: quemadmoduꝫ ſpatiuꝫ circulare nō eſt cauſa motus circularis: ita nec rectum recti: ⁊ cuꝫ corpora ſimplicia aliqua ſint circularia: aliqua recta: mot⁹ ſimplex alius erit circularis: alius rectus: ⁊ dicitur motus ſimplex quando principio actiuo intrinſeco mot⁹ nō reſiſtit aliquod intrinſeceuꝫ trahens ad oppoſitum. Motus eſt mixtus quando principio actiuo reſiſtit aliquod intrinſeceuꝫ inclinans ad oppoſitū. Et motus vniformis ⁊ difformis quo ad partes ſubiecti ⁊

tempus. Eſt regularis et irregularis: vnde ſunt due linee regulares ſpacioꝝ menſuratiue: vna recta: qua quidem aſcenſus et deſcenſus menſurantur: alia circularis qua menſuratur motus ſpericus: pendet nanq̄ regularitas in motu ex magnitudine regulari: dicitur aūt magnitudo regularis vel vniformis cuius quelibet pars vniformiter ſequitur ad aliā partē: itaq̄ quelibet pars pōt ſupponi alteri parti: vt patet in linea circulari et ēt in linea recta: magnitudo aūt irregularis eſt cuius nō quelibet pars ſequitur ad aliā partem vniformiter: vt patet in duabus lineis angulum cauſantibus quaruz vna applicatur alteri nō in directum: quemadmodum partes vnius linee recte ſibi inuicem in directum applicantur: et ideo motus circularis eſt regularis: et ſimiliter motus rectus: ſz motus reflexi et obliqui qui angulū faciunt nō ſunt in materia: nec magnitudine regulari: vel quicunq̄ alius motus ſit per quācūq̄ magnitudinem: cuius quecūq̄ pars nō cōuenit cuicūq̄ parti per vniformitatem applicationis: vel cuius vna pars nō cōuenienter poſſit contingere aliam partem: ſi.n. illa pars que cōtinet angulum ſuperponatur illi parti que angulum nō continet: nō erit cōueniens contactus: vnde regularitas pmittit ſecuz difformitatē quoad partes ſubiecti. Eſt.n. motus celi regularis et difformis quo ad partes ſubiecti: patitur et difformitatem quo ad tempus: ē nāq̄ deſcenſus terre regularis et difformis quo ad tempus: his conſtat lineam elicaz nō eſſe lineam ſimplicem ſed mixtaz ex recta et circulari: cauſatur.n. elix vt inquit ſanctus Thomas ex duobus motibus imaginatis: quorum vnus ē linee circueuntis columnaz: alius eſt puncti moti p lineaz: ſi eniz vterq̄ motus ſimul et regulariter perficiatur: conſtituetur elica linea per motum puncti in linea mota quare concludo motus ſimplices eſſe in ſubiecto motis ſimplicis magnitudinis factos ſm ſimplicitatem illius magnitudinis et in ordine ad centrum et polos mūdi: et ita motus ignis orbicularis nō eſt ſimplex: nec motus terre tranſuerſalis.

Iterum inquit: motus circularis ē terminatus natura propter terminationem medij: motus autez naturales dicuntur eſſe terminati: alij autez motus circulares qui ſequūtur nō ſunt naturales: cuz nō habeant centrum terminatuz: ideo videmus epicicli quos ponunt aſtrologi ſunt falſi et forte ſimiliter ē de eccentricis eſſentijs magis. Senſus eſt: cuz tantuz vnū ſit centruz corporuz celeſtiū: quia tantū vnus eſt mundus: primo celi. 80. bene dicit hic Auerrois nō dari epiciclos et eccentricos quibus quidam ſentiunt mathematici planetam aliquādo terre proximiorē: aliquando remotiorē: ſequitur eniz celuz aſcendere et deſcendere: appropinquans eniz terre deſcendit: recedens a terra aſcendit: neq̄z valet rñſio dicentiū ad deſcenſuz et aſcenſuz requiri cē intra ſperaz actiuoꝝ et paſſiuoꝝ: q: hoc dato ruit rō Ariſtotelis infra. 18. qua pbat celuz nō eſſe graue et leue: q: nō accedit ad centrum: nec recedit a centro. Alij dicūt: qꝫ id qd̄ mouetur a medio vl ad mediū per lineam rectaz eſt graue vel leue: celum autez nō mouetur a medio vel ad mediuz per lineaz rectaz. Contra: perit ratio Ariſtotelis infra. 18. qua conuincit: ſi celuz moueretur a medio vel ad mediuz eſſe terraz: aquaz: aerē: vel ignez. Hinc eſt qꝫ ſanctus Thomas dicit hic. Sed videtur ſm hoc qꝫ non omnia corpora celeſtia circulariter moueantur: naz ſm Ptolomeū motꝰ planetaꝝ eſt in eccētricis et epiciclis: q qdē motus non ſunt circa medium quod eſt centrum terre: ſed circa quedā alia centra. Dicenduz qꝫ Ariſtoteles non fuit huius opinionis: ſed exiſtimauit qꝫ omnes motus celeſtium corporum ſunt circa centrum terre vt ponebant aſtrologi ſui temporis: poſtmodū autē Hyparcus et Ptolomeus adinuenerunt motꝰ eccētricorum et epiciclorū ad ſaluandum ea que apparēt ſenſibus in corporibus celeſtibus: vnde non eſt hoc demonſtratū ſed ſuppoſitio quedaz: ſi tamen hoc verum ſit: nihilominus omnia corpora celeſtia mouentur circa centruz mundi ſm motum diurnum: qui ē motus ſupreme ſpere reuoluentis totuz celū. Poſſem itaq̄ hoc loco ſine reuerentia loqui de Alberto magno qui audet dicere orbes oēs celeſtes eſſe vnius nature et ſpeciei et vnius materie ſi haberent idē centrum: et iniuſtiſſime Auerroim condānat: veritas nāq̄ peripatetica eſt: qꝫ celum eſt in loco per centrū a quo quidem corpora celeſtia diſtant: vnum magis altero: et hec diſtantia maior vel minor facit corpora celeſtia eſſe alterius et alterius rationis.

Poſtremo inquit. Motus autez equalis eſt ſuperius aut inferius. Senſus eſt: motus dicitur equalis cuius mobile rectarū et equaliū eſt dimenſionum in partibus: circularis cuius mobile curuaruz exiſtit dimenſionum: ſunt quidem elementa rectarum dimenſionū: et ſi ſint ſphericaa: quia ſibi motū rectuz determinant. Et eſt omnis motus localis aut naturalis aut violentus aut indifferens: quo motu indifferente mouentur elementa media in ſuis regionibus: ego autē arbitror elementa media naturaliter moueri in ſpheris proprijs: eaq̄ aſcendere et deſcendere: cum ſint nature medie: et habent ſm ſuas naturas grauitatē et leuitatē.

Digreſſio.

Sunt textu et cōmento. 5. iſte propoſitiōes approbate. prima eſt: celuz eſt corpus naturale: cuius intelligentia eſt natura que eſt forma: orbis vero ſubiectus intelligentie eſt natura que ē materia: cauſat nāq̄z celū intelligentia formaliter: orbis vero materialiter: et eſt talis orbis ſubſtātia ſimplex non compoſita ex materia et forma: non eſt tamen materia proprie dicta: cū non ſit in potentia ad formaz: ſed materia in actu nuncupari debet: neq̄ appellari poteſt forma: hoc fundamēto: ois forma naturalis principiū eſt alicuius motus naturalis et ſuarū diſpoſitionū naturaliū: orbis autez celeſtis ex ſe non eſt principiuz alicuius motus naturalis: non quidē recti: cū non ſit grauis nec leuis: nec circularis: cuz iſte ſit proprius anime. 2. capitulo de ſubſtantia orbis: cū itaq̄z celuz habeat motū circularē: et figurā perfectiſſimā: aliaſq̄z conditiones que nulli conueniunt niſi ex forma: erit orbis celeſtis materia aialiuz celeſtiū et ſubiectū: eſt fixꝰ intelligentie: materia ſublunariū eſt in potentia forma fixa in ea: dicitur autē materia fixa forme que cauſatur a forma formaliter: forma fixa materie eſt que conſtituitur in eſſe p materiaz: vnde omnes materie ſuſtentātur per formas non omnes tamen forme ſuſtentantur per materias quia forma celi non ſuſtentatur per celuz: prio phyſicorum. 63. 8. methaphyſica. 12. eſt itaq̄ celum cōpoſitum ex orbe et forma non educta: cum ſit celū cōſtitutum ex duabus naturis: quaruz vna eſt recipiēs motum: altera eſt agens motum: primo capitulo de

Obiectio ſubſtantia orbis. ¶ Contra: omne compoſitum eſt
nouū. 12. methaphyſice. 39. celum non eſt nouum: er
solutio: go. Dico celum eſſe nouum nouitate ſingulariū cir
culationū: non nouitate orbis ⁊ intelligentie: nec nō
⁊ accidentium permanentiū. 8. phyſicorū. 15. Ce
lum eſt eternum quantum ad ſubſtantiam: corrupti
bile vero quātum ad vbi. Uel dico omne compoſitū
eſſe nouū idest dependens a ſuis partibus.

Secunda propoſitio eſt. Naturalitas mutationis ſepe inuenitur ex parte
principij actiui ⁊ paſſiui: ſepe ex parte paſſiui tantū
ex parte principij actiui tantū nūquā motus eſt na
turalis. Unde celū quod eſt primū naturaliū moue
tur naturaliter ⁊ per animā ⁊ per corpus: quia in
telligentia mouet vt eſt apta mouere: orbis ſubiect⁹
intelligentie mouetur vt eſt aptus moueri: ⁊ ita in
uenitur animal ſimplex quod transfertur in loco ex
ſe: diuiditur enī celū in partē per ſe mouentē ⁊
partē per ſe motā in actu. 4. phyſicorū. 71. eſt au
tem orbis pars per ſe mota in actu: quia non eſt in
formabilis forma quā non habet: ⁊ facit illa actua
litas vt orbis celeſtis poſſit reſiſtere intelligentie:
cū fuerit potentia in loco: in quo intelligentia eum
cupit eſſe in actu: poteſt nanqȝ orbis propter ſuam
quam habet actualitatem eſſe ſubiectum imediatū
accidentium terminatorū: ⁊ cū varia vbi ſint acci
dentia terminata: poterit illis orbis ſubſterni: ⁊ qr
non poteſt ſimul ſubijci vbi contrarijs: idcirco pro
Nota: pter hoc reſiſtit ſuo motori. Et teneo ꝙ animal cele
ſte ſit quātū: moueat: intelligat: tamen orbis ſubie
ctus intelligentie non intelligit ſed mouetur ⁊ eſt
quantus: intelligentia autē neqȝ mouetur: neqȝ eſt
quanta: ſed intelligit: ⁊ ita ex hoc ꝙ animal celeſte
moueatur: non colligitur intelligentiā moueri: ne
qȝ per ſe: neqȝ per accidens: forme enim non cauſa
te a ſubiecto mouent abſqȝ hoc ꝙ moueantur: vn
de cauſa radicalis quare forma aliqua per accidens
moueatur: eſt quia eſt conſtituta ineſſe per ſubiectū:
primo de anima. 65. veruntamen eſt ꝙ ſepe concedi
tur intelligentias dependentes moueri per accidēs
ſed rudiuſcule: quatenus ſcilicet orbes ipſis infor
mati mouentur a prima intelligentia: Motus ergo
celi erit naturalis ⁊ per animam ⁊ per corpus: ergo
reperietur motus naturalis ex parte principij acti
ui ⁊ paſſiui. Motus autē elementorū naturalis: id
eſt naturalis: quia ipſa habeat in ſeipſis principiū
paſſiuū talis mot⁹ intrinſecū: materia elemēti eſt pri
cipiū paſſiuū quo elemētū ſubijcit motui forma ele
mēti eſt pricipiū paſſiuū iclinatiuū: quo q̄dē elemē
tum inclinatur moueri tali motu: elementa nāqȝ cū
per ſe a medio moueantur: a ſeipſis vero duntaxat
per accidens: non erit motus elementorum natura
lis merito principij effectiui. ¶ Itē mixtum inani
matum effectiue localiter natura mouetur ab elemē
to dominante: cuius mixti forma eſt principiū paſ
ſiuum inclinatiuum: ⁊ cum apud me in mixtis ani
matis ſit reſiſtentia intrinſeca: quia grauitas corpo
ris aie ſubiecti inclinet ad motū deorſum ⁊ illo mo
tu mouere poſſit: reſiſtentia hoc modo intrinſeca nō
reperietur in mixtis inanimatis. Item cum reſiſten
tia itriſeca ꝓprie ſit in his q̄ ex forma ⁊ corpe cōpo
nuntur: ⁊ que diuidantur in partē per ſe mouentē
⁊ partem per ſe motā: ⁊ mixta inanimata nō conſti
tuantur ex forma ⁊ corpore: neqȝ in partē per ſe mo
tam diuidantur ⁊ partē per ſe mouentē: eſt tenen
dum in mixtis inanimatis nō proprie reperiri reſi
ſtentiā intrinſecā: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ fundatiſſimus
doctor Egidius romanus dicebat. 4. phyſicorum.
motus animalis ab anima mediāte appetitu in va
cuo eſt ſucceſſiuus: at ſi animal cadit d̄ alto deorſum
in vacuo: motus ille momentaneus exiſtit. ibi. n. ni
hil eſſet per qd̄ mobile reſiſteret mouēti: ⁊ in tali mo
tu idē eſt iudiciū de aiali ⁊ alijs grauibus ⁊ leuib⁹:
Hinc eſt ꝙ ſolit⁹ ſum affirmare elementa dominata
in mixto nō reſiſtere elemēto dominanti: eaqȝ in mi
xto habere eſſe in potentia tantū: ⁊ quēadmodum
materia prima nō reſiſtit: quia ſuū eſſe eſt potētiale.
ita elementa dominata nō reſiſtunt: cū eorū eſſe in
mixtis ſit potētiale. Rurſus plāte: bruta ⁊ homo ha
bent in ſeipſis principiū actiuū ⁊ paſſiuū ſuorū mo
tuū localiū: qui ſibi inſunt ex ea pte qua ſunt aiata:
vnde animal ſubceleſte ſi ſaltat ſurſum: ille mot⁹ eſt
naturalis ratione anime tantū: ⁊ corpori vt eſt ani
matū: non vt corpus graue: ſi autem deſcendit: ille
motus eſt naturalis ratione anime ⁊ corporis. Cō Obiectio
tra. 2. capitulo de ſubſtātia orbis: motus circularis
eſt ꝓprius aie ſm ꝙ aia: ergo aia nō mouet natura
liter deorſū: neqȝ ſurſū. Itē ſi motus ſurſū ē na
turalis aie: mot⁹ deorſū erit eidē violent⁹: eidē. n.
non poſſunt ineſſe duo motus contrarij. Dico itaqȝ solutio:
ꝙ quidam motus eſt ab aia non precedente cogni
tione: vt eſt atractio nutrimenti: ⁊ retentio ſupflui
tatis: quidam eſt ab aia precedente cognitione non
tamen ꝙ cognitio ſit cauſa illius motus: patet d̄ mo
tu matricis quo recipit ſemen: ⁊ motu inteſtinoꝝ ex
pulſiuo: ⁊ iſti motus ſunt naturales ⁊ nō voluntarij:
motus autē ab anima precedente cognitione cauſa
illius: dicitur vere ⁊ exacte voluntarius: quare po
terit anima mouere animal motu voluntario ad oēs
differentiā poſitionis: licet motus circularis ſit p
prius anime vt aia eſt. Uerūtamen cum ois motus
localis ſimplex ſit aut naturalis aut violentus: ⁊ ois
motus naturalis aut violentus ſit ſimplex: non erit
motus animalis ſubceleſtis naturalis: cū ſit mixt⁹:
cauſa autē quare motus progreſſiuus eſt mixt⁹ aſſi
gnatur ab Auerroi. 2. celi. 71. quia ſcilicet potentia
moti addit ſuper potentiā motoris. Contra: motus Obiectio
celi eſſet violent⁹: ſi potentia moti celeſtis addat ſup
potentiam motoris: ergo motus progreſſiu⁹ exiſtet
violentus: cū potentia moti addat ſuper potentiā
motoris. Solutio eſt: motus quidē celi inueniretur solutio.
violentus ſi potentia moti adderet ſupra potentiam
motoris: quia ille vtiqȝ eſſet ſm naturā mouentis
tantū: ⁊ contra inclinationē mobilis: motus ꝓgreſ
ſiuus animalis ē ab anima ⁊ corpore. i. nō ab anima
tantum. Uel motus celi eſſet violentus: idest cōtin
geret celo labor ⁊ defatigatio. Uel ille motus eſſet
violentus: quia eſt ſimplex ⁊ non eſſet ſm propriam
mobilis inclinationē: motus enim circularis ignis
eſſet violentus ſi eſſet ſimplex: infra Cōmento. 10.
Et licet nihil ſit qd̄ poſſit moueri localiter naturali
ter niſi merito pricipij actiui exiſtētis in eo: poſſunt
tamē extrinſecus alterata naturaliter alterari. Et ita
iſte due propoſitiones ſunt vere. Aqua naturaliter
caleſit. Aqua violenter aſcēdit: his igit̄ cōſtat penes
quid attendat naturalitas motus.

Tertia propoſitio eſt. Simplicitas motus lo Tertia pp°:
calis in ordine ad centrū ſumenda eſt:
vnde partes motus ſm prius ⁊ poſterius: ſm exten
ſionē mobilis ⁊ ille ex quibus reſultat intenſio mo

tus non interueniunt ſimplicitatem motus. Patitur quoqꝫ ſimplicitas motus difformitatem quo ad partes ſubiecti: eſt enim motus celi ſimplex: cuius tamē partes verſus circūferentiam velocius mouētur: ꝙ partes polis propinque: permittit ⁊ ſimplicitas motꝰ difformitatē quo ad tempus: cum graue naturaliter deſcendens velocius moueatur in fine ꝙ in principio: ⁊ ita in partibus temporis equalibus ſpacium nō pertranſitur equale: ſed motus ea ratione nūcupatur ſimplex: qua per lineam breuiſſimā cōmittitur in ordine ad centrum: linea recta menſuratur aſcenſus vel deſcenſus: circulari mēſuratur motus ſphericꝰ: ⁊ hec eſt cauſa: quia conceduntur iſte concluſiones. Duo grauia equaliter a centro diſtantia ⁊ centrum per motum equaliter attingentia: vnū tamen per cordā alterum per arcum eque velociter deſcendent: ⁊ vnū mouebitur velocius altero: velocitas enim deſcēſus menſuratur penes approximationē maiorem vel minorem ad medium mundi: at velocitas motus attenditur penes ſpacium deſcriptū in tanto vel tanto tēpore. Poteſt aliqđ corpus totale moueri motu ſimplici cuius quelibet medietas moueatur motu cōpoſito: capta terra pura deſcendente cuius punctꝰ medius dūtaxat deſcribat ſemidyametrum mundi: medietatibus illius condenſatis vel rarefactis. Velocitas igitur motus localis recti ⁊ circularis inſequitur ſpacium lineale aptum pertranſiri a puncto velociſſime moto in tanto vel tanto tēpore: deducta denſatione: ⁊ rarefactione ⁊ cōtralatione medij: ⁊ ideo licet partes verſus equinoctialem circulum velocius mouēatur ꝙ partes propinque polis: omnes tamē dicte partes eque velociter circuīt: quēadmodū .n. ſtāt aliqua duo corpora eque velociter deſcendere ⁊ nō pari moueri velocitate: ita poſſunt aliqualiter circuire ⁊ nō eque velociter moueri: oēs ergo motꝰ ſimplex aut eſt nālis aut violentꝰ: ſi fit ſm inclinationem mobilis eſt naturalis. Si contra inclinationem paſſi violentus exiſtit.

Quarta propoſitio eſt. Nullum corpꝰ celeſte eſt eccentricū mundo: cum enim non poſſit eſſe motus circularis circa aliud ꝙ circa centrum totius reſpectu cuius ſimplicitas motuum corporum ſimplicium dignoſcitur: erit omne celum cōcentricum mūdo. Sed mathematici quos imitatur Albertus magnus multos orbes celeſtes eccentricos faciunt: ſunt .n. ſtelle errantes aliqñ terre propiores: aliqñ remotiores ⁊ ſepenumero apparent notabilis maioris quātitatis ꝙ priꝰ: ⁊ interdū eclipſis eſt diuturnior: interdū ipeditur. Sunt ⁊ planete ſtationarij: directi retrogradi: ⁊ iſte apparētie non poſſūt cōmode ſaluari ſine epiciclis ⁊ eccentricis. ¶ Et vt opinio mathematicorum habeatur paulo altius exordiendo. Dico primo: celū ex octo ſtellatis ſpheris integratur: que qdē huc ordinē ſortiuntur: Sphera lune: Mercurij: Veneris: Solis: Martis: Iouis: Saturni. Firmamentū in quo ſunt ſtelle fixe: quas lōga experientia ⁊ longa obſeruatiōe deprehēſum ē oēs equali moueri velocitate: ⁊ equalem diſtantiā ſemper adinuicem ſeruare ⁊ ꝓpinquitatē ſitūqꝫ ⁊ figurā nūꝙ variaret at planete ſtelle errantes nominantur: cū moueantur varijs motibus velocitate ⁊ tarditate ⁊ ſitu diſtantibꝰ: quidam nāqꝫ progrediuntur verſus orientem: ⁊ quidam tendunt ad occidentem: nōnulli ad auſtrum: alij ad ſeptētrionē mouentur. Verum quia compertum eſt firmamentum moueri tribus motibus: ab oriente .ſ. in occidētē .i. 24. horis: ⁊ ab occidēte in orientē in .36000. annis: ⁊ motu acceſſus ⁊ receſſus ſeu trepidationis: inuenerunt enim nōnulli aſtronomi ſtellas fixas quandoqꝫ ad orientem: ⁊ quandoqꝫ ad occidentē: ad ſeptētrionē ⁊ auſtrū moueri: verū ad orientem velocius ad occidentē: ad ſeptētrionem quandoqꝫ velocius ꝙ ad auſtrum: ⁊ interdū ad auſtrū velocius ꝙ ad ſeptētrionem: quam apparentiam non cōfidentes ſaluare vno motu imaginati ſunt in firmamento varios motus: quorum primus eſt tardiſſimꝰ in longitudine zodiaci ordine ſignorum ſingulis ducentis annis gradu vno ⁊ .28. M. extenditur: alter vero fit in duobus circulis paruis in capite arietis ⁊ libre: quo motu ſtelle aliquando progrediuntur ad orientem: quandoqꝫ vero ad occidentem: ⁊ ſeptētrionem ⁊ auſtrū mouentur: ⁊ quando in illis circulis a ſphera mouetur ſm ordinem ſignorum cōbinatur cū priori qui etiam eſt ad ſucceſſionem ſignorum ⁊ motus fit velociſſimus ad orientem: at quando eſt motus in reliqua parte circulorum: cōtra ordinem ſignorum: tardior fit motus ad occidentē: eo ꝙ primus motus in longitudine deficit ab iſto: quare predicti auctores ſupra firmamentū poſuerunt nonam ⁊ decimā ſpheram: decimam primū mobile vocantes: quo octaua motu diurno mouetur: nona exiſtit ſm mobile quo motum recipit in lōgitudine: octaua autem proprio motu mouetur in circulis paruis: quem motum trepidationis dicunt: ſiue acceſſus ⁊ receſſus: hoc igitur primo dicto patet numerus corporū celeſtiū.

Dico ſecundo. in ſphera inueniuntur ſex circuli maiores: ⁊ quatuor minores. Maior circulus is eſt qui in conuexa ſuperficie ſphere deſcriptus ſpheram in duo equalia diuidit: ⁊ ſunt: equator: zodiacus: colurus equinoctiorum: colurus ſolſtitiorum: meridianus ⁊ horizon. Circulus minor is eſt qui in ſuperficie ſphere deſcriptus: minime ſpheram in duo equalia diuidit ⁊ enumerantur iſti: circulus arcticus: circulus cancri: circulus capricorni: ⁊ circulus antarticus: circulus maior tranſit per centrum mundi: circulus minor tranſit extra centrum: ⁊ ſicut circulus rectis lineis diuiditur: ita ſphera circulis vel planis ſuperficiebus per eius corpulentiam imaginabiliter tranſeuntibus in partes ſecatur: patent hec exemplo pomi cultello diuiſi. Eſt equator tranſiens per partē orientis ⁊ occidentis diuidens celum in duas medietates: quarum vnam ponit ad polum ſeptētrionalem: qui ⁊ plus boreus: ⁊ arcticus nominari ſolet: aliam ad polum meridionalem qui ⁊ polus auſtralis: ⁊ antarticus dici ſolet: ⁊ ſole exiſtente in tali circulo dies ⁊ noctes in toto mundo equales exiſtunt: ⁊ ſicut primum mobile ſe habet ad alia corpora celeſtia: ita equinoctialis ſe habet ad alios circulos: ⁊ reperitur equinoctialis in quolibet celorum equinoctialis enim circulus itelligitur diuidere omnes ſpheras vſqꝫ ad centrum mundi in duo equalia. zodiacus ſecat equatorem in duobus punctis que ſunt principia arietis ⁊ libre: cuius vna medietatum ad ſeptētrionem: altera vero ad auſtrum declinat. Signa ſeptētrionalia ſunt: Aries: Taurus: Gemini: Cancer: Leo: Virgo. Signa auſtralia ſunt: Libra: Scorpius. Sagittarius: Capricornus: Aquarius: Piſces: Cancer: Leo: Virgo: Libra: Scorpius: Sagittarius recte aſcendunt: Capricornus aquarius: Piſces: Aries: Taurus: Gemini oblique: cum ſol eſt in cancro eſt maxima dies

ma dies: deinde in leone: deinde in virgine: quādo eſt in libra eſt equinoctium: in ſcorpione minor: in ſagittario minor: in capricorno minimus: deinde in aquario: deīde ī piſcib⁹: in ariete eqnoctiū: ī tauro maior nocte ē dies: in gemini adhuc maior. Et ītelligiſ zodiac⁹ hr̄e latitudinē .12. graduū: quoꝝ graduū ſex relinqi linea ecliptica verſus ſeptētrionem: ⁊ totidē v̄ſus polū meridionalē. Colurus eqnoctiorū diuidit ſpherā in duas ptes equales trāſiēs p polos mūdi īterſecās zodiacū in pricipio arietis ⁊ libre: ⁊ qñ ſol eſt in illis duob⁹ pūctis dies equaſ nocti: cuꝫ ē in pricipio arietis ſecūdo martij eſt equinoctium vernale: in pricipio libre circa mediū ſeptembris ē equinoctiū autūnale. Colurus ſolſtitiorum diuidit sperā in duas partes equales trāſiens p polos mūdi interſecās zodiacū in principio cancri ⁊ in principio capricorni: ſeu in maximis ſolis eleuatiōibus ⁊ declinatiōib⁹: ⁊ eſt ſolſtitiū eſtiuale ī medio iunij dū ſol intrat cancrū: eſt ſolſtitiū hyemale in medio decēbris dū ſol ītrat capricornū. Horizon trāſit p polos mūdi ⁊ pūcta oriētis ⁊ occidētis ſecans celū ī duas medietates quarū vnā ponit ſupra terrā: ⁊ aliam infra terrā: qua de re talis circulus noīatur determinator viſus: qꝛ nō pmittit niſi ptē ſuperiorē celi videri. Circulus meridianus eſt circulus maior trāſiens p polos eqnoctialis ⁊ zenith ſemp: p hoc qꝺ trāſit per polos ſeiūgiſ ab eqnoctiali ⁊ zodiaco: ptranſire per zenith dū ab orizōte recto: qui a zenith ſemp equalr̄ diſtat vndiqꝫ: dꝛ ſemp vt differat a coluris: qui qñ meridiano vniunſ: trāſeunt p polos ⁊ zenith: ſed accidit coluris tranſire p polos ⁊ zenith: ⁊ talis circulus oſtendit pūctū meridiei ⁊ medie noctis: cum ſol eſt ſub iſto circulo in ſupiori hemiſperio ē meridies ⁊ cuꝫ eſt in inferiori eſt media nox: imaginamur itaqꝫ meridianum ad ſignandum illam partem hemiſperij ad quam cum ſol peruenerit eſt meridies vel media nox. Et ciuitates diuerſe varios habēt meridianos ſm̄ qꝫ magis appropinquant orienti vel occidēti: ⁊ tales meridiani interſecant equinoctialem ad diuerſa puncta. Arcus equinoctialis interceptus inter meridianos dicitur longitudo ciuitatum: ⁊ ſi due ciuitates eundem habeant meridianum: tunc equaliter diſtant ab oriente ⁊ occidente: ⁊ nulla eſt inter eas longitudo: tamen diſtarent ſm̄ latitudinem: quia vna eſt proximior equinoctiali qꝫ altera. Tropicus cancri eſt circulus minor quem ſol in principio cancri exiſtens ad motum primi mobilis deſcribit: ⁊ dꝛ ſolſtitiū eſtiuū. Tropic⁹ capricornis ē quē ſol tenēs initiū capricorni ad motū primi mobilis deſcribit: quē appellāt circulū brume. Circulus arcticus eſt ille quem deſcribit polus zodiaci ad motum primi mobilis circa polum mundi arcticum. Circulum antarticum deſcribit alter polus zodiaci circa polum mundi antarticum: horum omnium circulorum immobiles imaginantur meridianus ⁊ horizon: alij mobiles: ⁊ omnes nominati circuli ſunt imaginarij ⁊ non partes reales celi excepto zodiaco: ⁊ fingendo ⁊ imaginando tales circulos deuenimus faciliter ad cognoſcendum propinquitates planetarum ⁊ diſtantias ⁊ eſſe eorum in ſignis: hec de circulis in ſphera deſcriptis dicta ſufficiant.

Dico tertio Sub zodiaco ⁊ ſignis ei⁹ mouentur planete: quoꝝ motus complenſ circulis cōcentricis: eccentricis: defferentibus: ⁊ epiciclis: circulus cōcentricus eſt qui terrā in duo equalia partiri intellectus centruꝫ ſuum ideꝫ habet cum centro mundi. Eccentricus dicitur: quia centruꝫ eius eſt extra centruꝫ mundi. Defferēs deffert planetā: cuius punctus remotiſſimus a terra dꝛ aux: proximus vero oppoſitū augis: ⁊ deffert talis circulus planetā ab occidente in orientē: cōſorcim⁹ enim planetā moueri de ariete ad taurū mox ad gemini: deinde ad cancrū: ⁊ leonē: ⁊ ſic deinceps: poſt quē motuꝫ apparet planeta in oriente ſigno arietis in quo primo mouebaſ exiſtente in occidente. Epiciclus eſt paruus circulus cuius centrū eſt in circūferentia eccentrici: ⁊ diciſ etiā ſepenumero defferens planetā: qꝛ centrū planete eſt in circūferentia epicicli: ⁊ nō ſoluꝫ moueſ ad motuꝫ eccentrici: ſed ēt ad motuꝫ epicicli: eccentricus tñ diciſ defferens ſimpliciter: quoniā deffert tā epiciclū qꝫ planetā. Quādo igitur planeta eſt in parte ſupiori ſui epicicli videtur minor: ⁊ diciſ directus: qꝛ moueſ verſus partē orientis. Quando vero eſt in parte inferiori apparet maior ⁊ diciſ retrogradus: qꝛ tendit verſus partē occidentis. Quādo aūt incipit deſcēdere verſus ptē iferiorem: itaqꝫ nō appareat moueri diciſ ſtationarius ſtatione prima. Quādo aſcendit vocatur ſtationari⁹ ſtatione ſecūda. Sit. A. punctus oriētis. B. centrū. C. punctus occidētis. D. prima ſtatio. F. directio. E. ſecūda ſtatio. G. retrogradatio. Hec ſunt que mathematici ſentiūt: de qbus abūdantius qꝫ par ſit forte dictum eſſe videbitur.

Sententia Textus Cōmenti .6. oīs mot⁹ ſimplex aut ē rectus ſurſuꝫ aut rectus deorſuꝫ: aut circularis circa mediuꝫ: ſicut eniꝫ magnitudo corporea trib⁹ determinata eſt: ita quoqꝫ ⁊ motus ſimplices trib⁹ determinati pfectiqꝫ ſunt: corpus ergo trib⁹ ꝯfectū eſt: ⁊ iph⁹ ēt motus.

Auerrois primo dicit: ⁊ manifeſtū ē ſenſui qꝫ motus rect⁹ nālr̄ diuidiſ in duos motus cōtrarios. Senſus eſt: ꝯtrarietas in genere apertior eſt qꝫ in ſpecie: iccirco Ariſtoteles loquiſ de motu in genere nō in ſpecie: ⁊ motus rect⁹ nālis partiſ in latione a medio ⁊ ad mediū ad alias vero poſitionis differentias vel nō eſt motus nālis vel cōprehendiſ ſub illis.

Item ait: hoc aūt nō videſ in circulari: circularis eniꝫ nō cōtrariaſ circulari. Cōtra: primo celi .87. vult Ariſtoteles in motu celi eſſe aliquo modo cōtrarietatē: cum oīs motus ſit de cōtrario in cōtrariuꝫ. Solutio eſt: in motu celi eſt ꝯrietas quatenus celuꝫ moueſ ab vno extremo dyametri circuli ad aliud extremuꝫ eiuſdeꝫ dyametri. Habet etiā motus celi cōtrariuꝫ. Si imaginemur duos motus ſup eoſdeꝫ polos circa idem centrū ad diuerſas partes: ⁊ motus a dextro in ſiniſtrū ⁊ ecōtra cōtinuī ex reuolutione axis nō ſunt iudicio meo ſuper eiſdeꝫ polis.

Iterum inquit: motus ſimplices ſunt tres: quia ternarius eſt numerus pfectus ⁊ corpus qꝺ cōponitur ex tribus menſuris ſcilicet qꝫ cauſa eorum eadem eſt: ⁊ eſt qꝫ ternarius eſt numerus perfectus: nō quia menſure ſint tres inquantuꝫ menſure ſunt motus tres. Senſus eſt: mot⁹ ſimplices ſunt tres: nō quia menſure ſint tres: ſed quia numerus ternarius eſt perfectus: ⁊ talis vtiqꝫ ratio ē probabilis tantum. Albert⁹ magnus ait in preſenti lectione. Simplices motus locales in genere ſunt tres: ſed in ſpecie plures: quoruꝫ vnus eſt a medio:

alter eſt ad medium: tertius eſt circa mediuꝫ. ſm̄ .n. tres dimenſiones corpus mouetur tribus motibus: quia cum dextrum ⁊ ſiniſtrum ſit principium latitudinis erit illud principium mot⁹ circularis. Siliṫ añ ⁊ retro erit principium cuiuſdam motus qui eſt inferiorum motorũ ⁊ mobiliũ ſm̄ circulum: ſicut illoꝝ quorum motus eſt ſuper polos orbis ſignoꝝ: ſurſum autem ⁊ deorſum ſunt principia duorũ motuũ aſcenſus ⁊ deſcenſus: ⁊ ratio eſt: latitudo in celo eſt ab oriente in occidentem: oriens eſt dextrum: occidens eſt ſiniſtrum primi mobilis: ideo penes dextrũ ⁊ ſiniſtrum ſumitur latitudo que ſunt principiũ motus primi mobilis: profunditas eſt in celo a puncto meridiei ad angulum noctis: ⁊ cuꝫ ante terminet profunditatem: propterea penes ante ⁊ retro ſumiť profunditas ⁊ ſunt principiũ motus circularis eorum orbium qui mouentur ſuper polos zodiaci: ſurſũ ⁊ deorſum terminant longitudinem ⁊ ſunt principiũ motus recti ſurſum ⁊ deorſum: hec ſententia Alberti mihi non ſatiſfacit. Tum quia longitudo ē in celo a polo ad polum: penes quam menſuram non ſumitur aliquis mot⁹: ergo accidit latitudini celeſti ꝙ penes illam ſumatur motus circularis primi mobilis. Tum quia ante ⁊ retro terminant profunditatem ⁊ planete motu proprio ſm̄ mathematicos mouentur ab occidente in orientē: ergo penes ante ⁊ retro nō ſumitur motus circularis planetarũ. Tum q꞉ ſimplicitas motus circularis eſt in ordine ad centruꝫ: ſiue ſit ab oriente in occidentē: ſiue econtra. Quare dicēdum eſt ꝙ motus locales ſimplices ſm̄ genus ſunt duo: rectus ⁊ circularis: ſunt vero tres: quatenus vnus eſt circa mediũ: alius a medio: alter ad mediũ enumerãtur quattuor: quomã motus circularis primi mobilis eſt ab oriente in occidentē: alius ē mot⁹ circularis ab occidēte in oriētē ſm̄ Aſtronomos: inuēitur ⁊ mot⁹ rectus ſurſuꝫ ignis ⁊ aeris: ⁊ mot⁹ rect⁹ deorſuꝫ terre ſciliꝫ ⁊ aque.

Sententia Textus Cōmenti. 7. ſtat ī hoc. Corporũ ſimpliciũ ſimplices ſunt motus: compoſitoꝝ vero ⁊ mixtoꝝ mixti: corpora ſimplicia ſunt que ſolum vnuꝫ habent ſm̄ locum natura mouēdi pricipiũ: vt ignis: terra: haruꝫ ſpecies: reſpectu terre: harenoſa: lapidoſa: gleboſa: reſpectu ignis flāma: carbo: ⁊ lux: ⁊ ea que ſunt hiſce ꝓpinqua: veluti ſunt aer qui cũ igne hꝫ affinitatem magnã: ⁊ aqua que cuꝫ terra multũ cōuenit: verum tamē motus corporũ mixtoꝝ facti ſm̄ ꝯtēperamentum ꝑdominãs reducunť ad mot⁹ ſimplices: ſꝫ forte nō ſunt ita ſimplices ſicˀ ſunt mot⁹ corpoꝝ ſimpliciũ. Mñt qdē elemēta vnũ tm̄ mouēdi principiũ: q꞉ forma eoꝝ ſbalis ⁊ inſtrm̄ pro vno pricipio mouēdi reputanť: mot⁹ celi ē pur⁹ aialis. 2. caplo ð ſba orbis. Mixta aũt ⁊ ꝑfectiꝫ aiata ea ſunt quoꝝ ſũt plra mouēdi ſꝫ locũ pricipia: vt ī aiali ſbceleſti aia ⁊ grauitas.

Auerrois prio dicit. Cũ poſuit mot⁹ nãles ſimplices ſenſui manifeſtos eſſe tres voluit demonſtrare ꝙ cã motuũ ſimpliciũ ē ſimplicitas corpoꝝ mouētiũ. Senſus ē: poſuit Ariſtoteles motus nãles ſimplices ſenſui manifeſtos eſſe tres: nō q꞉ ſint alij īmanifeſti: ſꝫ q꞉ nō ꝓbauit motus ſimplices eſſe tres ratōe demonſtratiua: ⁊ ex hoc ꝙ cã motuũ ſimpliciũ eſt ſimplicitas corpoꝝ mouētiũ colligiť elemēta mouere ſeipſa ꝑ accidēs: quēadmoduꝫ .n. hō in naui mouet ſeipꝫ ꝑ accidēs ita elemētũ in medio mouet ſeipꝫ ꝑ accidēs. dicebat Cōmētatoꝛ 4. celi: 22. cõ. n. elementa a medio per ſe moueanť a ſeipſis dũtaxat mouebunť ꝑ accidēs.

Item ait: ⁊ non eſt queſtio ꝙ deſcriptio corporis compoſiti eſt intellecta ex hoc etiam ꝙ eſt quod in ſe habet principia plura vno. Senſus eſt: licet Ariſtoteles non diffinierit ⁊ non declarauerit quid ſit corpus compoſitum explicite: tamen intelligitur ðſcriptio corporis compoſiti ex diffinitione corporis ſimplicis: cum enim corpus ſimplex ſolum vnum habeat ſm̄ locum natura mouendi principium: mixtum habebit plura mouendi principia. Unde quando principio actiuo intriſeco motus reſiſtit aliquod intrinſecum trahens ad oppoſitum tũc eſt motus compoſitus: ſi nihil reſiſtat inclinans ad oppoſitũ eſt mot⁹ ſimplex: ⁊ ita apparet quo nam pacto corporũ ſimpliciũ ſint mot⁹ ſimplices: cōpoſitorũ vero compoſiti. ¶ Cōtra: deſcenſus lapidis nō eſſet motus ſimplex: cum ibi ſit aliqđ intrinſecũ iclinans ad oppoſitũ: leuitas. ſ. ignis ⁊ aeris. Solutio eſt: vel talis mot⁹ nō eſt vſq꜄ adeo ſimplex: ſicut deſcenſus grauis ſimplicis: Uel dico leuitatem ignis ⁊ aeris in lapide: ceteriſq꜄ mixtis inanimatis nō inclinare ad oppoſituꝫ motũ motui deorſum: cum illo motu nō mouere poſſint. Sed bene grauitas corporis aie ſubiecti mouentis corpus ſurſum inclinat ad motum deorſum ⁊ illo motu mouere poteſt corpus informatũ aia: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ teneo in mixtis inanimatis non proprie reperiri reſiſtentiã intrinſecam: mixto nãq꜄ inanimato debetur locus ⁊ motus rōne elementi dominantis in eo: ⁊ exiſtentis in eo actu: nō ratione aliorũ exiſtentium ibi in potentia: alicui enim inquantũ habet eſſe in potentia non competit locari: nec naturaliter nec violēter: in animalib⁹ ſubceleſtibus eſt reſiſtētia intrinſeca: quia grauitas corporis anime ſubiecti inclinat ad motũ deorſum ⁊ illo motu mouere poteſt: quare elementa dominatis non reſiſtunt: cum eorum eſſe in mixtis ſit potentiale. Et propterea attentione dignum eſt: dicuntur orbes planetaruꝫ moueri effectiue ab intelligentijs ꝓprijs: ⁊ a prima: ⁊ cũ motus eorum ſint ſimplices ſunt ab vno principio tantũ: neq꜄ pugnant hec adinuicem. Planete mouenť ab vno principio tantuꝫ ⁊ mouenť a pluribus motoribus effectiue: dicũtur .n. aliqua moueri ab vno principio tantum quando pricipio actiuo intrinſeco motus nihil intrinſecum reſiſtit trahēs ad oppoſitũ: q̄re cũ orbes planetarũ nō iclinēt ad motũ appoſitũ motui dato ſibi ab itelligētia dicunť moueri ab vno pricipio tm̄: ⁊ ita ſaiatis oia mouenť ab vno pricipio tm̄: cũ ī ipſis nihil ſit itriſecũ potēs ipſa mouē in oppoſitũ mot⁹ dati ſibi ab elemēto dñante: at aiata ſubceleſtia moueri dicētur a plib⁹ pricipijs: q꞉ aie intēdēti mouē circulariter: aut ſurſum reſiſtit grauitas corporis inclinans ad motũ rectum deorſum.

Iter inqt: qdã cōpoſita nō moueť nãlr niſi a ſimplici dñante: ⁊ ſi ī ipo ſint diuerſa: qꝛuis exiſtieť ꝑ ſenſuꝫ ī plib⁹ eoꝝ eē eq̄lē ⁊ vnũ: ⁊ pōt aliqs dicē ſingēdo ꝙ ita ē ī motib⁹ elemētoꝝ. Sēſus ē: forma lapidis ē pricipiũ mot⁹ deorſuꝫ paſſiuũ iclinanuũ: mã lapidis pricipiũ paſſiuũ rceptiuũ: elemētũ ſimplex dñans pricipiũ actiuũ: ⁊ dť elemētũ dominãs ī mixto ſimplex: q꞉ ſi eēt ſepatũ a mixtiōe foret ſimplex: ⁊ tale elemētum dñans in mixto ignis accedit ad ſimplicitatē: apud .n. Auerroim grauitas ⁊ leuitas elemētoꝝ ſimplices principia ſunt motuũ

elemētoꝝ

elementoꝝ localiū trūcate mixtoꝝ: at ſi quiſpiā ambigat. Contra: idē eſt locus totius ⁊ partis ergo ſi locus deorſū debet̃ lapidi merito terre: ita alia elemēta nāliter deorſū locabūtur. Solutio eſt. Tenēt doctores de via cōi: ꝙ ſicut ex qualitatib⁹ primis reſultat ꝯplexio que eſt inſtrm̃ pro multis opationib⁹ pficiendis: ita ex qualitatib⁹ motiuis cōſurgat vna qualitas que eſt inſtrm̃ pro cōplēdo motu corporis mixti. Sed hec opinio nō ſatiſfacit Auerroi ponenti elemēta formalr̃ in mixto remanere. Quare dici pōt locū terre ſimplicis nō conſentire lapidi: ⁊ dato ꝙ cōueniat aduertēdū eſt mixto inaiato locū cōuenire rōne elemēti domināris exiſtēꝰ in eo actu: nō rōne alioꝝ exiſtētiū ibi i potētia: alicui aūt inquātū hꝫ eē in potētia nō conceditur locari nec naturaliter nec violenter.

Rurſus ait: impoſſibile eſt.n. in corporib⁹ cōpoſitis aliqua cōponi equaliter.i. ex equali pondere ī ⁊ nos poſt declarabim⁹.2. de gñatione.48.4. metheoꝝ.10.10. methaphyſice.29. ⁊ ſi eſſꝫ aliqđ cōpoſitū equalr̃ cōtingeret ꝙ aliqđ corp⁹ nō moueret̃ oīoīſꝫ ſtaret in quocūꝗ loco poneret̃: ſꝫ ſtaret aut ſuprius aut inferi⁹ aut ī medio duoꝝ ꝯrioꝝ aeris.ſ. ⁊ aque: ⁊ moueret̃ in ceteris: qđ nō inuenit̃. Senſus eſt: ſꝫ Truſianū primo Tegni Cōmēto.15. corp⁹ ita cōmixtū nec qeſceret nec moueret̃: nā ſi qeſceret in terra: tūc vinceret in eo terra: ſi moueret̃ a terra: tūc vinceret in eo aliqđ alioꝝ: verba autē Cōmentatoris ſunt ſic aptāda: ſi eſſet aliqđ corp⁹ cōpoſitum equaliter contingeret ꝙ aliquod corpus non moueretur omnino: ſed ſtaret in quocunꝗ loco poneretur: aut ſuperius ſcilicet aut inferius: ſi enim eſſet ſuperius ⁊ naturaliter tenderet inferius: ibi elementum graue dominaretur: ſi eſſet inferius ⁊ tenderet ſuperius naturaliter: elementum leue dominaretur: hoc autem impoſſibile eſt ꝙ quieſcat in quocunꝗ loco ponatur: quia ſi quieſceret ſuperius elementū leue dominatur: ſi inferius: elementum graue aut ſi daretur equale ad pondus quieſceret in medio duorum contrariorum aeris ſcilicet ⁊ aque ⁊ moueretur in ceteris: quod non inuenitur: quoniā ſi quieſceret in medio duorum contrarioꝝ duo cōtraria ibi dominarētur: ⁊ moueretur in ceteris ergo non eſſꝫ equale ad pondus: ⁊ hec deductio plana ē. Uel pōt ratio Cōmētatoris ſic formari: datur equale ad pondus ergo inuenitur aliquid quod quieſcit inter duo oppoſita ⁊ mouetur in ceteris: cōſequens eſt falſum ergo ⁊ antecedens.

Poſtremo ait: ⁊ cum mot⁹ eoꝝ ſit ſm̃ partē dominātē erit rectus ſm̃ dominiū abūdantis: aut erit īcuruat⁹: aut ad inferi⁹ vt turbines deſcēdētes ex aere ad terrā: aut ad ſuperius: vt turbines aſcēdētes: aut circa mediū vt mot⁹ ventorū: ⁊ ēt ſunt ſeptētrionales ⁊ dextri ⁊ ſiniſtri ⁊ ad ante ⁊ ad retro: oēs.n. iſti preter ad ſuperi⁹ ⁊ inferius ſunt ꝯpoſiti. Ecce ꝙ Auer. vult motū rectū ſimplicē partiri in motū ſurſū ⁊ deorſū: ⁊ ad alias poſitionis dīfas nō eē motū nālem ſimplicē.

Digreſſio.

Quia multi exiſtimant corpus equalis ponderis inueniri poſſe: illudꝗ aſſerūt nō quieſcere in medio aeris ⁊ aque: iccirco non poſſū quantum expedit: negocio phyſicoꝝ non pertractare difficultatem de equalitate ponderali ſub hoc titulo. Nunquid natura permittat equale ad pondus. Pars negatiua qſin ē v̄a: his fundamētis. Tū qꝛ nō poſſet tale corp⁹ motu recto ſimplici moueri nāliter: nec circulari: qꝛ ſolū celū mouet̃ circulariter ſimplr̃. Tū qꝛ ñ eēt mixtū: cū vnū elemētū ñ eēt dominās ⁊ alia dominata: vñ elemēta i mixto exiſtūt equalia virtute atꝗ potētia: eq̃litate ſcilꝫ geometria ñ arithmetica.i. elemēta ſunt i mixto ſm̃ ꝙ expoſcit forma mixti: ⁊ ē mixtū mediū iter elemēta p pticipationē: ñ p abnegationē. Auer.2. de generatiōe.8. arbitrat̃ miſcibile dominās ſimplr̃ ꝯuertē aliud ī ſui nām: miſcibile dominās dominatū remanē̃ i mixto. Fatet̃ nō dari mediū tēperatū equalr̃: neꝗ ſcilicet quo ad qualitates motiuas: neꝗ quo ad q̃litates alteratiuas: ſed īuenit̃ ꝯplexio tēperata iuſtitialis ſꝫ ꝙ expoſcit ſpēs aliqua. Rephēditꝗ ibidē Galenū: ⁊ dicebat.2. colliget capitulo prīo errorē Galeni ī hoc fuiſſe paruū. Putāt medici ī cuti equalitatē eē pōderalē. Marſili⁹ credit equalitatē in alteratiuis ⁊ ñ ī motiuis. Cōtra: ille ſunt eq̃les: ergo ⁊ elementa: ꝗ ⁊ motiue. Agens enim tm̃ dat de forma quātū de ꝯſequētib⁹ formam. Quare tenēdū ē ñ dari equale ad pōdus neꝗ ī motiuis: neꝗ ī alteratiuis q̃litatib⁹: cū equalitate.n. q̃litatū ī v̄tute ñ ſtat mixtio: lꝫ mixtio pmittat eq̃litatē q̃litatū quātū ad gradus: qđ ſi p poſſibile daret̃ non duraret niſi p inſtans: cui nullū conſeruās poſſet applicari.

Cōtra iſtā determinationē graues īſurgūt difficultates. Pria ſit talis. Eſt dabile organū tact⁹ optie diſpoſitū pro tactiōe ꝗ eq̃le nāliter diſpoſitū: quāto.n. organū tact⁹ ē magis mediū tāto ē pfecti⁹: ꝗ: nā tēperatiſſimus tact⁹ vel ē eq̃lis pōderis ⁊ hꝫ itēiū: vl̃ diſtās ē ab equali pōdere: ⁊ ſi ſic: diſtet p gradū vnū caliditatis: ⁊ ſit organū tact⁹ calidū vt 5. cū pſētet̃ corpus calidū vt quattuor cū dimidio: tūc optimus tact⁹ iudicabit illud corp⁹ frigidū ñ calidū: cū ſuperet̃ i frigiditate ſi in caliditate: ergo ꝯſumatiſſimus tactus decipietur in iudicando: ⁊ hoc eſt ꝙ Auerrois dicebat.3. de aīa.4. natura ordinatur tactum in medio qualitatū tangibiliū. ¶ Solutio ē: iudicabit ſenſus exteriorī tali obiecto eſſe frigiditatē: non tñ illud obiectū eſſe frigidū: qꝛ hoc pertinet ad altiorem virtutem. Alij dicunt tactum illum pfectiſſimum iudicare ſm̃ ꝙ ſibi imprimitur: impreſſa autē eſt frigiditas: veluti oculus citrinus iudicat ſm̃ ꝙ ſibi imprimitur: oritur autem deceptio in iudicando: qꝛ agēs agit qñꝗ ſm̃ modū paſſi. Et ē ſcitu digniſſimū: nullū poſt modicū tempus ſentire caliditatē balnei aut frigiditatē aque: qꝛ caliditas balnei ⁊ frigiditas aque ſiūt tactui cōnāles: eque aūt calida nō ſentimus: aut frigida. Iterū hō nō ſentit caliditatē cordis ⁊ frigiditatē cerebri: qꝛ forte illa ſunt homini cōnaturalia. Item ſimilis caliditas in neruo prohibet repreſentationē: ⁊ ſm̃ multos pductionē ſpēi a ſimili qualitate: ⁊ ſi ſpēs pducant̃ a qualitate ſimili: non producitur tamen operatio tactiua: quia requirūtur ſpecies cū diſſimilitudine obiecti ⁊ nō aſſuefactione eiuſdem.

Secunda difficultas ſit talis: ſubiectū ſiās ſub frigiditate ſūma ſi futurū ſit ſub caliditate ſūma pri⁹ pueniet ad q̃litates medias ꝗ aliqñ inuenietur illud ſubiectū calidū ⁊ frigidū: humidū ⁊ ſiccum: vt quattuor ꝗ equalitas in qualitatibus alteratiuis ergo ⁊ in formis elemētoꝝ: qꝛ forme ſbāles elemētoꝝ intendūtur ⁊ remittunt̃ veluti qualita

tes coꝛ.3.celi.67.ꝙ erit equalr̄ graue ⁊ leue:⁊ erit illud ſubiectū nālr̄ diſpoſitū:qm̄ nālr̄ alteraſ:alteraſ tur.n.nāliter ea que extrinſec⁹ alteranſ. Cōfirmaſ: efficiaſ graue vt duo graue vt.6.pꝛi⁹ erit graue vt quattuoꝛ ergo ⁊ leue vt quattuoꝛ: ꝙ equale ad pondus. Oleū vr̄ eſſe equalis ponderis:deſcēdit i duobus elementis:igne ⁊ aere:aſcendit in terra ⁊ aqua. ℂ Solutio eſt:vel pōt equale reperiri in qualitatib⁹ quo ad gradus nō tñ q̄ ad virtutez: cū equalitate.n. qualitatū in virtute nō ſtat mixtio:vel tale coꝛp⁹ erit equale tm̄ p inſtās ⁊ in potētia nō in actu ⁊ tpe. Cōtra:applicet cōſeruās. Itē tale coꝛp⁹ non depēdet a motu ⁊ tpe ergo p tp̄s pōt durare. Dico ꝯſeruās debere eſſe ſimile ⁊ nullum tale poſſe p tp̄s applicari. Itē depēdet qdez tale coꝛp⁹ a motu: qꝛ eſt in trāſitu. Uel dico nō poſſe dari equale ſm̄ oēs ꝯtrietates: citius.n. deuenit latitudo vna ad medium q̄ʒ alia: ⁊ natura nō pateretur ꝙ latitudines qualitatum ꝯtrarum pari ſilo inducerenſ. Inſup oleū lʒ aſcendat in aqua nō tñ equaliter tranſitū facit ſicut ſurſuʒ:velut in aere deoꝛſuʒ. Item oleuʒ nō ſupernatat oibus coꝛpoꝛib⁹ grauioꝛib⁹ aere:vt eſt manifeſtū de vapoꝛibus groſſis in aere deſcēdentibus.

Tertia difficultas ſit talis:equale ad pondus in medio aeris ⁊ aque nō quieſceret: qꝛ tria elemēta grauitant ⁊ ignis eſt tm̄ leuis.4.celi.29.39. Item cū ſphere elementoꝝ ſint rotūde aut tendentes ad rotunditatē nō poſſent tale coꝛpus qd̄ ponaſ quadratū cui⁹ vna medietas ſit grauis ⁊ alia leuis:ptire i duo eq̄lia:ꝙ aliq̄ ps grauis eſſet ſurſum ⁊ aliq̄ ps leuis deoꝛſuʒ:ꝙ tale coꝛp⁹ ibi nālr̄ ñ locareſ. Solutio eſt:nunc nō eſt ſermo de equali ad pondus cuius vna medietas ſit grauis ⁊ alia leuis:ſʒ de eq̄li cōpoſito ex oibus ptibus equalib⁹:qd̄ ſi p poſſibile foret credit cōiter ipſum quieſcere in medio aeris ⁊ aque:⁊ hec ppō:aer grauitat in ppꝛia ſphera ita intelligiſ:grauitas aeris eſt maioꝛ leuitate eiuſdem in loco ppꝛio:qꝛ aer facilius moueſ deoꝛſuʒ q̄ʒ ſurſuʒ: dato ꝙ equaliter expellaſ ſurſuʒ ⁊ deoꝛſuʒ:ab extrinſeco nāqʒ impulſus facilius ⁊ cōmodius deoꝛſuʒ impelliſ q̄ʒ ſurſuʒ: nō qꝛ habeat nālez inclinatiōem ad deoꝛſuʒ.i.ad centrū:ſʒ qꝛ i ſphera ppꝛia expeditius fertur ab expellēte ad cōuexū aque q̄ʒ ad cōcauū ignis itaqʒ pars impellēda facilius recipit ipulſionē deoꝛſum q̄ʒ ſurſuʒ: qꝛ impulſio ſit cū ipetu : que aūt hn̄t aliquā grauedinē facilius recipiūt impetū: iō pars aeris inferioꝛ a frigiditate aque quo quo grauificata magis recepit impetū:quare vltimata loquēdo reſolutione foꝛma ſbalis aeris cōparata foꝛme aque eſt leuitas nō grauitas:cōpata vt expelli pōt ⁊ ſurſum ⁊ deoꝛſuʒ eſt plus grauitas q̄ʒ leuitas: quo nō obſtāte hʒ aer leuitatē ſimplicē nō admixtā grauitati. Cōtra aſcēſus eſt nālis aeri ergo facilius aer aſcēdit q̄ʒ deſcēdat:dato ꝙ eque velociter expellaſ ſurſuʒ ⁊ deoꝛſum. Solutio ē: ꝯſequēla nō colligit:eſt.n.aſcenſus aeris factus ab expellēte magis ſimilis aſcenſui motui nāli aeris in rōne motus q̄ʒ deſcēſus:deſcēſus tñ eſt magis ſimilis i facilitate motui nāli aeris. ℂ Uerūtñ Albert⁹ paru⁹ arbitraſ tale mixtū in q̄libet moueri:hoc fundamēto:qꝛ nullū elemētū trahit ſurſum aut deoꝛſuʒ dūʒ eſt nālr̄ locatū:qua de cā ꝯcedit motuʒ aliquē nālē tardioꝛē eē in fine q̄ʒ in pꝛīcipio:poſito mixto i ſpera ignis triū graduū grauitatis terre ⁊ totidē aq̄ duoꝝ graduū leuitatis ignis ⁊ totidē aer] conſtat ꝙ tale mixtū in igne mouebiſ a ꝓpoꝛtione octupla:ſit nāqʒ reſiſtentia ſphere ⁊ medij extrinſeci vt vnū. Cū erit in aere mouebiſ a ꝓpoꝛtione dupla: qꝛ reſiſtentia ſphere vt vnuʒ ⁊ duo gradus leuitatis ignis erunt reſiſtentia vt tria:potētia motiua erit vt 6.tres ſcilicet gradus grauitatis aque ⁊ totidē terre. Contra:ſi hec ratio valeret:ꝯueniret motus a ꝓpoꝛtiōe minoꝛis inequalitatis:qꝛ tale mixtū in aqua eēt potentie motiue vt.3.⁊ reſiſtentia eēt vt.5. Quare dicendū eſt motū nālē rectuʒ ſemꝑ eē velocioꝛē in fine q̄ʒ in pꝛincipio:vel illud ſit ꝑ deſideriū ⁊ impetum acquiſitū per motū:vel ſit qꝛ ps medij in motu nāli ē potentioꝛ ad mouendū ꝯtinue:cū moueat in virtute omnium ꝓcedētiū. Et in pꝛimis falſuʒ ē fundamētū modernoꝝ elementa ſcilicet in locis ppꝛijs nō hr̄e grauitatē ⁊ leuitatē:hn̄t nāqʒ grauitas ⁊ leuitas duo officia:quoꝝ vnū ē mouere mobile ad locū nālē:aliud ē ꝯſeruare mobile in ſuo loco nāli ſi fuerit intra ⁊ in exercēdo quodlibet iſtoꝝ officioꝝ grauitas ⁊ leuitas mereſ dici vel qualitates actuales:vel foꝛme ſubſtantiales actuales:⁊ ꝯcedēdū ē elementa media extra locū nālē hr̄e grauitatē ⁊ grauitare:i loco nāli hr̄e grauitatē ſed ñ grauitare:ſi.n.talia elemēta grauitarent i ppꝛijs ſpheris:nec i aqua poſſibilis eſſet natatio:nec nos viuere i aere poſſemus:reſiſtūt etiā elemēta i ppꝛijs regiōib⁹ deſiderātib⁹ ⁊ trahētib⁹ extra coꝝū ſitus nāles:mixtū ergo illud ꝯtinue veloci⁹ mouebiſ:i igne qdē leuitatis ignis duo gradus reſiſtūt ſimilr̄ ⁊ duo gradus leuitatis aeris:⁊ qñ eſt in aere: ignis ipedit reſiſtētiā aeris exiſtētis i ppꝛia ſphera vbi pꝛi⁹ ñ tm̄ ipediebat:iō minus reſiſtit aer i ſpera aeris q̄ʒ i ſphera ignis. Uel creſcit potentia motiua mixti:qꝛ ps medij ꝯtinue reddiſ potētioꝛ atqʒ potentioꝛ:⁊ plus ꝓpoꝛtiōabilr̄ augeſ potētia actiua q̄ʒ reſiſtētia. ℂ Inſup exiſtimāt moderni aliqd veloci⁹ i pleno moueri q̄ʒ i vacuo:accipiaſ mixtuʒ quattuoꝛ graduū grauitatis terre ⁊ aque:⁊ quattuoꝛ graduū leuitatis aeris:triū aūt ignis:ſitqʒ vacuū a cōcauo ignis vſqʒ ad cētrū mūdi:ponaſ tale mixtū i igne cui⁹ reſiſtētia ſit vt vnū: deſcēdet ergo i igne a ꝓpoꝛtiōe duodecupla. Sed qñ illud mixtū erit ad vacuū vbi dēret eē aer:tardi⁹ mouebiſ:qꝛ a ꝓpoꝛtiōe ſupꝛabipartiēte tertias. Dico itaqʒ ad hoc:ꝙ tale mixtū i vacuo i iſtāti mutareſ:⁊ dato ñ ꝯceſſo ꝙ fiat motus i vacuo velocioꝛ lōge i vacuo celebꝛabiſ:neqʒ ē veꝝ ignez ñ reſiſtē in ppꝛia ſphera:qnimo ibi magis reſiſtit q̄ʒ in aere:aut vacuo:tū qꝛ virt⁹ vnita foꝛtioꝛ ē:tū qꝛ impedit reſiſtētiā aeris:tū qꝛ aucta ē potentia actiua:⁊ diminuta reſiſtētia:ſi igiſ oia elemēta eēnt eq̄lia gradu ⁊ ꝟtute mixtū ñ poſſet dici vnū:⁊ ꝓpterea ꝯcludēdū ē nō dari equale ad pōdus:hec de digreſſiōe.

Snia textus Cōmēti.8. Cōcluſio hec ꝓter q̄ttuoꝛ elemēta recto motu nālit̄ mota:ē aliud coꝛp⁹ ſimplex qd̄ nā circulariter moueſ:varijs rōnibus ab Ariſto.ꝯpꝛobaſ:⁊ in pꝛimis:mot⁹ circularis cū ſit ſimplex debeſ alicui coꝛpoꝛi ſimplici:nō q̄ttuoꝛ elemētis:ergo ꝓter quattuoꝛ elemēta iueniſ coꝛpus ſimplex qd̄ ſuapte nā circulariter moueſ:⁊ ē aduertēdū ꝙ vbi trāſlatio quā latini exponūt ē ꝯditionalis: textus Cōmētatoꝛis ē cathegoꝛicus.

Auerrois pꝛis dicit:⁊ qꝛ eadē nā.i.vna:eſt pꝛīcipiū ſupple tu idez ⁊ ſimplex motus vnius i neceſſe eſt vt eadem natura.i.coꝛpus habens vnaʒ naturā habeat eūdē.i.vnū motū:⁊ ecōuerſo. Et quia coꝛpus ſimplex eſt habens eandez naturam opoꝛtet vt coꝛpus ſimplex habeat eundeʒ motū:⁊ qꝛ

rũ: ⁊ quia nature plures vna neceſſe eſt vt habeant plus vno motu: corpora in quibus ſunt plures vna nã opz vt habeãt plus vno motu. Senſus eſt: formãtur varie ↄſequẽtie a Cõmentatore: prĩa eſt: vna nã eſt principiũ motus vnĩ° ergo vna nã hʒ vnũ motum. Scd̃a eſt: corpus ſimplex hʒ vnã nãm: ergo ⁊ vnum motũ. Tertia eſt: hec corpora hñt plures nãs vna ergo ⁊ plus vno motu: vñ repugnat hũs plures mot° eſſe vnĩ° nature: ⁊ ꝙ vna nã ſit vnius motus.

Item ait: ⁊ forte ſi habuerint. ſ. plures nature vnũ motũ erit ſm corp° dominans ſimplex nõ ſm ꝙ eſt cõpoſitũ: qm̃ ſi eſſet ita cõtingeret vt cõpoſitũ ſit ſimplex: mot°. n. vn° nõ pueniţ niſi ab vna nã: ⁊ hũs vnaʒ nãʒ neceſſario eſt ſimplex. Senſus eſt: mot° ſimplex ſi ſit alicui° corporis cõpoſiti hoc eſt ſm corpus ſimplex qd̃ in eo dominaẽ: veluti in lapide dominaẽ terra ſm cui° nãm tendit deorſuʒ: mixta ergo inaĩata hñt tñ vnũ motum ⁊ mouenẽ vt ſimplicia nõ vt mixta: qꝛ ſi eſſet ita ꝙ mouerenẽ mixta vt mixta: ⁊ ſuple in motu ſimplici mixta eẽnt ſimplicia. Cõtra: motus ſimplex eſt in mixto ſm ꝙ mixtuʒ hʒ elemẽtũ dominãs: ſʒ mixtũ hʒ elemẽtũ dominans quatenꝰ mixtũ ergo mixtũ ꝗtenus mixtuʒ hʒ motũ ſimplicẽ. Solutio ẽ: ↄñña nõ vʒ: qꝛ nota reduplicatiõis in minori dicit habitudinẽ cauſe mãlis: in ↄcl'one dicit formã. Et ſi iterũ dicas ad aĩa originãtur motus ad diuerſas poſitiões diſtãciã ab vna nã pueniunt multi motus. Solutio eſt: motus circularis eſt pprius aĩe vt aĩa eſt: qñ tñ corpus ſubiectum aĩe inclinat ad motũ rectũ poteſt aĩal varijs moueri motibus: qñ inclinat ad motũ circularẽ non mouet aĩal niſi motu circulari: veluti eſt aĩal celeſte: ⁊ hec ẽ cã ꝙ Cõmẽtator dicebat. 2. caplo de ſbã orbis: mot° celi eſt ab aĩa tñ ſed in aĩalibus que ſunt hic inueniũtur principia duoꝝ motuũ: eſt. n. motus pregreſſiu° ↄtinuus motui ad quẽ inclinat elemẽtũ predominãs.

Iterum inquit: ⁊ cũ hoc poſitũ eſt ſic: ⁊ ẽt ꝙ motus ſint ſimplices: opʒ vt corpora ſimplicia ſint ſʒ numerũ modoꝝ motuũ ſimpliciũ ⁊ cũ poſitũ eſt ꝙ motus circularis circa mediũ ẽ ſimplex: neceſſe eſt ꝙ corp° qd̃ mouet illo motu ſit ſimplex neceſſario. Senſus eſt. Tot ſunt corpora ſimplicia quot ſunt modi motuũ ſimpliciũ: Ariſtoteles igitur cũ poſuit ꝙ nã eſt principiũ motuũ corporuʒ. ſ. motuuʒ localiũ: ⁊ gloſauit ſic Auerrois nõ qꝛ nã nõ ſit pricipiũ alioꝝ motuũ: ſʒ qꝛ h̃ erat tñ ad ppoſitũ.

Rurſus ait: ſed tñ tacuit in prima pte huiꝰ ↄñe iſtius pbatiõis. ſ. mot° circularis hʒ corp° ſimplex qm̃ ſequit a ↄſequẽti parte. i. a ſecũda parte copulatiue que eſt in textu: videlicet omnis motus ſimplex habet corpus ſimplex: etiam ſequitur ab hoc quod poſuit precedẽs: ⁊ poſuit cõſequẽs hoc ꝙ corpus ſimplex habeat motuʒ ſimplicẽ: ⁊ motus ſimplex habet corpus ſimplex: ⁊ quod ſequit ab hoc qd̃ poſuit precedens: ⁊ põt accipi pars pcedentis ſicut nos fecimus: quoniã qñ acceptũ fuit cũ precedenti quaſi precedẽs ↄcluderet ↄcluſionẽ queſitã. Senſus eſt: hec concluſio: motus circularis ẽ corporis ſimplicis ſequitur ex his premiſſis: omnis mot° ſimplex eſt alicuius corporis ſimplicis: ⁊ motus circularis eſt ſimplex: ⁊ paulopoſt inquit: ⁊ qꝛ cõcluſio ſicut diximꝰ collocaẽ i ſyllogiſmo potẽtia ppinq̃: narrauit illud qd̃ declarabiẽ ex hoc. quaſi dixerit ipſam actu: ⁊ ſi nõ dixit: dicẽdo: manifeſtũ ẽ igiẽ ex his q̃ diximus ꝙ neceſſe ẽ ꝙ corpus ſimplex qd̃ per naturaʒ moueaẽ circulari motu. Sẽſus ẽ. Cõcluſio text° Cõmenti octaui debebat eſſe iſta: motus circularis ẽ alicuius corporis ſimplicis: qꝛ oĩs motus ſimplex ẽ alicuius corporis ſimplicis: ⁊ motus circularis eſt ſimplex: tñ in fine octaui poſuit iſtam: aliquod corp° ſimplex naturaliter moueẽ circulariter: q̃ pp ly naturaliter differt a concluſione textus Cõmenti octaui: que nihilominus continetur ibi potentia ppinqua. Sunt ergo due ↄcluſiões ↄſiderande. Prima ẽ: motus circularis ẽ alicui° corporis ſimplicis: ⁊ ẽ ↄcluſio text° cõmenti octaui. Secunda ẽ: motus circularis ẽ alicuius corporis ſimplicis ⁊ ineſt illi p nãm: ⁊ hic dmõſtrabitur textu Cõmenti noni.

Vlterius inquit. Et laborauit Joãnes grãmaticus in contradicendo ppoſitioni dicenti ꝙ oĩs motus ſimplex idẽ ſm ſpecieʒ eſt corporis ſimplicis eiuſdeʒ ſm ſpeciẽ. Senſus ẽ: hec ppoſitio veriſſima exiſtit: idem motus ſimplex ſʒ ſpeciẽ nõ põt cõcedi diuerſis corporibus ſimplicib° ſm nãm: neq̃ʒ diuerſi motus ſimplices eideʒ corpori naturaliter attribuuntur. Cõtra ignis ⁊ aer motu recto ſurſum moueneẽ. Terra ⁊ aqua deorſuʒ ergo. Itẽ aer in ſpera ignis deſcẽdit: in terra ⁊ aqua aſcẽdit ad locũ proprium ergo. Solutio ẽ: motus rectus ſurſum ignis ſpecie ſecerniẽ a motu ſurſuʒ aeris: tẽdit qdeʒ ignis ad ↄcauũ lune. Aer vero ad ↄcauũ ignis. Iteʒ aſcenſus aeris ⁊ deſcenſus eiuſdeʒ ad eundeʒ terminũ p varia media recta eiuſdẽ penitus ſunt rõnis: at motus ex eodẽ termino ad eundẽ terminũ pcedẽtes ſpacio recto ⁊ circulari alterius ⁊ alteri° ſunt rõnis: ⁊ hec ẽ cauſa ꝙ motus rectus nõ eadeʒ ſpecie cuʒ circulari cẽſẽdus: ⁊ ꝙ naturale ⁊ violentũ motus ñ cõſtituunt ſpecie ſeiunctos: rectitudo nãq̃ʒ ⁊ curuitas medij faciunt diuerſitatẽ motus ſpecificã. Sed dicet quiſpiam nũquid augmentatio ⁊ diminutio in eũdẽ deſinentia terminũ eiuſdẽ ſint rationis. Sũt q vnitatẽ ſpecificã motus volũt pẽdere ex vnitate ſpecifica termini a quo: multis placet illas mutatiões ſpecie eaſdẽ exiſtere ob termini ad quẽ idẽtitatẽ. Dicere auteʒ ego ſum ſolitus nominatas mutatiões ſpecie differre: hac ratiõe: lʒ quãtitas nõ cõtrarieẽ quãtitati: tñ vt minor ex maiori hʒ oppoſitũ modum eſſendi ⁊ imꝑfectiorẽ q̃ʒ maior ex minori: ſaluaẽ q̃ʒ peroptime inter illas ſpecifica diſtinctio. Argumẽtũ itaq̃ʒ Auerrois quo pbat elemẽta ſpecie differre pp diuerſitatẽ locoꝝ ẽ a ſigno: a priori tale ẽ: ꝑfectio motuũ ⁊ locoꝝ ẽ ſm ꝑfectionẽ formarũ: forme ñ ſunt equalis perfectionis: ergo. Cõtra: ſuperficies ad quas tẽdũt elemẽta ſunt eiuſdẽ rõnis: ergo. Rñdeo: ille ſuperficies differũt ſpecie rõne qualitatũ in ipſis exiſtẽtiũ differentiũ ſpecie. Et ſi petas: vtrũ ſi elemẽta hñt eũdẽ locũ eẽnt eiuſdẽ ſpẽi? Dico ꝙ nõ: orbes. n. celeſtes locanẽ eodẽ loco ſcilicet cẽtro: tñ ſunt diuerſarũ rõnũ: ad diuerſitatẽ. n. celoꝝ ſubſtãtialẽ ſufficit a cẽtro orbes recedere vnũ tñ ad maiorẽ diſtantiam altero.

Sententia textus Cõmẽti. 9. ſtat i hoc: text° Cõmẽti. 8. ↄuincebat motũ circularẽ eẽ ſubiecti ſimplicis: i textu Cõmẽti. 9. ↄcludiẽ ꝙ mot° circularis hʒ ſubiectũ ſimplex nã pter corpa mota motu recto: ⁊ rõ ſic ordinaẽ: ſi motus circularis ieſt corpi moto motu recto: aut nãlr aut accidẽtalr ⁊ pter nãm ſi nãlr: cũ corpa mota motu recto hẽant motũ nãlẽ rectũ: hẽbit corpus ſimplex duos motus naturales: quod cõſtat eſſe falſuʒ: quia vnius corporis ſimplicis tantũ vnus eſt ſm naturã mot°: ſi vero

accidētaliter:⁊ oē ſic inherēs hꝫ aliqḋ ſubiectuꝫ cui p ſe ineſt:ergo ꝓter corpora mota motu recto quorū nulluꝫ pōt eſſe ſubiectū motus circularis ſimplicis: cū nō habeāt duos motus nāles:dabitur ſubiectuꝫ quintū motus circularis. ℭ Dubitaẜ ſi motus circularis eſt in celo nō violenter nō preter naturā: ſꝫ nāliter:quō poteſt dicere Cōmētator.2.celi.61.motus celi nō eſt nālis. Diſtinctio de nā que eſt aīa ⁊ que nō eſt aīa tollit multas apparētes ꝯdictiones in dictis Auerrois:cū.n.itelligētia ⁊ nā ⁊ aīa ⁊ volūtas ſepenumero appelleẜ:motus ab ea originat⁹ ⁊ nālis ⁊ aīalis ⁊ volūtari⁹ nominari pōt.

Demonſtratio. Textus Cōmenti.10. ſtat in hoc: mot⁹ circularis neceſſario ineſt alicui corpori : aut igiẜ corpori quinto:aut quattuor:ſi quinto:habeẜ intentū:ſi alicui quattuor:aut naturaliter:aut non naturaliter ſeu accidentaliter ⁊ extra naturaꝫ ⁊ violenter: hec enim omnia idem ſunt ſm peripateticos:ſi nō eſt accidentalis ſed ſimpliciter nālis:cōtingeret vt haberet duos motus ꝯrios ſurſuꝫ.ſ.⁊ deorſuꝫ:qꝛ illi duo erūt non nāles ſeu accidētales elemento illi cui motus circularis ineſt nāliter: ſuperior aūt ratio deducebat ad hoc ꝙ in corpore ſimplici eſſent duo mot⁹ nāles : ſi vero ſit accidētalis igni:ergo ꝯtraẜ nāli : ⁊ cū motui nāli ignis ꝯtrietur motus deorſuꝫ:vni erūt duo contraria:ſuperior aūt ratio fuit oſtenſiua:hec.ſ.elementis ineſt accidētaliter ergo datur ſubiectū cui nāliter ineſt:⁊ hec duo diſcrimina inter rōnem pñteꝫ ⁊ predictam intelligit Cōmētator ex verbis Ariſtotelis licet ſint difficilia:tandeꝫ ex oib⁹ his rōnib⁹ ⁊ oſtenſiuis ⁊ ducētibus ad impoſſibile palaꝫ habeẜ ꝙ motus circularis nō eſt nālis neqꝫ violētus alicui quattuor elementoꝝ. Unde fuit poſita in Textu iſta propoſitio:motus circularis eſt ſimplex ad denotādum elemētū nō moueri circulariter niſi equoce:qꝛ mot⁹ elementoꝝ circularis cōpoſit⁹ eſt ex recto ⁊ circulari:plures.n.elemētoꝝ ptes aſcēdūt multis alijs eorum partib⁹ deſcendētib⁹. Et ſi mot⁹ elementoꝝ preter nām eſſet ſimplex:oporteret celū circulo nā motuꝫ eſſe ꝯtrū elementis:ſicut ſi celū moueret motu recto preter nām:corpus nāliter motū motu recto foret celo ꝯtrū: nō pōt.n.mot⁹ ſimplex eē in aliq́ ꝓter nām:qn ſit ibi ꝯ nāꝫ:qꝛ ſi mot⁹ ſimplex ſit preter nāꝫ in aliquo ſubiecto: eſt nālis corpori illi ꝯrio : iō non pōt motus ſimplex circularis eſſe medi⁹ inter rectū nāleꝫ ⁊ rectū violētū:⁊ nihil erit qḋ mouebiẜ motu circulari ſimplici preter celuꝫ: ⁊ tunc addo ꝙ ſi mot⁹ circularis ſimplex eēt ꝯrius recto ſimplici:eēt quidē ꝯrius ꝯrietate extremi ad extremuꝫ:iſta ſunt q́ Cōmētator dicit eſſe grauia ⁊ difficilia.

Series autem verborū Auer.talis eſt: dicit prīo demonſtratio prīa fundata eſt ſup duas ꝓpōnes:quarū vna eſt: ⁊ minor:mot⁹ circularis eſt ſimplex:ſcḋa eſt ⁊ maior: oīs mot⁹ ſimplex eſt corporis ſimplicis:⁊ ex eis ꝯcludiẜ ꝙ mot⁹ circularis neceſſario ē corporis ſimplicis ꝓter corpora mota motu recto:p primā demōſtratōeꝫ nō intelligit Auer.demōſtratōeꝫ Text⁹ Cōmēti.8. qua tm̄ cōcludebaẜ motū circularē eſſe ſubiecti ſimplicis:⁊ nō vt hic dicit:ꝙ mot⁹ circularis hēat ſubiectū ſimplex ꝓter corpora mota motu recto: ſꝫ ꝓſuppoſitis illis duab⁹ ꝓpōnib⁹ fuit demōſtratū in Textu Cōmē.9.p ſyllogiſmū ducētē ad ipoſſibile ſic:nā ſi adeſt corpori moto motu recto:aut natura:aut preter naturam:ſi natura:ergo elementū habebit duos motus naturales. Si vero preter naturaꝫ ⁊ accidentaliter:⁊ omne ſic inherens habet aliquod ſubiectuꝫ cui per ſe ineſt:ergo preter corpora mota motu recto quorū nulluꝫ pōt eſſe ſubiectū motus circularis ſimplicis naturalis dabitur ſubiectū quintū mot⁹ circularis:iſte ſyllogiſmus partim ē oſtenſiuus:partꝫ ducens ad impoſſibile:pars oſtēſiua pōt ſic formari:oē ſubiectū ſimplicis motus naturalis dꝫ eſſe diſtinctuꝫ a quouis ſubiecto moto motu alio. Celū ē ſubiectuꝫ motus circularis ſimplicis naturalis:ergo celum eſt diſtinctum a ſubiecto moto alio motu : ꝙ circulari: maior patet in Textu Cōmenti octaui:minor ver o deducitur per impoſſibile:⁊ hec ē demonſtratio prima predicta.

Item ait:hec aūt dmōſtratio fundaẜ ſup hoc:ꝙ iſte motus circularis neceſſario eſt nālis alicui corpori:aut alicui elemētoꝝ quattuor:aut corpori quinto:ſi alicui corporuꝫ quattuor:verbigratia igni vt dicunt antiqui erit acidētalis igni:qm̄ ſi non eēt accidētalis:ſꝫ nālis:ꝯtingeret vt hēet duos motus cōtrarios:ſcilicet motū ad inferi⁹ ⁊ ad ſupi⁹:⁊ iā dictū ē ꝙ vnū ꝯtrariaẜ vni:⁊ cū accidētalis ē vnicuiqꝫ quattuor:neceſſario ē nālis corpori qnto. Sēſus ē:ſi motus circularis ē naturalis igni ē ſibi accidētalis:qm̄ ſi nō eſt accidentalis ſed naturalis:motus circularis ignis haberet duos motus contrarios:motū ſcilicet rectū ſurſuꝫ ⁊ deorſuꝫ : rō ergo hec ſic ꝓcedit: mot⁹ circularis neceſſario ineſt alicui corpori aut igiẜ corpori quinto:aut alicui quattuor:ſi qnto hꝫ itentū: ſi alteri quattuor:aut nāliter:aut accidētaliter:ſi nāliter:ergo eidē ſubiecto ſimplici inerunt duo mot⁹ nāles:ſi accidentaliter ergo cōtingit ꝙ ꝯtrariaẜ nāli:ergo vni duo erunt cōtraria:in qua quidem deductōe ad impoſſibile nō differt hec demōſtratio a prīa dducēte ad impoſſibile:ſi dicaẜ ꝙ mot⁹ circularis ieſt alicui elemēto nāliter:ſꝫ differt ſi dicaẜ motū circulareꝫ elementis ineſſe accidētaliter:hec.n.deducit ad īpoſſibile:prior vero oſtēſiue argumētabaẜ ꝙ ſi elemētis ieſt accidētalr ꝙ deẜ ſubiectū cui p ſe ieſt:iō ſubiūgit Cōmentator hāc demōſtratiōnē eſſe ad minorē ꝯfirmandam primi ſyllogiſmi poſiti textu Cōmēti noni q extrahit ex ſyllogiſmo ducēte ad ipoſſibile:cuius ſyllogiſmi oſtēſiui minor fuit:in corpe celeſti ineſt mot⁹ circularis nālis:modus aūt quo illa minor cōfirmaẜ ē:nā ſi ē falſa deẜ ꝙ motus circularis nō adſit celo:ergo ineſt alteri elemētorū quattuor:īprobatio aūt hui⁹ ꝯſequētis ē ꝯfirmatio illi⁹ minoris. Demōſtratio igiẜ textus Cōmēti.10.ꝯfirmat minorē prime demōſtratiōis:i de dicit Auer.ꝙ maior ē cōis duob⁹ ſyllogiſmis:ſcilꝫ ꝙ qlibet mot⁹ nālis ſimplex dꝫ hēre corp⁹ ſimplex ⁊ ꝓpriū:qḋ dictū pōt dupliciter exponi:vno mō ꝙ ſit cōis:qꝛ ſit ꝯcluſio vni⁹ ſyllogiſmi ⁊ principiū alterius:itaqꝫ ī textu Cōmēti octaui ſumiẜ principiū ad ꝯcludendū motū circularē hēre ſubiectū ſimplex:⁊ pōt eſſe cōcluſio hic ſcilicet:oē ꝓcedens a natura ſimplici hꝫ ſubiectuꝫ ſimplex:oīs motus ſimplex ē huiuſmodi:ergo:tunc vltra:ſꝫ motus circularis ē ſimplex:ergo habet ſubiectū ſimplex:eſt igiẜ hec cōis:vel Cōmentator intendit hanc:oīs motus ſimplex habet ſubiectum ſimplex propriū:eē maiorē.ſ. conuictibilem in terminis ſimpliciter:cuꝫ maiori ſyllogiſmi poſiti in textu Commenti noni:que fuit omne ſubiectū motus naturalis ſimplicis ē diſtinctum a quolibet moto alio motu:ille enim propōnes ſunt eiuſdē

eiuſdem ſenſus:⁊ iſta eſt cōis ſyllogiſmo qui incēdit in Textu Cōmēti noni:⁊ ē cōis huic ſyllogiſmo ducenti ad impoſſibile quantū ad illaꝫ partē ꝙ motus ſm nālis alicui elementoꝝ:qꝛ idem hēret duos motꝰ nāles ſimplices ꝙ quidē eſt falſuꝫ:eius autē falſitas ex iſta maiori declaratꝛ:qꝛ ōis motꝰ ſimplex dꝫ habere ſubiectū ſibi propꝛium.

Iterum inquit ſed in hac probatione eſt ambiguitas nō pauca:qꝛ ipſe poſuit ꝙ motꝰ quo mouetur corpꝰ ſi non eſt ei naturalis eſt extra nām. Deinde poſuit ꝙ illud quod eſt extra naturam eſt in vltimo egreſſionis:ſꝫ poteſt aliquis dicere ꝙ motus circularis eſt iſti corpori accidentalis:ſicuti eſt igni ⁊ aeri:⁊ corpus illō eſt ignis vel aer:⁊ ſm iſtam ɔtrarietatē quod eſt medium nō ſequitur poſitioni ſue in corpore moto motu recto vt vnuꝫ habeat cōtrariuꝫ pluſq̄ꝫ vnum:niſi ſit poſitū in vltimo remotionis vel diſtantie:⁊ propter hoc videtur ꝙ motus circularis corporibꝰ motis motu recto eſt medius inter motuꝫ naturalem ⁊ cōtra nām:qꝛ lapis molendini habet duos motꝰ extra naturaꝫ:ad ſurſuꝫ:⁊ circularem:⁊ eſt quaſi mediꝰ inter duos motus. Senſus eſt:inducebātur due cōſequentie. Pꝛia erat:motus circularis eſt accidentalis alicui elemento:ergo eſt contrarius ſuo motui naturali:que non videtur valere:quia ignis in concauo mouetur circulariter accidentaliter:⁊ tamē ille motus non cōtrariatur motui ſuo naturali. Secūda cōſequētia erat iſta:motus circularis eſt cōtrariꝰ motui naturali ergo in vltimo egreſſionis:ideſt contrarietate extremi ad extremuꝫ:quia ſi motꝰ circularis eſt cōtrarius motui naturali elementi:cui etiam aduerſatur motus rectus ergo duo motꝰ vni ɔriabūtur:qō dꝫ intelligi in vltimo egreſſionis:aliter nullum foret incōueniens:virtuti.n.duo vitia extrema opponunꝛ:⁊ albedini multi colores ɔriantꝛ:vnuꝫ tñ vni ɔ̄traꝛat opponitur maxima ɔrietate que.ſ.eſt extremi ad extremum. Et ſiquis affirmaret motuꝫ circularem cōtrariari motui elementi naturali cōtrarietate mediꝫ ad extremuꝫ ⁊ nō in vltimo egreſſionis:ɔ̄tria illa nullius fuiſſet momenti.

Rurſus ait ⁊ nos dicimus ꝙ ex iſto ſermone apparet ꝙ iſte motꝰ corporibus motis motu recto non eſt neqꝫ naturalis:neqꝫ extra naturā.i.violentus:⁊ hoc quia nō eſt ſimplex:nam ſi fuiſſet extra naturam ſequeretꝛ ꝙ vni eſſet contrarium pluſq̄ꝫ vnuꝫ:quia motui recto naturali alicuius elementi ɔriarentur ⁊ motꝰ circularis ⁊ alter motꝰ rectus:⁊ hoc eſt quod dicit:qꝛ illud quod eſt extra nām vnicuiqꝫ eorū:eſt ɔtrariuꝫ naturali:quare cuꝫ poſuit ꝙ oēs motus ſimplices iſtis corporibꝰ quattuor ſunt ɔtrariꝫ:quia iſta corpora ſunt ɔtraria:oportet ꝙ ſi aliquis iſtorū motuū ſimplicitū inueniatꝛ in alio corpore cui nō ineſt naturaliter:vt ſit ɔ̄ nām quia quādo eſt naturale cōtrario ſuo eſt cōtrariū ſuo motui naturali.i.motus naturalis vnius elemēti eſt cōtrariꝰ motui naturali alterius:quia corporuꝫ contrariorꝫ motus ſunt contrariꝫ:⁊ qñ verificauit hoc de motibꝰ ſimplicibꝰ pertinentibꝰ iſtis qui ſunt ſimplices:⁊ vnꝰ vni ſcilicet conſentit:non abierit quin ꝓportio negetur ei ſm nām.i.erit talis motꝰ alicui violentꝰ:ſi aūt contra nām:oportebit vniꝰ eſſe plura cōtraria:⁊ ſi eſt ſm nām:neceſſariū erit corpori ſimplici ineſſe duos motꝰ:qō eſt impoſſibile:motꝰ autē circularis ignis:aeris ⁊ aque dicitur equoce:qꝛ eſt circularis corporibus rectis nō corpori rotundo:⁊ ꝓpter hoc nō eſt ꝓprietas alicui quattuor corporū contraria naturali.i.motus circularis nō ē violentus alicui elemento:nec ipſe ē naturalis:ſicut ſequebatꝛ ex ſermone habito de motu ſimplici ꝓportionato quattuor corporibus:qꝛ ōis talis motus vel ē violentus vel naturalis elemēto:⁊ propter hoc poſuit Ariſtoteles in ꝓpoſitionibus quas poſuit ad manifeſtationē huius ſcientie ꝙ motus circularis eſt ſimplex.i.ꝙ motus elementoꝝ circulariter nō eſt ſimplex:neqꝫ circularis. Cōſequentie igitur iſte aperte colliguntꝛ:motus circularis eſt accidentalis igni ⁊ eſt ſimplex:ergo violentus:ergo motui recto ſimpliciter ſurſum plures motus ɔtrariantꝛ:ergo motꝰ circularis erit nālis alicui elemento:ergo vnū corpus ſimplex hēbit duos motus nāles ſimplices:ergo cū motus circularis ſimplex nō poſſit eē medius inter motū ſimpliciter ſurſum ⁊ ſimplr̄ deorſum ſi erit ɔtrarius motui recto ſimplici erit ſibi cōtrarius ɔtrarietate extremi ad extremū:motus.n.rectus ⁊ circularis nō ɔueniunt in vna ratione contrarietatis:ideo eidē non poſſunt ɔtrariari. Et ē attētione digniſſimū. Quēadmodum ignis ⁊ terra ɔtrariantꝛ ɔtrarietate extremi ad extremum:qꝛ ignis in tribus elementis aſcēdit. Terra ī tribꝰ deſcēdit. Ita aer ⁊ aqua opponuntꝛ oppoſitione extremi ad extremū:qꝛ aer deſcendit in vno ⁊ aſcendit in duobꝰ:aqua aſcēdit in vno ⁊ deſcēdit ī duobꝰ. at elementa media elementis extremis aduerſabuntꝛ ɔtrarietate mediꝫ ad extremū.

Preterea ait:Unde Ptolomeus aſſerit ꝙ ī celo ſunt ſphere quaruꝫ poli ſunt perforati:vl' quarū corpora ſunt pforata:qō ē impoſſibile:qꝛ impoſſibile ē ꝙ aliō moueatꛁ circulariter ſm nām niſi ſpera:⁊ ſpera hꝫ centrū ⁊ duos polos:centrū:qꝛ in loco vno mouetur circulariter:polos:quia mouetur ſm vnam diſpoſitionē:⁊ hoc manifeſtum ē ꝙ planete ſunt partes corporis rotundi:nec mouentur motu locali per ſe:ſcilicet variādo locū:ſicut opꝫ eſſe qui aliquid opinantur. Senſus ē. Exiſtimāt mathematici polos eſſe perforatos ſm imaginationeꝫ:quia imaginantur celū volui ſuper aerem intelligibilem tranſeuntē:⁊ per polos ⁊ p centrum:⁊ lꝫ Ptolomeus nō dixiſſet polos perforatos ſm veritatem:tñ poſuit epicicłos ⁊ eccentricos nō vere ſpericos:ergo ſi poſuiſſent epicicli ⁊ eccentrici moueri motu circulari ſimplici:cū nō extitiſſet eorū motus circa centrum mundi:ergo variaſſent planete locum:ſm ꝙ centro mūdi ꝓximioris modo eſſent:mox non eēnt:ne ergo deſtruatur celoꝝ pfectiſſima ſpericitas:⁊ ne voluatur aliquod celū ſupra centrū non ipſius mundi:⁊ ne planete locuꝫ varient eſt neceſſarium ſtellas omnes ⁊ erraticas ⁊ fixas partes eſſe continuas ⁊ integrales ſuorum orbium:⁊ ita epicicli ⁊ eccentrici erunt vani ⁊ chimerici ⁊ imaginati ſolum:nequaq̄ꝫ exiſtentes in rerum natura:ſed de his.2.celi tractabitur.

Ulterius ait. Et virtus huius loci habet vī per ſyllogiſmum ad impoſſibile cuius cathegorica compoſita eſt ex duobus ſyllogiſmis:⁊ propter hoc poſuit propoſitiones:⁊ incepit a propoſitione maiori que eſt in vno duorum ſyllogiſmorum cathegoricorū ɔcludentiū impoſſibile dictus:dico aūt etiā ꝙ motus naturalis ē cōtrariꝰ motui accidētali:⁊ ē iſta propoſitio in principio textus Cōmenti decimi:⁊ iſte ſyllogiſmus ſic componitur.

motus circularis quatuor corporum simplicium equivoce circularis dicitur

corpus motuz motu recto mouet motu circulari ex nām.i.motus circularis eſt accidentalis ⁊ violent⁹ elemento:⁊ omni motui accidentali contrari⁹ eſt motus naturalis.i.motus accidentalis ⁊ violentus alicui elemento eſt contrarius motui naturali eiuſdem: concluditur ex hoc ꝙ circularis eſt contrarius naturali in corpore moto. Erigatur in forma ſyllogiſm⁹: motus circularis eſt violentus elemēto: omnis motus violentus elemento eſt contrarius motui naturali: eiuſdem ergo motus circularis eſt contrari⁹ motui naturali elementi:⁊ eſt ſyllogiſmus in tertio prime figure:⁊ maior propoſitio eſt ſecunda:⁊ prima ē minor: iuxta regulas Auerrois primo priorum capite quīnto. Proſequitur Auerrois:⁊ quādo ingt adiungetur ei hoc: ꝙ corpus motuz motu recto hꝫ motuz rectū accidentalez:⁊ accidentalis eſt contrarius nāli qui eſt in ipſo.ſ.vnus:ergo vnū hꝫ ꝯtrariū plus ꝙꝫ vnuz:qꝛ motus nō nālis ſeu violētus alicui⁹ iſtorum corporuz eſt nālis cōtrario illius corporis: ſyllogiſmus ergo ſic ordinet. Quodlibet elementū mouetur motu recto: oē motū motu recto hꝫ motuz rectum ſibi violentū ergo quodlibet elementū habet motuz rectū ſibi violentum:⁊ iſte ſyllogiſmus eſt in primo prime. Tunc ſic: motus circularis ⁊ motus rectus ſunt ꝯtrarij motui naturali elemēti:⁊ ſunt duo ergo plura ſunt vni cōtraria: concluſio eſt impoſſibilis: ergo altera premiſſarū: non minor: ergo maior: nō quia motus rectus nō ſit contrarius motui recto ergo quia falſuz eſt motuz circularem eſſe contrariū motui naturali elementi:⁊ ſi falſum ſit motū circularem eſſe cōtrariū motui naturali elementi: non erit motus circularis violentus elemēto: iſta ergo cathegorica: motus circularis ⁊ rectus ſunt contrarij motui naturali elemēti: que eſt maior vltimi ſyllogiſmi compoſita eſt.i.colligitur ex duobus ſyllogiſmis.i. ex concluſionibus duoꝝ ſyllogiſmoꝝ ūtex his.ſ.motus circularis eſt contrarius motui naturali elementi. Et quodlibet elementū habet motuz rectum ſibi violentuz. Proſequitur dicens:⁊ qū recordatus fuerit propoſitionis maioris: huius.ſ.oīs motus violētus elemento ⁊ cōtrarius motui naturali eiuſdem: aſſumpſit propoſitionez.ſ.iſtam: vnum nō habet cōtrariuz niſi vnū: cuius cōtradictoria eſt illa ꝑpoſitio ad quam ducit ſyllogiſmus ad impoſſibile.i.merito manifeſte falſitatis iſtius propoſitionis: plura ſunt vni contraria per ſyllogiſmū ad impoſſibile cōcludimus motū circularē non eſſe cōtrariū motui naturali elemēti:⁊ dixit Ariſtoteles ꝙ in canone maiori eſt ſcripta hec propō: vnū vni eſt ꝯriū.10.methaphyſice.17. Talis etiam propoſitio eſt logicalis:⁊ hoc eſt ꝙ dicebat Auerrois primo phyſicoꝝ.35.logica vtitatur in ſcientijs duob⁹ modis: aut ſm ꝙ eſt inſtrumentū diſtinguēs verū a falſo:⁊ hic eſt modus proprius: aut ſm ꝙ illa que ſunt declarata in ea accipiūtur pro maximis in deſtruendo aut cōſtruēdo aliqd: ⁊ iſta cōſideratio cū vtitatur in artib⁹ particularib⁹ ē nō ꝓpria: in arte aūt vbi eſt ꝓpria: ꝗ gdē qꝛ eſt eq̄lis ambit⁹ cū logica: vtꝫ ꝓpri⁹ modus methaphyſice.

Amplius ait

⁊ quod dixit: motus circularis eſt ſimplex nō eſt propoſitio que ſit pars ſyllogiſmi ad impoſſibile hic poſiti: ſꝫ poſita fuit illa propō vt cognoſceremus ꝑ eā ꝙ mot⁹ de quo dixit hoc: eſt ſimplex:⁊ ꝙ mot⁹ ſenſibilis elementoꝝ circularis nō eſt ſimplex:⁊ circularis dicitur de eis equiuoce. Senſus eſt: fuit poſita in Textu iſta ꝓpoſitio: vt iſta conſequentia valeret: motus circularis ē accidentalis igni: ergo eſt naturalis terre: que quidem nō tenet de motu circulari non ſimplici: motus nāqꝫ ellementoꝝ circularis nō ē violentus: neqꝫ naturalis: quia nō eſt ſimplex: ſi ergo ſit aliquis motus accidentalis ⁊ ſit ſimplex eſt violentus: ſꝫ ſi ſit accidentalis nō ſimplex: neqꝫ violentus ē: neqꝫ naturalis alicui corpori: motus itaqꝫ circularis ſimplex nulli corpori eſt violentus: hucuſqꝫ ꝑpoſitiones iſte textus preſentis ſunt declarate. Et etiam motus naturalis contrarius ē motui accidentali.i.omnis motus naturalis ellemento ē cōtrarius motui accidētali. Et regula ē maxima: vt vnum nō habeat contrarium niſi vnum.i.ſi motus circularis fuiſſet accidentalis ellementorum: cum conſtat ſemper aliquē motū rectum contrariari: tunc motui naturali ellementi opponerētur duo motus contrarij: qd̄ eſt falſuz: ꝓpter regulaz maximā dicentem vnum nō habere contrarium niſi vnum. Et ꝙ motus circularis ē ſimplex.i.ſi debeat aliquis motus eſſe violentus ⁊ cōtrarius motui naturali ellementi: opus eſt vt ille motus ſit accidentalis ⁊ ſimplex.

Poſtremo

inquit: cum mot⁹ circularis ſi habeat contrariū nō eſt poſſibile i iſtis corporibus ꝙ moueant motu circulari accidentaliter: ergo qd̄ mouebit eo eſt motū naturaliter ⁊ eſt corpus quintū.i.motus circularis ſimplex cum nō inſit ellementis: neqꝫ natura: neqꝫ preter naturā ⁊ omnis motus ſimplex ſit alicuius corporis ſimplicis: ergo motus circularis conueniet corpori alteri a quattuor ellementis ſm naturaz. Et videtur ſyllogiſmus hypoteticus antecedēs contradictoriū falſis conſequens aūt eſt ꝙ motus ſurſum ē contrari⁹ motui deorſum: ſcilicet ſi ponimus ꝙ iſtud corpus ſit ignis: aut econuerſo: ſi ſit terra: deinde tacuit ſuā intentionē qd̄ ē conſequēs antecedentis qd̄ manifeſtū dicens: ꝙ circularis nō ē igni neqꝫ alicui motoꝝ motu recto: neqꝫ naturalis: neqꝫ contra naturam.i. hoc ꝙ Ariſtoteles dicit: motus ad ſuperius ē contrarius motui ad inferius: nō contrarius motui circulari ē conſequens vnius ſyllogiſmi: cuius antecedens eſt contradictoriū falſi:⁊ ē iſta ꝑpoſitio: nō eſt veruz ꝙ motus circularis ⁊ motus rectus contrarient motui naturali alicuius ellementi: colligit.n.hec ſequela: nō eſt verū ꝙ motus circularis ⁊ motus rect⁹ contrarient motui naturali ellementi: ergo motus ad ſuperius ē contrarius motui ad inferius: nō contrari⁹ motui circulari. Deinde tacuit ſuā intentionē.i.propoſitionē iſtaz: motus circularis cōſentit corpori ſm naturā alteri a quattuor ellementis: que ꝑpoſitio eſt conſequens antecedentis qd̄ manifeſtatur: iſtius videlicet motus circularis ſimplex nō ineſt ellementis neqꝫ naturaliter: neqꝫ contra naturaz. Propoſitiōes in ſumma quibus Ariſtoteles ⁊ Auerrois vtunt: hoc ordine diſponantur. Prima ē. Cuiuſlibet corporis ſimplicis vnus ē tantuz ſm naturā motus. Secūda: Motus violentus contrarius ē motui naturali. Tertia: Tantuz vnus motus ſimplex vni motui contrariatur. Quarta: Motus circularis ē motus ſimplex: omnis enim motus ſimplex aut rectus ſurſum: aut rect⁹ deorſuz: aut circularis: hec de Cōmēto.10.

Sententia

Textus Commenti.41. Ait in hoc: motus circularis ſi ē accidentalis celo: ergo celū habet motum rectum naturalem: ergo celum ē de numero quattuor ellemētoꝝ

que tenet: quia omnis motus ſimplex eſt aut rect⁹ aut circularis. Dicit ergo Ariſtoteles: ſi quippiam aliud corpus adſit qḋ preter naturam circulariter feratur: erit alius quiſpiam motus ipſius ſm naturam: at id eſſe non pōt. nam ſi ſit is motus quo ſurſum itur: ignis vel aer erit: ſi is quo deorſum tendit terra erit vel aqua: & hoc eſt ꝙ Auerrois ait in fine cōmenti: vult dicere ſi aliquis dixit ꝙ iſte mot⁹ pōt eſſe accidētalis alij corpori preter iſta que recte mouentur: neceſſario ꝯtinget vt hoc corpus habeat motum naturalē preter motū iſtoꝝ quattuor corporū: ſed hoc eſt impoſſibile: nō eſt.n. mot⁹ rect⁹ nālis niſi aut ad ſuperius aut inferius.

Auerrois dicit: pōt aliqs dicere ꝙ ē accidētalis alij corpi ṗter iſta corpora mota motu recto: & ōis non erit naturalis corpi moto ſm circulū: hoc enim poſſibile eſt poni in locoppoſitionis minoris dicētis in prima demōſtratione ꝙ iſte motus circularis eſt nālis corpori nāli: qm̄ pt aliqs dicere ꝙ eſt ei accidētalis ſiue ſit vnum elemētorum ſiue aliud: aut naturalis ita ꝙ ſit vnū elementorum quattuor. Senſus ē: potuiſſent negantes dari quintū corpus ſimplex naturaliter motum motu circulari: affirmare primo motū circularē non eſſe alicuius corporis ſimplicis: & ob hoc textu cōmenti octaui fuit deducta iſta concluſio: motus circularis eſt alicuius ſubiecti ſimplicis. Itē potuiſſent aſſerere ſecundo illū motū eſſe naturalem elemento. Tertio eſſe elemēto accidētalē: & ꝓpterea textu cōmēti 10. fuit patefacta hec cōcluſio: mot⁹ circularis neq̄ eſt nālis elemēto: neq̄ eidē ē violētus. Quarto dicē potuiſſent motū circularē eē accidentalē celo: & hac de cā fuit inductus textus cōmenti. 11. vt oſtenderetur celum eſſe de numero quattuor elementorum ſi motus circularis ſit ei accidētalis: dedit ergo Ariſtoteles tres demōſtratiōes cōtradicentes iſtis modis: & quedā eaꝝ auferūt dubitationē ī minori: ſ. hac ſ. mot⁹ circularis ē ſimplex: & q̄dā ī maiori: ſ. hac vꝫ: ōis mot⁹ ſimplex eſt alicui⁹ corpis ſimplicis: & ſm hoc itelligere debemus hūc locū: vt quelibet illarū demonſtrationū ſit ſufficiēs ꝑ ſe: ad excludenduꝫ. ſ. aliquē illoꝝ modoꝝ. Uel ſit alia lectio talis: quelibꝫ iſtaꝝ demōſtrationū nō ſit ſufficiēs ad cōcludēdum dari corp⁹ qntū motū ſꝫ nām motu circulari. ❡ Cōtra: ꝓbat hic quintū corp⁹ eē q̄ ps ſubiectiua ſubiecti libri de celo ꝓbat eſſe: ꝫ Cōmentatorē. 3. de aīa 27. nec ſubiectū: nec ptes ei⁹ ſubiectiuas eē ꝓbat artifex. ❡ Rn̄deo ꝙ poſteriori ſyllogiſmo hypotetico & ducēte ad impoſſibile nō incōuenit artificē ꝓbare & ſubiectū & ptes ſubiectiuas eſſe ſyllogiſmo aūt cathegorico: nec a priori nec a poſteriori id fieri pōt.

Sententia textus cōmenti. 12. & 13. Motus circularis eſt natura prior & pſectior recto: cū ſiat ſm pſectius ſpatiū: cū ſit circulus linea recta pſectior: igit motus circularis debetur corpi nā priori q̄ ſint ea corpora quibus natura datur motus rectus: id aūt corpus aliud erit a quattuor elementis: neq̄ motus circularis erit corporū mixtoꝝ: cū corpa mixta moueant ſm nām elementi dominātis: ergo daſ corp⁹ ſimplex qḋ circulariter nā mouet. Quare & quedā eſt corpea ſubſtantia celeſtis perfectior elementis & corporib⁹ naturalibus ex eis cōpoſitis.

Auerrois p̄io dicit: mot⁹ circlaris ē prior ſꝫ nāꝫ oib⁹ motib⁹ nālib⁹ cū ſit cā gnātōis & corruptōis. 2. ḋ gnātōe. 55. & ſblato motu celi tollit īflux⁹ itelligētie: celo.n. geſcēte ruerēt oīa. 8. phyſicoꝝ. 77. 4. capitulo de ſubſtātia orbis: is motu celi res nāles pendent quātū ad ꝓduci: conſeruari & operari: hinc eſt ꝙ mot⁹ celi quaſi vita oībus que ꝑ nām ꝯſtituūtur nūcupabaſ. 8. phyſicoꝝ prio: quo aie & openiones viuentiū nāliū ꝯſeruaſ. Eſt & motus circularis mēſura motus recti: cōſtat aūt mēſuraꝫ pſectiorē eſſe mēſurato. ❡ Cōtra: menſura & menſuratū debēt eē eiuſdē rōnis. 10. methaphyſice. 4. motus circularis & rectus nō ſunt eiuſdeꝫ rōnis. 7. phyſicoꝝ. 24. ❡ Solutio: primū menſuratū mot⁹ circularis eſt motus circularis: cuꝫ totū prius menſuretur a parte ſua q̄ aliud ſibi extrinſecum.

Item ait: motus circularis eſt in eo qḋ eſt pſectioris figure: & qḋ eſt pſectioris eſt pſectius: ergo motus circularis eſt pſectiſſim⁹ motuū. ❡ Contra: gnātione: augmento & alteratōe pſectior acquirit termin⁹ ad quē q̄ motu locali: ergo. ❡ Solutio eſt: nobilitas motuū attendit ſi ſunt eiuſdē generis penes terminos ad quos tendunt: ſi ſint alterius generis penes ſubiectū & finē: motus.n. celi ceteris eſt ꝑſtantior: nō obſtante ꝙ vbi ſit impſectius formis in quas deſinunt alie mutatōes.

Iterum ait: cuꝫ ꝓpoſitio dicens ꝙ circulare eſt pſectius ſm figuraꝫ recto non ſit manifeſta: incepit declarare eā dicēdo: corpus circulare differt a recto qḋ eſt finitū: & impoſſibile ē in eo additio: corpus aūt rectarū dimenſionuꝫ eſt diminutum: ſiue finitū: ſiue nō. Senſus eſt: figura circularis maxime eſt capacitatis & cōtinentie: eſt ſimpliciſſima & pſectiſſima cui additio fieri nō poteſt: cuꝫ idē punctus per totuꝫ circulum ſit principiū & finis: corpus ſpericū perfectū eſt palam ex parte cōcaua & eſt dubiū in gibboſitate. Contra: aucta gibboſitate celi: creſcit & cōcauitas: ergo ſi eſt dubiū de vno: eſt etiā dubiū de alio. Solutio eſt: ḋ cōcauo nō eſt dubiū: qꝛ ſenſu perſpicit gibbus vero nō.

Rurſus inquit: corpus rectum finituꝫ diminutum eſt & poſſibilis eſt in eo additio inquantū corp⁹. pōt.n. creſcere in cōtinens: & dicitur vt corpus: nō vt ħ corp⁹: vt Albert⁹ explanat: qꝛ maxima dimenſio quaꝫ habet materia in potentia eſt dimenſio ignis. 2. de anima. 97. corpus ſi eēt infinituꝫ eſſet etiaꝫ imperfectū. Contra: ſi eſt infinituꝫ illi non poteſt fieri additio. Dico infinituꝫ eſſe interminatuꝫ: & quodlibet interminatū vt ſic eſſe terminabile: & hac ratiōe infinito dicitur fieri additio: quatenus terminari & compleri dicitur: circulus igitur vbiq̄ vnus eſt & cōtinu⁹: cui neq̄ addi quicq̄ pōt: neq̄ ſubtrahi: manēte circuli ratione: recta linea nō vbiq̄ vna eſt & cōtinua: cuꝫ extremitates habeat nō adinuicē cōtinuas & ei pōt addi quicq̄ aut ſubſtrahi manente eadem linee ratione.

Amplius ait: & hoc non cōtingit poſteriori motui. ſ. recto: niſi qꝛ inuenit in eo ex ꝑcedente: & ideo motus iſte eſt neceſſarius in ꝑcedente & poſteriori nāliter. Senſus eſt: mot⁹ celi eſt cā oium iſtoꝝ inferioꝝ: & ſi mot⁹ rectus ineſt elementis nāliter. hoc eſt ꝓpter corpus celeſte: quanto igit magis neceſſariuꝫ eſt vt motus celi inſit illi naturaliter: ideo dicit Auerrois: & hoc nō cōtingit. ſ. motus rectus adeſt natura elementis nō per aliud: niſi qꝛ hꝫ hoc a ꝑcedente. ſ. a motu celi: ſecūdo de neceſſitate cōcludit ꝙ nāliter motus ꝑcedēs ſit nālis:

ſi poſterior ſit naturalis.

Cōmento. 13. celum vocat corpus diuinū: ſpiritale ⁊ glorioſum. Eternū ſʒ totū ⁊ partes: q2 caret materia in potētia. Mixta oīa caduca ſunt ⁊ ſm totuʒ ⁊ ſm parteʒ. Elemēta ſʒ totuʒ ⁊ quālibet partē ſimul generari vel corrumpi non poſſunt: neqʒ vt ſic gnābilia ⁊ corruptibilia exiſtunt. Data tamen quauis parte elementi: illa aliqñ peribit: vnde elementū ſm ſe totū hʒ ad aliud ꝓportionem equalitatis: a ꝓportione aūt equalitatis non celebrat actio. Contra: igni in cōcauo lune exiſtenti nihil cōtrariat: ergo nō poterit ibi corrūpi: neqʒ ēt in alio corrūpetur: q2 non pōt deſcendere naturalr̄ neqʒ violenter: cū nulluʒ ſit ibi violentans: neqʒ ſm naturā poſſit eſſe aliqđ ibi ignem deorſuʒ violenter ipellens: qm̄ oportēt illud violentās vincere celū ⁊ ignē q̄ reſiſtūt violētati: ⁊ hoc eadē rōe poſſet ꝓbari terraʒ in centro exiſtētē eternā eſſe: que qdē terrā cum ibi nulluʒ habeat cōtrarium erit eterna: nō. n. a celo: nec a ſeipſa: nec ab aliquo alimēto: cū nullū elementuʒ attingat illam partem corrūpi pōt. Solutio eſt: corrūpet ignis in cōcauo non a cōtrario formali ſed a celo cōtinente: qđ eſt virtualiter cōtrariū igni: nō. n. ſm quālibet ſui partē celum eſt intenſiſſimi caloris conſeruatiuū: nō pōt aūt data pars ignis perſeuerante motu celi euadere: quin aliqñ ſupponatur parti celi calorem intenſiſſimi remittenti: ⁊ cōpletur illius partis ignis deſcēſus pōe ignis leuiore locum vbi illa p̄fuit ſubintrāte. Item pars terre centralis poſt longiſſima tēpora vſqʒ in ſupficiē terre adducetur: terremotibus: multiſqʒ alijs adiuuātibus.

Sententia Textus Cōmenti. 14. oīs motus ſimplex aut eſt ſm naturā: aut preter naturā. Et motus qui vni mobili violēter cōuenit: alteri ſm naturaʒ cōſentire natus eſt: quod licet intueri in his motibus quibus ſurſuʒ itur atqʒ deorſuʒ: alter enim igni: alter terre nature ⁊ preter naturaʒ eſt: quare cuʒ motus circularis reſpectu elementoꝝ ſit preter naturā: alij cuippiaʒ cōpetere ſm naturā neceſſe eſt: ergo preter quattuor elemēta ponenduʒ eſt corpus ſimplex quod natura circulariter voluatur.

Auerrois p̄io dic̄ hec ē demōſtratio ſexta aut quinta: q2 ſi ſit vna demōſtratio qua declaratū ſit motuʒ circulareʒ nō eſſe accidētalem elementis: nec naturaleʒ illis: hec eſt quinta: ſi vero alia demonſtratiōe ſit deductuʒ motū circularem nō eſſe accidentaleʒ elementis: alia: motū circularē nō eſſe naturaleʒ elemētis: hec demōſtratio erit ſexta. Prima eſt in Textu Cōmenti. 8. ⁊. 9. Secūda ⁊ Tertia in Textu Cōmenti. 10. Quarta in Textu Cōmenti. 11. Quinta in Textu Cōmenti. 12. Sexta vero talis exiſtit. Motus circularis elemētis cōuenit accidentaliter ergo eſt nālis celo. cum. n. motus circularis nulli elementoruʒ nature cōueniat: ſi quo igitur pacto eis cōueniret: id eſſet preter naturaʒ.

Item ait: ⁊ eſt propoſitio minor prime demonſtrationis ſuper quam ſuſtentatur in hoc loco. Senſus eſt: hec ratio non colligit: motus circularis eſt accidentalis elementis ergo eſt naturalis celo: niſi antecedenti hec propoſitio reddatur: motus circularis eſt ſimplex: que fuit minor demōſtrationis facte Textu Commenti octaui: ⁊ apparet inquit ex eo ꝙ eſt demonſtratio ſm confeſſionem aduerſarij: non quia eſt demonſtratio in ſe: ⁊ non eſt ita: qm̄ nō īduxit ipm niſi tali mō ꝙ ſi fuerit cōfeſſus cōtingeret cōcluſio: qm̄ manifeſtum eſt ꝙ aduerſarius oīs ꝯfitebit. i. rō Text' cōmēti. 141. eſt ad hoieʒ cōcedētē motū circularē ſimplicē preter nām elemētis ꝯſentire: abſolute. n. ꝯſequētia iſta nō valet: motus circularis ē accidētalis elemētis ergo naturalis celo: q2 motus celi ſimplex eſt: elementorū circularis mixtus: nulli enim corpori motus circularis eſt violentus: ⁊ hac de cā dixit Ariſtoteles: ⁊ ſi aliquis dixerit.

Iterum ait: ſi aliquis dixerit ꝙ omnis mot' aut eſt naturalis aut accidentalis: ⁊ confeſſi fuerimus: ſupple tu ꝙ motus circularis ſit violentus igni ⁊ aeri: tunc in quolibet modorū motuū erit motus naturalis ⁊ alius extra naturaʒ. i. reperitur motus rectus ad mediū nālis ⁊ violēt'. Similiter mot' rectus a medio: alius eſt nālis: ali' violentus. Pariter ⁊ mot' circa mediū: alius ē nālis ⁊ alius violētus: ſi motus circularis elementi ſit violentus elemento.

Preterea ait: iſ poſuimus ꝙ oīs vn' motus ſpecie ſi fuerit accidentalis alicui corpori eſt naturalis alij: quāuis magiſter nō poſuerit niſi cōuerſum. Eſt cōſiderandum ꝙ textus queʒ exponit Auerrois ſic iacet: motus aūt naturalis quibuſdam corporibus erit accidentalis alicui alij corpori: at tranſlatio latinorū recta eſt: ⁊ euʒ qui alij preter naturā: alteri ſm naturā. i. oīs mot' violētus vni eſt alteri nālis: eſt aūt iſta ꝓpoſitio vīr vera apud omnes: omnis motus violentus vni eſt naturalis alteri: at non omnis motus nālis vni eſt violentus alteri: verūtamen ſm illos qui tenebant in quolibet modorū motuum inueniri motum naturalem ⁊ motū violentum: iſta propoſitio erat vera: omnis motus naturalis vni eſt violentus alteri: ⁊ hoc eſt quod dicit Auerrois: cū. n. poſitum fuerit ꝙ oīs motus naturalis alicui corpori neceſſarium eſt vt in alio corpe ſit accidētalis. ſ. in eodem modo motuum ideſt loquendo de motu ſimplici: ita ꝙ oīs mot' naturalis cum ſit violētus alteri: cōtinget neceſſario ꝓ locū a digniori ꝙ ſi motus circularis fuerit in aliquo corpe ꝙ ſit naturalis in alios ⁊ ſi nō cōtinget vt ſpēs motuū eēt ſm accidens tantum non naturaliter omnino: quod eſt impoſſibile: naturale enim eſt prius accidentali.

Amplius inqt. Auicēna tenuit hanc propoſitionem. ſ. motus qui eſt naturalis alicui eſt accidētalis alteri: ⁊ noluit ipſam concedere ſm eſſe motus circularis in corporibus motis recte ſm accidens: qñ intelliget ex accidente motus cōtrarius motui naturali: cōtinget vt idem habeat plura contraria vno: vt dicit Ariſtoteles: ideo videmus ꝙ cōfeſſe inducit iſtam demōſtrationē ſciʒ ꝙ ſi conceſſum eſt ab aduerſario ꝙ in corporibus motis recte eſt motus circularis accidentaliter. Senſus ē: Auicēna bene renuebat hāc ꝓpoſitionē. Mot' qui eſt naturalis vni eſt violentus alteri: q2 motus circularis naturalis celo non eſt violētus igni: cū ſibi nō cōueniat: ſi enīʒ motus circularis eſſet accidentalis igni: intelligēdo ꝑ motū accidentalem motum contra naturā: plura vni eſſent cōtraria. Propoſitio autem ſubdit Auerrois dicens ꝙ motus accidentalis quibuſdam corporibus neceſſariū eſt vt ſit nālis alij corpori credet vīr: eſt enim vīr verū ꝙ omnis mot' violentus vni eſt nālis alteri: cum confeſſum fuerit ꝙ ignis

ꝙ ignis in circuitu mouetur ſm accidens:ſimiliter aer:ideſt violente ⁊ contra naturam:⁊ ideo confeſſa propoſitione quam renuit Auicenna continget queſitum.

Vlterius ait:⁊ forte intẽdebat Ariſtoteles p motum accidentalẽ vniuerſalis predicto.i.oppoſitũ eſſentiali:nõ ↄtrium nãli.i.violentum:motus.n.ↄtrius nãli non inuenit niſi in vno quattuor corporũ ſimpliciũ:oppoſitus eſſentiali inuenitur.in pluribus vno.i.vnus motus violẽtus in vno tm̃ reperit corpore:cui attribuit motus cõtrarius violento:vnus motus preter nãm pluribꝰ cõceditur corporibus:ignis enim ⁊ aer in circuitu mouentur:cũ fuerit poſitum hoc accidens: ſequitur vt priꝰ viſum eſt motũ circularẽ eſſe nãlem celo. Propoſitio autẽ dicens ꝙ motus accidentalis vni ẽ naturalis alteri:eſt vera:hoc fundamẽto nãle in aliqua ſpecie eſt prius accidẽte:⁊ non põt poſterius eẽ ſine priori:⁊ aliquod eſſe accidentalr ⁊ nunꝙ eſſentialr i.hec cõſequẽtia: motus circularis eſt accidentalis i.violẽtus igni:ergo eſt naturalis alteri corpori:optima eſt: hoc fundamẽto: quia oĩs motus violentus vni eſt nãlis alteri:ſꝫ iſta:motus circularis eſt accidentalis.i.nõ eſſentialis ⁊ preter nãm igni ergo eſt nãlis alteri corpori:re vera nõ colligit:qm̃ motꝰ circularis ignis non eſſentialis igni nulli corpori ẽ naturalis:tñ talis cõſequẽtia poterat ↄduci hoc pacto nõ põt poſteriuſ eſſe ſine priori:⁊ aliqđ eſſe accidentaliter:⁊ nunꝙ eſſentialr:ſꝫ hec pbatio nõ cõuincit: lꝫ.n.nõ poſſit aliqđ eſſe accidẽtalr.i.violenter.⁊ nũquaꝫ eſſentialr.i.nãlr:põt tamen aliqđ eſſe accidentaliter.i.pter nãm:⁊ nunꝙ eſſentialiter. i.naturaliter:non enim omnis motus preternaturalis vni eſt alteri naturalis.

Poſtremo in fine cõmẽti ait:ſꝫ tñ non videmus ꝙ circulare.i.motꝰ circularis ſimplex ſit in aliquo accidentaliter: motus enim circularis ſimplex ita naturaliter conuenit celo:ꝙ nulli alteri conſenit:neqꝫ accidentaliter.i.violenter:neqꝫ accidẽtaliter.i.preter naturam:motꝰ nãqꝫ elementorum circularis non eſt ſimplex:ſꝫ mixtus:quapropter nõ eſt verum ꝙ omnis motus naturalis vni ſit accidentalis alij corpori: ⁊ conuerſuꝫ eſt verum:ſcilicet omnis motus accidentalis vni ẽ naturalis alteri:niſi intelligatur ex accidente oppoſito eſſentiali.i.iſta propoſitio eſt vera:omnis motꝰ accidentalis ideſt contrarius alteri motui ⁊ violentus vni corpori eſt naturalis alteri:ſed iſta eſt falſa: omnis motus accidentalis ideſt non eſſentialis vni eſt naturalis alteri:quia motus elementorum circularis eſt elementis non eſſentialis ⁊ nulli corpori ẽ naturalis. Quare vltimata reſolutiõe loquendo dico ꝙ iſta cõſequentia valet:motus circularis eſt accidentalis elementis ⁊ eſt ſimplex:ergo naturalis celo:ſꝫ iſta nõ concludit: motus circularis eſt accidentalis elemẽtis ergo naturalis celo:niſi ſm illos qui putabant motum circularem elementorum eſſe ſimplicem. Et obſeruende ſunt iſte propoſitiones totam rem declarantes. Prima eſt: omnis motus violentus vni eſt naturalis alteri. Secunda:nõ omnis motus naturalis vni eſt violentus alteri. Tertia:non omnis motus preternaturalis vni eſt nãliſ alteri. Quarta:omnis motus ſimplex aut naturalis aut violentus. Quinta:omnis motus preternãlis eſt mixtus.

Digreſſio.

Cum fateatur Auerrois pſenti lectiõe motum circularẽ ſimplicẽ nõ poſſe eſſe accidentalem alicui corpori: quia motus ſimplex accidentalis vni eſt eidem violentus:cauſa.n.quare motꝰ circularis ignis nõ eſt naturalis nec violentꝰ: eſt qꝛ nõ eſt ſimplex:ſupra Cõmento.10. ergo ſi eẽt ſimplex:foret nãlis vel violentꝰ:colligit ex his euidentiſſime ſaturnũ vno tantuꝫ motu moueri poſſe: ad mentem Auerrois:⁊ formet ratio hoc modo. Motus ſaturni ab oriente in occidentẽ ſi eſt ab intelligentia ppria: habetur intentũ:ſi nõ:vel erit preter nãlis ſaturno: vel naturalis a natura vniuerſali:ſi dicat ꝙ eſt pter nãlis:cum ſit ſimplex:ergo erit violentus:qꝛ omnis motus ſimplex preter nãlis alicui corpori eſt violentus illi:⁊ ratio eſt:qꝛ motus ſimplex exiſtens in aliquo corpore nõ a natura propria illius conuenit neceſſario alicui corpori a natura propria illius: neqꝫ valet reſponſio dicentis hanc cõſequentiaꝫ: motus circularis ſimplex eſt accidẽtalis elemẽtis: ergo violentus:valere in elementis:nõ tamen reſpectu planetaruꝫ:qꝛ Auerrois dixit in fine Cõmenti.14.oĩs motus accidentalis vni eſt nãlis alteri:ſi non intelligatur ex accidente oppoſito eſſentiali: ergo iſta propoſitio eſt vlr vera: oĩs motus accidentalis ſimplex vni corpori eſt violentꝰ eidẽ ⁊ naturalis alteri. Cõfirmatur hec cõſequẽtia:motus ab oriente in occidentem eſt pternãlis ſaturno ergo eſt naturalis primo mobili:non tenet niſi hoc medio:qꝛ ille motꝰ eſt ſimplex ⁊ violentus ſaturno:ſi.n.eſſet nõ violentus ⁊ nõ ſimplex cõſequentia nõ teneret:vt patet inſtãtia de motu elementoꝝ circulari. Si dicat ꝙ eſt naturalis a natura vniuerſali:infero illum motũ nõ eſſe ſm inclinationẽ mobilis:⁊ per cõſequẽs nõ eẽ eternum:⁊ huius rõnis fundamentũ eſt: ſi aqua pro euitando vacuo aſcendat: ille motꝰ eſt a natura vniuerſali violentus aque nõ potens eẽ eternus.3.celi.26.dicebat Auerrois:nõ eſt motus ignis circularis naturalis:quia nõ eſt a natura propria ignis:ergo ſi ad vnum motũ nõ cõcurrat effectiua forma propria virtutis corporis: ille motus nõ eſt nãlis illi: ergo diſtinctio de motu naturali a natura propria ⁊ a natura vniuerſali nõ ſatiſfacit peripateticis. Sunt qui dicunt ſaturnũ naturaliter moueri ab oriente in occidentem motu totius celi diurno:⁊ motu proprio ab occidente in orientem:⁊ aſſerũt Deũ imediate mouere totũ aggregatũ ex oĩbus orbibus motu vno numero ſimpliciſſimo. Cõtra: ergo prima intelligentia erit vnita ſm eẽ reale orbibꝰ planetarũ: ꝗ totũ illđ aggregatũ erit vere vnũ ⁊ vere aĩal a tali aĩa ⁊ cum illud cui approprietur prima intelligẽtia ſit primum mobile: ergo totum aggregatum ex celis erit primũ mobile: ergo totũ illud cõgregatuꝫ erit vnuꝫ cõtinuũ: capiẽdo cõtinuum pro eo cuius motus eſt vnus numero:ſed qꝛ nõnulli his noſtris rationibus ſuperati aſſeruerũt talia nõ eſſe incõuenientia. Cõtra: ſi tale aggregatũ eſſet cõtinuũ iſto modo: nulla vnquaꝫ in celis naſceret diuerſitas: quia equali tẽpore preciſe complerent oĩa corpora celeſtia reuolutionem ab oriente in occidẽtem:ſicut in rota omnes partes qualiter preciſe circuiũt: licet nõ eque velociter moueantur: vnde valet hec cõſequẽtia: hoc totum aggregatũ reſpectu prime itelligẽtie eſt cõtinuũ modo dicto ergo orbes planetarũ ſunt partes inte

grales huius cōtinui: ⁊ cum celū nō moueatur niſi motu ſimplici nō habebūt orbes planetarū motus proprios ſaluata cōtinuitate. Item eſſent planete in loco ratione totius aggregati: quia mouentur motu totius aggregati: ⁊ eſſet aggregatum in loco ratione planetarū: quia planete mouentur motibus quibus non mouetur totum aggregatum. ¶ Item prima intelligentia aſſiſtens ꝑ aduerſariū toti aggregato mouens illud motu vno numero intendit vt oēs eius partes equaliter circuāt: quemadmodū ⁊ intelligentia ſaturni mouēs ſcdm mobile id intēdit: ⁊ illō facit: ſed prima itelligētia nūquā facit vt oēs orbes equaliter circuant motu diurno: ergo intendit quod nō facit ergo otioſa eſt ⁊ vilis. ¶ Iterum vnaqueqꝫ intelligentia eſt forma ſpecifica vltimata ergo dat eē vltimatū ergo ſaturnus compoſitus ex intelligētia propria ⁊ orbe proprio habet eſſe vltimatū a ꝓpria intelligentia: ergo nullius pōt eſſe pars integralis ergo cum corpora celeſtia ſint animalia proprijs diſtincta intelligentijs nō poterūt cōſtituere vnū aīal aggregatum ⁊ cōtinuū ex omnibus illis. Quare cū tale aggregatū ſit in loco per partes ⁊ nō ꝑ centrū nō poterit moueri vno motu numero: verum hāc difficultatē diffuſe tractaui. 8. phyſicoꝝ. 52. ⁊ ī his infra quoqꝫ ad propoſitū magis loquemur.

Sententia Text⁹ Cōment. 15. ⁊. 16. Motus circularis eſt vnus: ꝯtinu⁹ ⁊ perpetuus ergo ꝯuenit alicui corpori ſm naturā: nō elementis ergo celo: ergo preter quattuor elemēta ponēdum eſt aliud corpus ſimplex circulariter ſꝫ naturā motū: tanto quidē elemētis nobilius: quāto illis ſupereminentius: ſublimiuſqꝫ conſpicit.

Auerrois dicit primo: impoſſibile ē vt iſte motus ſit accidentalis corpori rotundo: declaratum eſt enim ꝙ iſte motus eſt cōtinu⁹ ⁊ perpetuus ⁊ impoſſibile eſt motum continuum ⁊ perpetuū eſſe accidentalem: ratio eſt. Si quidpiā motu accidentali moueatur: potentia moti addit ſupra potentiam motoris: ergo nihil erit quod tali motu eterno tēpore moueri poterit: ergo ſi mot⁹ circularis ſit perpetuus: quod mouebitur illo motu ſic ſe habebit ꝙ potentia moti non addet ſupra potentiam motoris: ergo talis motus erit nālis ⁊ ex parte mouentis ⁊ ex parte moti.

Item ait: celum non videtur corruptibile neqꝫ conſumptibile per ſenſum: hoc autē eſt de propoſitionibus de quibus dicit Albumaſar qō non inducunt ad prime certitudinis ordinem ſed tamen nullus ſenſus contradicit: neqꝫ ratio: ideſt probatio hec nō eſt efficax: licet concludat veritatem: ⁊ talis ratio poteſt dici ſufficiētia: cū ſit cōfirmata per ſenſū: infra. 22. ratio. n. demōſtratiua cui atteſtatur ſenſus noīatur ſufficientia.

Iterum inquit: ſi celum eſſet ignis: mot⁹ circularis eſſet igni accidentalis: ideſt violentus: que tenet ſtante predicta propoſitione ꝙ motus circularis ſit ſimplex: ⁊ omnis mot⁹ ſimplex ſit aut naturalis aut violentus: ⁊ cum motus ignis naturalis ſit aſcendere ſuperius: ⁊ in eodem corpore nō ſint duo motus naturales: cum non habeant niſi vnam eandem naturam: a qua quidem non pōt ⁊ ſic ꝯuenire niſi vnus mot⁹: motus circularis erit violentus celo ⁊ igni ſi celum ſit ignis.

Cōmento. 16. ait ē pri⁹ eis nālr ⁊ terminata ſm lōgitudinē, i. qꝛ nā eius ē

gloſioſior eis ſm remotionē in loco: quia remotio duarum nārum abinuicē in ſubſtātia eſt ſicut remotio earum in loco: quapropter videmus ꝙ vili⁹ corꝫ eſt terra: ⁊ nobilius eſt ignis ⁊ non tm̄ elementa ſuccedunt ſibi in hoc: ſed etiā in corꝑibus celeſtibus: ⁊ Ariſtoteles dixit ꝙ nā lune eſt ſimilis nāe terre ideſt illa in celo infima eſt. Terra eſt fex elementorū. Contra: terra eſt nobiliſſime locata in medio firmamēti: ergo nobiliſſimum eſt elementum: locus nāqꝫ medi⁹ ſemper debet nobiliori. Solutio eſt: agnoſcit perfectio ⁊ imperfectio elemētorum ſm approximatiōes ⁊ diſtantiam a celo: ⁊ quia terra eſt centrum ⁊ maxime elōgata a celo: pro tanto fex eſt elementorū: corpora vero celeſtia ordinant ſm magnitudinem ⁊ velocitatem motuū eorū: pro tanto quia luna parua ē: ⁊ in motu ſuo tarda fex eſt planetarū: ⁊ dicebat Ariſtoteles primo metheorum: que quidem igit aſtrorum velox quidem: longe autem: que autem lune deorſum quidē: tarda autē: ⁊ propterea dic̄ Auerrois. 2. celi. 58. propinquitas in loco illis eſt ſimilis ꝓpinquitati eſſentiarū adinuicem que eſt propinquitas in ſcientia ⁊ in intellectu rationali: quanto enim magis intellectus primi moti eſt fortior tanto magis deſideriū erit perfectius: ⁊ motus velocior: ergo intelligentia ſuperior eſt maioris intellectus: ergo maioris deſiderij: ergo maioris virtutis motiue ergo motus proprius productus ab intelligētia ſuperiori eſt velocior: ergo motus productus ab ītelligentia lune erit tardiſſimus motus circularis ſimplex: ergo penes ordinē velocitatis motuū celeſtiū dignoſcēda eſt orbiū celeſtiū preſtantia. Et ſol licet ſit intēſiſſime lucidior ea tm̄ lux ſuꝑiorū planetarū lōge perfectior eſt: velut concedi ſolet viſū aquile viſu humano acutiorē ⁊ intēſiorem: minime perfectiorē. Uel dato ꝙ lux ſolis ſit intēſior ⁊ ꝑfectior luce ſaturni iouis ⁊ martis: ſunt tamen alie ꝓprietates luce ſublimiores excellentiam trium ſuperiorum planetarum declarantes.

Digreſſio.

Preſenti ſumma cū ſint approbate propoſitiones iſte. De quocūqꝫ eſt verū dicere ꝙ eſt corpus nāle verū eſt ⁊ affirmare eē mobile ſm locū per ſe. Inueniūt motus ſimplex ⁊ rect⁹ ⁊ circularis. Motus mixtoꝝ facti ſm cōtemperamētum elementi dominātis reducunt ad motus ſimplices. Unius corporis ſimplicis eſt vn⁹ mot⁹ ſimplex. Motus circularis eſt ꝑfectior: motu recto. Celum ⁊ elementa ſunt alterius ⁊ alterius rōis: operepretiū eſt anteqꝫ ad quintā ſummā deſcendamus cōtra ipſas nōnullas inducere difficultates ad excitandum ingenia veſtra: In primis hec propoſitio videt falſa: omne corpus naturale eſt per ſe mobile. Tū quia firmamentum eſt in loco per accidens: qꝛ per centrum: ergo mouetur per accidens. Tū quia partes celi acquirunt diuerſos ſitus: minime diuerſa loca: ergo motus celi eſt ſitualis: non localis: ergo non vnūquodqꝫ naturale corpus eſt mobile localiter ꝑ ſe. Tum quia celum eſſet in potentia ad quietem: quia ad terminum motus qui eſt quies: eſt enim motus actus entis in potentia ſꝫ ꝙ in potentia. 3. phyſicorum. 6. ¶ Solutio eſt: ſunt omnia corpora naturalia per ſe mobilia localiter: forme cauſate mobiles per accidens re. vera: intelligentie. dependentes mobiles per accidens rudiuſcule: quatenus videlꝫ

orbes

orbes planetaruꝫ a prima mediate reuoluūtur: prima intelligentia penitus exiſtit immobilis. Et propterea dicendū eſt firmamentū quieſcere ſm totum ꝓpter eandem diſtantiam ⁊ propinquitatem quam habet ad centrum ſempiterno tempore: ex modo autem quieſcendi rei in loco accipitur modus eſſendi rei in loco: locus nāq; magis conceditur corporibus naturalibus propter quietem naturalem q̄ ꝓpter motum: firmamentum ergo erit in loco ꝑ centrum: cum ratione eius ſit fixa: imobilis ⁊ quieſcēs: ⁊ ita per accidens erit in loco: quia ratione terre: q̄ per ſe eſt in loco: ⁊ tale poteſt moueri ſm totum ſm formam: non ſm ſubiectum: eſt enim ſubiectuꝫ ſemper id quod eſt ſpera: ⁊ hoc non exit a loco: forma autem eius erit diſpoſitio quaꝫ habet circa cōuexuꝫ centri: ⁊ hec forma continue variatur de vno cōuexo rotunditatis ad aliud: ⁊ vnde que indigent motu propter perfectionem acquirendam ſunt in loco per ſe: que egent motu propter perfectionē conſeruādā ⁊ ſi moueantur per ſe: ſunt tamē in loco per accidēs non colligit ergo ſequela hec: firmamentum eſt ī loco per accidens ergo mouetur per accidēs. ¶ Rurſus: partes celi mutant locum ⁊ ſm formam ⁊ ſm materiam: celum autem mutat locum ſm formam non ſm materiam. 8. phyſicorum. 76. Contra: celū quieſcit ſm materiaꝫ ⁊ ſubiectum: ergo poteſt moueri ſm materiam ⁊ ſubiectum: cum priuatiue oppoſita habeant fieri circa idem. Solutio: negatur conſequentia: ⁊ dico ſufficere aliquid eiuſdem rationis cū celo moueri ſm materiam: partes enim quantitatiue celi eiuſdem rationis cum celo mouentur ſꝫ materiam: mutando ſitum. Celum ergo manet continue in eodem loco ſꝫ materiam: ⁊ eſt in diuerſis locis ſm formaꝫ: ⁊ totū celū mouetur: ⁊ totū quieſcit: mouet̄ aūt ꝑ ſe: q̄eſcit ꝑ accidēs: ptes celi ⁊ ſm mām mouent̄ ⁊ ſm formā: totū celū mouet̄ ſm formā tātum: minime ſm materiaꝫ: hinc eſt q̄ iſte due propoſitiones conceduntur. Prima eſt: celum ſm ſe totū mouetur per ſe. Secunda: celū ſꝫ ſe totum quieſcit per accidens: quia ſm ſubiectuꝫ ⁊ materiam. ¶ Amplius: motus eternus terminum habet in potentia ⁊ non in actu: ⁊ ad illam mobile eſt in potentia: ꝓprie tamen loquendo: neq; celum eſt in potentia ad motum neqꝫ ad terminum motus. ¶ Contra. 5. phyſicorum. 11. quod innatum eſt moueri innatum eſt quieſcere: ergo cum celum moueatur: innatū eſt quieſcere. ¶ Solutio: celum quod mouetur motu eterno natū eſt quieſcere ſꝫ rōnē eius generalē: ut ſi aliquod moueatur motu finito: illud vt tale eius eſt natum quieſcere.

Item fuit iſta propoſitio conceſſa: motus circularis eſt perfectior motu recto: quia linea circularis eſt perfectior linea recta: cum ſit linea recta finita imperfecta: ſimiliter ⁊ infinita: linea aūt circularis perfectiſſima exiſtit. ¶ Contra: linea recta habet principium: medium ⁊ finem: ſimiliter ⁊ motus rectus: linea circularis ⁊ motus circularis illa non habent actu: ergo. Item dyameter celi non pōt additionē ſuſcipere: ergo eſt linea perfecta. Rurſus: homi additio fieri poteſt: eſt tñ ens perfectū: ergo ⁊ linea recta perfecta poterit eſſe: nō obſtāte q̄ ei poſſit fieri additio. Iterū motui circulari ſit additamentum: vt circulatio circulationi: ergo. Amplius: linea circularis ē ipſecta magnitudo: q2 nō ē corpꝰ: ſola aūt magnitudinum perfecta eſt corpus. Item motus circularis non habet finem ergo eſt otioſus ergo vilis: motu recto acquirit̄ finis motꝰ ergo motus rectus eſt pſectus. Poſtremo: probatio Ariſtotelis apparet circularis: q2 ex pſectione linee circularis cōuincit excellentiā motus circularis: ex cuius pſectione cōcludit corpus circulare eſſe perfectuꝫ. ¶ Solutio eſt: motus circularis perfectior eſt motu recto: cuꝫ fiat ſm perfectius ſpatiū: circulus enīꝫ eſt perfectior linea recta: hoc fundamēto: nam circulus vbiq; vnus eſt ⁊ cōtinuus: cui neq; addi quicq̄ pōt neq; ſubſtrahi: manēte ratiōe circuli: recta linea nō vbiq; vna eſt ⁊ cōtinua: cuꝫ extremitates habeat nō adinuiceꝫ cōtinuas: ⁊ ei pōt addi q̄cq̄ aut ſubſtrahi manēte eadeꝫ linee rōne: motus ergo circularis corpori conſentit tanto elementis preſtabiliori quāto plus ab illis corporibus diſtat. Et propterea dicendum eſt primo: linea recta perfecta eſt in genere: nō ſimpliciter: illi pōt fieri additio: huic nō. ¶ Motus rectus non eſt ita perfectus ſicut circularis: q2 illa nō pōt eſſe eternꝰ circularis perpetuꝰ exiſtit: ſtante eternitate mūdi: ⁊ nobilius motuū localiuꝫ attendit̄ penes ſubiectū ⁊ fineꝫ: nō penes habere terminos actu ⁊ potentia. ¶ Dico ſecūdo: dyametro mūdi vt eſt in tali materia nō pōt quicquā addi: cui vt eſt linea recta pōt fieri additio: at circulus ex ꝓpria rōne circuli hꝫ q̄ non ſit additionis ſuſceptiuꝰ. ¶ Dico tertio: homo dicit̄ pſectus ſm ſpeciē: quatenꝰ nō pōt addi quicq̄ homini qd̄ ptineat ad rōneꝫ hois: linee recte vt recta eſt adiungi pōt aliq̄d qd̄ ſpectat ad rationeꝫ linee recte. ¶ Dico quarto: vna reuolutio celeſtis cōplementū hꝫ ſue ſpeciei cuꝫ redierit ad principiuꝫ a quo incepit: ⁊ ita nō ſit additio ad eandeꝫ circulationem: ſed qd̄ ſequit̄ ad aliam pertinet circulatōeꝫ: ꝓprie nāq; illi ſit additio quod permanet. ¶ Dico quinto: linea circularis eſt quidē linea perfecta: magnitudo aūt imperfecta: veluti inductio eſt argumētatio imperfecta ⁊ inductio perfecta. ¶ Dico ſexto: motus eternus ordinatus eſt ad ſaluteꝫ rerum naturalium: a quo motu celi tanta pendet ſubceleſtiū mutatio: ſunt enīꝫ hec inferiora inſtrumēta celi. 2. de generatione. 55. vnde nō pōt natus viuere oībus planetis exiſtentibus in prima aut ſecūda domo: q̄bus ordo menſiuꝫ datur: quibus mēſibus moratur fetus in vtero: ⁊ ſentiūt medici q̄ natura totius regitiua ſequatur motuꝫ lune in diebus creticis: Venti: Pluuie: Secte: Mores: Fluxus ⁊ refluxus maris celuꝫ ſequūtur: vultꝰ enīꝫ huius ſeculi ſubiecti ſunt vultibus celeſtibus: auctore Ptolomeo centiloquij verbo nono: ⁊ primo metheoꝝ: mūdus inferior ſupioribus lanonibꝰ cōtinuꝰ eſt: vt oīs virtus inde gubernetur. ¶ Dico vltimo: ratio Ariſtotelis nō eſt circularis: quia declaratur perfectio motus circularis ex perfectione linee circularis abſolute: ex perfectione aūt motus circularis in cōmuni probat̄ hoc corpus qd̄ circulariter mouet̄: eſſe pſectū: ⁊ ita nō procedit ab eodem ad idem: ſed ex cōmuni ad propriuꝫ: hec ſanctus Thomas.

Amplius iſta propoſitio. Celum ⁊ corpora ſublunaria ſunt alterius ⁊ alterꝰ rationis vera eſt: hoc fundamento: quia materia celi nō eſt tranſmutabilis de vna forma in aliaꝫ formā: cum talis materia ſupra nullam formaꝫ inueniatur habere cauſalitatē: quapꝑ in celo talis ordo reperit̄: intelligentia: materia: quantitas celi: materia autem corporuꝫ ſubceleſtiuꝫ tranſmutabilis eſt de vna for-

ma ſubſtantialis in aliam: cum talis materia ſemper inueniatur ſtare ſub forma ſupra quā habet cauſalitatē: ordo.n. in ſubceleſtib⁹ corporib⁹ tal' exiſtit: materia: dimenſio interminata: forma ſpecifica: dimenſio terminata: ergo materia celi alterius eſt rationis a materia corporū ſublunariū ergo ⁊ celum ⁊ corpora ſubceleſtia. Hec igitur ſunt que circa quartā ſummam vobis explicanda propoſueraʒ: qua patefactū eſt principali intentione: ponenduʒ eſſe aliqḋ corp⁹ ſimplex preter quattuor elementa cui motus circularis natura cōceditur.

¶ Summa Quinta Primi de celo.

Anifeſtum ergo.

Preſenti ſumma que eſt a Textu Cōmenti.11. vſqʒ ad.20. demonſtratur hec cōcluſio. Corpus ſimplex qḋ circūagi: circūqʒ ferri debet euʒ eſt: neqʒ graue: neqʒ leue ēcuʒ neqʒ a medio neqʒ ad mediū feratur. ¶ Sententia aūt Textus Cōmenti.17. ſtat in hoc. Graue eſt qḋ corpus qḋ natuʒ eſt ferri ad medium. Leue a medio. Grauiſſimum quod omnibus corporibus ſubſtat deorſum latis. Leuiſſimuʒ collocatur ſup omnia corpora que ſurſum pergunt. Preterea quicquid ſurſum aut deorſum fertur: aut leuitatem habeat aut grauitatem aut vtrunqʒ: at non ad idē: neceſſe eſt: ad alia nāqʒ grauia: ⁊ leuia ſunt: vt aer ad aquaʒ: ⁊ aqua ad terram.

Auerrois primo dicit. Corpora diuidūtur in tres naturas: grauem: leuem: neqʒ grauem neqʒ leuem: vt eſt in ſubſtantijs que non ſunt innatē dici eſſe in altero contrariorum: verbi gratia lapis neqʒ loquens dicitur: neqʒ mutus: ⁊ puer neqʒ ſapiens neqʒ inſipiens. Senſus eſt: ſubſtantie que non ſunt nate eſſe ſub altero contrarioꝝ: ſic ſe habent ꝙ nunquaʒ informant illis contrarijs: nec ſimul: nec ſucceſſiue: ⁊ ita celum nō eſt capax grauitatis ⁊ leuitatis. Sicut ⁊ puer nec ſapiens nec inſipiens exiſtit: non enim habet propoſitum: neqʒ cognitionem ſcilicet intellectiuam. 2. phyſicoruʒ. 59. ab infantibus eniʒ aufertur operatio intellectus ꝓpter indiſpoſitionem ſenſuū interioruʒ non exteriorum quos habent perfectiſſimos: ⁊ non ſum cū illis qui putant ad mentem Auerrois animā intellectiuā non eſſe in homine niſi in etate diſcretionis: ⁊ hec ē cauſa ꝙ dicitur. 5. methaphyſice. 27. humo non ciuilis neqʒ bonus neqʒ malus eſt: neqʒ iuſtus neqʒ iniuſtus: ſunt enim priuatiue oppoſita que habēt fieri circa idem ſubiectuʒ ordine irregreſſibili ⁊ temporē determinato a natura: vnde non dicunt edentuli ꝙ nō habent dentes: aut ceci qui carent viſu: ſed quādo cōtingit habere ⁊ nō habent. i. qū ſunt idonei ad hādum ⁊ nō habent.

Item ait: concluditur in ſecunda figura ꝙ corpus circulare neqʒ eſt graue: neqʒ leue. Syllogiſmus eſt in quarto ſecūde talis. Quicquid habet grauitatē aut leuitatē mouet ſurſuʒ aut deorſum. Celum nō mouet ſurſuʒ nec deorſuʒ: ergo nō eſt graue neqʒ leue: cum.n. mā ſtans ſub forma ſubſtantiali grauis ꝑfectibilis ſit forma leuis ⁊ conſtet mām celi nō eſſe trāſmutabilē de vna forma in aliā: nō erit celum graue: neqʒ leue.

Iterum inquit: aqua grauis eſt in reſpectu aeris: ⁊ leuis in reſpectu terre: ideo exiſtens in centro mouetur ad concauitatē aeris: ⁊ ē grauis magis ꝙ̄ leuis: ⁊ aer magis leuis ꝙ̄ grauis. Senſus eſt: elementa media in ꝓprijs ſpheris grauia exiſtunt ⁊ leuia: quorum grauitas ⁊ leuitas ſimpliciſſime ſunt: quēadmodum ⁊ qualitates alteratiue. Et ſepe dicitur aer magis grauis ꝙ̄ leuis: quatenus magis promouet ad motum deorſum ꝙ̄ ad motum ſurſum: hic dicitur magis leuis ꝙ̄ grauis: quia deſcendit in vno elemento ⁊ aſcendit in duobus: aqua magis grauis ꝙ̄ leuis: cum acendat in vno ⁊ deſcendat in duobus elementis. ¶ Eſt attentione dignuʒ: elementa omnia habent loca determinata ⁊ ſuperius ⁊ inferius vltra que nō mouent naturaliter: vnde ānihilato per poſſibile celo ignis nō tranſiret locū in quo nūc eſt: ⁊ poſita terra perforata ſm dyametrum tranſeuntem per centrum terre: lapis deſcendēs non deſcenderet niſi vſqʒ ad centruʒ naturaliter. Quia tamen aqua facilius ſuſcipit ſpetū deorſum ꝙ̄ ſurſum: expeditiuſqʒ deſcenderet ad locum terre remota terra ꝙ̄ ad locum aeris ſublato aere: dicitur. 4. celi. 39. aquam deſcēdere ad locum terre ſublata terra ex īclinatiōe grauitatis ⁊ non ex neceſſitate vacui.

Amplius ait: intelligēdū eſt ex deſcriptiōe grauis ⁊ leuis nām que innata eſt ad mouendum ad medium vel a medio: ſcilʒ habitum ⁊ formaʒ ex qua procedit hec operatio: ⁊ ſi hoc nomen grauitas ⁊ leuitas non dicant vulgariter niſi de accidente. Senſus eſt: per formam intelligit ipſam eſſe ſubſtantiam: per habitum naturalem inclinationem que eſt qualitas de ſecūda ſpecie: ⁊ potuit idem nomen qualitati de ſecūda ſpecie ⁊ ſubſtantie ſatiſfacere propter ſcilicet maximam eorum conuenientiam: hinc eſt ꝙ. 7. phyſicorum. 20. dicitur qualitates de ſecūda ſpecie non acquiri per alterationē: quia forme ſubſtantiales non acquiruntur per alterationē: ⁊ propterea dicebat Auerrois. 4. celi. 2. hec nomina graue ⁊ leue non demonſtrare apud Ariſtotelem niſi habitum ⁊ formam: ſed grauitas ⁊ leuitas ſi ſint forme ſubſtantiales grauium ⁊ leuium erunt principia motuum localium principalia non inſtrumentalia: ſi ſint qualitates: principiabunt mot⁹ inſtrumentaliter non principaliter: actiones autē modo inſtrumento: ſepe cauſe principali mandari ſolent: mihi placet eas aggregato ex cauſa principali ⁊ inſtrumēto demandare: verum preſenti lectione hypotetice ⁊ conditionaliter locutus ſum feſtinās ad alia. 4. celi oſtendam grauitatē ⁊ leuitatē formas eſſe grauiū ⁊ leuiū ſubſtātiales.

Rurſus inquit: hec deſcriptio eſt accepta ex quiete in loco proprio: prima autem ex motu: ⁊ eſt grauiſſimum id quod grauitate precedit oia grauia: qb⁹ ſubſtat. Leuiſſimū qḋ leuitate antecedit leuia oia: qb⁹ ſuperfert: ⁊ notāter dr̄ leuiſſimū ſuperferri ⁊ nō ſupeminere: qꝛ celū ſupeminet: nō aūt ſuperfert: ⁊ ē ad doctrinā facili⁹ diffinire p motū ꝙ̄ p quietē: forme.n. nō cōprehēdunt ſm ſenſum ſed ſʒ ſuā actionē. 12. methaphyſice. 14.

Poſtremo ait: manifeſtū eſt: quoniā hec deſcriptio conuertit ſuper ſe ſicut ſnatū eſt deſcriptōib⁹. 1. vſus deffinitionū ⁊ deſcriptionuʒ conditio eſt: ꝙ de quocūqʒ affirmat deſcriptū affirmatur ⁊ deſcriptio: ⁊ ecōtra: ſi.n. graue eſt illud

eſt illud quod ad inferius ſm naturã deſcẽdit: omne deſcẽdẽs ad inferius nãliter erit graue: & ſi ſimplex: ſimplex: ſi l reſpectiui reſpcũ. ¶ Dicit. o. Thomas Ariſtotelem deſcripſiſſe graue & leue per habitudinẽ ad mediũ vt ſine calũnia procederet ad propoſitum oſtendẽdum: dicebat. n. Plato in mũdo ſm ſe nõ eẽ ſurſum & deorſũ ꝓpter eius rotũditatẽ: cui non eſt cõſentiendũ: cũ inueniat ſuperius in mũdo & viuẽtib⁹ mortalib⁹: ſimiliter & inferius. Unde ſupius in mũdo eſt cõcauũ celi: inferius eſt cẽtrũ: ſupius in plantis & aialibus eſt illa ps qua attrahit nutrimẽtũ: alia ps eſt inferius. 2. de aia. 39.

Sententia Textus Cõmenti. 18. & 19. Celum non mouetur a medio: nec ad medium: nec ſm naturam: quia mouetur celum ſm naturam circulariter nec preter naturam: ne celo motus rectus natura conueniat. Item: totius & partis idem eſt iudicium: nulla pars celi fertur a medio nec ad medium: ergo celum non eſt graue neqꝫ leue:

Cõmentum. 18. totum in hoc cõſiſtit. Celum non accidit ad centrum naturaliter. Tum quia vnius corporis ſimplicis eſt tantũ vnus motus naturalis. Tum quia eſſet aqua aut terra: Nec violenter: quia tunc receſſus ineſſet ſibi ſm naturam: duorũ enim motuũ ꝯtrariorũ ſi alter eſt cuipiã preter nãm: alter eidem cõpetit ſm nãm. Tum quia eſſet ignis aut aer: neqꝫ acceſſus & receſſus põt ineſſe celo nãliter & preter naturã: quia tunc celo cõtrariaret corpus cui alter illorũ motuũ naturaliter cõueniret.

Dicit autem primo: ꝓpoſuit minorem propoſitionem hanc ſcilicet: Celum non mouetur ſurſum: nec deorſum: cum maior eſſet iam declarata: hec videlicet. Quicquid habet grauitatem aut leuitatem mouetur ſurſum aut deorſum: & format hanc conſequentiam: corpus rotundum mouetur motu recto natura ergo eſt vnũ elementorũ: quare motus vnius. n. corporis ſimplicis tantũ vnus mot⁹ eſt ſm naturã:

Item ait: quando poſuerimus alterũ duorũ motuum contrariorũ ſimplicium in aliquo corpore naturaliter contingit q̃ alter ſit accidentalis in eo: & ſi non contingeret duos motus eſſe in eodem corpore naturaliter: id eſt motus contrarius motui naturali vnius corporis ẽ accidẽtalis ſeu violentus illi: ſi enĩ motus rectus ſurſum ſit naturalis igni: motus rectus deorſũ erit ſibi accidẽtalis & violentus: & intentio Ariſtotelis ex iſta ꝓpoſitiõe nõ eſt niſi eius conuerſa dicẽs: cũ in aliquo corpore poſuerimus alterum duorũ cõtrariorũ eſſe accidentalem neceſſe eſt vt alter ſit ei naturalis: id eſt motus contrarius motui accidentali vnius corporis eſt naturalis illi: & hec cõuerſio magis occulta eſt q̃ prima: & iſta propoſitio: motus cõtrarius motui accidentali vnius corpus eſt naturalis illi non eſt ita certa ſicut iſta: motus contrarius motui naturali vnius corporis eſt accidentalis illi: & ratio eſt: quia poteſt aliquis dicere: non eſt remotum vt in corpore rotundo ſint duo motus recti inſimul accidentaliter: ſcilicet mot⁹ ad ſuperius & motus ad inferius: & circularis ſit ei naturalis: id eſt conſequẽtia hec nõ vr valere: mot⁹ rectus ſurſum eſt accidentalis celo: ergo mot⁹ rect⁹ deorſũ eſt ei naturalis: quia poteſt quiſpiam fateri ambos illos motus eſſe celo accidentales & ſolũ circularẽ eẽ ei nãlẽ. Uerũtamẽ hec ꝯditõalis colligit: ſi aliqs duorũ motuum rectorũ eẽt in celo accidẽtalis: oporteret vt corpus in quo ẽ nãliter eẽt celo ꝯtrariũ: ſed corpus rotũdũ nõ hꝫ ꝯtrariũ: ergo celũ nõ mouebit ſurſum: neqꝫ deorſum: nec ſm nãm: nec ꝓter naturam: ꝗ nõ erit graue: neqꝫ leue. i. iſte conſequentia valet: celũ mouet motu recto: ergo ꝯtrariat elementis.

¶ Contra: ſequela hec nõ cõcludit: elemẽtũ mouet circulariter: ergo contrariat celo circulariter ſm naturã moto: ergo neqꝫ iſta probat: celũ mouet motu recto: ergo cõtrariat elemẽtis ſm nãm recte moto.

¶ Solutio ẽ: motus circularis elemẽti nõ ẽ ſimplex: ideo nec violentus: celũ aũt ſi moueret motu recto: cũ celi nõ poſſit eſſe niſi motus ſimplex: talis motus rectus eſſet violentus celo: & propterea dico hãc cõſequentiam valere: celũ mouetur motu recto ſimpliciter ergo contrariatur elemẽtis: hoc fundamento: omnis motus ſimplex non naturalis a natura propria alicui corpori eſt violẽtus illi: & corpus cui ineſt motus violentus contrariatur ei cui talis motus adeſt ſm naturam. Similiter fateor hanc conſequentiam: elementum mouetur circulariter ſimpliciter ergo cõtrariatur celo: que tenet: quia ſi elementũ mouetur circulariter ſimpliciter: ergo motus circularis ẽ violentus elemento: ergo elemento contrariatur corp⁹ cui ineſt motus circularis ſm naturam: ergo celũ cõtrariabitur elemento.

Commento. 19. ait primo: natura partis corporis ſimiliũ corporũ eadem ẽ cũ nã totius diffinitione: & cũ ſit eadem diffinitio eſt eadem eſt forma: & cum forma: actione prouenientes ab illa forma. 8. phyſicorum. 15. & 2. de aia. 9. natura totius & partis eſt eadem. Sẽſus eſt: idẽ eſt iudiciũ totius & partis in homogeneis & in his q̃ ſe parti & toti attribuunt: nõ. n. valet: minimũ ignis põt p ſe exiſtere ergo & pars: q2 ſi minimũ p ſe ſtat: hõ nõ eſt inquãtũ ignis: ſed vt ſtat ſub debita quãtitate nec iterũ valet pars ẽ i loco per accidens ergo & totũ ſi igit actiões: ꝓuenientes a graui & leui ſunt iſti duo motus: neceſſe eſt vt ſic ꝓueniant a parte ſicut a toto: eſſe: n. mobile per ſe datur toti & parti integrali quã eſt ſeparata a toto: que pars a toto ſeiuncta hꝫ rationem totius.

Item ait. Stelle cadẽtes nõ ſunt celi: ſtelle. n. celi note ſunt nõ tranſmutabiles: & ſi ſtelle caderẽt a celo diminuerent in iſto longo tempore i. ſi ſtelle caderent diminuerentur in numero: vnde que apparent ſtelle ſunt vapores igniti: primo enĩ metheororum tractat Ariſtoteles de diuerſis ignium figuris in aere apparentibus ex vaporibus calidis & ſiccis generatis eleuatis a terra vſqꝫ ad ſupremã aeris regionem: & tales impreſſiones ignite differunt magnitudine: colore: figura: motu: loco & tempore: & ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime: naturaliter facte: licet multa violente cõcurrant: veluti generatio ſoni eſt naturalis: nõ obſtante q̃ effectiue cauſe ipm violẽter producant.

Iterum ait: & poſt dicetur de cauſa calefactionis ſolis: quia non ſequitur: vt oẽ calefaciens ſit ignis. i. celum non eſt ignis: & ſi ſit calidum: quia ignis eſt calidus formaliter: celum virtualiter tantum: calefacit celũ motu & lumine abſqꝫ hoc q̃ ſit calidũ formaliter: celũ quoqꝫ calidũ ẽ calore largiẽte vitam vegetabilẽ & ſenſibilẽ: & non dico intellectualem: quia intellectus nõ eſt ſubiectus poteſtati

tes coꝝ.3.celi.67.ꝑ erit equalr graue ⁊ leue:⁊ erit illud ſubiectū nālr diſpoſitū:qm̄ nālr alteratꝰ:alterātur.n.nāliter ea que extrinſecꝰ alterant. Cōfirmatꝰ: efficiatꝰ graue vt duo graue vt.6.pꝛiꝰ erit graue vt quattuoꝛ ergo ⁊ leue vt quattuoꝛ: ꝑ equale ad pondus. Oleū vr̄ eſſe equalis ponderis:deſcēdit ī duobus elementis:igne ⁊ aere:aſcendit in terra ⁊ aqua. ¶ Solutio eſt:vel pōt equale reperiri in qualitatibꝰ quo ad gradus nō tū q̄ ad virtutē: cū equalitate.n. qualitatū in virtute nō ſtat mixtio:vel tale coꝛpꝰ erit equale tm̄ p inſtāe ⁊ in potētia:nō in actu ⁊ tpe. Cōtra:applicetꝰ cōſeruās. Itē tale coꝛpꝰ non depēdet a motu ⁊ tpe ergo p tp̄s pōt durare. Dico ꝯſeruās debere eſſe ſimile ⁊ nullum tale poſſe p tp̄s applicari: Itē depēdet qdē tale coꝛpꝰ a motu: qꝛ eſt in trāſitu. Uel dico nō poſſe dari equale ſm oēs ꝯrietates: citius.n.deuenit latitudo vna ad medium q̄ȝ alia: ⁊ natura nō pateretur ꝙ latitudines qualitatum ꝯtrariarum pari filo inducerentꝰ. Inſup oleū lȝ aſcendat in aqua nō tm̄ equaliter tranſitū facit ſicut ſurſuȝ:veluti in aere deoꝛſuȝ. Item oleuȝ nō ſupernatat oibus coꝛpoꝛibꝰ grauioꝛibꝰ aere:vt eſt manifeſtū de vapoꝛibus groſſis in aere deſcēdentibus.

Tertia difficultas ſit talis:equale ad pondus in medio aeris ⁊ aque nō quieſceret: qꝛ tria elemēta grauitant ⁊ ignis eſt tm̄ leuis.4.celi.29.39. Item cū ſphere elementoꝝ ſint rotūde aut tendentes ad rotunditatē nō poſſent tale coꝛpus qđ ponatꝰ quadratū cuiꝰ vna medietas ſit grauis ⁊ alia leuis:puta ī duo eq̄lia:ꝑ aliq̄ ps ğuis eſſet ſurſum ⁊ aliq̄ ps leuis deoꝛſuȝ:ꝑ tale coꝛpꝰ ibi nālr n̄ locaretꝰ. Solutio eſt:nunc nō eſt ſermo de equali ad pondus cuius vna medietas ſit grauis ⁊ alia leuis:ſȝ de eq̄li cōpoſito ex oibus ptibus equalibꝰ: qđ ſi p poſſibile foret credit cōtīer ipſum quieſcere in medio aeris ⁊ aque:⁊ hec ppō: aer grauitat in ppꝛia ſphera ita intelligitꝰ:grauitas aeris eſt maioꝛ leuitate eiuſdem in loco ppꝛio:qꝛ aer facilius mouetꝰ deoꝛſuȝ q̄ȝ ſurſuȝ: dato ꝙ equaliter expellatꝰ ſurſuȝ ⁊ deoꝛſuȝ:ab extrinſecō nāq̄ȝ impulſus facilius ⁊ cōmodius deoꝛſuȝ impellitꝰ q̄ȝ ſurſuȝ: nō qꝛ habeat nālē inclinatiōem ad deoꝛſuȝ.i.ad centrū:ſȝ qꝛ ī ſphera ppā expeditiꝰ fertur ab expellēte ad cōuexū aque q̄ȝ ad cōcauū ignis itaq̄ pars impellēda facilius recipit īpulſionē deoꝛſum q̄ȝ ſurſuȝ: qꝛ impulſio fit cū īpetu: que aūt hñt aliquā grauedīnē facilius recipiūt impetū: iō pars aeris inferioꝛ a frigiditate aque quo quō grauificata magis recepit impetū:quare vltimata loquēdo reſolutione forma ſbalis aeris cōparata forme aque eſt leuitas nō grauitas:cōpata vt expelli pōt ⁊ ſurſum ⁊ deoꝛſuȝ eſt plus grauitas q̄ȝ leuitas: quo nō obſtāte hȝ aer leuitatē ſimplicē nō admixtā grauitati. Cōtra aſcēſus eſt nālis aeri ergo facilius aer aſcēdit q̄ȝ deſcēdat:dato ꝙ eque velociter expellatꝰ ſurſuȝ ⁊ deoꝛſum. Solutio ē:ſequela nō colligit:eſt.n.aſcenſus aeris factus ab expellēte magis ſimilis aſcenſui motui nāli aeris in rōne motus q̄ȝ deſcēſus:deſcēſus tñ eſt magis ſimilis ī facilitate motui nāli aeris. ¶ Uerū tñ Albertꝰ paruꝰ arbitratꝰ tale mixtū in q̄libet moueri:hoc fundamēto:qꝛ nullū elemētū trahit ſurſum aut deoꝛſuȝ duȝ eſt nālr locatū:qua de cā ꝯcedit motuȝ aliquē nālē tardioꝛē eē in fine q̄ȝ in pꝛīcipio: poſito mixto ī ſpera ignis triū graduū ğuitatis terre ⁊ totidē aq̄ duoꝝ graduū leuitatis ignis ⁊ totidē aer] conſtat ꝙ tale mixtū in igne mouebitꝰ a proportione octupla:ſit nāq̄ȝ reſiſtentia ſphere ⁊ medij extrinſeci vt vnū. Cū erit in aere mouebitꝰ a ꝓportione dupla: qꝛ reſiſtentia ſphere vt vnuȝ ⁊ duo gradus leuitatis ignis erunt reſiſtentia vt tria:potētia motiua erit vt 6.tres ſcilicet gradus grauitatis aque ⁊ totidē terre. Contra:ſi hec ratio valeret: ꝓueniret motus a ꝓpoꝛtiōe minoꝛis inequalitatis:qꝛ tale mixtū in aqua eēt potentie motiue vt.3.⁊ reſiſtentia eēt vt.5. Quare dicendū eſt motū nālē rectuȝ ſemp eē velocioꝛē in fine q̄ȝ in pꝛincipio:vel illud ſit pp deſideriū ⁊ impetum acquiſitū per motū:vel ſit qꝛ ps medij in motu nāli ē potentioꝛ ad mouendū ꝯtinue:cū moueat in virtute omnium p̄cedētiū. Et in pꝛimis falſuȝ ē fundamētū modernoꝝ elementa ſcilicet in locis ppꝛijs nō hr̄e grauitatē ⁊ leuitatē:hñt nāq̄ȝ grauitas ⁊ leuitas duo officia:quoꝝ vnū ē mouere mobile ad locū nālē:aliud ē ꝯſeruare mobile in ſuo loco nāli ſi fuerit intra: ⁊ in exercēdo quodlibet iſtoꝝ officioꝝ grauitas ⁊ leuitas merentꝰ dici vel qualitates actuales vel forme ſubſtantiales actuales:⁊ ꝯcedēdū ē elementa media extra locū nālē hr̄e grauitatē ⁊ grauitare: ī loco nāli hr̄e grauitatē ſed n̄ grauitare: ſi.n. talia elemēta grauitarent ī ppꝛijs ſpheris:nec ī aqua poſſibilis eſſet natatio:nec nos viuere ī aere poſſemus:reſiſtūt etiā elemēta ī ppꝛijs regiōibꝰ deſiderātibꝰ ⁊ trahē extra eoꝛū ſitus nāles:mixtū ergo illud ꝯtinue velociꝰ mouebitꝰ: ī igne qdē leuitatis ignis duo gradus reſiſtūt ſimilr ⁊ duo gradus leuitatis aeris:⁊ qñ eſt in aere: ignis īpedit reſiſtētiā aeris exiſtētis ī ppꝛia ſphera vbi pꝛiꝰ n̄ tm̄ īpediebat: iō minus reſiſtit aer ī ſpera aeris q̄ȝ ī ſphera ignis. Uel creſcit potentia motiua mixti:qꝛ ps medij ꝯtinue redditꝰ potētioꝛ atq̄ȝ potentioꝛ:⁊ plus ꝓpoꝛtiōabilr augetꝰ potētia actiua q̄ȝ reſiſtētia. ¶ Inſup exiſtimāt moderni aliqđ velociꝰ ī pleno moueri q̄ȝ ī vacuo:accipiatꝰ mixtuȝ quattuoꝛ graduū grauitatis terre ⁊ aque:⁊ quattuoꝛ graduū leuitatis aeris:triū oūt ignis:ſitq̄ȝ vacuū a cōcauo ignis vſq̄ȝ ad cētrū mūdi:ponatꝰ tale mixtū ī igne cuiꝰ reſiſtētia ſit vt vnū: deſcēdet ergo ī igne a ꝓpoꝛtiōe duodecupla. Sed qñ illud mixtū erit ad vacuū vbi dēret eē aer:tardiꝰ mouebitꝰ:qꝛ a ꝓpoꝛtiōe ſupꝛabipartiēte tertias. Dico itaq̄ȝ ad hoc:ꝙ tale mixtū ī vacuo ī iſtāti mutaretꝰ:⁊ dato n̄ ꝯceſſo ꝙ fiat motus ī vacuo velocioꝛ lōge ī vacuo celebꝛabitꝰ:neq̄ȝ ē veꝝ ignē n̄ reſiſtē in ppꝛia ſphera:quimo ibi magis reſiſtit q̄ȝ in aere:aut vacuo:tū qꝛ virtꝰ vnita foꝛtioꝛ ē:tū qꝛ impedit reſiſtētiā aeris:tū qꝛ aucta ē potentia actiua:⁊ diminuta reſiſtētia:ſi igitꝰ oia elemēta eēnt eq̄lia gradu ⁊ v̇tute mixtū n̄ poſſet dici vnū:⁊ ꝓpterea ꝯcludēdū ē nō dari equale ad pōdus: hec de digreſſiōe.

Snia textus Cōmēti.8. Cōcluſio hec ꝑter q̄tuoꝛ elemēta recto motu nālit̄ mota: ē aliđ coꝛpꝰ ſimplex qđ nā circulariter mouetꝰ: varijs rōnibus ab Ariſto. ꝓbatꝰ:⁊ in pꝛimis: motꝰ circularis cū ſit ſimplex debetꝰ alicui coꝛpoꝛi ſimplici nō q̄tuoꝛ elemētis:ergo ꝑter quattuoꝛ elemēta īuenitꝰ coꝛpus ſimplex qđ ſuapte nā circulariter mouetꝰ:⁊ ē aduertēdū ꝙ vbi trāſlatio quā latini exponūt ē ꝯditionalis: textus Cōmētatoꝛis ē cathegoꝛicus.

Auerrois pꝛio dicit:⁊ qꝛ eadē nā.i.vna: eſt pꝛīcipiū ſupple tu idē ⁊ ſimplex motus vnius: neceſſe eſt vt eadem natura.i.coꝛpus habens vnā naturā habeat eūdē.i.vnū motū:⁊ ecōuerſo. Et quia coꝛpus ſimplex eſt habens eandē naturam opoꝛtet vt coꝛpus ſimplex habeat eundē motū:⁊ qꝛ

tū: ⁊ quia nature plures vna neceſſe eſt vt habeant plus vno motu: corpora in qbus ſunt plures vna nā opꝫ vt habeāt plus vno motu. Senſus eſt: formatur varie ꝯſequētie a Cōmentatore: pria eſt: vna nā eſt principiuꝫ motus vni⁹ ergo vna nā hꝫ vnū motum. Scđa eſt: corpus ſimplex hꝫ vnā nām: ergo ⁊ vnum motū. Tertia eſt: hec corpora hñt plures nās vna ergo ⁊ plus vno motu: vñ repugnat hñs plures mot⁹ eſſe vni⁹ nature: ⁊ ꝙ vna nā ſit vnius motus.

Item ait: ⁊ forte ſi habuerint. ſ. plures nature vnū motū erit ſꝫm corp⁹ dominans ſimplex nō ſꝫm ꝙ eſt cōpoſituꝫ: qm̄ ſi eſſet ita cōtingeret vt cōpoſitū ſit ſimplex: mot⁹. n. vn⁹ nō ꝓuenit niſi ab vna nā: ⁊ hūs vnaꝫ nāꝫ neceſſario eſt ſimplex. Senſus eſt: mot⁹ ſimplex ſi ſit alicui⁹ corporis cōpoſiti: hoc eſt ſꝫm corpus ſimplex qđ in eo dominaꝫ: veluti in laude dominaꝫ terra ſꝫm cui⁹ nām tendit deorſuꝫ: mixta ergo inaiata hñt tm̄ vnū motum ⁊ mouenꝫ vt ſimplicia nō vt mixta: qꝛ ſi eſſet ita ꝙ mouerenꝫ mixta vt mixta: ⁊ ſuple in motu ſimplici mixta eēnt ſimplicia. Cōtra: motus ſimplex eſt in mixto ſꝫm ꝙ mixtuꝫ hꝫ elemētū dominās: ſꝫ mixtū hꝫ elemētū dominans quaten⁹ mixtū ergo mixtū ꝗ̄tenus mixtuꝫ hꝫ motū ſimplicē. Solutio ē: ꝯñtia nō vꝫ: qꝛ nota reduplicatōis in minori dicit habitudinē cauſe mālis: in ꝯcl̄one dicit formā. Et ſi iterū dicas ad aīa originātur motus ad diuerſas poſitionis dñas: ꝗ̄ ab vna nā ꝓueniunt multi motus. Solutio eſt: motus circularis eſt ꝓprius aīe vt aīa eſt: qñ tñ corpus ſubiectum aīe inclinat ad motū rectū poteſt aīal varijs moueri motibus: qñ inclinat ad motū circularē non moueꝫ aīal niſi motu circulari: veluti eſt aīal celeſte: ⁊ hec ē cā ꝙ Cōmētator dicebat. 2. caplo de ſba orbis: mot⁹ celi eſt ab aīa tm̄ ſed in aīalibus que ſunt hic inueniūtur principia duoꝝ motuū: eſt. n. motus pregreſſiu⁹ ꝯtrius motui ad quē inclinat elemētū predominās.

Iterum inquit: ⁊ cū hoc poſitū eſt ſic: ⁊ ēt ꝙ motus ſint ſimplices: opꝫ vt corpora ſimplicia ſint ſꝫ numerū modoꝝ motuū ſimpliciū ⁊ cū poſitū eſt ꝙ motus circularis circa mediū ē ſimplex: neceſſe eſt ꝙ corp⁹ qđ moueꝫ illo motu ſit ſimplex neceſſario. Senſus eſt. Tot ſunt corpora ſimplicia quot ſunt modi motuū ſimpliciū: Ariſtoteles igitur cū poſuit ꝙ nā eſt principiū motuū corporuꝫ. ſ. motuꝫ localiū: ⁊ gloſauit ſic Auerrois nō qꝛ nā nō ſit pꝛicipiū alioꝝ motuū: ſꝫ qꝛ ħ erat tm̄ ad ꝓpoſitū.

Rurſus ait: ſed tñ tacuit in prima pte litere ꝯūs iſtius ꝓbatōis. ſ. mot⁹ circularis hꝫ corp⁹ ſimplex qm̄ ſequiꝫ a ꝯſequēti parte. i. a ſecūda parte copulatiue que eſt in textu: videlicet omnis motus ſimplex habet corpus ſimplex: etiam ſeqtur ab hoc quod poſuit precedēs: ⁊ poſuit cōſequēs hoc ꝙ corpus ſimplex habeat motuꝫ ſimplicē: ⁊ motus ſimplex habet corpus ſimplex: ⁊ quod ſequiꝫ ab hoc qđ poſuit precedens: ⁊ pōt accipi pars ꝓcedentis ſicut nos fecimus: quoniā qñ acceptū fuit cū precedenti quaſi precedēs ꝯcluderet ꝯcluſionē queſitā. Senſus eſt: hec concluſio: motus circularis ē corporis ſimplicis ſequitur ex his premiſſis: omnis mot⁹ ſimplex eſt alicuius corporis ſimplicis: ⁊ motus circularis eſt ſimplex: ⁊ paulopoſt inquit: ⁊ qꝛ cōcluſio ſicut dixim⁹ collocaꝫ ī ſyllogiſmo potētia ꝓpinꝗ̄: narrauit illud qđ declarabiꝫ ex hoc. quaſi dixerit ipſam actu: ⁊ ſi nō dixit: dicēdo: manifeſtū ē igiꝫ ex his ꝗ̄ diximus ꝙ neceſſe ē ꝙ corpus ſimplex qđ per naturaꝫ moueaꝫ circulari motu. Sēſus ē. Cōcluſio text⁹ Cōmenti octaui debebat eſſe iſta: motus circularis ē alicuius corporis ſimplicis: qꝛ oīs motus ſimplex ē alicuius corporis ſimplicis: ⁊ motus circularis eſt ſimplex: tñ in fine octaui poſuit iſtam: aliquod corp⁹ ſimplex naturaliter moueꝫ circulariter: ꝗ̄ ꝓꝑ ly naturaliter differt a concluſione textus Cōmenti octaui: que nihilominus connectur ibi potentia ꝓpinqua. Sunt ergo due ꝯcluſiōes ꝯſiderande. Prima ē: motus circularis ē alicui⁹ corporis ſimplicis: ⁊ ē ꝯcluſio text⁹ cōmenti octaui. Secunda ē: motus circularis ē alicuius corporis ſimplicis ⁊ ineſt illi ꝑ nām: ⁊ hic ꝺmōſtrabitur textu Cōmenti noni.

Ulterius inquit. Et laborauit Joānes grāmaticus in contradicendo ꝓpoſitioni dicenti ꝙ oīs motus ſimplex idē ſꝫm ſpecieꝫ eſt corporis ſimplicis eiuſdeꝫ ſꝫm ſpeciē. Senſus ē: hec ꝓpoſitio veriſſima exiſtit: idem motus ſimplex ſꝫ ſpeciē nō pōt cōcedi diuerſis corporibus ſimplicib⁹ ſꝫm nām: neqꝫ diuerſi motus ſimplices eideꝫ corpori naturaliter attribuuntur. Cōtra ignis ⁊ aer motu recto ſurſum mouenꝫ. Terra ⁊ aqua deorſuꝫ ergo. Itē aer in ſpera ignis deſcēdit: in terra ⁊ aqua aſcēdit ad locū proprium ergo. Solutio ē: motus rectus ſurſum ignis ſpecie ſecerniꝫ a motu ſurſuꝫ aeris: tēdit qdeꝫ ignis ad ꝯcauū lune. Aer vero ad ꝯcauū ignis. Iteꝫ aſcenſus aeris ⁊ deſcenſus eiuſdeꝫ ad eundeꝫ terminū ꝑ varia media recta eiuſdē penitus ſunt rōnis: at motus ex eodē termino ad eundē terminū ꝓcedētes ſpacio recto ⁊ circulari alterius ⁊ alteri⁹ ſunt rōnis: ⁊ hec ē cauſa ꝙ motus rectus nō eadeꝫ ſpecie cuꝫ circulari cēſēdus: ⁊ ꝙ naturale ⁊ violentū motus ñ cōſtituunt ſpecie ſeiūnctos: rectitudo nāqꝫ ⁊ curuitas medij faciunt diuerſitatē motus ſpecificā. Sed dicet quiſpiam nūquid augmentatio ⁊ diminutio in eūdē deſinentia terminū eiuſdē ſint rationis. Sūt ꝗ vnitatē ſpecificā motus volūt pēdere ex vnitate ſpecifica termini a quo: multis placet illas mutatōes ſpecie eaſdē exiſtere ob terminum ad quē idētitatē. Dicere auteꝫ ego ſum ſolitus nominatas mutatiōes ſpecie differre: hac ratiōe: lꝫ quātitas nō cōtrarieꝫ quātitati: tñ vt minor ex maiori hꝫ oppoſitū modum eſſendi ⁊ imꝑfectiorē ꝗ̄ꝫ maior ex minori: ſaluaꝫ ꝗ̄ꝫ peroptime inter illas ſpecifica diſtinctio. Argumētū itaqꝫ Auerrois quo ꝓbat elemēta ſpecie differre ꝓꝑ diuerſitatē locoꝝ ē a ſigno: a priori tale ē: ꝑfectio motuū ⁊ locoꝝ ē ſꝫm ꝑfectionē formarū: forme ñ ſunt equalis perfectionis: ergo. Cōtra: ſupficies ad quas tēdūt elemēta ſunt eiuſdē rōnis: ergo. Rñdeo: ille ſupficies differūt ſpecie rōne qualitatū in ipſis exiſtētiū differentiū ſpecie. Et ſi petas: vtrū ſi elemēta hērent eūdē locū eēnt eiuſdē ſpeī? Dico ꝙ nō: orbes. n. celeſtes locanꝫ eodē loco ſcilicet cētro: tñ ſunt diuerſarū rōnū: ad diuerſitatē. n. celoꝝ ſubſtātialē ſufficit a cētro orbes recedere vnū tñ ad maiorē diſtantiam altero.

Sentētia textus Cōmēti. 9. ſtat ī hoc: text⁹ Cōmēti. 8. ꝯuincebat motū circularē eē ſubiecti ſimplicis: ī textu Cōmēti. 9. ꝯcludiꝫ ꝙ mot⁹ circularis hꝫ ſubiectū ſimplex nā ꝓter corpa mota motu recto: ⁊ rō ſic ordinaꝫ: ſi motus circularis īeſt corpi moto motu recto: aut nālr aut accidētalr ⁊ ꝓter nām ſi nālr: cū corpa mota motu recto hēant motū nālē rectū: hēbit corpus ſimplex duos motus naturales: quod cōſtat eſſe falſuꝫ: quia vnius corporis ſimplicis tantū vnus eſt ſꝫm naturā mot⁹: ſi vero

accidētaliter:⁊ oē ſic inherēs hꝫ aliqḋ ſubiectuꝫ cui ꝑ ſe ineſt:ergo ꝑter corpora mota motu recto quorū nulluꝫ pōt eſſe ſubiectū motus circularis ſimplicis: cū nō habeāt duos motus nāles:dabitur ſubiectuꝫ quintū motus circularis. ¶ Dubitaƚ ſi motus circularis eſt in celo nō violenter nō preter naturā: ſꝫ nāliter:quō poteſt dicere Cōmētator.2.celi.61.motus celi nō eſt nālis. Diſtinctio de nā que eſt aīa ⁊ que nō eſt aīa tollit multas apparētes ꝯdictiones in dictis Auerrois:cū.n.itelligētia ⁊ nā ⁊ aīa ⁊ volūtas ſepenumero appelleƚ:motus ab ea originat⁹ ⁊ nālis ⁊ aīalis ⁊ volūtari⁹ nominari pōt.

Demonſtratio. Textus Cōmenti. 10. ſtat in hoc: mot⁹ circularis neceſſario ineſt alicui corpori: aut igiƚ corpori quinto:aut quattuor:ſi quinto:habeƚ intentū:ſi alicui quattuor:aut naturaliter:aut non naturaliter ſeu accidentaliter ⁊ extra naturaꝫ ⁊ violenter: hec enim omnia idem ſunt ſm̄ peripateticos:ſi nō eſt accidentalis ſed ſimpliciter nālis:cōtingeret vt haberet duos motus ꝯtrios ſurſuꝫ.ſ.⁊ deorſuꝫ:qꝛ illi duo erūt non nāles ſeu accidētales elemento illi cui motus circularis ineſt nāliter: ſuperior aūt ratio deducebat ad hoc ꝙ in corpore ſimplici eſſent duo mot⁹ nāles: ſi vero ſit accidētalis igni:ergo ꝯtraƚ nāli: ⁊ cū motui nāli ignis ꝯtietur motus deorſuꝫ:vni erūt duo contraria:ſuperior aūt ratio fuit oſtenſiua:hec.ſ.elementis ineſt accidētaliter ergo datur ſubiectū cui nāliter ineſt:⁊ hec duo diſcrimina inter rōnem pñteꝫ ⁊ predictam intelligit Cōmētator ex verbis Ariſtotelis licet ſint difficilia:tandeꝫ ex oīb⁹ his rōnib⁹ ⁊ oſtenſiuis ⁊ ducētibus ad impoſſibile palaꝫ habeƚ ꝙ motus circularis nō eſt nālis:neꝙ violētus alicui quattuor elementoꝝ. Unde ſunt poſita in Textu iſta propoſitio:motus circularis eſt ſimplex ad denotādum elemētū nō moueri circulariter niſi equoce:qꝛ mot⁹ elementoꝝ circularis cōpoſit⁹ eſt ex recto ⁊ circulari:plures.n.elemētoꝝ ptes aſcēdūt multis alys eorum partib⁹ deſcendētib⁹. Et ſi mot⁹ elementoꝝ preter nām eſſet ſimplex:oporteret celū circulo nā motuꝫ eſſe ꝯtiū elementis:ſicut ſi celū moueret motu recto preter nām:corpus nāliter motū motu recto foret celo ꝯtiū: nō pōt.n.mot⁹ ſimplex eē in aliq̄ ꝑter nām:niſi ſit ibi ꝯ nāꝫ:qꝛ ſi mot⁹ ſimplex ſit preter nāꝫ in aliquo ſubiecto: eſt nālis corpori illi ꝯtio ⁊ iō non pōt motus ſimplex circularis eſſe medi⁹ inter rectū nāleꝫ ⁊ rectū violētū:⁊ nihil erit qḋ mouebiƚ motu circulari ſimplici preter celuꝫ: ⁊ tunc addo ꝙ ſi mot⁹ circularis ſimplex eēt ꝯtius recto ſimplici:eēt quidē ꝯtrius ꝯtrietate extremi ad extremuꝫ:iſta ſunt q̄ Cōmētator dicit eſſe grauia ⁊ difficilia.

Series autem verborū Auer.talis eſt: dicit prīo demonſtratio prīa fundata eſt ſup duas ꝓpōnes:quarū vna eſt: ⁊ minor:mot⁹ circularis eſt ſimplex:ſcḋa eſt ⁊ maior: oīs mot⁹ ſimplex eſt corpis ſimplicis:⁊ ex eis ꝯcludiƚ ꝙ mot⁹ circularis neceſſario ē corpis ſimplicis ꝑter corpora mota motu recto:ꝑ primā demōſtratōeꝫ nō intelligit Auer.demōſtratōeꝫ Text⁹ Cōmēti.8. qua tm̄ cōcludebaƚ motū circularē eſſe ſubiecti ſimplicis:⁊ nō vt hic dicit:ꝙ mot⁹ circularis hēat ſubiectū ſimplex ꝑter corpora mota motu recto: ſꝫ ꝑſuppoſitis illis duab⁹ ꝓpōnib⁹ fuit demōſtratū in Textu Cōmē.9.ꝑ ſyllogiſmū ducētē ad īpoſſibile ſcꝫ nō ſi adeſt corpori moto motu recto:aut natura:aut preter naturam:ſi natura:ergo elementū habebit duos motus naturales. Si vero preter naturaꝫ ⁊ accidentaliter:⁊ omne ſic inherens habet aliquod ſubiectuꝫ cui per ſe ineſt:ergo preter corpora mota motu recto quorū nulluꝫ pōt eſſe ſubiectū motus circularis ſimplicis naturalis debetur ſubiectū quintū mot⁹ circularis:iſte ſyllogiſmus partim ē oſtenſiuus:partiꝫ ducens ad impoſſibile:pars oſtēſiua pōt ſic formari:oē ſubiectū ſimplicis motus naturalis dꝫ eſſe diſtinctuꝫ a quouis ſubiecto moto motu alio. Celū ē ſubiectuꝫ motus circularis ſimplicis naturalis:ergo celum eſt diſtinctum a ſubiecto moto alio motu : ꝙ̄ circulari: maior patet in Textu Cōmenti octaui:minor vero deducitur per impoſſibile:⁊ hec ē demonſtratio prima predicta.

Item aūt:hec aūt dmōſtratio fundaƚ ſup hoc:ꝙ iſte motus circularis neceſſario eſt nālis alicui corpori:aut alicui elemētoꝝ quattuor:aut corpori quinto:ſi alicui corporuꝫ quattuor:verbigratia igni vt dicunt antiqui erit accidētalis igni:qm̄ ſi non eēt accidētalis:ſꝫ nālis:ꝯtingeret vt hēet duos motus cōtrarios:ſcilicet motū ad inferi⁹ ⁊ ad ſupi⁹:⁊ iā dictū ē ꝙ vnū ꝯtrariaƚ vni:⁊ cū accidētalis ē vnicuiqꝫ quattuor:neceſſario ē nālis corpori qnto. Sēſus ē:ſi motus circularis ē naturalis igni ē ſibi accidētalis:qm̄ ſi nō eſt accidentalis ſed naturalis:motus circularis ignis haberet duos motus contrarios:motū ſcilicet rectū ſurſuꝫ ⁊ deorſuꝫ : rō ergo hec ſic pcedit: mot⁹ circularis neceſſario ineſt alicui corpori aut igiƚ corpori quinto:aut alicui quattuor:ſi qnto hꝫ itentū: ſi alteri quattuor:aut nāliter:aut accidētaliter:ſi nāliter:ergo eidē ſubiecto ſimplici inerunt duo mot⁹ nāles:ſi accidentaliter ergo cōtingit ꝙ ꝯtrariaƚ nāli:ergo vni duo erunt cōtraria:in qua quidem deductōe ad impoſſibile nō differt hec demōſtratio a prīa ḋducēte ad impoſſibile:ſi dicaƚ ꝙ mot⁹ circularis ieſt alicui elemētō nāliter:ſꝫ differt ſi dicaƚ motū circulareꝫ elementis ineſſe accidētaliter:hec.n.deducit ad īpoſſibile:prior vero oſtēſiue argumētabaƚ ꝙ ſi elementis ieſt accidētalr ꝙ deƚ ſubiectū cui ꝑ ſe ieſt:iō ſubiūgit Cōmentator hāc demōſtrationē eſſe ad minorē ꝯfirmandam primi ſyllogiſmi poſiti textu Cōmēti noni q̄ extrahiƚ ex ſyllogiſmo ducēte ad īpoſſibile:cuius ſyllogiſmi oſtēſiui minor fuit:in corpe celeſti ineſt mot⁹ circularis nālis:modus aūt quo illa minor cōfirmaƚ ē:nā ſi ē falſa deƚ ꝙ motus circularis nō adſit celo:ergo ineſt alteri elemētorū quattuor:īprobatio aūt hui⁹ ꝯſequētis ē ꝯfirmatio illi⁹ minoris. Demōſtratio igiƚ textus Cōmēti.10.ꝯfirmat minorē prime demōſtratōis:ide dicit Auer.ꝙ maior ē cōis duob⁹ ſyllogiſmis:ſcilꝫ ꝙ qlibet mot⁹ nālis ſimplex dꝫ hēre corp⁹ ſimplex ⁊ ꝓpriū:qḋ dictū pōt dupliciter exponi:vno mō ꝙ ſit cōis:qꝛ ſit ꝯcluſio vni⁹ ſyllogiſmi ⁊ principiū alterius:itaꝙ ī textu Cōmēti octaui ſumiƚ principiū ad ꝯcludendū motū circularē hēre ſubiectū ſimplex:⁊ pōt eſſe cōcluſio hic ſcilicet:oē ꝓcedens a natura ſimplici hꝫ ſubiectuꝫ ſimplex:oīs motus ſimplex ē huiuſmodi:ergo:tunc vltra:ſꝫ motus circularis ē ſimplex:ergo habet ſubiectū ſimplex:eſt igiƚ ſic cōis:vel Cōmentator intendit hanc:oīs motus ſimplex habet ſubiectum ſimplex propriū:eē maiorē.ſ. conuictibilem in terminis ſimpliciter:cuꝫ maiori ſyllogiſmi poſiti in textu Commenti noni:que fuit omne ſubiectū motus naturalis ſimplicis ē diſtinctum a quolibet moto alio motu:iſte enim propōnes ſunt

eiuſdē

eiuſdem ſenſus: ⁊ iſta eſt cõis ſyllogiſmo qui intẽdit in Textũ Cõmẽti noni: ⁊ ẽ cõis huic ſyllogiſmo ducenti ad impoſſibile quantũ ad illã partẽ ꝙ motus ſit nãlis alicui elementoꝝ: qꝛ idem hẽret duos motꝰ nãles ſimplices ꝙ quidẽ eſt falſũ: eius autẽ falſitas ex iſta maiori declarat̃: qꝛ oĩs motꝰ ſimplex dꝫ habere ſubiectũ ſibi propꝛium.

Iterum inquit ſed in hac probatione eſt ambiguitas nõ pauca: qꝛ ipſe poſuit ꝙ motꝰ quo mouetur corpꝰ ſi non eſt ei naturalis eſt extra nãm. Deinde poſuit ꝙ illud quod eſt extra naturam eſt in vltimo egreſſionis: ſꝫ poteſt aliquis dicere ꝙ motus circularis eſt iſti corpori accidentalis: ſicuti eſt igni ⁊ aeri: ⁊ corpus illõ eſt ignis vel aer: ⁊ ſ̄m iſtam ꝯtrarietatẽ quod eſt medium nõ ſequitur poſitioni ſue in corpore moto motu recto vt vnũ habeat cõtrariũ pluſq̃ vnum: niſi ſit poſitũ in vltimo remotionis vel diſtantie: ⁊ propter hoc videtur ꝙ motus circularis corporibꝰ motis motu recto eſt medius inter motũ naturalem ⁊ cõtra nãm: qꝛ lapis molendini habet duos motꝰ extra naturã: ad ſurſũ: ⁊ circularem: ⁊ eſt quaſi mediꝰ inter duos motus. Senſus eſt: inducebãtur due cõſequentie. Pꝛia erat: motus circularis eſt accidentalis alicui elemento: ergo eſt contrarius ſuo motui naturali: que non videtur valere: quia ignis in concauo mouetur circulariter accidentaliter: ⁊ tamẽ ille motus non cõtrariatur motui ſuo naturali. Secũda cõſequẽtia erat iſta: motus circularis eſt cõtrariꝰ motui naturali ergo in vltimo egreſſionis: ideſt contrarietate extremi ad extremũ: quia ſi motꝰ circularis eſt cõtrarius motui naturali elementi: cui etiam aduerſatur motus rectus ergo duo motꝰ vni ꝯriabũtur: qd dꝫ intelligi in vltimo egreſſionis: aliter nullum foret inconueniens: virtuti.n. duo vitia extrema opponunt̃: ⁊ albedini multi colores ꝯriant̃: vnũ tñ vni dũtaxat opponitur maxima ꝯrietate que.ſ. eſt extremi ad extremum. Et ſi quis affirmaret motũ circularem cõtrariari motui elementi naturali cõtrarietate medij ad extremũ ⁊ nõ in vltimo egreſſionis: ꝯñia illa nullius fuiſſet momenti.

Rurſus ait ⁊ nos dicimus ꝙ ex iſto ſermone apparet ꝙ iſte motꝰ corporibus motis motu recto non eſt neqꝫ naturalis: neqꝫ extra naturã.i. violentus: ⁊ hoc quia nõ eſt ſimplex: nam ſi fuiſſet extra naturam ſequeret̃ ꝙ vni eſſet contrarium pluſq̃ vnũ: quia motui recto naturali alicuius elementi ꝯriarentur ⁊ motꝰ circularis ⁊ alter motꝰ rectus: ⁊ hoc eſt quod dicit: qꝛ illud quod eſt extra nãm vnicuiqꝫ eorũ: eſt ꝯtrariũ naturali: quare cũ poſuit ꝙ oẽs motus ſimplices iſtis corporibꝰ quattuor ſunt ꝯtrarij: quia iſta corpora ſunt ꝯtraria: oportet ꝙ ſi aliquis iſtorũ motuũ ſimpliciũ inueniat̃ in alio corpore cui nõ ineſt naturaliter: vt ſit ꝯ nãm: quia quãdo eſt naturale cõtrario ſuo eſt cõtrariũ ſuo motui naturali.i. motus naturalis vnius elemẽti eſt cõtrariꝰ motui naturali alterius: quia corporũ contrariorũ motus ſunt contrarij: ⁊ qñ verificauit hoc de motibꝰ ſimplicibꝰ pertinentibꝰ iſtis qui ſunt ſimplices: ⁊ vnꝰ vni ſcilicet conſentit: non abierit quin ꝓpoſitio negetur ei ſ̄m nãm.i. erit talis motꝰ alicui violentꝰ: ſi aũt contra nãm: oportebit vniꝰ eſſe plura cõtraria: ⁊ ſi eſt ſ̄m nãm: neceſſariũ erit corpori ſimplici ineſſe duos motꝰ: qd eſt impoſſibile: motꝰ autẽ circularis ignis: aeris ⁊ aque dicitur equoce: qꝛ eſt circularis corporibus rectis nõ corpori rotundo: ⁊ ꝑp hoc nõ eſt ꝓprietas alicui quattuor corporũ contraria naturali.i. motus circularis nõ ẽ violentus alicui elemento: nec ipſe ẽ naturalis: ſicut ſequebat̃ ex ſermone habito de motu ſimplici ꝓportionato quattuor corporibus: qꝛ oĩs talis motus vel ẽ violentus vel naturalis elemẽto: ⁊ propter hoc poſuit Ariſtoteles in ꝓpoſitionibus quas poſuit ad manifeſtationẽ huius ſcientie ꝙ motus circularis eſt ſimplex.i. ꝙ motus elementoꝝ: circulariter nõ eſt ſimplex: neqꝫ circularis. Cõſequentie igitur iſte aperte colligunt̃: motus circularis eſt accidentalis igni ⁊ eſt ſimplex: ergo violentus: ergo motui recto ſimpliciter ſurſum plures motus ꝯtrariant̃: ergo motꝰ circularis erit nãlis alicui elemento: ergo vnũ corpus ſimplex hẽbit duos motus nãles ſimplices: ergo cũ motus circularis ſimplex nõ poſſit eẽ medius inter motũ ſimpliciter ſurſum ⁊ ſimpl̃r deorſum ſi erit ꝯtrarius motui recto ſimplici erit ſibi cõtrarius ꝯtrarietate extremi ad extremũ: motus.n. rectus ⁊ circularis nõ ꝯueniunt in vna ratione contrarietatis: ideo eidẽ non poſſunt ꝯtrariari. Et ẽ attẽtione digniſſimũ. Quẽadmodum ignis ⁊ terra ꝯtrariant̃ ꝯtrarietate extremi ad extremum: qꝛ ignis in tribus elementis aſcẽdit. Terra ĩ tribꝰ deſcẽdit. Ita aer ⁊ aqua opponunt̃ oppoſitione extremi ad extremũ: qꝛ aer deſcendit in vno ⁊ aſcendit in duobꝰ: aqua aſcẽdit in vno ⁊ deſcẽdit ĩ duobꝰ. et elementa media elementis extremis aduerſabunt̃ ꝯtrarietate medij ad extremũ.

Preterea ait: Unde Ptolomeus aſſerit ꝙ ĩ celo ſunt ſphere quarũ poli ſunt perforati: vł quarũ corpora ſunt pforata: qd ẽ impoſſibile: qꝛ impoſſibile ẽ ꝙ aliqd moueat̃ circulariter ſ̄m nãm niſi ſpera: ⁊ ſpera hꝫ centrũ ⁊ duos polos: centrũ: qꝛ in loco vno mouetur circulariter: polos: quia mouetur ſ̄m vnam diſpoſitionẽ: ⁊ hoc manifeſtum ẽ ꝙ planete ſunt partes corporis rotundi: nec mouentur motu locali per ſe: ſcilicet variãdo locũ: ſicut opꝫ eſſe qui aliquid opinantur. Senſus ẽ. Exiſtimãt mathematici polos eſſe perforatos ſ̄m imaginationẽ: quia imaginantur celũ volui ſuper aerem intelligibilem tranſeuntẽ: ⁊ per polos ⁊ ꝑ centrum: ⁊ lꝫ Ptolomeus nõ dixiſſet polos perforatos ſ̄m veritatem: tñ poſuit epiciclos ⁊ eccentricos nõ vere ſpericos: ergo ſi potuiſſent epicicli ⁊ eccentrici moueri motu circulari ſimplici: cũ nõ exiuiſſet eorũ motus circa centrum mundi: ergo variaſſent planete locum: ſ̄m ꝙ centro mũdi ꝓximioris modo eſſent: mox non eẽnt: ne ergo deſtruatur celoꝝ pfectiſſima ſpericitas: ⁊ ne voluatur aliquod celũ ſupra centrũ non ipſius mundi: ⁊ ne planete locũ varient eſt neceſſarium ſtellas omnes ⁊ erraticas ⁊ fixas partes eſſe continuas ⁊ integrales ſuorum orbium: ⁊ ita epicicli ⁊ eccentrici erunt vani ⁊ chimerici ⁊ imaginarij ſolum: nequaq̃ exiſtentes in rerum natura: ſed de his.2. celi tractabitur.

Ulterius ait. Et virtus huius loci habet vĩ per ſyllogiſmum ad impoſſibile cuius cathegorica compoſita eſt ex duobus ſyllogiſmis: ⁊ propter hoc poſuit propoſitiones: ⁊ incepit a propoſitione maiori que eſt in vno duorum ſyllogiſmorum cathegoricorũ ꝯcludentiũ impoſſibile dictus: dico aũt etiã ꝙ motus naturalis ẽ cõtrariꝰ motui accidẽtali: ⁊ ẽ iſta propoſitio in principio textus Cõmenti decimi: ⁊ iſte ſyllogiſmus ſic componitur.

motus circularis · quatuor corporum simplicium · equivoce circularis dicitur :

corpus motuz motu recto mouet motu circulari ex̃ nám.i.motus circularis eſt accidentalis ⁊ violent⁹ elemento:⁊ omni motui accidentali contrari⁹ eſt mo tus naturalis.i.motus accidentalis ⁊ violentus alicui elemento eſt contrarius motui naturali eiuſdem: concluditur ex hoc ꝙ circularis eſt contrarius naturali in corpore moto. Erigatur in forma ſyllogiſm⁹: motus circularis eſt violentus elemẽto: omnis motus violentus elemento eſt contrarius motui naturali eiuſdem ergo motus circularis eſt contrari⁹ motui naturali elementi:⁊ eſt ſyllogiſmus in tertio prime figure:⁊ maior propoſitio eſt ſecunda:⁊ prima ẽ minor:iuxta regulas Auerrois primo priorum capite quinto. Proſequitur Auerrois:⁊ quãdo inqt adiungetur ei hoc: ꝙ corpus motuz motu recto hȝ motuz rectũ accidentaleȝ: ⁊ accidentalis eſt contrarius nãli qui eſt in ipſo.ſ.vnus:ergo vnũ hȝ ꝯtrariũ pluſ ꝗ̃ vnũ:qꝛ motus nõ nãlis ſeu violẽtus alicui⁹ iſtorum corporũ eſt nãlis cõtrario illius corporis: ſyllogiſmus ergo ſic ordinet. Quodlibet elementũ mouetur motu recto:oẽ motũ motu recto hȝ motuȝ rectum ſibi violentũ ergo quodlibet elementũ habet motuȝ rectũ ſibi violentum:⁊ iſte ſyllogiſmus eſt in primo prime. Tunc ſic:motus circularis ⁊ motus rectus ſunt ꝯtrarij motui naturali elemẽti:⁊ ſunt duo ergo plura ſunt vni cõtraria:concluſio eſt impoſſibilis:ergo altera premiſſarũ:non minor:ergo maior: nõ quia motus rectus nõ ſit contrarius motui recto ergo quia falſuȝ eſt motuȝ circularem eſſe contrariũ motui naturali elementi:⁊ ſi falſum ſit motũ circularem eſſe cõtrariũ motui naturali elementi: non erit motus circularis violentus elemẽto:iſta ergo cathegorica:motus circularis ⁊ rectus ſunt contrarij motui naturali elemẽti:que eſt maior vltimi ſyllogiſmi compoſita eſt.i.colligitur ex duobus ſyllogiſmis.i. ex concluſionibus duoꝝ ſyllogiſmorũ:ex his.ſ.motus circularis eſt contrarius motui naturali elementi. Et quodlibet elementũ habet motuȝ rectum ſibi violentuȝ. Proſequitur dicens:⁊ qñ recordatus fuerit propoſitionis maioris:huius.ſ.oĩs motus violẽtus elemento ẽ cõtrarius motui naturali eiuſdem: aſſumpſit propoſitioneȝ.ſ.iſtam:vnum nõ habet cõtrariuȝ niſi vnũ:cuius cõtradictoria eſt illa ꝓpoſitio: ad quam ducit ſyllogiſmus ad impoſſibile.i.merito manifeſte falſitatis iſtius propoſitionis: plura ſunt vni contraria per ſyllogiſmũ ad impoſſibile cõcludimus motũ circularẽ non eſſe cõtrariũ motui naturali elemẽti:⁊ dixit Ariſtoteles ꝙ in canone maiori eſt ſcripta hec propõ:vnũ vni eſt ꝯriũ.10.methaphyſice.17. Talis etiam propoſitio eſt logicalis:⁊ hoc eſt ꝙ dicebat Auerrois primo phyſicoꝝ.35.logica vtitatur in ſcientijs duob⁹ modis: aut ſm ꝙ eſt inſtrumentũ diſtinguẽs verũ a falſo:⁊ hic eſt modus proprius:aut ſm ꝙ illa que ſunt declarata in ea accipiũtur pro maximis in deſtruendo aut cõſtruẽdo aliqd: ⁊ iſta cõſideratio cũ vtatur in artib⁹ particularib⁹ ẽ mõ ꝓpria:in arte aũt vtĩ eſt ꝓpria:ꝗ̃ gdẽ qꝛ eſt cõlis ambit⁹ cũ logica:vel ꝓpri⁹ modus methaphyſice.

Amplius ait

⁊ quod dixit: motus circularis eſt ſimplex nõ eſt propoſitio que ſit pars ſyllogiſmi ad impoſſibile hic poſiti:ſȝ poſita fuit illa propõ vt cognoſceremꝰ ꝑ eã ꝙ mot⁹ de quo dixit hoc:eſt ſimplex:⁊ ꝙ mot⁹ ſenſibilis elementoꝝ circularis nõ eſt ſimplex:⁊ circularis dicit de eis equiuoce. Senſus eſt:fuit poſita in Textu iſta ꝓpoſitio:vt iſta conſequentia valeret:motus circularis ẽ accidentalis igni:ergo eſt naturalis terre: que quidem nõ tenet de motu circulari non ſimplici: motus nãqȝ ellementorũ circularis nõ ẽ violentus: neqȝ naturalis:quia nõ eſt ſimplex:ſi ergo ſit aliquis motus accidentalis ⁊ ſit ſimplex eſt violentus:at ſi ſit accidentalis nõ ſimplex:neqȝ violentus ẽ:neqȝ naturalis alicui corpori:motus itaqȝ circularis ſimplex nulli corpori eſt violentus:hucuſqȝ ꝓpoſitiones iſte textus preſentis ſunt declarate. Et etiam motus naturalis contrarius ẽ motui accidentali.i.omnis motus naturalis ellemento ẽ cõtrarius motui accidẽtali. Et regula ẽ maxima: vt vnum nõ habeat contrarium niſi vnum.i.ſi motus circularis fuiſſet accidentalis ellemento:cui conſtat ſemper aliquẽ motũ rectum contrariari:tunc motui naturali ellementi opponerẽtur duo motus contrarij:qđ eſt falſuȝ:ꝓpter regulaȝ maximã dicentem vnum nõ habere contrarium niſi vnum. Et ꝙ motus circularis ẽ ſimplex.i.ſi debeat aliquis motus eſſe violentus ⁊ cõtrarius motui naturali ellementi:opus eſt vt ille motus ſit accidentalis ⁊ ſimplex.

Poſtremo

inquit:cum mot⁹ circularis ñ habeat contrariũ nõ eſt poſſibile ĩ iſtis corporibus ꝙ moueanť motu circulari accidentaliter:ergo qđ mouebiť eo eſt motũ naturaliť ⁊ eſt corpus quintũ.i.motus circularis ſimplex cum nõ inſit ellementis:neqȝ natura:neqȝ preter naturã ⁊ omnis motus ſimplex ſit alicuius corporis ſimplicis:ergo motus circularis conueniet corpori alteri a quattuor ellementis ſm naturaȝ. Et videtur ſyllogiſmus hypoteticus antecedẽs contradictoriũ falſis conſequens aũt eſt ꝙ motus ſurſum ẽ contrari⁹ motui deorſum:ſcilicet ſi ponimus ꝙ iſtud corpus ſit ignis:aut econuerſo:ſi ſit terra:deinde tacuit ſuã intentionẽ qđ ẽ conſequẽs antecedentis qđ manifeſtat dicens:ꝙ circularis nõ ẽ igni neqȝ alicui motoꝝ motu recto:neqȝ naturalis:neqȝ contra naturam.i. hoc ꝙ Ariſtoteles dicit:motus ad ſuperius ẽ contrarius motui ad inferius:nõ contrarius motui circulari ẽ conſequens vnius ſyllogiſmi:cuius antecedens eſt contradictoriũ falſi:⁊ ẽ iſta ꝓpoſitio:nõ eſt veruȝ ꝙ motus circularis ⁊ motus rectus contrarienť motui naturali alicuius ellementi:colligit.n.hec ſequela:nõ eſt verũ ꝙ motus circularis ⁊ motus rect⁹ contrarienť motui naturali ellementi:ergo motus ad ſuperius ẽ contrarius motui ad inferius:nõ contrari⁹ motui circulari. Deinde tacuit ſuã intentionẽ.i.propoſitionẽ iſtaȝ:motus circularis cõſentit corpori ſm naturã alteri a quattuor ellementis:que ꝓpoſitio eſt conſequens antecedentis qđ manifeſtatur:iſtius videlicet motus circularis ſimplex nõ ineſt ellementis neqȝ naturaliter:neqȝ contra naturaȝ. Propoſitiões in ſumma quibus Ariſtoteles ⁊ Auerrois vtunť:hoc ordine diſponantur. Prima ẽ. Cuiuſlibet corporis ſimplicis vnus ẽ tantuȝ ſm naturã motus. Secũda: Motus violentus contrarius ẽ motui naturali. Tertia: Tantuȝ vnus motus ſimplex vni motui contrariatur. Quarta: Motus circularis ẽ motus ſimplex: omnis enim motus ſimplex aut rectus ſurſum: aut rect⁹ deorſuȝ:aut circularis:hec de Cõmẽto.16.

Sententia

Textus Commenti.41.ſtat in hoc:motus circularis ſi ẽ accidentalis celo:ergo celũ habet motum rectum naturalem:ergo celum ẽ de numero quattuor ellemẽtorũ

que rȝ

que tenet: quia omnis motus ſimplex eſt aut rect⁹ aut circularis. Dicit ergo Ariſtoteles: ſi quippiam aliud corpus adſit qḋ preter naturam circularIter feratur: erit alius quiſpiam motus ipſius ſm naturam: at id eſſe non pōt. nam ſi ſit is motus quo ſurſum itur: ignis vel aer erit: ſi is quo deorſum tendit terra erit vel aqua: ⁊ hoc eſt ꝙ Auerrois ait in fine cōmenti: vult dicere ſi aliquis dixit ꝙ iſte mot⁹ pōt eſſe accidētalis alij corpori preter iſta que recte mouentur: neceſſario ↄtinget vt hoc corpus habeat motum naturalē preter motū iſtoꝝ quattuor corporuꝫ: ſed hoc eſt impoſſibile: nō eſt. n. mot⁹ rect⁹ nālis niſi ſit ad ſuperius aut inferius.

Auerrois dicit: pōt aliqs dicere ꝙ ē accidētalis alij corpi ꝑter iſta corpora mota motu recto: ⁊ ois non erit naturalis corpi motus ſm circulū: hoc enim poſſibile eſt poni in loco ꝑpoſitionis minoris dicētis in prima demōſtratione ꝙ iſte motus circularis eſt nālis corpori nāli: qm̄ ꝑt aliqs dicere ꝙ eſt ei accidētalis ſiue ſit vnum elemētorum ſiue aliud: aut naturalis: ita ꝙ ſit vnū elementorum quattuor. Senſus ē: potuiſſent negantes dari quintū corpus ſimplex naturaliter motum motu circulari: affirmare primo motū circularēꝫ non eſſe alicuius corporis ſimplicis: ⁊ ob hoc textu cōmenti octaui fuit deducta iſta concluſio: motus circularis eſt alicuius ſubiecti ſimplicis. Itē potuiſſent aſſerere ſecundo illū motū eſſe naturalem elemento. Tertio eſſe elemēto accidētaleꝫ: ⁊ ꝓpterea textu cōmenti 10. fuit patefacta hec cōcluſio: mot⁹ circularis neqꝫ eſt nālis elemēto: neqꝫ eidē violētus. Quarto dicē potuiſſent motū circularē eē accidentalē celo: ⁊ hac de cā fuit inductus textus cōmenti. 11. vt oſtenderetur celum eſſe de numero quattuor elementorum ſi motus circularis ſit ei accidētalis: dedit ergo Ariſtoteles tres demōſtratiōes cōtradicentes iſtis modis: ⁊ quedā eaꝝ auferūt dubitatiōnē i minori: i hac ſ. mot⁹ circularis ē ſimplex: ⁊ qdā i maiori: i hac vꝫ: ois mot⁹ ſimplex eſt alicui⁹ corporis ſimplicis: ⁊ ſm hoc itelligere debemus hūc locū: vt quelibet illarū demonſtrationū ſit ſufficiēs ꝑ ſe: ad excludenduꝫ. ſ. aliquē illoꝝ modoꝝ. Uel ſit alia lectio talis: quelibꝫ iſtaꝝ demōſtrationū nō ſit ſufficiēs ad cōcludēdum dari corp⁹ qntū motū ſꝫ nām motu circulari. ℭ Cōtra: ꝓbaſ hic quintū corp⁹ eē ꝗ ꝑo ſubiectiua ſubiecti libri de celo ꝓbaſ eſſe: ꝫ Cōmentatorē. 3. de aia 27. nec ſubiectū: nec ptes ei⁹ ſubiectiuas eē ꝓbat artiſex. ℭ Rñdeo a poſteriori ſyllogiſmo hypotetico ⁊ ducēte ad impoſſibile nō incōuenit artificē ꝓbare ⁊ ſubiectū ⁊ ptes ſubiectiuas eſſe ſyllogiſmo aūt cathegorico nec a priori nec a poſteriori id fieri pōt.

Sententia textus cōmenti. 12. ⁊. 13. Motus circularis eſt natura prior ⁊ ꝑfectior recto: cū fiat ſm ꝑfectius ſpatiū: cū ſit circulus linea recta ꝑfectior: igiſ motus circularis debetur corpi nā priori ꝗꝫ ſint ea corpora quibus natura datur motus rectus: id aūt ꝫ corpus aliud erit a quattuor elementis: neqꝫ motus circularis erit corporū mixtoꝝ: cū corpa mixta moueanſ ſm nām elementi dominātis: ergo daſ corp⁹ ſimplex qḋ circulariter nā mouef. Quare ⁊ quedaꝫ eſt corpea ſubſtantia celeſtis perfectior elementis ⁊ corporib⁹ naturalibus ex eis cōpoſitis.

Auerrois primo dicit: mot⁹ circularis ē prior ſꝫ nāꝫ oib⁹ motib⁹ nālib⁹ cū ſit cā gnātōis ⁊ corruptōis. 2. ꝺ gnātōe. 55. ⁊ ſbleto motu celi tolliſ iſtuꝝ⁹ itelligētie: ⁊ celo. n. quieſcēte ruerēt oia. 8. phyſicoꝝ. 77. 4. capitulo de ſubſtātia orbis: a motu celi res nāles pendent quātuꝫ ad ꝓduci: conſeruari ⁊ operari: hinc eſt ꝙ mot⁹ celi quaſi vita oibus que ꝑ nām ↄſtituūtur nūcupabaſ. 8. phyſicoꝝ prio: quo aie ⁊ opationes viuentiū nāliuꝫ ↄſeruaſ. Eſt ⁊ motus circularis mēſura motus recti: cōſtat aūt mēſuraꝫ ꝑfectiorē eſſe mēſurato. ℭ Cōtra: menſura ⁊ menſuratū debēt eē eiuſdē rōnis. 10. methaphyſice. 4. motus circularis ⁊ rectus nō ſunt eiuſdeꝫ rōnis. 7. phyſicoꝝ. 24. ℭ Solutio: primū menſuratū mot⁹ circularis eſt motus circularis: cuꝫ totū prius menſuretur a parte ſua ꝗꝫ aliud ſibi extrinſecum.

Item ait: motus circularis eſt in eo qḋ eſt ꝑfectioris figure: ⁊ qḋ eſt ꝑfectioris eſt ꝑfectius: ergo motus circularis eſt ꝑfectiſſim⁹ motuū. ℭ Contra: gnātione: augmento ⁊ alteratōe ꝑfectior acquiriſ termin⁹ ad quē ꝗꝫ motu locali: ergo. ℭ Solutio eſt: nobilitas motuū attendiſ ſi ſunt eiuſdē generis penes terminos ad quos tendunt: ſi ſint alterius generis penes ſubiectū ⁊ finē: motus. n. celi ceteris eſt ꝑſtantior: nō obſtante ꝙ vbi ſit imꝑfectius formis in quas deſinunt alie mutatōes.

Iterum ait: cuꝫ ꝓpoſitio dicens ꝙ circulare eſt ꝑfectius ſm figuraꝫ recto non ſit manifeſta: incepit declarare eā dicēdo: corpus circulare differt a recto qḋ eſt finitū: ⁊ impoſſibile ē in eo additio: corpus aūt rectarū dimenſionuꝫ eſt diminutum: ſiue finitū: ſiue nō. Senſus eſt: figura circularis maxime eſt capacitatis ⁊ cōtinentie: eſt ſimpliciſſima ⁊ ꝑfectiſſima cui additio fieri nō poteſt: cuꝫ idē punctus per totuꝫ circulum ſit principiū ⁊ finis: corpus ſpericū perfectū eſt palam ex parte cōcaua ⁊ eſt dubiū in gibboſitate. Contra: aucta gibboſitate celi: creſcit ⁊ cōcauitas: ergo ſi eſt dubiū de vno: eſt etiā dubiū de alio. Solutio eſt: ꝺ cōcauo nō eſt dubiū: qꝛ ſenſu perſpiciſ gibbus vero nō.

Rurſus inquit: corpus rectum finituꝫ diminutum eſt ⁊ poſſibilis eſt in eo additio inquantū corp⁹. pōt. n. creſcere in cōtinens: ⁊ dicitur vt corpus: nō vt ꝉ corp⁹: vt Albert⁹ explanat: qꝛ maxima dimenſio quaꝫ habet materia in potentia eſt dimenſio ignis. 2. de anima. 97. corpus ſi eēt infinituꝫ eſſet etiaꝫ imperfectū. Contra ſi eſt infinituꝫ illi non poteſt fieri additio. Dico infinituꝫ eſſe interminatuꝫ: ⁊ quoduis interminatū vt ſic eſſe terminabile: ⁊ hac ratiōe infinito dicitur fieri additio: quatenus terminari ⁊ compleri dicitur: circulus igitur vbiqꝫ vnus eſt ⁊ cōtinu⁹: cui neqꝫ addi quicꝗꝫ pōt: neqꝫ ſubtrahi: manēte circuli ratione: recta linea nō vbiqꝫ vna eſt ⁊ cōtinua: cuꝫ extremitates habeat nō adinuicē cōtinuas ⁊ ei pōt addi quicꝗꝫ aut ſubſtrahi manente eadem linee ratione.

Amplius ait: ⁊ hoc non cōtingit poſteriori motui. ſ. recto: niſi qꝛ inuenif in eo ex ꝑcedente: ⁊ ideo motus iſte eſt neceſſarius in ꝑcedente ⁊ poſteriori nāliter. Senſus eſt: mot⁹ celi eſt cā oium iſtoꝝ inferioꝝ: ⁊ ſi mot⁹ rectus ineſt elementis nāliter. hoc eſt ꝓpter corpus celeſte: quanto igiſ magis neceſſariuꝫ eſt vt motus celi inſit illi naturaliter: ideo dicit Auerrois: ⁊ hoc nō cōtingit. ſ. motus rectus adeſt natura elementis nō per aliud: niſi qꝛ hꝫ hoc a ꝑcedente. i. a motu celi: ideirco de neceſſitate cōcludiſ ꝙ nāliter motus ꝑcedēs ſit nālis:

ſi poſterior ſit naturalis.

Cómento. 13. celum vocat corpus diuinū: ſpirituale ⁊ glorioſum. Eternū ſʒ totū ⁊ partes: q: caret materia in potētia. Mixta oīa caduca ſunt ⁊ ſm totuʒ ⁊ ſm parteʒ. Elemēta ſʒ totuʒ ⁊ quālibet partē ſimul generari vel corrumpi non poſſunt: neqʒ vt ſic gnābilia ⁊ corruptibilia exiſtunt. Data tamen qualibet parte elementi: illa aliqñ peribit: vnde elemētū ſm ſe totū hʒ ad aliud ꝓportionem equalitatis: a ꝓportione aūt equalitatis non celebrat actio. Contra: igni in cōcauo lune exiſtenti nihil cōtrariat: ergo nō poterit ibi corrūpi: neqʒ ēt in alio corrūpetur: q: non pōt deſcendere naturaliter neqʒ violenter: cū nulluʒ ſit ibi violentans: neqʒ ſm naturā poſſit eſſe aliqḋ ibi ignem deorſuʒ violenter ípellens: qm̄ oporterēt illud violentās vincere celū ⁊ ignē q̄ reſiſtūt violētiāti: ⁊ hac eadē rōe poſſet ꝓbari terraʒ in centro exiſtentē eternā eſſe: que qdē terraʒ cum ibi nulluʒ habeat cōtrarium erit eterna: nō. n. a celo: nec a ſeipſa: nec ab aliquo alimēto: cū nullū elementuʒ attingat illam partem corrūpi pōt. Solutio eſt: corrūpet ignis in cōcauo non a cōtrario formali ſed a celo cōtinente: qḋ eſt virtualiter cōtrariū igni: nō. n. ſm quālibet ſui partē celum eſt intenſiſſimi caloris conſeruatiuū: nō pōt aūt data pars ignis: perſeuerante motu celi euadere: quin aliqñ ſupponatur parti celi calorem intenſiſſimi remittenti: ⁊ cōpletur illius partis ignis deſcēſus pte ignis leuiore locum vbi illa prefuit ſubintrāte. Item pars terre centralis poſt longiſſima tēpora vſqʒ in ſupficiē terre adducetur: terremotibus: multiſqʒ alijs adiuuātibus.

Sententia Textus Cōmenti. 14. oīs motus ſimplex aut eſt ſm naturā: aut preter naturā. Et motus qui vni mobili violēter cōuenit: alteri ſm naturaʒ cōſentire natus eſt: quod licet intueri in his motibus quibus ſurſuʒ itur atqʒ deorſuʒ: alter enim igni ⁊ alter terre nature ⁊ preter naturaʒ eſt: quare cuʒ motus circularis reſpectu elementoꝝ ſit preter naturā: alij cuipiaʒ cōpetere ſm naturā neceſſe eſt: ergo preter quattuor elemēta ponenduʒ eſt corpus ſimplex quod natura circulariter voluatur.

Auerrois prio dic̄ ꝙ hec ē demōſtratio ſexta aut quinta: q: ſi ſit vna demōſtratio qua declaratū ſit motuʒ circulareʒ nō eſſe accidētalem elementis: nec naturaleʒ illis: hec eſt quinta: ſi vero alia demonſtratiōe ſit deductuʒ motū circularem nō eſſe accidentaleʒ elementis: alia: motū circularē nō eſſe naturaleʒ elemētis: hec demōſtratio erit ſexta. Prima eſt in Textu Cōmenti. 8. ⁊. 9. Secūda ⁊ Tertia in Textu Cōmenti. 10. Quarta in Textu Cōmenti. 11. Quinta in Textu Cōmenti. 12. Sexta vero talis exiſtit. Motus circularis elemētis cōuenit accidentaliter ergo eſt nālis celo. cum. n. motus circularis nulli elementoruʒ natura cōueniat: ſi quo igitur pacto eis cōueniret: id eſſet preter naturaʒ.

Item ait: ⁊ eſt propoſitio minor prime demonſtrationis ſuper quam ſuſtentatur in hoc loco. Senſus eſt: hec ratio non colligit: motus circularis eſt accidentalis elementis ergo eſt naturalis celo: niſi antecedenti hec propoſitio reddatur: motus circularis eſt ſimplex: que fuit minor demōſtrationis facte Textu Commenti octaui: ⁊ apparet inquit ex ea ꝙ eſt demonſtratio ſm confeſſionem aduerſarij: non quia eſt demonſtratio in ſe: ⁊ non eſt ſtatqm̄ nō īduxit ipm niſi tali mō ꝙ ſi fuerit cōfeſſus cōiungeret cōcluſio: qm̄ manifeſtum eſt ꝙ aduerſarius oīo ꝯfitebit. 1. rō Text⁹ cōmēti. 142. eſt ad hoieʒ cōcedētē motū circularē ſimplicē preter nām elemētis ꝯſentire: abſolute. n. ꝯſequētia iſta nō valet: motus circularis ē accidētalis elemētis ergo naturalis celo: q: motus celi ſimplex eſt: elementorū circularis mixtus: nulli enim corpori motus circularis eſt violentus: ⁊ hac de cā dixit Ariſtoteles: ⁊ ſi aliquis dixerit.

Iterum ait: ſi aliquis dixerit ꝙ omnis mot⁹ aut eſt naturalis aut accidentalis: ⁊ confeſſi fuerimus: ſupple tu ꝙ motus circularis ſit violentus igni ⁊ aeri: tunc in quolibet modorū motuū erit motus naturalis ⁊ alius extra naturaʒ. i. reperitur motus rectus ad mediū nālis ⁊ violēt⁹. Similiter mot⁹ rectus a medio: alius eſt nālis: alt⁹ violentus. Pariter ⁊ mot⁹ circa mediū: alius ē nālis: alius violētus: ſi motus circularis elementi ſit violentus elemento.

Preterea ait: ſi poſuimus ꝙ oīs vn⁹ motus ſpecie ſi fuerit accidentalis alicui corpori eſt naturalis alij: quãuis magiſter nō poſuerit niſi cōuerſum. Eſt cōſiderandum ꝙ textus queʒ exponit Auerrois ſic iacet: motus aūt naturalis quibuſdam corporibus erit accidentalis alicui alij corpori: at tranſlatio lati motū recta eſt: ⁊ cuʒ qui alij preter naturā: alteri ſm naturā. i. oīs mot⁹ violētus vni eſt alteri nālis: eſt aūt iſta ꝓpoſitio vlr vera apud omnes: omnis motus violentus vni eſt naturalis alteri: at non omnis motus nālis vni eſt violentus alteri: verūtamen ſm illos qui tenebant in quolibet modorū motuum inueniri motum naturalem ⁊ motū violentum: iſta propoſitio erat vera: omnis motus naturalis vni eſt violentus alteri: ⁊ hoc eſt quod dicit Auerrois: cū. n. poſitum fuerit ꝙ oīs motus naturalis alicui corpori neceſſarium eſt vt in alio corpe ſit accidētalis. ſ. in eodem modo motuum ideſt loquendo de motu ſimplici: ita ꝙ oīs mot⁹ naturalis cum ſit violētus alteri: cōtinget neceſſario ꝓ locūs dignior ꝙ ſi motus circularis fuerit in aliquo corpe ꝙ ſit naturalis in alio: ⁊ ſi nō cōtinget vt ipſe motus eēt ſm accidens tantum non naturaliter omnino: quod eſt impoſſibile: naturale enim eſt prius accidentali.

Amplius inqt. Auicēna tenuit hanc propoſitionem. ſ. motus qui eſt naturalis alicui eſt accidētalis alteri: ⁊ noluit ipſam concedere ſm eſſe motus circularis in corporibus motis recte ſm accidens: q: intelliget ex accidente motus cōtrarius motui naturali: cōtinget vt idem habeat plura contraria vno: vt dicit Ariſtoteles: ideo videmus ꝙ cōfeſſe induxit iſtam demōſtrationē ſcilʒ ꝙ ſi conceſſum eſt ab aduerſario ꝙ in corporibus motis recte eſt motus circularis accidentaliter. Senſus ē: Auicēna bene renuebat hāc ꝓpoſitionē. Mot⁹ qui eſt naturalis vni eſt violentus alteri: q: motus circularis naturalis celo non eſt violētus igni: cū ſibi nō cōueniat: ſi enīʒ motus circularis eſſet accidentalis igni: intelligēdo ꝑ motū accidentalem motum contra naturā: plura vni eſſent cōtraria. Propoſitio autem ſubdit Auerrois dicens ꝙ motus accidentalis quibuſdam corporibus neceſſariū eſt vt ſit nālis alij corpori credet vlr: eſt enim vlr verū ꝙ omnis mot⁹ violentus vni eſt nālis alteri: cum confeſſum fuerit ꝙ ignis

q̄ ignis in circuitu mouetur ſm accidens: ſimiliter aer: idest violente ⁊ contra naturam: ⁊ ideo conceſſa propoſitione quam renuit Auicenna contingeret queſitum.

Vlterius dixit ⁊ forte intēdebat Ariſtoteles p motum accidentalē vniuerſalis predicto.i.oppoſitū eſſentiali: nō ↄtrium nāli.i.violentum: motus.n.ↄtrius nāli non inuenit niſi in vno quattuor corporū ſimpliciū: oppoſitus eſſentiali inuenitur in pluribus vno.i.vnus motus violētus in vno tm̄ reperit corpore: cui attribuit motus ↄtrarius violento: vnus motus preter nām pluribus ↄcedītur corporibus: ignis enim ⁊ aer in circuitu mouentur: cū fuerit poſitum hoc accidens: ſequitur vt prius viſum eſt motū circularē eſſe nālem celo. Propoſitio autē dicens q̄ motus accidentalis vni ē naturalis alteri: eſt vera: hoc fundamēto nāle in aliqua ſpecie eſt prius accidēte: ⁊ non pōt poſterius eē ſine priori: ⁊ aliquod eſſe accidentalr ⁊ nunq̄ eſſentialr i.hec ↄſequētia: motus circularis eſt accidentalis i.violētus igni: ergo eſt naturalis alteri corpi: optima eſt: hoc fundamēto: quia oīs motus violentus vni eſt nālis alteri: ſi ait iſta: motus circularis eſt accidentalis.i.nō eſſentialis ⁊ preter nām igni ergo eſt nālis alteri corpori: re vera nō colligit: qm̄ mot⁹ circularis ignis non eſſentialis igni nulli corpori ē naturalis: itm̄ talis ↄſequētia poterat ↄcludi hoc pac: q nō pōt poſterius eſſe ſine priori: ⁊ aliqd eſſe accidentalr: ⁊ nunq̄ eſſentialr: ſ3 hec pbatio nō ↄuincit: l3.n. nō poſſit aliqd eſſe accidētalr.i.violenter ⁊ nūq̄3 eſſentialr.i.nālr: pōt tamen aliqd eſſe accidentalr.i.pter nām: ⁊ nunq̄ eſſentialiter.i.naturaliter: non enim omnis motus preternaturalis vni eſt alteri naturalis.

Poſtremo in fine cōmēti ait: ſ3 tu non vides q̄ circulare.i.mot⁹ circularis ſimplex ſit in aliquo accidentaliter: motus enim circularis ſimplex ita naturaliter conuenit celo: q̄ nulli alteri conſentit: neq̄ accidentaliter.i.violenter: neq̄ accidentaliter.i.preter naturam: mot⁹ nāq̄ elementorum circularis non eſt ſimplex: ſ3 mixtus: quapropter nō eſt verum q̄ omnis motus naturalis vni ſit accidentalis alij corpori: ⁊ conuerſu3 eſt verum: ſcilicet omnis motus accidentalis vni ē naturalis alteri: niſi intelligatur ex accidente oppoſito eſſentiali.i.iſta propoſitio eſt vera: omnis mot⁹ accidentalis idest contrarius alteri motui ⁊ violentus vni corpori eſt naturalis alteri: ſed iſta eſt falſa: omnis motus accidentalis idest non eſſentialis vni eſt naturalis alteri: quia motus elementorum circularis eſt elementis non eſſentialis ⁊ nulli corpori ē naturalis. Quare vltimata reſolutiōe loquendo dico q̄ iſta cōſequentia valet: motus circularis eſt accidentalis elementis ⁊ eſt ſimplex: ergo naturalis celo: at iſta nō concludit: motus circularis eſt accidentalis elemētis ergo naturalis celo: niſi ſm illos qui putabant motum circularem elementorum eſſe ſimplicem. Et obſeruande ſunt iſte propoſitiones totam rem declarantes. Prima eſt: omnis motus violentus vni eſt naturalis alteri. Secunda: nō omnis motus naturalis vni eſt violentus alteri. Tertia: non omnis motus preternaturalis vni eſt nālis alteri. Quarta: omnis motus ſimplex aut naturalis aut violentus. Quinta: omnis motus preternālis eſt mixtus.

Digreſſio.

Cum fateatur Auerrois pſenti lectiōe motum circularē ſimplicē nō poſſe eſſe accidentalem alicui corpori: quia motus ſimplex accidentalis vni eſt eidem violentus: cauſa.n. quare mot⁹ circularis ignis nō eſt naturalis nec violent⁹: eſt q: nō eſt ſimplex: ſupra Cōmento.10. ergo ſi eēt ſimplex: foret nālis vel violent⁹: colligit ex hiis euidentiſſime ſaturnū vno tantu3 motu moueri poſſe: ad mentem Auerrois: ⁊ formet ratio hoc modo. Motus ſaturni ab oriente in occidentē ſi eſt ab intelligentia ppria: habetur intentū: ſi nō: vel erit preter nālis ſaturno: vel naturalis a natura vniuerſali: ſi dicat q̄ eſt pter nālis: cum ſit ſimplex: ergo erit violentus: q: omnis motus ſimplex preter nālis alicui corpori eſt violentus illi: ⁊ ratio eſt: q: motus ſimplex exiſtens in aliquo corpore nō a natura propria illius conuenit neceſſario alicui corpori a natura propria illius: neq̄ valet reſponſio dicentis hanc cōſequentia3: motus circularis ſimplex eſt accidētalis elemētis: ergo violentus: valere in elementis: nō tamen reſpectu planetaru3: q: Auerrois dixit in fine Cōmenti.14. oīs motus accidentalis vni eſt nālis alteri: ſi non intelligatur ex accidente oppoſito eſſentiali: ergo iſta propoſitio eſt vlr vera: oīs motus accidentalis ſimplex vni corpori eſt violent⁹ eide3 ⁊ naturalis alteri. Cōfirmatur hec cōſequētia: motus ab oriente in occidentem eſt pternālis ſaturno ergo eſt naturalis primo mobili: non tenet tm̄ hoc medio: q: ille mot⁹ eſt ſimplex ⁊ violentus ſaturno: ſi.n. eſſet nō violentus ⁊ nō ſimplex cōſequentia nō teneret: vt patet inſtā de motu elementoꝝ circulari. Si dicat q̄ eſt naturalis a natura vniuerſali: infero illum motu3 nō eſſe ſm inclinationē mobilis: ⁊ per cōſequēs nō eē eternum: ⁊ huius rōnis fundamentū eſt: ſi aqua pro euitando vacuo aſcendat: ille mot⁹ eſt a natura vniuerſali violentus aque ⁊ nō potens eē eternus: ⁊.3.celi.26. dicebat Auerrois: nō eſt motus ignis circularis naturalis: quia nō eſt a natura propria ignis: ergo ſi ad vnum motū nō cōcurrat effectiue forma propria alicuius corporis: ille motus nō eſt nālis illi: ergo diſtinctio de motu naturali a natura propria ⁊ a natura vniuerſali nō ſatiſfacit peripateticis. Sunt qui dicunt ſaturnū naturaliter moueri ab oriente in occidentem motu totius celi diurno: ⁊ motu proprio ab occidente in orientem: ⁊ aſſerūt Deu3 īmediate mouere totu3 aggregatū ex oibus orbibus motu vno numero ſimpliciſſimo. Cōtra: ergo prima intelligentia erit vnita ſm eē reale orbib⁹ planetarū: ergo totū illd aggregatū erit vere vnū ⁊ vere aial a tali aia ⁊ cum illud cui appropriat prima intelligētia ſit primum mobile: ergo totum aggregatum ex celis erit primū mobile: ergo totū illud cōgregatu3 erit vnu3 cōtinuū: capiēdo cōtinuum pro eo cuius motus eſt vnus numero: ſed q: nōnulli his noſtris rationibus ſuperati aſſeruerūt talia nō eſſe incōueniētia. Cōtra: ſi tale aggregatū eſſet cōtinuū iſto modo: nulla vnq̄3 in celis naſceret diuerſitas: quia equali tēpore preciſe complerent oia corpora celeſtia reuolutionem ab oriente in occidētem: ſicut in rota: omnes partes qualiter preciſe circuiūt: licet nō eque velociter moueantur: vnde valet hec cōſequētia: hoc totum aggregatū reſpectu prime intelligētie eſt cōtinuū modo dicto: ergo orbes planetarū ſunt partes inte

grales huius cõtinui: ⁊ cum celuꝫ nõ moueatur niſi motu ſimplici nõ habebũt orbes planetaruꝫ motus proprios ſaluata cõtinuitate. ¶ Iteꝫ eſſent planete in loco ratione totius aggregati: quia mouentur motu totius aggregati: ⁊ eſſet aggregatum in loco ratio/ne planetaruꝫ: quia planete mouentur motibus qui/bus non mouetur totum aggregatum. ¶ Item pri/ma intelligentia aſſiſtens ꝑ aduerſariũ toti aggrega/to mouens illud motu vno numero intendit vt oẽs eius partes equaliter circuiát: quemadmoduꝫ ⁊ itel/ligentia ſaturni mouẽs ſcd̃m mobile id intẽdit ⁊ illd̃ facit: ſed prima itelligẽtia nũquã facit vt oẽs orbes equaliter circuiãt motu diurno: ergo intendit quod nõ facit ergo otioſa eſt ⁊ vilis. ¶ Iterum vnaqueqꝫ intelligentia eſt forma ſpecifica vltimata ergo dat eẽ vltimatuꝫ ergo ſaturnus compoſitus ex intelligẽtia propria ⁊ orbe proprio habet eſſe vltimatuꝫ a ꝓpria intelligentia: ergo nullius põt eſſe pars integralis ergo cum corpora celeſtia ſint animalia propriys di/ſtincta intelligentiys nõ poterũt cõſtituere vnuꝫ aial aggregatum ⁊ cõtinuũ ex omnibus illis. Quare cũ tale aggregatũ ſit in loco per partes ⁊ nõ ꝑ centruꝫ nõ poterit moueri vno motu numero: verum hãc difficultatẽ diffuſe tractaui .8. phyſicoꝝ .52. ⁊ ĩ his infra quoqꝫ ad propoſitũ magis loquemur.

Sententia Text⁹ Cõmenti .15. ⁊ .16. Mo/tus circularis eſt vnus: ꝯtinu⁹ ⁊ perpetuus ergo ꝯuenit alicui corpori ſm naturã: nõ elementis ergo celo: ergo preter quattuor elemẽ/ta ponẽdum eſt aliud corpus ſimplex circulariter ſꝫ naturã motũ: tanto quidẽ elemẽtis nobilius: quãto illis ſupereminentius: ſublimiuſqꝫ conſpicit.

Auerrois dicit primo: impoſſibile ẽ vt iſte motus ſit accidentalis corpori ro/tundo: declaratum eſt enim ꝙ iſte motus eſt cõtinu⁹ ⁊ perpetuus ⁊ impoſſibile eſt motum continuum ⁊ perpetuuꝫ eſſe accidentalem: ratio eſt. Si quidpiaꝫ motu accidentali moueatur: potentia moti addit ſupra potentiam motoris: ergo nihil erit quod tali motu eterno tẽpore moueri poterit: ergo ſi mot⁹ cir/cularis ſit perpetuus: quod mouebitur illo motu ſic ſe habebit ꝙ potentia moti non addet ſupra poten/tiam motoris: ergo talis motus erit nãlis ⁊ ex parte mouentis ⁊ ex parte moti.

Item ait: celum non videtur corruptibile neqꝫ conſumptibile per ſenſum: hoc auteꝫ eſt de propoſitionibus de quibus dicit Albumaſar qꝺ non inducunt ad prime certitudinis ordinem ſed ta/men nullos ſenſus contradicit: neqꝫ ratio: ideſt pro/batio hec nõ eſt efficax: licet concludat veritatem: ⁊ talis ratio poteſt dici ſufficiẽtia: cũ ſit cõfirmata per ſenſuꝫ: infra .22. ratio .n. demõſtratiua cui atteſtatur ſenſus noiatur ſufficientia.

Iterum inquit: ſi celum eſſet ignis: mot⁹ cir/cularis eſſet igni accidentalis: ideſt violentus: que tenet ſtante predicta propoſitione ꝙ motus circularis ſit ſimplex: ⁊ omnis mot⁹ ſimplex ſit aut naturalis aut violentus: ⁊ cum motus ignis naturalis ſit aſcendere ſuperius: ⁊ in eodem corpo/re nõ ſint duo motus naturales: cum non habeant niſi vnam eandem naturam: a qua quidem non põt ⁊ ſic ꝯuenire niſi vnus mot⁹: ꝫ motus circularis erit violentus celo ⁊ igni ſi celum ſit ignis.

Cõmento. 16. ait ẽ pri⁹ eis nãlr ⁊ terminãt eã ſm lõgitudinẽ, i. qꝛ nã eius ẽ glorioſior eis ſm remotioneꝫ in loco: quia remotio duarum nãrum abinuiceꝫ in ſubſtãtia eſt ſicut remo/tio earum in loco: quapropter videmus ꝙ vili⁹ corꝫ eſt terra: ⁊ nobilius eſt ignis ⁊ non tm̃ elementa ſuc/cedunt ſibi in hoc: ſed etiã in corpibus celeſtibus: ⁊ Ariſtoteles dixit ꝙ nã lune eſt ſimilis nãe terre ideſt illa in celo infima eſt. Terra eſt fex elementorũ. Con/tra: terra eſt nobiliſſime locata in medio firmamẽti: er/go nobiliſſimum eſt elementum: locus nãqꝫ medi⁹ ſemper debet nobilior. Solutio eſt: agnoſcit perfe/ctio ⁊ imperfectio elemẽtorum ſm approximatiõeꝫ ⁊ diſtantiam a celo: ⁊ quia terra eſt centrum ⁊ maxi/me elõgata a celo: pro tanto fex eſt elementoruꝫ: cor/pora vero celeſtia ordinant ſm magnitudinem ⁊ ve/locitatem motuũ eorũ: pro tanto quia luna parua ẽ ⁊ in motu ſuo tarda fex eſt planetarũ: ⁊ dicebat Ari/ſtoteles primo metheororum: que quidem igit aſtro/rum velox quidem: longe autem: que autem lune deorſum quideꝫ: tarda auteꝫ: ⁊ propterea dič Auer/rois .2. celi .58. propinquitas in loco illis eſt ſimilis ꝓpinquitati eſſentiarũ adinuicem que eſt propinq/tas in ſcientia ⁊ in intellectu rationali: quanto enim magis intellectus primi moti eſt fortior tanto ma/gis deſideriuꝫ erit perfectius: ⁊ motus velocior: er/go intelligentia ſuperior eſt maioris intellectus: er/go maioris deſidery: ergo maioris virtutis motiue ergo motus proprius productus ab intelligẽtia ſu/periori eſt velocior: ergo motus productus ab itelli/gentia lune erit tardiſſimus motus circularis ſim/plex: ergo penes ordinẽ velocitatis motuũ celeſtiuꝫ dignoſcẽda eſt orbiũ celeſtiũ preſtantia. Et ſol licet ſit intẽſiſſime lucis: eſt tñ lux ſupiorũ planetarũ lõge perfectior eſt: velutti concedi ſolet viſuꝫ aquile viſu humano acutiorẽ ⁊ intẽſiorem: minime perfectiorẽ. Uel dato ꝙ lux ſolis ſit intẽſior ⁊ pfectior luce ſatur/ni: iouis ⁊ martis: ſunt tamen alie ꝓprietates luce ſublimiores excellentiam trium ſuperiorum plane/tarum declarantes.

Digreſſio.

Preſenti ſumme cũ ſint approbate propoſi/tiones iſte. De quocũqꝫ eſt veruꝫ dicere ꝙ eſt corpus nãle verũ eſt ⁊ affirmare eẽ mo/bile ſm locũ per ſe. Inueniũt motus ſimplex ⁊ rect⁹ ⁊ circularis. Motus mixtoꝝ facti ſm cõtemperamẽ/tum elementi dominãtis reducunt ad motus ſimpli/ces. Unius corporis ſimplicis eſt vn⁹ mot⁹ ſimplex. Motus circularis eſt pfectior motu recto. Celum ⁊ elementa ſunt alterius ⁊ alterius rõis: operepretiũ eſt anteqꝫ ad quintã ſummã deſcendamus cõtra ip/ſas nõnullas inducere difficultates ad excitandum ingenia veſtra: In primis hec propoſitio videt fal/ſa: omne corpus naturale eſt per ſe mobile. Tũ quia firmamentum eſt in loco per accidens: qꝛ per cen/trum: ergo mouetur per accidens. Tuꝫ quia partes celi acquirunt diuerſos ſitus: minime diuerſa loca: ergo motus celi eſt ſitualis: non localis: ergo non vnũquodqꝫ naturale corpus eſt mobile localiter ꝑ ſe. Tum quia celum eſſet in potentia ad quietem: quia ad terminum motus qui eſt quies: eſt enim mo/tus actus entis in potentia ſꝫ ꝙ in potentia .3. phy/ſicorum .6. ¶ Solutio eſt: ſunt omnia corpora natu/ralia per ſe mobilia localiter: forme cauſate mobiles per accidens re. vera: intelligentie dependentes mobiles per accidens rudiuſcule: quatenus videlꝫ

orbes planetaruꝫ a prima mediate reuoluūtur: prima intelligentia penitus exiſtit immobilis. Et propterea dicendū eſt firmamentū quieſcere ſm totum ꝓpter eandem diſtantiam ⁊ propinquitatem quam habet ad centrum ſempiterno tempore: ex modo autem quieſcendi rei in loco accipitur modus eſſendi rei in loco: locus nāq3 magis conceditur corporibus naturalibus propter quietem naturalem ꝙ ꝓpter motum: firmamentum ergo erit in loco ꝑ centrum: cum ratione eius ſit fixa: imobilis ⁊ quieſcēs: ⁊ ita per accidens erit in loco: quia ratione terre: ꝗ per ſe eſt in loco: ⁊ tale poteſt moueri ſm totum ſm formam: non ſm ſubiectum: eſt enim ſubiectuꝫ ſemper id quod eſt ſpera: ⁊ hoc non exit a loco: forma autem eius erit diſpoſitio quaꝫ habet circa cōuexuꝫ centri: ⁊ hec forma continue variatur de vno cōuexo rotunditatis ad aliud: vnde que indigent motu propter perfectionem acquirendam ſunt in loco per ſe: que egent motu propter perfectionē conſeruādā ⁊ ſi moueantur per ſe: ſunt tamē in loco per accidēs non colligit ergo ſequela hec: firmamentum eſt ī loco per accidens ergo mouetur per accidēs. ¶ Rurſus: partes celi mutant locum ⁊ ſm formam ⁊ ſm materiam: celum autem mutat locum ſm formam non ſm materiam. 8. phyſicorum. 76. Contra: celū quieſcit ſm materiaꝫ ⁊ ſubiectum: ergo poteſt moueri ſm materiam ⁊ ſubiectum: cum priuatiue oppoſita habeant fieri circa idem. Solutio: negatur conſequentia: ⁊ dico ſufficere aliquid eiuſdem rationis cū celo moueri ſm materiam: partes enim quantitatiue celi eiuſdem rationis cum celo mouentur ſ3 materiam: mutando ſitum. Celum ergo manet continue in eodem loco ſ3 materiam: ⁊ eſt in diuerſis locis ſm formaꝫ: ⁊ totū celū mouetur: ⁊ totū quieſcit: mouet aūt p ſe: q̄eſcit p accidēs: ptes celi ⁊ ſm mām mouent ⁊ ſm formā: totū celū mouet ſm formā tātum: minime ſm materiaꝫ: hinc eſt ꝙ iſte due propoſitiones conceduntur. Prima eſt: celum ſm ſe totū mouetur per ſe. Secunda: celū ſ3 ſe totum quieſcit per accidens: quia ſm ſubiectuꝫ ⁊ materiam. ¶ Amplius: motus eternus terminum habet in potentia ⁊ non in actu: ⁊ ad illam mobile eſt in potentia: ꝓprie tamen loquendo: neq3 celum eſt in potentia ad motum: neq3 ad terminum motus. ¶ Contra. 5. phyſicorum. 22. quod innatum eſt moueri innatum eſt quieſcere: ergo cum celum moueatur: innatū eſt quieſcere. ¶ Solutio: celum quod mouetur motu eterno natū eſt quieſcere ſ3 rōnē eius generalē: ut ſi aliquod moueatur motu finito: illud vt tale ens eſt natum quieſcere.

Item fuit iſta propoſitio conceſſa: motus circularis eſt perfectior motu recto: quia linea circularis eſt perfectior linea recta: cum ſit linea recta finita imperfecta: ſimiliter ⁊ infinita: linea aūt circularis perfectiſſima exiſtit. ¶ Contra: linea recta habet principium: medium ⁊ finem: ſimiliter ⁊ motus rectus: linea circularis ⁊ motus circularis ſ illa non habent actu: ergo. Item dyameter celi non pōt additionē ſuſcipere: ergo eſt linea perfecta. Rurſus: hoī additio fieri poteſt: eſt tñ ens perfectū: ergo ⁊ linea recta perfecta poterit eſſe: nō obſtāte ꝙ ei poſſit fieri additio. Jterū motui circulari fit additamentum: vt circulatio circulationi: ergo. Amplius: linea circularis ē ipfecta magnitudo: q2 nō ē corp⁹: ſola aūt magnitudinum perfecta eſt corpus. Item motus circularis non habet finem ergo eſt otioſus ergo vilis: motu recto acquirit ſinis mot⁹ ergo motus rectus eſt pfectus. Poſtremo: probatio Ariſtotelis apparet circularis: q2 ex pfectione linee circularis cōuincit excellentiā motus circularis: ex cuius pfectione cōcludit corpus circulare eſſe perfectuꝫ. ¶ Solutio eſt: motus circularis perfectior eſt motu recto: cuꝫ fiat ſm perfectius ſpatiū: circulus enim eſt perfectior linea recta: hoc fundamēto: nam circulus vbiq3 vnus eſt ⁊ cōtinuus: cui neq3 addi quicꝙ pōt neq3 ſubſtrahi: manēte ratiōe circuli: recta linea nō vbiq3 vna eſt ⁊ cōtinua: cuꝫ extremitates habeat nō adinuiceꝫ cōtinuas: ⁊ ei pōt addi qcꝙ aut ſubſtrahi manēte eadeꝫ linee rōne: motus ergo circularis corpori conſentit tanto elementis preſtabiliori quāto plus ab illis corporibus diſtat. Et propterea dicendum eſt primo: linea recta perfecta eſt in genere: nō ſimpliciter: illi pōt fieri additio: huic nō. ¶ Motus rectus non eſt ita perfectus ſicut circularis: q2 illa nō pōt eſſe etern⁹ circularis perpetu⁹ exiſtit: ſtante eternitate mūdi: ⁊ nobilius motuū localiuꝫ attendit penes ſubiectū ⁊ fineꝫ: nō penes habere termios actu ⁊ potentia. ¶ Dico ſecūdo: dyametro mūdi vt eſt in tali materia nō pōt quicquā addi: cui vt eſt linea recta pōt fieri additio: at circulus ex ꝓpria rōne circuli h3 ꝙ non ſit additionis ſuſceptiu⁹. ¶ Dico tertio: homo dicit pfectus ſm ſpeciē: quaten⁹ nō pōt addi quicꝙ homini qō ptineat ad rōneꝫ hoīs: linee recte vt recta eſt adiungi pōt aliqd qō ſpectat ad rationeꝫ linee recte. ¶ Dico quarto: vna reuolutio celeſtis cōplementū h3 ſue ſpeciei cuꝫ redierit ad principiuꝫ a quo incepit: ⁊ ita nō ſit additio ad eandeꝫ circulationem: ſed qō ſequit ad aliam pertinet circulatōeꝫ: ꝓprie nāq3 illi ſit additio quod permanet. ¶ Dico quinto: linea circularis eſt quidē linea perfecta: magnitudo aūt imperfecta: veluti inductio eſt argumētatio imperfecta ⁊ inductio perfecta. ¶ Dico ſexto: motus eternus ordinatus eſt ad ſaluteꝫ rerum naturalium: a quo motu celi tanta pendet ſubceleſtiū mutatio: ſunt eniꝫ hec inferiora inſtrumēta celi. 2. de generatione. 55. vnde nō pōt natus viuere oībus planetis exiſtentibus in prima aut ſecūda domo: qbus ordo menſiuꝫ datur: quibus mēſibus moratur fetus in vtero: ⁊ ſentiūt medici ꝙ natura totius regiminis ſequatur motuꝫ lune in diebus creticis: Venti: Pluuie: Secte: Mores: Fluxus ⁊ refluxus maris celuꝫ ſequūtur: vult⁹ eniꝫ huius ſeculi ſubiecti ſunt vultibus celeſtibus: auctore Ptolomeo centiloquij verbo nono: ⁊ primo metheoꝝ: mūdus inferior ſuperioribus lationib⁹ cōtinu⁹ eſt: vt oīs virtus inde gubernetur. ¶ Dico vltimo: ratio Ariſtotelis nō eſt circularis: quia declaratur perfectio motus circularis ex perfectione linee circularis abſolute: ex perfectione aūt motus circularis in cōmuni probat hoc corpus qō circulariter mouet: eſſe pfectū: ⁊ ita nō procedit ab eodem ad idem: ſed ex cōmuni ad propriuꝫ: hec ſanctus Thomas.

Amplius iſta propoſitio. Celum ⁊ corpora ſublunaria ſunt alterius ⁊ alteri⁹ rationis vera eſt: hoc fundamento: quia materia celi nō eſt tranſmutabilis de vna forma in aliaꝫ formā: cum talis materia ſupra nullam formaꝫ inueniatur habere cauſalitatē: quapp in celo talis ordo reperit: intelligentia: materia: quantitas celi: materia autem corporuꝫ ſubceleſtiuꝫ tranſmutabilis eſt de vna for-

ma ſubſtantialí in aliam : cum talis materia ſemper
inueniatur ſtare ſub forma ſupra quã habet cauſali
taté:ordo.n. in ſubceleſtib⁹ corporib⁹ tal' exiſtit: ma
teria: dimenſio interminata: forma ſpecifica: dimen
ſio terminata:ergo materia celi alterius eſt rationis
a materia corporũ ſublunariũ ergo ⁊ celum ⁊ corpo
ra ſubceleſtia. Hec igitur ſunt que circa quartá ſum
mam vobis explicanda propoſueraꝫ:qua patefactũ
eſt principali intentione:ponenduꝫ eſſe aliqđ corp⁹
ſimplex preter quattuor elementa cui motus circu
laris natura cõceditur.

¶Summa Quinta Primi de celo.

Aniſeſtum ergo.

Preſenti ſumma que eſt a Textu
Cõmenti.11.vſqꝫ ad.20. demon
ſtratur hec cõcluſio. Corpus ſim
plex qđ circũagi:circũqꝫ ferri du
ctuꝫ eſt:neqꝫ graue:neqꝫ leue ē:
cuꝫ neqꝫ a medio neqꝫ ad mediũ
feratur. ¶Sententia aũt Textus Cõmenti.17.ſtat
in hoc. Graue eſt qđ corpus qđ natuꝫ eſt ferri ad me
dium. Leue a medio. Grauiſſimum quod omnibus
corporibus ſubſtat deorſum latis. Leuiſſimuꝫ collo
catur ſup omnia corpora que ſurſum pergunt. Pre
terea quicquid ſurſum aut deorſum fertur: aut leui
tatem habeat aut grauitatem aut vtrunqꝫ : at non
ad idē:neceſſe eſt:ad alia nãqꝫ grauia: ⁊ leuia ſunt:
vt aer ad aquaꝫ:⁊ aqua ad terram.

Auerrois primo dicit. Corpora diuidũtur
in tres naturas:grauem: leuem:
neqꝫ grauem neqꝫ leuem: vt eſt in ſubſtantijs que
non ſunt innaté dici eſſe in altero contrariorum:ver
bi gratia lapis neqꝫ loquens dicitur:neqꝫ mutus:⁊
puer neqꝫ ſapiens neqꝫ inſipiens. Senſus eſt: ſub
ſtantie que non ſunt nate eſſe ſub altero contrarioꝝ:
ſic ſe habent ꝙ nunquaꝫ informant illis contrarijs:
nec ſimul:nec ſucceſſiue:⁊ ita celum nõ eſt capax gra
uitatis ⁊ leuitatis. Sicut ⁊ puer nec ſapiens nec in
ſipiens exiſtit:non enim habet propoſitum:neqꝫ co
gnitionem ſcilicet intellectiuam.12. phyſicoruꝫ. 59.
ab infantibus eniꝫ auſertur operatio intellectus p
pter indiſpoſitionem ſenſuũ interioruꝫ:non exterio
rum quos habent perfectiſſimos:⁊ non ſum cũ illis
qui putant ad mentem Auerrois animã intellectiuã
non eſſe in homine niſi in etate diſcretionis: ⁊ hec ē
cauſa ꝙ dicitur.5.methaphyſice.27.homo non ciui
lis neqꝫ bonus neqꝫ malus eſt:neqꝫ iuſtus neqꝫ in
iuſtus:ſunt enim priuatiue oppoſita que habēt fieri
circa idem ſubiectuꝫ ordine irregreſſibili ⁊ tempore
determinatis a natura : vnde non dicunt edenuli q
nõ habent dentes:aut ceci qui carent viſu:ſed quã
do cõtingit habere ⁊ nõ habent.i.qñ ſunt idonei ad
hñdum ⁊ nõ habent.

Item ait:concluditur in ſecunda figura ꝙ cor
pus circulare neqꝫ eſt graue: neqꝫ leue.
Syllogiſmus eſt in quarto ſecũde talis. Quicquid
habet grauitaté aut leuitaté mouet ſurſuꝫ aut deor
ſum. Celum nõ mouet ſurſuꝫ nec deorſuꝫ: ergo nõ
eſt graue neqꝫ leue:cum.n.mã ſtans ſub forma ſub
ſtantiali grauis pſectibilis ſit forma leuis ⁊ conſtet
mãm celi nõ eſſe trãſmutabilé de vna forma in aliã:
nõ erit celum graue:neqꝫ leue.

Iterum inquit: aqua grauis eſt in reſpectu
aeris:⁊ leuis in reſpectu terre: ideo
exiſtens in centro mouetur ad concauitaté aeris:⁊ ē
grauis magis ꝗ̃ leuis:⁊ aer magis leuis ꝗ̃ grauis.
Senſus eſt:elementa media in pprijs ſperis gra
uia exiſtunt ⁊ leuia:quorum grauitas ⁊ leuitas ſim
pliciſſime ſunt:quéadmodum ⁊ qualitates alteratiu
ue. Et ſepe dicitur aer magis grauis ꝗ̃ leuis: qua
tenus magis promouet ad motum deorſum ꝗ̃ ad
motum ſurſum:hic dicitur magis leuis ꝗ̃ grauis:
quia deſcendit in vno elemento ⁊ aſcendit in duo
bus: aqua magis grauis ꝗ̃ leuis: cum acendat in
vno ⁊ deſcendat in duobus elementis. ¶ Eſt atten
tione dignuꝫ: elementa omnia habent loca determi
nata ⁊ ſuperius ⁊ inferius vltra que nõ mouent na
turaliter:vnde ãnihilato per poſſibile celo ignis nõ
tranſiret locũ in quo nũc eſt:⁊ poſita terra perforata
ſm dyametrum tranſeuntem per centrum terre: la
pis deſcendēs non deſcenderet niſi vſqꝫ ad centruꝫ
naturaliter. Quia tamen aqua facilius ſuſcipit ſpe
tũ deorſum ꝗ̃ ſurſum:expeditiuſqꝫ deſcenderet ad
locum terre remota terra ꝗ̃ ad locum aeris ſublato
aere: dicitur.4.celi.39. aquam deſcēdere ad locum
terre ſublata terra ex iclinatiõe grauitatis ⁊ non ex
neceſſitate vacui.

Amplius ait:intelligēdũ eſt ex deſcriptiõe
grauis ⁊ leuis nãm que īnata eſt
ad mouendum ad medium vel a medio: ſciꝫ habi
tum ⁊ formaꝫ ex qua procedit hec operatio:⁊ ſi hoc
nomen grauitas ⁊ leuitas non dicant vulgariter ni
ſi de accidente. Senſus eſt:per formam intelligit ip
ſam eſſe ſubſtantiam:per habitum naturalem incli
nationem que eſt qualitas de ſecũda ſpecie:⁊ potuit
idem nomen qualitati de ſecũda ſpecie ⁊ ſubſtantie
ſatiſfacere propter ſcilicet maximam eorum conue
nientiam:hinc eſt ꝙ.7.phyſicorum.20.dicitur qua
litates de ſecũda ſpecie non acquirí per alterationé:
quia forme ſubſtantiales non acquiruntur per alte
rationé:⁊ propterea dicebat Auerrois.4.celi.2.hec
nomina graue ⁊ leue non demonſtrare apud Ariſto
telem niſi habitum ⁊ formam:ſed grauitas ⁊ leuitas
ſi ſint forme ſubſtantiales grauium ⁊ leuium erunt
principia motuum localium principalia non inſtru
mentalia: ſi ſint qualitates: principiabunt mot⁹ in
ſtrumentaliter non principaliter: actiones aũt mo
do inſtrumento:ſepe cauſe principali mandari ſo
lent:mihi placet eas aggregato ex cauſa principali
⁊ inſtrumēto demandare: verum preſenti lectione
hypotetice ⁊ conditionaliter locutus ſum feſtinãs
ad alia.4.celi oſtendam grauitaté ⁊ leuitaté formas
eſſe grauiũ ⁊ leuiũ ſubſtãtiales.

Rurſus inquit:hec deſcriptio eſt accepta ex
quiete in loco proprio:prima aũteꝫ
ex motu:⁊ eſt grauiſſimum id quod grauitate prece
dit oĩa grauia:qb⁹ ſubſtat. Leuiſſimũ qđ leuitate an
tecedit leuia oĩa:qb⁹ ſuperſ:⁊ notáter dr leuiſſimũ
ſuperſerri ⁊ nõ ſupeminere:q: celũ ſupeminet:nõ aũt
ſuperſ:⁊ ē ad doctrinã facili⁹ diffinire p motũ ꝗ̃ p
quieté:forme.n.nõ cõprehēdunt ſm ſenſum ſed ſꝫ
ſuã actioné.12.methaphyſice.14.

Poſtremo ait:manifeſtũ eſt: quoniã hec
deſcriptio conuertit ſuper ſe:
ſicut inatũ eſt deſcriptõib⁹.1.vſus deffinitionũ ⁊ de
ſcriptionuꝫ conditio eſt:ꝙ de quocũqꝫ affirmat de
ſcriptũ affirmatur ⁊ deſcriptio:⁊ ecõtra: ſi.n.graue
eſt illud

eſt illud quod ad inferius ſm naturã deſcẽdit: omne deſcẽdẽs ad inferius nãliter erit graue: & ſi ſimplex: ſimplex: ſi l reſpectiu: i reſpcũ. ℭ Dicit. s. Thomas Ariſtotelem deſcripſiſſe graue & leue per habitudinẽ ad mediũ vt ſine calũnia procederet ad propoſitum oſtendẽdum: dicebat. n. Plato in mũdo ſm ſe nõ eẽ ſurſum & deorſũ ꝑꝑ eius rotũditatẽ: cui non eſt cõſentiendũ: cũ inueniat ſuperius in mũdo & viuẽtibꝰ mortalibꝰ: ſimiliter & inferius. Unde ſupius in mũdo eſt cõcauũ celi: inferius eſt cẽtrũ: ſupius in plantis & aĩalibus eſt illa ps qua attrahit nutrimẽtũ: alia ps eſt inferius. 2. de aĩa. 39.

Sententia Textus Cõmenti. 18. & 19. Celum non mouetur a medio: nec ad medium: nec ſm naturam: quia mouetur celum ſm naturam circulariter nec preter naturam: ne celo motus rectus natura conueniat. Item: totius & partis idem eſt iudicium: nulla pars celi fertur a medio nec ad medium: ergo celum non eſt graue neqꝫ leue.

Cõmentum. 18. totum in hoc cõſiſtit. Celum non accidit ad centrum naturaliter. Tum quia vnius corporis ſimplicis eſt tantũ vnus motus naturalis. Tum quia eſſet aqua aut terra: Nec violenter: quia tunc receſſus ineſſet ſibi ſm naturam: duorũ enim motuũ ꝯtrariorũ ſi alter eſt cuipiã preter nãm: alter eidem cõpetit ſm nãm. Tum quia eſſet ignis aut aer: neqꝫ acceſſus & receſſus pñt ineſſe celo nãliter & preter naturã: quia tunc celo cõtrariaret corpus cui alter illorũ motuũ naturaliter cõueniret.

Dicit autem primo: propalauit minorem propoſitionem hanc ſcilicet: Celum non mouetur ſurſum: nec deorſum: cum maior eſſet iam declarata: hec videlicet. Quicquid habet grauitatem aut leuitatem mouetur ſurſum aut deorſum: & format hanc conſequentiam: corpus rotundum mouetur motu recto natura ergo eſt vnũ elementorũ quatuor: vnius. n. corporis ſimplicis tantũ vnus motꝰ eſt ſm naturã:

Item ait: quando poſuerimus alterũ duorũ motuum contrariorũ ſimplicium in aliquo corpore naturaliter contingit qualiter ſit accidentalis in eo: & ſi non contingeret duos motus eſſe in eodem corpore naturaliter: id eſt motus contrarius motui naturali vnius corporis ẽ accidẽtalis ſeu violentus illi: ſi enim motus rectus ſurſum ſit naturalis igni: motus rectus deorſum erit ſibi accidẽtalis & violentus: & intentio Ariſtotelis ex iſta ꝓpoſitiõe nõ eſt niſi eius conuerſa dicẽs: cũ in aliquo corpore poſuerimus alterum duorũ cõtrariorũ eſſe accidentalem neceſſe eſt vt alter ſit ei naturalis: id eſt motus contrarius motui accidentali vnius corporis eſt naturalis illi: & hec cõuerſio magis occulta eſt ꝙ̃ prima: & iſta propoſitio: motus cõtrarius motui accidentali vnius corpus eſt naturalis illi non eſt ita certa: ſicut iſta: motus contrarius motui naturali vnius corporis eſt accidentalis illi: & ratio eſt: quia poteſt aliqs dicere: non eſt remotum vt in corpore rotundo ſint duo motus recti inſimul accidentaliter: ſcilicet motꝰ ad ſuperius & motus ad inferius: & circularis ſit ei naturalis: id eſt conſequẽtia hec nõ vr valere: motꝰ rectus ſurſum eſt accidentalis celo: ergo motꝰ rectꝰ deorſũ eſt ei naturalis: quia poteſt quiſpiam fateri ambos illos motus eſſe celo accidentales & ſolũ circularẽ eẽ ei nãlẽ. Uerũtamẽ hec ꝯditõalis colligit: ſi aliqs duorũ motuum rectorũ eẽt in celo accidẽtalis: oporteret vt corpus in quo ẽ nãliter eẽt celo ꝯtrariũ: ſed corpus rotũdũ nõ hꝫ ꝯtrariũ: ergo celũ nõ mouebit ſurſum: neqꝫ deorſum: nec ſm nãm: nec ꝑter naturam: ergo nõ erit graue: neqꝫ leue. 1. iſta conſequentia valet: celũ mouet motu recto: ergo ꝯtrariat elementis. ℭ Contra: ſequela hec nõ cõcludit: elemẽtũ mouet circulariter: ergo contrariat celo circulariter ſm naturã moto: ergo neqꝫ iſta probat: celũ mouet motu recto: ergo cõtrariat elemẽtis ſm nãm recte motis. ℭ Solutio ẽ: motus circularis elemẽti nõ ẽ ſimplex: & ideo nec violentus: celũ aũt ſi moueret motu recto: cũ celi nõ poſſit eſſe niſi motus ſimplex: talis motus rectus eſſet violentus celo: & propterea dico hãc cõſequentiam valere: celũ mouetur motu recto ſimpliciter ergo contrariatur elemẽtis: hoc fundamento: omnis motus ſimplex non naturalis a natura propria alicui corpori eſt violẽtus illi: & corpus cui ineſt motus violentus contrariatur ei cui talis motus adeſt ſm naturam. Similiter fateor hanc conſequentiam: elementum mouetur circulariter ſimpliciter ergo cõtrariatur celo: que tenet: quia ſi elementũ mouetur circulariter ſimpliciter: ergo motus circularis ẽ violentus elemento: ergo elemento contrariatur corpꝰ cui ineſt motus circularis ſm naturam: ergo celũ cõtrariabitur elemento.

Commento. 19. ait primo: natura partis corporis ſimiliũ corporũ eadem ẽ cũ nã totius diffinitione: & cũ ſit eadem diffinitio: eſt eadem eſt forma: & cum forma: actione prouenientes: ab illa forma. 8. phyſicorum. 15. & 2. de aĩa. 9. natura totius & partis eſt eadem. Senſus eſt: idem eſt iudiciũ totius & partis in homogeneis & in his q̃ per ſe parti & toti attribuunt: nõ. n. valet: minimũ ignis põt p ſe exiſtere ergo & pars: qꝛ ſi minimũ p ſe ſtat: hoc nõ eſt inquantũ ignis: ſed vt ſtat ſub debita quãtitate nec itẽ valet pars ẽ i loco per accidens ergo & totũ ſi igit accidẽs: ꝓuenientes a graui & leui ſunt iſti duo motus: neceſſe eſt vt ſic ꝓueniant a parte ſicut a toto: eſſe: n. mobile per ſe datur toti & parti integrali quã eſt ſeparata a toto: que pars a toto ſeiuncta hꝫ rationem totius.

Item ait. Stelle cadẽtes nõ ſunt celi: ſtelle. n. celi note ſunt nõ tranſmutabiles: & ſi ſtelle caderẽt a celo diminuerent in iſto longo tempore i. ſi ſtelle caderent diminuerentur in numero: vnde que apparent ſtelle ſunt vapores ignitũ: primo enim metheororum tractat Ariſtoteles de diuerſis igniũ figuris in aere apparentibus ex vaporibus calidis & ſiccis generatis eleuatis a terra vſqꝫ ad ſupremã aeris regionem; & tales impreſſiones ignite differunt magnitudine: colore: figura: motu: loco & tempore: & ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime: naturaliter facte: licꝫ multa violente cõcurrant: veluti generatio ſoni eſt naturalis: nõ obſtante ꝙ efficiẽtes cauſe ipm violẽter producant.

Iterum ait: & poſt dicetur de cauſa calefactionis ſolis: quia non ſequitur: vt oẽ calefaciens ſit ignis. i. celum non eſt ignis: & ſi ſit calidum: quia ignis eſt calidus formaliter: celum virtualiter tantum: calefacit celũ motu & lumĩe abſqꝫ hoc ꝙ ſit calidũ formaliter: celũ quoqꝫ calidũ ẽ calore largiẽte vitam vegetabilẽ & ſenſibilẽ; & non dico intellectualẽ: quia intellectus nõ eſt ſubiectus poteſtati

materie:neqꝫ agentis nālis:at elementa calida ⁊ frigida formaliter inueniunt̃:⁊ cum celum ſit alterans ⁊ nullatenus alteratuꝫ:non erunt in celo qualitates actiue ⁊ paſſiue.

Amplius ait: Alexander ſꝫ ꝙ de eo narrat Themiſtius dicit ꝙ Ariſtoteles dixit hunc ſecūduꝫ ſermonē opponēdo ⁊ cōtradicendo dicentib⁹ celum delatū ſuper totum:quod ſi hoc non eſſet caderet.i.hec ſubceleſtia corpora ſuſtinent celuꝫ ne cadat:ſi.n.eſſet ita:in tam longo tpe cecidiſſent eius partes:⁊ rō eſt: qꝛ hec inferiora ſunt virtutis debilitabilis.

Rurſus ait:non eſt celum mixtuꝫ:cuꝫ nō tendat ſurſuꝫ:neqꝫ deorſum: mixtū autem quodcunqꝫ mouetur ſm temperamentum elementi dominantis:non datur enim mixtuꝫ equalis ponderis:ſupra.7.⁊ cum nō habeat celum cōtinens ipſum extrinſecum non eſt in loco per ſe. ¶Eſt memoria dignum. Que mouentur motu recto ⁊ augmēti ⁊ alterationis:ſunt per ſe in loco:cum ſint naturaliter terminata:non terminantia: eſt enim terra terminata non terminans: accidit nāqꝫ elementis terminare non terminari: cum elementa vt elementa ſunt contineantur. Orbes planetarum per accidens ſunt in loco per ſe:officium eniꝫ ſperici eſt continere:cui terminari ⁊ cōtineri accidit:⁊ ita planete ſunt in loco per accidens dupliciter:vno modo per accidens:quia per centrum:alio modo per accidens; qꝛ accidit eis vt ſperici ſunt:ꝙ contineantur. Primuꝫ mobile eſt vno modo per accidens tantum in loco: ratione ſcilicet centri. Totum vniuerſum eſt in loco per partes: ſimiliter ⁊ cumulus ex orbibus celeſtibus. Accidentia ſunt vere in loco per accidens. Anima verius dicitur locari per aliud ꝙ per accidens. 4.phyſicorum.43.44.45. ¶Ulterius animaduertendum:ſi vna pars celi ſeparata: diuulſaqꝫ eſſet a toto: (quāuis id natura fieri non poſſit: cuꝫ celū ab omni ſectionis iniuria ſit alienum) ea neqꝫ ſurſum: neqꝫ deorſum ferretur:cum id neqꝫ natura:neqꝫ preter naturam fieri poſſit: veluti dictum eſt de toto celo. Puto igitur cōtradictionem claudere imaginari partes celi a celo diuulſaꝫ. ¶Patefacta eſt itaqꝫ hec ppoſitio. Celū non eſt graue:nec leue:ois.n.forma ſubſtātialis qua cōſtituit̃ aliquod corp⁹ graue vel leue hꝫ oppoſitā formaꝫ:⁊ eſt diuiſibilis ad diuiſioneꝫ ſubiecti:⁊ mobilis per accidens proprie:intelligentie celeſtes nō habēt oppoſitam formā: non exiſtūt diuiſibiles:nō mobiles ad motuꝫ ſubiecti: ideo corpora celeſtia intelligentijs ꝯſtituta nec erūt grauia: nec leuia:⁊ mouebunt̃ tantū circulariter:qꝛ ſi anima mouet nō circulariter: eſt cōſtituta ineſſe per ſubiectum.2.capitulo de ſubſtantia orbis. ¶Contra: ergo homo nō erit grauis nec leuis: cum conſtituatur vltimate per intellectū:⁊ cū ſit grauis ⁊ moueatur non circulariter erit intellect⁹ humanus conſtitutus ineſſe p ſubiectū. ¶Solutio eſt:vel hō ⁊ mot⁹ eius nō circularis ab anima eſt cogitatiua. Uel dico ꝙ ad hoc vt aliqua forma conſtituatur ineſſe per corpus ſufficit ꝙ incipiat informare hoc vel illud pfectibile: ſiue incipiat eē:ſiue nō:corp⁹ ergo humanū inuenit̃ graue: qꝛ intellectus informat materiam formis diſpoſitam ab ea cauſatis. Duntaxat materia ſtat ſub grauitate ⁊ leuitate que habet cauſalitatē ſupra aliquam formam ſubſtantialeꝫ:⁊ cum materia celi nullam habeat cauſalitatem ſupra formam: non potuit celū eē graue:neqꝫ leue:⁊ hec ē cā ꝙ ſolit⁹ ſum dicē corpora nīſia alia a celo ⁊ hoie ꝯſtituunt̃ tm̄ i eſſe p formas eductas de gremio mā̄e. Celū hꝫ eē ſolū per intellectum:hō ⁊ ſenſu viuit ⁊ intellectu:⁊ ppterea eius ē quo nihil ē ꝯpoſitius:hec de qnta ſūma.

¶Sūma Sexta primi de celo.

ET oportet nos. Preſenti ſūma q̄ ē a textu Cōmenti.20.vſqꝫ ad.33.oſtendit̃ hec cōcluſio. Celū neqꝫ generabile:neqꝫ corruptibile:neqꝫ augmentabile:neqꝫ diminuibile ē:neqꝫ alterabile:neqꝫ illi:neqꝫ motui illius aliquod exiſtit ꝯtrariū. ¶Snia aūt text⁹ Cōmenti.20.talis exiſtit. Quicqd generat̃ ex cōtrario generat̃:⁊ qcqd corrumpit̃ i ſuū corrūpit̃ ꝯtrariuꝫ:primo phyſi.44. Celo nihil ē ꝯtrariū:qꝛ motui celi circulari nullus ē mot⁹ ꝯtrari⁹:ꝗ celū neqꝫ generabile ē:neqꝫ corruptibile: generatio nāqꝫ ⁊ corruptio in ipſis ꝯtrarijs ē:⁊ iter terminos verſat̃ ꝯtrarios.ſ.formam q̄ acquirit̃ ⁊ alterā que deperdit.

Auerrois primo dicit:nā mouēs circulariter ē alia a nā.ſ.mot⁹ equalis:⁊ rō ē: qꝛ nā mouens circulariter ē abſtracta: ⁊ penit⁹ imobilis:nā que mouet recte ē conſtituta ineſſe p ſubiectum:vel requirēs diſpoſitionē ꝯſtitutā in eē p ſubiectum: ppter intellectum humanū ſi moueat corp⁹ humanum motu recto.

Item ait:dixit:neqꝫ generabile ab aliquo: ⁊ ſi dixit:neqꝫ generabile ſimplr:qm hec eſt differentia inter opinantes ꝙ hoc corpus ē cauſatuꝫ ſeu creatū a pria cā:⁊ opinātes ipm eē primaꝫ cām. Senſus ē:ponētes celū eē primā cām faciūt celū oio igenerabile a ſe:⁊ ſunt iſti caſtigati ab Ariſtotele.7.⁊.8.phyſicorum oſtendente nihil mouere ſe:⁊ ꝙ dātur ſubſtantie ſeparate. Alij putant celum generabile ex ſe: ingenerabile vero ab alio: quos reprobat Auerrois.12.methaphyſice.41.2. phyſicorum.48. oſtendens generabile ⁊ corruptibile ex ſe non poſſe ab alio reddi ingenerabile ⁊ incorruptibile: non poteſt enim quidpiam expare eternitatem quod habet materiam in potentia partem ſui eſſentialem: at preſenti Commento ſolum dicit Cōmentator:ſi concederent iſti celum eſſe generabile ⁊ a nullo agente ⁊ in nullo tempore:bene poſſet inſtitui hec vox generabile que de ſui principali ſignificato ſignificat terminatum tempore ⁊ generabile ab aliquo agente ad ſignificandum ſm vocem ⁊ ſm tranſumptionem.i. equiuoce ⁊ tranſumptiue.i.ſm ſecundum modum equiuocationis ipſuꝫ celum:ſatis eſt Ariſtoteli nūc probare celum eſſe ingenerale: ſiue ſit ex ſe: vt Ariſtoteles tenet:ſiue ab alio vt Plato ⁊ Auicenna crediderunt: apud enim Peripateticos ſi debeat aliquid eſſe generatum requiritur ꝙ non eſſe generati precedat eſſe generati tempore:non natura tantuꝫ: infra.106.

Rurſus ait:intelligit per tranſmutationē qō eſt tranſmutabile tribus modis:per alterationem:alterationem quam terminat extrinſece generatio ⁊ corruptio: quia alteratio que eſt illuminatio non eſt impoſſibilis celo. Senſus eſt:mutatio per ſe eſt triplex: forma fluens: fluxus forme: mutatio

mutatio formalis: forma fluēs latiſſime in quattuor generib⁹ muenit: ſubſtātia: q̄titate: qualitate ⁊ vbi: fluxus forme eſt quātitas: mutatio formalis eſt paſſio: a celo igitur remouet̃ tranſmutatio in ſubſtātiaꝫ quantitate ⁊ qualitate.

Preterea ait: hec propoſitio eſt vera in generatōe ſimplici ⁊ cōpoſita: cum cōpoſitū ſit cōtrarium eis ex quibus cōponit̃: ⁊ ceteris. Senſus eſt: naſcitur quidē generatio ⁊ interitus ſubcæleſtiū corporū pp contrarietatē repertam in formis ⁊ ita oē generatū generat̃ a contrario in genere cauſe materialis: q꞉ in genere cauſe efficientis ſimile a ſimili generat̃. 12. methaphyſice. 24. ⁊ ſimiliter omne corruptum deſinit in contrarium. Et cū Auerrois dicit. Mineralia: plantas: animalia ex putrida materia produci imediate ex elementis: ſanguinem ex pane: ⁊ membra ex ſanguine ita intelligitur iſte locus: quando forme mixtoruꝫ cōtrarie formis inducendis non ſunt manifeſte: dicuntur illa fieri ex elementis: quando ſunt note: dicūtur fieri ex illis imediate: ⁊ quia generatio mineralium: plantaruꝫ ⁊ animalium genitorum ex putrida materia eſt corruptio quorūdam mixtorū nobis latentium: ideo ab Auerroi illa ex elementis naſci dicunt̃ generatio vero ſanguinis ⁊ mēbroruꝫ nec non ex animaliuꝫ coitu genitoruꝫ eſt corruptio mixtorum quorūdam nobis notorum: quapropter hec ex illis imediate produci dicūtur: ſi ergo illud ex eſt generatio eſſet ſimile generato non poſſet generans agere in materiā generandi: nihil. n. agit in ſuum ſimile ſed in ꝯtrariū: actio enim eſt ratione ꝯrietatis paſſio ꝯuenientie: primo de generatione. 51. 52. ⁊ licet agēs naturale prius natura corrūpat: prius tamē natura intendit producere ſibi ſimile: ⁊ cum taꝫ ſimilitudo q̄ꝫ diſſimilitudo ſit ratio agendi ⁊ patiendi: ſimile nō aget in ſimile: ſimile ſcilicet in qualitate: gradu: raritate: denſitate: actione directa non reflexa: ⁊ modo agendi: ⁊ ratio eſt: quia finis agētis eſt aſſimilare ſibi paſſuꝫ: iō abſoluta aſſimilatiōe ceſſat actō: dico aſſimilare iquātū ē poſſibile agens enim denſuꝫ agit vt aſſimilet paſſum in agēdo: agens raruꝫ vt aſſimilet in agendo. ⁊ in gradu ⁊ raritate. Alij tamē duabus tm̄ ſunt ꝯtenti limitationibus in qualitate. ſ. ⁊ in gradu: ſꝫ quos virtus vnita citius nō intēſius producit.

Iterum ait: motus contrariorum corporum ſimplicium ſunt contrarij: id eſt ſubſtantiarum contrariaruꝫ coherētes ſunt operationes ⁊ motus: quare motus omnis generati ſimplicis eſt contrarius motui eius ex quo eſt generatuꝫ: ſi aqua ex terra generetur: motus aque aduerſatur motui terre contrarietate medij ad extremum: ſimiliter ſi ex igne gignatur: at ſi ex aere: cum aer ⁊ aqua opponantur oppoſitione extremi ad extremum: motus eorum tanta quoq꞉ oppoſitione opponunt̃: notāter autem dixit Auerrois: motus generati ſimplicis: quia ſtat mixtum ex elementis generari ⁊ moueri ſꝫ contēperamētuꝫ elemēti dominātis: vel ſatis eſt q̄ motus mixti ꝯtrarius ſit motui alicuius elemēti venientis ad eius cōpoſitioneꝫ.

Vlterius inquit: impoſſibile eſſet his generatio ⁊ corruptio ſi non eſſet corpus non generabile vel corruptibile: hoc eſt cōſiliū primū ex opatiōe nature. Senſus eſt: ſi nō dat̃ generans nō generabile: nulla inuenitur generatio ⁊ corruptio: q꞉ vel pceſſus eſſꝫ in infinitū in ꝯīantibus: vel peruenitur tandeꝫ ad generans ingenerabile: qd eſt celuꝫ. Unde obſeruanduꝫ eſt: primuꝫ mouens localiter in genere eſt celum: primum mouens ſimpliciter eſt intelligentia: primū tamē generās ⁊ alterās ſimpliciter ē primū mouēs motū qd reſoluendū ē in primū localiter mouēs imobile: itelligētia nāq꞉ mouēs celū primū mouēs localiter: nequaquā primum generās ⁊ alterās vocari pōt: ⁊ cā ē: q꞉ inſtīm intelligētiarū peculiare generationē n̄ recipit: neq꞉ alterationē: ſꝫ bn̄ motū localē. 8. phyſico. 20. dicebat Auer. nō inuenit̃ aliquid moueri ex ſe: niſi in motu locali: i ceteris mutatiōib⁹ ē motor extrinſecus. i. mouens ⁊ motū i motu locali n̄ ſeiūgunt̃ loco ⁊ ſubiecto: nō reperit̃ aūt generatū ex ſe: alteratū ex ſe: ⁊ auctū ex ſe: q꞉ in his motibus ſemp motor ē extrinſec⁹. i. mouēs ⁊ motū loco ⁊ ſubiecto diſtinguunt̃: ab itelligētijs q̄ penitus inuariabilib⁹ mediante celo eterno aliter ⁊ aliter ſe habente pōt nouū in corporib⁹ ſublunarib⁹ puenire. 8. phyſicoꝝ. 15.

Amplius ait. cōſiliū aūt ſecūdū ē q̄ cum voluerit facē corpus neq꞉ generabile neq꞉ corruptibile: neq꞉ fecit ei ꝯtrariū: neq꞉ generauit ipſuꝫ ex ꝯtrario. ¶ Cōtra: Auer. dicit agēs producere rē ſue cōformē volūtati: g̃ ſi intēdit ꝑpetuare celū: ipm faciet icorruptibile ⁊ abſq꞉ ꝯtrarijs: g̃ celū ē factū g̃ ē nouū: oē. n. factū ē nouū. 2. phyſi. 25. 12. methaphy. 44. ¶ Solutio ē: celū ē ingenerabile ēt ſi ſit factū ab alio: q꞉ lꝫ celū ſit factū ab alio ſm Platoneꝫ ⁊ Aui. ē tn̄ ac ſi eēt nō factū ab illo: intētio. n. Ariſtote. pn̄ti lectiōe eſt oſtendere celū eſſe ingenerabile: ſiue ſit ex ſe: vt ipſe ſentit; ſiue ab alio: vt Plato voluit.

Iterum ait: ſi ſubſtantia materie eſt in potentia ⁊ fuerit aliqua materia cuius potentia nūquā exibit ad actū iſta potentia ē ocioſa ⁊ ſuperflua. Senſus ē: celum vnū ē ex intelligentia ⁊ orbe vnitate per eſſentiā carēs materia in potētia ⁊ formis contrarijs: ſi enim in celo eſſet materia in potentia nālis potentia materie eſſet fruſtra: quia nūquā materia celi exit ad actum inferioris forme: neq꞉ materia inferior ad actū exit forme ſuperioris: eſt ergo differentia inter materiaꝫ celi ⁊ mām ſubceleſtiū: q꞉ illa priuationi forme ſubſtantialis nō ſubicitur: hec ſemper priuationi ſubiecta eſt: primo phyſicorū. 81. quo ſit vt abſtractis formis a materia in potētia ipſa foret vna numero priuatiue: ſꝫ ſublatis formis a materia in actu ipſa ē vna numero ſimpliciter primo capitulo de ſubſtantia orbis. Cuꝫ igitur ſint due cauſe generationis ⁊ interitus: materia ſcilicet in potentia ⁊ contrarietas formarum: licet ſepe vna tantum explicetur: quia vna committatur alteram: ⁊ celum materia in potentia careat ⁊ contrarietate formarū perpetuo durabit tempore. Neq꞉ affirmari poteſt materiam celi ⁊ horum inferiorum eiuſdem eſſe rationis ⁊ materiam celi habere potentiam ad formaꝫ de nouo capeſcendam: ⁊ ſufficere materiam horum inferiorum eiuſdem rationis cum illa reduci ad actum nouum: quia licet poſſit impediri aptitudo ⁊ potentia ad determinatam formam: non tamen ad formam: ⁊ ita ſi materia celi haberet aptitudinem ⁊ potentiam ad formam: talem potentiā fruſtrari eterno tempore eſſet impoſſibile.

Digreſſio.

Contra propoſitionem approbatam induci ſolēt varie difficultates. In primis

pendet celum a deo in genere cauſe efficiẽtis: ⁊ om̃ne productũ eſt nouũ.12.methaphyſice.44.ergo antecedens eſt Auerrois.2.capitulo de ſubſtãtia orbis: celum inquit habet vnã virtutem non tantum mouentẽ ſed agentẽ ⁊ cõſeruantẽ: finis enim ſignificat agens ſignificationẽ neceſſaria ſicut motuz mouens: dependet celum finaliter a deo ergo ⁊ effectiue. ¶ Iterũ celũ eſt finitũ ergo nõ poterit perpetuo durare: quia in corpore finito non poteſt eſſe potentia infinita nec actiua: nec paſſiua.8.phyſicorũ.79. ¶ Amplius materia celi ⁊ horuz inferiorũ ſunt eiuſdem rationis. Tum quia: ſi eſſent alterius rationis: oporteret ꝙ mã eſſz cõpoſita ex eo.ſ.quod ẽ cõmune vtriq̃ materie: ⁊ ex eo quod facit diuerſitatem inter materias. Et in genere cauſe materialis non perueniendũ eſſet ad vnam primã cauſã in illo genere: Non poſſent quoq̃ tales materie diſtingui ſeipſis: quia actus eſt qui diſtinguit ⁊ ſeparat.7.methaphyſice.49.non per reſpect⁹ ⁊ habitudines ad formas. Tum quia: nullũ accidens eſt differentia conſtitutiua ſubſtantie: relatio autẽ eſt accidẽs ⁊ materia eſt ſubſtantia. Tum quia: illa habitudo eſt poſterior materia: cum ſit fundata in materia: ⁊ fundatũ eſt poſterius fundante. Neq̃ per formas ſeiungerentur ille materie: quia forme ſunt extrinſece ⁊ aliene a natura materierũ. ¶ Iterũ denſitas ⁊ raritas ſunt qualitates cõtrarie ⁊ celo attribuũtur: ergo celũ erit generabile ⁊ corruptibile. ¶ Preterea ſi cauſa eternitatis celi ſit q2 celo nihil cõtrariatur: cũ neq̃ ſubſtantie neq̃ figuris ⁊ relationib⁹ ſit aliqd cõtrariũ: hec nõ peribũt: neq̃ de nouo producentur.

Solutio eſt. Eſt quidẽ celũ ingñabile ⁊ corruptibile: hoc fundamento: q2 mã celi nõ eſt tranſmutabilis de vna forma in aliam formam: cum ſupra nullam formam inueniatur habere cauſalitatem: ⁊ rationes inductas ordinate ſoluendo.

Dico primo. Intelligẽtia nõ eſt agẽs celum proprie ſed tantũ ſimilitudinarie per modũ forme.4.celi primo agẽs proprie eſt qđ tranſmutat potentiã ad actũ: ⁊ quod ẽ principiũ vnde motus: ⁊ ita eſt cauſa diſtincta cõtra tria alia genera cauſarũ: agens ſimilitudinariũ eſt cã propter quã aliquid eſt tale vel tale: ⁊ hoc modo forma ⁊ finis dicitur agens reſpectu cuius eſt forma ⁊ finis: eſt nãq̃ intelligentia agens orbẽ: ſicut anima corpus: anima autẽ non agit proprie ſuum corpus ſed tantũ dicitur agere ipſum ſm diſpõib⁹ neceſſarijs: ⁊ illas ſibi largiri: facit ⁊ intelligẽtia hoc pacto orbẽ in diſpõibus neceſſarijs in inueniendo finẽ propter quẽ fuit: ſm.n.exigentiã proprij finis qui eſt motus largitur ſibi proprias diſpoſitiones: ⁊ hoc eſt illud agens quod dicit finẽ ſignificare ſignificatione neceſſaria: nõ pendet itaq̃ celũ a deo in genere cauſe efficientis: nihil enim abſurdius eſt ꝙ fateri celuz pductũ eẽ ab eterno a deo p ſimplicẽ emanationẽ: quia termini illius emanationis ſunt pugnantes adinuicẽ: ergo ſunt incõpoſſibiles pro eodẽ temporis momento: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ nõ eſſe producti cuiuſcũq̃ opus eſt vt antecedat eſſe producti tempore: queecũq̃ nãq̃ ſunt incõpoſſibilia pro eodem inſtanti durationis quod prius natura ineſt: ⁊ etiam prius duratione: ſed eſſe ⁊ nõn eſſe rei ſunt incõpoſſibilia pro eodem inſtanti ⁊ non eſſe eſt prius natura ergo erit prius tempore.

Dico ſecũdo. Potẽtia corpis finiti poſitiua finita ẽ: ſz potẽtia priuatiua ñ: potẽtia celi ad ñ corrũpi priuatiua ẽ pp defectũ cauſarum corruptionis: materie ſcilicet in potentia: ⁊ contrarietatis formarũ: ⁊ eſt potentia totius poſitiua maior ꝙ̃ potentia partis: priuatiua nequaquam. ¶ Unde conſiderandũ ẽ: corpus nãle eã ratiõe qua corpus finiti exiſtit vigoris: corpus conſtitutum ex materia in potentia ⁊ forma finiti eſt vigoris ⁊ finite durationis: ⁊ merito forme ⁊ merito mãe: eſt forma exiſtens in materia diuiſibilis ⁊ fatigabilis: ⁊ materia tranſmutabilis de vna forma in aliam formã: corpus celeſte vt celeſte: eſt finiti vigoris ⁊ infinite durationis: ratione orbis ⁊ intelligentie ex quib⁹ componitur celum: intelligentia non eſt fatigabilis: non eſt q̃ orbis ei ſubiectus variabilis de vna forma i aliam formam: que tamen ſit cauſa quare intelligentia virtus actiua celi non poteſt eſſe infinita in duratione ſi ſit in magnitudine: ⁊ infinita virtus in duratione paſſiua poteſt eſſe in magnitudine: difficile admodum eſt aſſignare. Dico tamen ꝙ virtus actiua ſi eſt in magnitudine eſt fatigabilis: ⁊ talis virtus in magnitudine actiua ſi eſt infinita in duratione ẽſt infiniti vigoris.3.capitulo de ſubſtantia orbis: habet enĩ virtus actiua ꝙ eſt fatigabilis ex hoc ꝙ eſt mobilis per accidens ⁊ diuiſibilis ad diuiſionẽ ſubiecti: quãdo enim virtus actiua mouetur per accidens: ipſa ẽ receptibilis ſeu terminatiua per ſe alicuius tranſmutationis: omnis enim virtus que poteſt ſuſcipere aliquã paſſionem que non competit ſibi per ſe: poteſt per ſe ſm naturam propriam terminare mutationem realem: ⁊ dico per ſe: propter potentiam paſſiuã celi eternam que ſemper ſuſcipit motum ab intelligentia: ſed hoc ſibi conuenit per ſe: propterea non alteratur: nec vexatur: ſed potentia motiua per accidẽs mota recipit motum qui vt ſic non conſentit ſibi per ſe: ideo virtus actiua in magnitudine opus eſt vt ſit fatigabilis. At virtus paſſiua celi poteſt eſſe i magnitudine non fatigabilis: ⁊ infinite durationis ſi vigoris: hz.n.orbis ſubiectus intelligẽtie ꝙ nõ eſt fatigabilis: quia ñ ẽ trãſmutabilis de vna forma in aliam formam.

Dico tertio. Materia celi ⁊ materia horũ inferiorũ ſunt alterius ⁊ alterius rationis: quia materia celi non eſt tranſmutabilis de vna forma in aliam formam: cum ſupra nullam formam habeat cauſalitatẽ aliquã: materia ſublunarium corporũ tranſmutabilis eſt de vna forma in aliam formam: cum habeat cauſalitatem ſupra formam ſubſtantialem: habeatq̃ naturalem potentiam ⁊ inclinationem ad capeſcendas formas: quam non habet orbis intelligentie ſubiectus: nomen materie vt materia eſt de numero quattuor cauſarum analogum eſt: primum analogatum eſt materia celi. Secũdũ eſt materia ſublunariũ: ⁊ vtriq̃ conſentiunt hec predicata: non eſſe per ſe formatũ: non eſſe aliquid per ſe in actu: eſſe id ex quo ſit aliquid: cum tn̄ eſt nãq̃ orbis itelligentie ſubiectus formatus ⁊ i actu per intelligentiã: ex quo ſit aliquid cũ inſit: quia celum eſt factum cũ conſtet ex tota ſua materia: primo celi.93. ⁊ hoc ẽ ꝙ dicebat Cõmẽtator.9.methaphyſice.17.hoc ꝙ corpus celeſte nõ denudatur a potẽtia i vbi ñ pbibet vt ſit materia: hec.n.eſt diſpoſitio materie: ſcilicet non denudari a potentia: ſed ꝓhibet vt ſit formata ſimi omnis materie ſubſiſtente per formas: nõ

mas: nõ omnes tamẽ forme ſuſtẽtãtur per materias: quia forma celi nõ ſuſtẽtatur per celum: ⁊ propterea formis materie ſecernũtur: licet enim forme ſint extrinſece ⁊ aliene a natura materierũ: cum non ſint earũ partes: propter tamen eſſe ⁊ perfectiones quas a formis capiunt exiſtentibus partibus compoſitorum quorũ ⁊ materie ſunt partes eſſentiales poſſunt cõmode materie formis diſtingui. Et ſi vos petatis: qualis eſt iſta diſtinctio materierũ per formas: an ꝑ accidentia: an per intrinſeca: vel quo modo. Dico ꝙ talis diſtinctio eſt per modum quo vnum correlatiuum ab alio ſeiungitur: vt patet a ſimili: quia habet peculiare correlatiuum. Diſtinguuntur etiã iſte materie ſeipſis: ⁊ actus eſt qui diſtinguit ⁊ ſeparat ſuppoſita quorũ non poteſt eſſe diſtinctio in eſſe ſuppoſitali niſi per aliquem actum. Et quemadmodum materie differunt ꝑ formas ita ⁊ per habitudines ad formas quas reſpiciũt: ⁊ talis diſtinctio eſt a priori: cũ ſint habitudines ⁊ reſpectus ad formas priores ſubiectis in quibus fundantur: fundans enim dũtaxat eſt prius fundato: qñ põt eſſe ſine fundato: cõſtat aũt materias ſine formis inueniri nõ poſſe: ergo neq̃ ſine reſpectibus ad formas: verũtñ forma celi eſt ſimpliciter prior orbe celeſti: forma exiſtẽs in mã altera parte corporũ ſubceleſtiũ eſt prior in genere cãe formalis: quã qdẽ mã eſt prior in genere cãe mãlis: ẽ nãq̃ mã cã forme ⁊ forma cã mãe. 2. phyſicorũ. 30.

Dico quarto. Raritas ⁊ dẽſitas celeſtis non cõtrariãtur q2 de rõe cõtriorũ eſt: ꝙ ſubiectũ ſtans ſub vno cõtrio poſſit ſtare ſub altero: modo illa pars celi que eſt denſior pars orbis nequit fieri rara: ⁊ ps rara denſior exiſtere non põt: iccirco raritas ⁊ dẽſitas celeſtis nõ opponunt.

Dico quinto. Subſtãtiis ꝑmanẽtes opponũtur ⁊ ꝓpterea perpetuo nõ durant. Vel ſubſtantiis aliquid poſitiue aduerſatur ratione diſpoſitionũ: ⁊ ita euidentiſſima eſt iſta ꝓpoſitio: celũ eſt ingenerabile ⁊ incorruptibile: cum nõ habeat mãm in potentia partes ſuis ⁊ intelligentiis nihil penitus aduerſetur.

Sententia Textus Cõmenti. 21. celum neq̃ augmentabile eſt neq̃ diminuibile neq̃ alterabile: quia cum celo nihil ſit cõtrarium: ab ipſo nulla partiũ reſolutio fieri poteſt omnis nãq̃ reſolutio ſit per contrarium. Non eſt etiam celum alterabile: ſi non eſt augmentabile: diminuibile: generabile: corruptibile: nam alteratio in illas mutationes ordinatur: modo ſi ſinis alicui cõuenire natus nõ eſt: neq̃ mediũ in finem ordinatũ eidem conueniet.

Auerrois primo dicit: nutrimentum vltimũ id eſt coctum debet eẽ equale in ſpecie cum materia eius ex qua ſit propinqua: verbi gratia: quia ſanguis eſt materia animaliũ contingit vt ſit nutrimentũ propinquum. Senſus eſt. Quia ex eiſdem ſumus ⁊ nutrimur. 2. de anima. 28. ſanguis eſt materia animaliũ ergo ⁊ nutrimentũ nutrimentũ autem anteq̃ ſit decoctũ eſt diſſimile: ⁊ cum decoctũ eſt vltima digeſtione eſt ſimile: in quolibet enim inſtanti ante finẽ eſt nutrimentũ ſimile ſm̃ diſpõnes: nõ formas ſbales: patitur autem nutrimẽtũ paſſione ad quam ſequitur corruptio: aliũ vero ſi patiaẽ ad illũ nõ ſequitur interit' nutriti. ¶ Eſt aduertendum ꝙ Ariſtoteles in de ſomno ⁊ vigilia voluit vltimũ nutrimentũ cauſatiuũ ſomni eẽ vltimũ nutrimentũ qđ ẽ ſanguis. Contra: oĩa nutriunẽ ex eiſdem ex quibus ſunt: aĩalia ſunt ex quattuor humoribus: ergo vltimum nutrimentũ ſunt quattuor humores. Itẽ: fames eſt appetitus calidi ⁊ ſicci: ⁊ ſitis frigidi ⁊ humidi: ergo his equaliter nutriẽ animal: ergo ñ tñ ſanguis qui ẽ calidus ⁊ humidus ꝓpĩquũ ẽ nutrimẽtũ aĩalis. Rurſus Caro nutrit ſm̃ ſubſtantiã. 2. đ aĩa 47. ⁊ caro nõ eſt ſanguis: ergo vltimũ nutrimẽtũ rei nõ ẽ ſanguis. Solutio ẽ: ſanguis licet ſit vltimũ nutrimentũ qđ ẽ cã ſomni: nõ tñ ẽ vltimum nutrimentũ membrorũ: q2 digeriẽ ſanguis in extremitatib' venarum: ⁊ in quolibet membro vlteriori digeſtione ad hoc vt ſit cõueniens nutrimentũ illius membri: dicitur tamen ſanguis hic ab Auerroi vltimũ nutrimentũ: quatenus ſibi parũ deeſt ad hoc vt cõuertatur in ſubſtantiam nutriti: cui aũt parũ deeſt nihil deeſſe videtur. 2. phyſicorum. 56. dicendum eſt: ergo ꝙ lꝫ ſanguis ſit calidus ⁊ humidus: ſunt tamen in ipſo potẽtia omnia quattuor elementa. Verum de his ali' eſt pertractandi locus.

Item ait: ſi nutriendum nõ fuerit preparatum corruptioni: augmentabiẽ propter nutrimentũ aduenieus: ſi aũt fuerit preparatũ corruptiõi diminuitur per ipſa elementa donec diſſoluiẽ in materiam ex qua cõponiẽ aut in mãs. Senſus ẽ. Viuẽs ſubceleſte ſemper vel augetur vel diminuiẽ. Cõtra: ergo nõ dabitur etas cõſiſtentie qua viuẽs neq̃ creſcat neq̃ decreſcit: contra ipſum Cõmentatorem. 8. phyſicorũ. 23. dicentẽ: inter augmentũ ⁊ diminutiõẽ eſt mediũ ⁊ eſt illud ad qđ peruenit augmentũ: ⁊ ex quo incipit diminutio. Solutio ẽ: quia iter augmentum caloris ⁊ decrementũ datur quies media colligitur etas conſiſtentie que durat per aliquod tempus ĩ quo perfectiſſimũ caloris pabulũ inueniẽ: qua qdem etate hõ perfectiſſime ſentit: diſcurrit: itelligit: neq̃ ex preſenti cõmento colligi dꝫ nõ dari etatẽ cõſiſtẽtie q2 ſatis erat Auerroi oſtendere celũ nõ eẽ augmẽtabile ⁊ diminuibile: vel daretur etas cõſiſtentie vł ũ: nõ poterat ergo celũ augeri: neq̃ diminui: cũ ñ eẽt orbis intelligentie ſubiectus tranſmutabilis de vna forma in aliam formã: oẽ. n. homogeneũ alicui iquãtũ ẽ alteratio ⁊ tranſmutatio in ſubſtãtia alterius nõ eſt homogeneũ niſi ꝑꝑ mãm cõem illis: ſꝫ celũ nõ hꝫ cõtrariũ: ergo.

Iterum ait: ſi nõ recipit augmentationem ⁊ additionẽ ꝑꝑ hoc nõ recipit trãſmutationẽ: neq̃ lationẽ: ⁊ nõ q2 ñ recipit augmẽtatiõẽ nõ recipit ĩmutationẽ: ſꝫ ꝑꝑ cãm ꝑꝑ quã nõ recipit augmẽtũ nõ recipit tranſmutationẽ in qualitate: quapropter iſta cã nõ recipit trãſmutationẽ. Sẽſus ẽ: nõ mouet celũ motu locali cõſequẽte alterationem ⁊ auctionẽ: ptes celi ſemꝑ mouenẽ in eodẽ loco: ptes aucti mouenẽ in locũ maiorẽ: ⁊ q̃ diminuũtur in locum minorẽ: primo de generatiõe. 25. ⁊ ꝓpterea ñ ẽ verũ ꝙ celum q2 nõ recipit augmentationẽ nõ recipit ĩmutationẽ: cũ nõ augeaẽ ⁊ moueaẽ motu locali ſimplici: ſed propter cauſam ꝑꝑ quã nõ recipit augmẽtũ: quoniam materia celi non eſt variabilis de vna forma in aliam formã: nõ recipit ẽt tranſmutationẽ in qualitate: quapropter iſta cauſa. i. orbis ſubiectus intelligẽtie nõ recipit tranſmutationẽ: cũ nõ ſit trãſmutabilis de vna forma in aliam formã: nõ ẽ ergo verũ ꝙ celũ non moueatur motu locali: ſed affirmandum ẽ ipſum non moueri motu locali conſequente alterationem ⁊ augmentum.

Rurſus inquit: genera prima qualitatū ſunt ſine alteratione: vt genus qđ eſt aiatum in eo qđ eſt aiatum: ⁊ dicebat in predicamento qualitatis ⁊.7.phyſicoꝝ.15. primū genus qualitatis quēadmodū dicit̃ eſt forme in aia ⁊ aiato ex parte qua eſt aiatum. Senſus eſt: ſolum qualitates que inſunt aiato vt aiatū eſt ſunt in prima ſpecie qualitatis: vbi enim qualitates de tertia ſpecie habent poteſtatem terminandi alterationē realem: qualitates de prima terminant dūtaxat alterationē ſpiritualē: vñ apud Cōmentatorē iſte terminus qualitas analogice predicatur de prima ſpecie ⁊ alijs: eſt enim qualitas de numero eorū que multipliciter dicuntur: ⁊ affirmandū eſt qualitates de prima ſpecie eſſe potius relationes ꝙ qualitates: ſunt enim ſenſationes res ſenſate ſm eſſe quod habent in ſenſibus: intellectiones res intellecte quatenus in intellectu recipiunt̃: ſanitas eſt ipſe qualitates prime ſm eſſe certū quod habent vt operationibus cōuenientibus animalium deſeruiūt: lumē vero eſt ipſa lux vt in medio comperitur: ⁊ concludo ꝙ qualitates de prima ſpecie ſunt forme informantes ſubiectū abſqȝ inherentia: ſi aūt aliqua qualitas terminarē poſſit alterationē realē: illa neceſſario inhereret: quare puto Ariſtotelem nihil probare.7.phyſicorū.20. ſi qualitates prime ſpeciei eſſent ſimpliciter abſolute ⁊ relatiue tantum ſm dici: ⁊ hoc eſt quod dicit hic Auerrois: quapropter nō eſt intelligēdum per trāſmutationē in hoc loco trāſmutationē que fit ſine tempore que intrat in capitulum relationis: celo enim non eſt impoſſibilis illuminatio: quā terminat lux ſm eſſe intentionale. Et quēadmodum qualitates prime ſunt ſine alteratione: ita ⁊ genus quod dicitur potentia naturalis: ⁊ genus quod eſt in quantitate inquātum quantitate: ideſt qualitates de ſecunda ⁊ quarta ſpecie qualitatis ſunt ſine alteratione: ergo merito qualitatū primarū que oēs ſunt actiue eſt tantū alteratio: ⁊ propterea concludit Auerrois: impoſſibile eſt in celo eē mutationē qualitatū que fit per alterationē ⁊ non eſt impoſſibile vt in eo ſemper ſit: vt figura: ideſt qualitates eterne quibus nihil cōtrariatur ſunt ſemper in celo abſqȝ hoc ꝙ celum ſit alterabile: qualitates aūt quarū eſt alteratio ſm eſſe.ſ.reale non eſt poſſibile vt ſint in celo ſm mutationē ⁊ ſm eſſe.i. qualitates terminantes alterationē realem non ſunt celo compoſſibiles: poteſt ⁊ lectio eſſe talis: qualitates autē quarum alteratio nō eſt cōtradictio ſm ſuum eſſe nō eſt poſſibile vt ſint in eo ſm mutationē ⁊ ſm eſſe.i. qualitates quarum alteratio nō realiter illas abicit: non eſt poſſibile vt mutētur ⁊ ſint in celo ſm eſſe reale: quia p alterationē lux nō abicitur a celo ſm eſſe reale: neqȝ eidem acquiritur: ſed bene poteſt lux ſm eſſe intētionale auſſerri a celo: ⁊ eidem acquiri. Itē alia lectio ſolet eſſe talis: qualitates autem quarum alteratio nō eſt cōtradictio ſm ſuū eſſe nō eſt impoſſibile vt ſint in eo ſm mutationē ⁊ ſm eſſe.i. qualitates que pro ſuo eſſe nō requirunt alterationē ꝓpriā nō eſt impoſſibile vt ſint in celo ⁊ ſz mutationē: itaqȝ celum eas recipiat de nouo: ⁊ ſm eſſe itaqȝ celū eas denuo non receperit: eſt enim lumen aliquod de nouo in celo receptū: ⁊ eſt aliqua pars celi ꝑpetuo a ſole vel ab aliquo alio aſtro illuminata: verū lectiões tales in idem tendūt.

Sentētia textus Cōmēti.22: Inditium eſt celum eſſe perpetuum: qȝ oēs homines cuiuſlibet nationis ⁊ religionis. Deo locū celum ipſum aſſignauerunt: rationabile ē aūt imortali atqȝ perpetuo locū ꝯuenire ꝑpetuū: vt dignitati rei dignitas loci reſpondeat. Nihil quoqȝ ipſi⁹ celi mutatum comperit̃ ex his que preterito tempore facta: poſterius tradita ſunt. Itē antiqui celū nominabant ethera: quia ſempiterno tempore currat ⁊ ſupremū locum teneat: qđ ⁊ hac tempeſtate a compluribus ponitur: nō.n. ſemel tantū aut bis ſed infinities eedem ad nos redeunt opiniones cōſimileſqȝ ſnie. Anaxagoras ſeu Anaximādros etheris noie ꝑperā ꝓ igne vſus ē: ꝙ putauerit celū eſſe ignē: ⁊ ſinis idē vtriqȝ nomen accomodauit.

Auerrois primo dicit: omne qđ nō recipit augmentū neqȝ diminutionē neceſſe eſt vt nō recipiat trāſmutationē neqȝ alterationem.i. hec ſequela colligit: omne nō augmentabile ē nō alterabile: ergo omne alterabile ē augmentabile. Contra: omne augmentabile ē alterabile ⁊ nō conuertitur: qȝ ſolum aiata augmentabilia ſunt: alterabilia aūt ſunt aiata ⁊ inanimata: ergo prior inducta conſequentia nihil concludit: ⁊ hoc intendebat Auerrois quādo dicit: omne.n. augmentabile ē alterabile ⁊ nō conuertitur. Solutio ē: optima ē conſequentia ſtāte eadem cauſa augmentationis ⁊ alterationis: ſi.n. eſt celum nō augmentabile ⁊ nō alterabile: qȝ nō habet materiam in potentia partem ſui: quicquid habebit materiam in potentia partē erit alterabile ⁊ augmētabile: ergo ſi ſit eadem cā augmentationis ⁊ alterationis conſequentia iſta valebit: omne nō augmētabile ē nō alterabile: ergo omne alterabile ē augmentabile: ⁊ hoc ē ꝙ Cōmentator dicit: ⁊ ē intelligere ꝙ ſi nō recipit additionē ⁊ diminutionē ꝓpter cauſam quā diximus: ſcilicet ꝙ caret ſubiecto neceſſe ē vt ꝓpter illam cauſam nō recipiat tranſmutationē neqȝ alterationē. Solutio alia ē: capiendo augmentū latiſſime conuertitur cū alterabili: ⁊ tūc cōſequentia ē validiſſima: ⁊ hoc ē qđ Auerrois dicit: niſi large intelligatur additio ⁊ diminutio ſcilicet additio in quantitate ⁊ diminutio in ea: qđ ē tribus modis: aut ſm augmētum verū ⁊ diminutionē verā: ⁊ hoc tantū eſt in plātis ⁊ animalibus. Unde in nutritione ⁊ augmētatiōe viuentis nutrimentū diſtribuitur cunctis nutriti partibus: cū quelibet pars nutriti ⁊ aucti nutriatur ⁊ augeat̃: primo de generatione.33. at in nutritiōe ignis qui inter omnia corpora inanimata maxime nutriri apparet: nō id conſpicit̃ qđ aliquod corpus īgrediatur ſingulas partes ignis ꝑexiſtentis: ⁊ queuis pars nutriat̃ ⁊ augeat̃: ſed ex materia propinqua fit alius ignis qui continuat̃ igni ꝑexiſtenti: ⁊ ꝯſurgit maior ignis ꝙ prius: ⁊ hoc ē qđ Auerrois dicit: aut ſm alterationem: vt accidit aeri ⁊ aque: ꝙ cū inſpiſſant̃ ſiunt minoris quantitatis: ⁊ hoc multum inuenitur in corporibus conſimilis nature: vt accidit in mixto.i. ſicut quedam mixta ſic augent̃ ⁊ diminuunt̃: ⁊ iſta talis augmentatio ⁊ diminutio vocat̃ rarefactio ⁊ condenſatiō: ē rarefactio motus de minori ad maiorē extenſionem: condenſatio de maiori ad minorē: ⁊ ſepenumero affirmat̃ iſtas mutationes ptinere ad predicamentum quātitatis: inquantū ad interrogationē de prima ſubſtantia ꝑ iſtas mutationes variant̃ termini de predicamēto quātitatis. Sūt vero motus ad qualitatē: quatenus raritas ⁊ denſitas conſequuntur determinatas partium corporis habitudines: quęrenti enim quale eſt hoc: ſatiſfacimus aſſerentes illud eſſe

lud ee rar aut denſum. Proſequitur dicens: tertius eſt additio ſm accumulationē: ⁊ hoc inuenit in corporibus conſimilium partium compoſitis: vt in metallis: quando vnum liqueſactum funditur alij: ⁊ inuenitur etiam in elementis: ⁊ eſt vt ſuper rem addantur aliqua alia extrinſeca ⁊ continentur cum prima: quia ergo celum non habet cōtrarium ⁊ materiam ſubiectam priuationi: ⁊ nulla harum augmentationum fiat ſine contrarietate ⁊ ſubiecto ente in potentia: non erit celum mutabile ſm aliquē dictorum modorum: quare tenebat preſata conſequentia per conuerſionē per contrapoſitionē: que conuerſio vocatur conſequētia ecōtrario. 2. topicorum capite. 22. his rationibus erit celum tm̄ actiuū nō paſſiuū: nō ſeneſcibile nō ſangabile.

Item ait. Multi hoīes nō poſſunt recipere primas propoſitiōes: aut propter diminutionē inatam a natura. Sēſus eſt: multa genera hominū excludit hic Cōmētator: ⁊. 2. methaphyſice. 15. a naturali phya: ⁊ potiſſimū legiſte a ſchola ſua ſeparantur propter peſſimam conſuetudinem in eis radicatam: quia fatentur creationem ⁊ omnē poſſibilitatē a rebus auſerunt paſſiuā. ſ. ⁊ nō actiuam: de quibus dicebat. 9. methaphyſice. 7. nō habent cerebrū naturaliter habilitatum ad bonum. Auerrois. n. lumie ſupernaturali penitus neglecto via tantū naturali procedens cōceſſit iſtas propoſitiones: omni actioni ſubijcit aliquid. Non acquirit ſubſtantia niſi per generationē: Non datur creatio: Mundus eſt eternus: Unus eſt itellectus in omnibus hominibus: Non eſt alius ſtatus ꝙ preſens: Deus agit de neceſſitate nature: Deus non concurrit ad effectus ſecūdarum cauſarū niſi ſecundis cauſis mediantibus: at Theologi lumine eleuati ſupnaturali dictarū propoſitionū ꝯtradictoria plane confitentur: ⁊ dicebā ōnis ſuperioribus primo phyſicorū 60. aſſentio huic propoſitioni: datur creatio noua: ſine formidine ad oppoſitum: auctoritate. ſ. ſacroſancte romane eccleſie: ⁊ talis aſſenſus eſt fides: aſſenſio ⁊ huic: non datur creatio: aſſenſu itellectuali: ⁊ lumie nāli: ⁊ ita hec ꝓpoſitio: nō daſ creatio eſt vera naturaliter ⁊ peripatetice: eſt falſa ſm fidē: ⁊ lumē ſupernaturale: quo quidem homo cōſentit auctoritatibus eccleſie.

Iterum inquit: Galienus dicit in ſuo libro quem compoſuit: in eis que credit ⁊ hoc erat nomē libri Galieni: ꝙ nullū certū hēbat de mūdo: vtrū eēt nouus aut antiquus. Sēſus eſt: Galienus nō ſatiſfecit lumini nāli: quo certe ſcim⁹ mundū eſſe eternū: nec ſupernaturali quo veriſſime approbamus nouitatem mūdi: quare extitit quidē Galienus magnus in medicina: in phya vero ceteriſqꝫ diſciplinis paruus: dicebat Rabi moyſes. 25. particula aphoriſmorū.

Rurſus inquit: leges non differūt a legibus grecorū niſi ꝙ iſte leges dicunt angelos eſſe corporeos: verum quia chriſtiani non ponunt angelos eſſe corporeos ⁊ ſi poſſint ſibi aſſumere corpora: forte loquitur Auerrois de moremethanis. Et debet ſciri Deum eſſe in celo: ⁊ corpus in loco: ⁊ aquam in vaſe non eſſe ſm vnum modum. Ratio eſt: intelligentie locantur per operationem in celo: non autem locantur: intelligentia enim ſper naturam ſuam non eſt: neqꝫ in aliqua loci differentia. Corpus eſt in loco vel per centrum: vt celum: vel quia circumſcribiſ a cōtinente. Aqua eſt in vaſe ſicut cōtentū in cōtinente. Et cōſideranda ē cōtentio inter theologos ⁊ phos: illi corpora eſſe in loco aſſerunt: quatenus loco circūſcribunſ: angelos: qꝛ ſunt ita hic: ꝙ nō alibi: Deū bñdictū pñtialr ſolū: abſqꝫ circūſcriptiōe ⁊ diffinitiōe: hi rōnē eſſendi in loco ſolā arbitranſ quātitatē extrinſecā ⁊ alienā a rōne ſubſtātie: ⁊ ita diſtinctio de eſſe in loco circūſcriptiue diffinitiue ⁊ pñtialiter nō ſatiſfacit peripateticis.

Preterea ait: corpus ingenerabile eſt ligamentū iſti⁹ corporis cū ente eterno nō corporeo: neceſſariū eſt vt ſit corpus ingnabile qd nunqꝫ in ſua ſubſtātia trāſmutaſ: niſi tantū in loco: ⁊. 8. phyſicorū. 15. dicebat. Uidit eſſe ens medium inter eternū ⁊ generabile: ⁊ quodā modo eſt eternū: ⁊ alio modo generabile ⁊ nouū: ⁊ eſt corpus qd mouetur circulariter: generabile quātū ad vbi: manens quātū ad ſubſtātiā. Senſus eſt: fuit celū eternū in vnione cōpoſſibiliū: ⁊ ſubſtātialiter nouū nouitate accidentali: vt poſſet eſſe opportunum medium ⁊ ligamentū horū inferiorū cum intelligētijs a celeſtib⁹: ab eterno. n. ſimpliciter inuariabili nō pōt nouū quicꝫ in eſſe reali: qd ſit nouum ſimpliciter ⁊ ens actu prouenire.

Ulterius ait: via loquētium de lege noſtra ad ꝓbandū deum eſſe nō inducit eos niſi ad corpus eternū neceſſario. i. rōnes p cām ⁊ cauſatū: dependens ⁊ independens: neceſſariū ⁊ cōtingens: ſimplex ⁊ cōpoſitū cōducunt tm̄ ad primū ſenſibile qd eſt celū: que qdem ſi per motū eternum iuuabunt: ad ſubſtātias abſtractas nos perducent. Item celum nō habet corpus alterans prius ergo non eſt alterabile: nec generabile: oīs. n. generatio eſt per qualitates alteratiuas: neqꝫ pōt intelligentia tranſmutare materiam niſi mediante celo. 7. methaphyſice. 31. ⁊ vbi itelligētia eſt primū mouēs ſimpliciter motu locali: celū eſt primū alterās ſimpliciter. 2. capitulo de ſubſtantia orbis. Eſt ⁊ celum perpetuo motū per principium extrinſecū. i. nō eductum de potētia celi: cū quo ſtat ꝙ intelligētia ſit natura celi dans eſſe formaliter celo.

Amplius ait: talis ſufficientia qñ nō fuerit ſuſtentata per aliquid eſt de modis ꝓpinquis veritati certe: cū aūt fuerit ſufficiētia per demōſtrationes certas erit cōplementū illorū ſermonū. i. rō demōſtratiua cui atteſtaſ dictiſ ſufficiētia ⁊ certiſſime fidei: ⁊ ꝓpterea ſolet reprehēdi Plato qui reducebat ſenſū in imaginationē: ⁊ nō econuerſo: infert tandē hanc cōſequētiā: ſi celū haberet cōtrariū: ſex eſſent corpora ſimplicia: ⁊ corpus rotūdum haberet cōtrariū: ⁊ etiā motus circularis.

Digreſſio.

Contra propoſitionē pñti lectione declaratā propono iſtam cōſequentiam: lumen lune educitur de potentia materie ſtantis ſub intelligentia: ergo celū eſt vere alterabile ratiōe. Solutio eſt: cū arbitretur Auerrois qualitates oēs de tertia ſpecie poſſe terminare alterationē realē ⁊ phyſicā: ⁊ ſi aliqua ſit que non poſſit: illam dicit eſſe ſonum: ergo lumen non erit qualitas de tertia ſpecie: ergo lumen terminabit alterationem ſpiritualē: minime realem: forme aūt intentiōales nō educunſ de potētia materie: cū nō oriantſ cum tranſmutatiōe materie: nec exigant alterationē aliquā precitā. Contra

inaiata nõ alterantur niſi realiter. 7. phyſicorum. 12. ergo cũ aer illuminet: erit illuminatio alteratio realis. Solutio eſt: põt quidez inaiatuz ſpiritualiter alterari nõ vt inaiatuz: ſed vt eſt mediuz ſenſationib⁹ perficiendis accõmodatuz: aiatuz vt aiatum ⁊ realiter ⁊ ſpiritualiter alteratur: merito materie ⁊ anime: quare oĩs alteratio ſpiritualis vel erit ipſius virtutis cognoſcitiue: vł alicuius ordinati ad ſenſationẽ: eſt obſeruãdum ꝙ generatio forme intentionalis in tribus ſeiungitur a productõe forme ĩ eẽ reali: in primis oritur forma in eſſe intẽtionali abſqz ꝓpria materia: mox ⁊ ſine cõtrarietate: cum in eodem puncto medij reperiri poſſint albedo ⁊ nigredo in eſſe ſpirituali ſm potẽtiſſimaz intentionẽ: producũtur quoqz forme in tali eſſe ſine impedimẽto ⁊ diſtractione materie: ⁊ quẽadmodũz naſcitur forma in eſſe intentionali abſqz materia ita transferẽs formaz de eſſe reali ad eſſe ſpirituale eſt agens imateriale: at natiuitas formaruz in eſſe reali cuz ſit cũ cõditionib⁹ materie: cuz ꝯrietate ⁊ cuz impedimẽto ⁊ diſtractõe eiuſdez: hinc eſt ꝙ nunqꝫ põt eẽ tanta ſimilitudo inter patrẽ ⁊ filiũ: quãta exiſtit inter imaginẽ ⁊ repreſentatuz per illam: ⁊ ꝓpterea forme quãtum ad eſſe reale ⁊ materiale habent agens corporeũ eas extrahens in materia in quã agit diſpoſitiões diſcõuenientes forme extrahende: quas quidez motu oportet aufferre: ⁊ in genere agẽtiũ corporaliũ celum pro aggregato ex oĩbus orbib⁹ ⁊ intelligẽtijs eſt primũ: ⁊ eſt celuz qꝺ eſt primũ mobile motũ ex ſe ⁊ alteriis: non eſt ergo celuz alterabile aliqua alteratõe reali: ſed intẽtiõali ⁊ ſum huius ſnĩe: ꝙ ſubiectũ dũtaxat habeat nãlem potẽtiaz ⁊ inclinationẽ ad recipiẽduz formas ſupra quas hꝫ cauſalitatẽ: hinc ẽ ꝙ materia ſtãs ſub forma ſpermatis humani nõ eſt nãliter potẽs ſuſcipere intellectũ humanũ: ⁊ ita aer nõ habebit ptãtez recipiẽdi lumẽ nãliter: neqz luna poterit dici potẽs naliter illuminari: cũ orbis lunaris nullã habeat cauſalitatẽ ſupra lumẽ datuz ſibi a ſole.

Item eedem opiniones infinities ad nos reuertunt ergo mũdus ñ erit etern⁹. Et primo topicoꝝ caplo. 8. vult Ariſtoteles ꝓblema de mũdo eſſe neutrũ ergo nõ erunt potẽtiores rõnes ad vnã partẽ ꝙ̃ ad aliaz. Decima quoqz particula ꝓblematum ꝓblemate. 13. fatet mũduz eſſe cauſatũ ⁊ principiatuz. Solutio ẽ: dico primatus opiniones nõ corrũpi ſimplr: ſꝫ hic vel ibi: ideo ex hac auctoritate ſeqt eternitas potius ꝙ̃ nouitas mũdi. Dico ſcđo Ariſtotelez primo topicoꝝ loqui exẽplariter: nõ reqrit aũt exẽploꝝ verificatio: ſꝫ ꝓpoſiti manifeſtatio. 2. de aĩa 67. in ꝓblemate vero allegato loqtur Ariſtoteles ſꝫ antiquos: vt ipſemet Ariſtoteles inquit.

Sententia Textus Cõmẽti. 23. Corpora ſimplicia ſunt qnqz: mot⁹ qꝫ locales ſimplices qnqz iuenient: ſꝫ numerũ corpoꝝ ſimpliciũ. Et ita cõcedi põt mot⁹ locales ſimplices eẽ duos rectũ ⁊ circularẽ: ⁊ tres: mot⁹ a cẽtro: ad cẽtruz: circa centrũ: ⁊ qnqz ſm numerũ corporũ ſimpliciuz: ergo ſi ſint tñ qnqz mot⁹ ſimplices: mot⁹ ſimplr ſurſuz: motus ſurſum ſm qd: mot⁹ ſimplr deorſum: motus deorſuz ſm qd: ⁊ motus circularis: nõ dabit motus circularis ab occidẽte in oriente cõtradiſtinct⁹ motui ab oriẽte in occidentẽ: aliter eẽnt ſex mot⁹ ſimplices: ꝙ̃tuor recti: ⁊ duo circulares: vn⁹ ab oriẽte ĩ occidẽtẽ ſup polis mũdi: ali⁹ ab occidẽte ĩ oriẽtẽ ſup polis zodiaci: ⁊ nõ fierẽt tales mot⁹ circa idẽ cẽtrũ penit⁹. Cõtra: eẽnt admin⁹ ꝙ̃ octo mot⁹ circulares ſimplices ab oriẽte in occidẽtẽ ſꝫ numerũ octo celorũ. Solutio eſt: illi motus circulares: qꝛ nõ differebant ſm ſpẽm: cũ fiant circa idẽ centrũ penitus nõ poſuerũt in numerũ: infra. 24. motus recti ad cẽtrum eãdem non habẽt habitudinẽ: iccirco enumerantur quattuor: hinc patet error manifeſtus doctorum de via cõi exiſtimantiũ hic oĩa corpora celeſtia enumerata eſſe pro vno: quia aggregatũ ex celis eẽt vnum animal ⁊ moueretur motu ſimplici vno diurno ab oriente in occidentem. Tum qꝛ tale aggregatuz nõ eſt vnũ animal nec motũ vno ſimplici motu. Tũ qꝛ: mot⁹ planetarũ ꝓprius nõ eſſet ꝑ ipſos hic enumeratus inter mot⁹ ſimplices.

Sententia Textus cõmenti. 24. vſqz ad 33. cõſiſtit in hoc vt huius ꝓpoſitionis celũ nõ hꝫ cõtrariũ certiſſima habeat notitia: ⁊ fideo ꝑfecta ⁊ nõ abũdãtia exiſtimationis: ⁊ rõ 24. eſt ꝑ locũ a maiori: ſi motui circulari aliqd aduerſaret: maxime eſſet motus rect⁹: at rect⁹ nõ contrariat circulari ergo nihil ꝯ̃riat motui circulari. nã cuz motus rectus motui recto cõtrariet: cũ ſint mot⁹ recti a terminis cõtrarijs in terminos cõtrarios: ⁊ tm̃ vnus ſimplex vni dicitus ſit eſſe contrarius: mot⁹ rectus circulari nõ cõtrariabit. Contra: ergo ſimili ſi rectus mot⁹ hꝫ cõtrariũ maxime eſſet mot⁹ circulari. Solutio eſt: mot⁹ rectus hꝫ ſpecies oppoſitas: circularis nequaquã: cõſtat aũt cõtrarietatẽ cadere inter oppoſita: cũ icipiat cõtrarietas in motib⁹ a cõtrarijs ⁊ tendat ad cõtraria. 5. phyſicorũ. 49. 50.

Auerrois dicit primo: hoc fuit neceſſarium: qm̃ motus rectus differt a motu circulari ſm ſpẽm: circularis aũt a circulari nõ differt ſm ſpẽm: ⁊ cõtrariũ differt a cõtrario ergo illud qꝺ differt ſm ſpẽz dignius eſt vt ſit ꝯ̃riũ ꝙ̃ illud qꝺ cõuenit ſm ſpẽz. Scđus eſt: motus rectus ⁊ circularis differũt ſm ſpẽm: quaten⁹ nõ reſpiciũt centrum eodẽ modo: qꝛ tñ nõ eſt cõtrarietas inter locũ mot⁹ circularis ⁊ recti: qꝛ illa loca nõ maxiẽ diſtant: ꝯ̃trariũ. n. ſm locũ eſt plurimũ diſtãs ſm lineã rectaz: ideo nõ cadit cõtrarietas inter illos motus: mot⁹ aũt circularis nõ differt a circulari ſm ſpẽm: cũ ſint penit⁹ circa idẽ centrũ. ¶ Cõtra: min⁹ cõueniũt motus circularis ⁊ mot⁹ rectus ꝙ̃ duo recti: ergo magis aduerſantur. Itez motus rectus ⁊ circularis ſunt ſpẽs ſub eodem genere non maxime diſtantes ergo illis eſt aliquid cõe vniuocũ. Amplius mot⁹ circulares orbium celeſtium oriuntur a diuerſis intelligentijs ⁊ ſunt in orbibus exiſtentibus alterius ⁊ alterius rationis ergo non ſunt eiuſdez ſpeciei. ¶ Solutio eſt: Dico primo: quecũqꝫ minus cõueniunt: minus etiã repugnant: patet de albedine ⁊ forte: ⁊ que magis repugnant: magis conueniunt: ⁊ ita ſtat duos motus rectos magis repugnare ⁊ magis conuenire. Dico ſecundo: motui circulari ⁊ recto poteſt fortaſſis eſſe aliquid cõmune vniuocuz: quia motus celi ẽ corruptibilis ſꝫ ptes nõ ſm totũ: eterno aũt ſimplr ⁊ ñ eterno nihil põt eẽ cõe vniuocũ. Cõtra: ab accidente ſimpliciter eterno ⁊ corruptibili poteſt abſtrahi vnus conceptus ergo accidẽti ſimpliciter eterno ⁊ nõ eterno aliqd eſt cõe vniuocũ. Itez magnitudo celi tẽpus: motus celi: quãtitas iterminata locant in ꝑdicamẽto ꝙ̃titatis: potentia abſoluta mãẽ in ſecũda ſpecie qualitatis: ⁊ cõſtat hec accidẽtia eſſe eterna: ergo. Sunt qui arbitrantur ſubſtantie eterne

⁊ non

⁊ non eterne nihil eſſe cōe vniuocū:cū forma ſubſtā tialis eterna ſit de ſe abſtracta a qua amplius conceptus abſtrahi non poteſt:at accidenti eterno ⁊ non eterno poteſt aliquid cōmune eſſe vniuocū. Contra quos eſt Auer.2.capitulo de ſubſtantia orbis oſtendens accidentis analogice dici de accidentibus repertis in celo ⁊ ſubcaeleſtib⁹ corporibus analogia cauſe ad cauſatū que tollit omnē vniuocationē. Itē iſte propoſitiones ſunt vere: Celum eſt animal: Homo eſt animal ergo predicato correſpondet vnus conceptus inadequatus homini ⁊ celo. Rurſus iſta ꝓpoſitio eſt in primo modo. Deus eſt ens ergo illi ꝑdicato reſpondet vnus conceptus quo ꝯcipiť deus inadequate. Dico ergo eterno ⁊ nō eterno nihil poſſe eſſe cōmune vniuocum: propter ſcilicet diuerſitatez principij materialis ⁊ formalis: licet nāq̄ predicata ſumantur a forma: vniuocatio tamen eſt a materia: quare cū in generibus accidentiū dūtaxat ea ponantur que fundantur in his que locantur directe in genere ſubſtantie: cuius generaliſſimū eſt corp⁹ tangibile: qualitates de prima ſpecie nō erunt qualitates predicamentales: dimenſio interminata nō erit in genere quātitatis niſi reductiue ⁊ principiatiue. Potentia autē materie abſoluta non exiſtit proprie in ſecūda ſpecie qualitatis: cū ibi vere ſint potentie ad agere ⁊ operari. Potētia aūt radicalis materie ſit ad actū primū. Ampli⁹ magnitudo: tempus: ⁊ motus mathematice cōſiderata poſſunt locari in genere vniuoco: nō tñ naturaliter cōſiderata. Uerū quicquid ſit: preſenti cōmento motus rectus ⁊ circularis dicuntur differre ſpecie: q² non reſpiciūt rẹtrū eodē mō: circulares oēs eiuſdē ſunt ſpeciei: q² tādem ad centrū habitudinē penitus ſeruant.

Item ait: corpora celeſtia cōſeruāt elemēta ⁊ cōtinent ipſa: ⁊ vniuerſalr ſunt in eis quaſi forma: ⁊ hoc omnino ſcitur ꝙ inter ea ⁊ ea que ſunt ſub eis non eſt cōtrarietas oīno. Sēſus eſt: corpora celeſtia inter ſe non cōtrariant: nec cum illis que ſunt ſub eis: conſeruantur enim ⁊ continētur elementa a celo: corpus aūt continēs forma eſt ⁊ perfectio extrinſeca cōtenti.4.celi.35. Et licet celum non ſit ſubceleſtibus cōtrarium formaliter: ē tamen eis virtualr cōtrariū: cū ꝯſeruet ⁊ deſtruet hec īferiora: res nāq̄ mīales pendēt a celo ⁊ motu celi q̄ad ſuū generari: corrūpi: cōſeruari: operari: dicebat Ariſtoteles.2.de generatiōe.55.

Snīa Textus cōmenti.25.⁊.26. Cū motus circularis differat a recto in gibboſitate ⁊ concauitate ⁊ non a circulari: ſi non contrariatur recto: neq̄ ſibi alius motus circularis contrariabitur: ⁊ ſi motus circularis circulari contrariabitur: ei etiam motus rectus aduerſabitur ne autem vni ſicut plura contraria: motus rectus non poteſt circulari aduerſari: ideo dicebam ſupra commento.10. ſi motus circularis ſimplex eſſet contrarius recta ſimplici: foret quidem contrarius contrarietate extremi ad extremum: quia ipſe non poteſt eſſe medius inter motum ſimpliciter ſurſum ⁊ motum ſimpliciter deorſum.

Auerrois dicit: intelligit per contraria oppoſita ſm relationem: hec ei3 diſpoſitio ē gibboſi cū cōcauo. Cōtra in corpore pleno ꝑfecte rotūdo ē gibboſitas ⁊ nō cōcauitas: ergo gibboſitas ⁊ ꝯcauitas nō videnť relatiue opponi. Solutio ē: i corpe pleno ē aptitudinalis ꝯcauitas. Ul' logť Auerrois de corporibus orbicularib⁹ que duabus terminātur ſuperficiebus: vnde corpora celeſtia ꝓpriiſſime orbicularia: improprie ſperica nūcupanť: ⁊ q² id celi quod eſt concauū nō poteſt fieri cōuexū: ⁊ ecōtra: cōuexū3 nō poteſt reddi concauū: ideo concauū ⁊ cōuexu3 nō poſſunt eſſe contraria: ſed ſint relatiue oppoſita: non eſt enim de ratione relatiue oppoſitorum: ꝙ ſubiectum ſtans ſub vno poſſit inueniri ſub alio.

Item ait. 26. ſi corpora celeſtia eſſent contraria elementis: corrūpereť mundus ſtati3 ꝓpter augmentū corporu3 celeſtiu3 etiā in magnitudine ad elemēta: qm̄ ſi celu3 eſſet ignis deſtrueret oīa tēpore breui: ⁊ materia celi forma ignis informareť: ergo celū eſſet generabile ⁊ mortale.

Sententia Textus Cōmenti.27. Nō pōt eſſe vna ratio contrarietatis in motibus qui ſunt inter duo puncta arcus: ⁊ in motibus qui ſunt inter illamet puncta corde: non eſt.n. maxima diſtantia inter illa puncta ſm ꝙ inter illa eſt arcus: ſed bene eſt maxima diſtantia ſm ꝙ inter ipſa eſt corda: errat ergo qui credit motum factu3 in arcu ab.A.i.B. eſſe contrariū motui in arcu ab ipſo.B. ad.A. ſicut eſt ꝯtrarietas ab.A.ad.B.⁊ ab ipſo.B. ad.A.in corda: ⁊ naſciť error iquit Auerrois ꝓpter cōiunctionē linee recte cu3 circulari: q² eade3 exiſtūt puncta terminantia corda3 ⁊ arcu3.

Item ſi eſſent contrarij motus qui ſunt in arcu A.B.ex.A.in.B.⁊ ex.B.i.A. vni motui infiniti motus cōtrarientur: q² linea recta eſt tantum vna inter illa puncta inter que poſſunt eſſe infiniti arcus. Si ergo motus qui eſt ex.A.in.B. per arcu3.A.B. cōtrarius eſt motui qui eſt ex.B.in.A.p arcu3.B.A. eadem ratione ē cōtrarius cuilibet qui ſit per arcu3 qui pōt circūduci inter duo puncta.A. B. ſed infiniti poſſint deſcribi arcus inter quelibet duo puncta ergo vnu3 habebit infinita cōtraria. Et addit ſanctus Thomas: ſi ꝯtrarietas motuū q ſiunt per lineas curuas ſit ſm cōtrarietatē terminoꝝ: quilibet motus qui ſit ex.B.in.A. per quācūq̄ lineaꝝ curuarū eſt contrarius motui q eſt ab.A.in.B. ⁊ ita nō ſolu3 vni motui erunt infiniti motus ꝯrij: īmo cuilibet infinitorum motuum ex vna parte incipientium erunt infiniti mot⁹ ꝯrij qui incipiāt ex pte ꝯria.

Dubitat Sanctus Thomas: quia videť iſtā cōſequentiā nō valere motui ſemicirculari eſt alter motus ſemicircularis contrarius: ergo vni infinita contrariantur: Tum quia ſequitur idem incōueniens ex cōtrarietate motuū rectorum: quēadmodu3.n. inter duo puncta pñt deſcribi infinite linee curue: ita a centro ad circūferētia3 poſſunt deſcribi infinite linee recte: ergo ⁊ vni motui recto infiniti motus recti aduerſabunť: Tu3 q² nō incōuenit infinita numero tm̄ ſeiūcta vni ꝯriari: ſumme.n. caliditati ifinite frigiditatis portiones opponunť: ⁊ motui recto ſurſu3 infiniti motus deorſu3: ergo cu3 oēs illi mot⁹ arcuales ſint eiuſdē ſpeciei: cu3 omnes ille linee curue ſint eiuſde3 ſpeciei: ratio Ariſtotelis ſolu3 ꝯuincet vni infinita numero ꝯriari qḋ ꝯſtat nō eſſe incōueniēs. ¶ Soluit ſanct⁹ Thomas dicēdo: infinitas lineas rectas a centro ad circūferentiā eē equales: in illiſq̄ eſſe eādē rōne3 cōtrarietatis: ſunt aūt linee curue infinite inter duo pūcta inequales: nō ſeruāteſq̄ eādē rōnē cōtrarietatis. Cōtra: ſigneť punctus elongatus a centro per pedale3 diſtātiam:

⁊ cum ſint infinita puncta in potẽtia inter centrũ ⁊
punctum aſſignatuz poterunt trahi infinite linee in/
equales recte vſqꝫ ad circũferentiam ergo motui re
cto a circũferentia ad centrum infiniti motus oppo
nerentur. Solutio eſt: mediũ motui locali deſeruiẽs
aliud eſt eſſentiale: ⁊ eſt rectitudo ⁊ curuitas: aliud
accidentale: quare aſcenſus aeris ⁊ deſcẽſus ad eũ/
dem terminuz per varia media recta eiuſdem peni/
tus ſunt rationis: at motus ex eodem termino ad
eundem terminuz procedentes ſpatio recto ⁊ circu/
lari alterius ⁊ alterius ſunt rationis: ⁊ hec eſt cauſa
ꝙ motus rectus non eſt eadem ſpecie cum circulari
cenſendus: ⁊ ꝙ naturale ⁊ violentuz non conſtituũt
motus ſpecie ſeiunctos. Varia ergo media recta nõ
conſtituũt motus ſpecie diſtinctos: ſed bene varia
media curua: cum vnuz ſit magis curuũ alio: motus
reddunt ſpecie diſtinctos.

Sententia. 28. Cum inter duo puncta nõ
cadat niſi vnus ſemicircolus:
veluti etiam non cadit niſi vna linea recta: potuiſſet
quis exiſtimare motus oppoſitos ſuper ſemicircu/
los eſſe cõtrarios veluti ſunt qui ſunt ſuper dyame/
trum: ideo declaratur nunc lineaz rectaz breuiſſimã
eſſe inter duo puncta data cui competit eſſe menſu/
ram maxime diſtantie: cõtrarietas ergo motuuz erit
inter puncta: vt terminant cordam: ⁊ non quatenus
terminant ſemicirculum: ⁊ hoc eſt quod dicit Auer/
rois ſunt oppoſiti inquãtum extrema ſunt extrema
linee recte: non inquantum ſunt duo puncta in cir/
cũferentia circuli: quoniaz non opponũtur inquan/
tum ſunt in circũferentia circuli: ſed inquantuz ſunt
extrema dyametri: ⁊ hoc quod dixit inuenit in om/
nibus punctis qui ſunt in circũferẽtia circuli: quo
niam cum contraria ſunt ea inter que eſt maxima re/
motio in loco: ⁊ maxima remotio non eſt mẽſura niſi
ſm rectam lineam que eſt linea breuiſſima inter duo
puncta copulata: ergo contrarietas non inuenit niſi
in linea recta. ¶ Unde conſiderandū eſt ꝙ linea cur
ua non menſuratur per rectam: ſed diſtantia inter
quelibet duo puncta menſuratur per lineam rectaz.
Et adiungit ſanctus Thomas: in motu celi eſſe ali/
quo modo contrarietatez: vt mouetur celum a prin/
cipio arietis vſqꝫ ad principium libre: inquantũ ſci/
licet illa duo principia terminant dyametrum: non
vt terminant ſemicirculuz: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ Cõmen
tator dicebat. 8. phyſicoruz. 73. contrarietas motuũ
localium attenditur penes contrarietatez termino/
rum ad quos per lineam breuiſſimaz: vero extenden
do nomen contrarietatis: dixit Auerrois. 8. phyſi/
coruz. 64. nullum motuz poſſe motui circulari con/
trariari contrarietate ſubiecti ſed bene contrarietate
modi procedendi contrariantur inuicez motus refle/
xi in circulo ⁊ motus reflexi ſuper lineam rectam: ⁊
reflexi ſuper lineam circularez: motus enim facti ad
partes contrarias non poſſunt eſſe ſimul: reſiſtũtqꝫ
ſibinuicem: ⁊ ſi reſpectu eiuſdem termini accipiãtur:
moueaturqꝫ mobile ſuo tantuz motu non motu alte
rius. Et conſideranda eſt differentia inter terminuz
⁊ mediuz: identitas termini arguit identitatem mo
tus: diuerſitas diuerſitatem: identitas autẽ medij fa
cit diuerſitatẽ motuũ: diuerſitas idẽtitatẽ: põt nãqꝫ
mobile per vnuz ſemicirculuz recedere ab. A. ⁊ per
aliuz ſemicirculuz accedere ad. A.

Sentẽtia. 29. ſtat in hoc: motus duorum
ſemicirculoruz non ſunt contra/
rij. Tum quia diſtantie eorum dyametro ⁊ nõ ſemi
circulo menſurantur. Tum quia duo motus cõtrarij
non poſſunt ſibi inuicem continuari: ſed dato ⁊ non
conceſſo ꝙ illi motus ſemicirculorũ eſſent cõtrarij:
non eſſet tamen ob hoc contrarietas in motibus cir
cularibus ſm totum: cum ſemicirculus non ſit circu
lus: ⁊ addit Albertus magnus: motus in circulo ⁊
partibus circuli non contrariari: cum ⁊ circulus ⁊
partes circuli conueniant in concauo ⁊ cõuexo.

Sentẽtia. 30. motui circulari non eſt alter
motus circularis contrarius: qꝛ
in nullo motu poteſt eſſe contrarietas abſqꝫ contra/
rietate terminorum: ideo duo motus circulares ab
eodem puncto incipientes: ⁊ ad idem terminantes
per varia media non poſſunt ſibi inuicem contraria
ri: ſunt autez motus circularis ab eodem in idem re
non ratione: quia ſunt regularis ⁊ vniformis: ⁊ in
ſubiecto non mutante locum ſm materiam.

Sententia. 31. Quia veteres crediderunt
celum habere motus contra/
rios in diuerſis partibus: ideo hic declaratur illi nõ
ineſſe contrarios motus quod ſm partes diuerſas
mouetur ad loca oppoſita: ſed id dicitur habere mo
tus contrarios quod ſm ſe totum mouetur ad loca
oppoſita: conſtat autem celum vno ⁊ equali inceſſu
mutare locum ſm formam: cum moueatur circa cẽ/
trum: ⁊ non ſm materiam. Si eniz partes celi eẽnt
contrarie propter contrarietatem locorum: tunc na
tura feciſſet ocioſum quoddam ⁊ idem eſſet ſibi con
trarium. Tum quia vnum contrariuz nunqꝫ deſtru
xiſſet contrarium: ⁊ ita fuiſſet in natura ocioſitas.
Tum quia vna pars celi ita bene in oriente conſer/
uatur ſicut in occidente: ⁊ ita idem ſibi eſſet contra/
rium: quare concludendum eſt ꝙ diuerſitas motuuz
ex qua cauſatur contrarietas motuum eſt ſm natu/
ram diuerſitatis ⁊ contrarietatis locorum: quan/
do mobilia ſm ſe tota mouentur ad loca talia: ⁊ nõ
quando mobile idem equali inceſſu eſt in varijs
locorum differentijs: ⁊ hoc eſt quod Auerrois di/
cit in fine commenti: corpus rotundum non habet
contrarietatez propter curſum in locis contrarijs: ⁊
⁊ contraria ſunt ⁊ que habent cõtrarietatẽ ꝑpter cur
ſum in locis contrarijs.

Sententia. 32. Quia circulus non oppo/
nitur circulo ſm formam non
poterit eſſe contrarietas niſi merito partiuz contra/
riarum in eodem celo: vt ꝙ dextrum ſiniſtro: ante/
rius poſteriori: ſuperius inferiori opponatur: ⁊ ſi
hoc dicatur: tunc queritur aut virtutes partiuz op
poſitarum erunt equales ⁊ ita non erit omnino mo/
tus: aut vna erit vincens aliaz: ⁊ ita non erit motus
partis victe: aut ſi erit: erit violentus: quia nun/
quam mouebitur motu ſimplici quo eſt apta nata
moueri.

Auerrois vt totaliter a motu celi contra/
rietas omnis excludatur vult
diuerſa corpora celeſtia non moueri motibus oppo
ſitis: etiam ſi per poſſibile vnum ab oriente tende
ret in occidentez: alteruz ab occidente iret in orien
tez: immo ſi ſpere inferiores duobus motibus re
diſtinctis mouerentur adhuc non eſſet in illis con
trarietas: quia eſſent illi motus ſuper diuerſis po
lis ⁊ diuerſis axibus: quanto itaqꝫ magis nõ erit cõ
trarietas in motibus celi: cũ moueant oẽs orbes ab
oriẽte verſus occidentẽ.

Item ait: motus circularis nō hꝫ cōtrariū non in eo ꝙ eſt motus abſtractus a corporib⁹ naturalibus ſed inquātum eſt in corpore moto ſm naturam. Senſus eſt: motus circularis habet contrarium acceptus in imaginatione abſtractus a moto: quando ſcilicet imaginabimur duos motus ſuper eundem polum ⁊ idem centrum ad diuerſas partes: non habet autem contrariuꝫ inquantum eſt in corpore moto ſm naturam: ſicut ſuperficies ⁊ ſpera mathematice ſuper punctuꝫ poſſunt ſe contingere: non autem naturaliter: ⁊ addit ſanctus Thomas duo corpora moueri duobus motibus contrarijs rectis abſqꝫ eo ꝙ ſeinuicem impediant: neceſſario autem motus circulares contrarij ſeinuicem impediunt: cum oporteat vtrunqꝫ per eadem loca circuli tranſire.

Digreſſio.

Vt que de contrarietate motuum approbata ſunt diſtinctiſſime intelligātur inducō nōnulla documenta totam rem plane aperientia. Primum ſit tale: quia motus omnis ex aliquo termino in aliquem procedit ⁊ ex contrario in contrarium abit: ideo motus illi aduerſari ⁊ contrarii ſtatuentur qui de contrario in contrarium vice verſa proficiſcuntur: motus ignis naturalis contrariatur motui ignis violento: contrarietate ſubiecti: nature ⁊ terminorum: aduerſatur autem motui terre naturali ſolum oppoſitione terminorum: ⁊ nō ſolum motui opponitur motus: verum ⁊ quies: vt motui qui de vno ſurſum verſus agitur quies illa aduerſatur que in vno loco trahitur: ⁊ quies que in ſublimi opponitur motui quia ſurſum tendit in deorſum: ⁊ cum diffinitio cōtrariorū que eſt ꝙ contraria ſunt illa que maxime diſtant non inueniatur prio ⁊ principaliter niſi in eis que ſunt in loco: deinde in qualitate ſm ſimilitudinem: ſitqꝫ diſtātia in loco maxima: ſcilicet centri ad circunferentiaꝫ: que diſtantia eſt cauſa ſubſtantiarū corporum propriorum iſtis locis. 5. phyſicorum. 59. 10. methaphyſice. 13. contrarietas motuum localiuꝫ veriſſima erit cōtrarietas. ¶ Contra cōtrarietas ꝓprijſſime dicta qualitatib⁹ primis aſcribi ſolet: nō potentes ſimul eſſe in eodeꝫ ſubiecto ⁊ mutuo ſe expellētes. Item diſtantia cum ſit relatio non pōt eſſe cauſa contrarietatis in corporibus inuente. Rurſus ſi diſtantia eſſet cauſa contrarietatis elementorū: ignis ⁊ terra magis opponerētur ꝗ̄ ignis ⁊ aqua. Iteruꝫ. 10. methaphyſice 13. dicitur diſtantia in loco ⁊ diſtantia in qualitate ⁊ forma eſt perfecta. 5. phyſicoꝝ. 59. affirmatꝰ cōtrarietatem inueniri in qualitate ſm ſimilitudineꝫ. ¶ Solutio eſt: locus ſupernus ⁊ infernus non ſolū maximo diſtant interuallo: quatenus ſunt extrema vni⁹ linee recte que poſſit deſcribi ꝑ motū grauium ⁊ leuium: verum etiam viribus ⁊ poteſtate ſeiungūtur ſunt autem virtutes preſeruatiue elementorū qualitates prime cauſate a corporibus celeſtibus: calor mediante motu ⁊ lumine frigiditas: ſiccitas ⁊ humiditas ex motu celi in tanta ⁊ tanta diſtantia producuntur conſeruanturqꝫ: ⁊ ita ſurſum ſimpliciter ⁊ deorſuꝫ ſimpliciter erunt contraria ſm lineam rectā longiſſimam que poſſit deſcribi per motum grauiuꝫ ⁊ leuium: ſurſum ſm quid ⁊ deorſuꝫ ſm quid opponuntur ſꝫ partes illius longiſſime linee recte: ⁊ putandum eſt aliquo modo contrarietatem eſſe in loco ſm alias poſitionis differentias ſm quam contrarietatem ſit motus localis inter dextrum ⁊ ſiniſtrum: ⁊ inter ante ⁊ retro. ¶ Ad primum fateor illam contrariorū diffinitioneꝫ proprijſſime qualitatibus actiuis ⁊ paſſiuis attribui: ratiōe illius particule ⁊ mutuo ſe expellentes. Ad ſecunduꝫ non eſt diſtantia cauſa ſed motus factus in tanta diſtantia. Ad tertium ignis ⁊ terra quantum ad naturas ſimpliciter motiuas: magis aduerſantur: merito qualitatū alternatiuaruꝫ ignis ⁊ aqua. Ad quartum abſolute loquendo vera eſt ſententia. 10. methaphyſice ꝙ diſtantia in loco ⁊ diſtātia in qualitate ⁊ forma eſt perfecta: ſed conſiderando motum celi factuꝫ in tanta vel tanta diſtantia cauſam eſſe contrarietatis elementorum: verum eſt quod affirmatur. 5. phyſicorum. 59. ꝙ ꝯrietas inuenitur in qualitate ſm ſimilitudinem: primo ⁊ pricipaliꝰ in his que ſunt in loco.

Secundum documentum ſit tale. Motui circulari motus rect⁹ ſm locum non eſt contrarius: nam motus rectus motui recto contrariatur: vt recto motui ſurſum motus rectus deorſum: ⁊ e diuerſo: ſunt enim hi motus a terminis contrarijs in terminos contrarios: cuꝫ locus ſurſum ⁊ deorſum ſint termini adinuiceꝫ contrarij: igitur motus rectus motui circulari non eſt contrarius: nam tantū vnus motus ſimplex vni dictus eſt eſſe contrarius: quare neqꝫ motus circularis motui recto eſt cōtrarius. ¶ Contra: motus rectus ſurſum ⁊ motus rectus deorſum cōtrariantur ergo rectus ⁊ circularis: magis enim differunt rectus ⁊ circularis ꝗ̄ duo recti: cum ⁊ mobilia magis ſeiungantur. Duo quoqꝫ motus recti comprehenduntur ſub motu recto: rectus ⁊ circularis non rectum motum ſed motum localem ſimpliceꝫ imediate diuidendi habēt poteſtatem. Item motus rectus ⁊ circularis differunt ſm ſpeciem ergo ⁊ contrariantur ſm ſpeciem. Solutio eſt: dictum ē ſupra duos motus rectos magis repugnare ⁊ magis conuenire: ⁊ motum rectuꝫ ⁊ circularem minus conuenire ⁊ minus repugnare. Unde motus ſurſum motui deorſum admiſceri non poteſt: ſed motus duo circulares poſſunt ſimul miſceri. Similiter rectus ⁊ circularis: ⁊ hoc ē quod ſentiunt doctores de via cōmuni dicentes motum circularem ſolis eſſe mixtum ex motu circulari eius ab oriente in occidenteꝫ per meridiem ſuper polis mūdi: ⁊ ex motu circulari ab occidente in orientem per meridiem ſuper polis zodiaci. Similiter motus circularis poteſt miſceri cuꝫ motu deorſum: vt ſi aliqua terra deſcendat per arcum cuius ſemidyameter ſpere corruptibiliuꝫ eſſet corda. Pariter ⁊ cuꝫ motu ſurſum motus circularis copulatur: ſi ignis ſurſuꝫ pergat per conſimileꝫ arcum. Ad aliud: motus rectus ⁊ circularis differunt ſm ſpeciem ⁊ contrariantꝰ ſm ſpecieꝫ: verūtamen eſt ꝙ illa que diuidunt aliqḋ cōe vertius nominantur diſperata ꝗ̄ contraria: ⁊ ita motus rectus ⁊ circularis ſunt quidem diſperati non cōtrarij: cum contrarietas motuum localium attendatur penes cōtrarietateꝫ terminoꝝ ad quos per lineā rectam breuiſſimaꝫ.

Tertium documentum ſit tale. Motus diuerſarum dimidiarum ſperarum ab eiſdem punctis ad eadeꝫ puncta: vt ab. A. in. B. non ſunt adinuicem contrarij: vnde motus primi mobilis ſemidiurnus ab oriente per meridieꝫ in occidenteꝫ ⁊ motus ſecundi mobilis ab eodem ſigno

in idē nō ſunt cōtrarij: nā ibi infiniti ⁊ numero indeterminati eſſe poſſunt ⁊ qua ratione vnum vni contrarium poſueris ⁊ reliquoꝝ quēlibet: at tñ vnus motus vni ponit̃ cōtrarius. Et eſt obſeruandum ꝙ oēs motus ſemidiurni oium ſperarū celeſtium ſunt eiuſdez ſpeciei: quatenus reſpiciūt centrū ſemp vniformiter: abſolute tñ ſunt alterius ⁊ alterius ratiōis: cum ſint a diuerſis intelligētijs ⁊ in orbibus exiſtentibus alterius ⁊ alterius rationis.

Quartum documentū ſit tale. Mot⁹ diuerſaruz dimidiaꝝ ſperaꝝ a diuerſis punctis ad puncta oppoſita: vt de .A. in .B. ⁊ de .B. in .A. nō ſunt adinuicē ꝯtrarij nō opponunt̃. n. motus ſemidiurnus primi mobilis ab oriēte in occidentez ⁊ motus ꝓprius ſecūdi mobilis ab occidēte in orientē: naz hmōi motus numero indeterminati ſunt: ⁊ vnus plurib⁹ eſſet cōtrarius: neqȝ idz eſt iudicium de motu recto qui ſit ab .A. in .B. ⁊ altero ꝗ ſit ab ipſo .B. in .A. nam ibi cōtrarij ſunt ⁊ numero determinati: atqȝ ſm rectum ſpatium ſumūtur: circulares aūt ſunt indeterminati ⁊ minime ſm rectuz ſumūtur ſpatiuz.

Quintum documentū ſit tale. Mot⁹ eiuſdem dimidiate ſpere ediuerſo facti: vt vnus ab .A. in .B. alter ex .B. in .A. ñ ſunt cōtrarij. motus. n. ſemidiurnus ſcđi mobilis ab oriēte per meridiē in occidentē raptū primi mobilis: vt vtar modo loquēdi aſtronomoꝝ: ⁊ eiuſdē ſecūdi mobilis motus ꝓprius ab occdēte p meridiez in orientem nō ſunt cōtrarij: nam diffiniti ſunt motus ſm locum cōtrarij: qui ſm ſpatij recitudinē plurimuz diſtant: duo aūt motus eiuſdē ſpere dimidiate ediuerſo facti nō plurimū ſm rectitudinē diſtant: cuz fiant ſm circuluz ergo nō ſunt adinuicē cōtrarij: quare a maiori nec motus eiuſdez dimidie ſpere ab eiſdem punctis ad eadez puncta: vt motus firmamenti ab oriente per meridiez in occidentem: ⁊ motus alter eiuſdez firmamēti ab eodez ſigno in idem p idē ſunt adinuicez cōtrarij: potior. n. illic ꝙ̄ hic videt̃ eſſe cōtrarietatis ratio. ¶ Eſt cōſiderandū ꝙ oriens ⁊ occidens a ꝗbus ⁊ ad que eſt motus celi nō ſunt loca cōtraria: q2 ſunt eque ſurſum ⁊ eque naturalia cuilibet parti celi: ita. n. ſm naturā eſt ſol in oriente veluti in occidente: nō eſt autem talis conditio corporuz que mouentur motu recto.

Sextum documentuz ſit tale. Motus vni⁹ celi ſz diuerſos eius ſemicirculos nō ſunt adinuicem contrarij: nam ſi ſumātur hoc pacto: motus ab .A. in .B. per .C. ⁊ mot⁹ qui eſt a .B. in .A. per .D. contrarij eſſe nequeunt: ideſt ſi ſumantur duo motus primi mobilis: vnus ab oriente per meridiem in occidentē: alter vero ab occidente per ſeptentrionem in orientem nō ſunt contrarij: poteſt namqȝ mobile per vnum ſemicirculum recedere ab .A. ⁊ per aliuм ſemicirculum eidē approximari: vno ⁊ eodem motu.

Septimum documentum ſit tale. Motus eiuſdem celi ſumpti ab .A. in .B. per .C. ⁊ ab .A. in .B. per .D. non ſunt cōtrarij: vnde ſi ſm aſtronomos ſumatur motus ſemidiurnus firmamenti ab oriente in occidētem per meridiem ⁊ motus eiuſdem proprius ab oriente pe ſeptentrionē in occidentē nō ſunt predicti motus inuicem contrarij: nam ambo ſunt ab eodem in idez: vtpote ab oriente in occidentem ⁊ non ſm rectum ſpatij iterſtitium ſumuntur: quod requiritur ad cōtrarietatem motus: cum etiam illi motus non impediant ad ſeinuicem non erunt contrarij: impedirēt eīm ſeſuicem motus circulares cōtrarij: licet nō ſit neceſſe motus rectos cōtrarios ad ſeinuicem impedire: cum oporteat motus circulares cōtrarios trāſire per eadem loca circuli. Item dicit ſanctus Thomas: corpus quod mouetur naturaliter motu recto ſicut naturaliter eſt aptum corrumpi: ita naturaliter eſt aptum impediri: ⁊ ſi impediatur: hoc non eſt fruſtra: ſicut nec quod corrumpatur: at corpus circulare circulariter motum eſt naturaliter incorruptibile: ⁊ non eſt natum impediri: eſſetqȝ ſuperuacaneuz in natura ſi eſſet quidpiam celi impeditiuū.

Octauum documentum ſit tale. Toti⁹ ſpere motus non eſt contrari⁹ motui totius eiuſdem ſpere: neqȝ totius alterius: vt cōpleta primi mobilis reuolutio hodierna non contrariatur complete eiuſdem reuolutioni craſtine. nā ſunt ille reuolutiones ab eodem in idem ⁊ conſimiles: neqȝ completa primi mobilis reuolutio ꝯtrariat̃ cōplete reuolutiōi alicui⁹ aliaꝝ ſperarum: q2 tūc vni plura poſſent cōtrariari.

Nonum documentum ſit tale. Motus vnius mobilis celeſtis ab oriente in occidentem per meridiem ⁊ rurſus per ſeptētrionem in orientem: ⁊ alter ab oriente in occidentem per ſeptētrionem ⁊ verſus per meridiem in orientem: non ſunt inter ſe proprie contrarij: quāuis ſint contrario modo facti: quia ambo ſunt ab eodem in idē: contrarij autem motus ſunt ex terminis contrarijs in terminos contrarios: quos ſi proteruiendo defendis contrarios: aut ſimul illi erunt: eodemqȝ tēpore in eadem parte ſpere: vt in hemiſperio .A. C. B. hoc autem non: nam contrarij motus ſimul eidē ſubiecto adeſſe non poſſunt: aut aduenient illi mot⁹ eque fortes in eadem ſpera: ſed diuerſis hemiſperijs: ⁊ tunc ſe mutuo impedient ⁊ ad neutram partem mouebitur mobile: aut alter eorum: vt qui eſt ab oriente per meridiem in occidentem eſt potētior alter vero qui eſt ab oriente in occidentem per ſeptētrionem debilior: ⁊ tunc primo motu mouebit̃ ſemper mobile: ⁊ nunꝙ̄ ſecundo: quare ſecundus quo nunꝙ̄ celum moueri natum eſt fruſtra ponitur contrarius primo quo ſemper mouetur: vt fruſtra eſſet calcius cuius nunꝙ̄ futura eſſet calciatio. Deus autem ⁊ natura nihil faciunt fruſtra ⁊ ſine vſu: euaſit igitur perſpicuum motui circulari nullum motum eſſe contrarium. ¶ Contra motus ſiue contrarij ſiue contrario modo facti non poſſunt continuari. 5. phyſicorum. 41. ſed duo motus circulares eiuſdem mobilis ſuper eoſdem polos circa eandem axem p eandem viam poſſunt inuicem continuari ergo tales motus neqȝ erunt contrarij neqȝ contrario modo facti: donatur corpus orbiculare circulariter moueri ab oriente in occidentem per meridiem ſuper polos .A. B. ⁊ dum mouetur tale corpus: vertatur ſic ꝙ vbi prius erat polus .A. inueniatur polus .B. ⁊ econtra: quo facto eadem pars illius corporis que mouebatur ab oriente in occidentem per meridiem ſine quiete media mouebitur ab oriente in occidentem per ſeptētrionem ⁊ ſuper eiſdē polis omnino: tales ergo motus continuabuntur: non erūtqȝ contrarij: ⁊ plane conſpicitur ſi dum ſpera materialis circūagitur: vertatur tali modo ꝙ polus ꝗ prius

prius erat ſupernus efficiatur infernus ⁊ ecõtra:tũc eadem pars que prius voluebatur verſus ſiniſtrum: voluitur mox verſus dextruz:neq3 põt muſca ſuper lanceam aſcẽdẽs deſcẽdere ſine interpollatõe mot⁹ in verſione aũt ſpere nõ fit interruptio: iſta ratio eſt tante efficacie vt recẽtiores exiſtimẽt duos mot⁹ circulares vnũ ad vnaz partez:alterũ per eãdem viam ad oppoſitum ſuper eiſdez polis ⁊ circa eandẽ axem nõ eſſe cõtrarios:neq3 cõtrario modo factos: volũt enim ſi motus debeant eſſe contrarij vel contrario modo facti requiri vt ſint a locis contrarijs ad loca contraria per ſpatia recta. Contra quos eſt Auerroiſ.32.dicens cum imaginauerimus duos motus ſuper eundem polum ⁊ idem centrum ad duas partes diuerſas: contingit neceſſario vt prohibeant ſe: ⁊ contrarient ſe:quapropter dicendum eſt tales motus nõ eſſe quippe contrarios cuz ſint ab eodem ſigno in idem ſignũ:contrarij aũt motus ſunt ex terminis cõtrarijs in terminos cõtrarios: ſunt tñ contrario modo facti:neq3 inuicẽ cõtinuari poſſunt:puto autem motus a dextro in ſiniſtrum ⁊ ecõtra continuos ex reuolutione axis neq3 eſſe ſuper eiſdez polis:neq3 per eandem viam:hec ſunt que circa ſextaz ſummam vobis aperienda propoſueram: qua quidẽ ↄcluſio hec euidentiſſimis declarata eſt rationibus. Celum ſcilicet neq3 generabile: neq3 corruptibile: neq3 augmentabile: neq3 diminuibile: neq3 alterabile: neq3 illi: neq3 motui illius aliquid exiſtit contrarium.

¶ Sũma ſeptima. Primi de celo.

T cuz declarata.

Preſenti ſumma que ẽ a Textu Cõmenti.33.vſq3 ad.76.declaratur celuz eſſe finite quãtitatis actu. ¶ Sẽtentia.33.ſtat in hoc: cõueniẽs eſt diſcutere an ſit infinitum nec ne. Tum quia non eſt parui momẽti intelligere an ponat tale corpus: nec ne. Tum quia omnes fere qui de rebus naturalib⁹ determinauerunt de hac queſtione inter ſe ↄtrouerſiam habuerũt:⁊ niſi veritas aperiretur:prefata qõne homines detinerẽtur. Tum quia id determinandum eſt quod ſi indiſcuſſum remaneret multi relinquerentur errores: expedit ergo ingrere nũquid ſit an nõ ſit corpus infinitũ actu.

Auerrois primo dicit:⁊ eſt perſcrutatio vniuerſalis de eſſe infiniti in actu firmior:i hoc loco enim ſic vertebat perſcrutationem ſuam in corporibus tantum: ⁊ nõ diuiſit ipſuz in potentia ⁊ actu : ſicut fecit ibi hic poſuit perſcrutationem tãtum in temporibus quodcũq3 corpus ſiue.ſ. ſit mixtuz: ſiue ſimplex:infra.54.dicit differẽtia iter hanc demonſtratõez quã diximus in libro in quo diximus propoſitões vniuerſales entiuz eſt ꝙ hec demõſtratio eſt particularis: illa autem vniuerſalis.ſ. ꝙ qõ hic eſt particularis ⁊ illic vniuerſalis.56. ait ſed quia ita eſt vidit ꝙ ſi iterauit illam demonſtrationem quã induxit in predicto libro erunt ꝓpoſitões eius magis ↄfirmate:⁊ erit demonſtratio eius perfectior ⁊ proprior in hac queſtione. Senſus ẽ:hic ꝓbatur celum ⁊ elementa eſſe finite quãtitatis in actu.3. phyſicoꝝ de elementis tantuz habet ſermo ⁊ non de celo. Item hic agit tantum de corporibus:ibi de multis que nõ pertinent ad naturam corporis. ¶ Contra:demõſtratio vniuerſalis magis proprie facit ſcire ꝙ particularis: primo poſteriorũ capite.24.ergo ſi queſtio de infinito ſit pertractata hic magis proprie erit etiam pertractata magis vniuerſaliter. Itez notitia acquiſita per demonſtrationẽ vniuerſalẽ eſt perfectior ⁊ ꝓprior ⁊ firmior:ergo. ¶ Solutio ẽ:notitia ex his que habẽtur.3.phyſicoꝝ ⁊ hic completa eſt:⁊ verum eſt ꝙ comparando hanc ad illaz:illa ẽ magis ꝓpria:cum ſit magis vniuerſalis:notitia aũt preſentis ſumme de infinito firmiſſima ẽ copulata cum ea que traditur.3.phyſicoꝝ. Vel conſiderando ꝙ particulare eſt eis firmius vniuerſali põt vocari iſta notitia ꝑfectior ⁊ firmior.

Item ait: diuerſitas i principijs mũdi ideſt i elemẽtis ⁊ in totalitate ei⁹:vtrũ ſcilicet ſit vnus aut plures: finitus aut infinitus eſt cauſa diuerſitatis huiuſmodi hominũ in comprehenſione veritatis que eſt primum principiũ ⁊ in cõprehenſione veritatis in omnibus rebus. Senſus eſt:diuerſitas poſita circa mũdi principia neceſſe ẽ vt inducat diuerſitatez in toto mundo circa principiata:ſi.n. cadit diuerſitas in illa ꝓpria veritate que ẽ ſicut principium ad veritates alias:nõ ↄprehendit veritas in principio ⁊ ſumus in principio cadendi a veritate in omnibus alijs.

Iterum inquit:qui dicit mundũ eſſe infinitũ in quãtitate nõ videt ipſum habere neq3 principiũ neq3 eternũ neq3 nõ eternũ:⁊ qui dixit ꝙ mũdi ſunt plures:ↄtingit ei credere multa principia.i.plures deos. Senſus eſt:iſta cõſequentia valet:mũdus eſt infinite magnitudinis actu ergo non pẽdet ab aliquo principio:infinitũ.n.ſi eẽt nihil ſecũ ꝑmitteret:veluti ſi ſol eſſet ifinite calidus nihil relinqueret frigidum in vniuerſo. Itez ſi mundus eẽt infinitus aut eſſet cauſa:aut cauſatus:nõ cauſat⁹:quia ſic duo infinita eſſent:⁊ hoc nõ eſt cõceſſum:alietas n.exigit finitatem:quia exigit diſcretionẽ:⁊ diſcreta ſm ꝙ ſunt diſcreta ſunt finita ergo ſi infinitũ ẽ:ipſum a nullo principio deriuari ⁊ generari poterit. Amplius infinitum nõ habet principiũ extrinſecuz:quia ſic infinitũ eſſet finitũ:nec intrinſecũ:quia ſic materia ⁊ forma inuenirẽtur infinita. Rurſus ſi eſſent plures mundi:eẽnt plures celi primi ergo plures primi motus:ergo plures primi motores : ergo plura prima principia.

Preterea inquit:dicentes mundũ nouũ nõ poſſunt ponere generans niſi corpus:generans aũt eſt alterans:alterans aũt eſt corpus:⁊ ſic cõtingit querere de iſto corpore. Senſus ẽ: nõ põt poni mũdus nouus:quia generatio requiret locum ⁊ agens alterans materiã:impoſſibile eſt eniz nõ corpus tranſmutare materiã niſi mediãte celo.7. methaphyſice.31.⁊ quia ſentit Cõmentator nullam ſubſtantiam acquiri poſſe niſi per generationẽ:ideirco nõ ponit munduz nouum:⁊ ita peripatetice mundus ẽ eternus:quia Deus agit de neceſſitate nature: ⁊ nõ concurrit ad effectus cauſaruz ſecundarum niſi ſecundis cauſis mediantibus:at cũ deus creet:agat q3 libere ⁊ contingenter: ⁊ quicquid poſſit cauſa ſecunda mediante poſſit ipſe abſq3 fauore cauſe ſecunde eſt mundus ſimpliciter nouus:⁊ propterea certiſſimum eſt vnicuiq3 bene diſpoſito vel mundum eſſe ſimpliciter nouum : vel ipſum non depẽdere ab ali/

quo in genere cauſe efficientis.

Vlterius ait: diuerſitas cadens inter homines naturaliter in principijs mũdi & in narratione ſue nature eſt cauſa diuerſitatis in virtute in preterito tempore & futuro: id ẽ eſt ſi mundus ſit ſimpliciter nouus: dabit alius ſtatus q̃ preſens: ſi erit eternus: ſatiſfaciet preſens hominũ ſtatus: & reſurrectio hominũ ficta erit & imaginaria tantum: & proſequendo dicit: poteſt ſciri hoc non tãtum de phya ſed ex legibus: leges enim nõ ponunt niſi ſm̃ exiſtimationeʒ ponẽtis legẽ in principijs mundi: aut ſm̃ illud qd̃ videt melius eſſe hominib⁹ in fide: ſed debet tamen ponere fidem propalatã vulgo in principijs ſimilem fidei eius: ſi videt q̄ illud qd̃ propalanduʒ eſt hominibus eſt aliud a vero. i. quod predicabitur populo ſi erit conforme fidei predicatoris ſed non verum: non propter id erit fides: ſi autem vulgo non ſit propalanda niſi veritas: tunc illud quod ponet in lege ẽ fides eius: lex maumethi eſt ſimpliciter falſa: lex chriſtiana ſi mũdus eſt ſimpliciter nouus veriſſima exiſtit: atq̄ ſanctiſſima.

Amplius ait: minimus error cadens in principijs eſt cauſa maioris erroris i eis que ſunt poſt principia: quid ſi magnus error ſit in principijs: ideirco dici ſolet ſermonem in principijs debere eſſe longum: ſermo enim de principijs eſt ſermo de omnibus in potentia: & ita in ſciẽtia naturali qui pertranſit veritatem principiorum parũ: inuenietur plurimum in concluſionibus elongatus a veritate: huius exempluʒ ponitur in poſitiõe Democriti qui dixit principia nature eſſe corpora athoma minima: habet eniʒ plurimas ratiões Democritus in fauorem ſue poſitionis inter quas iſta eſt potiſſima ſcripta primo de generatione. 8. ad corpora indiuiſibilia ſtat vltimata corporum reſolutio nõ. n. ad puncta: quia punctum puncto additum nõ efficit maius: etiam ipſum corpus ex punctis eſſ; compoſitum: & quia punctus imobilis & corpus itidem omne eſſet imobile: & nõ ſuperſunt ſuperficies aut linee aut paſſiones: nam cum hec ſint nõ corpora: corpus ex nõ corporibus eſſet compoſitum: etiam paſſiões a ſubiecto ſeparari & ſeparatim exiſtere eſt impoſſibile: & ſi poſt totam corporis diuiſionẽ ſupereſſent ſole paſſiones: ille reſidue eſſent ſine ſubiecto: nec reſolutio ſtat ad nihil: nec ad magnitudines diuiſibiles ergo corpuſcula indiuiſibilia terminabũt diuiſiõem corporis vltimatam: ergo talia corpora indiuiſibilia erunt principia rerum naturaliũ: quare ad Democritum ſequebatur generationem eſſe aggregationem minimoruʒ & generationem & alteratiõem ideʒ eſſe: ergo ſi ſit error ẽt paru⁹ in pricipijs: maximus inde in effectibus conſpicitur.

Rurſus ait: potentia corporum ſequũtur magnitudines corꝝ: potentia. n. corporis infiniti ponit infinita. 8. phyſicoꝝ. 80. cũ in maiori quãtis ſit maior virt⁹. 8. phyſicoꝝ. 81. & ſi dicas. Cõtra: ergo maior quãtitas faciet ad augmẽtũ virtutis & reſiſtẽtie ꝯtra. 4. phyſicoꝝ. 84. vbi dr̃ quãtitatẽ nõ eſſe de principijs actiuis. Dico in augmẽto p ſolam rarefactiõem virtutẽ nõ maiorari nec potẽtiam: qr cõtinue eadem mã remanet & eadẽ forma: in vero augmẽto: qr adiũgit quantitas mã: forma & p ꝯñs virt⁹ & potẽtia vera eſt propõ Auerrois. 8. phyſicorũ. 80. hec. ſ. potẽtia infinita in corpore infinito creſcit per augmẽtum corporis in infinitum.

Poſtremo ait: infinitũ ſi eẽt: eẽt reꝝ principium: & ſi ita ſit nõ eſt impoſſibile: neq̄ extra rationẽ vt in ipſuʒ cadat diuerſitas: quoniã perſcrutatio dignior ẽ vt ſit in reb⁹ huiuſmodi & vt diuerſitas hominũ in eo nõ ſit mirabilis ſʒ naturalis. i. q̄ homines varia ſentiant circa eandẽ propoſitionem non eſt mirabile ſed naturale: cum id eueniat propter varias hominum complexiones: quibus variatis variatur intelligere humanum: primo de anima. 14.

Digreſſio.

Vt que de infinito tractãda ſunt clariſſime intelligantur induco quedam fundamẽta: primũ eſt: infinitũ capitur ſepe priuatiue: vt eſt linea a qua imaginẽtur puncta terminãtia eſſe ſublata que quidem linea ẽ vere & realiter & poſitiue finita: linea etiam circularis vnius pedis cũ careat termino quia in circulo nullus eſt punctus in actu: debet vocari infinita priuatiue: que nihilminus ẽ re ipſa finita. Et aduertẽdũ ẽ: ſi. A. & B. due exiſterẽt linee pedalis quantitatis & ab. A. auferuntur puncta i actu & nõ ex. B. vna nõ erit maior nec minor alia: inter duʒ negatiue: vt eſt punctus: qui eſt ñ quantus: proprie tamẽ loquẽdo punctus nõ eſt innatus dici finit⁹ aut infinitus: cũ finitus & infinitus tãtum magnitudinibus cõcedãtur. Infinitũ dicit poſitiue qd̃ per ſeparationem cuiuſcũq̄ partis finite ſm̃ eãdem quãtitateʒ procedẽdo i infinitum nũq̃ cõſumi poteſt: & quẽadmodum linea nõ dicitur i finita poſitiue: ex hoc quia careat pũctis ipſam terminãtibus: ita nõ dicit linea poſitiue finita ex hoc quia habeat pũcta actu ipſam terminãtia: quare nõ eſt vitium fateri lineaʒ poſitiue infinitam & finitã denominatiue: veluti ſolemus concedere eãdem lineam poſitiue finitã & priuatiue infinitam: itẽtio Ariſtotelis pſenti ſumma ẽ probare celum eſſe finite magnitudinis actu. Datur quidem infinitum cõtinuum i potẽtia: cuʒ ſit in infinitas partes proportionabiles quoduis cõtinuum diuiſibile: motus & tempus ſunt infinita in potẽtia & per inexiſtentiam partium & per earum ſucceſſionem: inuenitur quoq̄ quantitas diſcreta infinita in potentia: cum ſit numerus augmẽtabilis in infinitum: tum propter ꝯtinui diuiſionem: tũ pp reꝝ naturaliũ ſempiternaʒ ſucceſſionẽ.

Secundum fundamẽtum tale ſit: infinitis pro intẽtione infinitatis non cõceditur ratio principij di: eſt. n. ĩfinitas priuatio & negatio finis: & cum formamus iſtam propoſitioneʒ: ĩfinitum ſub ratiõe ĩfinitatis ẽ ignotũ: & comprehẽdamus terminos talis ppoſitiõis: eſt affirmãdum ĩfinitum pro itẽtiõe eſſe itelligibile.

Tertium fundamẽtuʒ eſt: ĩfinitũ. i. quãtitas carẽs terminis ꝯnominata ĩfinita rationem principij nullatenus habere põt: quãtitas n. cum ſit accidẽs principiũ eſſe nequit: at ſi ſubſtãtia magnitudini infinite ſubiecta ĩueniretur ipſa principium & nõ principiatũ eſſe diceretur: nõ cauſaret enim a forma: nõ a materia: quia materia ſemper informat aliqua forma: eſt auteʒ officiũ forme terminare: & talis ſubſtantia eſſet infiniti vigoris: ergo nõ pẽderet ab aliquo i genere cauſe finalis: & efficiẽtis: veruʒ qr iſta propoſitio: infinitũ actu ẽ claudit ꝯtradictioneʒ: exiſtimo ad ipſam duo ꝯtradictoria ſequi & infinituʒ eſſe principium & nõ eſſe principiũ.

Sententia Textus Cōmenti. 34. nullum corpus ſimplex infinitum actu eſſe poteſt: itidē neq̄ compoſitū de cōpoſito cōſtari: q2 qd magnitudine & multitudine finitis ↄponitur: finitū eſt: ſi. n. finitis finita addātur: tota eſſe finita neceſſe eſt: at compoſitum omne ex finitis corporib9 ſimplicibus magnitudine & multitudine tradit cōpoſitum: vt ſequētia declarabūt: ergo.

Auerrois primo dicit: antiqui dicētes ipſū eſſe differūt inter ſe: hi qdē ſubſtātiā cōſiſtētem dicūt ipſū eſſe. i. intelligētiā ſeparatam & nō pendētem ab aliquo ſubiecto: hi autem corp9 fecerūt infinite magnitudinis actu: dicē Albertus duo ſunt agēda in tractatu ſufficiēti quorū vnū eſt tradere veritatem p demonſtrationē: aliud eſt cōtradicere mētiētibus ↄ veritatē: & primū eſt ſufficiēs ſine ſcdo: nō autem ſcdm ſine primo.

Item ait: iſta ppoſitio: oē corp9 aut eſt ſimplex aut compoſitū aut eſt nota per ſe: aut iā declarata eſt ſupra enim oſtenſū eſt quinque inueniri corpora ſimplicia: at ex elementis certiſſimum eſt multa cōponi: & ſi oē corpus ſit aut ſimplex aut compoſitū: ſi dabit corpus infinitū: erit aut ſimplex aut cōpoſitū: & notāter dixit corpus ſimplex in hoc mundo nō cōponi ex corpore: q2 celū eſt corpus ſimplex & cōponit ex aīa & corpore: corpora omnia animata ex forma & corpore cōſtituūtur: inaīata ex materia & forma: cū. n. omnis forma ſit aut aīa aut nō aīa: forma que eſt aīa eſt actus corporis: forma nō aīa act9 eſt materie prime. 2. de anima. 6.

Iterum inquit: hec propoſitio manifeſta eſt in cōpoſito ex elemētis in actu vt cōpoſitio dictionis ex litteris. Elemēta ſunt quidē in mixto in actu truncato & remiſſo: cōparādo tñ elemētum dominās ad elemēta dominata: illud actu eſt in mixto: hec vero in potētia. Item cōpoſitio dictiōis ex litteris nō eſt vera mixtio: nam in vera mixtione quelibet pars mixti eſt mixta primo de generatione 86. elemēta ſi veniūt ad mixtionē corrumpūtur incōplete: quia iterum poſſunt redire ad loca propria: corruptū aūt perfecte non poteſt reuerti idē in numero. 2. de generatione. 70.

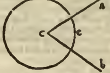
Sententia Textus Cōmenti. 35. nullū corpus circulariter motū pōt eſſe actu infinitū: q2 ſi ſic: infinitū ſpatiū ſeu infinita diſtantia eſſet pertrāſita tēpore finito: ergo infinitum ſeu infinitū ſpatiū eſſet finitū: naʒ ſi a centro terre trahātur due linee recte in infinitū: cū ille ſemper magis diſtent inter ſe: quanto longius protrahūtur infinita erit inter eas diſtātia: ſi igitur vna linea moueatur ad locū alterius: infinita diſtātia pertranſibitur: & hoc euenit quantūcūq̄ modicū infinitū corpus moueat̃ circulariter vnde ſi orbis ſolaris ſit infinitus & ſol moueatur p diſtantiā vnius palmi & imaginemur lineas egredi ētes a centro ad extremitates illius palmi protractas in infinitū: infinita diſtantia intercipiet̃: cōſtat ꝙ in tali motu ſimul erit ptranſita illa diſtātia palmalis: & quelibet alia maior cōphēſa inter illas lineas. Uel ordinet̃ rō iſto mō: facta hypoteſi ꝙ tale corp9 infinitū centrū hēret: (ſimplr. n. nō eſſet aſſignadū in eo cētrū neq̄ circūferētia: alioqn eſſet finitū) infinite ſm magnitudinē erunt linee exeūtes a cētro poſito & in eo angulū ↄſtituētes: vt a. cētro. c. corpis ifinite educte linee. c. a. & c. b. eēnt ſm longitudinē infinite: cōſtituerētq̄ in cētro angulum. a. c. b. eſſetq̄ earum diſtātia in circunferētia corporis infiniti. e. infinita: ſicut. n. finitarū linearū diſtātia atq̄ interceptū inter vtrāq̄ ſpatium finitū ē: ita infinitarum ē ifinitum: porro ifinita diceretur huiuſmodi linearum ifinitarum diſtātia: quia quātācūq̄ magnitudinē interceptā accipiendo & eam quotiens lubet repetēdo nūq̄ ab vnius extremitate ad alterius extremitatem peruenire poſſemus: neq̄ totā interiectam magnitudinē abſoluere: cū itaq̄ illarū linearum diſtātia eēt infinita: eam corpus circulariter motum pertrāſire deberet ſi completā faceret reuolutionem: nam earū vtraq̄ intra circūferentie corporis ambitum cōtineretur: at infinitā diſtantiā pertrāſire impoſſibile eſt ergo illud corpus circūferri non pōt: ſed prius oſtenſum ē aliquod corpus circulariter moueri: qd etiam de celo perſpectū eſt: ergo non eſt corpus circulariter motum infinitum: ergo ſi celū eſſet infinite magnitudinis actu & moueret̃ infinitū ſpatium pertranſiretur finito tpe.

Auerrois primo dicit: ſi diſtantia inter lineas infinitas eſt finita cōtingeret vt inueniatur magnitudo finita ex extrinſeco corporis rotūdi inter lineas infinitas ſm ꝙ ſunt infinite quoniam ſi inter eas eſſet magnitudo finita oporteret vt qd eſt inter eas ſit finitum: & ſi qd eſt inter eas finitum eſſet: eſſent linee finite. Senſus ē: linee que feiūgūtur latitudine infinita nō tāgūtur aliqua circūferentia extrinſecus: quia ſi eſſet circūferētia claudēs lineas egrediētes de cētro: tūc finiretur diſtātia latitudinum: corpus aūt infinitū nō habet finē in circūferentia qui ſit circūferētia finiēs. Et exiſtimo ꝙ ad corpus infinitum circulariter motū ſequatur ſpatiū illud interceptum eſſe finitum: quia terminatū: & infinitum: colligitur quoq̄ idē corpus haberet centrū: quia mouetur circulariter: & nō habere cētrum: quia nō habet circūferētiam.

Item ait: ſicut numerus ē infinitus qui caret fine & econuerſo: ita diſtantia illa ē infinita que caret fine & ecōuerſo. Senſus eſt: quēadmodū numerus diceretur actu infinitus: quia quocūq̄ accepto reſtaret maior actu numer9 accipiēdus & nūq̄ deueniretur ad maximū actu: ita & lineis infinitis intercepta ſuperficies diceretur infinita: quia quacunq̄ magnitudine actu accepta: maior actu que īter illas iaceret eſſet accipienda: vt nunq̄ ad maximā peruenire cōtingeret. Uerū autem eſt ꝙ qualibet magnitudine data minorē licet ſumere: maiorē nō licet: materia nāq̄ intra magnitudinē diuiſam incluſa ſi minorē velis efficere preſtat: vt in infinitum fiat extractio: ſi maiorem: facit forma vt in infinitū nō prodeat cremētum: in numeris vero minimus nō maximus datur: & cauſa quare in numeris deuenitur ad minimum ē: quia vnitas que eſt principium numeri eſt indiuiſibilis: abſtrahit enim vnitas a ſitu: vnde vnitas formaliter eſt ſimplicior puncto: licet realiter eſſet continuitas.

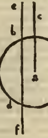
Iterum inquit: manifeſtum eſt vt ſit impoſſibile ꝙ ſit motus circularis: cōtingeret enim quando corpus rotundū moueret̃ ab aliquo puncto quouſq̄ reuerteret̃ ad idem ꝙ linee pertranſirent diſtantias infinitas: quoniā vnaqueq̄ earū reuerteretur ad ſuū locū. Senſus ē: ſi celū eſſet infinite magnū: nō moueret̃: ne infinitū ſpatium pertranſeatur tempore finito vna completa reuolutione: ſed celū mouetur ergo nō eſt infinite magnū: & per do/

ctrinaꝫ aſpectabileꝫ intelligit Auerrois perſpectiuā
⁊ addit Cōmentator cū ſol perfecte reuolutiōem cō
pleuerit: erunt ab eo pertrāſite diſtātie multitudine
infinite: quarū q̄libet erit infinita magnitudine quia
a cētro poſſunt infinite linee protrahi ⁊ inter quaſli/
bet duas infinita diſtātia comprehēditur: ⁊ mihi vi/
detur idem ſequi quantūcūq; modicū moueatur: q2
⁊ per illud modicum infinite linee poſſunt protrahi
a centro: quare ſi celū eſſet infinitū nullaten⁹ poſſet
moueri in girū: figura aūt hm̄ōi intelligunt que hic
approbata ſunt.

Sententia Textus Cōmenti.36. ſi celum
eſt infinitum magnitudo infini
ta pertranſitur perfecte tempore finito: quod eſt pe/
nitus impoſſibile: quia ſi tempus eſt finitum: ⁊ mo/
tus factus in eo eſt finitus ⁊ magnitudo etiā.6. phy
ſicorum.40. deducitur cōditionalis: imaginemur li/
neam quieſcētem ductam a dextro in ſiniſtrū ex vtra
q; parte infinitaꝫ: ⁊ inſuper vnam aliam egredientē
a centro in ſuperius infinitam: ⁊ moueatur iſta quo/
uſq; redeat ad punctum in quo eſt: ſicut oculata fide
videmus celum complete reuolui: cōſtat q̄ illa linea
mota tranſibit totam quieſcētem tēpore finito: quia
tempore finito redit ad punctuꝫ in quo eſt ⁊ anteq̄
tangat lineā quieſcentē mouebitur per aliquaꝫ partē
illius tēporis: ⁊ ſimiliter poſtq̄ abſoluet ab illa: ⁊ p
conſequēs due partes tp̄is in quo fit cōpleta reuolu
tio demūtur a tp̄e in quo trāſitur linea infinita quie/
ſcens: ac p hoc ipſum eſt finitū.

Cōmentum. 36. totum in hoc conſiſtit: ſi
a tēpore finito tēpus auffe/
ratur finitū: reſiduuꝫ tp̄us finituꝫ eſt: ⁊ ſi tēpus quo
fit motus eſt finitū: ⁊ motus ē finitus ⁊ magnitudo
que fertur eſt finita: hec enim tria tēpus: mot⁹ ⁊ ma/
gnitudo cōſimiliter ſe habēt in hoc q̄ eſt eſſe finituꝫ
vel infinituꝫ: ⁊ etiam quātuꝫ ad eſſe diuiſibile in infi
nitū: tempus tamen ⁊ motus pro fluxu forme pecu
liarem habēt cōtinuitateꝫ: cum partes temporis co/
pulētur ad inſtans ⁊ partes motus ad mutatum eſſe
a. magnitudine autem ſuaꝫ capiunt diuiſibilitateꝫ: ſ3
totum tēpus quo celuꝫ circularem cōplet reuolutio/
nem finituꝫ eſt vtpote viginti quattuor horaruꝫ: igi
tur ⁊ eius motus eſt finitus: ⁊ mobile itidem finituꝫ:
q̄d vt ratione ducēte ad impoſſibile planius cogno
ſcatur: ſit.c.b.d. corpus circulare circulariter motuꝫ
⁊ infinitum ſi poſſibile eſt a cuius centro.a. exeat li/
nea.a.c. verſus partem.c. infinita: intelligatur prete
rea linea.e.b.d.f. extra cētrū eiuſdē corpis deſcripta
eq̄diſtās linee.a.c. geſcēs ⁊ ex vtraq; pte infinita: nūc
ſic: corp⁹.c.b.d. circulariter motū ſuū pficit ſpatiū in
toto tp̄e: igitur huiuſmodi corpus pertrāſit atq; ab/
ſoluit lineam.e.b.d.f. aliquo tempore motus: eſt.n.
ea linea intra ſui ſpatij metas contēta: atq; toto ſpa/
tio minor: cum ipſa ſit minor dyametro eiuſdē corpo/
ris circularis: ⁊ dyameter ſit minor eiuſdeꝫ corporis
circūferentia: totum q̄d percurritur ſpatium ſuo am/
bitu cōcludente: ſed totuꝫ tempus quo corpus.c.b.
d. ſuum complet motum finitū eſt: nam idē eſſe poni
tur tempori quo celum diurnaꝫ peragit reuolutionē
q̄d eſt viginti quattuor horarū: ergo tempus quo cor
pus.c.b.d. pertranſibit lineam.e.b.d.f.a toto tēpo/
re motus finito ſubſtractū etiam ē finitū ⁊ totius tē/
poris pars: igitur ſpatium infinitū ſm rectū abſolui/
tur tempore finito: q̄d eſt impoſſibile: ſi igitur ipſum
corpus circulare eſſet infinitū ⁊ mūdus itideꝫ infini
tus: n̄ poſſet huiuſmodi corpus circulariter moueri:
cuius oppoſitū ſenſu cognitū eſt: figura huic rationi
deſeruiens talis exiſtat.

Sententia textus Cōmēti.37.⁊.38. ſi ma/
gnitudo vna iuxta alteram ſiue
etiam motam ſiue quieſcētē mota fuerit: ille due ma
gnitudines eodem tempore ſe abſoluūt: vt ſi magni
tudo.a.b. ſupponat magnitudini.c.d. ⁊ moueantur
ambe in oppoſitas partes ſcilicet vna i dextrā ⁊ alte
ra in ſiniſtram: aut vna quieſcente altera moueatur:
eodem tempore ſe pertranſeunt ⁊ ſimul vtraq; ad al
terius fineꝫ perueniūt: cū.n. ſuperpoſita aſſecuta fue/
rit finem magnitudinis ſuppoſite: etiā ſuppoſita ha/
bebit fineꝫ ſuperpoſite: q̄d ſi tales magnitudines in
contrariā partem moueant: vt vna in dextraꝫ: altera
in ſiniſtrā: velocius ſe abſoluūt. Si vero earum vna
quieſcat ⁊ altera equali velocitate moueat: ſicut cum
cōtranitebant: tardius ſe abſoluūt: q̄ cū mouebant
contranitēdo: imo vero duplo tardius: vt ponat ma
gnitudo.a.b. ſuperpoſita: ⁊ magnitudo.c.d. ſuppoſi
ta contraniti: illa in dextram: hec in ſiniſtrā ⁊ ſe abſol
uere in minuto: deinde ponatur magnitudo.c.d. q̄e
ſcere ⁊.a.b. moueri i dextrū equa velocitate qua pri
us mouebatur: quando.c.d. ponebat ſimul moueri:
magnitudo.a.b. abſoluet.c.d. ſolū in duobus minu
tis: duplo ſcilicet tempore ad tempus quo ipſaꝫ ab/
ſoluit cuꝫ ambe cōtranitebātur: quare tardius altera
q̄ vtraq; mota ſe abſoluūt: q̄d ⁊ in corporibus cir/
culariter motis locū habet: promptūq; eſt oſtēdere:
ſicut in his que recto motu ferūtur. Si igitur corp⁹
a. circulariter motuꝫ eſſet infinitū: tempore finito ab
ſolueret.b. circulū finitum circa centrū.e. deſcriptū:
quia circulus.b. minor toto tempore motus corpo/
ris.a. q̄d quidem tempus hic finitū eſſe ſupponitur
abſolueret: quare corp⁹ infinitū.a. e diuerſo abſolue
retur ab eodem circulo finito.b. in eodem tempore:
nempe ſi duarum magnitudinum vna iuxta alteram
lata fuerit: he eodem tēpore ſe abſoluūt: ergo eodeꝫ
prorſus tēpore primuꝫ abſoluitur a ſecūdo: quo pri/
muꝫ abſoluit ſecūdum: ⁊ ita infinitū corpus abſolue
tur a

tur a finito ⁊ tēpore finito: quod prius oſtenſum eſt impoſſibile: ⁊ nulla eſt differentia an infinitum circulum moueri ⁊ finitū quieſcere intelligamus: aut finitum moueri ⁊ infinitum quieſcere: aut infinitum contranitī finito: ſicut ſm aſtronomos motus ſperarum inferiorū contranituntur motui diurno primi mobilis.

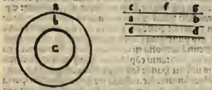
Auerrois. 38. primo dicit: cum poſuimus duas magnitudines ſm figurā predictā quarū altera ſit finita: altera infinita: impoſſibile eſt vt pertranſeat magnitudo finita per ſuum motum magnitudinē infinitā in tēpore finito. Senſus eſt: ſi linea finita pertranſit lineam infinitam: in eodem tēpore ab ea pertranſitur: ſed iſte trāſitus nō poteſt fieri tēpore finito: ergo ſi fiet: fiet tēpore infinito: ſi enim magnitudo trāſita tēpore finito eſt finita: ⁊ magnitudo non finita nō tranſibitur tempore finito. Contra: celum eſt magnitudo finita tpe infinito pertranſita. Reſpondeo celū moueri infinito tēpore per motum eiuſdē magnitudinis infinitis circulationibus.

Iterum ait. Sextus liber phyſicorum vocatur liber de motu: aut quia finis eius eſt perſcrutari de motu aut quia plura que continētur in eo ſunt de motu: aut ꝗ finis eius ſunt iſta duo. Voluit Themiſtius ex ſentētia Adraſti priora quinq̄ de phyſico auditu volumina de principijs eſſe inſcripta: reliqua tria de motibus: motus pro forma fluente: quia re ipſa eſt forma terminans motū: ⁊ cum vnūquodq̄ quod habet officium terminandi habeat ⁊ rationē principij: potuerunt tertius ⁊ quintus liber phyſicorū de principijs inſcribi: locus quoq̄ eſt finis eorum que tendūt ad ipſum naturaliter: menſuraq̄ locatorū extrinſeca. Tempus etiam putatur cauſa interitus ⁊ obliuionis menſuraq̄ motus de principijs itaq̄ quartus liber nominari potuit: reliqua tria volumina cum motum ſpeculentur pro fluxu forme: cui vere motus conditiones conceduntur: qui nec terminādi nec menſurādi per ſe habuit officium nō immerito de motu tres vltimi libri phyſicorum intitulantur.

Item ait. Et pnunciauit motū loco rei mote: quoniā ſequitur rem motā in priuatione ⁊ poſitione finiti. Senſus eſt: motus ſequitur rē motā in priuatione ⁊ poſitione finiti: quia ſi res mota eſt finita ⁊ motus: ⁊ ſi infinita ⁊ motus: ⁊ addo ꝙ motus eſt prior re mota: ſicut quantitas eſt prior ſubſtantia quāta: ⁊ ſi ſubſtātia prior ſit quātitate: vn̄ partes ſubſtātie quo ad entitatē ſunt priores quantitate: ſed in rōne partis poſteriores.

Rurſus ait: nulla eſt differentia in hac propoſitione vel ſi ponat altera iſtarū quieſcens ⁊ altera mota: aut ambe mote. Sēſus eſt: linee mote vna cōtra aliam pari velocitate citto inuicē ſeiunguntur: ⁊ ſi motū habeant lentū: nihil prohibet lineam motā verſus quieſcētē velocius eā pertrāſire ꝙ̄ ſi moueret verſus lineā in ꝯtrariū motā: ſed quomodocūq̄ ſit quo ad pn̄tē intentionē: nulla ē penitus in his differentia.

Preterea ait: cum pars ſecatur in tpe infinito: ⁊ quod ſecatur in tempore infinito eſt infinitum: neceſſe eſt vt partes motus per quas ſecant ſuum totum ſint infinite ⁊c̄. Senſus ē: ſi tempus hoc eſt infinitū: quo motū infinitū ſecat ⁊ ptranſit rē finitā: vel res finita motum infinitū: partes ⁊ motus ⁊ motiſ erunt infinite: ⁊ addit Commentator: rotundi finiti ex concauo: ⁊ infiniti ex conuexo omnem partē infinitā ex cōuexo: ex concauo vero finitā: ⁊ fatetur Albertus magnus linee infinite partes eſſe aliquotas. ¶ Et ſi quiſpiā ambigat nūquid ſi linea infinita foret quelibet eius pars infinita exiſteret: reſpondeo ꝙ nō: vbi. n. linea infinita reperiretur: in ea eſſet in infinitū parua linea: quia nō ſic parua: quin minor: veluti in caliditate ſumma caliditas infinite remiſſa inuenitur: exiſtimo etiam in linea infinita īfinitas eſſe partes quarū quelibet eſt infinita: vt ſi. a. linea protracta a centro verſus occidens infinita: ſubtrahatur vnū pedale: ⁊ iterū aliud: ⁊ vlterius relicta cōi doctorū ſententia puto in linea infinita nō eſſe plures partes finitas ꝙ̄ infinitas: in linea. n. infinita ſi eſſet: infinite eſſent partes finite: ⁊ infinite partes infinite: quia aliquot partes infinite: ⁊ n̄ tot quin plures: verū linea finita ⁊ infinita in genē quātitatis collocātur. ¶ Tandem Auerrois probat corpus infinitum nō poſſe moueri circulariter ⁊ nō poſſe aliquo alio motu moueri: figure huius ratiōis tales ſunt.

Sententia textus Cōmēti. 39. lineā cuius eſt finis ⁊ terminus infinitā eē impoſſibile eſt: ⁊ ſuperficiē terminis clauſam: item ⁊ corpus terminis contentū infinitū eſſe repugnat: at quicquid figurā habet: ſicut ⁊ omnis figura: finem habet ⁊ terminū: ergo nō poteſt circulus vllus eē īfinitus: ex quo cōſequitur corpus qđ circulariter mouetur infinitum eſſe nō poſſe.

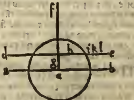
Auerrois primo dicit: nō imaginatur linea infinita niſi propter longitudinē que eſt in ea quaſi materia ⁊ genus: ⁊ cetera. Senſus eſt: cum ſpecies quelibet ex potentia ⁊ actu cōponatur: ex parte potentie eſt aliqua infinitas: ſed finitas omnimoda ex parte actus: vt plane docet Auerrois de linea: ſuperficie ⁊ corpore mathematico: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ Cōmentator dicebat. 6. phyſicorū. 15. motui celi vt motus nō repugnat maior velocitas: non pōt tamen motus celi vt talis motus velocitari: ſimiliter intelligentie vt potentie ⁊ virtutes ſunt poſſunt augeri in infinitū: ſed vt tales potētie ſibi repugnat augeri: vnde. 7. phyſicorū. 2. 5. metaphyſice. 27. multa ſunt poſſibilia in vniuerſali: nō in particulari.

Item ait. genus figure ē ſuperficies: manifeſtum eſt ꝙ nō pōt imaginari infinitum niſi ꝑpter genus qđ eſt ſuperficies nō propter differentiā que eſt ab vna linea vel a pluribus: ⁊ cetera. Senſus eſt: dicit ſuperficies genus figure: quia quarta ſpecies qualitatis in quantitate ſubiectatur: ⁊ propter hoc. 7. phyſicorū. 16. dicebat Auerrois: alteratio nō eſt ad qualitatē exiſtentē in quantitate. i. ad formam vel circa aliquid conſtantē figurā: vnde figura ſuperficialis terminat linea vel lineis: figura

corporalis terminaſ ſuperficie vel ſuperficiebus: cir/
culus in planis: ⁊ ſpera in ſolidis vna tantũ termi/
nantur ſuperficie: quã ob rem corpora celeſtia orbicu/
laria nõ ſperica dici merentur.

Amplius inquit: ĩpoſſibile eſt vt imagineſ corpus rotundũ infinitum ĩ ſicut eſt impoſſibile vt imagineſ pes infinitus: nõ eſt.n. pes niſi p eius figuram: ⁊ ſi imaginetur eſſe infinit⁹ in aliqua parte tunc nõ erit figuratus. Cõtra: pes ẽ pes p formã ſbalez ergo nõ p figurã. Solutio pes ẽ pes p figurã cõcomitatiue: vnaquãq3.n. formã ſub/ ſtantialẽ ſequiſ determinata figura.

Sententia Textus Cõmenti.40. ſit datũ corpus circulariter motũ infi/ nitum ſi poſſibile eſt a cuius.c. centro exeat a ſiniſtro in dextrũ protenſa linea.a.b.⁊ vtraq3 ex parte infini ta: preterea intelligatur altera linea quieſcẽs ſupra lineam.a.b. infinitã: ⁊ ſupra centrum.c. etiam a ſini/ ſtro in dextrũ porrecta cadens in puncto.g. que ſit d.e. demũ intelligatur tertia linea.c.f. a cẽtro ſurſũ erecta: diuidens continue lineam.d.e. ad motũ cor/ poris circularis ⁊ mota verſus punctũ.e. tunc ſic for/ matur ratio: corpus circulare ſuum motum perficere nequit niſi linea.c.f. totam lineã.d.e. abſoluat: ⁊ p/ tranſeat: prius eam diuidendo in puncto.h. deinde in puncto.i. poſtea in puncto.k.⁊ ita continue ĩ alio ⁊ alio puncto: nã linea.d.e. infinita nõ exibit circũ/ ferentiã corporis circularis infiniti: imo minor dya metro non tantũ cõplectitur ſpatiũ quãtũ eſt corpo ris infiniti ſpatiũ: ſed impoſſibile eſt φ linea.c.f. ab/ ſoluat lineam.d.e. infinitã tpe finito: alioquin ſpatiũ infinitũ ſm rectũ ptranſireſ tpe finito: ergo corpus circulariter motum infinitũ eſſe nõ põt ĩ figura hic deſcripta ratio hec plana eſt.

Sententia Textus Cõmenti.41.⁊.42.⁊ 43. tempus vnius circulatõis eſt finitum ergo ſpatiũ deſcriptum eſt finitum: pro/ portionabiliter.n. ſe habent magnitudo ⁊ tẽpus: ⁊ Auerrois ponderat ſequelas inter has propoſitio/ nes inuẽtas: ſi corpus ⁊ inane erit infinitũ ⁊ tẽpus tranſitus erit infinitũ: ⁊ ſi tempus eſt infinitũ ⁊ cor pus ⁊ inane finitum eſt: ⁊ iſte due cõditionales ſer/ mo ſunt cõuerſus actu: ⁊ Textus Cõmenti.42. con uertit potentia Textũ Cõmenti.41. vt clare expla/ nat Cõmentator in fine Cõmenti.42. oſtenſum eſt itaq3 celũ eſſe finite magnitudinis in actu ⁊ p con ſequens mundũ eſſe finitum.

Digreſſio.

Licet ſit certiſſimum rõnes Ariſto.⁊ Auer/ rois inductas probaſſe nõ eſſe ſm naturã poſſibile inueniri corpus actu infinitũ: diffi/ cultas tñ eſt nõ pretermittẽda nũq̃d deus ſm fidem poſſit p ſuã infinitã potẽtiã pducere magnitudinem actu infinitã: necnõ ⁊ multitudinẽ: ⁊ vtrũ Theologi tenẽtes corp⁹ infinitũ ſi eſſet: poſſe circulariter mo ueri poſſint ſatiſfacere rõnibus Ariſtotelis ⁊ Auer. quã quidẽ difficultatẽ ſcitu ⁊ attẽtione digniſſimã: multis intendo aperire documentis. Primũ eſt: vt paulo altius exordiar: nullũ naturatũ eſt imobile: ſi/ ue ſimplex ſit: ſiue compoſitũ: ſiue finitũ: ſiue infinitũ: hoc fundamento: hec propoſitio: naturatũ ẽ mobile: ẽ in ſecundo modo dicẽdi per ſe: ergo intelligere na/ turatum nõ mobile eſt intelligere naturatũ nõ natu ratũ: veluti comprehendere hominẽ nõ riſibilẽ ẽ cõ/ prehendere hominẽ nõ hominẽ: eſt aũt naturatũ fi nitum id qd proprijs clauditur terminis: at iſta pro/ poſitio: infinitũ naturatũ eſt: ſic explanaſ: aliquãtum in corpus dabile eſt: ⁊ in omni pportione aliquod cor/ pus exiſtẽs illud dabile corpus excederet: ⁊ illo cẽt omni proportione maius: ſi tale eſſet in rerum natu/ ra aſſignabile naturatum: ergo infinitum naturatũ ẽ.

Secundum documentũ ſit tale: nõ poteſt per quãtus potẽtiã inueniri infinitum naturatũ circulariter mobile ⁊ motũ. Tũ propter rationes Ariſtotelis adductas. Tũ q2 ſi ſic: idem haberet centrũ ⁊ nõ haberet: hĩet centrũ: quia moueſ circulariter: nõ haberet q2 ẽ infinitũ. ¶ Gre/ gorius Ariminẽſis p2io ſententiarũ diſtinctiõe.44. ſoluit rationes Ariſtotelis: ad quas dicit φ infinitũ ſpatium eſſe pertranſitũ põt dupliciter intelligi: vno modo ſic φ in eius tranſitu aliqua pars certa tranſeũ tis ſucceſſiue ↄmenſuret ſe infinitis partibus ſpatij ſibi equalibus ĩ quarũ vna ſit primo ⁊ aliqua vltimo pertranſita: alio modo ſic φ in eius tranſitu nulla cer ta pars tranſeuntis cõmenſuret ſe ſic ſucceſſiue infi/ nitis partibus et equalibus ſed quelibet finitis tan/ tum: quotcũq3 tñ vna ſe cõmenſurat aliqua alia euiſ/ dem quantitatis pluribus ſe cõmenſurat: itaq3 nulla eſt certe quantitatis que plurimis equalibus ſibi in illo tranſitu ſe cõmenſuret ⁊ nõ eſt aliqua que ſe tot ↄmenſuret quin pluribus aliqua alia ſibi equalibus ſe cõmenſuret: in primo ſenſu concedo φ ↄſequẽs ẽ impoſſibile ⁊ tunc nego conſequentiã: ad declaratio/ nem eius dico φ inter nullas lineas ſic tractas inter cipitur aliqua diſtantia infinita ſm illam dimenſionẽ qua tenditur ab vna in aliã cum impoſſibile ſit inter determinata extrema lineã protrahi infinitã: q2 tunc ille linee ſunt ex vtraq3 parte infinite ⁊ ſimiliter ſm omnem poſitionis differentiã in illo corpore infinito ſuppoſito aliquid eſſe tale poſſunt linee infinite pro trahi iccirco ipſum ẽ ſimpliciter infinitũ ⁊ inter nul las tales duas lineas interciptſ tanta diſtantia quin inter eaſdem intercipiatur magis maior a centro re mota ac per hoc inter eas nulla intercipiſ infinita ſz illam dimenſionẽ aut maxima ex quo vlterius patet φ in tali motu nulla pars. certe quãtitatis ẽ ipſi⁹ cor poris moti que infinitis ſibi equalibus partibus ſpa tij ſe cõmẽſuret: ſicut nullibi inter aliquas tales line as ſm tractum ab vna in aliam eſt diſtantia comphen dens infinitas partes equales alicui certe quãtitatis q2 nullibi inter eas eſt diſtantia infinita: q2uis diſtã tia tota inter eas cõprehẽſa ſit ſm lõgitudinẽ eaꝝ infinita. Diſtinctio ergo data a Gregorio nulla ẽ: φ ſcilicet magnitudo infinita nõ pertranſiſ: itaq3 in ei⁹ tranſitu certa pars linee mote tãgat infinitas partes ſibi equales linee quieſcentis: ſed bene pertranſitur infinita magnitudo: ad hunc ſenſum φ in trãſitu nul la eſt

la eſt certa pars linee mote que tangat partes linee quieſcentis quin plures alias ſibi equales tãgat alia pars linee mote: quia ⁊ ſi hoc verum ſit de partibus linee motis finitis que circulum finitum tantum poſ ſunt deſcribere: tñ huius linee mote ſunt īfinite ptes infinite īfinitos circulos infinite magnitudinis deſcribẽtes: imo īfinite magnos circulos dẽſcribẽt partes linee mote certe q̃ntitatis p infinitã diſtãtiam diſtantes a cẽtro. Et qd dicit inter lineas ptractas nõ eſſe diſtantiã īfinitam ſm dimenſionẽ que tendit ab vna in aliã: cũ īpoſſibile ſit inter determinata extrema ptrahi lineam infinitã: nihil eſt: q2 ad iſtã ppoſitionẽ: eſt infinitũ naturatũ circulariter motũ tanq̃ ad ppoſitionẽ claudẽtẽ cõtradictionẽ cõſequit diſtãtiam finitã ⁊ infinitã interceptas inter lineas de cẽtro egredientes: ſi eẽt ergo tale corp⁹ īfinitũ circulr motũ: ⁊ in eo eſſent imaginate tales due linee īfinite egrediẽtes a cẽtro: īter eas īterciperet vtiq3 ſpatiũ finitũ. Tũ q2 illud ſpatiũ eẽt terminatũ illis duabus lineis. Tũ q2 ponat ꝙ quãdo ille linee incipiũt egredi a centro cõſtituant triangulũ cũ linea tertia q̃ vna cũ illis recedat a cẽtro: que tertia in recedendo ſic creſcat ꝙ cõtinue maneat ſuper illis duabus lineis cũ quib⁹ cõſtituit triangulũ: quando ille linee per infinitũ ſpatiũ receſſerunt a centro: inter eas cadit ſpatiũ finitum: q2 figuratum figura triangulari ſed etiã cũ hoc inter eas interciperet ſpatiũ infinitũ: ex quo ille linee cõtinue elongant a centro ⁊ reddũtur infinite: claudit ergo cõtradictionẽ ponere infinitũ naturatũ. ¶ Itẽ ſi per quãcũq3 potẽtiam poteſt dari tale corpus infinitũ circulo motũ: ſpatiũ pedale trãſiretur in non tempore: ⁊ ita citto linea vna concurreret cum linea diſtante: veluti cum propinqua valde: ⁊ ita citto interſecaret: ſicut tangerent vnam lineam. Caſus a Modernioribus ſic ordinatur: a centro talis corporis infiniti protrahatur in infinitum linea .a.b. que cum illo corpore moto circumuoluitur: ⁊ extra centrum imaginetur vna linea infinita quieſcens que ſit .c.d. ⁊ ſit equediſtans ſiue parallella linee .a.b. ⁊ ſpatium inter eas pedale in latitudine ⁊ moueatur linea .a.b. verſus lineam .c.d. tunc proponatur iſta conſequentia: in principio motus linea .a.b. ſm ſe totam ⁊ quamlibet ſui partem diſtat pedaliter a linea .c.d. Et immediate poſt hoc non diſtabit ſed concurret cum ea: ⁊ interſecabit eã cum nunc ſit equidiſtans ei ⁊ immediate poſt hoc non erit equidiſtans ei ⁊ cum neceſſe ſit lineas nõ equidiſtantes concurrere ſi in infinitum protrahantur: ergo ſine tempore medio pertranſitum eſt ſpatium pedale per motum continuum: ergo linea .a.b. ita citto pertranſibit .e.f. lineam valde diſtantem: ſicut .c.d. lineam proximam: ergo linea .a.b. ita citto interſecabit lineam .c.d. ſicut eam tangeret. Et quemadmodum non poteſt inueniri infinitum naturatum circulariter motum: ita nec infinitum corpus mobile motu recto per quamuis potentiam dari poteſt: quia ſi ſic: infinitum eſſet finitum: quoniam in quolibet inſtanti temporis menſurantis motum localem rectum aliquis locus vel aliqua pars loci eſt relicta ſic ꝙ nulla pars corporis moti eſt in illo in quo tamen fuit aliqua ante inſtans illud: itez aliqua eſt acquiſita in qua primo immediate nulla fuit pars corporis moti ſi ergo infinitum corpus tali motu moueretur tam ex vtraq3 parte haberet ſpatium aliquod vltra ſe: ergo finitum eſſet: ergo infinitũ eſſet finitum.

Tertium documentũ ſit tale. Claudit contradictionez Deum habere poteſtatem pducẽdi magnitudinez: multitudinem: qualitatem infinitas: omne qd eſt in genere eſt finitum ⁊ limitatum: q2 ens anteq̃3 deſcendat in decem pñta partit per illimitatũ quod eſt Deus: ⁊ limitatũ3 qd deſcendit in decem genera: ſed illa tria enumerata ſunt in genere ergo ſunt finita ⁊ limitata. Itez ſi caritas poſſet augeri in infinitũ: vt cum ſit forma quedam inueniretur aucta in īfinitũ: ratio eſt Auerrois 3. phyſicoꝝ. 67. Item omne receptũ eſt quid finitũ3 ⁊ limitatum: ⁊ cuicunq3 tali repugnat infinitas: ſed oĩa accidẽtia ſunt recepta ergo eis repugnat īfinitas ergo. Rurſus nõ põt dari vltima pars pportiõalis cõtinui: ergo nõ põt Deus in qualibet pte pportionali hore pducere vnũ lapidez ⁊ pductũ cõſeruare: ⁊ pptereã iſte ppõnes cõcedunt ſm fidẽ in qualibet parte pportionali hore future poteſt Deus augere triãgulũ ⁊ circuluz cõſeruãdo eoꝝ figurã. Non põt Deus in qualibet parte proportionali augere triangulum ⁊ circulum cõſeruando eoꝝ figurã: veluti diximus. Quodlibet iſtoꝝ ꝯtradictorioꝝ poſſibile ẽ eẽ veruz: nõ tñ poſſibile eſt quodlibet iſtoꝝ ꝯdictorioꝝ eſſe verũ. Verũtamẽ tenenduz eſt ꝙ infinite magn⁹ erit quadratus ante finez hore: ꝫ in nullo inſtãti añ finem hore erit quadratus infinit⁹: ſed in quolibet inſtanti intrinſeco fuit aut erit finitus: ⁊ ſtatiz in fine hore nõ erit circulus: q2 eſſe circulum infinitum implicat contradictionẽ.

Quartum documentũ ſit tale. Rationes totius ⁊ partis: maioritatis ⁊ minoritatis: equalitatis ⁊ inequalitatis infinitis demandantur: ſi ſunt: Tum q2 linea infinita includit pedale ⁊ aliq̃d vltra ergo eſt totũ reſpectu illius: Tum q2 linea infinita ſimpliciter includit q̃cq̃d īcludit linea ſm quid infinita ergo eſt maior illa: Tuz q2 infinitũ habet rationem cõtinui: ergo ⁊ diuiſibilis in ptes. ¶ Et propterea dico primo: ptracta linea infinita a centro verſus oriens: que ſit .a. ⁊ linea .b. īfinita verſus occidens: veniant ad cõſtitutionem vnius recte linee ex vtraq3 parte infinite: conſtat huius .a. ⁊ .b. partes eſſe aliquotas: cum quelibet iſtarũ bis ſumpta illam menſuret. ¶ Dico ſecũdo: ſi per aliquotã partez eam intelligamus que ſumpta vel infinities ſumpta reddit totũ linee īfinite erũt ptes aliquote: quarũ aliqua infinita: aliqua erit finita: quare nõ cõſentio modernis exiſtimãtib⁹ infinitũ nec aliquotã: nec nõ aliquotã habere partez: ⁊ ex his cõſequitur .a. ⁊ .b. fundare pportionẽ ſubduplam ad lineam ex eis reſultantez: cuius linee ſimpliciter infinite ſunt medietates: nõ tertie: nõ quarte: nõ octaue. ¶ Dico tertio: ad infinituz cum implicet cõtradictionẽ ipſuz eſſe: ſequũtur varia contradictoria: ⁊ cum infinitum poſſit cõſiderari vt infinitũ ⁊ vt cõtinuũ: multe cõditiones cõcedunt infinito vt cõtinuũ: etiã ſi nõ cõuenirent infinito vt infinitũ. Diſtinctio tandez de toto quod ſepe ſumit pro illo qd includit aliq̃d ⁊ aliquid aliud: quod nõ eſt illud aliquid: quo modo infinituz põt eſſe pars alterius infiniti: ⁊ pro eo qd includit tot quot non includit aliud: quo pacto nulla multitudo infinita haberet rationem totius ⁊ partis: tollit dico iſta diſtinctio oẽs ambiguitates contingentes propoſito: hec pro oportunitate loci ⁊ tpis ad excutiendum dicta ſufficiant.

Sententia Tertio Cõmẽti.44.⁊.45.corpora ſimplicia motus recti ſũt finita: locus deorſum eſt terminatus: quia nõ magis receditur a circũferentia ꝙ̃ venire ad centrum: ergo ⁊ locus ſurſuꝫ eſt terminatꝰ ergo ⁊ intermedia: ergo nõ eſt corpus infinitum rectum: equantur.n.locus ⁊ locatum.4.phyſicoꝝ.30.

Auerrois primo dicit: loca ad que erunt hec corpora mota diuerſant ſm cõtrarietateꝫ ⁊ eſt ſuperius ⁊ inferius. Senſus eſt: ſurſum ſimpliciter ⁊ deorſum ſimpliciter ſunt cõtraria ſm lineam rectam longiſſimaꝫ: ſurſum ſm quid ⁊ deorſum ſm quid cõtraria exiſtunt ſm partes illiꝰ longiſſime linee recte: ⁊ arbitror cõtrarietatem eſſe in loco improprie tamen ſm alias poſitionis differentias: ſm quaꝫ quidem cõtrarietatem fit motus localis ad latus inter dextrum ⁊ ſiniſtrum: ⁊ inter ante ⁊ retro: quare non oportet cõtrarietatem requiſitam ad motum eſſe inter actiua ⁊ paſſiua adinuicem: diſtantia enim formalis ⁊ cõtrarietas quedam eſt inter qualitates alteratiuas: alia inter formas motiuas: alia inter qualitates ſecũdas cõſequentes actionem qualitatuꝫ primaruꝫ.

Item ait. Si alterum duoꝝ cõtrarioꝝ fuerit terminatuꝫ: neceſſario erit ſecũdũ terminatuꝫ: ⁊ hoc manifeſtuꝫ eſt ex deſcriptione cõ/trarioꝝ que ſunt in fine remotionis: ⁊ cum vtrũqꝫ eoꝝ maxime diſtet cõtrarietate extremi ad extremũ neceſſe eſt vt ſit equaliter in contrarietate: ſcilicet vt neutrum ſit fortius reliquo: ſed cum poſuimus alterum eoꝝ finitum: ⁊ alteruꝫ infinitum: nõ cõtraria/bunt ſibi equaliter: quoniaꝫ forma cõtrarietatis que eſt in altero eoꝝ nõ eſt equalis forme cõtrarietatis alterius ſm ꝙ ſunt cõtraria: ⁊ manifeſtum eſt per ſe ꝙ ſunt in eodeꝫ gradu cõtrarietatis: ⁊ ſi non: non in fine diſtabunt: poſſibile enim eſſet addere ſup minorem vt eſſet magis cõtrarium: quia finito vt finitum põt fieri additio nõ tamen vt tale: propter celuꝫ cui nõ poteſt fieri additio: ⁊ tunc ideꝫ haberet plura cõ/traria determinatuꝫ ſcilicet ⁊ indeterminatũ: ⁊ illud quod erat poſitũ in maxima diſtantia nõ eſſet ita: qđ eſt cõtrarium poſitionis dicte ab aduerſario. Senſus eſt: dico primo: ſi vnuꝫ cõtrarium fuerit terminatum ⁊ reliquũ: quia oẽ qđ gñãtur: generaẽ ex contrariis: ⁊ omne quod corrũpitur deſinit in contrarium: appetit eniꝫ formaꝫ materia quaꝫ nõ habet: quoniã habet formam illi contrariaꝫ: ⁊ hoc eſt quod dicitur primo phyſicoꝝ.44.terminatuꝫ agit in terminatuꝫ: ⁊ patitur a terminato: ⁊ vocantur contraria in fine remo/tionis ſurſuꝫ ſimpliciter ⁊ deorſuꝫ ſimpliciter: quia terminant lineaꝫ rectaꝫ longiſſimaꝫ protractaꝫ a centro: vſqꝫ ad cõcauum celi: maxima item diſtantia eſt in qualitatibus extremis reſpectu mediorum que ex extremis formaliter componuntur. Dico ſecũdo: contraria dicuntur eſſe equalia in cõtrarietate: quia ſi latitudo caliditatis ſit vt.8. etiam latitudo frigiditatis: latitudo namqꝫ non plena vno contrario: impletur altero: cum contraria ſint compoſſibilia ſm eſſe truncatum: ⁊ ſi reperitur aliquod corpus deter/minans ſibi caliditatem ⁊ leuitatem ſimpliciter: in/uenitur ⁊ corpus limitans ſibi frigiditatem ⁊ graui/tatem ſimpliciter: ⁊ dictis duobus contrariis vno finito ⁊ altero infinito non eſſet inter ea equalis ꝓ/portio: cum infinitum poſſet agere in finitum: non finitum in infinitum. Ignis autem ⁊ aqua con/trarias qualitates ſibi primo determinãt ſm quas poteſt inter ea eſſe actio ⁊ paſſio: ⁊ cum maxima diſtantia cõperiatur ſolum inter extrema finita: non poteſt contrarietas reperiri inter finituꝫ ⁊ infinitũ: nam diſtantia inter finitum ⁊ infinitum eſt infinita. Dico tertio: dicuntur cõtraria eſſe equalis virtutis: non vt Moderni dicunt: quia vnuꝫ non excedit ali/ud in infinita proportione: ſed quia caliditas copu/latur raritati: ⁊ frigiditas denſitati: ideo ea propor/tione denſitas materie iuuat ad actionem qua caliditas maioris eſt actiuitatis frigiditate: nõ ſunt itaqꝫ ꝯtraria equalis ꝑfectionis ⁊ virtutis ceteris paribꝰ ſunt.n.ꝯtraria ſpecie diſtincta: ſpẽs aũt ſunt ſicut nume/ri.10.methaphyſice.10.

Iterum ait: quia eſt.n.mediũ: cuꝫ equaliter diſtet ab extremis manifeſtum eſt ꝙ eſt terminatũ.i.locus vocatus inferius eſt terminatus: quia eſt medium: eſt aũt locus cuius mediũ: nã omnia grauia deſcendũt ex omni parte celi cõſimili deſcenſu: cũ cauſent angulos rectos ſperales ad ſu/perficies rotũdas que ſunt ſup terrã ex omnibꝰ partibus celi: deſcẽderent aũt grauia ꝑ lineas eqdiſtantes ⁊ non eſſet locus inferior determinatus: ſi celũ eſſet quadrate figure: tamen manifeſtum eſt per ſenſum: celũ eſſe ſpericũ aut parteꝫ ſpere.ſ.medietatẽ ſpere: ⁊ hoc non põt eſſe: qꝛ celum eſt ꝑfectum: ergo cũ hoc ſit manifeſtũ neceſſe erit ponere partes celi eſſe diuerſas in centro.ſ.⁊ circũferentia: quia centrum eſt indiuiſibile: circũferẽtia vero diuiſibilis: ergo lo/cus deorſum erit terminatus: qꝛ celum eſt ſpericuꝫ: tunc ſic: locus inferior eſt terminatus ergo ⁊ ſuperi/or inquantũ eſt cõtrarius cõtrarietate ſcilicet extremi ad extremum.

Amplius inquit: põt aliqs dicere ꝙ locus inferior nõ videẽ terminatꝰ: do/nec cõcedaẽ ꝙ celũ ſit ſpericuꝫ aut ps ſpere: ſed hoc poſito poſitũ eſt oẽꝫ locũ terminatũ eſſe: iaꝫ ergo ac/cepta eſt res in declinatiõe ſeu declaratiõe ſua.i.vr Ariſtoteles petere pricipiũ ⁊ cõmittere circulum: qꝛ inquãtũ ſupponit celũ eſſe ſpericũ: ſupponit ẽt locũ ſimplr ſurſum eẽ terminatũ: vt ẽt ꝓbare Ariſtoteles locũ inferiorẽ eſſe terminatũ: per locũ ſuꝑiorẽ: ⁊ ſu/periorẽ eẽ terminatũ ꝑ locũ iſeriorẽ. Solutio eſt: di/camus inqt ꝙ locus ſuperior quem vult declarare eſſe finitũ nõ eſt qđ eſt inter terrã ⁊ celũ: manifeſtuꝫ eſt enim ꝙ hoc eſt finitũ.ſ.ꝙ locus cõprehẽſus a ce/lo eſt finitꝰ: ſed vult declarare ꝙ iſte locus cum loco celi nõ eſt infinitus.i.ꝙ locus ſuperior ſi ſit locꝰ vbi eſt celum: igꝛ eſt finitus: celum enim ſi ſit in loco ẽ in ſuperiori: ſed ſi iſte locus eſt infinitus ꝯtinget vt lo/cus inferior ſit infinitus: ſed locus inferior eſt finitꝰ ergo locus ſuperior. Videtur ergo Auerrois inue/re diſtinctionem de loco ſuperiori: alter eſt cõcauuꝫ celi: alter vel eſt centrum mundi quod eſt locus celi vel eſt ſpatiũ imaginatũ amplecti celum: primo mo/do locus ſuperior eſt manifeſtus: ſecũdo modo ꝓba/tur. Contra: concludit locum ignis eſſe finituꝫ ⁊ ter/minatũ: ⁊ ille locꝰ eſt ſuperior primo mõ: ergo. Qua/re dicerem ego ꝙ melius locus eſt terminatus: quia non contingit longius pertranſire recedendo a celo ꝙ̃ peruenire ad medium: ſed licet implicite in hac probatione includatur concauum celi eſſe finitũ: nõ tamen inquãtum locus leuium: ſed infertur deinde locũ ſuperiorem eſſe finitum: inquantus locus ſupe/rior eſt cõtrarius loco inferiori cõtrarietate extremi ad extremũ

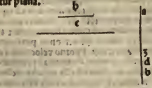
ad extremū: vult ergo Cōmentator q̄ hic nō probet locū ſuperiorē primo modo eſſe finitū niſi vt eſt contrarius loco inferiori: ſed ſimpliciter et abſolute probatur locum ſupiorē eſſe finitū ſecūdo modo. Tum quia celū eſt ſpericū ergo centrū mūdi eſt terminatū. Tū q̄r datur corpus ſimplr graue cui⁹ locus eſt terminatus: ergo dabit corpus ſimpliciter leue: ſiue id ſit ignis ſiue aliud: cuius locus ſuperior erit terminatus: et hoc eſt quod dicit Auerrois in principio cōmenti: et primo declarat q̄ corpus inferius ſcilicet terra eſt terminatum: et ſimiliter corpus ſuperius. ſ. ignis aut aliud.

Rurſus. 45. ait: medium in hoc ſermone dr̄ ſm tres intētiones: ſm locum inferiorē et ſm mediū ſpere et ſm mediū qđ eſt iter duo extrema: vnde locus inferior qui eſt loc⁹ nālis grauium et medium ſpere idem ſunt re: ratione ſolum diſtincta.

Sententia Textus cōmenti. 46. vſq; ad 57. ſat in hoc: intēdit Ariſtoteles pbare nō dari corp⁹ graue īfinitū: hac demonſtratione: q̄r illius grauitas aut eēt finita aut infinita: ſi finita: tunc finiti et īfiniti eēt equalis grauitas. Itē finiti eēt maior grauitas q̄ īfiniti. Itē inequaliū corporū eēt equalis grauitas: q̄ aūt illi⁹ nō ſit grauitas īfinita pbabit a. 51. vſq; ad. 55.

Auerrois pcº dicit: motus rectus impoſſibile eſt vt ſit infinitus: ergo īpoſſibile eſt vt grauitas ſit īfinita. Sēſus eſt: ſi mot⁹ vn⁹ numero rectus ſit īfinitus in duratione: et virt⁹ motiua erit infinita in duratiōe: tunc ſic: virtus motiua ē īfinita in duratiōe et eſt ī magnitudine ergo eſt infiniti vigoris. 3. caplo de ſubſtātia orbis. Itē motus rectus eſt infinitus ex ſe. i. eſt in momēto ergo virtus motiua eſt infiniti vigoris.

Snīa Text⁹ cōmēti. 47. ponat corpus graue īfinitū. a. b. et eius grauitas ſit. c. et accipit loco grauitatis lineā: q̄m linea eſt diuiſibilis: ſumatur corpis. a. b. grauitas aliqua finita: ſit. b. d. id corpus finitū: et eius grauitas. h. tunc ſic: grauitas h. eſt minor grauitate. c. q̄r grauitas minoris corporis eſt minor grauitate maioris corporis eſt. n. grauitas partis minor grauitate totius: finitum aūt eſt pars infiniti: ergo et grauitas finiti eſt minor grauitate īfiniti: duplicemus minorem grauitatem multotiens quouſq; ſit equalis grauitati maiori aut maior minori: et cum imaginati fuerimus menſurationem maioris per minorem grauitatem quouſq; conſumatur manifeſtum eſt q̄ etiā menſuramus per corpus minus in quo eſt grauitas minor magnitudinem finitam maiorem. b. d. que ſit. b. z. ergo non perueniemus ad grauitatem equalem grauitati corporis infiniti perueniemus ad corpus finitum: ergo finiti et infiniti eſſ; equalis grauitas: figura hac ratio hec redditur plana.

Eſt obſeruandum: cū potentia rei eſſentialis attēdatur penes multitudinē forme: ceteris paribus: eadem tamen forme multitudo aliquando maioris aliquando eſt minoris potentie ad agendum et reſiſtendū ſm q̄ corporis cuius eſt forma ptes ſunt ppinquiores vel remotiores: et ſm q̄ eſt in corpore ſperico vl' quadrato: in maiori ergo corpore erit maior virtus ſaluata in ceteris paritate: iccirco ſi erit vnum corpus infinitum: illud in infinitum duplicari poterit ſupra omnem magnitudinem finitā: et potentia talis corporis in infinitum quācunq; potentiam finitam facile ſuperabit: et hec eſt cauſa q̄ dicitur. 8. phyſicorum. 81. potentiam corporis finiti et infiniti non eſſe comparabiles: corporis ergo infiniti virtutem neceſſe eſt eſſe infiniti vigoris: ergo non poteſt corpus infinitum graue habere grauitatem tantum finitam. Contra: capta grauitate vt. 8. quam per partes proportionales dupla pportione in partibus pportionalibus hore Deus creet in infantis pedalibus corporis infiniti. Solutiones ad hanc difficultatem modernorum nulle ſunt: videlicet q̄ concluſio Ariſtotelis intelligatur de corpore vniformiter graui: quia dicit Ariſtoteles id verū eſſe ſiue corpora ſint conſimilium ſiue diſſimilium partium: non poteſt ēt cōcedi illā grauitatē infinitam eſſe extenſiue: finitam intenſiue: quia Ariſtoteles vult grauitatē corporis infiniti mouere in inſtanti: que quidem neceſſario eſt infinita intenſiue: quare dicerem ego caſum illum eſſe impoſſibilem ſm rem; datur enim realiter loquendo minima qualitas et grauitas corporis infiniti quācunq; grauitatē finitam in infinitum ſuperat.

Sententia. 48. 49. 50. ſiquis dixerit infinitum corpus grauitatem habere finitam: cogetur concedere nedum corporis finiti et infiniti eſſe equalem grauitatem: imo finiti maiorem eſſe q̄ infiniti et inequaliū corporum eſſe equales grauitates. Si itaq; grauitas corporis īfiniti ponatur finita: ſit dupla grauitati corporis finiti: quādo quidem ſit certa finiti ad finitum pportio: capio corpus finitum duplum ſm molem ad primum corpus finitum aſſignatū: cuius etiam grauitas ſit dupla ad grauitatem illius corporis finiti: ſupponatur enim eadem eſſe proportio magnitudinis ad magnitudinem et grauitatis ad grauitatem: ergo corporis finiti et īfiniti eſt eadē grauitas: capiatur deinde corpus triplum ad illud corpus finitum ergo corporis finiti erit maior grauitas q̄ infiniti: et nihil intereſt ſi huiuſmodi grauitates corporis infiniti ponantur eſſe cōmenſurate et vniformes: vel incōmenſurate et difformes: nam ſemper idem ſequetur propoſitū: corporis ſcilicet infiniti grauitatem eſſe infinitam. Unde ſi ſit corpus. a. e. diuiſum in quattuor quartas quarum quelibet habeat grauitatē vt quattuor ea eſt cōmenſurata: nam equalium magnitudinum eſt equa grauitas: at ſi ſit corpus quod diuidatur in quattuor quartas: et prima ſit grauis vt quattuor: ſecunda vt quinq;: tertia vt ſex: quarta vt ſeptē ea eſt incōmenſurata: nam non qualis eſt proportio magnitudinis ad magnitudinem ea eſt grauitatis vnius ad grauitatem alterius. Siue ergo corporis infiniti ſit grauitas cōmenſurata ſiue incōmenſurata habetur intentū. Quare ſi ſit corpus infinitū ꝯſimilium ptiū ſequitur incōuenientia dicta: nō ex hoc q;

tale corpus ſit cōſimiliū partiū: q2 cōcedentes dari corpus infinitū illud potuiſſent cōſtituere cōſimiliū partiū:ſed ex hoc: q2 eſt infinitū: ⁊ hoc eſt ꝙ Auerrois dicit in fine.49.hec demōſtratio fundata eſt in eo qđ declaratū eſt in priorib9 analecticis ſcilȝ ꝙ falſum impoſſibile nō ſequit ex falſo poſſibili.Euidentiſſime ergo a.46.vſq3 ad.51.declaratum eſt corpus infinitū ſi graue fuerit habere grauitatē infinitam: ⁊ ſi leue habere leuitatem infinitam ⁊ vniuerſalr in ſimplicib9 corporib9 eadē eſt totius ⁊ partis ratio. In corporibus etiā eiuſdē ſpeciei cōſimiliū ptium: corporis maioris eſt maior virtus.

Sententia. 51.vſq3 ad.55.ſtat in hoc: infinitatem grauitatē aut leuitatem eſſe impoſſibile eſt: q2 ſi grauitas finita aliquāto tpe ⁊ aliquāto mouet ſpatio aliquod mobile: dupla grauitas idem mobile eodem ſpatio mouet in tempore ſubduplo:ſeruatoq3 mobili eodem quantum creſcit vis motiua tantum decreſcit tempus.Et mobile ſequitur excellentias ⁊ ꝓportiones virtutū mouentium: vt quanto virtus mouens eſt maior: tanto mobile mouetur velocius: at grauitas infinita ſupra omnem ꝓportionem ſuperat vim motiuam grauitatis finite; ergo grauitas infinita mouet in non tempore: quod inde ad tempus nullam habet ꝓportionem: aut ipſa mouet in tempore minimo potentiali: nullum aūt eſt minimū tempus ſimpliciter: vt neq3 minima linea: ⁊ in nō tempore nō pōt celebrari motus localis: ergo nō pōt eſſe quoquo pacto infinita grauitas: neq3 ea pōt quicq3 mouere ꝙ ſi quis dixerit grauitatē infinitā mouere in tempore: ſequetur grauitatē finitam ⁊ infinitā equali tempore mouere: ⁊ etiam grauitatē finitam in minore tempore q3 infinitam: ſit grauitas infinita.a.finita.b.cū vtraq3 moueat in tempore habent adinuicem mouendi aliquam ꝓportionem: quemadmodū tēporis motus vnius ad tempus alterius eſt ꝓportio: vt ſit virtus mouendi.a.dupla ad virtutem mouendi.b.ſumo.c. duplam grauitatem ad.b.⁊ ſumo.d.triplam grauitatem ad.b.tunc.a.⁊.c.mouebunt equali tēpore: ⁊.d. in minore tpe q3.a.ergo impoſſibile eſt grauitatem aut leuitatem infinitam eſſe.

Auerrois. 51.dicit: proportio grauitatis ad grauitatē eſt ſicut temporis ad tempus.Senſus eſt: ꝓportio temporū inuicem eſt ſm grauitatū ꝓportionē: vno tantum in his cōſiderato diſcriminet quia creſcente grauitate decreſcit tēpus: ſi enī tanta grauitas mouet in tanto tempore: grauitas duplicata idem mouebit in duplo minori tempore: ſtante eadem figura: ⁊ eadem medij diſpoſitione: neq3 ex preſenti loco colligit dari minimū tempus: cum ſit cōtinuū ⁊ diuiſibile in infinitū: ſed ſenſus ē vt Auerrois exponit: tēpus minorari ꝓportionabiliter ſm augmentum grauitatis: ⁊.3.phyſicorum.6.per minimum tempus ſenſibile intelligebat Auerrois inſtans: quia nihil de tempore actu habemus niſi inſtans.

Auerrois. 52.⁊.53.ꝯcludit: corpus graue infinitū nō eē grauitatē infinitā: q2 illa aut moueret in inſtanti ⁊ hoc ē impoſſibile: eſt.n.motus localis eſſentialiter ſucceſſiuus ⁊ affirmatio vnius partis prioris infert negationē alterius poſterioris: ſicut in tpe: ⁊ hoc non: q2 tunc finita grauitas pari velocitate ⁊ velocius quoq3 mouere poſſet q3 infinita.

Sciendum his rationibus cōuinci poſſe Deū eſſe finiti vigoris: quarum vis ſtat in hoc. Qualis eſt ꝓportio virtutis ad virtutem: talis eſt mobilis ad mobile: ſed virtus finita mouet mobile finitum ergo infinita infinitum. Amplius: qualis eſt ꝓportio virtutis ad virtutē talis eſt temporū menſurantiū motum: ſed virtutis finite ad infinitam nulla eſt ꝓportio: ergo nec menſure ad menſuram. Rurſus ſi tanta virtus in tāto tēpore ⁊ maior in minori: ergo infinita in nullo: ergo motus erit in inſtanti.

Auerrois 54.ait: ex hoc apparet ꝙ omnia corpa ſunt finita: corpora enim ſimplicia ſunt tria: graue ⁊ leue ⁊ neutrum: ⁊ queſtio hic eſt vna ⁊ illic.3.phyſicorum eſt vna: ⁊ eſt notitia iſta firmiſſima copulata cum ea que habet. 3.phyſi.

Digreſſio.

Quia Auerrois aſſeruit.51.ꝓportionē grauitatis ad grauitatē eſſe ſicut temporis ad tps ⁊.52.dictum eſt mobile ſequi excellentias ⁊ proportiones virtutum mouentium: ꝓpterea non immerito dubitatur nunquid velocitas in motibus inſequat ꝓportionem ꝓportionū potētiarū mouentiū ſupra reſiſtentias: quam quidē difficultatem multis aperiam fundamentis. Primū ſit tale: in omni motu locali reſiſtentia inuenit: ⁊ cum in elementis non ſit reſiſtentia intrinſeca: non poterunt ipa abſq3 ſubſidio medij motus habere naturalis: ⁊ eſt reſiſtentia cauſa p ſe ſucceſſionis motus: ſiue reſiſtentia intrinſeca ſit: que inuenitur in illis que p ſe diuiduntur in ptē p ſe mouentem ⁊ ptem p ſe motam: ſiue ſit reſiſtētia extrinſeca que motui eorum que non diuiduntur in ptem p ſe mouentē ⁊ ptem p ſe motam neceſſario cōceditur: ſublata enī a motu locali reſiſtentia: motus localis eſt momētaneus: quia ſtante infinito exceſſu motus eſt in infinitū velox ⁊ intenſus. Eadē quoq3 res mota pari velocitate a virtutibus inequalibus moueret: ab eodē etiā motore idē cuiuſcūq3 eēt magnitudinis equa moueretur velocitate: ⁊ quēadmodū reſiſtētia cā ē p ſe ſucceſſiōis mot9: ita ꝓportio potentie motoris ſupra reſiſtentiā moti cā eſt p ſe velocitatis vel tarditatis motus: nō potuit.n.mediū eē cā p ſe velocitatis vel tarditatis: nec grauitas ⁊ leuitas: nec exceſſus quo vna potētia ſupat aliā. Et rōē ſtāte mediorū paritate inueniunt motus inequales varietatis potētijs motiuis. Et ꝯceſſis grauitatib9 ⁊ leuitatibus equalib9 pp mediorum varietatē reperiūtur mot9 inequeueloces. Ex maiori quoq3 exceſſu nō ſeruata i ceteris paritate mior velocitas ſepe ꝓuenit.

Secundum documentū ſit tale: Velocitas in motib9 inſeqt ꝓportionē ꝓportionū potētiarū mouētiū ſupra reſiſtētias: ita ꝙ ꝓportiōes potētiarū mouētiū ⁊ velocitates i motib9 eodē ꝓportiōis ordie ꝓportionāt. Tū q2.4.phyſi.71.cā diuerſitatis ⁊ eqlitatis motuum eſt equalitas ⁊ diuerſitas proportiōis motoris ad rē motam: ⁊ in fine cōmēti: diuerſitas motuū i velocitate ⁊ tarditate ē ſm hāc ꝓportionē q̄ ē iter duas potētias: motiuā.ſ.⁊ reſiſtētiā. Tū q2: ꝓportio velocitatū i motib9 nō ſeqt exceſſū potētie motoris ad rē motā: q2 vbi nō eſſet eqlis exceſſus nō eēt equalis velocitas: ⁊ ſit virt9 motiua vt. 8.tāta ſi mouēt velocitate mobile vt.4.q3ta mouēt vt9 vt.2.mobile vt vnū: ⁊ p excellētias ⁊ exceſſum potentie motoris ſupra mobile intelligit

intelligit Ariſtoteles proportioné maioris inequalitatis qua potentia motoris excedit ſiue excedit potentiam rei mote. Cum qꝛ ꝓportio velocitatū i motibus nó inſequit ꝓportioné exceſſus potētie motoris ſupra potētiā rei mote. nā mouens mouet mobile p. ſuam totā potentiam ⁊ non per exceſſum ſue potentie: ⁊ ꝑ ꝓportioné exceſſus potentie motoris ſupra mobile intelligit Auerrois ꝓportioné maioris inequalitatis: qua potētia motoris excedit potētiā rei mote. Cum ꝙ velocitas in motibus nó menſuratur penes ꝓportioné potentiarū mouētiū inter ſe: quia ab equalib⁹ potētijs inequales cōſurgūt velocitates: variatis medio ⁊ reſiſtētia: nec penes ꝓportionem reſiſtentiarū inter ſe ob eādé rōnem: lꝫ ſepe ex diuerſitate ꝓportiōis reſiſtentiarū iudicemus velocitatem vel tarditaté motus: inquantū ſcilicet reſiſtentie inter ſe ꝓportionate comparantur ſuis potentijs motiuis ſm maioré vel minorem ꝓportioné. ¶ Cōtra. 4. phyſicorū. 72. vult Ariſto. ꝙ manentis eodé motore ⁊ medijs variato penes maioré ⁊ minorem ſubtilitaté ꝓportio velocitatū i motib⁹ inſequitur ꝓportioné mediorꝫ: ⁊ infra. 66. inqt: ab eodé agéte ſupponaſ in pluri ⁊ minori tempore maius ⁊ minus pati quecūqꝫ ꝓportionabiliter tempori diuiſa ſunt: ⁊. 7. phyſicorꝫ. 35. ſi aliqua potentia mouet aliquod mobile p aliqd ſpaciū in aliquo tempe: eadeꝫ potētia mouebit medietaté mobilis p duplū ſpatiū in equali tempe: ⁊ p idem ſpatium in medietate temporis: ⁊ locis allegatꝫ videſ velle Ariſtoteles ꝙ manente eodem paſſo velocitas in motibus inſequatur ꝓportioné motorꝫ. ¶ Solutio eſt: exiſtéte eodé motore: ſiue eodé paſſo: ꝓportio velocitatū in motib⁹ ſequitur ꝓportioné paſſorꝫ in reſpectu ad agētia.

Tertium documentū ſit tale. Non eſt verū ſm doctores de via cōi ꝙ potētia duplicata vel reſiſtentia ſubduplicata ſequat motus ꝑciſe in duplo velocior: qꝛ potentia vt. 8. non mouet mobile: vt. 3. ꝑciſe in duplo velocius ꝙ̄ potentia vt. 4. neqꝫ potentia vt. 6. mouet medietatem. 4. ꝑciſe in duplo veloci⁹ ꝙ̄ faciat potentia vt. 4. ⁊ hec eſt cauſa ꝙ doctores de via cōmuni arbitramur motum inueniri ꝑciſe in duplo velociorē potentia duplicata vel reſiſtentia ſubduplicata in his que ꝓportionantur tantum ꝓportione dupla: contra quos é Cōmentator preſenti lectióe ⁊. 2. phyſicorꝫ. 35. 39. ⁊ ratio eſt: quia omnis motus eſt ex victoria motoris ſupra mobile ergo ſtante equali potentia ⁊ reſiſtētia ſubduplicata ꝓportio motoris ad mobile erit in duplo maior ꝙ̄ prius erat preciſe ergo mot⁹ erit preciſe in duplo velocior quo reſiſtentia ſubduplicata mouetur: ſimiliter ſtante reſiſtentia: duplicata potentia duplicabitur proportio ergo ⁊ motus. Ité qualis eſt proportio medij ad medium: talis eſt velocitatis ad velocitatem ergo ſi ſint. A. ⁊. B. potentie vt. 8. ⁊. A. moueatur in medio reſiſtentie vt vnū ⁊. B. in medio vt. 2. illa propoſitio ſaluari non poterit ſm viam cōmunem: quia octupla non eſt dupla ad quadruplam: cum non contineat duas quadruplas. Et ꝓpterea dicendum eſt: ad hoc vt potentia duplicata moueat idem mobile preciſe in duplo velocius ſufficit ꝙ proportio extremi ad extremum ſit maior proportione medij ad extremum p duplaꝫ vel ſit deinde maior in duplo vel non: eſt enim octupla maior quadrupla per duplam: licet ſm viaꝫ communem non ſit maior in duplo. Et ſi potentia ſtāte eadem reſiſtentia ſubduplicetur: proportio extremi ad extremū maior eſt ꝓportione extremi ad mediūꝫ per duplaꝫ: ⁊ hoc pacto regule Ariſtotelis ſunt vniuerſaliter vere: ſiue talis ſit ꝓportio ꝓportionuꝫ qualis eſt ꝓportio dnoiationū: ſiue nó: vnde ſi talis ſit ꝓportio ꝓportionū qualis denoīationū: octupla erit maior quadrupla in duplo ⁊ p duplaꝫ: at ſm viā cōmunem ꝓportio extremi ad aliquod mediū é minor ꝓportione extremi ad extremū per ꝓportionem medij ad extremū: ⁊ ꝓportio medij ad extremuꝫ minus eſt minor ꝓportione extremi ad extremuꝫ p ꝓportioné extremi ad mediū: ⁊ ita differētia erit inter eſſe maius per ſexqualterā ⁊ in ſexqualtero: ⁊ erit octupla maior quadrupla per duplam: ⁊ nó in duplo maior. ¶ Sunt qui putant ꝙ ſi. 6. moueant. 4. certa velocitate: mouebūt medietaté. 4. geometrice preciſe in duplo velocius: ⁊ ita duo nó erunt mediū. 4. geometricuꝫ: potētia enī vt. 8. nó eſt dupla geometrice ad potentiā vt. 4. Cōtra: potentia vt. 8. eſt in duplo maior geometrice ꝙ̄ potētia vt. 4. ergo cuicūqꝫ reſiſtentie cōpareſ iſte due potētie: potētia vt. 8. maior é in duplo ꝙ̄ potētia vt. 4. Quare ego teneo nullam eſſe differētiaꝫ inter aliqd eé maius altero p duplꝫ ⁊ in duplo ad intentionem Ariſtotelis ⁊ Auerrois: hec tria documenta paucis rem cōplectuntur: ſequenti lectione vt vobis moreꝫ geram opiniones varias copioſiſſime pertractabo.

Opinio cōmunis.

Quia difficilliſima pātis difficultatis cognitio ad ſecreta logice: phyſe ⁊ ad alia ardua negocia ineſtimabile preſtat iuuamentuꝫ: iccirco ad eōꝫ auditorꝫ vtilitateꝫ operepretiuꝫ me facturum cenſui: ſi opiniones expoſitorꝫ nó pretermittaꝫ: radices eorꝫ breuiter attingendo: quo fiet vt vnuſqſqꝫ in re ita graui ⁊ difficili poſſit via ſibi magis grata ꝓcedere ⁊ vt ordinate que concipis vobis aperiaꝫ: pauloaltius exordiendo dico primo: cum non reperiatur proportio niſi in quātitatibus vel in his que ꝑticipant naturā quātitatis eſt ꝓportio duarꝫ quātitatum eiuſdeꝫ generis adinuicé cōparatio: diciſ cōparatio loco generis: qꝛ paternitas é habitudo ſeu cōparatio nó tñ ꝓportio: ad cuius differētiaꝫ dixit: duarꝫ quātitatū: nó. n. paternitas eſt cōparatio quātitatū: ſed patris ⁊ filij: ſub rōne quātitatis: ſed ſub rōne qualitatis diciſ eiuſdeꝫ generis: qꝛ nó pōt dici linea maior aut minor ſuꝑficie: nec iꝑs loco: ſꝫ linea linea: ſuꝑficies ſuꝑficie. Sola. n. vniuoca comparabilia ⁊ ꝓportionabilia ſunt: auctore Campano: 4. elementorꝫ diffinitióe tertia. At dubitaſ quid p quātitates eiuſdé generis intelligēduꝫ ſit: qꝛ nó generis generaliſſimi: naꝫ ſic cōtinuū diſcretū cōparabile eſſet: neqꝫ ſubalterni: qm̄ ſic linee corpori ⁊ ſuꝑficiei cōparabilis eſſet: neqꝫ pōt dici eiuſdé generis. i. ſpéi ſpecialiſſime: qꝛ ſic binarij ad ternariū nulla foret ꝓportio: qđ é falſuꝫ. Et ꝓpterea p quātitates eiuſdé generis intelliguntſ quātitates que qdeꝫ vna tantū rōne creſcere poſſunt: oés nāqꝫ linee p additioneꝫ in longum creſcunt: ſuꝑficies p additionem in longuꝫ ⁊ latum: corpus p longum latus ⁊ ꝓfundum: numerus aūt quilibet augetur p additioneꝫ vnitatis ⁊ nó alio modo: quia de re omnes numeri eiuſdeꝫ erunt generis: ⁊ ſi ſpecie differant ſpecialiſſima. Et peripatetici ce nó omnis linea linee eſt comparabilis: cum recta circulari nó ſit cōparabilis: quēadmoduꝫ neqꝫ mot⁹

rectus ꝛ circularis cõparabiles exiſtũt: eſt aũt ꝓportio certa cõparatio .i. ita hec q̃ nõ illa: vel ꝙ ꝓportio ſinita ad infinitũ nulla eſt vel certa .i. rõnalis: ꝓportio nãq̃ rõnalis eſt nobis ꝛ nature certa: proportio irrationalis nec nobis nec nature cognita: circũſpectiuq̃ ẽ: ꝓportio itaq̃ ꝓprie accepta eſt duaꝝ quãtitatũ eiuſdem generis certa ſeu determinata adinuicem comparatio.

Dico ſecũdo: quãtitates ille ſunt cõmẽſurabiles ſeu cõicantes quibus eſt vna menſura cõis quãlibet iſtaꝝ per ſe menſurãs ſeu numerãs: velut ſunt pedale: ꝛ bipedale: nã ſemipedale bis ſumptũ reddit pedale: ꝛ quater bipedale: ꝛ talis quãtitas dicit̃ mẽſura alteri⁹ que aliquotiẽs ſumpta reddit preciſe ideꝫ: ꝛ hec mẽſura appellat̃ ab Euclide .7. elementoꝝ pars: qñ dicit: pars eſt quãtitas quãtitatis minor maioris: cũ minor maiore numeret: ꝛ inquit Campanus: pars dupliciter accipit̃: cõiter ꝛ ꝓprie: ab Euclide accipit̃ ꝓprie quã Campan⁹ partẽ multiplicatiuã appellauit: pars aũt cõiter accepta ẽ quelibet quãtitas minor que quotienſcũq̃ ſuo toto ſumpta maius aut minus cõſtituit: quã aggregatiuã vocat Campan⁹: eo ꝙ cũ alia quãtitate diuerſa totũ ſuũ cõſtituit: per ſe aũt quotienſcũq̃ ſumpta fuerit nũq̃ ꝓducit: verũ ꝙ mẽſura ſeu pars ꝓprie accepta refert̃ ad alterũ: id ad qð refert̃ põt appellari mẽſuratũ aut multiplex: ſicut ipſuꝫ appellauit Euclides loco allegato: cũ dixit: multiplex ẽ maior minoris quã eaꝫ minor emetit̃: ꝛ dicit̃ multiplex: ꝙ minus ipſuꝫ aliquotiẽs ſumptũ cõſtituat: ꝛ cõcludit Campanus ꝙ pars ꝛ multiplex erũt correlatiua: ꝛ õis pars ſubmultiplex appellari poterit: quapp licet tria ſint mẽſura .12. nõ tñ .10. neq̃ .11. ꝛ ꝓpterea nõ ideo dicunt̃ quãtitates cõmenſurabiles: ꝙ õis mẽſura vnius ſit mẽſura alterius .10. 11. ꝛ .12. ſunt quantitates cõicantes: licꝫ tria ſint mẽſura .12. ꝛ nõ .10. ſed ea ratiõe appellãtur cõmenſurabiles: quia aliqua menſura vnius eſt etiam menſura alterius: nam vnitas ꝛ .2. menſure exiſtunt .10. ꝛ .12. Item quantitates cõtinue ratione numeri dicũtur cõmenſurabiles ꝛ oẽs numeri ſunt cõmenſurabiles: quoniã vnitas eſt principiuꝫ oium numeroꝝ ꝛ menſura eoꝝ: vnde in numeris dat̃ prima menſura oium numeroꝝ que ita eſt menſura ꝙ non menſurat̃: neq̃ menſurari põt ab alia menſura: vnitas nãq̃ in numeris eſt quoddam indiuiſibile: quãtitatis aũt cõtinua quelibet diuiſibilis eſt in infinitũ: ideo nõ datur aliqua menſura cõis oium cõtinuoꝝ: ſed quorũcunq̃ continuoꝝ eſt aliqua menſura cõis: illa eſt ratione numeri: ꝛ hec eſt cauſa ꝙ dicitur .10. methaphyſice .t. ratio menſure primo eſt in quãtitate diſcreta: ergo colligendum eſt aliquid eſſe menſuram quantitatis quod tamẽ nõ eſt quantitas: patet de vnitate que nõ eſt quãtitas ſed principiũ quãtitatis: cuiuſlibet tamẽ quãtitatis cõtinue quantitas cõtinua eſt mẽſura. ex magnitudinib⁹ .n. cõponunt̃ magnitudines .6. phyſicoꝝ. at principiũ multitudinis eſt vnitas: quare infero ex his oẽs illas quãtitates eſſe cõmenſurabiles inter quas reperit̃ aliqua ꝓportio imediate denoiata ab aliquo nũero. Quãtitates aũt incõmenſurabiles ſunt ſicut dyameter quadrati ꝛ coſta eiuſdẽ: vnde aduertẽdũ eſt quadratũ eſt figura habens quattuor latera equalia ꝛ quattuor angulos equales: cuius linea que ducitur ab vno angulo quadrati ad aliũ ſibi oppoſitum nuncupatur dyameter quadrati: ſed quodlibꝫ latus quadrati nominat̃ coſta quadrati: ſunt ergo dyameter quadrati ꝛ coſta eiuſdẽ quantitatis incõmenſurabiles: qꝛ quacũq̃ mẽſura accepta que aliquotiẽs ſumpta reddat preciſe coſtam: illa eadem quotienſcũq̃ ſumatur nũquam reddet preciſe dyametrũ ſed aut plus aut minus: ideo ſi aſſignetur quantitas dyametri .10. pedum vel .4. non poterit coſta eſſe aliquorum peduꝫ preciſe: nec aliquorum pedum cum dimidio vnius vel tertia vel quarta ꝛ ſic in infinitum: probo aũt ꝙ dyameter quadrati ꝛ coſta eiuſdem ſunt incõmẽſurabiles ratiõe in tribus ſuppoſitis fundata: quoꝝ primũ eſt ꝙ quadratũ dyametri ſit duplũ ad quadratũ coſte: hoc ſuppoſitũ põt declarari ex antepenultima primi Elementoꝝ Euclidis. Secũdũ eſt: numerus quadratus non eſt duplus ad aliũ numerum quadratũ: hec ſuppoſitio traditur a Campano in ſeptima concluſione .10. Elementorũ. Tertium eſt: ſi alique linee ſe habẽt adinuicem vt numerus ad numerum proportio ſuoꝝ quadratorũ eſt proportio numeri ad numerũ: hoc ſuppoſitũ patet .10. Elementoꝝ in .8. ꝓpoſitiõe: deducit̃ itaq̃ intentum: quia ſi eſſent cõmenſurabiles proportio earũ eſt ſicut numeri ad numerum: ſed nullus numerus quadratus eſt duplus ad aliũ: ergo: vnde ſi quadrati maioris ad minus eſt dupla proportio: coſte maioris ad minorem talis eſt duplicata: ſed inter quadrata eſt dupla ꝓportio per primũ ſuppoſituꝫ: ergo inter coſtas erit medietas duple que proportio irrationalis eſt. Eſt enim proportio rationalis habitudo duaꝝ quãtitatum cõmẽſurabiliũ: ſiue illa que imediate ab aliquo numero põt denoiari. Proportio irratõalis eſt habitudo duarũ quantitatũ icõmenſurabilium: ſiue illa que non põt imediate ab aliquo numero denominari: ſed imediate denominatur ab aliqua proportione que imediate denomiat̃ ab aliquo numero: vt pꝫ de ꝓportiõe que medietas duple noiat̃.

Dico tertio: proportio equalitatis naturaliter indiuiſa eſt: omnes enim proportiones equalitatis equales ſunt: nec earum plures ſpecies aſſignantur: ſed tantum vna eſt. Proportio inequalitatis eſt quando menſura ꝛ menſuratuꝫ exiſtunt inequalia: ꝛ alia eſt maioris inequalitatis qua ſcilicet maius minori cõparatur: alia eſt minoris qua quidẽ minus maiori confertur: huius autem denominationis ratio eſt: quia ſemper relatio ſuum nomen capit a primo termino: ꝛ quẽadmodum proportiõe equalitatis nulla proportio eſt maior vel minor: ita ꝓportio nulla maioris inequalitatis proportione minoris inequalitatis eſt maior vel minor. Proportionis maioris inequalitatis quinq̃ ſunt pᵉtes ꝛ ſpẽs: eſt enim vna que vocatur multiplex que eſt qñ maior numerus minorẽ pluries preciſe cõtinet: ꝛ quãta erit cõtinentia tantã dicas proportionẽ: alia eſt ſuperparticularis que eſt quando maior numerus continet minorem ſemel ꝛ cum hoc aliquam partem aliquotam a qua quidem proportio nomen ſumit: cui⁹ eñ denominationis fuerit: hac dictione addita ſexq ſurgit proportionis nomen: ꝛ propterea comparatis duobus numeris imediatis a minori ſemper ꝓportio denominata reſultabit: vt .6. ad .5. ſexqquinta .7. ad .6. ſexqſexta. Tertia ps vocat̃ ſuppartiens cuius ſpẽs duos notãt numeros: vnũ qdẽ partiẽdi: alterũ vero partiti: vt ſupbiptiẽs tertias dicit binariũ i numero partiendi: in partitis autem ternariũ: ptii qdeꝫ numerus eſt numerus partis aliquote in quã pars

nõ aliquota reducit: partiendi aũt numerus eſt ille
qui dicit continentiam partis aliquote in nõ aliquo/
tas: vt ſi quinqȝ tribus compareũtur: cõſiderare oportet
binariũ qui pars nõ aliquota ternarij in eius ali
quotas partes reducẽdus eſt: vt in duas tertias: q:
ergo quinarius ſupra ternariuȝ addit binariũ conti
nentem duas tertias ternarij: proportio.5.ad.3.vo/
catur proportio ſuperbipartiẽs tertias a numero
cõtinẽtis ⁊ numero partis aliquote: ⁊ eſt pro regula
obſeruanduȝ: omnis ſuppartiens in numero partiẽ/
di a numero cõtinẽtis aliquotã in nõ aliquotis dici
tur: in partito vero a numero partis aliquote nũcu/
patur: infero primo oẽm ſuppartientem in partito a
minori extremorum numero partiẽdi ab exceſſu quo
minus extremum ſuperatur a maiori deriuari vt.8.
ad.5.dicitur ſupertripartiẽs quintas: ⁊ ſupertripar/
tiens a ternario quo.8.excedit.5.dicitur aũt partiẽs
quintas ab extremo minori.quinario: infero ſecũdo.
nullam proportionem ſub modo ſuppartiẽtis formari
poſſe: cuius numer⁹ partiendi ſit pars aliquota par
titi: vñ nõ dicimus ſupbipartientẽ ſextas: nec ſupbi/
partiẽteȝ octauas: neqȝ dicim⁹ ſuptripartiẽtẽ nonas
in libro.n.oibus numerus partiendi pars eſt aliquot
ta ptiti. Quarta ẽ multiplex ſupparticularis ⁊ ẽ qñ
maior numer⁹ cõtinet minorẽ pluries ⁊ cũ hoc pteȝ
aliquotã. Quinta eſt multiplex ſuppartiens ⁊ ẽ qñ
numerus maior cõtinet minorem pluries ⁊ cuȝ hoc
partem nõ aliquotaȝ: ⁊ de his duabus vltimis ſpe
ciebus hec regula: ois proportio: cõpoſita ſm con
tinentiam integri multiplicis expoſtulat nominatio
nem: ſm vero partem ſupra integra cõtentaȝ ſuper/
particularis aut ſuperpartiẽtis iuxta regulas ante
poſitas nomẽ hȝ inſtitutũ: ⁊ ſic patet q̄ ſpeciales no
minationes hñt cõpoſite proportiones ex proprijs
ſimplicium nominib⁹ cõſurgẽtes: his quinqȝ maio/
ris inequalitatis ſpeciebus quinqȝ partes minoris
opponunt: eiſdẽ nominib⁹ nũcupate ſola tñ ſub pre/
poſitione diſtãtes: de his igitur quinqȝ proportionis
maioris inequalitatis ſpeciebus hec ſufficiant.

Dico quarto: Proportionalitas que nihil aliud
eſt niſi pluriũ proportionuȝ proportio duas
cõprehendit ſpecies Arithmeticã.ſ.que exceſſus cõ
parat proportionũ: vt ſicut.8.in ſua proportiõe.5.ſu/
perant ita.6.3.alia eſt geometrica que ſolas confert
proportiones: ſicut.n.4.duobus proportionantur:
ita.6.tribus: Arithmetica partitur: q: alia eſt conti/
nua: ⁊ ẽ qñ vnico exceſſu p vnũ vl̃ plura media plu/
res proportiões cõnectũtur: cõnectunt aũt tunc pro/
portiones cum idem fuerit terminus vnius: ⁊ alicu
ius principiuȝ: vt ſicut.12.9.in tribus ſuperat: ita.9.
6.⁊.6.3.alia eſt diſcõtinua: que inconiunctis creſcit
proportionibus: vt dicendo: quãto exceſſu.4.ſuperat
2.tanto.8.6.ſuperant: proportionũ amplius arithme
ticaruȝ alia eſt armonica: ⁊ eſt datis trib⁹ terminis
ſimilitudo proportionis primi ⁊ tertij ad proportio/
nem exceſſus primi ⁊ ſecũdi ſupra ſecũdum ⁊ tertiuȝ
ita q̄ ſiet tunc cum pluribus cõſtitutis proportioni/
bus cõtinuis tanta fuerit proportio exceſſuuȝ ex pmis
proportiõib⁹ collectoȝ q̄ta fuerit extremoȝ: vt his ter
minis cõſtat.6.4.3.⁊ itẽȝ.6.3.2.amplius.8.4.3.2.
ſic qȝ in alijs: erit aũt nõ armonica cũ non q̄lis erit
extremoȝ proportio talis erit exceſſuuȝ: vt in hoc exẽ
plo: ſicut ſe hñt.5.ad.4.ita.4.ad.3.extremoȝ enim ẽ
ſupbipartiẽs tertias: cũ tñ exceſſuũ proportio ſit equa
litatis: hec de Arithmetica Geometrica diuidit: alia
na eſt continua que cõiũcto termino vel terminis per
equales tendit proportiones: diſcontinua vero icõ/
iunctis extremorũ proportionibus tendit. Proportio
nabilia arithmetica proportione dicũtur quoȝ differẽ
tie ſunt equales: veluti ſunt.6.4.⁊.3.1.proportionabi
lia geometrice dicũtur quorũ proportiones ſunt equa
les: ſicut ſunt.8.4.2.⁊.1.proportiõabilia proportio/
ne arithmetica pmutatim ea appellãtur que ſic ſe ha
bent q̄ ſicut antecedẽs vnius ſe habet ad antecedẽs
alterius: ita ⁊ conſequens vnius ad cõſequens alte
rius: ⁊ hoc quo ad exceſſum ſeu differentiam: vt hic
6.4.3.1.proportionabilia autem geometrice permu
tatim ea vocant que ſic ſe habent q̄ eadem ſiue equa
lis eſt proportio antecedentis vnius ad antecedẽs al/
terius qualis eſt proportio conſequentis vni⁹ ad cõ
ſequens alterius: ⁊ talis modus arguendi nominat
a cõmutata proportione qui quidem non tenet niſi
in quantitatibus vel in his que quantitatibus ſigna
ta intelliguntur.

Dico quinto: quibuſcũqȝ duabus proportionib⁹
aſſignatis illa eſt maior cuius denomina/
tio eſt maior: ⁊ minor cuius denominatio eſt minor:
nõ tamen proportio proportionũ eſt ſicut proportio ſua/
rum denominationũ: nonupla.n.eſt dupla triple: in
ter denominatiões autem eſt tripla proportio: propor
tiones omnes equalitatis ab vno denominãtur: vel
nõ habent denominationẽ: diuiſo.n.equali p equale
qđ exit eſt vnum. Denominatio multiplicis ẽ nume/
rus oſtẽdens quotiens minor quãtitas preciſe a mi
nori cõtinetur: vnde denominatio ẽ numerus ſȝ quẽ
pars aſſumit in ſuo toto: ⁊ hec ẽ cã q̄ diuiſo.4.per
2.exit.2.⁊ diuiſo.2.per.4.exit vnũ dimidiũ ⁊ ẽ deno
minatio ſubduple. Proportio ſupparticularis denomi
nat ab integro vl̃ vnitate vl̃ fractiõne: vt ſexqaltera.
vnũ cũ dimidio. ſexquitertia vnũ cũ vno tertio. ſexq
quarta. vnũ cũ quarto. ſexqquinta vnũ cũ qnto. Pro/
portio ſuppartiẽs denominat ab integro ſeu vnita/
te ⁊ fractionibus: vt ſuperbipartiens tertias. vnum
cũ duobus tertijs. Multiplex ſupparticularis deno
minat ab integris ſeu numeris ⁊ fractiõe: vt dupla
ſexquialtera: dupla ſexqtertia: Multiplex ſuperpar
tiens denominatur a numero ⁊ fractionib⁹: vt dupla
ſupbipartiens tertias. tripla ſuptripartiens ſeptias.
Vñ ẽ obſeruãdũ: primi nũeri proportiõis multiplicis:
ſeu extrẽa prĩa proportionũ de genẽ multiplicis ita no
ſcũtur: alterũ extremũ eſt vniuerſaliter vnitas: alteȝ
eſt denominatio illius proportionis: verbi gratia: pri/
ma extrema proportionis duple ſunt.2.1.quadruple
4.1. In alijs maioris inequalitatis partibus ita ſice
dendum eſt: primo denominationẽ proportionis de
qua queris ſcribe p ſolitas figuras: mox accipito de/
nominationem fractionis vel fractionũ pro numero
minori: qui nũcupari ſolet comes radicũ: poſt eũdeȝ
numerum multiplica per integrũ vel integra i deno
minatione poſita ⁊ producto adde numeratorem fra
ctionum: ⁊ tũc habebitur numerus maior quẽ docto
res vocant ducem radicũ. Exemplis hec declarent:
proportio ſexqaltera ſic ſcribit vnũ cũ dimidio binari⁹
ẽ denominator: ergo erit numer⁹ minor: multiplicet
per vnitatem: ⁊ cõſurgunt.2.quibus adde numerato/
rem: vnitateȝ ſcilicet ⁊ habetur numerus ternarius:
ergo primi numeri aſſignate proportiones exiſtunt.
3.2. Item proportio dupla ſupquintipartiẽs ſeptimas
ita figurat. bis ⁊ qnqȝ ſeptimi. ⁊ ſunt min⁹ extremũ:
multiplicãdo ſeptẽ p.2.reſultãt.14.qbus ſi.5.adiun/

gentur habeatur.19.ergo primi numeri dante ꝓpor
tiones ſunt.19.⁊.7.⁊ ita in ceteris ꝓcedendū eſt.

Dico ſexto. Quelibet proportio extremi ad ex
tremum eſt cōpoſita ex proportionib⁹ in
termedijs.i.ex ꝓportione extremi ad mediū ⁊ me
dij ad extremū. Item ſi aliqua cōſtituta ſit ex duo
bus ꝓportionibus equalibus eſt dupla ad quālibet
illarū: ſi ex tribus eſt tripla: ⁊ ſic de alijs: ⁊ ſi ex ine
qualibus ꝯponatur: habebit ad minorē ꝓportionē
maiorem ꝓportionē q̄ duplam: ⁊ ad maiorē: mino
rem q̄ duplam. Ideo cum potentia poſſit reſiſtentiā
tripliciter reſpicere: vno modo ſm duplam ꝓportio
nem preciſe: ſecūdo modo ſm maiorē q̄ duplā: ter
tio modo ſm minorē q̄ duplam: ſi potentia ſe ha
beat ad reſiſtentiā in ꝓportione dupla regule Ariſto
telis ſunt vniuerſaliter vere: videlicet ſi aliqua po
tentia mouet aliquod mobile aliqua velocitate: du
pla potentia mouebit idē mobile in duplo veloci⁹.
Et ſi aliqua potētia mouet aliquod mobile: eadē po
tentia poterit mouere ſubduplū duplo veloci⁹. At
ſi potētia habeat ad reſiſtentiā ꝓportionē maiorem
q̄ duplam tunc ꝑfata potētia mouebit medietatē re
ſiſtentie minus q̄ in duplo velocius: velut poten
tia vt.6.ſi moueat reſiſtentiā vt.2.ꝑ aliquod ſpatiū
nō poterit mouere reſiſtentiā vt vnū ꝑ idē ſpatiū
in medietate temporis preciſe: ſi aūt potētia habeat
ad reſiſtentiam ꝓportionē minorē q̄ duplā: tunc
illa potentia mouebit medietatem reſiſtentie magis
q̄ in duplo velocius: potentia ergo vt.8.mouens
reſiſtentiam vt.2.mouebit medietatem reſiſtentie mi
nuſq̄ in duplo velocius: hoc fundamento.nā ꝓpor
tio.8.ad.1.octupla componitur ex ꝓportione.8.ad
2.quadrupla: ⁊.2.ad.1.dupla ⁊ ꝓportio octupla non
eſt dupla ad quadruplā ſed minor: ergo ꝓportio ſm
quā mouet potētia vt.8.medietatē reſiſtētie nō ē du
pla ad ꝓportiōem ſm quā mouet totā reſiſtētiā: qꝛ octu
pla nō ē dupla ad q̄druplā: ꝗ mot⁹ ꝓueniēs a ꝓpor
tiōe octupla nō erit in duplo velocior motu ꝓueniēte
a ꝓportiōe quadrupla: ſed minor. Item ſit potentia
vt.9.reſiſtentia vt.6.medietas reſiſtentie vt.3.potē
tia vt.9.mouebit reſiſtentiā vt.3.pluſq̄ in duplo ve
locius: q̄ moueat.6.nam ꝓportio.9.ad.3.tripla cō
ponitur ex ꝓportione.9.ad.6.ſexquialtera: ⁊.6.ad
3.dupla: ſed dupla eſt maior ſexquialtera ergo ꝓpor
tio tripla ad ꝓportionem duplam habet minorē q̄
duplam: ⁊ ad ſexquialterā maiorē q̄ duplā: ergo
potentia motiua vt.9.mouebit reſiſtentiam vt.3.mo
tu pluſq̄ in duplo velociori motu quo mouebat reſi
ſtentiam vt.6.quia ꝓportio qua potētia vt.9.mouet
3.eſt maior q̄ dupla ad ꝓportionem qua ipſa poten
tia vt 9.mouet.6.⁊ ꝓpterea volūt doctores de via
cōmuni regulas Ariſtotelis.7.phyſicorū veras eſſe:
dūtaxat in his que ꝓportionantur ꝓportione dupla:
in quibus ſcꝫ talis exiſtit ꝓportio ꝓportionū q̄lis
eſt ꝓportio denominationū: vn̄ ſi vlt̄ eēt veꝝ ꝙ vna
potentia moueat medietatē reſiſtētie ꝑciſe in duplo
veloci⁹ q̄ totā reſiſtētiā: a ꝓportione eq̄litatis ꝓue
nire actio: ſumat̄ potentia vt.8.mouēs reſiſtentiā vt.
4.per vnū miliare in vna hora: ſit iterum potentia
vt.12.mouens reſiſtentiā vt.8.in duab⁹ horis ꝑ vnū
miliare: ergo eadem potentia mouebit reſiſtentiā vt
4.in vna hora per vnū miliare: per regulas Ariſtote
lis: at cum potentia vt.8.moueat reſiſtentiā vt.4.in
vna hora per vnum miliare: potentie vt.12.⁊.8.erūt
equales: ſed potentia vt.12.pōt mouere reſiſtentiam
vt.8.ergo idem poterit mouere ſeipſum. Itē ꝓpono
iſtam conſequentiā ſi aliqua potentia mouet aliquod
mobile: eadem potentia poterit mouere ſubduplum
duplo velocius ergo quelibet potentia quātūcūq̄ de
bilis poterit mouere quodcūq̄ mobile quātecūq̄ ex
titerit reſiſtentie: ſūmatur.A.potentia que poſſit mo
uere.C.⁊ ſit.D.duplū ad.C.F.duplū ad.D.⁊.G.
ad.F.⁊ tunc deducūtur iſte ſequele.A.pōt mouere
C.ergo ⁊.D.ergo ⁊.F.ergo.G.⁊ ſic vltra: ſit itaq̄
B.vna potentia que poſſit mouere.D.duplo tardi
us preciſe q̄.A.moueat.C.ergo ſi regula ſit vniuer
ſaliter vera.B.poterit mouere.C.duplo velocius
q̄ ipſummet.B.pōt mouere.D.nā.C.ē ſubduplū
ad.D.⁊ medietas: ergo.B.poterit mouere.C.ita
velociter preciſe ſicut.A.pōt mouere.C.quia.A.mo
uet.C.duplo velocius q̄.B.moueat.D.ergo.A.⁊
B.poſſunt mouere.C.pari velocitate: ergo ſunt eq̄
lis potentie: ſed.B.pōt mouere.D.ergo.A.poterit
mouere.D.ſimiliter deducetur iſta.A.pōt mouere
D.ergo ⁊.F.ergo ⁊.G.Uerūtamē ſi.A.moueat.C.
a proportione quadrupla: tunc gratia materie colligi
tur.A.mouet.C.⁊.B.mouet.D.duplo tardius q̄
A.moueat.C.ergo.A.⁊.B.mouebūt.C.pari velo
citate: ergo.A.poterit mouere.D.In hoc ergo con
ſiſtit vis cōis: ſi aliqua potentia moueat a ꝓportione
dupla: potentia duplicate vel reſiſtentia ſubduplica
ta ſequitur motus preciſe in duplo velocior: at ſi po
tentia moueat nō a ꝓportione dupla: potentia dupli
cata vel reſiſtētia ſubduplicata motus inde ꝓueni
ens nō eſt ꝑciſe in duplo velocior: ſed vel maior vel
minor exiſtit. Et ꝓpꝫa differētia eſt inter eſſe maius
ꝑ ſexq̄alteram ⁊ in ſexquialtero: ⁊ eſſe maius ī duplo
⁊ ꝑ duplam: octupla.n.eſt maior quadrupla ꝑ duplā
⁊ nō eſt in duplo maior. Nō reperitur etiam vniuerſali
ter talis ꝓportio inter ꝓportiones qualis inter deno
minationes: ꝓportio itaq̄ vnius velocitatis ad alte
ram eſt ſicut ꝓportio ꝓportionis potentie vnius mo
toris ad ſuum mobile ad ꝓportionē ꝓportionis alte
rius motoris ad ſuum mobile. ¶ Cōtra: ſubduplata
reſiſtentia ꝓportio potentie creſcit ī duplo ergo mo
uet reſiſtentiam ſubduplicatā in duplo velocius: neq̄
in ea ꝓportione in qua minuitur reſiſtentia in eadem
proportione creſcere debet proportio potentie mo
tiue ſupra reſiſtentiam: ergo regule Ariſtotelis erūt
vniuerſaliter vere.

Alia opinio communis.

Sunt alij qui tenent has ꝓpoſitiones eſſe ve
ras. Prima eſt: ꝓportio velocitatū ī mo
tibus inſequitur ꝓportionē ꝓportionū potentiarum
mouentium ſupra ſuas reſiſtentias. Secūda ē: ſi ali
qua potentia moueat aliquod mobile certa velocita
te: eadem potentia mouebit medietatē mobilis ꝑci
ſe in duplo velocius: ꝓportio.n.potentie ad medie
tatem reſiſtentie eſt in duplo maior ꝓportione poten
tie ad totam reſiſtentiā: vnde ſi potentia vt.6.moue
at mobile vt.4.aliqua velocitate: in duplo velocius
mouebit medium geometrice reſiſtentie vt.4.⁊ ē id
ad qđ potentia vt.6.habet in duplo maiorē ꝓportio
nem q̄ ſit ꝓportio eiuſdem potentie ad reſiſtentiā
vt.4. Tertia eſt: ſi aliqua potētia moueat aliquod
mobile: eadē potentia duplicata geometrice moue
bit idem mobile ꝑciſe in duplo velocius: ideo potē
tia vt.8.nō mouebit reſiſtentiam vt.3.in duplo velo
cius q̄ potētia vt.4.moueat reſiſtentiam vt.3.nam
ꝓportio

pportio.8.ad.3.nõ eſt pciſe dupla ad pportionem.4.ad tria:potentia ergo vt.8.eſt dupla arithmetice ad potentiã vt.4.nõ geometrice:⁊ ppterea ſi potẽtia vt.4.moueat reſiſtentiam vt.3.certa velocitate ⁊ virtus que mouebit.3.in duplo velocius erit dupla geometrice ad potentiaꝫ vt.4.Quarta eſt:ſi due potentie diuiſim capte paribus moueant pportionibꝰ:ille potẽtie vnite mobilia vnita equali mouebũt velocitate:at ſi potentie nõ paribus moueant pportionibus ille potentie vnite media mouebunt velocitate:ſit enĩ ꝙ.6.moueãt.4.⁊.4.duo ⁊ habet intẽtũ. ¶Contra:potentia vt.8.eſt in duplo maior geometrice ꝙ̃ potentia vt.4.quia pportio.8.ad.4.eſt dupla:ergo cuicũqꝫ reſiſtentie cõparentur iſte duo potentie potentia vt.8.maior eſt in duplo quã potẽtia vt.4 ideo ſi.6.moueant.4.vna velocitate mouebũt 2.pciſe in duplo velocius:⁊.12.mouebũt.4.pciſe in duplo velocius ꝙ̃.6.moueãt.4.abſurdũ.n.ẽ dicere 9.mouere.4.pciſe in duplo velocius ꝙ̃.6.moueãt.4.ſtante nãqꝫ reſiſtentia:aucta potentia:creſcit proportio potentie ſupra reſiſtentiam:ergo ſi motꝰ debeat eſſe in duplo maior:potẽtia erit aucta ad duplũ ſed potẽtia vt.6.reſpectu.9.eſt ſubſexqualtera:⁊ in relatõe ad.12.ſubdupla:ergo dũtaxat eſt aucta ad duplũ:quã eſt facta vt.12.

Opinio Joãnis marliani.

Opinio Joãnis marliani varijs explicet documentis primũ ſit tale. Talis vniuerſaliter eſt inter pportiones pportio:qualis inter denominatões exiſtit:nã cũ denominatio pportiõis ſit q̃ntitas ⁊ magnitudo illiꝰ:talis erit pportioĩter pportões q̃lis ĩter denominatões:ꝗ pportio maioris ineq̃litatꝫ maior eſt pportõe eq̃litatꝫ:⁊ minoris ineq̃litatis:⁊ pportio equalitatis maior erit pportõe minoris inequalitatis:nam denominatio cuiuſlibet pportõis equalitatis eſt.1.maioris ineq̃litatis pluſ ꝙ̃.1.minoris minuſq̃ vnum:qꝛ ſemp diuiſo minori p maius erit aliquid minus vnitate:ergo oẽs pportões equalitatis inter ſe erunt equales:at in infinitũ magna exiſtat aliqua pportio maioris inequalitatis:nõ in infinitũ parua:⁊ in infinitũ parua pportio minoris inequalitatis inueniet:nõ in infinitũ magna:ergo pportio nonecupla erit tripla ad triplã:lꝫ tripla in ſeipſaꝫ ducta pducat nonecuplam.

Secundum documentum ſit tale:pportionem vnam cõponi ex certis datis pportionibus eſt denominationẽ illius pduci ex denominationibus illarum altera in alteraꝫ ducta:⁊ multiplicata:vñ vlr qbuſcũqꝫ duobꝰ extremis interpoſito medio cuius ad vtrũqꝫ ſit aliqua pportio:cõponit pportio extremi ad extremũ mõ cõpoſitõis dicto:ſiue pportio pmi extremi ad mediũ ⁊ medij ad aliud extremũ ſit equalitatꝫ:aut maioris aut minoris inequalitatis:patet his exemplis.4.2.1. 4.8.1. 4.8.8.1. 1.8.8.4.ergo põt ꝯponi pportio equalitatis ex pportione minoris ⁊ maioris inequalitatis.Et pportio maioris inequalitatis ex pportõibus equalitatis ⁊ minoris inequalitatis:ſilr ⁊ pportio minoris inequalitatis ꝯponit ex pportõe equalitatis ⁊ maioris inequalitatis.

Tertium documentũ ſit tale.Uniuerſaliter talis eſt pportio motuũ mere naturaliuꝫ ⁊ vere ſucceſſiuorum atqꝫ eiuſdem ſpeciei:qualis eſt proportio proportionum exceſſuum potentiarum motiuarum ſupra ſui reſiſtentias ad ſuas reſiſtẽtias ⁊ nam nulla potentia mouet mobile niſi exceſſũ habeat ſupra mobile:⁊ equalis exceſſus plus facit ad motum in mobili paruo ſiue modice reſiſtẽtie ꝙ̃ magne:ergo velocitas motus inſequit pportionẽ exceſſus potentie ſupra reſiſtentiã ad reſiſtentiã.Ergo ſi aliqua potentia moueat aliquod mobile a maiori pportione ꝙ̃ a dupla:potentia dupla ad illam mouebit idem mobile aut equale illi in duplo velocius aut pluſq̃ i duplo velocius:verbi gratia ſit.A.potẽtia vt.4.C.reſiſtentia vt vnũ.D.reſiſtentia ſimiliter vt vnũ.B.potentia vt.8.patet ꝙ exceſſus.A.ſupra C.ad.C.habet triplam pportionẽ:exceſſus.B.ſupra.D.erit magis ꝙ̃ duplus ad exceſſum.A.ſupra C.Item ſi aliqua potentia mouet aliquod mobile a maiori pportione ꝙ̃ a dupla:illa potentia mouebit medietatem reſiſtentie in duplo velocius aut pluſq̃ in duplo velocius:ratio eſt:omnis exceſſus i duplo maiorẽ habet pportionẽ reſpectu mobilis i duplo minus reſiſtentis ꝙ̃ reſpectu mobilis in duplo magis reſiſtẽtis ergo quilibet exceſſus maior reſpectu mobilis in duplo minus reſiſtentis habebit pportionem pluſq̃ in duplo maiorẽ ad pportionem quã habebit exceſſus minor reſpectu mobilis i duplo plus reſiſtentis:ergo quelibet potẽtia que mouet aliquod mobile habebit pportionẽ illam ſm quã ſit motꝰ ſupra medietatẽ pluſq̃ in duplo maiorẽ ꝙ̃ habeat illa potentia aut ſibi equalis ſupra totum mobile:ſit potentia vt.8.reſiſtentia vt.2.medietas reſiſtentie erit vt vnum:exceſſus.8.ſupra.2.eſt.6.pportio.6.ad.2.ẽ tripla:exceſſus.8.ſupra.1.eſt.7.pportio.7.ad.1.eſt ſeptupla:modo ſeptupla ẽ maior ꝙ̃ dupla ad triplã:paucis hec tria documẽta mentẽ Marliani apte patefaciunt.¶Cõtra:data hac opinione vbi nõ eẽt equalis exceſſus nõ eſſet equalis velocitas.Itẽ mouens mouet mobile p ſuam totam potentiã ⁊ non p exceſſũ ſue potentie.Rurſus regule Ariſtotelis nõ ſaluantur ꝙ vniuerſaliter potentia duplicata vel reſiſtentia ſubduplicata motus inde pueniens ſit pciſe ĩ duplo velocior.

Opinio propria.

Teneo ad intentionẽ Ariſtotelis ⁊ Auerrois nullam eſſe differentiam inter aliquid eſſe maius altero p duplum:⁊ in duplo:maius p ſexquialterã ⁊ in ſexquialtero:⁊ ppea potentia duplicata vel reſiſtentia ſubduplicata vniuerſaliter motꝰ ſeqtur pciſe in duplo velocior:hoc planum ẽ in his que pportionantur pportiõe dupla:in alijs vero pro minoribus exempla inducantur.6.moueat.4.a pportione ſexquialtera:mouebunt.2.a pportione tripla:in duplo velocius pciſe ꝙ̃ mouerent.4.nam pportio tripla eſt maior ſexquialtera p vnam duplaꝫ ⁊ in duplo:pportio.n.triple ad ſexquialterã ẽ dupla.12.mouebunt.4.pciſe in duplo velocius ꝙ̃.6.moueãt 4.nam pportio.12.ad.4.maior ẽ pportione.6.ad.4.p vnam duplam ⁊ in duplo.Itẽ.8.mouent.2.a pportiõe quadrupla:mouebunt.1.a pportiõe octupla nã octupla ẽ maior quadrupla p duplam ⁊ in duplo:nã pportio octuple ad quadruplã ẽ dupla.16.mouebũt 2.pciſe in duplo velocius ꝙ̃.8.moueant.2.nã pportio.16.ad.2.ẽ maior pportiõe.8.ad.2.p vnaꝫ duplaꝫ ⁊ in duplo:⁊ quẽadmodũ tripla ẽ maior ſexquialtera per duplã:⁊ octupla quadrupla:ita tripla eſt maior dupla p ſexquialterã ⁊ in ſexquialtero:nam pportio

triple ad duplam ē ſexquialtera:⁊ octupla maior du
pla ꝑ quadruplā:cum ꝓportio octuple ad duplaꝫ ſit
quadrupla. Item.10.mouent.6.a ꝓportiōe ſupqua/
tripartiente ſextas : mouebūt.3.a ꝓportione tripla
ſexquitertia mō ꝓportio tripla ſexquitertia ē dupla
ad ſupquatripartienteꝫ ſextas:⁊ ꝓportio triple ſexq
tertie ad ſuperbipartienteꝫ ſextas eſt dupla: ſimili/
ter aucta potētia ad duplum ꝓdicte inueniunt ꝓpor
tiones. Et nō ſolum hoc eſt verum duplicata poten
tia vel reſiſtentia ſubduplicata ꝙdem.ſ.ſit eſſe maiꝰ
in duplo ⁊ ꝑ duplū⁊ in ſexquialtero ⁊ ꝑ ſexqalterū :
ſed iſtud eſt generaliter veruꝫ: ꝙ proportio extremi
maioris ad extremum minus eſt minor ꝓportiōe ex/
tremi ad medium:quod quideꝫ mediū ſit maius ex/
tremo minori:⁊ minus maiori ꝑ ꝓportiōeꝫ medij ad
extremuꝫ minus:itaqꝫ ꝓportio extremi ad extremuꝫ
habet ad proportiōem extremi ad mediū ꝓportiōem
medij ad extremū:⁊ ad proportiōem medij ad extre/
muꝫ proportiōem extremi ad medium: Exempli cau
ſa.4.3.2.ꝓportio.4.ad.2.que eſt dupla eſt ſexquer/
tia ad ſexquialteraꝫ ⁊ ſexquialtera ad ſexquitertiam.
9.3.1.nōecupla eſt tripla ad triplam: quia eſt maior
tripla per vnam triplaꝫ: ſum itaqꝫ huius ſententie:
ꝙ ꝓportiōes potentiaruꝫ mouentiuꝫ ad reſiſtentias:
⁊ velocitates in motibus eodem ꝓportiōis ordine
ꝓportionentꝰ:⁊ in hoc cōſentio doctoribꝰ de via cō/
muni:ſaluo aūt regulas Ariſtotelis vniuerſaliter nō
faciendo differentiam inter eſſe maius altero in du
plo ⁊ per dupluꝫ:⁊ ita volo ꝙ.2.ſint mediuꝫ geome/
tricum.4.⁊ potentia vt.8.ſit in duplo maior geome
trice virtute vt.4.cōtra alios doctores de via cōmu
ni. Et nō pnēdo differentiam inter eſſe maius in du
plo ⁊ ꝑ duplum:⁊ eſſe maius in ſexquialtero ⁊ per
ſexquialterū:ſequitꝰ ꝙ talis eſt proportio ꝓportionū
qualis eſt denominationū:⁊ in hoc cōuenio cū Ioā/
ne marliano: cuius ꝑfecto excellētiam ingenijqꝫ ſub
limitatē ſubtiliſſimi viri admirantꝰ: ⁊ diſſentio docto
ribus de via cōmuni:⁊ his cōſideratōibꝰ nō parū le
tor. Idcirco ſine arrogantia loquēdo: dico ꝙ frequē
ti exercitio ⁊ tractatu ⁊ meditatiōe ñ paſſus ſuꝫ dicta
aliorū integra eſſe:nec aliena:ſed illa cōcorri ⁊ mea
feci : ita ⁊ vos enixiſſime cōtendere debētis vt hec
ꝗ mea ſunt vr̄o ſtudio ⁊ ſollicitudie efficiantur vr̄a:
hec de digreſſiōe:nā feſtino ad Textū Cōmenti.55.

Sententia Textus Cōmēti.55. intendēs Ariſtoteles probare mundum
nō eſſe infinitū ſm magnitudineꝫ:a.55.vſqꝫ ad.76.
dicit primo:cōſideranduꝫ eſſe:ſi infinitū quideꝫ vni
uerſum corpus nō ſit:tantuꝫ tamen ſit vt plures ſint
celi:forſitan.n.hoc quiſpiam dubitauerit nihil obſta
re:vt hic qui nos circūdat mundus eſt cōſtitutus:ſic
⁊ plures alios eſſe celos:plures quidem vno:nō ta/
men infinitos:prius autem vniuerſaliter de infinito
dicamus. ¶ Eſt ſciendū.4.phyſicorum.76.forma/
tur hec ↄſequentia:duo corpora ſunt ſimul ergo in/
finita:ita valebit : ſunt plures mundi ergo infiniti:
ergo ſi mundus nō pōt eſſe infinitus nō poterūt eē
plures mundi:ad maiorē tñ declaratōem demōſtra/
bit ſequenti ſumma vnitateꝫ mundi.

Auerrois primo dicit:ſi eſſent plures mundi:principia eſſent plura:naꝫ exi/
ſterēt plures ꝑmi motus ⁊ ꝑmi celi ⁊ ꝑmi motores.
Item corpus vniuerſale.i.vniuerſum.

Amplius ait:dicitꝰ celum de toto mundo:de corpore rotundo celeſti:de ſupio/
ri orbe:⁊ hec diſtinctio de celo pro toto vniuerſo:ꝑ
aggregato ex firmamēto ⁊ Planetis ⁊ pro maxima
ſpera euacuat totum ambitū celi:cum.n.intelligētia
det eſſe celo:nō pōt capi celum pro orbe tantū ſubie
cto intelligentie.3.n.de aia.14.dicit Cōmētator cor
pora celeſtia intelligere.

Iterum ait:hec eſt ratiocinatio accepta extrin/
ſecus ⁊ nō ꝑ ſe:hec ſcilicet:ſicut ſunt
plures homines:ita ⁊ plures mūdi:vnde reperitur lo
cus intrinſecus:⁊ eſt quando ſumuntꝰ termini quorū
vnus includitꝰ in alio:locus extrinſecus eſt qñ vnus
terminus nō includit aliū:locus medius eſt locus a
coniugatis:cōcretū.n.⁊ abſtractum appellantur cō/
iugata.i.exiſtentia ſub eodem iugo.i.ſub eadem ſi
gnificatione.

Sententia. 56.omne corpus aut finitū aut infinitū:ſi infinitū:aut ſimiliuꝫ
aut diſſimiliū ptiuꝫ eſt:⁊ ſi diſſimiliū partium aut ex
finitis ſpecie:aut ex īfinitis conſtat:⁊ ita notitia iſta
firmiſſima erit copulata cuꝫ ea que traditꝰ.3.phyſico/
rum:ſi quidem corpus quodcūqꝫ ſit finituꝫ:habetur
intentū:ſi infinitum:aut diſſimiliū partiū:velut cor/
pus naturalis:aut ſimiliuꝫ:ſicut aqua:ſi diſſimilium
ptium:aut ſpecies talium ptium ſunt finite numero:
aut infinite:ſi ergo nullum corpus ſimiliū ptiū ē infi
nitum:ſimiliter ⁊ nullū diſſimiliū ptium:nullū corpꝰ
vniuerſaliter exiſtet infinitum.

Sententia. 57.vſqꝫ ad.62.in hoc conſiſtit aſſignatio infiniti:aut eſſet ho
mogeneum.i.ex ptibus eiuſdem inter ſe ſpeciei ⁊ de
nominatiōis:⁊ hoc nō:quia tunc illud eſſet aut neu/
trum aut graue aut leue:corpus.n.ex ptibus eiuſdē
ſpeciei compoſitū ſimplex eſſe debet:cuilibet autem
corpi ſimplici debetur vnus motus ſimplex:aut cir/
cularis aut rectus:oſtenſum ē autem nulluꝫ corpus
ſimplex aut recto aut circulari motu agitatū poſſe eē
infinitum. Aut foret etherogeneuꝫ.i.ex diſſimilibus
ptibus:⁊ hoc nō:quia nō eſt ex infinitis ſpecie:⁊ fi/
nitis magnitudine : quoniam motus ſimplices ſunt
tres tantum:ergo ⁊ ſimplicia corpora ſpecie differen
tia finita ſunt:cuiuſlibet.n.corporis ſimplicis ē vnꝰ
motus ſimplex:ſunt ⁊ finita loca naturalia. Neqꝫ eſt
ex finitis ſpecie:infinitis ſm magnitudinē:quia nec
grauitas:nec leuitas poſſunt eſſe īfinite:nec aliquis
locus pōt eſſe īfinitus:⁊ impoſſibile eſſet tale corpꝰ
moueri:ergo.

Auerrois. 57.primo dicit:in corpore ſimplici nō inuenitur motus compoſitꝰ:
Cōtra motus circularis ignis ſimplicis eſt mixtus:
⁊ terra pura mota ꝑ arcuꝫ nō mouetꝰ ſimpliciter. So
lutio eſt:motus ſimplex debet eſſe in ſubiecto moto
ſimplici:factus ſm ſimplicitatē illius:ideo Auerrois
explicat formale in motu ſimplici:qd̄ eſt corpus ſim/
plex. Moderni explicant materiale motus ſimplicis
dum dicunt:motus dicitur ſimplex ex eo quia ſit p li
neaꝫ breuioreꝫ ꝑ quā pōt fieri ad mediū vel a medio
vel circa medium.

Item ait:quia eſt poſſibile corpus naturale ſim
plex eſſe īmobile:ſcilicet ſemꝑ quieſcēs:
⁊ ſi fuerit hoc poſſibile in toto iliꝰ corpis ſimplicis:
nō erit poſſibile in partibus:ſicut eſt terra que ſꝫ to
tum eſt quieſcens:tñ ſm partes eſt mobilis. ¶ Cō/
tra:totum ⁊ pars ſunt eiuſdeꝫ rōnis ergo omne pre
dicatuꝫ cōueniens parti per ſe:cōueniet ⁊ toti:ſꝫ iſta
ꝓpoſitio ē ſecūdi modi: pars terre eſt mobilis ergo
iſta ē

iſta eſt vera: tota terra cathegorematice eſt mobilis: ⁊ iſta exiſtimo ꝙ argumentū demonſtret totaꝫ terraꝫ eſſe mobileꝫ ſm ſe totaꝫ. Cōtra: terra ſm ſe totaꝫ eſt mobilis ergo terra ſm ſe totam aliquando mouebit̃ nam omnis aptitudo ⁊ potētia ad actum reduci debet. Solno: dicendo ꝙ ſufficit aptitudineꝫ redigi ad actum in aliquo eiuſdem rōnis cum illo: ⁊ cuꝫ pars terre eiuſdem rationis ſit cuꝫ tota terra: ſatis eſt partes terre moueri: ſed cōtra iterum arguit̃: nam data iſta reſponſione poſſet teneri materiaꝫ celi hēre aptitudinem ad formas denuo recipiēdas ⁊ ſufficere materiam horum inferioꝝ eiuſdeꝫ rationis cū illa reduci ad actum nouū. Solutio eſt: pōt impediri aptitudo ⁊ potētia ad determinatā formā: nō tū ad formā: ⁊ ita ſi materia celi haberet aptitudinē ⁊ potētiaꝫ ad formaꝫ: talem potentiā ocioſaꝫ eſſe eterno tpe impoſſibile eſſet.

Iterum ait: mixtuꝫ ex graui ⁊ leui aut eſt ſm cōmixtionē: aut ſm vicinitatē partiū paruarū: ⁊ qꝛ oportet ſaluare quālibet partem mixti eſſe mixtam: iſte modus reprobat̃: primo de gnāone. 36. Item corp⁹ celeſte nulli eſt elementum ſicut ex nullo eſt elemento: non obſtante ꝙ orbes intelligentijs ſubiecti ſint principia materialia animalium celeſtium.

Amplius format Ariſtoteles iſtam rōneꝫ: corpus ex finitis infinituꝫ: ergo quelibet ps illius erit neceſſario infinita dicit Auerrois: videtur ꝙ nō dixit quod ſequitur in vnoquoqꝫ eorum ex quibus componitur corpus: infinitum eē in magnitudine: niſi quia elementa ſunt contraria: ⁊ cum vnum eorum ſit infinitum: continget vt alterum ſit infinitum: niſi infinitum corrumperet infinitum.

Rurſus ait: locus elementoruꝫ eſt vn⁹ numero: vel reddant ſingula ſingulis: naꝫ ignis locatur cōcauo lune ⁊ cōuexo aeris: aer cōcauo ignis ⁊ cōuexo aque: aqua cōcauo aeris ⁊ ꝯuexo terre. Terra ſuperficie cōcaua aque ⁊ aeris: que quidem ſupficies ſunt locus ſimpliciter deorſum: qꝛ locant id qđ eſt ſimplr̃ deorſuꝫ: ab illis. n. terra circundatur; vel locus elementoꝝ eſt vnus numero: qꝛ leuia mouent̃ a medio: grauis ad medium.

Auerrois. 58. primo dicit: ꝓ aliam demonſtrationeꝫ ꝗuis ſit vniuerſalior predicta: hec demonſtratio dicitur vniuerſalior predicta: quia concludit ſimul de graui ⁊ leui: at ſuperior de graui tm̄ fecit mentionē: licet ad leue quoqꝫ applicari poſſet.

Item ait: ſi forme corporum ſimpliciū ſint infinite in magnitudine: neceſſe eſt vt loca eoruꝫ ſint infinita: naꝫ locus ⁊ locatū ſunt equalia ⁊ ſi hoc eſt: motuū eoruꝫ infiniti neceſſario erūt aut in ſeipſis aut in ſuis partibus: ⁊ hoc dicit ꝓpter terram: que ſm partes non ſm ſe totaꝫ mouet̃: neceſſe n. ē ꝙ ptes corpoꝝ ſimpliciū mobiliū moueant̃ i infinitū ſi. n. mouent̃ niſi ad locuꝫ tot⁹: ⁊ cū igit̃ loc⁹ tot⁹ ſit infinit⁹ cōtinget ꝙ ptes mouebunt̃ in i finitū: motus autem illius quod in infinitū mouet̃ neceſſario eſt infinitus: pars enim mouet̃ ad totuꝫ non ſm ꝙ ē totum: ſed ſm ꝙ eſt in ſuo eſſe naturali: ⁊ locus totius ⁊ partis eſt idem. Senſus eſt: in primis deſcendunt grauia ad centruꝫ: qꝛ ille eſt locus deorſuꝫ: nō qꝛ ibi ſit terra: ⁊ aſcēdit ignis ad cōcauū lune: etiam ſi ibi nō exiſteret ignis. 4. celi. 23. elementa mouentur ad ſimile quod eſt locus: non autem ſimile quod eſt totū verūtamen pars ignis in aere non mouetur ad ꝯcauum ignis locum naturalem totius ignis: qꝛ impeditur a reſiduo aeris: cui cōtinuatur ⁊ rōne cuiꝰ dicitur locari naturaliter. Item: omne corpus ſenſibile natum eſt eſſe in loco: ⁊ cuilibet rei naturali aſſignandus ē ꝓprius locus: ⁊ totius rei naturalis ⁊ eiꝰ partis ſm dimenſionē ſumpte idem ſpecie ⁊ ſimilis eſt locus naturalis: vt totius ignis ⁊ ſcintille ignis: locus eſt cōcauum ignis. Et totius terre ⁊ glebe terre locus eſt cōcauum aque: at ſi illud infinituꝫ ponat̃ eſſe ex ſimilibus partibus ſm ſpeciē: nō pōt eſſe i loco naturali: nam cum omneꝫ occupet locuꝫ: vna eius partium erit in vno loco: vt ſurſum: ⁊ altera in altero ⁊ ſpecie diuerſo loco: vt deorſum: quare eius alique partes erunt in loco violento igitur totum nō erit in loco naturali: mouebitur ergo tale infinitum ad ſuuꝫ locum naturaleꝫ: naꝫ omnis res naturalis extra ſuū locum exiſtens: ſi nō fuerit ꝓhibita ad ſuum locū naturalem mouetur: at infinitū extra ſe locum non habet: cum omnem locum occupet: ergo non mouetur ſm locum ergo ſemper quieſcit ergo mouet̃ ſm locū ⁊ nō mouetur.

Iterum ait: videtur. n. ꝙ naturaliter ē nobis notum ꝙ omne motuꝫ ſm rectitudinem nō mouetur niſi ad aliquid ad qđ cuꝫ peruenerit quieſcat: niſi motus eius eſſet ocioſus: qđ ideo dixit: ne motus celi crederetur ocioſus: cū nō moueat̃ ad aliquid ad qđ cuꝫ peruenerit quieſcat. Eſt quoqꝫ finis motus celi principalis ipſa intelligentia: ſecūdarius generatio ⁊ interitus horum inferiorū: ⁊ propterea nunꝙ ceſſat motus celi: neqꝫ intelligentia intendit complere motum celeſtem: quo quidem conſeruatur.

Rurſus ait: impoſſibile eſt. n. incipere eſſe qđ impoſſibile eſt vt ſit. i. qđ factum eſſe nō pōt: impoſſibile eſt fieri: ſiue id in qualitate fuerit ſiue quātitate: ſiue latione: vt impoſſibile eſt eſſe hominem qui vertice celum tangat igitur impoſſibile eſt tantum fieri homineꝫ: ⁊ impoſſibile eſt rem naturalem motaꝫ eſſe vltra celuꝫ ergo impoſſibile eſt rem naturaleꝫ moueri vltra celum. Ita qđ ſurſum aut deorſum motū eſſe non pōt: impoſſibile eſt ſurſum aut deorſum ferri: atqꝫ infinitū corpus ſurſuꝫ aut dorſuꝫ motum eſſe nō pōt: nam oporteret ipſuꝫ pertranſire ſpatium infinituꝫ: ergo impoſſibile eſſet ipſuꝫ moueri ſurſum aut deorſuꝫ. 6. phyſicoꝝ. 91. 92. ponit̃ hec ꝯcluſio: nulla mutatio eſt infinita ⁊ ſue ſucceſſibilis caret extremis: nam qđ certis cōtinetur terminis nō eſt infinitum: determinatis. n. extremis media eē infinita impoſſibile eſt: omnis autē mutatio certis cōꝓhenditur terminis: vt generatio eſt a non eſſe ad eſſe. Corruptio ab eſſe ad nō eſſe. Augmētatio a minore ad maiorem quantitateꝫ. Diminutio a perfecta ad imperfectā. Termini alterationis ſunt contrarie qualitates aut eaꝝ media quibus alteratio claudit̃. Et motus ſm locū etiam terminis contrarijs cōtinetur: vt loco ſurſum ⁊ deorſum ergo nullus motus infinitus eſt. Quod ſi quis obijciat mutationē ſm circulum non claudi certis terminis: neqꝫ eius dari terminum a quo neqꝫ terminū ad quē: ⁊ iccirco eaꝫ eſſe infinitaꝫ. Reſpōdetur: neqꝫ circularē motuꝫ infinitum poni debere: naꝫ qđ impoſſibile eſt motuꝫ eſſe: ⁊ moueri impoſſibile eſt: vt qđ impoſſibile eſt generatum eſſe: impoſſibile eſt generari: at motum infinituꝫ ſa-

ctuz eſſe impoſſibile eſt: ſi.n. infinitus eſt: non habet
terminuz ad quē ſiat ꝛ quo claudatur: quare fact⁹ eē
non pōt: ꝙ ſi factus eſt ꝛ cōpletus igitur puenit ad
terminū quo ſit motus ꝛ per cōſequens eſt finit⁹: igi
tur ꝛ motū infinitū fieri impoſſibile eſt: ſi eniz ad cor
poꝝ celeſtiū que mouent̄ molē reſpicimus: eā finitā
eē cognoſcimus: quare ꝛ motū quo ipſa mouent̄ eē
finitū dēprehēdim⁹: ſi aūt ad tēpus reſpicim⁹ quod
perpetua ſerie trahitur: pcipimus poſt motū vnū cir
cularē: alterum ſpecie conſimilez ſuccedere: ꝛ vnam
reuolutionē ex alia progredi: hancꝙ circūgirationē
continuā ſeriē nunꝙ̄ finez hēre: nihilomin⁹ oīs circu
laris mutatio finita eſt: tamet ſi vni altera ſuccedat.
Euenire etiā cōtingit vt poſt generationē ſit augmē
tatio alterius generis ꝙ̄ generatio ꝛ poſt illā altera
tio: poſtꝙ̄ mutatio ſm locū ꝛ ita cōtinue motui mo
tus ſuccedens: nō tñ propterea ille erit vnus ꝛ infi
nitus motus: nā ex taz varijs ꝛ diuerſi generis moti
bus non poteſt cōponi vnus motus: nullus tñ mot⁹
perpetuo tpe durat: ꝛ cōtinua tēporis ſucceſſiōe tra
hitur: preterꝙ̄ motus circularis. Itez dicunt Mo
derni: quod īpoſſibile eſt factū eſſe: īpoſſibile ē fieri
ſz nām: ſilr ſm artem ꝛ ſm imaginationē ordinatā:
at ſz imaginatōez inordinatā pōt quidpiaz fieri: qd
non poteſt factū eſſe.

Auerrois. 59. ait: ſi partes infinite ſeparate
abinuicē inueniantur: poſſibile ē
cōtinuari adinuicē ꝛ ſic proueniet ex eis magnitudo
infinita: quod eſt īpoſſibile: īpoſſibile ergo non ſeq
tur ex poſſibili: illud ergo quod ponebatur poſſibile
eſt īpoſſibile: ꝛ cū contingit ꝙ poſſibile ſit īpoſſibile
contingit ꝙ poſitio ꝑpter quā poſſibile ſit īpoſſibile
ſit īpoſſibilis. Senſus eſt: partes infinite ſeggrega
te ſi ſint equales vel hac aſſignata maioris ꝛ cōgre
gentur corpus cōſtituūt infinituz: vnde nō cōſumit̄
corpus finitū per oblationē partiū eiuſdē proportio
nis: ſed per rationē partiū eiuſdē quantitatis vnum
quoduis corpus deficit. Itez iſta ꝓpoſitio: ſunt infi
nite partes ignis numero equales: eſt īpoſſibilis: qꝛ
ſi talis propō foret poſſibilis: cū ſit poſſibile partes
ſeggregatas cōtinuari: poſſet inueniri corpus infini
tum: ergo cū non poſſit eē corpus infinituz: nō pote
runt vniri adinuicē partes infinite equales ignis:
igitur nec poterunt eē ſeiūcte: qcquid.n. antecedit
ad īpoſſibile: neceſſe eſt īpoſſibile exiſtere.

Auerrois. 60 primo dicit: mot⁹ ſunt tres:
quia dimenſiones ſunt tres: re
cta ſcilicet ꝛ circularis: recta partitur in ſurſum ꝛ de
orſum: ſed de hoc dictum eſt ſupra Commento.63
diffuſe.

Item ait: ꝛ quia in demonſtratōe predictis nō
cōpleuit declarationē in vnoquoꝙ mo
dorum corporuz ſimpliciuz: qd impoſſibile eſt vt ſit
infinitum: ſed tantum fecit hoc in ſimplicibus mo
bilibus recte quatenus videlicet probauit nullū cor
pus compoſitum eſſe infinitum: ꝛ propterea corpus
celeſte nō intrauit iſtaz diſtinctionē: cuz nullū corp⁹
ſit cōpoſituz ex eo.

Auerrois. 61. primo dicit: cū eā finitatis ſit
forma: neceſſe ē ſi magnitudo ſit
infinita ꝙ forma ſit infinita. i. cauſa finitatis magni
tudinis eſt forma: quantitas eniz habet a materia ꝙ
ſit interminata a forma ꝙ ſit terminata: ꝛ cū vnaque
uis qualitas inſequatur formam non dubitur quali
tas interminata.

Item ait: motus circularis ē finite reuolutōis: ꝛ
motus aūt corporis infiniti eſt infinitus
i. ſi celum eēt infinite magnitudinis actu: vna eēt in
finita circulatio: ꝛ propterea celum mouetur infinito
tempore per motum eiuſdez magnitudinis infinitis
completis reuolutionibus.

Ratio textus ꝛ Cōmenti.62. in hoc ꝯſiſtit. Ta
le corpus infinitum rectuz ſi moueretur
aut moueretur ſz naturā: aut preter naturā: ſi preter
naturam: ergo ei aſſignandus eēt locus alius ī quez
tenderet ſm naturā: naz ſi alicui conuenit motus vio
lentus qui eſt poſterior: eidem conuenit alius mot⁹
ſm naturā qui ē prior: violentia.n. nō ineſt niſi reſpe
ctu nature ꝛ ſi res nō habuiſſet motuz naturalez non
intelligeretur habere motuz violentum. 3. celi. 18. at
impoſſibile eſt eē aliū locū in quez ſm naturam fere
tur: quia tunc oporteret eſſe duo loca infinita: videli
cet vnuz in quem preter naturaz: ꝛ alterū in quez ſz
naturaz moueretur.

Auerrois dicit: ſm ꝙ videt̄ ꝙ locus in quo
mouetur idez corpus mobile vio
lenter alius eſt a loco in quo mouetur naturaliter: ꝛ ſi
inuenitur ita in corporibus ſimplicibus: ſed videm⁹
ꝙ locus in quo mouet̄ terra violenter ē idez cū eo lo
co in quo mouetur naturaliter: vt ſi ſit terra in aere:
motus eius ad ſuperius erit violētus: at ad ima erit
naturalis: motus.n. naturalis nō differt a violēto ni
ſi ſm moduz tantū: aſcenſus nāꝙ ignis ē naturalis
ignis: aſcenſus terre eſt violentus terre: ꝛ hec ē cauſa
ꝙ Cōmentator dicebat. 5. phyſicoꝝ. 59. in motibus
eiuſdez ſpeciei exiſtit cōtrarietas ſm nām ꝛ nō pter
naturā: non aduerſant̄.n. motus ignis ſurſuz ꝛ mot⁹
terre ſurſuz: cuz ſint eiuſdē ſpeciei. Sed tamen iquit
Auerrois viſum ē ꝙ nō intendebat per locū mot⁹ lo
cum in quo mouetur. i. locū a quo incipit motus: ſed
locū quo mouet̄. i. locū ad quē tēdit: quaſi igit̄ diceret:
erit alter loc⁹ quo mouet̄ naturaliter: ꝛ ſupple tu al
ter quo mouet̄ violenter.

Digreſſio.

Occurrunt mihi quedā motiua contra pro
poſitiones approbatas preſen
ti lectione: que quidē ꝛ adducere ꝛ ſoluere non erit
inutile. In primis probo dari grauitatem infiniti vi
goris: quia in hoc graui nō eſt minor grauitas ꝙ̄ ſi
diſtaret a centro diſtantia infinita: ſed tunc in deſcen
dendo velocitaret motū ſuum in infinituz: infra. 88.
ergo. Amplius videt̄ ꝙ non repugnet virtuti mate
riali extenſe mouere eterno tempore: poſito per poſ
ſibile ſpatio infinito inter concauū ꝛ centrum: ꝛ lapi
de in cōcauo relicto ſue nature: conſtat.n. ꝙ ſpatium
infinitū non pōt pertranſiri tempore finito a virtute
finiti vigoris. Solutio eſt: vel illud graue penit⁹ cor
rumperet̄ ꝛ nō poſſet conſeruari per totū illuz deſcē
ſum. Uel dato ꝙ conſeruaret̄: grauitas illa efficeret̄
infiniti vigoris: ꝛ corpus motū infinite magnitudi
nis actu: ſi enim virtus eēt extenſa ꝛ moueret eterno
tempore: eſſet infiniti vigoris. 3. capitulo de ſubſtan
tia orbis.

Iterum. Sūmatur ignis. 10. graduum cui ꝑ
poſſibile approximentur infinita cō
buſtibilia equaliter in omnibus ad comburi diſpoſi
ta ꝛ preparata: ignee geniti ſi vnirent̄ ignem conſti
tuerent infinitum. Solutio ē: caſus eſt impoſſibilis:
ꝛ ſi ſit caſus poſſibilis. Solutionē queras: ſi pmittit

enim natura: neq; magnitudinem: neq; multitudi-nem infinitam.

Item probo dari caliditatem infinitam argu-mento reputato mirabili: ſit m. A. ſubie-cto frigiditas vt. 4. remittenda preſenti hora ad nõ gradum: conſtat ꝙ illa remittetur ad ſubduplum: ſubquadruplum ⁊ ſic in infinitum: ergo caliditas intendetur ad duplum quadruplum ⁊ ſic in infini-tum. Confirmatur: ſit. A. calidum finitum maio-ris potentie ꝗ. B. frigidum ſummum: hora futu-ra imaginetur diuidi in partes proportionales mi-noribus terminatis verſus finem: ⁊ debeat. A. pre-dicta hora aſſimilare ſibi. B. tunc ſic: in prima par-te proportionali. A. corrumpet medietatem frigi-ditatis ſumme inducendo medietatem caliditatis ſumme: ⁊ in qualis parte proportionali tantã in-ducet caliditatem: quantam in prima. Nam reſi-ſtentia continue tendit ad non gradum: ergo in ſe-cunda parte proportionali reſiſtentia erit in du-plo minor: in tertia parte in quadruplo minor ⁊ ita in ceteris: ergo in fine caliditas producta inue-nietur infinita. ¶ Solutio eſt: in infinitum inten-detur: non tamen intendetur in infinitum. Vel in infinitum intendetur arithmetice: non tamen geo-metrice. Volo dicere vt clare loquar: latitudo pri-uatiua id eſt remiſſionis tendit in infinitum verſus partem latitudinis priuationis intenſiorem: quia ſicut aliquid eſt minus intenſum: ita eſt magis re-miſſum: ſed in infinitum ⁊ arithmetice ⁊ geometri-ce aliquid eſt minus intenſum ſummo: ergo in in-finitum eſt aliquid remiſſius ſummo: ⁊ ita latitudo remiſſionis infinita inuenietur quantum ad inten-ſionem remiſſionis: vnunquodq; enim tendens ad non gradum remittitur in infinitum ⁊ arithme-tice ⁊ geometrice. Et ratio eſt: nam quodcunq; in-tenditur ſeu augetur a non gradu: intenditur ma-gis ꝗ ad duplum: ad quadruplum ⁊ ſic in infini-tum. Latitudo tamen priuatiua finita eſt quantum ad diminutionem remiſſionis: eo quod remiſſio de-ficit cum incremento intenſionis quod plane eſt fini-tum: nihil enim eſt quod in infinitum geometrice maiorari poſſit: quare affirmandum eſt in infini-tum magis remiſſus eſt aliquis gradus gradu me-dio ⁊ in infinitum minus intenſus eſt aliquis gra-dus gradu medio: non tamen in infinitum minus remiſſus eſt aliquis gradus gradu medio: veluti nec in infinitum magis intenſus eſt aliquis gra-dus gradu medio: minor enim intenſio eſt maior remiſſio ⁊ minor remiſſio maior intenſio: nec mi-nor remiſſio eſt priuatiuum: ſed ex duobus nega-tiuis effectus conſurgit poſitiuus. Et propterea dico ꝙ frigiditas remittenda ad non gradum: re-mittetur in infinitum arithmetice ⁊ geometrice. Ca-liditas autẽ intendetur in infinitũ arithmetice tan-tum ⁊ non geometrice: vt ſi caliditas vt. 4. inten-datur in hac hora ad. 8. quando erit vt. 6. in duplo magis erit proximior gradui ſummo: quando vt 7. in quadruplo: ⁊ ſic in infinitum. Et quemadmo-dum frigiditas remittitur: ita ⁊ reſiſtentia decre-ſcit in infinitum arithmetice ⁊ geometrice: ⁊ creſcit velocitas arithmetice ⁊ geometrice. A. ergo in hora futura infinita velocitate aget ⁊ in infinito modico tempore: quia tamen nunq̃ erit ita ꝙ reſiſtentia ſit diminuta in infinitum: nunquam infinita velocitate agit. Et quia reſiſtentia diminuitur in infinitum arithmetice ⁊ geometrice: latitudo motus eſt infini-ta: ⁊ non datur ſummus gradus latitudinis motus. Quare concludo iſtas propoſitiones memoria ⁊ ſci-tu dignas. Prima eſt. Omnia que minorantur ad non gradum: in infinitum arithmetice ⁊ geome-trice minorantur. Secunda eſt. Motus in infinitum arithmetice ⁊ geometrice maiorari poteſt. Tertia eſt. Nulla qualitas in infinitum geometrice maiora-ri ſeu intendi poteſt. Quarta. Qualitas in infinitũ arithmetice maiorari ſeu intendi poſſunt: his pro-poſitionibus ⁊ documentis facile poteritis magna cum reſolutione argumentis Calculatorum ſatiſfa-cere.

Sententia Textus Commenti. 63. vſq; ad. 70. ſtat in hoc. Cõceſſo in-finito: aut eſſet actiuũ aut paſſiuum. Si paſſiuũ: aut ab infinito: ⁊ hoc non: quia nunquam finiretur actio ⁊ paſſio: aut a finito: ⁊ hoc non: ne in equali tempo-re agat finitum in paſſum finitum ⁊ infinitum ⁊ pa-ri ratione non poteſt infinitum eſſe actiuum in paſ-ſum finitum: neq; in paſſum infinitũ: ⁊ ne motus lo-calis ⁊ alteratio ſint in momento: non permittit na-tura virtutem motiuam infinitam: ⁊ qualitatem infi-nitam: ignis enim infinitus alia ſecum elementa nõ permitteret: virtuti itaq; infinite potẽtie ⁊ vigoris nulla actio demandari põt: hec eſt huius partis ſen-tentia in generali.

Auerrois. 63. Primo dicit. Sed quia pro-poſitio dicens ꝙ omne corpus aut eſt actiuum aut paſſiuum manifeſta eſt per ſe: cor-pora enim celeſtia videntur agere in ea que ſunt ſub-cis: iſta autem videntur agere ⁊ pati adinuicem. Sen-ſus eſt: datur corpus actiuum tantum non paſſiuum tantum: non eſt enim materia prima corpus ſed eo-rum: nõ eſt corpus de genere ſubſtantie: neq; cor-pus de genere quantitatis: nec eſt corpus pro alte-ra parte animalis. Si materia prima eſſet vtriq; cor-pus: forme non anime actus eſſent corporis: ⁊ cor-pora naturalia inanimata ex forma ⁊ corpore compo-ni dicerentur: contra Cõmentatorem. 4. celi. 22. ⁊ ea que dixi. 2. de anima. 6. 4. phyſicor. 71. 74. Et cum corpora inferiora agant ⁊ patiantur adinuicem: pa-lam eſt ꝙ datur reactio ſm qualitates alterius con-trarietatis: nunquid vero detur ſm qualitates eiuſ-dem contrarietatis non parua eſt inter auctores con-tentio: teneo tamẽ ego reactionem ſm qualitates eiuſdem contrarietatis: quia ſentio latitudinẽ acti-uitatis ⁊ reſiſtentie qualitatum primarum eſſe oppo-ſitas: eſt quidem caliditas fortiſſime actiuitatis ⁊ de-biliſſime reſiſtentie. Frigiditas deinde, Humiditas mox ſubſequitur. Siccitas poſtremo debiliſſime in-uenitur actiuitatis ⁊ fortiſſime reſiſtentie: ⁊ ita com-parando actiuitatem agentis ſupra reſiſtentiam paſ-ſi ⁊ actiuitatem paſſi ſupra reſiſtentiam agentis: ſem-per habetur actio a proportione maioris inequalita-tis: quare ſi fuerit agens infra ſperam actiuitatis paſ-ſi ⁊ eius virtus reſiſtitiua non ſit maior neq; equalis virtuti actiue paſſi ⁊ non fortificetur aliunde agens: agẽs in agẽdo repatiet. Et ſi in medio inter agẽs ⁊ paſſum inducatur ſimul caliditas ⁊ frigiditas: tamẽ mediũ illud nõ mouet motib⁹ ꝯrijs: tales nãq; mo-tus tendũt in eũdẽ terminũ ad quẽ quẽadmodũ. n. aer exiſtens in igne ad locũ naturalem deſcẽdit: ⁊ in aqua ⁊ terra ad eundem aſcendit motibus illis idẽ-titatem ſpecificam ſeruantibus: ita medium calefit

⁊ infrigidatur: nō tamē motibus agitatur cōtrarijs: p illos.n.mot⁹ deducit mobile in eandē diſpoſitōēz tanq̄ in vnaz formā mediaz ex caliditate ⁊ frigiditate reſultantez. Similiter dicat de parte repaſſa: que licet calefiat ⁊ infrigidet ſimul ⁊ ſemel: non tñ vnq̄ cōcedendū eſt idē moueri motibus cōtrarijs. Verū cuz in circulis cōſentirem huic cōſequētie. Qualitates prime tante ſunt actiuitatis quante reſiſtentie: ergo minime reactio dari pōt. Cōtra: dixit collega meus: ſit. B. vnū corpus pedalis quātitatis vniformiter frigidū vt. 8. potentie actiue vt vnuz. Sitq̄ A. corpus quadrupedale: cuius primū pedale tangens. B. ſit vniformiter calidū vt. 8. potētie actiue vt. dimidij; alia tria pedalia habeāt caliditatē vt. 6. ⁊ frigiditatē vt. 2. quoꝝ ſit caliditas potētie actiue vt tria cū dimidio: hoc caſu dabit actio ⁊ reactio etiam qualitatibus exiſtentibus tante actiuitatis quante reſiſtentie. Solutio eſt: non dabitur quidem reactio in caſu aſſignato: quia ſicut pars agens agit fauore partium: ita earum ope reſiſtit: ſed palam eſt agens maioris eſſe potentie in agendo ergo maioris potētie inuenitur in reſiſtendo: ergo conceſſa reactione: ſtante eodem ordine actiuitatis ⁊ reſiſtentie qualitatum primarum: erit motus a proportione minoris inequalitatis.

Item patefacit iſtam propoſitionez: infinitum a finito pati eſt impoſſibile: eſt autem infinitum, quod infinitam habet mouendi aut reſiſtendi virtutem: finitum vero quod finitam: Sit. A. paſſuz infinitum. B. agens finitum. C. tempus actionis, quo. B. agit in. A. ſm totum deſtruendo ipſuz: ⁊ cōiungamus huic poſſe hoc.i. hoc poſſibile ſcilicet vt aliud corpus ſit finitum ⁊ minus corpore finito qḋ eſt. B. hoc autem corpus ſit. D. ideſt q̄ iſta potentia ſit poſſibilis ⁊ non contingit ex ea per ſe aliquod impoſſibile: Ponat. H. paſſum a. D. in tempore equali priori. in tempore. C. tunc neceſſarium eſt q̄ proportio minoris agentis: ſcilicet. D. ad maius agēs: ſcilicet. B. ſit ſicut proportio agentis ideſt patientis ex. D. minoris dico patientis ſcilicet. H. ad corpus alterum agens.i. paſſuz minus corpore. A. infinito: illa ergo vel ꝓſimilis ꝓportio que eſt inter. D. agēs ⁊. H. paſſuz poterit inueniri inter. B. agens ⁊ aliud paſſum finituz: ꝓportio.n. agentium ad agentia ē ſicut ꝓportio patientiuz ad patientia.

Auerrois, 64. primo dicitur cum enīz poſuimus q̄ agentia equalia agent in patientia equalia eadem actione in eodez tempore: apparet ex hoc q̄ agentia equalia quorum proportio adinuicem eſt ſicut proportio patientium adinuicem agunt actiones equales in temporibus equalibus: ⁊ cetera. Senſus ē: hec propoſitio eſt per ſe nota: agentia ⁊ patientia in temporalibus equalibus ſunt proportionabilia: ⁊ hec probatio facit modicū latā intuitionē: hec ſcilicet: agentia equalia agunt in patientia equalis equales actiones in temporibus equalibus. Sed quando ſunt agentia equalia patientia equalia: actiones equales ⁊ tempora equalia: eadē inuenitur proportio agentium inter ſe: necnō ⁊ patientium ergo agentia ⁊ patientia in temporibus equalibus ſunt ꝓportionalia.

Item ait apparet ex his propoſitionibus q̄ corpus infinitum non agit in corpus finitum. Eſt conſiderandum q̄ Cōmentator ꝓpter ſuā tranſlationē concludit q̄ infinitū nō agit in corpus finitū: ⁊ hic hoc nō eſt oſtenſum: at id cōuincet. 65. propoſitio text⁹ 64. talis eſt. Infinituz non pati a finito: q2 ſi ſic: ab eodem agente finitum ⁊ infinituz eque velociter alterarentur. Et pro iunioribus iterum ordino pſentem rationē. Sit. A. paſſum infinitum: quod per te patiatur ab agente. B. finito: in tempore. C. ſitq̄ D. virtus minor. B. que quia minor eſt q̄. B. mouebit mobile minus. A. in tempore. C: Sit itaq̄ illud. H. Capio partem finitaz. A. infiniti equalē. H. que ſit. F. quam. D. mouebit in tempore. C. Tunc ſic: proportio. D. ad. B. finita eſt: ⁊. D. eſt minor virtus q̄. B. ſed. D. mouet. F. in tēpore. C. ergo. B. mouebit. F. in tempore minori q̄. C. equale enim mouens ⁊ equalis potentie mouet idem mobile in eodem tempore: maius autem mouens atq̄ maioris virtutis mouet idem mobile in minori tempore: minus vero mouens idem mobile in maiori tēpore mouet: vt ſi in duplo minus: in duplo maiori tempore mouet: ⁊ ita ſm analogiam: ſit itaq̄ illud minus temp⁹. L. Tūc ſic: temporis. C. ad tempus L. eſt aliqua proportio igitur ⁊ mobilis quod mouet. B. in tempore. C. ad. F. mobile quod mouet B. in tempore. L. eſt aliqua proportio. Que enim temporis ad tempus: talis eſt mobilis ad mobile proportio: ſeruata eadem virtute mouente. Quare quicquid. B. mouebit in tempore. C. finitum erit infiniti ſiquidem ad finitum nulla eſt proportio ergo non mouebit. B. A. infinitum in tempore. C. quod eſt hyppoteſis oppoſitum. Unde ſit proportio. B. ad. D. tripla. Capiatur. P. potentia dupla ad. D. q̄ q2 dupla mouebit mobile dupluz ad. H. ⁊ F. in tempore. C. quod ſit. Q. Sumat deinde virt⁹ tripla ad. D. que ſit. R. que cum ſit tripla ad. D. mouebit triplum ad. H. ⁊ ſit illud. T. R. ⁊. B. equabūtur: nam quecunq̄ potentie ad idem ſeruant eandem proportionem: ille ſunt inter ſe equales. Tunc ſic. R. mouet. T. in tempore. C. ergo. B. poterit mouere. T. in tempore. C. Et. B. per aduerſarium mouet. A. infinitum in tempore. C. ergo eadem virtus eodem tempore mouet mobile finitum ⁊ infinitum: eſt ergo iſta concluſio euidentiſſime declarata. Infinitum a finito pati non poteſt: neq̄ moueri.

Propoſitio Textus Commenti. 65. talis eſt. Non patitur finitum ab infinito tempore finito. Ratio eſt: ſit corpus infinitum in potentia ⁊ magnitudine. A. illud enim qḋ eſt infinitum in magnitudine eſt infinitum in potentia: quia infinitas magnitudinis eſt a virtute infiniti vigoris ſit. B. Z. corpus finitum paſſum ab A. in tempore. C. ſumatur. D. virtus finita: que quia minor eſt. A. virtute infinita mouebit minus mobile in. C. q̄ ſit. B. Z. Sit illud mobile. B. ⁊ quia virunq̄ mobile eſt finituz ſcilicet. B. Z. ⁊. B. erit aliqua proportio ipſius. B. Z. ad. B. ⁊ ſit tripla. Capiatur deinde virtus. G. dupla ad. D. que mouebit mobile ad dupluz ad. B. quod ſit. H. Deinde ſumatur virtus tripla ad. D. que ſit. K. que eodem tempore. C. mouebit mobile tripluz ad. B. quod ſit. T. cum autem. B. Z. ſit triplum ad. B. ⁊ T. ſit triplum ad. B. ergo. B. ⁊. T. equabuntur: ergo. K. mouens. T. in tēpore. C. mouet ⁊. B. Z. in eodē tēpore: at. A. infinitū mouet. B. Z. i tempore

C. ergo

C.ergo virtus infinita ⁊ virtus finita movebũt idez mobile in tempore.C.⁊ hoc eſt quod Auerrois dicit:⁊ ſi ſit ita:continget ꝙ corpus infinituz ⁊ infinituz moueant idez eodez motu ⁊ in eodez tempore: quod eſt impoſſibile: ⁊ diſpoſitio litterarũ Cõmentatoris nõ eſt multũ attẽdẽda:opꝫ tñ ponere inquit ipſe ꝓportionẽ minoris patiẽtis ad maius patientis ſicut ꝓportionẽ minoris agẽtis ad maius agẽs: patiens enim magis eſt ignotũ qꝺ vult iuenire p proportionem.

Auerrois primo dicit:ſiquis poſuerit ꝙ infinitum mouet in tempore infinito:hoc etiam erit impoſſibile: quod enim mouet in tempore infinito mouet ad nullum finem: ⁊ quod mouet ad nullum finem ocioſe mouet: hoc eniz nõ contingit niſi in his que ſunt preter motum ſitualem.i.illa ꝓpoſitio eſt vera in motibꝰ nõ localibꝰ: ⁊ ſi eſt vera in motibꝰ localibus:eſt duntaxat vera in motis motu recto.

Item ait. Jam declaratum eſt ꝙ primũ mouens tempore infinito mouet:nã vtilitas huius motionis eſt continuatio ⁊ perpetuitas eſſendi.Dat enim deus eſſe omnibus alijs entibus.4.capitulo de ſubſtantia orbis:quia celuz ⁊ natura dependẽt a Deo in genere cauſe finalis.12.methaphyſice.38.⁊ ceſſante motu celi:omnia ruerent: quoniam res materiales pendent a celo quo ad ſuum generari ⁊ corrumpi:cõſeruari ⁊ operari. Et voluit Auerrois intelligentias medias quantum eſt de ſe non facere motum eternum:ſed eſt prima intelligentia que perpetuat motuz.4.capitulo de ſubſtãtia orbis. Proſequitur dicens: quapropter neceſſe eſt vt primum mouens ſit infinitum ſcilicet in duratione:ſed tamen declaratum eſt ꝙ impoſſibile eſt vt tale mouens ſit corpus vel virtus in corpore: quoniam ſi corpus eſſet moueret in nullo tempore. Sed ſic eſt:nulla virtus infinita potuit eſſe in magnitudine:quin ipſa eſſet infiniti vigoris ⁊ moueret in inſtanti:idcirco intelligentie finiti exiſtunt vigoris ⁊ infinite durationis:cum ſint extra magnitudinez:at ſi eſſent in magnitudine ⁊ infinite durationis:eẽnt quoqꝫ ĩfiniti vigoris.3.capitulo de ſubſtãtia orbis.

Amplius ait:impoſſibile eſt vt corpus celeſte moueat aliquod ex his que ſunt ſub eodem tempore infinito: nihil enim eſt qꝺ moueatur a celo infinito tempore:nullus nanqꝫ eſt motus ignis qui ſit eternus:quia nõ permanet ſemper idem ignis: variatio autem mobili variatur motus:ſemper tamen mouebiꝉ ignis ⁊ ſi nullus ignis ſemper mouebitur. Et cum actiuitas quam habꝫ celum ⁊ lux celi in his inferioribus ſit ab intelligentia mouente celum inferatur nullam virtutem extenſam ⁊ quantam poſſe mouere ⁊ agere ex ſe perpetuo ⁊ infinito tempore.His itaqꝫ conſtat neqꝫ infinitum ab agente finito:neqꝫ finitum ab infinito pati poſſe.

Propoſitio Textus commenti.66.talis eſt: infinituz ab infinito tempore finito moueri non poteſt. Ratio eſt:ſit A.corpus agens infinitum:⁊ .B.paſſum infinituz ab.A.in tempore.C.D.capiatur.H.corpus finitum paſſum ab.A.in.D.tempore: tunc ſic: proportio.C.D.ad.D.ſit tripla:ſumatur virtus finita dupla ad.H.⁊ ſit.F.paſſa ab.A.i tempore.G. deinde capiatur virtus tripla ad.H.paſſa ab.H. in tempore triplo ad.D.⁊ ſit illa virtus.P.⁊ tẽpus.R.⁊ cuz tempus.C.D. ſit triplum ad.D.⁊.R.triplum ſit ad.D.C.D.⁊.R.inter ſe equabunꝉ:et.A. mouet.P.in tempore.R.ergo mouebit idem mobile in tempore.C.D.⁊ poſitum eſt.A.mouere.B. infinitum in tẽpore.C.D.ergo eadez virtus eodem tempore mouebit mobile finitũ ⁊ infinituz:⁊ hoc eſt ꝙ Auerrois concludit: cõtingit ex hoc vt ab eodem agente patianꝉ maius corpus ⁊ minus in eodez tpe nõ in tẽporibꝰ diuerſis: qꝺ eſt impoſſibile. Senſus huius ꝓpoſitionis:ab eodez agente patiuntur paſſa equalia in tempore equali talis eſt: ideſt proportio velocitatuz in motibus inſequitur proportionẽ paſſorum in reſpectu ad agentia.

Propoſitio Textus Cõmenti.67.talis exiſtit:infinitum neqꝫ finito tempore neqꝫ infinito natuz eſt mouere infinitũ: nõ quidez finito:vt oſtenſuz eſt prius:neqꝫ infinito:quia omnis motus finẽ habet ⁊ terminũ:tẽpus aũt infinitum finẽ nõ habet ergo tempore infinito nõ eſt natꝰ fieri motus. Preterea ſi infinitũ moueret ab infinito tpe infinito ergo tempore finito illius infiniti tẽporis parte aliqd mobilis infiniti moueret: qꝺ qdez mobile partiale ſi finitũ fuerit:finitũ mouebiꝉ ab infinito: ſi infinituz:infinitũ mouebiꝉ ab infinito tpe finito: qꝺ ſiquis dixerit nihil moueri vllo tẽpore finito illiꝰ infiniti parte ergo ⁊ in toto tẽpore infinito nihil mouebitur:quod.n.nulla in temporis parte mouetur: neqꝫ toto tẽpore mouebitur:ergo illud infinituz mobile toto tẽpore infinito quo natum eſt moueri cõtinue quieſcet: qꝺ eſt oppoſitũ hypoteſis.

Auerrois dicit:cum poſuerit patiens infinituz contingit neceſſario vt eiꝰ paſſio ſit infinita:⁊ ſi poſuerit patiens infinitũ ⁊ paſſionem finitam eſt quaſi poſitio contradicens ſibi.i. claudit contradictionẽ dicere poſſis infinitum ⁊ paſſionem finitaz: ⁊ dicendum eſt ab aliquo ꝙ ponens hoc petit principiuz:ideſt affirmans agens infinitũ agere in paſſum infinituz petit.i.poteſt faciliter non erat enim hucuſqꝫ inducta aliqua ratio contra illud: ideo qui dicit paſſum infinitum ⁊ paſſionem finitam claudit contradictionez: at qui aſſerit agens infinitũ agere in paſſum infinitum petit principium.i.poteſt faciliter reprobari.

Cõmento. 68. Omne corpꝰ ſenſibile: ideſt tangibile habet potentiã actiuã ⁊ paſſiuaz inſimul:⁊ propterea excluditur celum qꝺ non eſt tangibile ſed ſenſibile tantum ſenſu viſus. Contra: magnitudo eſt ſenſibilis tactu ergo celum eſt tangibile. Dico ꝙ maior eſt colligantia tactus ⁊ viſus ꝙ obiectoꝝ tactus ⁊ viſus: quare ſi debet ſenſibile cõmune ĩmutare ꝑexigitur propriuz: ideo cuz magnitudo celeſtis nõ ſit ſubiectibilis qualitatibꝰ tangibilibus:non erit celum tangibile.

Sentẽtia. 69.Extra celum non eſt corpus infinituz:nam intra ⁊ extra rõne loci dicuntur ⁊ locum denotant: extra aũt celum nõ eſt locus ergo extra celum non eſt corpus infinitum ſenſibile nec ſpirituale.i.ſolo intellectu comprehenſibile:⁊ ꝓpterea valet hec cõſequẽtia:extra mũdum nõ eſt locus ergo extra mũduz eſt locus: cuz extra ⁊ intra ſint differentie loci: ⁊ differentia nõ ſit ſine illo cuius eſt differentia

Cõmento. 69.ꝯſiderãda ẽ ꝯtẽtio iter Themiſtiũ cui ꝯſentit ſanctus Tho

mas:⁊ Auerroim cui fauet Albert^9 magn^9: Themi ſti^9 fundauit ſermonẽ Ariſtotelis ſup duas ꝓpõnes. Pria ẽ:oẽ corp^9 qḋ ẽ i loco ẽ ſenſibile. Scḋa ẽ:corp^9 qḋ eſt extra mũduʒ eſt in loco:ergo corpus quod eſt extra mũduʒ eſt ſenſibile:ſed omne corpus ſenſibile eſt nõ infinitũ:q2 eſt actiuũ aut paſſiuũ:ergo non eſt extra mũduʒ corpus infinitũ. Contra Themiſtium inuehit Auerrois:quia Ariſtoteles nõ manifeſtauit has ꝓpoſitiones:omne corpus qḋ eſt extra mũdum in loco eſt:omne corpus ſenſibile eſt finitũ: ſed cõſequentia Ariſtotelis eſt iſta oẽ corpus qḋ eſt in loco eſt ſenſibile ergo nulluʒ corpus infinitũ ẽ extra mundum:quoniaʒ nullus locus eſt illic.i. extra mũdum nõ eſt locus. Et ordinando hãc rõneʒ cõuertit Auerrois ſimpliciter iſtaʒ ꝓpoſitionẽ in terminis parib^9ꝫ oẽ corpus qḋ eſt in loco ẽ ſenſibile ꝫ oẽ corpus ſenſibile eſt in loco. Extra mũdũ nõ eſt locus ergo extra mũduʒ nõ eſt corpus ſenſibile. Preterea valet:extra munduʒ eſt corpus ſenſibile ergo extra munduʒ eſt corpus in loco. Signuʒ aũt ꝙ Ariſtoteles intendit iſtam ꝓpoſitionẽ:oẽ ſenſibile eſt in loco:eſt:q2 poteſt qs cõſentire huic rationi:omne ſenſibile eſt in loco. Extra mũduʒ nõ eſt locus ergo nõ eſt extra mũdum corpus ſenſibile:quoniã põt qs pertinaciter dicere illic eſſe corpus ſpirituale nõ ſenſibile ꝓpter qḋ non cõtingit vt ſit in loco. Reſpõdemus et ꝙ neceſſe eſt dicere ꝙ illud corpus ẽ in loco:qm̃ extra ⁊ intra notant locum. In ſumma tria obſeruentur ex preſenti Cõmento. Primuʒ eſt:propoſitio iſta. Extra celum nõ eſt corpus ſenſibile:nec intellectuale:que hic euidentiſſime eſt declarata. Secũduʒ ẽ:ratio Themiſtij erat talis:omne corpus quod eſt in loco eſt ſenſibile. Corpus extra mũdum eſt in loco ergo corpus extra mũdũ eſt ſenſibile: omne corpus ſenſibile eſt finitũ: ergo nõ eſt extra mũduʒ corpus infinitũ. Tertiũ ẽ: ratio Cõmentatoris talis eſt. Omne ſenſibile ẽ in loco: Extra celuʒ nõ eſt locus ergo extra celum nõ eſt corpus ſenſibile:nõ eſt etiã extra celuʒ corpus intellectuale nõ in loco:q2 extra ⁊ intra rõne loci dicunt ⁊ locũ denotant:⁊ oẽ qḋ eſt in loco eſt ſenſibile ergo corpus ſpirituale eſſet ſenſibile. Et ex his patet conuertibilitas iſtaruʒ ꝓpoſitionũ:omne ſenſibile eſt in loco:omne corpus quod eſt in loco eſt ſenſibile: ſiue tale corpus ſit in loco per ſe: quia contineatur: ſiue ſit in loco per accidens ratione centri:veluti eſt celum.

Sententia. 70. Corpus circulare non eſt infinituʒ: Tum quia omne habens medium habet extrema: Tum quia reuoluitur circa mediuʒ: ⁊ hec cauſa inquit Auerrois ẽ magis propria ꝙ prima: quia illa ⁊ rectis ⁊ rotundis corporibus conſentit: hec rotundis tantum. Item corpus rectum non eſt infinitum: quia tunc locum ad quem moueretur oporteret eſſe infinitum: cum impoſſibile ſit corpus infinitum loco finito contineri: locuʒ aũt infinituʒ eſſe impoſſibile eſt: cum locus ſit terminus ⁊ extremũ:⁊ ſi tale corpus mouebit preter naturaʒ põt ⁊ moueri ſm naturam: erunt ergo duo loca infinita.

Auerrois primo dicit:hec eſt alia demonſtratio.i. aliud genus dicendi a predictis: ⁊ eſt logica ſcilicet quia eſt ex veris propoſitiõibus ſed nõ proprijs: imo generalibus:ideſt eſt ratio per ſyllogiſmos dyalecticos:erunt autẽ iſte rationes dyalectice:quia procedunt ex eis que conueniunt corpori infinito inquantũ eſt infinituʒ:ſiue ſit mathematicũ ſiue nãle: habere ſcilicet mediuʒ: ⁊ nõ hẽre aliquid equale extra ſe:⁊ poſuit ſiſtis ſupra ad manifeſtationẽ aliorũ.

Item ait:neceſſe eſt vt locus in quo mouetur ſit maior eo. Senſus eſt:vel locus eſt maior locato.i.locans:vel vt Albertus refert:loc^9 per quem mouetur mobile tam naturaliter ꝙ violenter eſt quidem maior: locus autem ad quẽ mouet tam nãlr ꝙ accidẽtalr ẽ equalis:ergo vnũ infinituʒ erit maius ꝙ aliud:locus.n.in quo mouet p hoc ꝙ nõ hʒ vltimũ eſt finitus:per hoc ꝙ maior ẽ infinito:ẽ ergo ſine fine maior.

Iterum ait:non intendebat ꝙ locus motus nãlis corporis eſt ali^9 a loco ſui motus accidentalis:qm̃ locus in quo aer mouet naturaliter:eſt idem cum eo in quo mouet violenter.i. locus a quo icipit motus ⁊ naturalis ⁊ violẽt^9 aque eſt idem:eximo eniʒ aqua in aere aſcendet violenter: tendet ad ima naturaliter: quinimo intendit ꝙ loc^9 ad quem lapis mouetur naturaliter eſt alius ab eo i quem mouetur violenter:hoc eſt manifeſtum ḋ motibus ſimplicium corporum:ſicut eſt manifeſtum ꝙ locus in quo corpus quod recte mouetur quieſcit naturaliter eſt alius a loco in quo quieſcit violẽter.

Snia. 71. Uirtus finita mouet mobile finituʒ: ergo infinita infinituʒ:illa in tempore: ergo iſta in inſtanti. Contra finitum ⁊ infinituʒ ſunt contraria:finitum eſt:ergo infinitum eſt vel poteſt eſſe:ratio concluderet ſi forent ꝯtraria poſitiua. Itẽ ſi tale corpus preter naturam moueretur:cum id ab altero eſſet:oporteret illud a quo violẽter mouere ẽt eſſe infinitũ:⁊ ſic oporteret plura eẽ infinita aut infinitũ moueri a finito.

Snia. 72. ſi quiſpiã dixiſſet ipſum corpus infinitum ſponte ſua poſſe incohare motũ: ⁊ eundem cũ libuerit ĩtermittere:ne cõcederet oportere eſſe plura infinita:ergo tale corpus erit infinitum animal:cum a ſeipſo moueri ſolis animalibus concedatur:at non poteſt eſſe infinitum animal:cuʒ tunc propria animalis officia exercere nõ poſſz:indigeret quoqꝫ animal infinitum cibo infinito ⁊ organis infinitis.

Auerrois primo format iſtã cõſequentiaʒ: eſt animatũ ergo aial: ⁊ colligit ſumpto aiato hñte aiam ſpiritualẽ.i.habẽte aiaʒ ſpiritualiter imutabilem.

Item ait:ſi fuerit inanimatum: erunt duo corpora vtrunqꝫ infinitum mouens ⁊ motum:⁊ hec differunt ſm naturam ideſt ſpecie:quod eſt impoſſibile:quia forme ſpecie diſtincte determinant ſibi determinatas figuras ⁊ quantitates:vnde ſi natura alicuius forme fuerit innata eſſe in corpe ĩfinito:neceſſe eſt vt natura iſtius forme ſit eadẽ:forme enim diuerſarum naturarum innate ſunt habere materias diuerſe quantitatis:cum diuerſitas formarum ſit cauſa diuerſitatis quantitatum ⁊ magnitudinum recipientium formas. Senſus eſt: res eſt terminata per formam:interminata per materiam: 3. phyſicorum. 60. omne enim quod eſt vnum ẽ vnũ per formam:⁊ terminus eſt a forma: primo de anima. 53. ex quibus auctoritatibus palam colligitur formam eſſe principium indiuiduationis. 2. de anima. 2. 8. 9. ex hoc enim ꝙ materia habet cauſalitatẽ ſupra formam:⁊ ꝙ ſit pars indiuidui non conuincetur ꝙ

tur ꝙ materia ſit quo indiuiduum eſt indiuiduum: merito nanqꝫ materie indiuiduũ eſt ens in potentia nõ in actu.

Sententia. 73. Nõ eſt ſentiẽdũ cũ Democrito ꝙ infinita corpuſcula athomalia poſitiõe ⁊ ſitu diſtincta ſtercepto vacuo ĩfinitũ cõſtituãt. Tũ qꝛ Democritus tales athomos ponit eſſe eiuſdẽ rõis ⁊ nature: ergo oẽs ille athomi ad locũ totius ferri nate eſſent: in corpib⁹.n. ſimplicibus totius ⁊ partiũ idem eſt motus: illas aũt athomos loco moueri impoſſibile eſt: cũ qcqd mouetˀ partibile ſit. Tũ qꝛ cũ oẽs athomi eſſent eiuſdẽ rõis: ſi vna earum eſt leuis ⁊ quelibet: ergo ⁊ totum compoſitũ erit leue: ergo nullum compoſitum erit graue: ⁊ ita ſi vna erit grauis: nihil eſſe leue cõcludetˀ.

Auerrois primo dicit: ⁊ ſi non nullus modus eſſet propter quem compoſitum eſſet infinitũ.i. ſi cõpoſitũ ponerętˀ infinituꝫ oĩa corpora ſimplicia ex quibus componeretˀ oporteret eſſe infinita ſm molem aut ſaltem vnum eorum: naꝫ ſi oĩa eſſent ſm magnitudinẽ finita ⁊ compoſitum finitum exiſteret.

Item ait: quo mouetur vna gleba ⁊ tota terra ſi eſſet imaginata extra locum ſuum: ⁊ ita iſta propoſitio: in idem tendit terra ⁊ particula terre eſt vera conditionaliter intellecta: ⁊ cõceſſo ꝙ tota terra ſm ſe totam moueri non poſſit non eſt tamen negandum ipſam eſſe immobilem: vt dixi ſupra.57.

Iterum ait: ⁊ hoc quod dixit ſequitur poſitionem ꝙ iſta corpora ſint infinita ⁊ ſequitˀ poſitionẽ ꝙ ſint elemẽta totius: ꝓpter qđ extimatur ꝙ non proprie ſequitur: ⁊ hoc ſequitur ex poſitione eorum ꝙ ſunt infinita: quia cuꝫ fuerint infinita: nihil reperitur extra ea: ⁊ propter hoc dixit Themiſtius in hoc loco ꝙ non ſequitur ex hoc ſermone concluſio quam intendebat concludere: ſꝫ ſequitur ꝙ natura partium indiuiſibilium non ẽ vna. Senſus eſt: iſte conſequentie valent ad hominem: ſi omnia ſint grauia: non poteſt leue corpus eſſe. Et ſi leuia non poteſt graue eſſe: valent iſtis preſuppoſitis: athomi ſunt vnius nature ⁊ elementa cuiuſlibet corporis compoſiti. Et ſunt infinite athomi: vnde ſi eſſent alia elementa ex quibus compoſita conſtituerentur non colligeretur omnia eſſe grauia: aut omnia eſſe leuia: at ſi infinite ponantur: non erunt alia elementa extra ea: ⁊ propterea non poſſunt corpuſcula athomalia eſſe infinita: ne quicquid ſit vel graue vel leue eſſe cogamur affirmare. Themiſtius autem credidit illa corpora indiuiſibilia non poſſe eſſe vnius nature: ne quicquid eſſet: foret graue vel leue: ⁊ ita non conſentit Cõmentator Themiſtio.

Sententia 74.⁊.75. ſi omnia eſſent leuia omnia mouerentur ſurſum: ergo a medio ſi grauia: tenderent deorſum: ergo ad medium: infiniti autem non eſt medium: cum eius non ſit extremum: ergo conceſſo infinito non poſſit eſſe motus ſurſum aut deorſum. Item nullus eſſet locus ad quem tale infinitum moueretur: cum infinitum loco claudi non poſſit: aut enim moueretur natura: aut preter naturam: neutrum dari poteſt: nam his que mouentur natura aut preter naturam: determinata ſunt loca ad que mouentur: infinito autem non eſt determinatus locus ad quem moueatur: igitur infinitum erit immobile. Et ſi quis affirmet infinitum moueri violẽter: erit aliud mobile cui is motus ſm naturã cõueniet: ergo non omnia eſſent grauia: aut leuia: nam ſi infinitum tenderet deorſuꝫ ſm naturã: eſſet graue: ſi ꝑter naturã: eſſet leue: ergo nõ eſt ponendum cõpoſitũ ex infinitis eiuſdeꝫ nature athomis.

Auerrois. 74. facit iſtam rationem: omne corpus graue aut leue eſt cõtentum ab extrinſeco: nullum corpus infinitum eſt contentũ ab extrinſeco ergo nullum corpus infinitũ eſt graue aut leue. Item eſt corpus infinituꝫ ergo non eſt mediuꝫ neqꝫ orizon: ergo nõ eſt locus: ergo non eſt motus naturalis neqꝫ violentus.

Auerrois. 75. ait: loca motuũ accidẽtaliuꝫ ſunt loca motuũ nãliuꝫ ⁊ ecõuerſo: nam vbicũqꝫ fuerit inuentus motus accidẽtalis inuenitˀ nãlis ⁊ ecõuerſo. Similiter ⁊ loca quietũ naturaliuꝫ ſunt loca qetuꝫ accidẽtaliuꝫ. Unde in locum ſurſum tendit ignis nãliter. Terra violenter: ſurſuꝫ quieſcit leue ſm naturã: graue preter naturã. Et ꝑpterea dictũ eſt ſupra.10.⁊.14. oẽm motum ſimplicẽ preter nãlem ſeu violentũ vni eſſe nãlem alteri: ⁊ de quocũqꝫ eſt veruꝫ dicere: iſte eſt motus violent⁹ eſt verum dicere ꝙ eſt nãlis alteri: iccirco motus ipſius ignis circularis cuꝫ nõ ſit naturalis alicui corpori nõ eſt violentus igni: ⁊ motus terre tranſuerſalis nec ẽ violentus nec naturalis terre: nec alicui alteri corpori: quoniã nõ eſt ſimplex: omnis.n. motus ſimplex ẽ aut violentus aut naturalis: ⁊ oĩs motus aut violẽtus aut naturalis eſt ſimplex. Hec ſunt que preſenti ſumma vobis declaranda ꝓpoſueram qua quidem ſtabilita eſt iſta ꝓpoſitio. Mundus ẽ finite magnitudinis actu: in ſequenti lectione cõueniens eſt vt de vnitate eiuſdem a nobis pertractetur.

¶ Summa Octaua Primi de celo.

Modo igiť volum⁹ Preſenti ſumma que eſt a Textu Cõmenti.76. vſqꝫ ad.97. euidẽtiſſimis rõnibus cõuincere tantum eſſe vnũ mũduꝫ numero: eſt enim vnũ de mirabilibus ⁊ nobilioribus queſitis in natura. Utrũ mũdus ſit vnus: vel ſint mũdi plures: qđ quideꝫ hõ per ſe deſiderat ſcire.

Sententia. 76. cõſiſtit in quattuor propoſitionibus. Prima eſt: oĩa corpora naturalia aut mouentˀ aut quieſcunt. Secunda ẽ: quicquid mouetur motu ſcilicet ſimplici aut mouetur ſm naturam aut preter naturam: dico motu ſimplici: quia ignis motus motu circulari nec naturaliter: nec violenter mouetur. Similiter terra per arcum mota nec ſm naturam mouetur: neqꝫ contra naturam: quia motus tranſuerſalis terre eſt mixtus: non ſimplex. Tertia ꝓpoſitio eſt: in quo loco res natura quieſcunt: ad eundeꝫ natura ꝓperant: ⁊ in quo violenter quieſcunt: ad illuꝫ violenter pergunt. Similiter omne quod mouetur ad aliquem locum naturaliter: quieſcit in illo naturaliter: ⁊ quod mouetˀ ad aliquem locum violenter quieſcit ibidem violenter. Quarta ꝓpoſitio eſt: ſi alicui corpori motus aliquis violentus ſit: motus localis contrarius violento erit eidem naturalis.

Auerrois dicit. Cum declarauit mũduʒ eē finitũ magnitudine īcepit ꝑſcrutari vtrũ ſit vnus aut plures: ratio eſt qm̄ ſi mũdus fuiſſet infinitus fuiſſet tm̄ vnus: ⁊ non oportuiſſet ingrere vtrũ mũdus eēt tm̄ vnus: poſtea dicit ꝙ iſta queſtio eſt nobilior ⁊ difficilior prima: eſt quideʒ nobilior ⁊ difficilior: qr ex pfecta huius queſiti expeditione ſcietur vnitas Dei: ſi.n. ſunt plures mundi ⁊ plures dij: ⁊ ſi vnus: vnus. Diſtictio de celo explanata eſt ſupra.55.

Tenendum eſt ad mentem Auerrois ꝙ ſicut elementuʒ moueť ex ſe ⁊ ab intriſeco: qr cauſa quietis naturalis terre ⁊ motus ei⁹ eſt nā grauitatis in terra: motus.n. terre ad centruʒ eſt a forma terre: ita ab eadem cauſa aliter ⁊ aliter diſpoſita prouenit motus violentus ⁊ quies illum inſequēs: vnde elemēta mouenť ad loca naturalia ex ſe: ſed ad loca oppoſita locis nālib⁹ ab alĳs: ⁊ cuʒ hac ꝓpoſitione ſtat veritas iſtius: elemēta mouentur ex ſe per accidens: ⁊ nõ per ſe proprie: cũ nõ moueanť ex ſe in rei v̓itate ſʒ ex extrinſeco.3.celi.28.

Sententia. 77. Una pars terre recedens a centro moueretur ſm̄ naturam: qr ꝓperaret ad mediuʒ alterius mũdi: ⁊ moueretur violenter: quatenus ſe abſentaret a centro huius mũdi. Et hec ratio cõcludit nõ eſſe plures mundos eccentricos neqʒ cõcentricos: plures autē mundi intelliguntur cõcentrici: quãdo ſupra orbes celeſtes vnius eſſent elementa ⁊ orbes celeſtes alterius idem cum primi mũdi corporibus habentes centrũ. Eccentrici vero eſſent quãdo diuerſa ipſoruʒ exiſterent centra: vt ſi ſupra hunc munduʒ locaretur alius cuius ſupremum celum tangeret huius ſupremi celi conuexum: veluti duo globi quorum vnus alteri ſuperponitur.

Auerrois dicit: neceſſe eſt vt motus eius a medio illius ad mediuʒ iſtius ſit aut naturalis aut violentus: cum poſuerimus ꝙ nullus motus fugit iſtos duos motus: ergo oīs motus ſimplex eſt aut naturalis aut violentus: ſi ergo motus terre a medio iſtius mundi ad mediuʒ illius fuerit violentus: cum ſit motus a medio ad circũferentiam mundi in quo eſt: ergo terra mouebiť violēter ad mediuʒ: ergo naturaliter mouebitur a medio: ⁊ hec ratio ꝓcedit ſi poſuerimus plures mũdos cõſtitui ex corporibus eiuſdeʒ ſpeciei: ⁊ corporib⁹ eiuſdem rationis deberi loca eiuſdem rationis: comparari etiã debent corpora vnius ad corpora cõſimilis ⁊ eiuſdem denoīationis alterius: vt terra vnius ad terram alterius: ⁊ ignis ad ignem.

Sententia. 78. Si plures mundi conſtarent ex corporibus diuerſaruʒ rationuʒ ⁊ ſpecieruʒ: mundus de eis vno tantum nomine ⁊ diuerſis rationibus diceretur ergo equiuoce ergo non eſſent dicendi plures mundi: ſicut neqʒ hõ viuus ⁊ pictus dicũtur plures homines. Ex oppoſito igitur ſi plures eſſent mundi: conſtarent ex eiuſdem nature corporibus ergo ⁊ motus illoruʒ corporum eſſent cõſimiles: vt aliqua nata eſſent moueri a medio: alia ad medium: alia vero circa medium in vno mundo ſicut in altero. Eorũdem enim corporũ ĳdem ſint motus.

Auerrois primo dicit: ſi quis poſuerit duos mũdos cõtinget vt corpora nãlia moueanť naturaliter duob⁹ motib⁹ ꝯrĳs inſimul: qm̄ terra inquãtum terra mouetur ab illo mũdo ad medium iſtius mũdi ꝯtiget ⁊ moueať a medio ⁊ ad idem mediũ: a medio idē illi⁹ mũdi: qr moueť ab illo mundo ad mediũ iſtius: ad mediũ aũt qd̓ eſt ī illo mundo: quia moueť a medio qd̓ eſt hic ad illud medium. Cõtra: ex hoc nõ ſequiť idē moueri ſimul motibus contrarĳs: ſed ſucceſſiue tantum ⁊ interpollate: ⁊ propterea dico idem moueri ſimul motibus cõtrarĳs: nam vna terre particula recedens a medio illius mundi tendit ad idem medium non numero ſʒ ſpecie: ⁊ qr vnus motus numero eſt receſſus a centro ⁊ acceſſus ad centrũ: receſſus eſt violentus terre: ⁊ acceſſus naturalis ergo duʒ terra mouebiť vno motu numero: mouebitur duobus motib⁹ contrarĳs inſimul.

Item ait. Manifeſtũ eſt ꝙ mediũ nõ eſt niſi ꝑ corpus ſpericũ: ⁊ corpa ſperica non ſunt niſi per corpa exiſtētia in medio. Ratio ē: qr medium eſt locus corpis ſperici: ⁊ tũc nõbiliſſime terra eſt locata qm̄ mediũ eius eſt medium mundi: in habitudine.n. ad mediũ dignoſciť ſimplicitas motuum corporũ ſimpliciũ: cũ quedã ad mediuʒ: nõnulla a medio: alia circa mediũ moueanť. Eſſe quoqʒ medium motus circularis eſt cã conſeruãs quietē terre 2.celi.102. celũ autem eſt per corpora exiſtentia in medio: vel quia hec inferiora ſunt ſinis ſecũdari⁹ celi.2.celi.17.21. vel qr celum indiget aliquo ſixo ⁊ quieſcente: cui quaſi innitatur ⁊ circa quod reuoluatur: ſi autem terra exiſtit ergo ⁊ aqua ⁊ aer ⁊ ignis.

Iterum ait: ⁊ quia inopinabile eſt exiſtimare ꝙ ſit alius mundus cõueniēs iſti niſi tantum in nomine: ſicut eſt inopinabile exiſtimare ꝙ ſit alius homo non conueniens iſti homini niſi tantum in nomine: qm̄ qui tale ponit nõ ponit aliqd terminatum neqʒ diſtinctũ.i. non ponit homines cõuenire niſi in nomine: ſimiliter ⁊ mundus: ⁊ non põit cuius nature eſſent corpa alterius mũdi: neqʒ quas operationes hērent: ſed qr ex talium pluralitate nõ infertur plures eſſe mundos: quapropter ſiquis ponat alium mundum neceſſe eſt vt ponat ipſum vniuoce cum hoc.i. ſicut iſta eſt falſa: ſunt plures canes: ⁊ iſta: homo viuus ⁊ pictus ſunt plures homines: ita ⁊ iſta: ſunt plures mundi: ſi iſte terminus mundus ſit terminus equiuocus: eſt nãqʒ preceptũ v̓lez omnis ꝓpoſitio eſt diſtinguenda in qua ponitur terminus equiuocus ſingularis numeri: etiam ſi in omni ſenſu eſſet vera: at quelibet redditur falſa: ſi ponatur terminus equiuocus in numero plurali: cui⁹ precepti ratio poteſt eſſe talis: per quãcũqʒ ꝓpoſitionē pluralem denotať ꝙ multe ſingulares ſunt vere i quibus inuenitur predictus terminus in numero ſingulari: veluti per iſtaʒ: homines currunt denotatur veritas iſtarum propoſitionũ: iſte eſt homo: ⁊ iſte ē homo: eſt enim plurale ſingulare geminatum. ergo per iſtam ꝓpoſitionē: ſunt plures canes dnotabiť v̓itas iſtarum ꝓpoſitionum: iſte eſt canis: ⁊ iſte eſt canis: ſʒ conſtat ꝙ tales propoſitiones ſunt diſtinguende: ergo nec vere: nec falſe. ¶ Sed ambiget quiſpiã: nam iſta conſequentia non videtur valere: corpora iſtius mundi ſunt alterius rationis ⁊ ſpeciei a corporibus alterius mundi ergo nomē mundi eſt nomen equiuocum: ergo non ſunt plures mundi: cum ⁊ iſta nõ valeat: hõ ⁊ brutũ ſunt alterius rõnis ⁊ ſpeciei: ergo nomē aīalis eſt nomē equocũ ergo hõ ⁊ brutum non ſunt plura animalia. ¶ Solutio eſt: corpora iſtius mundi

mundi ⁊ alterius ſi differẽt ſpecie: differẽt diuerſitate ſe tenente ex parte principij materialis: ergo illis nihil eſſet cõe vniuocũ: vniuocans enĩ eſt a materia: omnibus aũt corporibus ſubceleſtib⁹ iſti⁹ mũdi aliquid eſt cõe vniuocũ: quoniã eorum eſt eadem materia ſm eſſentiã: ⁊ ꝑpterea homo ⁊ brutum ſunt plura animalia. ¶ Contra iteruʒ: ſequela hec nõ colligit: naturatũ celeſte ⁊ naturatũ ſubceleſte differunt ſpecie diuerſitate ſe tenente ex parte principij materialis: ergo nomen naturati eſt nomẽ equiuocũ: ergo naturatũ celeſte ⁊ naturatũ ſubceleſte nõ ſunt plura naturata. ¶ Solutio eſt: principiũ materiale naturati celeſtis nõ eſt tranſmutabile de vna forma in aliaʒ formã: principiũ materiale naturati ſubceleſtis variabile eſt de vna forma in aliaʒ formã: ⁊ ꝑpterea naturato celeſti ⁊ ſubceleſti nihil eſt cõe vniuocũ: at cũ naturatũ celeſte cã eſſet naturati ſubceleſtis: fuit nomen naturati analogũ analogia cauſe ad cauſatũ tollente vniuocationẽ: idcirco propoſitio hec vera eſt: naturatũ celeſte ⁊ naturatũ ſubceleſte ſunt plura naturata: ſi aũt fuiſſet alius mundus ⁊ elemẽta illi⁹ alterius nature ab elemẽtis iſtius: nõ potuiſſet horuʒ ⁊ illoruʒ eſſe idem principiũ materiale ſm eſſentiaʒ: ergo illis nihil cõe vniuocũ potuiſſet correſpondere ⁊ cũ elementa illius mundi nõ extitiſſent cã elementorum huius mũdi neqʒ hec elemẽta illoꝝ: illis nullum nomẽ analogũ cõe fuiſſet: ergo iſta cõſequẽtia euidentiſſime eſt deducta. Elemẽta iſtius mũdi ſunt alterius rationis ab elementis alterius mundi: ergo nomen mundi eſt nomen equiuocum: ergo nõ ſunt plures mundi.

Poſtremo ait: ⁊ debemus ſcire ꝙ qui fuerit aſſuetus verbis loquentiũ difficile aut oĩo nõ poterit ↄcedere iſtã propoſitõeʒ: ⁊ ſibi ſimiles: iſti .n. opinantur ꝙ oĩa ſunt poſſibilia ⁊ neceſſariũ nihil eſt: ⁊ primus phs dʒ dſtruere verba oĩum ſophyſtaꝝ quoruʒ ſapientia eſt negare prima principia ⁊ deſtruere ſapiẽtiã. Senſus eſt: nõ dſtruit primus phs verba omniũ ſophyſtarũ: ſed eorũ quorum officiũ eſt negare prima principia: ⁊ cũ dicit loquentes opinari oĩa eſſe poſſibilia ⁊ nihil eſſe neceſſarium preter deum ſcilicet: inuehit aduerſus legiʒ cõſuetudinẽ: que qdem conſuetudo facit vt ꝑpoſitionibus impoſſibilib⁹ penitus aſſentiam⁹: ⁊ hec eadeʒ eſt ſnĩa eiuſdẽ .2. methaphyſice .14. 15. p̄io phyſicorum .60. 71. Ego tñ tueor ptes Cõmẽtatoris in his que punẽt ad expoſitõem Ariſtotelis.

Sententia. 79. In primis formatꝰ iſta cõſequẽtia: mot⁹ corpoꝝ pluriũ mũdoruʒ ſunt idem in ſpecie: ergo ptes mundorum ſunt ideʒ ſpecie: in quolibet enĩʒ mundo inueniũtꝰ tres motus ſimplices: a medio ſcilicet ⁊ ad mediuʒ ⁊ circa mediuʒ: tunc ſic: elementa diuerſoꝝ mundoꝝ ſunt eiuſdeʒ rationis: ergo terra illius mundi mouebitur ad mediũ iſtius mũdi: ⁊ ignis illius ad cõcauũ lune iſtius mundi: ergo terra illius mundi mouebitꝰ ſm naturã ſurſuʒ in proprio mundo: quia per aquã: aereʒ: ignem proprij mũdi vt perueniret ad mediũ iſtius mundi: nõ enim poſſet inquit Auer. venire ab illo mundo ad iſtuʒ anteꝗ̃ moueatur in illo mundo ad ſuũ orizonta: ſimiliter ⁊ ignis alterius mundi in proprio mundo ferretur deorſum: cum moueretur per aerem: aquam ⁊ terram proprij mundi: vt perueniret ad ignem iſtius mundi: hec autem manifeſta ſunt impoſſibilia: ergo.

Auerrois dicit primo: ⁊ nõ põt aliquis dicere ꝙ natura ignis qui eſt ĩ medio alterius mundi ſit moueri ad ſuperius illi⁹ mundi: ⁊ qui eſt in iſto mundo moueri ad orizonta iſtius mundi: ⁊ ſimiliter de terra que eſt illic ⁊ terra que ẽ hic. i. ſi natura ignis alterius mundi ſit moueri ad ſuperius illius mundi: ⁊ natura ignis exiſtentis in iſto mũdo ſit moueri ad ſuperius iſtius mũdi: ⁊ ſimiliter de terra illius ⁊ terra iſtius mundi: colligitur ex hoc primitus ꝙ natura ignis que eſt in medio illi⁹ mundi eſſet natura terre iſtius mundi: quoniã qd mouetꝰ ad orizonta illius mundi ⁊ qd mouetur ad medium iſtius mouetur ad idem: cũ ambo pergant ad mediũ iſtius mundi. i. ſi terra iſtius mundi debeat peruenire ad terram alterius naturaliter: ibit per aquã: aerẽ ⁊ ignem proprij mundi ſm naturã: ad terrã alterius mundi: ⁊ ignis alterius mundi ſi debeat ꝑuenire ad concauũ lune iſtius mundi ibit per aerem: aquã ⁊ terram proprij mundi: ſed que naturaliter mouẽtur per aliqua media: ad eundeʒ locuʒ naturaliter ꝑgunt: terra iſtius mundi fertꝰ naturaliter ad mediũ iſtius mundi: ergo ignis alterius mundi ferretur naturaliter ad medium iſtius mũdi: ergo natura ignis exiſtentis in illo mundo ẽ natura terre iſtius mundi. Itẽ aliter deduco taleʒ conſequentiaʒ: terra naturaliter tendit ad centruʒ: ⁊ ignis alterius mundi ſi debeat properare verſus concauũ iſtius mũdi recedit a ſuperiori: ergo tendit verſus inferius ⁊ mediũ: ⁊ centrũ: quoniã recedere a ſuperiori naturaliter eſt tendere naturaliter ad medium: ſicut ⁊ recedere a medio naturaliter eſt pergere verſus ſupius naturaliter. ¶ Secundo loco infert Auerrois: ergo motus iſtoruʒ elementoꝝ eẽt accidentalis: ratio eſt: quia recedere a cẽtro fertꝰ violenter terre: ⁊ recedere a ſuperiori fertꝰ violẽter igni. ¶ Tertio infertꝰ ꝙ ideʒ elementũ moueretꝰ motibus ↄtrarijs: quia vna terre particula recedẽs a cẽtro ſui mundi: vt tendat ad centrum alterius mundi mouetꝰ naturaliter: quatenus recedit a centro mouetꝰ violenter: ergo idem mouebitꝰ ſimul ⁊ ſemel naturaliter ⁊ violenter.

Item ait: ſi plures mundi eſſent: non eẽt ſuperius naturale neqʒ inferius ſed in ſola cõparatione: ⁊ ſi ita eẽt: tunc non diuerſaretꝰ natura elementorum propter diuerſitatẽ motus: imo eẽt de motibus naturalibus ſicut de motibus animalium: ſcilicet quia animal mouetꝰ ad loca oppoſita. Senſus eſt: habet vnũquodqʒ elemẽtũ peculiare deſideriũ quo ad locum ſuum tendat naturalẽ: poſſunt autẽ animalia naturaliter moueri verſus omnes differẽtias poſitionis: licet anima vt anima habeat duntaxat poteſtatem mouendi circulariter. 2. capitulo de ſubſtãtia orbis. Unde elementa habent propria loca in quib⁹ conſeruantꝰ: ⁊ ad ipſa mouentur: cũ fuerint extra illa: elementata aũt omnia ⁊ animata ⁊ inanimata habẽt quidem propria loca ipſa conſeruãtia: in quibus ⁊ ſi cõſeruentur: ad illa tamen naturaliter moueri non dicuntur: cum omnia ſm elementũ in eis dominans naturaliter moueantꝰ. Iteʒ ſi eſſent plures mundi: non eſſet ſuperius neqʒ inferius naturale: ratio eſt: quia recedere a ſuperiori nõ eſſet vniuerſaliter deſcẽdere ⁊ recedere a centro nõ eſſet vniuerſaliter aſcendere: ſed dũtaxat recedens a concauo lune iſtius mũdi eẽt deſcendere: ⁊ recedens a centro iſtius mũdi tendens ad concauũ lune vel ignis eẽt aſcendere: ergo cũ iſte ↄſequentie valeant: hoc recedit a ſuperiori ergo de-

ſcendit:⁊ hoc recedit a centro ergo aſcendit: ñ ſunt plures mundi.

Sententia. 80. aut itaqꝫ ponendū non eſt eandez corpoꝝ naturā ſimplicium in pluribus mūdis: aut ſi eandez eſſe ponam⁹ ⁊ velimus euitare predicta incōueniētia que ſequūtur ex diuerſitate medioꝝ ⁊ extremoꝝ: neceſſe ē vt faciamus ipſuz mediū vnuz ⁊ vltimū ſidez vnū: qḋ ſi hoc ſit: vno plures eſſe mundos impoſſibile eſt: ad vnitatem enim medij ⁊ mathematici ⁊ naturalis ⁊ extremi ad quod feruntur leuia vbicunqꝫ ſint infertur vnitas mundi.

Auerrois primo dicit: vult in iſto capitulo contūgere propoſitiones demonſtrationis cū cōcluſione vt ſint pātes corā cōſiderante: ſcilicet vt ſint apud intellectū ſicut ſenſum. Senſus eſt: potentia ſenſitiua cōmodius iudicat duo ſenſibilia vnita q̄ͣ diſperſa: ita intellectus human⁹ expeditius iudicat propoſitiones vnitas q̄ͣ non vnitas: nō deducit.n. ꝯcluſio niſi ex ꝑmiſſis mō ⁊ figura diſpoſitis: quib⁹ qdem alio actu aſſentit q̄ͣ concluſioni: cum ex actibus elicitis circa ꝑmiſſas cauſet habitus intellectualis: ex actibus circa cōcluſionē origīnatur habitus ſcientificus.

Item ait: aut intendit ꝙ nō cōtingit eis cuz nō poſuerint vnū orizonta ⁊ vnum mediuz: ⁊ poſuerint nām elementoꝝ in plurib⁹ mūdis eſſe vnā: vt elemēta moueant̄ ꝯ naturā: ratio ē: qꝛ multiplicatis medijs ⁊ locis ſuperioribus: vna pars terre recedens a centro ſimul ⁊ ſemel motibus contrarijs mouetur.

Amplius ait: induxit tres ꝓpoſitiones quibus nullus pōt cōtradicere: pria eſt: partes mundoꝝ neceſſario ſunt eiuſdez nature. Secunda eſt: orizon ⁊ mediū partium que ſunt eiuſdem nature eſt vnū numero. Tertia eſt: ſi centrū eſt vnum ſimiliter ⁊ orizon: mundus eſt vnus numero. Et colligitur ex hoc loco nullum corpus celeſte eſſe excentricum mundo.

Queri ſolet nūquid illi mot⁹ qbus aer exiſtēs in igne deſcēdit ad locū propriuz: ⁊ in aqua ⁊ terra aſcēdat ſint eiuſdē ſpeciei: videtur ꝙ ſic propter identitatē termini ad quē: vr̄ ꝙ nō: propter diuerſitatē medioꝝ: cōſtat aūt ꝙ ad identitatem motus requirit̄ identitas medij: motus.n. terre p arcū differt ſpecie a motu terre per cordaz: nō obſtante ꝙ tendant ad eundem locuz. Solutio eſt: diſtinctio de medio eſſentiali qḋ eſt rectitudo ⁊ curuitas ⁊ medio accidētali ſoluit pñtem difficultatem.

Snia. 81. Quia quiſpiaz potuiſſet obijcere terram vnius mūdi ⁊ alterius multū a ſe inuicem diſtare: ⁊ propterea eas diuerſe inter ſe eſſe nature: neqꝫ vnam cōparaz ferri ad alterā propter.ſ. diſtantiam. Rñdet Ariſtoteles ꝙ eſto ꝙ terra vnius ab alterius terra multū diſtaret: ⁊ ignis ab igne: nō tamen iccirco oportet qḋ cōcluditur: qꝛ diſtātia nō arguit inter corpora ſpecificū diſcrimen ſicut neqꝫ propinquitas arguit ea eſſe eadē ſpecie. Cenſere igitur aliam ſimpliciū eſſe naturaz: ſi minus aut plus a proprijs locis diſtent: metas eſt egredi rōis. Quid enim refert tanta longitudine: an tanta diſtent: eſt qdem ſm rōnez: ꝙ quāto plus corp⁹ approximatur ad ſuum locuz: tanto magis velociter moueat̄: ita tū ꝙ ſpecies ſit eadem: ⁊ motus ⁊ mobilis: differentia namqꝫ velocitatis eſt ſm quantitatem non ſm ſpecië: veluti ⁊ differentia longitudinis.

Auerrois. 81. primo dicit: cū poſuit ꝙ cauſa diuerſitatis motuum corporum mobilium ſcilicet motus coꝝ a locis oppoſitis ē diuerſitas naturarū: terra.n. abſentat ſe ſm naturam a loco ſuperiori: ignis vero ab inferiori: ⁊ ideo ſunt alterius ⁊ alterius rationis: ⁊ poſuit ꝙ ſi inueniret̄ in eis ex locis oppoſitis pluſq̄ͣ vnus contingeret ꝙ eadem natura moueret̄ duobus motib⁹ oppoſitis: naz ſi loco ſuperiori duo medie opponerentur: vna pars terre moueretur ⁊ naturaliter: quia accederet ad medium alterius mundi: ⁊ violenter: quia recederet a centro iſtius mundi: quapropter contingeret ꝙ natura ſimplex nō diuerſa eſſet diuerſa: nō diuerſa ꝓpter poſitionem: quia ſic ab omnibus ponitur: diuerſa ꝓ hoc ꝙ mouet̄ ad ꝯtraria: ſcilicet a medio ⁊ ad mediū iſta nanqꝫ particula terre ſimul ⁊ ſemel recedit a medio ⁊ tendit ad medium.

Item ait: ⁊ ſi eſſet in illo mundo moueretur ad ſuuz mediū: nō moueretur igitur duob⁹ motibus contrarijs: q̄ͣuis ſit eiuſdem nature ꝓpter ꝓpinquitatē ⁊ remotionē ab altero duorum locoruz conſimiliuz in ſpecie oppoſitoꝝ ſm vbi: verbi gratia ꝙ motus a medio iſtius ad mediū illi⁹: q̄ͣuis ſit oppoſitus motui a medio illius ad mediū iſtius: ⁊ corpus ſimplex ſm ꝙ ſimplex impoſſibile ē moueri duobus motibus oppoſitis: tamen ē poſſibile hoc ſꝫ appropinquationē ⁊ remotionez: appropinquatio.n. ⁊ remotio aliquid addūt ſupra ſimplicia: ꝯtinget ergo ſimplici vt ſit compoſitum ex ſua natura ⁊ ex eo qḋ ei cōtingit ex appropinquatione ⁊ remotione: ⁊ vt cōpoſitum habeat duos motus oppoſitos in duabus horis. Senſus ē: pōt corpus ſimplex ſm appropinquationem ⁊ remotionē habere duos motus oppoſitos: nō ea ratione qua ſimplex: ſed vt compoſituz: attrahit.n. magnes ferrum ꝓpinquū nō remotum: vñ computando appropinquationē ⁊ remotionem mouetur quidem hec particula terre duz recedit a cētro naturaliter ⁊ violenter: ſed cōſiderando ꝙ nimis diſtat a centro alterius mundi: mouetur violenter tātū ⁊ nō naturaliter: iccirco nō hꝫ ꝯpoſitū dūtaxat duos motus oppoſitos ī duabus horis: ſed ſimul ⁊ ſemel naturaliter ⁊ violenter mouet̄.

Iterum ait: debes ſcire ꝙ appropinquatio ⁊ remotio nō operantur niſi in motib⁹ reꝝ quarū mouens eſt extrinſecuz ſm appropinquationem ⁊ remotionē a mouente: quapropter ē verificare in hoc loco ꝙ motus elementorū ñ eſt ab extrinſeco. Senſus ē: motus elementorū nō eſt ab extrinſeco: quia mouentur a ſeipſis p accidens: neqꝫ ex hoc loco colligat̄ elementa moueri a ſeipſis per ſe effectiue. Unde iſte due ꝓpoſitiones ſunt vere. Elementuz mouet̄ a ſe ⁊ ab intrinſeco: nam cauſa quietis terre ⁊ motus eius eſt natura grauitatis in terra: mot⁹ nāqꝫ terre ad centrū eſt a forma terre. 2. celi. 104. ⁊. 4. celi 25. 40. 4. phyſicorum. 71. elementa ad loca naturalia mouētur ex ſe: ſed ad loca oppoſita locis naturalib⁹ ab alijs. Secunda ꝓpoſitio eſt. Elementa mouentur ex ſe per accidens ⁊ non per ſe proprie. 8. n. phyſicorum. 31. corpora ſimplicia carentia animabus nō mouentur ex ſe ſed ex extrinſeco. 5. phyſicoꝝ. 18. elemēta nō mouent ſe in loco niſi per accidens: ⁊ hec eſt cā ꝙ Auerrois. 3. celi. 28. 4. celi. 12. 25. determinat elementa non moueri ex ſe in rei veritate ſed ex extrinſeco.

Rurſus ait: antiqui.n. ponunt cauſas exemplares ex cõtrarijs in quiete terre ⁊ in introitu eius actionez que eſt apud vniuerſaz terram ⁊ locum vniuerſe terre.i. antiqui poſuerũt cauſas exemplares: id eſt poeticas ⁊ probabiles motus ⁊ quietis terre: quia videlicet expellebatur ex omni parte celi.

Preterea inquit: non mouetur terra ad vniuerſaz terrã vbicunq3 fuerit: qm̃ ſi pars eius moueretur ad vniuerſam terraz: contingeret vt eſſet ſicut motus ferri ad magnetem: ⁊ ſi ita eſſet poſſibile eſſet vt terra moueretur natura ad ſuperius. Senſus eſt: nõ moueť ferrũ ad magnetẽ: vt locatum ad locũ. Tum q2 in nimia diſtantia nõ mouetur ad magnetẽ. Tum q2 ferrũ magne quantitatꝭ non moueť ad eum. Tum q2 ad magnetem oleo inunctum nõ properat ferrũ: vnde pars terre nõ mouetur ad totaz terram vt totai ſed ſm̃ ꝙ eſt in ſuo loco naturali deſcendũt quidem grauia ad centrũ: quia centrũ eſt locus deorſum: nõ q2 ibi ſit terra: ⁊ aſcendit ignis ad cõcauũ lune: etiam ſi ibi non eſſet ignis: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ Auerrois dicit. 4. celi. 23. elementa moueť ad ſimile quod eſt locus: nõ aũt ad ſimile qd̓ eſt totum.

Amplius ait: ⁊ vniuerſaliter videť ſi mot⁹ terre nõ fuerit ſm̃ attractionez: aut propter nãm loci: aut propter nãm corporis qd̓ eſt in loco: neq3 ſm̃ expulſionẽ pp motũ celeſtẽ: ⁊c. Senſus eſt: nõ moueť elementa ſm̃ attractionem: q2 non moueretur ad locũ nãlez a quacũq3 diſtãtia: neq3 ſm̃ expulſionẽ ⁊ impulſionẽ: quoniaz motus eorũ nõ eſſent naturales: eſt autez impulſio quando mouens in toto motu nõ ſeiungiť a moto: expulſio quando mouens ſeparatur a moto ante finez mot⁹: ⁊ iſta tandez propoſitio eſt patefacta: quod inclinať ad aliquem locũ: ad quãcunq3 diſtantiaz inclinatur ad illũ: facit enim dũtaxat diſtantia aliquid moueri magis ad iſtã ptez q̃ ad illam cũ omnes tñ tales partes locus ſint vnus numero reſpectu eoruz q̃ ad ipſum properant.

Snia. 82. ſm̃ ſanctũ Thomam talis exiſtit: q2 potuiſſet quiſpiã dicere corporib⁹ nõ cõcedi motus naturales: vel ſi ad aliqua loca determinata mouerenť: ea que eſſent vnius ſpeciei ⁊ diuerſa ſm̃ numerũ tẽdere ad loca diuerſa numero diſtincta: minime ad eũdez locũ ſm̃ numerũ: ⁊ Auerrois dicit. Quia fundamentuz huius demonſtratiõis eſt ſuper hoc ꝙ elemẽta habent motus naturales. incepit perſcrutari vtrũ motus omniuz corpoꝝ eſt violẽtus: aut omne corpus habet motũ naturalez. i. q2 dicebatur terraz vnius mũdi ferri ad terraz alterius: Contra poſſet formari hec ratio: oĩs motus violente ⁊ preter naturã conuenit ipſis mobilib⁹ ergo terra vnius nõ eſt nata ferri ad terram alterius. Item: terra vnius mũdi ⁊ alteri⁹ numero differũt: ergo nõ eſt vna nata ferri ad alterã: has obiectiões intẽdens Ariſtoteles remouere: primo dicit: certiſſimũ ẽ corpora nãlia moueri: ⁊ qd̓ nullũ motuz h3 ex ſua nã impoſſibile eſt ꝙ moueať per violentiã: ⁊ rõ eſt inquit Auer. q2 qd̓ violenter moueť: moueť contra ſuã naturaz: qd̓ ergo caret motu naturali: caret violento: motus nãq3 violentus diciť in reſpectu naturalis. 3. celi. 18. ergo corpoꝝ naturalium aliqui erũt mot⁹ naturalis: ergo eorum quoruz erit vna natura: erit ⁊ vnus motus: vnus aũt motus dicitur qui eſt ad vnũ terminuz: ergo motus corporũ naturaliũ eiuſdẽ ſpeciei tendunt ad vnum locum numero: grauia ad medium huius mundi: leuia ad extremũ properabunt: ⁊ cum ita ſit inquit Auerrois: cõtingit impoſſibile predictum ſcilicet ꝙ idem corpus mouebiť duobus motibus contrarijs: a medio ſcilicet ⁊ ad mediuz. i. vna terra recedens a centro huius mũdi mouebiť ſimul ⁊ ſemel motibus contrarijs tandem hec eſt vltima ſententia. 82. nõ eſt verum ꝙ omnis motus violẽte ⁊ preter naturam conueniat ipſis mobilibus: nã motus preter naturam contrariatur non motui violento ſed naturali: eſt igitur natus eſſe motus ſ3 nãm: ſi n. poſterius ẽ: ⁊ prius eſſe neceſſe eſt.

Sententia. 83. ⁊. 84. cõſiſtit in hoc vt declaretur diuerſa corpora numero tantum differentia nõ deſiderare diuerſa loca: ⁊ dicit moueri ad eadem loca ſm̃ ſpeciez nõ videtur conuenire huic parti: huic aũt nõ: ſcilicet ꝙ quedã partes ſimiles ſpecie moueantur ad eundẽ locum numero: ⁊ quedã ad eundez locuz ſm̃ ſpeciez: ſed ſimiliter oportet: vt vel omnes partes ſimilis ſpeciei tendãt ad eũdem locuz numero: vel ad locũ ſpecie ſimilẽ numero tamen differentez: ergo cuz ſimilis ſit cõparatio vni⁹ particule terre huius mundi ad partes terre huius ⁊ alterius mundi: cum omnes partes terre hui⁹ mũdi properent ad centrum huius mundi: oẽs partes terre in quouis mundo ſint: mouebũtur naturaliter ad hoc mediũ huius mundi.

Auerrois licet videatur titubare: tandez tamen optime exponit: dicẽs: ⁊ ſi cã in eſſendo duo media in numero in duobus mũdis eſſet: quia terra iſtius mundi eſt alia a terra alterius mundi in numero: oporteret vt quelibet pars terre in eodez mundo haberet propriuz mediuz: eſſent ergo media ſm̃ numerũ indiuiduoꝝ partiũ terre: qd̓ ẽ impoſſibile: videtur. n. ꝙ locus cuiuſlibet partiũ horum elementoruz ſit idez numero: imo idez eſt numero locus totius ⁊ partis: ergo impoſſibile ẽ ꝙ eẽ plura elemẽta numero ſit cauſa in eſſendo plura loca numero ſcilicet plura loca: que ſunt mediũ ⁊ orizon. i. licet terre diuerſoꝝ mundoꝝ numero differẽt: tamen eſſent eedez ſpeciei: quod ſufficit ad hoc vt ad eũdez locũ moueantur: erit ergo hec propoſitio notiſſima: oĩa corpora naturalia eiuſdẽ nature ſimplicis habẽt eundẽ locũ numero.

Snia. 85. ſi plures ergo eſſent mundi: terra vnius moueret ad mediũ alterius: vel oporteret negare ꝓpoſitiones iſtas: videlicet non oĩa corpora ſm̃ naturaz mouentur: ⁊ non omnia corpora naturalia vnius nature ſimplicis habent vnũ locum numero. ¶ Auerrois dicit: ⁊ ille locus ẽ probabilis ſcilicet verificare rez: cuz non inueniatur ei cõtradicẽs ſ3 ſuaz conſuetudinez qui ſemper inducit ſermones probabiles poſt terminos demonſtratiuos Ariſtoteles. n. vtitur eis ſermonibus ꝓbabilibus duob⁹ modis: aliquando ꝓinducit eos ante demonſtrationem ⁊ ad exercitanduz ⁊ dubitanduz ⁊ aliquando poſt vt faciat conuenire ſermones ſcilicet ꝓbabiles ſermonibus demonſtratiuis: ⁊ dicebã ſupra Cõmento ſecundo: nõ ĩducit Ariſtoteles auctoritates vt illis cauſet aſſenſum: ſed vt oſtendat conuenientiã ſue doctrine cuz doctrinis alioꝝ: vel ſepe ſumitur auctoritas non pro aſſenſu: ſed pro habitu quo quis nouit explicare ſententias ⁊ auctoritates alioꝝ. ¶ Dubitatur nũquid graue ſurſuz violenter ⁊ preter nãm quieſcat

videt ꝙ ſic: nam graue ſurſuz pergit violenter ſʒ motui violento correſpondet quies violenta: ſicut motui naturali quies naturalis. 5. phyſicorū. 64. ꝙ graue ſurſuz violenter queſcet: ex altera pte videt ꝙ nō: naʒ ſi graue queſceret ſurſuz violenter: hoc eſſet: quia appetit eſſe deorſuz. Contra: ergo mā pria cū appetat formā contrariā illi quā habet: violēter queſceret ſub forma ipſaʒ perficiente. Solutio eſt: q̄eſcit qdeʒ graue ſurſu violēter: cū ꝯſideret locū vnū ꝺterminatū oppoſitū loco ſupiori: mā autē pria quieſcit nāliter ſub quauis forma: cuʒ quodcūqʒ genus forme naturaliter peroptet.

Snia.

86. hec propoſitio: elementa oia habent loca determinata ⁊ ſuperius ⁊ inferius vltra que nō mouent nāliter vera eſt hoc fundamento: oīs motus eſt de ꝯtrario in cōtrariū oīa cōtraria ſunt finita: ergo elementa non mouent in infinituʒ: ſunt eniʒ termini cuiuſcūqʒ mutatiōis oppoſiti ⁊ pugnātes adinuiceʒ.

Auerrois

primo dicit. Terra ⁊ ignis mouētur ad loca determinata: ⁊ ſimiliter aer ⁊ aqua: ⁊ nullū hoꝝ mouet in infinitū. Senſus eſt: elemēta oia hñt loca determinata ⁊ ſupius ⁊ inferius vltra que non mouentur naturaliter: vnde annihilato p poſſibile celo ignis nō tranſiret locū in quo nūc eſt: ⁊ poſita terra pforata ſm dyametrū trāſeuntem p centrum terre: lapis deſcendēs nō deſcēderet niſi vſqʒ ad centrū naturaliter: verū non parua eſt in dictis Cōmentatoris pugnātia. 4. celi. 39. vult aquā deſcendere ad locuʒ terre ſublata terra ex inclinatione grauitatis ⁊ nō ex neceſſitate vacui. Cōtra: ipſius aque eſt locus determinatus a natura ⁊ ē vltima ſuperficies terre ergo nō mouet aqua merito ſue grauitat[is] annihilata terra p poſſibile ad occupādum locū terre. Iteʒ exiſteret aqua ſimplr grauis ſi ex inclinatiōe proprie grauitatis tēderet ad centruʒ. Solutio ē: aqua qꝛ facilius recipit ineptū deorſuz ꝙ ſurſuz ideo facilius deſcēdit ad locū terre remota terra ꝙ ad locū aeris ſublato aere.

Item

ait: vnuſquiſqʒ iſtorū motuū habet fineʒ terminatū ⁊ eſt ex cōtrario in contrariuʒ tranſmutatio in qualitate eſt ex ſanitate in īfirmitatē cuius motus ſanitas erit terminus a quo: egritudo terminus ad quē: ⁊ in quātitate: ex paruo in magnū ⁊ econuerſo: ⁊ qꝛ inuenire cōtrarietatē in motu locali eſt magis occultū ꝙ in alteratione dedit exemplū in motu alteratiōis vt videat cōſiderans ꝙ ita debet eſſe in motu locali. Senſus eſt: omnis qdem motus e cōtrario tendit in cōtrarium: ⁊ propterea in locis inuenit cōtrarietas: ſunt nāqʒ cōtraria in loco inter que eſt maxima diſtantia recta ⁊ iſta ſunt ſuperius ⁊ inferius ſimpliciter: ſm quoqʒ alias poſitiōis differentias poteſt eſſe cōtrarietas: cum celebret motus localis ad latus inter dextrum ⁊ ſiniſtruʒ: ⁊ inter ante ⁊ retro: eſt aūt magis occulta cōtrarietas in motu locali ꝙ in ceteris motibus: nam locus loco aduerſari nō videt: ſicut conſtat qualitateʒ qualitati cōtrarij: ⁊ lʒ quantitas non ꝯtrarietur quantitati: tamē vt minor ex maiori habet oppoſitum moduʒ eſſendi ⁊ impfectiorē ꝙ maior ex minori: ſaluat in ꝗtitate motus ⁊ ꝯtrietas i augmēto ſilr ⁊ alteratiōe inuenit eadē forma a pricipio motus vſqʒ in finē iat in motu locali ꝯtinue eſt aliud ⁊ aliud vbi: ꝯtinuitas aūt aut cōtiguitas magnitudinis rei mote ⁊ ſpatij ſupra qd fit motus: ⁊ vnitas tpis faciunt motū localē cōtinuuʒ.

Rurſus

ait: ⁊ vniuerſaliter neceſſe eſt ī omni tranſmutatiōe vt a quo ē ſit diuerſuz ab eo ad qd eſt: niſi tranſmutatio ſit ocioſa: ⁊ manifeſtuz eſt ex ſanitate ⁊ ſibi ſimilibus ꝙ nō tranſmutant ad quācunqʒ tranſmutationē tranſmutans voluerit: vt in habentibus animā ſed ad fineʒ naturaleʒ. Senſus eſt: in omni tranſmutatiōe terminus a quo diuerſus eſt a termino ad quē: niſi tranſmutatio ſit ocioſa: ⁊ nō pōt eſſe motus eternus qui eſt a quodā i quodaʒ ratione ⁊ re diſtinctuʒ: ſed bene motus celi qui ē a quoddaʒ in quoddā ratione tantū diſtinctuʒ eternus exiſtit. Iteʒ differentia eſt inter animata ⁊ inaiata illa mouentur verſus oēs differentias poſitionis: hec tendunt in certa determinata qꝫ loca: forma nāqʒ que eſt anima mouet perfectibile propriū ſurſuz: dorſuz: ante: retro: dextrorſuz ⁊ ſiniſtrorſum: at forma que eſt non anima duntaxat mouet ſm vnam poſitionis differentiam: his ergo euidentiſſime conſtat oēm trāſmutationē terminū a quo ⁊ ad queʒ ſpecie diuerſos habere ⁊ contrarios.

Sententia.

87. Cū dictum ſit omnē motuʒ eſſe a contrario ad contrarium potuiſſet quiſpiam inſtare de motu circulari celi qui eſt ex eodeʒ termino in eundē terminū ſcilicet ab oriente in orientem: ⁊ nō inter terminos ꝯtrarios. Soluit philoſophus in motu celi eſt aliquo mō cōtrarietas: quatenus mouetur celū a principio arietis vſqʒ ad principiū libre: inquātū videlicet illa duo principia terminant dyametrū: nō vt terminant ſemicirculum. Et vltra modum quo in motu celi eſt aliquo mō contrarietas vt ſcilicet celuʒ mouetur ab vno extrēo dyametri circuli ad aliud extremū eiuſdem dyametri adduxit alium Auerrois ſupra. 32. habet quideʒ motus circularis contrarium ſi imaginemur duos motus ſuper eiſdem polis circa idē centruʒ ad diuerſas partes: ⁊ motus a dextro in ſiniſtrū ⁊ econtra cōtinui ex reuolutiōe axis nō ſunt ſup eiſdē polis: vt declaraui ſupra loco annotato.

Sentenia.

88. corporuʒ naturaliū loca ſunt finita ⁊ determinata: nā quanto terra loco deorſuz ē vicinior: tanto velocius decidit: ⁊ quanto ignis celo proximior ē: tanto velocius pgit: ſunt. n. motus naturales in principio tardiores: ⁊ in fine velociores: ergo ſi elementuz ſine termino continue moueretur: eius infinita eſſet velocitas: ergo illius elementi exiſteret infinita grauitas aut leuitas: alioquin nō poſſet eſſe infinita velocitas: at impoſſibile eſt infinitam grauitateʒ eſſe aut leuitatē: ergo rerum naturaliū loca ſunt determinata: ⁊ finitis īterpoſitis ſpatiis diſtantia.

Auerrois

primo dicit. Sed pōt aliquis dicere ꝙ hoc ſequitur a poſitiōe ꝙ graue ⁊ leue mouentur in infinitū ſcilicet grauitatē eſſe infinitam: ꝗuis nō ponatur ꝙ quāto magis appropinquauerit medio: tanto citius mouebit: quid ergo poſitio iſtius predicte ppoſitiōis. i. ſequela hec colligit: graue mouetur in infinitū ergo grauitas eſt infinita: abſqʒ hoc ꝙ ponatur hec ppoſitio: quanto magis terra appropinquat centro: tanto velocius mouetur ergo Ariſtoteles cōmiſit fallaciam ſm non cauſam vt cauſam: cum ſine tali propoſitione ſequatur grauitatem eſſe infinitam: ſi graue moueatur in infinitum.

Item

ait: dicamus ergo ꝙ ipſe voluit notificare ꝙ cum declaratuʒ eſt ꝙ ſi motus equalis

ponatur

ponatur infinitus continget vt virtus mouēs ſit infinita: neceſſe eſt ⁊ dignius cū ponatur motꝰ tranſiēs in velocitate in infinitum vt ſit a potentia infinita. Senſus eſt: induxit quidem Ariſtoteles iſtam ꝓpoſitionem: terra quāto vtiqꝫ ſit ꝓximior medio: tanto citius mouetur: ad declarādum ꝙ velocitas infinita prouenit a potentia infinita: ⁊ ita Ariſtoteles non cōmiſit fallaciam ſm nō cauſam vt cauſaꝫ: fuit itaqꝫ hec completa Ariſtotelis ratio. Terra mouetur continue ſine termino: ⁊ quanto terra loco deorſum eſt vicinior: tanto velocius decidit: ergo mouebitur infinita velocitate: ſꝫ velocitas infinita prouenit a virtute infinita: ergo. Unde forme materiales ſi mouēt eterno tempore: ſunt infiniti vigoris: ⁊ mouent in inſtanti: at forme non cauſate a ſubiecto poſſunt mouere eterno tempore ⁊ eſſe finiti vigoris. 3. capitulo de ſubſtantia orbis.

Iterum ait: ſi cauſe rerum diuerſitatis in velocitate eſt diuerſitas eorum in grauitate ⁊ leuitate: ſequitur ꝙ quāto magis fuerit graue aut leue: tanto magis erit velox: ⁊ manifeſtuꝫ eſt ꝙ hoc cōuertit: ſcilicet ꝙ quāto magis fuerit velox: tanto magis graue ⁊ leue: ⁊ cum ita ſit ⁊ fuerit velocitas infinita: neceſſario erit grauitas ⁊ leuitas infinita. Senſus eſt: graue quanto mouet velocius: tanto efficit grauius. Contra: ſit terra deſcendens ſūme grauis ⁊ pedalis: frigida ⁊ ſicca in ſūmo: in fine motus non erit grauior intenſiue nec extenſiue: ⁊ aurꝰ nō iuſti ponderis nō efficit ꝑ deſcenſuꝫ iuſti ponderis. Solutio cōis eſt: graue efficit grauius ſpiritualiter propter deſiderium acqſituꝫ in graui mediāte motu: ⁊ iſtud deſideriū acqſituꝫ in graui ꝑ motuꝫ ē qualitas ſpiritualis de pria ſpecie: deſideriū conſequēs formas grauis eſt qualitas de ſecunda ſpecie: hoc permanet: aliud euaneſcit acquiſito termino motꝰ. Contra: ſi talis motus fiat per impetū datum graui in motu naturali: ergo ⁊ in motu violento: ergo motus lapidis ſurſum eſſet naturalis ⁊ cōtinuꝰ: ⁊ poſſꝫ fieri in vacuo: nam ibi eſſet reſiſtētia intrinſeca ⁊ motoꝛ intrinſecus: propterea dico ꝙ pars medij in motu naturali cōtinue eſt potentior ad mouendū: cum moueat in virtute omniū precedētiū: ⁊ in motu violento cōtinue pars medij eſt minus potens ad mouenduꝫ: eſt enī hec potiſſima differentia inter motū grauis naturalem ⁊ violentuꝫ: ꝓiecta mouent medium ꝑ ſe: vt ſolum ab alio mota: cū motus ille continue tardetur atqꝫ diminuat: graue auteꝫ in motu naturali ⁊ vt ab alio motuꝫ: ⁊ per formaꝫ ſubſtantialem mouet ꝑ ſe ⁊ effectiue mediū: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ a peripateticis ponitur graue in motu violento tantū ab extrinſeco: in naturali ab intrinſeco ⁊ extrinſeco moueri. Iteꝫ poſſet dici graue effici grauius quāto magis appropinquat centro: i. moueri velocius ac ſi efficeret magis graue.

Sententia. 89. Non mouent qdeꝫ elementa ab alio: neqꝫ ꝑ violentiā: vt qdam inquiūt per quādam extruſionē: inquantuꝫ. ſ. vnum corpus trudit ab alio fortiori: ſi. n. vt moueren tur: tardius maior ignis ſurſum ⁊ maior terra deorſum vtiqꝫ moueret: cuius oppoſitū pꝫ oculata fide: ignis. n. maior ⁊ terra ē maior celeriꝰ locū petit naturalem. Item neqꝫ velocius prope finem properarent ſi vi extruſiōeqꝫ mouerent: oīa. n. que vi mouent ſeu longius ab eo qd vim attulit diſtant: tardius ſane ferunt. Preterea in illū locuꝫ tendit naliter aliqd corpus a quo quidem ꝑ violentiā auffertur: ergo elementa vnde vi pulſa ſunt: illuc non vi ſed ſuapte natura feruntur.

Auerrois pꝛīo dicit: corpora ſimplicia mouentur per ſe naturaliter ſcilicet a principijs intrinſecis in eis nō ab extrinſecis: pōt aliquis dicere ꝙ nō mouentur ad ſuperius ⁊ ad inferius niſi ex cauſis extrinſecis violentis. Senſus eſt: elementa motu ſuo naturali per formas eoꝝ ſubſtantiales mouent mediū per ſe primo: ⁊ ſeipſa per accidens: mouent nanqꝫ elementa a ſeipſis per accidēs: vbi. n. motus violentus ē a principio extrinſeco non conferente vim paſſo: eſt motus naturalis a pꝛīcipio extrinſeco ⁊ intrinſeco inclinat. n. forma q̄ nō eſt alia in determinatū motum.

Item ait: ſi terra mouetur violente ⁊ a mouēte extrinſeco oporteret ꝙ terra maior moueretur tardius. A. ſyllogiſmus iſte colligit: terra violenter mouetur deorſum: ⁊ omne violenter motū ab eodem mouente quanto ē maius: tanto tardius mouetur: ergo terra q̄to erit maior tanto tardius mouebitur. Preterea inducitur iſta alia ratio: omne motuꝫ violente quāto magis appropinquat fini nō velociꝰ mouet: elemēta quāto magis appropinquant fini celerius mouent: ergo elemēta non mouent violenter.

Digreſſio.

Hec propoſitio: omnis motus naturalis nō ſpericus celerior eſt verſus fineꝫ q̄ꝫ in principio hic approbata: varias habet ſue veritatis interpretatiōes. Pro cuius quidem propoſitionis expeditione duo proponātur documenta. Primuꝫ eſt: i deſcenſus grauis intēditur quidem in infinituꝫ arithmetice nō geometrice: vt ſi motus ſit velox vt quattuor: ⁊ intendatur quouſqꝫ efficiatur velox vt. 8. intendetur vtiqꝫ in infinitum arithmetice nō geometrice: nam geometrice vſqꝫ ad duplum tantuꝫ erit intenſus: ſi. n. terra ſinſe a loco ſuo naturali ſeiuncta in ipſum properet: ⁊ in duplo proximior ⁊ in triplo ⁊ in quadruplo ⁊ ſic in infinitū arithmetice nō geometrice efficeret.

Secundum documentū ſit tale. Nō ē motus terre deorſuꝫ celerior verſus fineꝫ: ex eo quia decreſcat reſiſtentia: ⁊ efficiatur aer facilioris diuiſionis vt ꝙ graue deſcendēs aereꝫ caleſaciat ⁊ ipſuꝫ rareſaciat: nam aer tempore eſtiuo longe eſt calidior q̄ꝫ tempore hyemali: nō tamen longe celerius deſcendit vno tempore q̄ꝫ alio ab equali diſtantia. Neqꝫ talis velocitas eſt a loco naturali: ⁊ virtute attractiua locati quia ſi ſic: velocius moueret minus graue verſus centrū q̄ꝫ maius ſeruata in ceteris paritate. Talis etiā motus eſſet violentus: cū eēt motus tractus. Neqꝫ cauſa talis celeritatis ē ipetus acquiſitus in mobili: quia ſi i motu naturali acquireretur talis impetus in mobili: pari ratione ⁊ in motu violento: ergo motus violētus prouenīret ab aliquo intrinſeco mobili: ergo elementū ſimplex in vacuo moueri poterit: quia ibi reperiret reſiſtētia itrinſeca. Propterea dicendū eſt: ꝙ cauſa celeritatis motus naturalis recti talis exiſtit: mouet quideꝫ graue per formaꝫ ſuam ſubſtantialē medium per ſe primo: ⁊ ſeipſum per accidens: ⁊ tali parti medij imprimitur impetus: quo pars medij ꝯtinue efficit potentior ad mouēdū: cū ꝯtinue moueat ps medij i virtute oīum ꝑcedētiū: i motu violēto ꝯtinue ps medij ē minꝰ potens

tens ad mouendum: ſed de his.3.c.4.celi pertractabitur.

Sententia. 90. Ex vnitate primi mot9: ſiue: forme: deſiderati inſertur vnitas mundi: ad hec nāq3 ſtat vltimata oīum reſo⸗lutio2: vñ deus effectiue imediate mouet primū mobile: planetas vero mediate: eſt ꝛ finis cui: intelligētie medie intēdūt aſſimilari. Eſt forma firmamēti ſ3 eius eē reale: intellectuū3 ſm eē intentionale.

Auerrois primo dicit: plures homines nō poſſunt credere principia prima propter cremētū eoꝝ3 in opinionib9 falſis ex quibus inſigunt in eis propoſitiōes probabiles cōtrarie primis propoſitionib9 manifeſtis per ſe: ſicut opinantur per ſe in lege nr̄a ꝙ Deus poſſet creare mūdos infinitos niſi eſſet diminutus. Senſus eſt: conſuetudo legum facit vt homines penitus aſſentiant propoſitionibus impoſſibilibus: ꝛ hec eadē3 eſt ſententia eiuſdem.2.methaphyſice.14.15.primo phyſicorum.60.71.3.phyſicoꝝ in prohemio: ꝛ ſubiūgit Auerrois: aut propter exiſtimationē ꝙ pricipia iſti9 artis debent eſſe in fide ſicut principia geometrie: nam principia iſtius artis nō ſunt in fide ſicut principia geometrie; ꝛ.2.methaphyſice.16.modus fidei in demonſtrationibus naturalibus nō eſt ſicut modus fidei i mathematicis: quibus palam eſt geometriam certiorem eſſe ſimpliciter nālī ꝛ diuina phya: vbi nāq3 naturalis phs frequentiſſime vtitur demōſtrationibus quia: ꝛ demonſtrationibus dantib9 cām tm̄ rareuter demōſtratōibus dantib9 cāz ꝛ eē: mathematicus plerūq3 his: illis vero raro vtitur.

Item ait: motus circularis debet eſſe vn9 ſine principio ꝛ ſine: ad quē reducunt alij motus.i.motus circularis ſimplex eſt ante retroq3 ſempiternus: ꝛ eſt propoſitio quā probat phs naturalis 8 phyſicoꝝ ū a.55.vſq3 ad.78.quā preſupponit diuinus: ꝛ ſolit9 ſum dicere: iſte ꝑpoſitiōes i prima forma eſt: primus finis eſt: abſtractu3 eſt: i ſunt in ſe methaphyſicales: in reſpectu tñ ad mediū p qd probanē dicunt nāles: declarant.n.ſola via motus q̄ eſt via peculiaris phs naturali.

Iterum inquit: mouens ꝛ faciens motū non debet eſſe in materia ꝛ declaratū eſt illic ꝙ omne quod non eſt in materia impoſſibile eſt vt inueniatur ex eo pluſq3 vnum ens numero ſcilicet ꝙ impoſſibile eſt vt inueniantur ex eo duo.i.virtus productiua motus eterni eſt imālis ꝛ indiuiſibilis: ꝛ in abſtractis a mā nō eſt niſi vnum indiuiduu3 in vna ſpecie.7.methaphyſice.28.12.methaphyſice 49.3.de aīa.5.vnde forme cauſate a ſubiecto multiplicantur ſub eadem ſpecie ꝛ ſunt vles in ꝑdicando hntes aliud eſſe in aīa: aliud extra: i forme nō educte nō pluriſicanē: ꝛ ſunt hntes ide3 eſſe in aīa ꝛ extra: ꝛ hec eſt cā ꝙ Auerrois arbitraē.3.de aīa.5.vnū dūtaxat in oībus hoībus intellectū inueniri.

Rurſus ait: ꝛ declaratū eſt illic ꝙ ab vno mouente nō inueniē niſi vnu3 motū: ꝛ cū ita ſit neceſſe eſt vt celū ſit vnu3 numero; ergo neceſſe eſt vt mūdus ſit vnus numero. Senſus eſt: ſi eēnt plures mundi eſſent plures primi motus eterni: ꝛ ſi plures exiſtant primi motus eterni: plures erūt primi motores effectiue ꝛ ſinales: ergo cū ꝛ mūdi ꝛ motus forent eiuſde3 ſpeciei: primi motores exiſterent eiuſde3 ſpeciei: ergo in abſtractis a mā inuenirētur plura indiuidua eiuſdem ſpeciei.

Preterea ait: ꝛ pōt aliquis dicere cum declaratum eſt ꝙ mouens non mouet celum niſi deſiderio exiſtente in celo propter itellectum eius: quid prohibebit ergo ꝙ nō ſint plures celi: ꝛ vnūquodq3 eorum deſiderat hoc primum mouens eiuſdem modi intellectus: ſicut in nobis vnus itellectus mouet plura imaginata: verbi gratia cibū eſſe vtile mouet omne famelicū ad cibum: ꝛ ſorte ſic erit de celis. Sēſus eſt. Primū mouens mouet celū ſicut deſideratū: nihil aūt prohibet idem a pluribus deſiderari: ergo ex vnitate primi mouentis ñ poterit concludi vnitas celi: ergo iſte conſequentie nō valebunt: vnus ē finis celi ꝛ vnū eſt deſideratū: ergo tantum vnū eſt primū celū: ergo tantum vnus mūdus: quēadmodum neq3 iſte colligunt: vnus eſt finis hominis ergo vnus homo: vnus eſt cibus dſideratus: ergo tantū vnū deſiderans.

Soluit Auerrois dicens: declaratū eſt iam ꝙ imaginatū eſt illic idem imaginatum ex omnibus modis: ꝛ cū ita ſit imaginatio eſt eadem ſicut imaginatū eſt idem: ꝛ cū imaginatio ſit eade3 ñ inuenietur niſi in eodem imaginato: in hominibus aūt imaginatio nō eſt imaginatio eadem ex omnibus modis: quapropter poſſibile imaginari idē imaginatum pluribus imaginationibus ꝛ a pluribus imaginantibus. Senſus eſt: in Deo intellectio ꝛ deſideriū ſunt penitus idem intellecto ꝛ deſiderato: in homine nō: pluribus.n.imaginationibus pōt imaginari hō circa idem obiectu3 complexe ſcilicet ꝛ incomplexe: vniuerſaliter ꝛ particulariter: affirmatiue ꝛ negatiue vnde quia tota materia que pōt ſtare ſub prima itelligentia inuenitur actu ſtare ſub illa: ideo tantu3 eſt vnum primum mobile: ꝛ vnus mundus: intellectiōi qua Deus intelligit nō deſeruiūt ſenſus: ꝛ ꝓpterea oībus ſubiectus Deo non eſt tranſmutabilis de vna forma in alia3 forma3: nō multiplicatur ergo primu3 mobile: ergo neq3 mundus: at materia que pōt ſtare ſub anima humana actu: non dicitur ſtare ſub aīa humana idcirco multiplicanē hoīes quoꝝ intellectiōib9 deſeruiūt ſenſus interiores ꝛ exteriores.

Snia. 91. Elementoꝝ tria ſunt loca natura determinata: vnus infimus: ſcilicet ꝯcauū aque: ſecundus ſupremus: concauū lune: tertius eſt horu3 extremorū medius: vt concauū aeris ꝛ ignis: neq3 preter iſta eſt aliquis corporum naturalium locus: i na3 ad alium locum corpora neq3 naturaliter neq3 preter naturam mouentur: ergo non ſunt plures mundi.

Auerrois primo dicit: ꝛ hoc non contingit ei niſi qui conceſſerit ꝙ omne corpus eſt in loco eſſentialiter: ꝛ Alexander noluit hoc ꝛ etia3 Ariſtoteles dicit ꝙ celu3 non eſt in loco eſſentialiter ꝛ cetera. Senſus eſt. Alexāder noluit oē corpus eē in loco eſſentialiter: tñ ſi erant plures mundi oē corpus erit in loco eſſentialiter.

Item ait: ꝛ ſi ex eis iueniant plura numero: contingeret ꝙ pars ꝛ totū nō mouenē ad eūdē locū numero elementoꝝ motoꝝu3: recte igiē hec tria loca ſunt eadem numero: quoniam duorum vtrum q3 ſiunt vnum numero ſcilicet locus grauis ꝛ leuior contingit ꝙ locus terti9 ſit idē vnū numero ī ē loc9 corporis neutrius. Sēſus eſt: ſi reperirent plura mēdia ad que mouentur grauia: ꝛ plures orizontes ad quos tēdūt leuia: ꝛ data loca nō differrēt niſi nūero: ſequiē ꝙ pars ꝛ totū ñ mouenē ad eūde3 locū numero elemētoꝝ

ro elemētoꝝ

ro elementorũ maiorũ: poſita vna parte terre in noſtre lune concauo: ⁊ tota terra alterius mundi in cõcauo lune alterius mundi: imo medium plus diſtaret a medio ꝙ ab orizonte: ⁊ ita plus diſtarent in loco conuenientia in ſpecie ꝙ contraria in ſpecie. Et format Auerrois hanc cõſequẽtiã: locus grauis eſt vnus numero: ⁊ leuis ſimiliter: ergo ⁊ celi: queadmodũ ſi in homine duobus principalibus membris debeantur loca propria ergo ⁊ tertio: inconuenit itaqꝫ dare duo centra: ⁊ duo orizonta: vt patuit ſupra 80. quia ſi ſic: nõ eẽt ſuperiꝰ neqꝫ inferius nãliter: ſꝫ in ſola cõparatione: ſupra. 29.

Iterum ait: ⁊ quoniã hec duo elemẽta numerãtur in graui: ⁊ ille locus in rei veritate eſt vltimus aeris. i. locus terre ⁊ aque eſt concauum aeris: locus ſecũdus eſt longitudo in ꝙ imaginatur corpus celeſte: p longitudinẽ intelligit ſpatium in quo eſt celum: vel diſtantiã celi a medio mũdi: ⁊ poteſt etiam intelligere per locum ſecũdum hic illud qḋ eſt vltimũ corpus corporũ celeſtiũ: qꝛ oĩa q̃ ſunt extra illud ſunt eſſentialr̃ in loco. Senſus ẽ: verus quidem locus celi eſt mediũ circa qḋ reuoluitur celũ: imo nõ dicit̃ verũ mediũ niſi in comparatione ad celuꝫ: ⁊ non dicit̃ celum ſpericũ niſi reſpectu medij: ſed Ariſtoteles ⁊ Auerrois non curant declarare verũ locum celi: nam ſatis ſibi eſt habere celo deberi vnũ locũ numero: velut ⁊ alijs corporibus ſimplicibus loca propria debẽtur.

Rurſus ait: diuiſio grauis in duo manifeſta eſt per ſe: diuiſio leuis in duo cõprehenſa eſt p rõem: quapropter Alexander dicit ꝙ corpus quod eſt illic nõ dicit̃ ignis cũ hoc niſi equoce. Senſus eſt: diuiſio leuis per duo cõprehẽſa eſt per rõnem ex pte qualitatũ alteratiuaꝝ ⁊ virtutũ motiuarum: dicit̃ aũt ignis in cõcauo equiuoce cũ eo qui eſt hic: qꝛ ille nõ eſt in fine caliditatis: ſed bene iſte: dicebat Cõmentator. 2. de gnãtione. 21. cuius cã eſt quia caliditas in igne apud nos in ſolidiori ſuſcipitur ſubiecto: ⁊ pptere a iſte lucet: ille non.

Poſtremo aduertendum eſt: ratio Ariſtotelis ſm̃ tranſlationẽ Cõmentatoris ex vnitate loci concludit vnitatem mundi: ⁊ probat locum inter circunferentiam ⁊ centrum non eſſe accidentalem leui: ne dentur quattuor loca in genere ⁊ quattuor corpora ſimplicia in genere. Ratio Ariſtotelis ſm̃ aliam tranſlationẽ tendit ad hoc: ſi daretur alius mundus: ⁊ eſſet ſupra hunc: corpus leue eſſet ſupra locum celi: ſi eſſet infra: corpus leue eſſet infra locum grauis: ⁊ ſm̃ aliam tranſlationem adhuc declaraui ſententiam Ariſtotelis: quicquid ſit in his non eſt prolongandus ſermo: rationes. n. iſte parum plus habent veritatis ꝙ probationes dyalectice: que ſient dicent maiorem certitudinem: inquit Auerrois.

Sententia. 92. 93. 94. 95. tota ſtat in hoc: non ſolum nõ ſunt plures mũdi: ſed ⁊ plures nature fieri impoſſibile eſt: conſtituitur enim celum ex tota ſua materia: ideo non poteſt celum multiplicari: complectitur nãqꝫ mundus quoduis corpꝰ naturale ⁊ ſenſu percipi natũ: extra quẽ mũdũ nõ põt inueniri corpus nãle ſimplex vel cõpoſitũ: ⁊ hec eſt ſnĩa generalis: ſigillatiꝫ omnia in cõmentis diffuſe aperient.

Auerrois. 92. primo dicit: hec ẽ fortiſſima queſtionũ opinãtis plures mũdos eſſe: eſt quideꝫ queſtio hec fortiſſima ꝓpter hãc rõnem: natura mũdi eſt vna: ergo ipſa in pluribꝰ mũdis põt exiſtere. hec. n. eſt cõditio cuiuſlibet forme: predicari de pluribꝰ: ⁊ inueniri in pluribꝰ materijs aut numero aut ſpecie: ꝓpter formã genericã: ⁊ colligitur genus ſumi a forma nõ a mã. 12. methaphyſice. 14. forma nãqꝫ ſubiectũ eſt vniuerſalitatis: hec eſt cã ꝙ ſoleo dicere: omne vniuerſale eſſe formaꝫ ⁊ nulluꝫ p̃dicatũ ſumi a materia: primo ḋ aĩa. 8. ⁊ addit Cõmẽtator: in cõpoſitis ex mã ⁊ forma aut inueniũtur plura vno indiuiduo: aut eſt hoc poſſibile: ꝓpter ſcilꝫ fenicem. Contra: ſi forma ſit ſubiectũ vniuerſalitatis ⁊ ſit tota rei quidditas non erit veruꝫ indiuiduatõis principiũ. Diſtinctio de duplici eẽ forme: ⁊ in puro ſcilꝫ potentiali ſenſibiliuꝫ: ſm̃ qḋ eſſe forma eſt principiũ ſingularitatis: ⁊ in puro potentiali intellectuũ qḋ eſſe forma eſt vniuerſalis ⁊ tota rei eſſentia auctoritates declarat: ⁊ nõ docte loquũtur qui dicunt dupliceꝫ formã: ſingularẽ ſcilꝫ ⁊ vniuerſalem: qꝛ nõ eſt duplex forma: ſed duplex eſſe forme vt in proceſſu lectionis patebit.

Item ait: videmus ꝙ in omni ſubiecto ẽ aliqd cuius diſpoſitio abſtracta apud itellectũ eſt alia a diſpoſitõe extra intellectũ: ſcilꝫ in eſſe. Senſus eſt: aliud eſt eſſe rotũdi: aliud huius rotundi. i. forma alterius eſt diſpoſitionis vt eſt intellecta per ſe: ⁊ alterius vt eſt in materia: ⁊ licet Ariſtoteles ⁊ Auerrois introducãt hãc diſtinctionẽ in parte argumentatiua: eam tamen approbant. 93. ⁊. 95. ⁊ Commentator diſputatione. 3. dubio. 18. quelibet forma duobus modis habet eſſe: ⁊ parum infra: color habꝫ gradus in ſuo eſſe differentes in nobilitate in materia ſcilicet viſu: ſenſibus interioribus: ⁊ intellectu: ⁊. 7. methaphyſice. 23. declaratur copioſe forme deberi duplex eſſe: ⁊ materiam non poſſe appellari vniuerſale: vnde forma ſm̃ varia eſſe ſortitur varia nomina: in re dicitur ſubſtantia vel accidens: in viſu viſio: in intellectu intellectio: genus enim ⁊ differẽtia accidunt forme ſm̃ ꝙ forma: auctore Auerroi. 5. methaphyſice. 30. Tandeꝫ Ariſtoteles ⁊ Auerrois voluit declaraſſe iſtam propoſitionẽ: oĩum ſiue natura ſiue arte conſtantiũ alia ſalteꝫ ratione eſt res vniuerſali ratõe deſignata: ⁊ ratõe particulari: vt alia rõne eſt ſpera: ⁊ ſpera aurea: ⁊ ratione alius eſt circulus ⁊ circulus ligneus.

Iterum ait: ⁊ ſi ita ſit ⁊ celum eſt ſenſibile ergo eſt pars partium mũdi ⁊ non eſt ſenſibile niſi per materiam: ⁊ cum manifeſtum eſt ꝙ omne ſenſibile componitur ex materia ⁊ forma: impoſſibile enim eſt ſenſibile eſſe per formam: quia eſt intelligibile ſm̃ formam ⁊ ſenſibile ſm̃ materiam: ⁊ ſimiliter eſt de omnibus partibus mundi: ⁊ qꝛ celuꝫ eſt ſenſibile ⁊ vna partium mundi neceſſario componitur ex materia ⁊ forma. Senſus eſt: celum cum ſit corpus ſenſibile ⁊ ſenſu noſtro perceptibile componetur ex materia ⁊ forma: eſt nãqꝫ compoſitum ſenſibile per materiaꝫ ⁊ intelligibile per formaꝫ: ideſt cõpoſitum eſt intelligibile merito eſſe quod habet forma in intellectu: eſt ſenſibile merito eſſe quod habet forma in ſenſibus: ſunt enim materia ⁊ compoſitum ſenſata per accidens: merito forme informantis ſenſum ratione forme informantis intellectum ſunt intellecta per accidens: vnde tenendum eſt rem eſſe ſenſibilem ⁊ intelligibilem per formam ſm̃ tamen aliud ⁊ aliud eſſe forme: ⁊ hec ẽ cauſa ꝙ Cõmenta

tor dicebat .12. methaphyſice .14. materia ſenſitur propter formaꝫ.

Rurſus ait: celitas eſt aliud ꝙ̄ dicere hoc celum: celitas .n. dicitur de plurib⁹ indiuiduis ⁊ ſicut hoc inuenitur in pluribus partibus huius celi: ita non eſt longe quin inueniantur plura vno indiuiduorūꝫ totius celi. Senſus eſt: celitas eſt forma celi: ⁊ eſt intelligentia: ⁊ cum intelligentia lune ſit tota in toto orbe lunari: ⁊ tota in qualibet parte: non multiplicaretur intelligentia lune: etiam ſi orbes lunares multiplicarentur: quia intelligētia lune non cauſatur a celo: ergo ex his patet abſurdūꝫ eſſe concedere intellectum humanūꝫ non dare eſſe: quia ſunt multi homines: ⁊ intelligentiaꝫ dare eſſe: quoniaꝫ vni celo tantum applicatur: hec eſt cauſa ꝙ dicebam anno ſuperiori .2. de anima .26. omnis forma dat eſſe ſubſtantialis ſubſtantiale: ⁊ accidentalis dat eſſe accidentale: dare nāq̄ꝫ eſſe non infert formā eſſe multiplicataꝫ ⁊ enumerataꝫ ⁊ vilem: ⁊ licet intellectus humanus det eſſe hominibus: non tamen multiplicatur: cuꝫ non ſit cauſatus a corpore: veluti ⁊ intelligentie celeſtes dant eſſe celis proprijs non tamen multiplicantur in eadem ſpecie: quare inde eſt fateri intelligentias dare eſſe celo: non intellectū humanūꝫ homini: ſi enim intelligentia dāt eſſe celo ergo dare eſſe ⁊ eſſe eductum de potētia materie nō cōuertuntur: ſed forma non educta poteſt in plurib⁹ eſſe indiuiduis.

Amplius ait: celum enim abſolute eſt ſola forma: intendit illud quod dixit intelligitur de celo inquantuꝫ celum eſt ſola forma: per ſenſum auteꝫ comprehenditur forma cum materia. Senſus eſt: apud Cōmentatoreꝫ celitas eſt forma partis ⁊ totius: Sanctus Thomas ⁊ Scot⁹ arbitrantur celitatem formam eſſe totius ⁊ non partis: Auerrois ſenſit formaꝫ partis totam eſſe rei eſſentiam. Alij materiaꝫ non vehiculum forme ſed partē fecerunt quidditatis: ideo apud Cōmentatoreꝫ qui dicit celum dicit formaꝫ partis ſm̄ eſſe vniuerſale: qui dicit hoc celum dicit formam partis ſm̄ eē reale. Per ſenſum autem comprehenditur forma cum materia: quia forma in ſenſu ducit ſenſum in cognitionem forme ⁊ materiei ſubiecte illi forme: forma enim ſubſtantialis per ſe cognoſcitur a virtute cogitatiua .2. de anima .65. cum quo ſtat ſubſtantiam non percipi a ſenſu inquātum ſenſus: nam ſenſus bruti nequaq̄ꝫ percipit ſubſtantiaꝫ.

Preterea ait: ⁊ contradictio eſt ꝙ forte hoc eſt poſſibile ſm̄ formam: impoſſibile ſm̄ materiam: cuꝫ poſſibile ſit ꝙ tota materia ſit incluſa in hac forma: ſi ergo impoſſibile eſt plures eſſe mundos: neceſſarium eſt opinari ꝙ materia eius incluſa eſt in forma. Senſus eſt: pluri ficatio mundi eſt impoſſibilis ſm̄ materiaꝫ: ⁊ eſt poſſibilis ſm̄ formam: totam enim materiam alicuius forme eſſe cōprehenſam ſub. A. forma eſt cauſa quare tantū vnū eſt indiuiduū ſub illa forma: ⁊ hanc ſententiam habet Cōmentator primo capite de ſubſtantia orbis: mūdus ⁊ celuꝫ totam eoꝝ materiā cōprehendunt: ⁊ incorruptibilis ſunt: ⁊ ē aūt poſſibilis celi multitudo non ſm̄ eſſe quod habet forma celi in re: ſed ſm̄ eſſe forme in intellectu ſimpliciter ⁊ abſolute ſumpte: quia etiam repugnat pluralitas forme in intellectu abſtracte a materia .i. forma ī quātū forma cōicabilis eſt: quatenus tamē habet ideꝫ eſſe in re ⁊ in aīa ⁊ vt. eſt vna p eſſentiam ſibi repugnat cōicari: forme eiꝫ multiplicabiles ſunt vniuerſales in predicando non in eſſendo.

Item ait: teſtatur huic ſermoni mūdos eē plures qui ponit in creatore mundi exemplar ſm̄ ꝙ fecit mundū: dicens enim exemplar eſſe cōtinget ei neceſſario dicere: vt mūdus habeat plura indiuidua. Senſus eſt: exemplaria ſunt ratiōes in deo quibus ipſe creaturas condidit: ⁊ apud multos ſunt ⁊ alia exemplaria idee Platonis: at quicquid ſit ſententia huius partis ſtat in hoc: ratio Ariſtotelis cōcludit plures aut plures poſſe mundos: ſiue cum vnitate exemplaris ſtet vnitas exemplati: ſiue multitudo: imo vnum exemplar pōt eſſe ratio producēdi multa exemplata.

Vlterius ait: cum enim fuerit declaratum predicatuꝫ ineſſe ſubiecto inductione: ⁊ ſuſtentatum fuerit hoc per cauſam eſſe predicati in ſubiecto erit magis ſufficiēs: hec autē cauſa eſt que dicitur: q: cauſa eſſendi plura īdiuidua ex his compoſitis eſt: quia res que componitur ex materia ⁊ forma non eſt inata habere hanc materiaꝫ ſolam. Senſus eſt: preſenti inductione fuerunt īducta omnia particularia potentia: non actu: ⁊ vnius ꝓpoſitionis inducte habemus notitiam ſufficientē: quādo poſt inductionem reddimus cauſam inherentie predicati ad ſubiectum: vnde iſta propoſitio: omnis coruus eſt niger: poteſt induci: ⁊ poſt inductionem ſermo eſt valde ſufficiens ſi reddatur cauſa inherētie predicati ad ſubiectum: ita fuit in propoſito: hec propoſitio: in compoſitis aut ſunt aut poſſunt eſſe plura indiuidua: inducta eſt: ⁊ eſt aſſignata cauſa: q̄ eſt: q: res que cōponiť ex mā̄ ⁊ forma nō eſt īnata habere hanc materiam ſolam.

Iterum ait: virtus imaginatiua valde iuuat ⁊ hoc enīꝫ poſſumus imaginari extra munduꝫ vacuitatem continentem ipſum: ⁊ ꝙ in illa vacuitate poſſibile eſt aliū mundum eſſe: ſicut ē diſpoſitio in omnibus īdiuiduis que ſunt huiuſmodi: q: ſi quodlibet eorum exiſtit in vacuo: ⁊ extra ipſum inuenitur aliud indiuiduum: aer enim non comprehenditur viſu: ⁊ hoc inducit plures dicere vacuum eſſe. Senſus eſt: nos poſſumus imaginari extra celum eſſe vacuū infinitum: ⁊ ꝙ in illo ſint act⁹ plures mūdi: veluti imaginamur plura corpora eſſe in aere: colligiť ergo ꝙ poſſibile eſt plures eē mūdos: imaginatio enim non eſt ex toto impoſſibilis: crediderunt enim antiqui vbi eſt aer ibi fore vacuum: q: aer nō terminat viſum. Et ſubiūgit Auerrois: exiſtimabant aūt loquentes noſtre legis vacuum eſſe intellectum primū .i. id quod primo a Deo cōprehendebatur: ⁊ eſt neceſſariū hoc dicenti ꝙ mundus fuit poſtq̄ꝫ non fuit .i. vacuū ſcilicet dicere eſſe. Senſus eſt: anteq̄ꝫ Deus cōderet mundū: erat vacuū: quia erat ſpatiū in quo non erat corpus: ſed poterat eſſe: generātes .n. mundū fateniť vacuū: q: mūdus generatur in loco: queriť an ille locus genereť: an non: ſi non: fuit ante mundi generationē: ⁊ nihil locabatur ergo vacuuꝫ: ſi generatur ergo in loco: ⁊ ita ibitur in infinitum.

Poſtremo Pro iunioribus ratio Ariſtotelis ⁊ Auerrois ita ordinanda eſt: omnium ſiue natura ſiue arte conſtantiuꝫ alia ratione res vniuerſaliter deſignatur: alia ratōe: particulariter. Celum eſt natura cōſtantiū: ergo alia ratione

tione eſt celum:alia:hoc celum:At quecunqꝫ ſenſibilia notione cōmuni deſignanſ:plura ſub ipſis continentur:ſumiqꝫ poſſunt ſingularia ergo ſub celo plura ſumi poterūt ſingularia ergo plures celi atqꝫ mūdi natura eſſe poterunt.

Auerrois 93.primo dicit: hec propoſitio eſt vera: forma cuiuſlibet eſt aliud a compoſito ex materia ⁊ forma:vnde declaratuʒ fuit ipſuʒ eē compoſitum ex materia ⁊ forma.i.licet cōpoſitum habeat eſſe per formā:tamē compoſitum non eſt forma:⁊ affirmabam annis ſuperioribus. 2. phyſicorū.12.cōpoſitum ⁊ formam equalis eſſe pfectionis:⁊ formam habere maiorem perfectionē ipſo compoſito:propter independentiam forme: pendet nanqʒ compoſitum a forma: non forma a compoſito.

Item ait:hec propoſitio eſt falſa:ex omni facto ex materia ⁊ forma inueniuntur plura indiuidua:aut eſt poſſibile:hoc enim non eſt veruʒ niſi in eo quod factum eſt ex quadam parte materie ei conuenientis:quod autem fit ex tota materia impoſſibile eſt reperire duo indiuidua in actu. Senſus eſt:quia omne factum eſt nouum: iſta propoſitio:celum eſt factum ex tota ſua materia ſignificat ꝙ celuʒ conſtat ex tota materia:itaqꝫ tota materia que poteſt ſtare ſub forma celi inuenitur actu ſtare ſub illa forma:non eniʒ materia celi eſt variabilis ď vna forma in aliam formam. Tandem ſententia Textus ⁊ Cōmenti ſtat in hoc:ſingulare ſenſibile eſt numerabile: quando non conſtat ex tota ſua materia ex qua nā poteſt conſtitui:at id non oportet in oībus: preſertum vbi ſenſibile ſingulare ex tota conſtat mā ex qua quidē cōſtitui natuʒ eſt.

Auerrois. 94.ait primo: ſi igitur poſuimꝰ ꝙ iſtuʒ formetur ex tota carne naſi ſimi vnus naſus ſimus: impoſſibile eſt alium hominem eſſe cuius naſus ſit ſimus. Similiter ſi materia hominis fuerit caro ⁊ os:⁊ poſuimus ꝙ nullum eius eſt niſi vnus homo tantuʒ: neceſſe eſt vt ille homo ſit ex tota carne ⁊ oſſibus. Senſus eſt:ſi intelligatur naſus curuus compoſitus ex omni carne ex qua natura conſtitui poteſt:tūc neqʒ eſſent neqʒ natura eſſe poſſent plures ſimi. Item ſi eſſet vnus homo compoſitus ex omni carne: oſſibus ⁊ neruis ex quibus poſſet homo natura conſtitui: he partes hominis eſſent indiſſolubiles: ⁊ non eſſent: neqʒ eſſe poſſent plures homines: vnde ex iſtis exemplis conuincitur vnitas mundi. cum materia mundi ſit tota concluſa ſub forma mundi: ⁊ ſi mundus eſſet pluſquam vnus procederetur in infinitum: immo eſſent iam actu infiniti mundi. Materia nanqʒ cauſa eſt multitudinis:⁊ etiam forma:alia tamē ⁊ alia ratione: non poſſent multi homines vno pane ſatiari: ⁊ ſi ſit multiplicabilis ⁊ diuiſibilis in partes: ſed multis multi vtiqʒ ſatiarentur: eſt itaqʒ forma quo indiuiduum eſt hoc: materia varias in portiones partita mediantibus dimenſionibus cauſa eſt multitudinis indiuiduorum ſub eadem ſpecie: ergo non eſſet neqʒ eſſe poſſet niſi vnus ſolus homo: ſi tota materia quieſceret ſub aīa humana que apta nata eſt ſtare ſub illa.

Rurſus ait:quoniā ſi fuerit plus vno erit pars alterius mundi:⁊ iſte alter mundus ſi eſſet plus vno eſſet pars alterius ⁊ ſic procederet in infinitum:aut inueniretur vnicus mundus numero ingenerabilis ⁊ incorruptibilis:quapꝑ contingit vt mundus ſit ingenerabilis ⁊ incorruptibilis: ⁊ ꝙ eius materia ſit cōcluſa in eo. Senſus eſt: ſi ſub vna ſpecie vnum tantum indiuiduū exiſtere poſſit:opus eſt vt ſit tota materia concluſa ſub tali forma: at ſi indiuidua ſint plura vel ſimul vel ſucceſſiue cauſa eſt: quia materia tota actu nō inuenitur ſtare ſub illa forma:verūtamen quia nō poteſt ſucceſſio indiuiduorum eſſe infinita:niſi ſit celum continens ea quod eſt cauſa generationis infinite:ideo opus eſt ꝙ indiuidua plurificabilia ſint partes alteriꝰ indiuidui.i.mūdi:ergo ſi mundus eſſet plurificabilis:exiſteret pars alterius mundi.

His dictis addo iſtam cōſequentiam: ſi plures eſſent mūdi: plura eſſent principia:ꝑ principia intelligendo primuʒ finem: primam formam: primum mouens: ⁊.12.methaphyſice.49. ſi plures eſſent celi:eorum eſſet principium ſpecie vnum:numero vero multa:⁊ hoc eſt incōueniens:quia numeralis multitudo ſub tali ſpecie pendet a materia:a qua quidem primuʒ principium abſtrahit: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ dicebam anno ſuperiori.3.de aīa.5.formas cauſatas a materia numerari ſub vna ſpecie: nō aūt nō cauſatas a materia.

Auerrois. 95.primo dicit:Et videtur ſi intellexerit per celuʒ in hoc ſermone totum mundum ꝙ ſit illud quod eſt in eo quaſi forma corpus neutrum: ⁊ ꝙ eſt in eo quaſi materia corpora grauia ⁊ leuia: corpus enim neutrum non habet materiam ex qua componitur: quoniaʒ ſi haberet:haberet contrariuʒ ⁊ eſſet generabile ⁊ corruptibile:⁊ in principio iſtius tractatus probauit ꝙ corpus neutruʒ caret ſubiecto ⁊ contrarietate. Senſus eſt:eſt celum quaſi forma: elementa quaſi materia:quia illud continet:hec continentur: continens autem ſemper habet rationem forme reſpectu cōtenti.4.celi.37. notanter autem dicit Auerrois quaſi: quia proprie corpus non eſt perfectio corporis:ſed forma vera eſt ⁊ intrinſeca compoſiti perfectio.2.de anima.26.Et cum hoc ꝙ celum careat materia ⁊ contrarietate ſtat celum componi ex intelligentia ⁊ orbe illi ſubiecto:eſt enim materia in actu pars celi eſſentialis ſeu pars deferens eſſentiam celi:non materia in potentia ad nouas formas ſubſtantiales capeſcendas.8.methaphyſice.4.12. methaphyſice.10. dicit autem materia in actu:quia nō eſt variabilis de vna forma in aliam formam: cum ſupra nullam formam cauſalitatem habeat:materia que eſt altera pars corporum ſubceleſtium dicitur materia in potentia:qꝛ eſt tranſmutabilis de vna forma in aliam formam.

Item ait: dum exponit textū Ariſtotelis: quoniam materie plurimorum indiuiduorum ſunt terminate quantitatis ſcilicet ꝙ neceſſe eſt vt ſit quantitas materie formis equalis naturalr quātitati materie Platonis:⁊ ſi fuerit exceſſus inter eas erit terminatꝰ:quoniā ſicut nō ex qualibet qualitate materie ſit qꝺlibet ens: ſic ē ď quātitate. Senſus ē:ſi ponaſ quideʒ alius mundus iſte non erit niſi ex medietate ſue materie: qꝛ equalitū in quātitate equalis eſt materia ſicut ⁊ duobus indiuiduis eiuſdem ſpeciei vna quantitas debetur materie in ſpecie ⁊ colligitur ex hoc loco dari minimuʒ ⁊ maximuʒ naturaliter diſpoſita:⁊ vnāquāqꝫ formam requirere diſpoſitiones qualitatiuas ⁊ quātitatiuas in materia pro ſui inductione ⁊ cōſeruatione.

Digreſſio Auerrois.

Sed habet. Digreſſio hec Auerrois tendit ad hoc vt declaretur celuꝫ componi ex intelligētia ⁊ orbe ſubiecto motui ⁊ luci viſum informantibus. Uerba auteꝫ Cōmentatoris ita interpretentur. Quia dixerat celum non habere materiam ex qua cōponatur: dubitat Auerrois vtrū res intellecta ex hoc corpore: idest forma celi ſubſtantialis ſit hoc ſenſatum: idest materia vel compoſitum: aut aliud: ſi primū: tunc res intellecta erit eadem cum re ſenſata: ⁊ hoc incōueniens: ſicut eniꝫ intellectus non eſt ſenſus: ita forma ſm idem eſſe non eſt ſenſibilis ⁊ intelligibilis: ſi ſecunduꝫ: tunc celuꝫ cōponeretur ex materia ⁊ forma: ⁊ haberet potentiam ad corruptionem: ⁊ huius queſtionis ſolutio ſtat in hoc: res intellecta eſt intelligentia: res ſenſata ē materia vel compoſituꝫ: ⁊ neutrum horum perficit ſenſum: quia ſunt ſenſata per accidens: eſt.n. ſubſtantia ſenſibilis per accidens.2. de aīa.65. ⁊ ita erit celum compoſituꝫ ex intelligentia ⁊ orbe ſubiecto motui ⁊ luci a viſu perceptus.

Item ait: dicamus ergo ꝙ iſta natura neutra ē non exiſtens per ſe in actu: ſed eſt materia corporis celeſtis que ē in actu. Senſus eſt: orbis ſubiectus intelligentie eſt natura neutra non exiſtēs per ſe in actu: cum ergo iſta natura exiſtat: per alterum exiſtet: ⁊ non niſi per intelligentiam: ergo intelligentia dabit eſſe celo: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ Auerrois ſcribit in ſecundo capitulo de ſubſtantia orbis: nulla eſt differentia in indigentia virtutis actiue in corpore ſiue ſimplici ſiue compoſito ſiue generato ſiue nō ⁊.8. phyſicorum.52. dicebat intelligentiaꝫ dare permanentiam eternam ⁊ figuram ⁊ quantitatem ⁊ magnitudinem ⁊ motum.2. de anima.27. dans vitaꝫ alicui dat illi eſſe: viuū.n. non habet eſſe ſm ꝙ viuum niſi per illud per quod viuit: conſtat aūt celuꝫ viuere intellectu: primo capite de ſubſtantia orbis: concludiť itaqꝫ celum conſtitui ineſſe per intelligentiā: primo phyſicoruꝫ.63. hinc panditur error dicentiū orbem nō exiſtere per ſe: qꝛ ſubijciť lumini ⁊ figure: nulluꝫ enim indiuiduum predicamenti ſubſtantie eſſet per ſe exiſtens.

Iterum ait: ſi igitur iſta materia non fuerit compoſita: non habebit formaꝫ ita vt ſit intellecta. Senſus eſt: iſta natura neutra que dicitur materia in actu cauſat animal celeſte in genere cauſe materialis: ⁊ ſi iſta materia non fuerit compoſita nō habebit formam partem eius: eſt.n. forma pars compoſiti non materie: neqꝫ erit intellecta per ſe intelligibiliū naqꝫ per ſe quedam ſunt actu de ſe intellecta: ⁊ ſunt forme vniuerſales in eſſendo: quedam ſunt potentia de ſe intellecta: ⁊ ſunt cōpoſita ⁊ forme cauſate a ſubiecto.

Rurſus ait: Sed eſt vna numero: indiuiduata per ſe. Senſus eſt: talis materia neutra eſt vna numero ſimpliciter: ſublatis ab ipſa intelligentijs per intellectum: ⁊ habet ꝙ eſt vna numero ſimpliciter: quia non eſt variabilis de vna forma in aliam formam: materia in potentia ablatis formis ē vna numero priuatiue.12. methaphyſice.14. ⁊ ratio eſt: quia talis materia tranſmutabilis eſt de vna forma in aliam formam: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ.5. capitulo de ſubſtantia orbis. ponitur materia celi medium inter materiam que eſt oīno in potentia ⁊ tres dimenſiones: ipſa enim non eſt ita potentialis velut materia in potentia: nec eſt ita actus ꝙ ſit forma: vn̄ talis materia ſubiecta intelligentie non eſt aliqđ habens formam ⁊ materiam: cum non ſit grauis nec leuis: ⁊ eſt indiuiduata p ſe: quia non eſt tranſmutabilis de vna forma in aliam formam: ⁊ huic ſententie fauet Auerrois.2. capite de ſubſtantia orbis: vbi loquens de orbe ſubiecto intelligentie dixit: eſt indiuiduum demonſtratum ⁊ ens demonſtratū ī actu: habens formam in actu: ⁊ ex his creditur cōmuniter hoc corpus eſſe formam non materiam: ⁊ ex intelligentia ⁊ orbe duobus exiſtentibus in actu non fieri vnum per eſſentiam: ⁊ ita intelligentiam non dare eſſe celo formaliter: quibus tamen non obſtantibus dicendum eſt hoc corpus nihil prohibere vt ſit materia: ſed impoſſibile eſt vt ſit forma.9. methaphyſice.17. Eſt ⁊ orbis ens demonſtratum ⁊ habēs figuram ab intelligentia ⁊ poteſt dici orbis indiuiduatus per ſe: quatenus non habet potentiam ad formam capeſcendam nouam ſubſtantialem: ⁊ iſto modo orbis non indiget anima dante ſibi permanētiam prohibendo eius corruptionem ⁊ remouendo eius aptitudinem ad formam: cuius quidem oppoſitum ſenſit Auicenna ⁊ Egidius romanus ⁊ cum hoc ſtat orbeꝫ non permanere per ſe: quia de ſe non habet exiſtentiam permanentem: imo indiget anima dante ſibi eſſe: ⁊ hac declaratiōe conciliant̄ multa loca Cōmentatoris.4. capitulo de ſubſtantia orbis ⁊.12. methaphyſice.41. in quibus vtriqꝫ locis aſſerit orbem permanere per ſe: ipſumqꝫ non permanere per ſe: ipſe itaqꝫ orbis veriſſimum eſt ſubiectū intelligentie ſupra quam nullam habet cauſalitateꝫ: ⁊ eſt in actu: quia non eſt variabilis de vna forma in aliam formam.

Preterea ait: ⁊ eſt intellecta in reſpectu ad aliud ſicut eſt de cōmuni materia ſcilicet. Senſus eſt: ſicut materia in potentia non intelligitur niſi per formam: primo phyſicorum.69. ita iſte homo non comprehendit materiam celi niſi per formam appropriatam celo: eam perfecte cognoſcit: quando eſt felix: imperfecte ante felicitatem: nō poteſt intelligentia licet ſit intellectio orbis orbem intelligere: cum nihil intelligentia intelligat quod non ſit intelligentia. cuius ratio eſt: nam intelligētia celeſtis non intelligit niſi intellectione per eſſentiam: que quidem non niſi intelligentia comprehenditur.

Ulterius ait: non operatur per corpus celeſte niſi inquantum eſt ſubiectū forme operationis intellectus: ſicut intelligitur materia inquantum eſt ſubiecta forme: tamē prima materia eſt in potentia: ⁊ iſta eſt in actu: ⁊ ideo in hac nulla potentia eſt que denudari poſſit a ſua forma ⁊ non habet niſi potentiam ad vbi. Senſus eſt: non operatur intelligentia cui actio principaliter demādatur: quia non curo modo an materia ſubiecta forme cogat: non operatur inquā intelligentia p corpus celeſte niſi inquātum eſt ſubiectum forme operationis intellectus: intelligo ſubiectum intellectui qui eſt forma operans: non poteſt naqꝫ intelligentia agere in hec inferiora corpora niſi mediante inſtrumēto corporeo.7. methaphyſice.31. mediat autem celum inter intelligentias que ſunt incorruptibiles non corpus: ⁊ corpora mortalia: quia celuꝫ eſt corpus incorruptibile: ſupra.22.8. phyſicorum.15.

eſt itaqꝫ

eſt itaq̧ celū cōpoſitum nō ex mā in potētia ⁊ forme
educta: ſꝫ ex intelligētia ⁊ orbe.

Digreſſio.

Contra multas propoſitiōes hec ſumma ap
probatas inducantur nōnulle ratio/
nes: primo dubitatur nunquid due terre eiuſdē ſpe
ciei neceſſario tendant ad eundem locum numero:
videtur ꝙ non: quia ſanguis ſortis tendit ad cor ſor
tis: ⁊ ſanguis Platonis ad cor Platonis: tamen ſunt
illi ſanguines eiuſdem rationis. Quare dico plura
indiuidua eiuſdem rationis tendere ad eundē locū
numero relicta ſue nāe ⁊ ſublata virtute attractiua.

Item dubitatur: qꝛ videntur poſſe eſſe plures
mundi: quia generabilia variantur ergo
⁊ mundus: patet conſequentia: quia variata parte
variatur ⁊ totum. Solutio eſt: quia celum eſt quaſi
forma ⁊ elementa quaſi materia mundi: ideo licet fi/
at variatio in parte materiali: quia tamen formale
idem remanet penitus inuariatum: idem mundus
numero eterno permanet tempore: veluti ⁊ viuētia
a principio vite vſq̧ in finem permanent eadem nō
obſtante quacūqꝫ variatione facta in materia. Qua/
re ſi plures eſſent mundi ſimilis ſpeciei ipſi eēnt fru
ſtra: ſi diſſimilis ſpeciei: nullus eorum comprehen/
deret totam naturam corporis ſenſibilis: ergo nul/
lus eorum exiſteret pfect⁹: ex vnitate itaq̧ primi fi/
nis: primi motoris: prime forme ſit ſtabilita vnitas
mūdi numeralis.

Iterum dubitatur: quia materia celi videtur
eſſe eiuſdem rationis cum materia
horum inferiorum: cum comparentur corpora cele/
ſtia ⁊ ſubceleſtia ſm quātitatē: ſol enim maior ē ter/
ra: luna minor: cōicant autem in materia que compa
rantur ſm quātitatem. 2. de generatōe. 37. ergo ma
teria celi erit tranſmutabilis de vna forma in aliam
formā: ergo tota materia que poteſt ſtare ſub forma
celi non erit concluſa ſub forma celi. Solutio eſt: cō/
parentur celum ⁊ inferiora in quantitate methema/
tice conſiderata: que vt ſic eiuſdem eſt ratiōis in om
nibus quantitatibus. Comparantur etiam celum ⁊
hec inferiora vt naturalia ſunt: que vt ſic exigūt idē
ſubiectuꝫ analogice ideꝫ non vniuoce: eſt enim no/
men materie nomen analogū ad materiā celi ⁊ hoꝝ
inferiorū: quare cum materia celi non ſit variabilis
de vna forma in aliam formā: ⁊ mā corporū ſubcele/
ſtium ſubiecta priuatōi ſit ꝯtinue tranſmutabilis de
vna forma i aliā formā: ē mā celi alteri⁹ rōnis a mate
ria horū inferiorum.

Rurſus dubitatur: nam ſi intelligentia daret
eſſe celo: corruptio in eo eſſet poſſi/
bilis ſicut quies: contra Cōmentatorem. 12. metha/
phyſice. 41. pro tanto enim inquit Auerrois non eſt
poſſibilis corruptio ſicut quies in celo: quia celuꝫ ſu
ſcipit motum ab intelligentia: ⁊ habet eſſe ex ſe non
ab intelligentia. Solutio eſt: ab intelligentia celum
quidem vendicat ſibi motuꝫ: cui quies priuatiue op
ponitur: priuatiue autem oppoſita poſſunt fieri cir/
ca idem: ſuſcipit autem celum eſſe ab intelligentia:
cui nihil penitus aduerſatur. Uel poteſt dici ꝙ celū
ſuſcipit motuꝫ ab intelligentia effectiue: non auteꝫ
ſuſcipit eſſe effectiue ſed formaliter. Hec itaqꝫ ſunt
que preſenti ſumma vobis aperienda propoſueraꝫ:
qua quideꝫ hec propoſitio eſt euidentiſſimis ratio/
nibus patefacta. Neq̧ ſunt: neqꝫ poſſunt eē plures
mundi: licet enim forme celi inquantum forma non
repugnat pluralitas: tamen forme celi inquantū for
ma celi ſibi repugnat multitudo.

Summa Nona Primi de celo.

T remanet. Intentio
Ariſto. pre
ſenti ſumma que eſt a Textu Cō
menti. 96. vſq̧ ad. 101. eſt decla/
rare iſtam propoſitionem eſſe ve
ram. Non eſt extra mūduꝫ neq̧
vacuū neqꝫ plenum: ideſt celum
in tertia ſignificatiōe ex omni cor
pore naturali ⁊ ſenſibili ⁊ tota ſua materia cōſtituit.
Sententia autem. 96. talis eſt: hoc nomen celum
poteſt eſſe inſtitutum ad ſignificandū ſupremaꝫ ſpe/
ram celeſtem: ceteros orbes ſuo ambitu complectē/
tem: que quidem perfectiſſima eſt de numero ſpera/
rum celeſtium: poteſt ⁊ li celuꝫ importare cōgeriem
corporuꝫ celeſtiuꝫ cōuexo ſupremi celi ⁊ celi lune cō
cauo cōtentorum. Item poteſt deſignare aggregatū
ex oībus corporibus celeſtibus ⁊ elementaribus cō
tentis cōuexo primi mobilis: ⁊ hoc modo celuꝫ: mū
dus ⁊ vniuerſuꝫ idem ſunt.

Auerrois primo dicit: intendit per corpus
totum neutruꝫ quod mouet ſm
motuꝫ motu diurno: hoc enim corpus eſt finis mot⁹
corporuꝫ naturalium motoꝝ ⁊ mobilium recte: ideſt
totum celuꝫ eſt corpus naturale in quo finit motus
corpoꝝ motoꝝ mobilium ad ſupius: ergo Auerrois
cōſentit huic ꝓpoſitioni: cōgregatū ex corporibus
celeſtib⁹ eſt corpus nāle: aut inquit intendit ⁊ ipſuꝫ
eſſe corpus nāle cuius motus eſt vltimus motus to
tius: motus. n. celi totius eſt vltimus oium aliorum
mobiliuꝫ que ſunt apud nos: tñ vere eſt primus mo/
tuum: ideſt primū mobile eſt corpus naturale qđ eſt
in vltimo motus totius.

Item ait: ſignuꝫ ꝙ celuꝫ dicit grece de corpore
vltimo qđ circulariter mouet eſt qꝛ ꝯſue
tudo grecoꝝ eſt dicere ꝙ in celo habitāt ſpiritualia.
Senſus eſt: ſubſtātia corporea eſt cōmenſuratiue in
loco: ⁊ rō ei eſſendi taliter in loco eſt quātitas: que ē
extrinſeca ⁊ aliena a rōne ſubſtātie: intelligētie vero
locant p earuꝫ operationis locationeꝫ. 8. phyſicoꝝ.
84. ⁊ alteri ⁊ alteri celo diſtributa eſt alia ⁊ alia in/
telligentia.

Iterum ait: orbis ſtellaruꝫ mobiliū. i. plane/
taruꝫ ⁊ fixarum: qm̄ hoc corpus eſt
cōtinuū. i. cōtiguū: cuꝫ fine motus oium partiū mū/
di que circulariter mouent: ⁊ ꝓpter hoc dixit conti
nuū cum orizonte totius mūdi vt ſol ⁊ luna. i. qđ eſt
continuū cum fine motus eorum que ſunt ſub eo ex
corporib⁹ celeſtib⁹ in quib⁹ ſunt ſol ⁊ planete. Sen/
ſus eſt: capitur celum ſepe numero pro cōgerie cor/
porum celeſtium cōuexo ſupremi celi ⁊ celi lune cō
cauo contentoꝝ. Cōmentuꝫ ergo preſens abſoluit
hac diſtinctione celum capitur pro orbibus ſtellaruꝫ
fixarum ⁊ erraticarū: ⁊ pro mūdo: ⁊ pro maxima ſpe
ra in qua quidē ſunt ſtelle fixe: que eſt primum mo/
bile in ſe: ſed quo ad nos vltimuꝫ: cui primi mobili
proprie demandatur motus diurnus: imo certū eſſe
debet tantum illum primo mobili cōuenire: ⁊ hec ē
cauſa ꝙ dicebat Auerrois. 12. methaphyſice. 44.
omnes intendunt motum diurnuꝫ qui eſt primi mo

toꝛis actioꝛ:alij enim motus pꝛopꝛij ſunt pꝑter illuꝫ motuꝫ:cuilibet nãqꝫ planete conuenit tantũ vnus motus qui eſt ab oꝛiente in occidenteꝫ per meridiẽ: vnde pꝛima intelligentia eſt oꝛo vniuerſalis in mente intelligentiaruꝫ ⁊ earum finis:cumſuis.n.motus celeſtis Deus eſt cauſa pꝛoductiuus: at motus diurni eſt imediatiſſima cauſa : remota vero motus planetarum:omniuꝫ autem motuũ celeſtium eſt cauſa finalis vltimata:motuũ planetaruꝫ pꝛopꝛie intelligẽtie ſunt efficientia pꝛopinqua: ⁊ fines non vltimati. Et 2.celi.42.71.pꝛimus oꝛbis mouet alios oꝛbes:nam pꝛima intelligentia eſt in medijs intelligentijs ſicut intellectum in intelligente : ⁊ pꝛopterea dicitur mũdus ligatus potentia ſpirituali diuiſa in ſui toto:qꝛ intellectus in partibus oꝛbis diuiſus eſt : ⁊ alteri ⁊ alteri oꝛbi alia ⁊ alia intelligentia diſtributa eſt ſꝫm eſſe reale:quibus demum omnibus pꝛima eſt vnita ſꝫm eſſe ſpirituale:induxi hec incidentaliter:ſatis tñ ad pꝛopoſitum:vt ſciretis pꝛimam intelligentiã planetis nõ poſſe vniri re ipſa.

Sententia. 97.celuꝫ ex omni coꝛpoꝛe materiali ⁊ ſenſibili eſt compoſitum:quia extra celum non eſt coꝛpus:neqꝫ ſimplex neqꝫ mixtum:quia coꝛpus ſiue ſimplex ſiue mixtuꝫ eſt naturaliter intra:extra eniꝫ celum non eſt coꝛpus naturaliter:quia tantum eſt vnus naturalis locus: neqꝫ violẽter:qꝛ nulli coꝛpoꝛi naturalis eſt ille locꝰ: ergo nulli eſt violentus: ergo mũdus cõplectitur oĩa coꝛpoꝛa naturalia ⁊ ſenſibilia.

Auerrois pꝛimo dicit:dicamꝰ ꝙ totus mũdus quod eſt totum continẽs oĩa coꝛpoꝛa naturalia quod continetur vltimo reruꝫ motarum quod eſt continens omnia que ſunt in eo eſt compoſitum ex omnibus coꝛpoꝛibus naturalibꝰ ſenſibilibus que ſunt materia eius. Senſus eſt:mũdus continetur conuexo ſupꝛemi mobilis. Sunt autem coꝛpoꝛa ſimplicia tria:graue ſcilicet leue ⁊ neutrum materia mũdi:quia talia coꝛpoꝛa ſunt materia reſpectu foꝛme mũdi:cum quo ſtat ꝙ celuꝫ ſit quaſi foꝛma ⁊ elementa quaſi materia:quia celum cõtinet:elementa vero cõtinentur.

Item ait : ſi enim extra celum eſt aliquod coꝛpus:aut compoſitum aut ſimplex:ſi ſimplex:aut in loco ei naturali aut accidentali:impoſſibile autem eſt inueniri coꝛpus ſimplex extra mundum:coꝛpus enim aut circulariter mouetur : aut recte:ſi moueatur motu ſimplici:ſi circulariter moueſt impoſſibile eſt vt ſit in alio loco accidentaliter:declaratum eſt enim ꝙ coꝛpus qꝺ circulariter mouetur impoſſibile eſt transferri a loco ſuo: cum impoſſibile eſt ipſum moueri violenter:celum enim cum nulluꝫ habeat contrarium eidem nihil pꝛeter naturaꝫ euenire poteſt : ⁊ iacuit ipſum eſſe impoſſibile illic naturaliter:quoniaꝫ ſi extra munduꝫ eſſet coꝛpus celeſte loco naturali abſqꝫ hoc:ꝯtingeret vt illic eſſet alius mundus extra hunc mundum: quoniam de neceſſitate eſſe coꝛpoꝛis celeſtis ẽ eſſe coꝛpoꝛis quieſcẽtis circa quod reuoluitur : ⁊ ex neceſſitate eſſe coꝛpoꝛis quieſcentis eſt pꝛincipaliter coꝛpus mobile eſſe:ſcilicet ignem:⁊ ex neceſſitate eſſendi extrema eſt medium eſſe:ſcilicet aerem ⁊ aquam. Senſus eſt:de oꝛdine naturali iſtius mundi eſt coꝛpoꝛa celeſtia moueri circa terram quieſcentẽ ſumme grauem: tunc ſic: inuenitur elementuꝫ ſumme graue ergo ⁊ ignis qui eſt ſumme leuis:ſunt elemẽta extrema ergo mediaꝛ maxima.n.eſt in rebꝰ nãlibus cõcathenatio : ⁊ quidem tanta ꝙ ſi non plueret periret mundus.2.phyſicoꝛum.77.

Iterum ait: ⁊ quia contentus eſt ex hoc qꝺ apparet eſſe impoſſibile ꝙ locus ſit naturalis alij coꝛpoꝛi ad pꝛopalandum pꝛopꝛia diuiſione iſtas duas partes oppoſitas ſicut nos fecimus ſcilicet ad dicendũ ꝙ ſi illic eſſet coꝛpus ſimplex rectum:aut illic eſſet naturale aut accidentale:quoniam poſito illis ipſum eſſe accidentale contingeret vt alteri eſſet naturale:⁊ ideo excuſatus fuit a pꝛopalatione iſtius diuiſionis. Senſus eſt:ſatis fuit Ariſtoteli pꝛobare ſi eſſet coꝛpus ſimplex extra celuꝫ ꝙ nõ eſſet ibi naturaliter: ⁊ pꝛopterea fuit excuſatus a poſitione illius diuiſionis ꝙ ſi ſit coꝛpus ſimplex extra celũ ſit accidẽtaliter vel nãliter.

Sentẽtia. 98.99.Extra celum nec naturaliter nec violenter locari poteſt coꝛpus ſimplex aut mixtum:quare extra celum non poteſt eſſe locus naturalis:quia nulli coꝛpoꝛi poteſt eſſe naturalis: non eſt autem natum eſſe locus vbi non eſt aptũ natũ eſſe coꝛpus quod loco cõtineatur: non enim locus ſine locato eſſe poteſt : neqꝫ vacuuꝫ ibi poteſt eſſe:quoniã ibi coꝛpus eſſe nõ põt:vacuũ nãqꝫ diffinitur:eſſe locus coꝛpoꝛe pꝛiuatus: natus coꝛpoꝛe repleri ⁊ in quo natũ eſt eſſe coꝛpus: at cuꝫ extra celum non ſit aptũ natũ eſſe coꝛpus: neqꝫ locꝰ ergo illic nõ eſt natum eſſe vacuũ. Neqꝫ etiam motus:quia ibi nec locus nec coꝛpus poteſt eẽ. Nec tẽpus:qꝛ motus extra celũ eſſe nequit:tẽpus aũt ẽ numerus motus.4.phyſicoꝛũ.101.quare cuꝫ meliꝰ ſit hẽre vnũ indiuiduũ perfectũ ꝙ̃ multa ĩperfecta:ideirco tm̃ erit vnus Deus ⁊ vnus mundus: ⁊ de facto ⁊ de poſſibili.

Auerrois. 98.dicit poſſibili poſito non ſequitur impoſſibile. Senſus eſt: poſſibili poſito ineſſe non colligitur impoſſibile: qꝛ pꝛopoſitio de ſenſu compoſito ⁊ illius dictũ nũquaꝫ repugnant:ſed ſepe eſt repugnantia inter pꝛopoſitionem diuiſam ⁊ dictum illiꝰ:vnde poſſibili ad imaginationem poſito ineſſe non debet ſequi impoſſibile ad imaginationem : ⁊ poſſibili ſꝫm naturam ineſſe poſito non debet colligi impoſſibile naturaliter.

Item 99.dicit:omnis eniꝫ motus eſt in loco. Contra:licet veriſſimum ſit omnia mota motibus eſſe in loco:non tamen vnuꝫ eſt omnes motus eſſe in loco:ratio eſt Auerrois pꝛimo de anima.38. Solutio eſt:mobile motu locali ⁊ eſſentialiter:ideſt per ſe ⁊ naturaliter mouetur: eſt enim nature pꝛincipium motus eius in quo eſt: at alterabile ⁊ augmentabile a mouentibus eſſentialiter mouentur:non naturaliter:quia alterans ⁊ augẽs ſemper ab alterato ⁊ aucto extrinſeca inueniuntur: illud ergo quod mouetur naturaliter mouetur localiter:ergo omnes motꝰ naturales ſunt in loco: ⁊ motus locales:ſolus enim motus localis ineſt naturaliter mobili ideſt pꝛopter ſe non pꝛopter aliud extrinſecum:exiſtit dico talis motus in re naturaliter ⁊ eſt neceſſario in loco : ⁊ hoc eſt quod dicit Auerrois.8.phyſicoꝛum.20. non inuenitur aliquid moueri ex ſe niſi in motu locali:in ceteris autem motibus eſt motoꝛ extrinſecus : his ergo conſtat extra celum neqꝫ natura neqꝫ pꝛeter naturam poſſe eſſe aliquod coꝛpus: nec locum : nec vacuum: nec tempus:nec

pus: nec motum. ¶ Contra: ſi in circumferentia ſu
premi celi quiſpiā exiſtens haberet poteſtatē extēdēdi manum: que quidem in aliquo ſpatio reciperetur: in quo corpus non exiſteret. Solutio eſt: caſus eſt impoſſibilis: ⁊ ex impoſſibili colligitur quodcunqꝫ: at ſi caſus admittatur: dicendum eſt ꝙ non poſſet manum extendere: quia non poſſet manus extra celū conſeruari: ⁊ dato ad imaginationem ꝙ conſeruaretur: non videtur ꝙ magis prohibitiuum ipſius motus ſit ipſum nihil ꝗ̄ vacuum: ſi autem animal eſſet in vacuo: poſſet vtiqꝫ moueri: ergo ⁊ illa manus extra celum moueri poſſet: vbi nihil eſſet. ¶ Itē hec conſequentia videtur valere: extra celum non eſt locus ergo extra celū eſt locus ſicut ⁊ iſta valet: ante tempus non eſt motus ergo ante tempus eſt tempus. Solutio communis eſt: ly extra ⁊ priuatiue ⁊ poſitiue capi poteſt: ly ante non ſumitur niſi poſitiue. Dicerem ego: ſi non eſſe precedens tempus eēt non eſſe ſimpliciter: tunc tempus eſſet impoſſibile: ⁊ ita nunꝗ̄ inciperet: ſi autē id non eſſe non ſit non eſſe ſimpliciter oportet ꝙ ſit in ſubiecto mutabili de non eſſe ad eē: ergo ante tēpus fuiſſet aliquod mutabile ab eſſe temporis in potentia ad eſſe temporis in actu: ⁊ omne tale aut tempore menſuraretur: aut tempori coexiſteret: ergo ante tempus extitiſſet tempus.

Sententia Textus Cōmenti.100. Que extra celum nata ſunt eſſe entia non ſunt in loco: neqꝫ in tempore: quia non trāſmutantur: loco: nec temporis fluxu conſeneſcunt: non ſunt alterabilia: non tranſmutabilia. Uita eorū eſt perpetua ⁊ perfectiſſima: Deus qui eſt primum ens eſt totus atqꝫ perfectus: eſt ſumma rerum perfectio: eſt diuinum: intranſmutabile: neceſſarium: ꝙ ſimpliciter non poſſit non eſſe: ſummum: eo quia nihil ſublimius: nihil melius nihil diuinius: inceſſabili motu ſemper regulariter mouet: quia ſemper ſe declarat ⁊ explicat vitam ſuam per motum ſuum: ipſum inſuper primū ens dictū eſt omnium rerū finis: cum ſit ad quod natura recurrant omnia: appellatur vniuſcuiuſqꝫ vite menſura atqꝫ duratio: ꝙ ſumma ſit eternitas: tēpus omne ⁊ durationis infinitatem vt ſumma perfectio continens. Demū ipſū dicitur eternū: ſemper ens ⁊ imortale: a quo quidē primo ente ceteris cōicatū eſt ⁊ eſſe ⁊ viuere: aliquibus quidē clarius: alijs vero obſcurius: ⁊ iſte conditiones pñt vt Auerrois exponit declarari ⁊ de primo orbe ⁊ de prima intelligentia.

Auerrois primo dicit: Neceſſe ē vt entia que ſunt illic non ſint in loco: neqꝫ in tempore: quapropter tempus non poteſt corrumpere ſcilicet quia non accidit eis tranſmutatio ⁊ corruptio accidens temporalibus. Senſus eſt: omne quod eſt in tempore exceditur a maiori tempore ꝗ̄ ſit ſua menſura adequata: ⁊ propterea nec celum nec intelligentia terminantur tempore: vnde.3.phyſicorum.30. vltimum generationis eſt principium corruptionis ideſt eſſe quod eſt terminus ad quem generationis eſt terminus a quo corruptionis: iccirco terminatiuum generationis eſt terminatiuum corruptionis: motus autem ⁊ tempus dicuntur cauſa generationis ⁊ corruptionis: quia applicant actiua paſſiuis. 2.de generatione.55.motus generat faciendo appropinquari generantē.i.ſolē: ⁊ veriſſima cauſa motionis viuentiū lꝫ attribuatur ipſi: eſt nihilominus diſproportio facta in primis qualitatibus: quibus quidem cum celum careat non eſt antiquabile ⁊ fatigabile: quia hec ſine alteratione fieri non poſſunt.9.metha-phyſice.17.

Item ait: mouens igitur eſt illic ſcilicet in conuexo ſpere: ⁊ hoc manifeſtum eſt ꝙ illud quod non eſt in materia non eſt in loco: neqꝫ trāſmutatur cum non ſit in tempore: manifeſtum eſt etiam ipſum orbem non eſſe in loco: omne enim quod eſt in loco continetur ſub corpore: ſed extra orbem non eſt corpus ergo non eſt in loco: ⁊ cetera. Senſus eſt: per primam cauſam poteſt intelligi omne genus intelligentiarum: cuilibet enim intelligentie competit non eſſe in materia ⁊ non eſſe in tempore: neqꝫ in loco: ⁊ primo mobili competit non contineri ab alio ⁊ non menſurari tempore. Planete quia carent materia in potentia non menſurantur tempore: ⁊ ſi contineantur hoc non eſt inquantū ſunt ſperica corpora: officium enim ſperici eſt continere: cui terminari ⁊ contineri accidit. Quare cum forme a ſubiecto cauſate ſint tote in toto: ⁊ partes in partibus: forme non educte ſunt tote in toto ⁊ tote in qualibet parte: erit ergo prima intelligentia per totum primum mobile diſſeminata: licet eius operatio maior ſit in conuexo quantum ad motum localem: quia maiorem circulum deſcribit circumferentia ꝗ̄ cetere particule celi. Et eſt attentione dignum. Que ſunt locabilia per operationem non oportet eſſe mobilia neqꝫ per ſe: neqꝫ per accidens: ⁊ ꝗ̄uis intelligentie poſſint locari per operationem: non tamen moueri: nam motu denotatur fluxibilitas que intelligentijs minime conſentit. Sunt quidem intelligentie nulli penitus ſubiecte tranſmutationi. Celum ad quod ſtat mobilium rectorū reſolutio tantū mouetur localiter: ⁊ viuit orbis per vitā que extra orbem exiſtit: ſi intelligentia ſit extra celū: quod ideo dicitur: quia intelligentia eſt intrinſeca celo ⁊ ſeparata a celo. Eſt act᷒ celi: ⁊ non eſt actus celi: cū informet orbē ⁊ nō cauſetur ab eo.

Iterum ait: ſm hunc mundū recte nominamus eſſe celi continens tēporis ſeculū celi: per finem autem ⁊ orizonta intendit vltimitatem rei prior: ⁊ cetera. Senſus eſt: ſeculū ⁊ eternitas eſt durans motus celi non menſuratū tempore: quia tempus non excellit motum celi. Uel coexiſtentia celi ad motū celi ⁊ tempus dicitur ſeculū. Et.4.phyſicorum.117.dicitur: corpora celeſtia licet non ſint in tempore ſꝫ ꝙ tempus non continet illa: tamen ſunt coexiſtentia cum tempore ſcilicet ꝙ eſſe eorum quod eſt in motu eſt coexiſtens cum eſſe temporis: coexiſtentia quantitatis cum quantitate: res autem ſeparate non habent continentiam ⁊ neqꝫ coexiſtentiam: ⁊ nullo modo ſunt in tempore: quia non ſunt quante: quapropter non menſurantur tempore: non continentur a tempore: non patiuntur a tempore: non ſunt coexiſtentia tempori. ¶ Eſt obſeruandum ꝙ cum ſint tres menſure: eternitas ſcilicet Euum ⁊ tempus: de prima ⁊ ſecunda parum loquuti ſunt peripatetici: ideo de his menſuris noſtri Theologi tractantes has induxerunt propoſitiones. Prima eſt: eternitas eſt menſura carens principio ⁊ fine: ⁊ indiuiſibilis ⁊ immutabilis vite increate pfecte pfectiōe vltima: ⁊ ita hꝫ eternitas ꝯparationē ad alias mēſuras: tāꝗ̄ mēſura excellēs.i.ad

euum ⁊ ad tempus: excellit euum ſm principium ⁊ tempus ſm principiū ⁊ finem: quare licet ſm rem eternitas nihil aliud ſit q̃ Deus: ſm ratione tamen cōmunior eſt eternitas q̃ Deus: quia in diffinitione eternitatis cadit ratio menſure: gratia cuius habz comparationez ad alia q̃ ad Deū. ¶ Secūda propoſitio eſt: ſunt qui exiſtimant euum eſſe menſuram rerum permanentiū. Alij dicunt euuz ſpatiū eē eorum quorū eſſe ſtabile eſt ſed tamen vices habent in potentijs: vnde cuz eternitas ſit mora ⁊ ſpatium permanentis vno modo per omnez moduz: ⁊ ea que ab illo deriuātur: deficiūt ab illius perfectione: propter diſtare a primo: opus eſt vt aliquid potēne eis permiſceatur: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ Albertus dicebat in ſumma de homine: ſub eternitate eſt mora eui ⁊ ſub euo eſt mora temporis propter plus ⁊ plus diſtare a primo: quemadmoduz euiternuz eſt ſub eterno: ⁊ temporale ſub euiterno. ¶ Tertia propoſitio eſt: de tempore hec approbentur. Eſt tēpus numerus motus ſm prius ⁊ poſterius: eſt ⁊ partim a natura: partim ab anima: ipſius eſt idem nunc ſm ſubſtantiam: variatum tamen ſm eſſe. Eſt ⁊ tempus non motus ſed paſſio primi motus. Eſt ⁊ quantitas cōtinua cuius partes ad inſtans copulantur. Eſt ⁊ magis cauſa corruptionis q̃ generationis. Eſt ⁊ vnuz tēpus reſpectu omniū temporaliū: ⁊ hec de mēſuris dicta ſufficiant.

Ruſſus ait: ⁊ poteſt intelligi ꝙ neceſſe ē ſpirituale nō tranſmutari neqz alterari: quia eſt cauſa cauſaruz: ⁊ de hoc ſermone poſſumus intelligere primam cauſam ⁊ poſſumus intelligere orbem: ⁊c̃. Senſus eſt: ſpirituali non accidit trāſmutatio: ⁊ cuz omnis intellectus ſit ſpiritualis ⁊ omne celum ſit ſpirituale: quia abſtractuz a materia in potentia: hec non erunt tranſmutabilia .i. corruptibilia ⁊ datur hec expoſitio: quia celuz eſt mobile motu locali: ⁊ trāſmutatio non accidit niſi propter corporeitatem: ideſt propter formas terminantes generationem ⁊ corruptionē cauſatas a corpore: ⁊ pauloſt ſubiungit Cōmentator alterans oportere eſſe corpus mobile neceſſario: quia inſtrumentum intelligētiarum peculiare alterationem non recipit: ſed bene motuz localē: intelligētia primū mouens localē: neq̃ q̃ primū alterans dici poteſt.

Preterea ait: dignū eſt hoc corpꝰ hēre eternuz motuz: quia corpora quieſcētia non mouentur niſi cuz fuerint extra ſuum locum naturalem: ⁊ quieſcunt cum perueniunt ad ipſum: ⁊c̃. Senſus eſt: non eſt maior ratio ꝙ quieſcat ſtella in vna parte celi q̃ in alia ergo cōtinue mouebitur celum eſt enim mobile continue in principio ⁊ fine motus: quoniā idez punctus eſt principiuz ⁊ finis: et etiam mutatuz eſſe: ⁊ non habet celuz niſi vnuz locum in quo mouetur. Differunt eniz circulariter mota a recte motis: quia horum locus eſt terminus in quem non exiſtens mobile fertur: quādo non impeditur: at locus celi eſt in quo mouetur celum: non autem ad quem mouetur. Neqz eſt contradictio in dictis Cōmentatoris modo dicentis celi eſſe tantuz vnum locum ⁊ infinita loca: quia arbitratur celum moueri non ſm materiā: cum non mutet locuz: ſed moueri ſm formam: quia mouetur circa centrum: ⁊ circuli itaqz imaginati in terra ſunt loca formalia celi: ⁊ centrum mundi eſt locus materialis celi. Unde obſeruande ſunt iſte propoſitiones. Prima eſt: locus celi ille eſt qui ab ipſo variatur mediante motu circulari. Secunda eſt: ſpere celeſtes transferuntur de ſuperfitie in ſuperfitiem complete ſpericam. Tertia eſt: ſpera celeſtis variatur de certa ſuperfitie completa ad indeterminatam: deſcribentur eniz tot circuli ſm formam: quot puncta fuerimus imaginati in conuexo vel concauo celi. Quarta eſt: complete ſuperfities ſperice ad partes terre ſm omnes ſuas partes talez reſpectum habentes loca celi ſm formā eſſe dicuntur: ⁊ qualem aſpectuz ponimus inter ſpericam ſuperfitiem ⁊ terram: talem fatemur inter celum ⁊ terram. Quinta eſt: ſpera celeſtis circulariter mota locum ſm totuz per ſe continue variat: eo quia aſpectum ad terram ſm totum mutare dicitur: ⁊ partes integrales celi variant locum ſm formam per accidens: mutant locum ſm materiā per ſe: hec de loco celi.

Poſtremo ait: ⁊ debes ſcire ꝙ hoc quod dixit de cauſa eternitatis motꝰ eius non eſt cauſa completa: quoniam ſi ita eſſet: in corpore finito inueniretur virtus infinita: ſed eſt cauſa ſm neceſſitatem materie iſtius corporis: ſcilicet q: neceſſarium eſt vt hoc corpus moueatur ſemper: neceſſarium eſt vt materia eius ſit huiuſmodi: ſcilicet vt ſuus locus ſit vnicus: iſta eſt conſequentia propoſita: cauſa completa eternitatis motus eſt orbis ſubiectus intelligentie ergo in ipſo eſt virtus infinita in vigore: extenſa ad extenſionez ſubiecti: quia virtꝰ in corpore ſi mouet eterno tempore eſt infiniti vigoris ſupra .65. ⁊ etiam mouet in inſtanti. Iterum propoſuit hanc ſequelam: ſi motus celi non eſſet eternus: eſſet violentus: que conditionalis tenet: quia ſi talis motus non eſt eternus: eſt quia celom inclinatur ad motum diuerſum a motu circulari ⁊ ita motu circulari mouebitur violenter .2. celi .71. ſi potentia moti celeſtis addit aliquid ſupra potentiam motoris: motus celeſtis eſſet violentus: quia ille motus eſſet tantum ſm naturam mouentis ⁊ contra inclinationez mobilis: motus progreſſiuus animalis ē ⁊ ab anima ⁊ corpore .i. non eſt ab anima tantuz. Ruſſus: ſi mouens celum non eſſet non in materia oporteret vt quieſceret violenter .i. contingeret ei labor neceſſario: ⁊ hec conſequentia tenet: quia agenti materiali aliquando contra agitur poſitiue: cum ergo non detur agēs q̃ tantuum ⁊ intendens ſolum priuare: propterea non datur agens quietatiuuz celi: ſed intelligentia ſimpliciter inuariabilis perpetuat motum. Hec ſunt que circa nonam ſummaz declaranda erant: qua quidem hec propoſitio patefacta eſt. Extra celum nec eſt vacuum: nec plenū. De eternitate mundi ſequētī ſūma loquemur.

¶ Sūma Decima Primi de celo.

Tcum declaraui

mus. Preſenti ſumma que eſt a Textu Commenti .101. vſqz ad 140. intendit Ariſtoteles oſtēdere mundum non eſſe generabilez ⁊ corruptibilem: neqz ex ſe: neqz ex alio. Sententia .101. conueniens eſt inquirendo an mundus ſit genitus opiniões antiquoꝝ in mediū afferre. Tuz quia contrarie dubitantiuz opiniones cauſe ſunt vt ſint ꝯtrarioꝝ dictoꝝ manifeſtatiōes

manifeſtationes. Tum quia reprobatis antiquorū ſententijs determinatio Ariſtotelis credibilior ⁊ veritati conformior eſſe videbitur: oportet quoqꝫ veritatis inquiſitores neqꝫ odio neqꝫ emulatione aliorū dicta carpere ſi rectum de re propoſita iudicium ferri velint.

Auerrois dicit: ⁊ ideo contrarium manifeſtius erit: cum adiunctum fuerit alij cōtrario ſuo: ⁊ maxime cum ante fuerit auditum vilius contrariū anteqꝫ nobilius. Senſus eſt: cōtraria poſita iuxta inuicem magis eluceſcūt. Cōtra: nō poteſt ſenſus duo ita perfecte ſentire ſicut vnum. Solutio eſt: forte tunc deciperetur ſenſus in iudicādo magis album illud ⁊ illud magis nigrum: vel cognitione diſtinctiua perfectius ſentiuntur ſenſatione cōmuni qꝫ propria: ⁊ eſt conſiderandum ꝙ anima nō ita perfecte attendit ad duo ſicut ad vnum: ideo licet ſpecies poſſent eſſe in ſenſu perfecte: tamē ſenſus nō poſſet bene ⁊ cōmode attendere ad ea que ꝑ illas ſpecies repreſentantur. Uerum quia in principio lectionum affirmaui differentiam inter ſextam ⁊ decimā ſummam eſſe talem: ꝙ in ſexta probabatur celum nō recipere corruptionē: neqꝫ generationē: ex quo nō colligebatur ipſum non eſſe corruptibile: quia nō deſunt qui putent celum eſſe corruptibile: ipſum tamen perpetuari a Deo: at decima ſumma cōuincitur celū nō eſſe corruptibile: neqꝫ generabile. Cōtra: dicit Auerrois in pricipio Cōmenti. 101. oportet ponere queſtionē per ſe vtrum mundus ſit generatus: aut nō: quāuis determinatum ſit ex predictis: ſed tamen volumus vt ſermo ſit perfectior ꝺ hoc ponere queſtiōem per ſe: ergo Ariſtoteles reddit in decima ſumma ad determinādum id quod in ſexta determinauit. Solutio eſt: intentio Ariſtotelis ſexta ſumma eſt oſtendere celū eē vtiqꝫ ingenerabile: ſiue ſit īgenerabile ex ſe: vt Ariſtoteles ſentit: ſiue ſit ingenerabile ab alio: vt Plato voluit: ⁊ celū nāqꝫ erat ingenerabile: ēt ſi erat factū ab alio: qꝛ licet celum eſſet factum ab alio ſm̄ Platonē ⁊ Auicēnam: erat tamē ac ſi fuiſſet nō factum ab illo: ſed preſenti ſumma quā premanibus exponēdā habemus intendit Ariſtoteles celū eē ſimpliciter ingenerabile ⁊ nullatenus genitū ⁊ factum: neqꝫ denuo: neqꝫ ab eterno: apud. n. Peripateticos ſi debeat aliquid eē generatū requirit ꝙ nō eē generati precedat eē generati tpe: non nā tantum.

Sententia. 102. Uarie de mundi origine adducūtur opiniones. Prima eſt dicētiū qdem mūdū eſſe genitū: ſed poſtea incorruptibilē futurū. Secūda eſt aſſeuerātiū mūdū factū ⁊ tandē interitur. Tertia eſt Empedoclis dicētis mundū alternans vicib⁹ ad ortū duci ⁊ corrūpi: ⁊ has generatōis ⁊ corruptōis alternatōes ſemp futuras eſſe.

Auerrois primo dicit: opiniones de mūdo ſunt quattuor: aut credere ipſum nō generabilem ⁊ nō corruptibilē: ⁊ hec eſt opinio Ariſto. rō eſt: qꝛ ex quo mūdus eſt etern⁹: nō pōt eē gnābilis ⁊ corruptibilis. 2. phyſicorū. 25. mā qꝛ eſt eterna nō eſt facta. Aut credere ipſū eē gnābilem ⁊ corruptibilē: ⁊ hec eſt opīo Anaxagore ī phyſicis: ⁊ hāc ſuſtinēt tres leges q̄ ſunt m̄ō note. ſ. maurorum ⁊ chriſtianorū ⁊ iudeorum. Contra: primo phyſicorum. 32. dicitur Anaxagoram mūdum aſſeruiſſe eternum. Solutio vera eſt: mundus apud Anaxagoram eternus erat ratione materie infinite a chaos ſegregande: generabilis vero erat ⁊ corruptibilis merito intelligentie ſegregationem complere intendentis: ideo damnatur Anaxagoras ꝙ putauerit intellectū intendere ꝯplementū ſegregationis: qꝺ tamē expedire nō valeret: nō ita eſt de motore celi apud Peripateticos.

Item ait: quarta vero eſt credere non generabilem ſed corruptibilem: ſed hoc nullus dicebat inquantum ſcimus niſi loquentes noſtre legis qꝛ: huius ſit hoc tantum vnum extra naturā. Cōtra: hec pugnare adſeinuicem videntur: tres leges ſuſtinent mundum generabilem ⁊ corruptibilem: ⁊ loquentes noſtre legis credunt mundum non generabilem ſed corruptibilem. Solutio eſt: loquentes ſue legis erāt bipartiti: iuxta illas duas opiniones: aliqui faciebāt mundum generabilem ſed non corruptibilem: ⁊ alij corruptibilem ſed non generabilem. Iterum: ita bene videtur eſſe extra naturam dicere mundum genitum non corruptibilem: veluti dicere mundum ingenerabilem ſed corruptibilem: cū iſta dicta repugnēt huic propoſitioni. Eternum a parte ante eſt eternū a parte poſt: ⁊ econuerſo. Solutio eſt: prima opinio imitatur ordinem nature: qui eſt procedere ab īperfecto ad pfectū: quē qdē naturaliſſimū ordinē non pōt ſaluare ſecūda opinio.

Iterum ait: nō debemus credere aliquid habere aliquam diſpoſitionem donec inueniatur in maiori parte illius rei aut in omnib⁹. Senſus eſt. Propoſitio vniuerſalis quando eſt manifeſta quo ad plures ſingulares ⁊ ſenſus in nullo percipit inſtantiam: nec intellectus habet rationem inſtandi: eſt illa propoſitio certiſſima ⁊ omni ex parte approbanda.

Sententia. 103. Contra primam opinionē īducitur hec ratio. Uel partes mundum conſtituentes nō potuerunt aliter ſe habere: vel potuerunt aliquando aliter ſe habere: ſi primum: ergo partes mundi ſunt intranſmutabiles: ergo nec mundus eſt genitus: ſi ſecundum: ergo in futurum poterunt eedem partes etiā aliter ſe habere: non eſt. n. maior ratio quare in preterito potuerit aliter ſe habere potius qꝫ in futuro: cum ſemꝑ partes eedem inueniantur.

Auerrois primo dicit: res carentes potentia tranſmutationis ⁊ alterationis impoſſibile eſt vt tranſmutentur in aliqua hora: quoniam ſi ita eſſet: tunc alteratio eſſet cauſa ſuiipſius. i. eſſet alteratio ſine poſſibilitate. Senſus eſt: ad quamuis mutationem tria exiguntur: ſubiectum: diſpoſitio antiqua quam ſubiectū deponit: ⁊ diſpoſitio noua quā ſubiectum acquirit: iccirco ſi aliquid eſt genitum: materia illius tranſiuit a non eſſe illius ad eſſe illius: ergo eſt contrarietas in formis ergo illud genitum eſt corruptibile: ⁊ procedunt hec dicta Commentatoris ac ſi nihil per creationem eſſet poſſibile: materia nanqꝫ ſublata aufertur natura poſſibilitatis: primo phyſicorum. 60. nullam enī mutationem ad ſubſtantiam poſuerunt Peripatetici niſi generationem: cui ſubiectum aſſignauerunt materiam primā: primo de generatiōe. 23. generationem. n. vnius dixerunt eſſe alterius corruptionem: primo de generatione. 17. inalterabile itaqꝫ ſi alteraretur eſſet alteratio ſine ſubiecto: ⁊ idem exiſteret cauſa ſuiipſius: ratio eſt: nam ſi res carentes potentia tranſmutatio-

videſ q̄ ſic: nam graue ſurſuz pergit violenter ſz mo
tui violento correſpondet quies violenta: ſicut mo
tui naturali quies naturalis. 5. phyſicorū. 64. ḡ gra
ue ſurſuz violenter queſcet: ex altera pte videt q̄ nō:
naz ſi graue queſceret ſurſuz violenter: hoc eſſet: quia
appeteret eſſe deorſuz. Contra: ergo mā pria cū appe
tat formā contrariā illi quā habet: violēter queſceret
ſub forma ipſaz perficiente. Solutio eſt: qeſcit quidez
graue ſurſu violēter: cū deſideret locū vnū determinatū
oppoſitū loco ſupiori: mā autē pria quieſcit naliter
ſub quauis forma: cuz quodcūqz genus forme natu
raliter peroptet.

Snia. 86. hec propoſitio: elementa oia habent
loca determinata ⁊ ſuperius ⁊ inferius
vltra que nō mouenſ naliter vera eſt: hoc fundamen
to: q2 ois motus eſt de ꝯtrario in cōtrariū: oia cōtraria
ſunt finita: ergo elementa non mouenſ in infinituz:
ſunt eniz termini cuiuſcūqz mutationis oppoſiti ⁊ pu
gnātes adinuicez.

Auerrois primo dicit. Terra ⁊ ignis moue
tur ad loca determinata: ⁊ simili
ter aer ⁊ aqua: ⁊ nullū hoꝝ moueſ in infinitū. Sen
ſus eſt: elemēta oia hñt loca determinata ⁊ ſupius ⁊
inferius vltra que non mouentur naturaliter: vnde
annihilato p poſſibile celo ignis nō tranſiret locū in
quo nūc eſt: ⁊ poſita terra pforata ſm dyametrū trā
ſeuntem p centrum terre: lapis deſcendēs nō deſcē
deret niſi vſqz ad centrū naturaliter: verū non par
ua eſt in dictis Cōmentatoris pugnātia. 4. celi. 39.
vult aquā deſcendere ad locuz terre ſublata terra ex
inclinatione grauitatis ⁊ nō ex neceſſitate vacui. Cō
tra: ipſius aque eſt locus determinatus a natura ⁊ ē
vltima ſupficies terre ergo nō moueſ aqua merito
ſue grauitatis annihilata terra p poſſibile ad occupā
dum locū terre. Itez exiſteret aqua ſimplr grauis ſi
ex inclinatōe proprie grauitatis tēderet ad centruz.
Solutio ē: aqua q2 facili⁹ recipit ineptū deorſuz q̄
ſurſuz ideo facilius deſcēdit ad locū terre remota ter
ra q̄ ad locū aeris ſublato aere.

Item ait: vnuſquiſqz iſtorū motuū habet finez
terminatū ⁊ eſt ex cōtrario in contrariuz
tranſmutatio in qualitate eſt ex ſanitate in īfirmitatē
cuius motus ſanitas erit terminus a quo: ⁊ egritudo
terminus ad quē: ⁊ in quātitate: ex paruo in magnū
⁊ econuerſo: ⁊ q2 inuenire cōtrarietatē in motu loca
li eſt magis occultū q̄ in alteratione dedit exemplū
in motu alteratōis vt videat cōſiderans q̄ ita debet
eſſe in motu locali. Senſus eſt: omnis quidem motus
a cōtrario tendit in cōtrarium: ⁊ propterea in locis
inueniſ cōtrarietas: ſunt nāqz cōtraria in loco inter
que eſt maxima diſtantia recta ⁊ iſta ſunt ſuperius
⁊ inferius ſimpliciter: ſm quoqz alias poſitiōis dif
ferentias poteſt eſſe cōtrarietas: cum celebreſ mot⁹
localis ad latus inter dextrum ⁊ ſiniſtruz: ⁊ inter an
te ⁊ retro: eſt aūt magis occulta cōtrarietas in mo
tu locali q̄ in ceteris motibus: nam locus loco ad
uerſari nō videſ: ſicut conſtat qualitatez qualitati cō
trariā: ⁊ lz quantitas non ꝯtrarietur quantitati: tamē
vt minor ex maiori habet oppoſitum moduz eſſendi
⁊ imperfectiorē q̄ maior ex minori: ſaluaſ in q̄titate
motus ꝯtrietas: i augmēto ſilr ⁊ alteratōe inueniſ
eadē forma a pricipio mot⁹ vſqz in finē: at in motu
locali ꝯtinue eſt aliud ⁊ aliud vbi: ꝯtinuitas aūt aut
cōtiguitas magnitudinis rei mote ⁊ ſpatij ſupra qd
ſit mot⁹: ⁊ vnitas tpis facient motū localē cōtinuuz.

Rurſus ait: ⁊ vniuerſaliter neceſſe eſt i omni
tranſmutatiōe vt a quo ē ſit diuerſuz
ab eo ad qd eſt: niſi tranſmutatio ſit ocioſa: ⁊ manife
ſtuz eſt ex ſanitate ⁊ ſibi ſimilibus q̄ nō tranſmutanſ
ad quācunqz tranſmutationē tranſmutans voluerit:
vt in habentibus animā ſed ad finez naturalez. Sen
ſus eſt: in omni tranſmutatiōe terminus a quo diuer
ſus eſt a termino ad quē: niſi tranſmutatio ſit ocioſa:
⁊ nō pōt eſſe motus eternus qui eſt a quoddā i quod
daz ratione ⁊ re diſtinctuz: ſed bene motus celi qui ē
a quoddaz in quoddā ratione tantū diſtinctuz etern⁹
exiſtit. Itez differentia eſt inter animata ⁊ inaīata il
la mouentur verſus oēs differentias poſitionis: hec
tendunt in certa determinata q̄z loca: forma nāqz que
eſt anima mouet perfectibile propriū ſurſuz: deorſuz:
ante: retro: dextrorſuz ⁊ ſiniſtrorſum: at forma que eſt
non anima duntaxat mouet ſm vnam poſitionis dif
ferentiam: his ergo euidentiſſime conſtat oēm trāſ
mutationē terminū a quo ⁊ ad quez ſpecie diuerſos
habere ⁊ contrarios.

Sententia. 87. Cū dictum ſit omnē motuz
eſſe a contrario ad contrarium
potuiſſet quiſpiam inſtare de motu circulari celi qui
eſt ex eodez termino in eundē terminū ſcilicet ab ori
ente in orientem: ⁊ nō inter terminos ꝯtrarios. Sol
uit philoſophus in motu celi eſt aliquo mō cōtrarie
tas: quatenus mouetur celū a principio arietis vſqz
ad principiū libre: inquātū videlicet illa duo princi
pia terminant dyametrū: nō vt terminant ſemicircu
lum. Et vltra modum quo in motu celi eſt aliquo mō
contrarietas vt ſcilicet celuz mouetur ab vno extrē
dyametri circuli ad aliud extremū eiuſdem dyametri
adduxit alium Auerrois ſupra. 32. habet quidez mo
tus circularis contrarium: ſi imaginemur duos mot⁹
ſuper eiſdem polis circa idē centruz ad diuerſas par
tes: ⁊ motus a dextro in ſiniſtrū ⁊ econtra cōtinui ex
reuolutiōe axis nō ſunt ſup eiſdē polis: vt declaraui
ſupra loco annotato.

Sentenia. 88. corporuz naturaliū loca ſunt
finita ⁊ determinata: nā quanto
terra loco deorſuz ē vicinior: tanto velocius decidit:
⁊ quanto ignis celo pximior ē: tanto velocius pgit:
ſunt. n. motus naturales in principio tardiores: ⁊ in
fine velociores: ergo ſi elementuz ſine termino conti
nue moueretur: eius infinita eſſet velocitas: ergo il
lius elementi exiſteret infinita grauitas aut leuitas:
alioquin nō poſſet eſſe infinita velocitas: at impoſſi
bile eſt infinitam grauitatez eſſe aut leuitatē: ergo re
rum naturaliū loca ſunt determinata: ⁊ finito iterpo
ſito ſpatio diſtantia.

Auerrois primo dicit. Sed pōt aliquis di
cere q̄ hoc ſequitur a poſitiōe q̄
graue ⁊ leue mouentur in infinitū ſcilicet grauitatē
eſſe infinitam: q̄uis nō ponatur q̄ quāto magis ap
propinquauerit medio: tanto citius mouebiſ: quid
ergo poſitio iſtius predicte ꝓpoſitiōis. i. ſequela hec
colligit: graue mouetur in infinitū ergo grauitas eſt
infinita: abſqz hoc q̄ ponatur hec ꝓpoſitio: quanto
magis terra appropinquat centro: tanto veloci⁹ mo
uetur ergo Ariſtoteles cōmiſit fallaciam ſm non cau
ſam vt cauſam: cum ſine tali propoſitione ſequatur
grauitatem eſſe infinitam: ſi graue moueatur in infi
nitum.

Item ait: dicamus ergo q̄ ipſa voluit notifica
re q̄ cum declaratuz eſt q̄ ſi mot⁹ equalis
ponatur

ponatur infinitus continget vt virtus mouēs ſit infinita:neceſſe eſt ⁊ dignius cū ponatur mot^9 tranſiēs in velocitate in infinitum vt ſit a potentia infinita. Senſus eſt:induxit quidem Ariſtoteles iſtam ppoſitionem:terra quāto vtiq3 ſit pximior medio: tanto citius mouetur:ad declarādum q velocitas infinita prouenit a potentia infinita: ⁊ ita Ariſtoteles non cōmiſit fallaciam ſm nō cauſam vt cauſa3:fuit itaq3 hec completa Ariſtotelis ratio. Terra mouetur continue ſine termino: ⁊ quanto terra loco deorſum eſt vicinior:tanto velocius decidit:ergo mouebitur infinita velocitate:ſ3 velocitas infinita prouenit a virtute infinita:ergo. Unde forme materiales ſi mouēt eterno tempore: ſunt infiniti vigoris: ⁊ mouent in inſtanti:at forme non cauſate a ſubiecto poſſunt mouere eterno tempore ⁊ eſſe finiti vigoris. 3. capitulo de ſubſtantia orbis.

Iterum ait:ſi cauſe rerum diuerſitatis in velocitate eſt diuerſitas eorum in grauitate ⁊ leuitate:ſequitur q quāto magis fuerit graue aut leue:tanto magis erit velox: ⁊ manifeſtu3 eſt q hoc cōuertit ſcilicet q quāto magis fuerit velox: tanto magis graue ⁊ leue: ⁊ cum ita ſit ⁊ fuerit velocitas infinita: neceſſario erit grauitas ⁊ leuitas infinita. Senſus eſt:graue quanto mouet velocius:tanto efficit grauius. Contra:ſit terra deſcendens ſūme grauis ⁊ pedalis:frigida ⁊ ſicca in ſūmo:in fine motus non erit grauior intenſiue nec extenſiue: ⁊ autē nō tuſti ponderis nō efficit p deſcenſu3 tuſti ponderis. Solutio cōis eſt:graue efficit grauius ſpiritualiter propter deſiderium acqſitu3 in graui mediāte motu: ⁊ iſtud deſideriū acqſitu3 in graui p motu3 ē qualitas ſpiritualis de pria ſpecie:deſideriū conſequēs formans grauis eſt qualitas de ſecunda ſpecie: hoc permanet:aliud euaneſcit acquiſito termino mot^9. Contra:ſi talis motus ſiat per impetū datum graui in motu naturali:ergo ⁊ in motu violento: ergo motus lapidis ſurſum eſſet naturalis ⁊ cōtinu^9: ⁊ poſſ3 fieri in vacuo:nam ibi eſſet reſiſtētia intrinſeca ⁊ motor intrinſecus:propterea dico q pars medij in motu naturali cōtinue eſt potentior ad mouendū: cum moueat in virtute omniū precedētiū: ⁊ in motu violento cōtinue pars medij eſt minus potens ad mouendu3:eſt eni3 hec potiſſima differentia inter motū grauis naturalem ⁊ violentu3:proiecta mouent medium p ſe: vt ſolum ab alio mota:cū motus ille continue tardetur atq3 diminuat: graue aute3 in motu naturali ⁊ vt ab alio motu3: ⁊ per forma3 ſubſtantialem mouet p ſe ⁊ effectiue mediū: ⁊ hec eſt cauſa q a perypateticis ponitur graue in motu violento tantū ab extrinſeco: in naturali ab intrinſeco ⁊ extrinſeco moueri. Ite3 poſſet dici graue effici grauius quāto magis appropinquat centro .i. moueri velocius ac ſi efficeret magis graue.

Sententia. 89. Non mouent qde3 elementa ab alio: neq3 p violentiā: vt qdam inquiūt per quādam extruſionē: inquantu3 .ſ. vnum corpus trudit ab alio fortiori: ſi .n. vi mouerentur:tardius maior ignis ſurſum ⁊ maior terra deorſum vtiq3 moueret:cuius oppoſitū p3 oculata fide: ignis .n. maior ⁊ terra ē maior celeri^9 locū petit nālem. Item neq3 velocius prope finem properarent ſi vi extruſiōeq3 mouerent:oia .n. que vi mouent:cū longius ab eo qd vim attulit diſtant:tardius ſane ferunt. Preterea in illū locu3 tendit nāliter aliqd corpus a quo quidem p violentiā aufertur:ergo elemēta vnde vi pulſa ſunt:illuc non vi ſed ſuapte natura feruntur.

Auerrois pño dicit:corpora ſimplicia mouentur per ſe naturaliter ſcilicet a principijs intrinſecis in eis nō ab extrinſecis:pōt aliquis dicere q nō mouentur ad ſuperius ⁊ ad inferius niſi ex cauſis extrinſecis violentis. Senſus eſt: elementa motu ſuo naturali per formas eo4 ſubſtantiales mouent mediū per ſe primo: ⁊ ſeipſa per accidens:mouent namq3 elementa a ſeipſis per accidēs: vbi .n. motus violentus ē a principio extrinſeco non conferente vim paſſo:eſt motus naturalis a pricipio extrinſeco ⁊ intrinſeco inclinat .n. forma q nō eſt aia in determinatū motum.

Item ait:ſi terra mouetur violente ⁊ a mouēte extrinſeco oporteret q terra maior moueretur tardius .i. ſyllogiſmus iſte colligit:terra violenter mouetur deorſum: ⁊ omne violenter motū ab eodem mouente quanto ē maius:tanto tardius mouetur:ergo terra qāto erit maior tanto tardius mouebitur. Preterea inducitur iſta alia ratio: omne motu3 violente quāto magis appropinquat fini nō velocius mouet:elemēta quāto magis appropinquant fini celerius mouent ergo elemēta non mouent violenter.

Digreſſio.

Hec propoſitio: omnis motus naturalis nō ſpericus celerior eſt verſus fine3 q in principio hic approbata:varias habet ſue veritatis interpretatiōes. Pro cuius quidem propoſitionis expeditione duo proponātur documenta. Primu3 eſt:deſcenſus grauis intēditur quidem in infinitu3 arithmetice nō geometrice: vt ſi motus ſit velox vt quattuor: ⁊ intendatur quouſq3 efficiatur velox vt .8. intendetur vtiq3 in infinitum arithmetice:nō geometrice:nam geometrice vſq3 ad duplum tantu3 erit intenſus:ſi .n. terra finite a loco ſuo naturali ſeiuncta in ipſum properet: ⁊ in duplo proximior ⁊ in triplo ⁊ in quadruplo ⁊ ſic in infinitū arithmetice nō geometrice efficeret.

Secundum documentū ſit tale. Nō ē motus terre deorſu3 celerior verſus fine3:ex eo quia decreſcat reſiſtentia: ⁊ efficiatur aer facilioris diuiſionis vt q graue deſcendēs aere3 calefaciat ⁊ ipſu3 rarefaciat:nam aer tempore eſtiuo longe eſt calidior q tempore hyemali:nō tamen longe celerius deſcendit vno tempore q alio ab equali diſtantia. Neq3 talis velocitas eſt a loco naturali: ⁊ virtute attractiua locati quia ſi ſic:velocius moueret minus graue verſus centrū q maius ſeruatis in ceteris paritate. Talis etiā motus eſſet violētus:cū eēt motus tractus. Neq3 cauſa talis celeritatis ē ipetus acquiſitus in mobili:quia ſi i motu naturali acquireretur talis impetus in mobili:pari ratione ⁊ in motu violento:ergo motus violētus proueniret ab aliquo intrinſeco mobili:ergo elementū ſimplex in vacuo moueri poterit:quia ibi reperiret reſiſtētia itrinſeca. Propterea dicendū eſt:q cauſa celeritatis motus naturalis recti talis exiſtit:mouet quide3 graue per forma3 ſuam ſubſtantialē medium per ſe primo: ⁊ ſeipſum per accidens: ⁊ tali parti medij imprimitur impetus:quo pars medij 2tinue efficit potentior ad mouēdū:cū 2tinue moueat ps medij i virtute oīum pcedētiū:i motu violēto 2tinue ps medij ē min^9 po-

tenes ad mouendum: ſed de his.3.⁊.4.celi pertractabitur.

Sententia. 90. Ex vnitate primi mot⁹: finis: forme: deſiderati infertur vnitas mundi: ad hec nāqꝫ ſtat vltimata oīum reſolutio: vñ deus effectiue imediate mouet primū mobile: planetas vero mediate: eſt ⁊ finis cui intelligētie medie intēdūt aſſimilari. Eſt forma firmamēti ſꝫ eius eē reale: intellectuꝫ ſm eē intentionale.

Auerrois primo dicit: plures homines nō poſſunt credere principia prima propter cremētū eoꝝ in opinionib⁹ falſis ex quibus infigunt in eis propoſitiōes probabiles cōtrarie primis propoſitionib⁹ manifeſtis per ſe: ſicut opinantur per ſe in lege nr̄a ꝙ Deus poſſet creare mūdos infinitos niſi eſſet diminutus. Senſus eſt: conſuetudo legum facit vt homines penitus aſſentiant propoſitionibus impoſſibilibus: ⁊ hec eadeꝫ eſt ſententia eiuſdem.2.methaphyſice.14.15.primo phyſicorum.60.71.3.phyſicoꝝ in prohemio: ⁊ ſubiūgit Auerrois: aut propter exiſtimationē ꝙ principia iſti⁹ artis debent eſſe in fide ſicut principia geometrie: nam principia iſtius artis nō ſunt in fide ſicut principia geometrie; ⁊.2.methaphyſice.16.modus fidei in demonſtrationibus naturalibus nō eſt ſicut modus fidei i mathematicis: quibus palam eſt geometriam certiorem eſſe ſimpliciter nāli ⁊ diuina phya: vbi nāqꝫ naturalis ph̄s frequentiſſime vtitur demōſtrationibus quia: ⁊ demonſtrationibus dantib⁹ cām tm̄ rarenter demōſtratōibus dantib⁹ cāꝫ ⁊ eē: mathematicus plerūqꝫ his: illis vero raro vtitur.

Item ait: motus circularis debet eſſe vn⁹ ſine principio ⁊ fine: ad quē reducunt alij motus.i.motus circularis ſimplex eſt ante retroqꝫ ſempiternus: ⁊ eſt propoſitio quā probat ph̄s naturalis 8 phyſicorū a.55.vſqꝫ ad.78.quā preſupponit diuinus: ⁊ ſolit⁹ ſum dicere: iſte ꝓpoſitiōes: prima forma eſt: primus finis eſt: abſtractuꝫ eſt: ſunt in ſe methaphyſicales: in reſpectu tñ ad mediū p qd̄ probant: dicunt nāles: declarant.n.ſola via motus q̄ eſt via pecularis ph̄o naturali.

Iterum inquit: mouens ⁊ faciens motū non debet eſſe in materia ⁊ declaratū eſt illic ꝙ omne quod non eſt in materia impoſſibile eſt vt inueniatur ex eo pluſꝗ̄ vnum ens numero ſcilicet ꝙ impoſſibile eſt vt inueniantur ex eo duo.i.virtus productiua motus eterni eſt imālis ⁊ indiuiſibilis: ⁊ in abſtractis a mā nō eſt niſi vnum indiuiduꝫ in vna ſpecie.7.methaphyſice.28.12.methaphyſice 49.3.de aīa.5.vnde forme cauſate a ſubiecto multiplicantur ſub eadem ſpecie ⁊ ſunt vl̄es in p̄dicando h̄ntes aliud eſſe in aīa: aliud extra: forme nō educte nō plurificant: ⁊ ſunt h̄ntes ideꝫ eſſe in aīa ⁊ extra: ⁊ hec eſt cā ꝙ Auerrois arbitrat.3.de aīa.5.vnū dūtaxat in oībus hoībus intellectū inueniri.

Rurſus ait: ⁊ declaratū eſt illic ꝙ ab vno mouente nō inuenit niſi vnuꝫ motū: ⁊ cū ita ſit neceſſe eſt vt celū ſit vnuꝫ numero; ergo neceſſe eſt vt mūdus ſit vnus numero. Senſus eſt: ſi eēnt plures mundi eſſent plures primi motus eterni: ⁊ ſi plures exiſtent primi motus eterni: plures erūt primi motores effectiue ⁊ imāles: ergo cū ⁊ mūdi ⁊ motus forent eiuſdeꝫ ſpeciei: primi motores exiſterent eiuſdeꝫ ſpeciei: ergo in abſtractis a mā inuenirētur plura indiuidua eiuſdem ſpeciei.

Preterea ait: ⁊ pōt aliquis dicere cum declaratum eſt ꝙ mouens non mouet celum niſi deſiderio exiſtente in celo propter intellectum eius: quid prohibebit ergo ꝙ nō ſint plures celi: ⁊ vnūquodqꝫ eorum deſiderat hoc primum mouens eiuſdem modi intellectus: ſicut in nobis vnus intellectus mouet plura imaginata: verbi gratia cibū eſſe vtile mouet omne famelicū ad cibum: ⁊ forte ſic erit de celis. Sēſus eſt. Primū mouens mouet celū ſicut deſideratū: nihil aūt prohibet idem a pluribus deſiderari: ergo ex vnitate primi mouentis n̄ poterit concludi vnitas celi: ergo iſte conſequentie nō valebunt: vnus ē finis celi ⁊ vnū eſt deſideratū: ergo tantum vnū eſt primū celū: ergo tantum vnus mūdus: quēadmodum neqꝫ iſte colligunt: vnus eſt finis hominis ergo vnus homo: vnus eſt cibus d̄ſideratus: ergo tantū vnū deſiderans.

Soluit Auerrois dicens: declaratū eſt iam ꝙ imaginatū eſt illic idem imaginatum ex omnibus modis: ⁊ cū ita ſit imaginatio eſt eadem ſicut imaginatū eſt idem: ⁊ cū imaginatio ſit eadeꝫ n̄ inuenietur niſi in eodem imaginato: in hominibus aūt imaginatio nō eſt imaginatio eadem ex omnibus modis: quapropter poſſibile imaginari idē imaginatum pluribus imaginationibus ⁊ a pluribus imaginantibus. Senſus eſt: in Deo intellectio ⁊ deſideriū ſunt penitus idem intellecto ⁊ deſiderato: in homine nō: pluribus.n.imaginationibus pōt imaginari hō circa idem obiectuꝫ complexe ſcilicet ⁊ incomplexe: vniuerſaliter ⁊ particulariter: affirmatiue ⁊ negatiue vnde quia tota materia que pōt ſtare ſub prima intelligentia inuenitur actu ſtare ſub illa: ideo tantuꝫ eſt vnum primum mobile: ⁊ vnus mundus: intellectiōi qua Deus intelligit nō deſeruiūt ſenſus: ⁊ ꝓpterea orbis ſubiectus Deo non eſt tranſmutabilis de vna forma in aliaꝫ formaꝫ: nō multiplicatur ergo primuꝫ mobile: ergo neqꝫ mundus: at materia que pōt ſtare ſub anima humana actu: non dicitur ſtare ſub aīa humana: icirco multiplicant hoīes quoꝝ intellectiōib⁹ deſeruiūt ſenſus interiores ⁊ exteriores.

Snia. 92. Elementoꝝ tria ſunt loca natura determinata: vnus infimus: ſcilicet ꝯcauū aque: ſecundus ſupremus: concauū lune: tertius eſt horuꝫ extremorū medius: vt concauū aeris ⁊ ignis: neqꝫ preter iſta eſt aliquis corporum naturalium locus: naꝫ ad aliū locum corpora neqꝫ naturaliter neqꝫ preter naturam mouentur: ergo non ſunt plures mundi.

Auerrois primo dicit: ⁊ hoc non contingit ei niſi qui conceſſerit ꝙ omne corpus eſt in loco eſſentialiter: ⁊ Alexander noluit hoc ⁊ etiaꝫ Ariſtoteles dicit ꝙ celuꝫ non eſt in loco eſſentialiter: ⁊ cetera. Senſus eſt. Alexāder noluit oē corpus eē in loco eſſentialiter: tñ ſi erant plures mundi oē corpus erit in loco eſſentialiter.

Item ait: ⁊ ſi ex eis īuenient plura numero: cōtinget ꝙ pars ⁊ totū nō mouent ad eūdē locū numero elementoꝝ motoꝝ: recte igit hec tria loca ſunt eadem numero: quoniam duorum vtrumqꝫ ſunt vnum numero ſcilicet locus grauis ⁊ leuis: ⁊ contingit ꝙ locus terti⁹ ſit idē vnū numero: ⁊ ē loc⁹ corporis neutrius. Sēſus eſt: ſi reperirent plura media ad que mouentur grauia: ⁊ plures orizontes ad quos tēdūt leuia: ⁊ data loca nō differrēt niſi nūero: ſequit ꝙ pars ⁊ totū n̄ mouent ad eūdeꝫ locū numero elemētoꝝ

ro elementorũ maiorũ: poſita vna parte terre in noſtre lune concauo: ⁊ tota terra alterius mundi in cõcauo lune alterius mundi: imo medium plus diſtaret a medio ꝙ̃ ab orizonte: ⁊ ita plus diſtarent in loco conuenientia in ſpecie ꝙ̃ contraria in ſpecie. Et format Auerrois hanc cõſequẽtiã: locus grauis eſt vnus numero: ⁊ leuis ſimiliter: ergo ⁊ celi queadmodũ ſi in homine duobus principalibus membris debeantur loca propria ergo ⁊ tertio: inconueniẽs itaꝙ dare duo centra: ⁊ duo orizonta: vt patuit ſupra 80. quia ſi ſic: nõ eẽt ſuperi⁹ neꝙ inferius naliter: ſꝫ in ſola cõparatione: ſupra. 29.

Iterum ait: ⁊ quoniã hec duo elemẽta numerãtur in grauĩ: ⁊ ille locus in rei veritate eſt vltimus aeris. i. locus terre ⁊ aque eſt concauum aeris: locus ſecũdus eſt longitudo in q̃ imaginatur corpus celeſte: ꝑ longitudinẽ intelligit ſpatium in quo eſt celum: vel diſtantiã celi a medio mũdi: ⁊ poteſt etiam intelligere per locum ſecũdum hic illud qđ eſt vltimũ corpus corporũ celeſtiũ: qꝛ oĩa q̃ ſunt extra illud ſunt eſſentialr̃ in loco. Senſus ẽ: verus quidem locus celi eſt mediũ circa qđ reuoluitur celũ: imo nõ dicit̃ verũ mediũ niſi in comparatione ad celuꝫ: ⁊ non dicit̃ celum ſpericũ niſi reſpectu medij: ſed Ariſtoteles ⁊ Auerrois non curant declarare verũ locum celi: nam ſatis ſibi eſt habere celo deberi vnũ locũ numero: veluti ⁊ alijs corporibus ſimplicibus loca propria debẽtur.

Rurſus ait: diuiſio grauis in duo manifeſta eſt per ſe: diuiſio leuis in duo cõprehenſa eſt ꝑ rõem: quapropter Alexander dicit ꝙ corpus quod eſt illic nõ dicit̃ ignis cũ hoc niſi equoce. Senſus eſt: diuiſio leuis per duo cõprehẽſa eſt per rõnem ex pte qualitatũ alteratiuaꝝ ⁊ virtutũ motiuarum: dicit̃ aũt ignis in cõcauo equiuoce cũ eo qui eſt hic: qꝛ ille nõ eſt in fine caliditatis: ſed bene iſte: dicebat Cõmentator. 2. de gñatione. 21. cuius cã eſt quia caliditas in igne apud nos in ſolidiori ſuſcipitur ſubiecto: ⁊ ꝓpterea iſte lucet: ille non.

Poſtremo aduertendum eſt: ratio Ariſtotelis ſm̃ tranſlationẽ Cõmentatoris ex vnitate loci concludit vnitatem mundi: ⁊ probat locum inter circunferentiam ⁊ centrum non eſſe accidentalem leui: ne dentur quattuor loca in genere ⁊ quattuor corpora ſimplicia in genere. Ratio Ariſtotelis ſm̃ aliam tranſlationẽ tendit ad hoc: ſi daretur alius mundus: ⁊ eſſet ſupra hunc: corpus leue eſſet ſupra locum celi: ⁊ ſi eſſet infra: corpus leue eſſet infra locum grauis: ⁊ ſm̃ aliam tranſlationem adhuc declaraui ſententiam Ariſtotelis: quicquid ſit in his non eſt prolongandus ſermo: rationes. n. facte parum plus habent veritatis ꝙ̃ probationes dyalectice: que ſiene dicent maiorem certitudinem: inquit Auerrois.

Sententia. 92. 93. 94. 95. tota ſtat in hoc: non ſolum nõ ſunt plures mũdi: ſed ⁊ plures nature fieri impoſſibile eſt: conſtituitur enim celum ex tota ſua materia: ideo non poteſt celum multiplicari: complectitur naꝙ mundus quoduis corp⁹ naturale ⁊ ſenſu percipi natũ: extra quẽ mũdũ nõ põt inueniri corpus nãle ſimplex vel cõpoſitũ: ⁊ hec eſt ſnĩa generalis: ſigillatiꝫ omnia in cõmentis diffuſe aperient̃.

Auerrois. 92. primo dicit: hec ẽ fortiſſima queſtionũ opinãtis plures mũdos eſſe: eſt quideꝫ queſtio hec fortiſſima ꝓpter hãc rõnem: natura mũdi eſt vna ergo ipſa in plurib⁹ mũdis põt exiſtere. hec. n. eſt cõditio cuiuſlibet forme: predicari de plurib⁹: ⁊ inueniri in plurib⁹ materijs aut numero aut ſpecie: ꝓpter formã genericã: ⁊ colligitur genus ſumi a forma nõ a mã. 12. methaphyſice. 14. forma naꝙ ſubiectũ eſt vniuerſalitatis: hec eſt cã ꝙ ſoleo dicere: omne vniuerſale eſſe formaꝫ ⁊ nulluꝫ ꝑdicatũ ſumi a materia: primo ð aĩa. 8. ⁊ addit Cõmẽtator: in cõpoſitis ex mã ⁊ forma aut inueniũtur plura vno indiuiduo: aut eſt hoc poſſibile: ꝓpter ſcilꝫ fenicem. Contra: ſi forma ſit ſubiectũ vniuerſalitatis ⁊ ſit tota rei quidditas non erit veruꝫ indiuiduatiõis principiũ. Diſtinctio de duplici eẽ forme: ⁊ in puro ſcilꝫ potentiali ſenſibiliũ: ſm̃ qđ eſſe forma eſt principiũ ſingularitatis: ⁊ in puro potentiali intellectiuũ qđ eſſe forma eſt vniuerſalis ⁊ tota rei eſſentia auctoritatibus declarati: ⁊ nõ docte loquũtur qui dicunt dupliceꝫ formã: ſingularẽ ſcilꝫ ⁊ vniuerſalem: qꝛ nõ eſt duplex forma: ſed duplex eſſe forme vt in proceſſu lectionis patebit.

Item ait: videmus ꝙ in omni ſubiecto ẽ aliqđ cuius diſpoſitio abſtracta apud itellectũ eſt alia a diſpoſitõe extra intellectũ: ſcilꝫ in eſſe. Senſus eſt: aliud eſt eſſe rotũdi: aliud huius rotundi. i. forma alterius eſt diſpoſitionis vt eſt intellecta per ſe: ⁊ alterius vt eſt in materia: ⁊ licet Ariſtoteles ⁊ Auerrois introducãt hãc diſtinctionẽ in parte argumentatiua: eam tamen approbant. 93. ⁊. 95. ⁊ Commentator diſputatione. 3. dubio. 18. quelibet forma duobus modis habet eſſe: ⁊ parum infra: color habꝫ gradus in ſuo eſſe differentes in nobilitate in materia ſcilicet viſu: ſenſibus interioribus: ⁊ intellectu: ⁊. 7. methaphyſice. 23. declaratur copioſe formã deberi duplex eſſe: ⁊ materiam non poſſe appellari vniuerſale: vnde forma ſm̃ varia eſſe ſortitur varia nomina: in re dicitur ſubſtantia vel accidens: in viſu viſio: in intellectu intellectio: genus enim ⁊ differẽtia accidunt forme ſm̃ ꝙ forma: auctore Auerroi. 5. methaphyſice. 30. Tandeꝫ Ariſtoteles ⁊ Auerrois volunt declaraſſe iſtam propoſitionẽ: oium ſiue natura ſiue arte conſtantiũ alia ſalteꝫ ratione eſt res vniuerſali ratiõe deſignata: ⁊ ratiõe particulari: vt alia rõne eſt ſpera: ⁊ ſpera aurea: ⁊ ratione alius eſt circulus ⁊ circulus ligneus.

Iterum ait: ⁊ ſi ita ſit ⁊ celum eſt ſenſibile ergo eſt pars partium mũdi ⁊ non eſt ſenſibile niſi per materiam: ⁊ cum manifeſtum eſt ꝙ omne ſenſibile componitur ex materia ⁊ forma: impoſſibile enim eſt ſenſibile eſſe per formam: quia eſt intelligibile ſm̃ formam ⁊ ſenſibile ſm̃ materiam: ⁊ ſimiliter eſt de omnibus partibus mundi ⁊ qꝛ celuꝫ eſt ſenſibile ⁊ vna partium mundi neceſſario componitur ex materia ⁊ forma. Senſus eſt: celum cum ſit corpus ſenſibile ⁊ ſenſu noſtro perceptibile componetur ex materia ⁊ forma: eſt naꝙ compoſitum ſenſibile per materiaꝫ ⁊ intelligibile per formaꝫ: id eſt cõpoſitum eſt intelligibile merito eſſe quod habet forma in intellectu: eſt ſenſibile merito eſſe quod habet forma in ſenſibus: ſunt enim materia ⁊ compoſitum ſenſata per accidens: merito forme informantis ſenſum ratione forme informantis intellectum ſunt intellecta per accidens: vnde tenendum eſt rem eſſe ſenſibilem ⁊ intelligibilem per formam ſm̃ tamen aliud ⁊ aliud eſſe forme: ⁊ hec ẽ cauſa ꝙ Cõmenta-

tor dicebat.12. methaphyſice.14. materia ſentitur propter formaz.

Rurſus ait: celitas eſt aliud ꝙ dicere hoc celum: celitas.n. dicitur de plurib⁹ indiuiduis ⁊ ſicut hoc inuenitur in pluribus partibus huius celi: ita non eſt longe quin inueniantur plura vno indiuiduorū totius celi. Senſus eſt: celitas eſt forma celi: ⁊ eſt intelligentia: ⁊ cum intelligentia lune ſit tota in toto orbe lunari: ⁊ tota in qualibet parte: non multiplicaretur intelligentia lune: etiam ſi orbes lunares multiplicarentur: quia intelligētia lune non cauſatur a celo: ergo ex his patet abſurdū eſſe concedere intellectum humanuz non dare eſſe: quia ſunt multi homines: ⁊ intelligentiaz dare eſſe: quoniaz vni celo tantum applicatur: hec eſt cauſa ꝙ dicebam anno ſuperiori.2.de anima.26. omnis forma dat eſſe ſubſtantialis ſubſtantiale: ⁊ accidentalis dat eſſe accidentale: dare nāqꝫ eſſe non infert formā eſſe multiplicataz ⁊ enumerataz ⁊ vilem: ⁊ licet intellectus humanus det eſſe hominibus: non tamen multiplicatur: cuz non ſit cauſatus a corpore: veluti ⁊ intelligentie celeſtes dant eſſe celis proprijs non tamen multiplicantur in eadem ſpecie: quare inde eſt fateri intelligentias dare eſſe celo: non intellectū humanuz homini: ſi enim intelligentia dat eſſe celo ergo dare eſſe ⁊ eſſe eductum de potētia materie nō conuertuntur: ſed forma non educta poteſt in plurib⁹ eſſe indiuiduis.

Amplius ait: celum enim abſolute eſt ſola forma: intendit illud quod dixit intelligitur de celo inquantuz celum eſt ſola forma: per ſenſum autez comprehenditur forma cum materia. Senſus eſt: apud Cōmentatorez celitas eſt forma partis ⁊ totius: Sanctus Thomas ⁊ Scot⁹ arbitrantur celitatem formam eſſe totius ⁊ non partis: Auerrois ſenſit formaz partis totam eſſe rei eſſentiam. Alij materiaz non vehiculum forme ſed partē fecerunt quidditatis: ideo apud Cōmentatorez qui dicit celum dicit formaz partis ſm eſſe vniuerſale: qui dicit hoc celum dicit formam partis ſm eē reale. Per ſenſum autem comprehenditur forma cum materia: quia forma in ſenſu ducit ſenſum in cognitionem forme ⁊ materiei ſubiecte illi forme: forma enim ſubſtantialis per ſe cognoſcitur a virtute cogitatiua.2.de anima.65. cum quo ſtat ſubſtantiam non percipi a ſenſu inquātum ſenſus: nam ſenſus bruti nequaꝗ̄ percipit ſubſtantiaz.

Preterea ait: ⁊ contradictio eſt ꝙ forte hoc eſt poſſibile ſm formam: impoſſibile ſm materiam: cuz poſſibile ſit ꝙ tota materia ſit incluſa in hac forma: ſi ergo impoſſibile eſt plures eſſe mundos: neceſſarium eſt opinari ꝙ materia eius incluſa eſt in forma. Senſus eſt: pluri ficatio mundi eſt impoſſibilis ſm materiaz: ⁊ eſt poſſibilis ſm formam: totam enim materiam alicuius forme eſſe cōprehenſam ſub.A. forma eſt cauſa quare tantū vnū eſt indiuiduū ſub illa forma: ⁊ hanc ſententiam habet Cōmentator primo capite de ſubſtantia orbis: mūdus ⁊ celuz totam eoꝝ materiā cōprehendunt: ⁊ incorruptibilia ſunt: īō nō ſūt poſſibilis celi multitudo non ſm eſſe quod habet forma celi in re: ſed ſm eſſe forme in intellectu ſimpliciter ⁊ abſolute ſumpte: quia etiam repugnat pluralitas forme in intellectu abſtracte a materia.i. forma īquātū forma cōicabilis eſt: quatenus tamē habet ideꝫ eſſe in re ⁊ in aīa ⁊ vt eſt vna p eſſentiam ſibi repugnat cōicari: forme eiꝫ multiplicabiles ſunt vniuerſales in predicando non in eſſendo.

Item ait: teſtatur huic ſermoni mūdos eē plures: qui ponit in creatore mundi exemplar ſm ꝙ fecit mundū: dicens enim exemplar eſſe cōtinget ei neceſſario dicere: vt mūdus habeat plura indiuidua. Senſus eſt: exemplaria ſunt ratiōes in deo quibus ipſe creaturas condidit: ⁊ apud multos ſunt talia exemplaria idee Platonis: at quicquid ſit ſententia huius partis ſtat in hoc ratio Ariſtotelis cōcludit plures aut plures poſſe mundos: ſiue cum vnitate exemplaris ſtet vnitas exemplati: ſiue multitudo: imo vnum exemplar pōt eſſe ratio producēdi multa exemplata.

Vlterius ait: cum enim fuerit declaratum predicatuz ineſſe ſubiecto inductione: ⁊ ſuſtentatum fuerit hoc per cauſam eſſe predicati in ſubiecto erit magis ſufficiēs: hec autē cauſa eſt que dicitur: qꝛ cauſa eſſendi plura īdiuidua ex his compoſitis eſt quia res que componitur ex materia ⁊ forma non eſt inata habere hanc materiaz ſolam. Senſus eſt: preſenti inductione fuerunt īducta omnia particularia potentia: non actu: ⁊ vnius ꝓpoſitionis inducte habemus notitiam ſufficientē: quādo poſt inductionem reddimus cauſam inherentie predicati ad ſubiectum: vnde iſta propoſitio: omnis coruus eſt niger: poteſt induci ⁊ poſt inductionem ſermo eſt valde ſufficiens ſi reddatur cauſa inherētie predicati ad ſubiectum: ita fuit in propoſito: hec propoſitio: in compoſitis aut ſunt aut poſſunt eſſe plura indiuidua: inducta eſt: ⁊ eſt aſſignata cauſa: q̄ eſt: qꝛ res que cōponiẗ ex mā ⁊ forma nō eſt inata habere hanc materiam ſolam.

Iterum ait: virtus imaginatiua valde iuuat ⁊ hoc enīꝫ poſſumus imaginari extra mundū vacuitatem continentem ipſum: ⁊ ꝙ in illa vacuitate poſſibile eſt aliū mundum eſſe: ſicut ē diſpoſitio in omnibus īdiuiduis que ſunt huiuſmodi: qm̄ quodlibet eorum exiſtit in vacuo: ⁊ extra ipſum inuenitur aliud indiuiduum: aer enim non comprehenditur viſu: ⁊ hoc inducit plures dicere vacuum eſſe. Senſus eſt: nos poſſumus imaginari extra celum eſſe vacuū infinitum: ⁊ ꝙ in illo ſint act⁹ plures mūdi: veluti imaginamur plura corpora eſſe in aere: colligiẗ ergo ꝙ poſſibile eſt plures eē mūdos: imaginatio enim non eſt ex toto impoſſibilis: crediderunt enim antiqui vbi eſt aer ibi fore vacuum: qꝛ aer nō terminat viſum. Et ſubiūgit Auerrois: exiſtimabant aūt loquentes noſtre legis vacuum eſſe intellectum primū.i. id quod primo a Deo cōprehendebatur: ⁊ eſt neceſſariū hoc dicenti ꝙ mundus fuit poſtꝗ̄ non fuit.i. vacuū ſcilicet dicere eſſe. Senſus eſt: anteꝗ̄ Deus cōderet mundū: erat vacuū: quia erat ſpatiū in quo non erat corpus: ſed poterat eſſe: generātes.n. mundū fateñ vacuū: qꝛ mūdus generatur in loco: queriẗ an ille locus genereẗ: an non: ſi non: fuit ante mundi generationē: ⁊ nihil locabatur ergo vacuuꝫ: ſi generatur ergo in loco: ⁊ ita ibitur in infinitum.

Poſtremo Pro iunioribus ratio Ariſtotelis ⁊ Auerrois ita ordinanda eſt: omnium ſiue natura ſiue arte conſtantiuꝫ alia ratiōne res vniuerſaliter deſignatur: alia ratiōe particulariter. Celum eſt natura cōſtantiū: ergo alia ra-

tione

tione eſt celum: alia: hoc celum: At quecūq; ſenſibi-lia notione cōmuni deſignanſ: plura ſub ipſis conti-nentur: ſumiq; poſſunt ſingularia ergo ſub celo plu-ra ſumi poterūt ſingularia ergo plures celi aut mū-di natura eſſe poterunt.

Auerrois 93. primo dicit: hec propoſitio eſt vera: forma cuiuſlibet eſt ali-ud a compoſito ex materia & forma: vnde declaratū fuit ipſū eē compoſitum ex materia & forma. i. licet cōpoſitum habeat eſſe per formā: tamē compoſitum non eſt forma: & affirmabam annis ſuperioribus. 2. phyſicorū. 12. cōpoſitum & formam equalis eſſe pfe-ctionis: & formam habere maiorem perfectionē ip-ſo compoſito: propter independentiam forme: pen-det nanq; compoſitum a forma: non forma a com-poſito.

Item ait: hec propoſitio eſt falſa: ex omni facto ex materia & forma inueniuntur plura indiuidua: aut eſt poſſibile: hoc enim non eſt verū niſi in eo quod factum eſt ex quadam parte materie ei conuenientis: quod autem fit ex tota materia im-poſſibile eſt reperire duo indiuidua in actu. Sen-ſus eſt: quia omne factum eſt nouum: iſta propoſi-tio: celum eſt factum ex tota ſua materia ſignificat q̄ celū conſtat ex tota materia: itaq; tota materia que poteſt ſtare ſub forma celi inuenitur actu ſtare ſub illa forma: non enī materia celi eſt variabilis d̄ vna forma in aliam formam. Tandem ſententia Textus & Cōmenti ſtat in hoc: ſingulare ſenſibile eſt nume-rabile: quando non conſtat ex tota ſua materia ex qua nā poteſt conſtitui: at id non oportet in oībus: preſertim vbi ſenſibile ſingulare ex tota conſtat mā ex qua quidē cōſtitui natū eſt.

Auerrois. 94. ait primo: ſi igitur poſuim⁹ q̄ nāſ formetur ex tota carne na-ſi ſimi vnus naſus ſimus: impoſſibile eſt alium ho-minem eſſe cuius naſus ſit ſimus. Similiter ſi mate-ria hominis fuerit caro & os: & poſuimus q̄ nullum ens eſt niſi vnus homo tantū: neceſſe eſt vt ille ho-mo ſit ex tota carne & oſſibus. Senſus eſt: ſi intelli-gatur naſus curuus compoſitus ex omni carne ex qua natura conſtitui poteſt: tūc neq; eſſent neq; na-tura eſſe poſſent plures ſimi. Item ſi eſſet vnus homo compoſitus ex omni carne: oſſibus & neruis ex quibus poſſet homo natura conſtitui: he partes hominis eſſent indiſſolubiles: & non eſſent: neq; eſſe poſſent plures homines: vnde ex iſtis exem-plis conuincitur vnitas mundi. cum materia mun-di ſit tota concluſa ſub forma mundi: & ſi mundus eſſet pluſquam vnus procederetur in infinitum: immo eſſent tam actu infiniti mundi. Materia nan-q; cauſa eſt multitudinis: & etiam forma: alia tamē & alia ratione: non poſſent multi homines vno pa-ne ſatiari: & ſi ſit multiplicabilis & diuiſibilis in partes: ſed multis multi vtiq; ſatiarentur: & eſt ita-q; forma quo indiuiduum eſt hoc: materia varias in portiones partita mediantibus dimenſionibus cauſa eſt multitudinis indiuiduorum ſub eadem ſpecie: ergo non eſſet neq; eſſe poſſet niſi vnus ſolus homo: ſi tota materia quieſceret ſub aīa hu-mana que apta nata eſt ſtare ſub illa.

Rurſus ait: quoniā ſi fuerit plus vno erit pars alterius mundi: & iſte alter mundus ſi eſſet plus vno eſſet pars alterius & ſic procederet in infinitum: aut inueniretur vnicus mundus nume-ro ingenerabilis & incorruptibilis: quapp contingit vt mundus ſit ingenerabilis & incorruptibilis: & q̄ eius materia ſit cōcluſa in eo. Senſus eſt: ſi ſub vna ſpecie vnum tantum indiuiduū exiſtere poſſit: opus eſt vt ſit tota materia concluſa ſub tali forma: at ſi in-diuidua ſint plura vel ſimul vel ſucceſſiue cauſa eſt: quia materia tota actu nō inuenitur ſtare ſub illa for-ma: verūtamen quia nō poteſt ſucceſſio indiuiduo-rum eſſe infinita: niſi ſit celum continens ea quod eſt cauſa generationis infinite: ideo opus eſt q̄ indiui-dua pluriſicabilia ſint partes alteri⁹ indiuidui. i. mū-di: ergo ſi mundus eſſet pluriſicabilis: exiſteret pars alterius mundi.

His dictis addo iſtam cōſequentiam: ſi plures eſſent mūdi: plura eſſent principia: p princi-pia intelligendo primū finem: primam formam: primum mouens: & . 12. methaphyſice. 49. ſi plures eſſent celi: eorum eſſet principium ſpecie vnum: nu-mero vero multa: & hoc eſt incōueniens: quia nume-ralis multitudo ſub tali ſpecie pendet a materia: a qua quidem primū principium abſtrahit: & hec eſt cauſa q̄ dicebam anno ſuperiori. 3. de aīa. 5. formas cauſatas a materia numerari ſub vna ſpecie: nō aūt nō cauſatas a materia.

Auerrois. 95. primo dicit: Et videtur ſi in-tellexerit per celū in hoc ſermo-ne totum mundum q̄ ſit illud quod eſt in eo quaſi forma corpus neutrum: & q̄ eſt in eo quaſi mate-ria corpora grauia & leuia: corpus enim neutrum non habet materiam ex qua componitur: quoniā ſi haberet: haberet contrariū & eſſet generabile & cor-ruptibile: & in principio iſtius tractatus probauit q̄ corpus neutrū caret ſubiecto & contrarietate. Sen-ſus eſt: eſt celum quaſi forma: elementa quaſi mate-ria: quia illud continet: hec continentur: continens autem ſemper habet rationem forme reſpectu cōten-ti. 4. celi. 37. notanter autem dicit Auerrois quaſi: quia proprie corpus non eſt perfectio corporis: ſed forma vera eſt & intrinſeca compoſiti perfectio. 2. de anima. 26. Et cum hoc q̄ celum careat materia & cō-trarietate ſtat celum componi ex intelligentia & orbe illi ſubiecto: eſt enim materia in actu pars celi eſſen-tialis ſeu pars deferens eſſentiam celi: non materia in potentia ad nouas formas ſubſtantiales capeſcē-das. 8. methaphyſice. 4. 12. methaphyſice. 10. dicit autem materia in actu: quia nō eſt variabilis de vna forma in aliam formam: cum ſupra nullam formam cauſalitatem habeat: materia que eſt altera pars cor-porum ſubceleſtium dicitur materia in potentia: q2 eſt tranſmutabilis de vna forma in aliam formam.

Item ait: dum exponit textū Ariſtotelis: quo-niam materie plurimorum indiuiduo-rum ſunt terminate quantitatis ſcilicet q̄ neceſſe eſt vt ſit quantitas materie ſortis equalis naturalr quā-titati materie Platonis: & ſi fuerit exceſſus inter eas erit terminat⁹: quoniā ſicut nō ex qualibet qualitate materie ſit qōlibet ens: ſic ē d̄ quātitate. Senſus ē: ſi ponaſ quidē alius mundus iſte non erit niſi ex me-dietate ſue materie: q2 equaliū in quātitate equalis eſt materia ſicut & duobus indiuiduis eiuſdem ſpe-ciei vna quantitas debetur materie in ſpecie & colli-gitur ex hoc loco dari minimū & maximū naturali-ter diſpoſita: & vnāquāq; formam requirere diſpoſi-tiones qualitatiuas & quātitatiuas in materia pro ſui inductione & cōſeruatione.

Digreſſio Auerrois.

Sed habet. Digreſſio hec Auerrois tendit ad hoc vt declaretur celū componi ex intelligētia ⁊ orbe ſubiecto motui ⁊ luci viſum informantibus. Uerba autē Cōmentatoris ita interpretentur. Quia dixerat celum non habere materiam ex qua cōponatur: dubitat Auerrois vtrū res intellecta ex hoc corpore: id eſt forma celi ſubſtantialis ſit hoc ſenſatum: id eſt materia vel compoſitum: aut aliud: ſi primū: tunc res intellecta erit eadem cum re ſenſata: ⁊ hoc incōuenit: ſicut enī intellectus non eſt ſenſus: ita forma ſm idem eſſe non eſt ſenſibilis ⁊ intelligibilis: ſi ſecundū: tunc celū cōponeretur ex materia ⁊ forma: ⁊ haberet potentiam ad corruptionem: ⁊ huius queſtionis ſolutio ſtat in hoc: res intellecta eſt intelligentia: res ſenſata ē materia vel compoſitū: ⁊ neutrum horum perficit ſenſum: quia ſunt ſenſata per accidens: eſt. n. ſubſtantia ſenſibilis per accidens. 2. de aīa. 65. ⁊ ita erit celum compoſitū ex intelligentia ⁊ orbe ſubiecto motui ⁊ luci a viſu perceptus.

Item ait: dicamus ergo ꝙ iſta natura neutra ē non exiſtens per ſe in actu: ſed eſt materia corporis celeſtis que ē in actu. Senſus eſt: orbis ſubiectus intelligentie eſt natura neutra non exiſtēs per ſe in actu: cum ergo iſta natura exiſtat: per alterum exiſtet: ⁊ non niſi per intelligentiam: ergo intelligentia dabit eſſe celo: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ Auerrois ſcribit in ſecundo capitulo de ſubſtantia orbis: nulla eſt differentia in indigentia virtutis actiue in corpore ſiue ſimplici ſiue compoſito ſiue generato ſiue nō ⁊. 8. phyſicorum. 52. dicebat intelligentiā dare permanentiam eternam ⁊ figuram ⁊ quantitatem ⁊ magnitudinem ⁊ motum. 2. de anima. 27. dans vitā alicui dat illi eſſe: viuū. n. non habet eſſe ſm ꝙ viuum niſi per illud per quod viuit: conſtat aūt celū viuere intellectu: primo capite de ſubſtantia orbis: concludit itaqꝫ celum conſtitui ineſſe per intelligentiā: primo phyſicorū. 63. hinc panditur error dicentiū orbem nō exiſtere per ſe: qꝛ ſubijcit lumini ⁊ figure: nullū enim indiuiduum predicamenti ſubſtantie eſſet per ſe exiſtens.

Iterum ait: ſi igitur iſta materia non fuerit compoſita: non habebit formā ita vt ſit intellecta. Senſus eſt: iſta natura neutra que dicitur materia in actu cauſat animal celeſte in genere cauſe materialis: ⁊ ſi iſta materia non fuerit compoſita nō habebit formam partem eius: eſt. n. forma pars compoſiti non materie: neqꝫ erit intellecta per ſe: intelligibiliū nāqꝫ per ſe quedam ſunt actu de ſe intellecta: ⁊ ſunt forme vniuerſales in eſſendo: quedam ſunt potentia de ſe intellecta: ⁊ ſunt cōpoſita ⁊ forme cauſate a ſubiecto.

Rurſus ait: Sed eſt vna numero: indiuidua per ſe. Senſus eſt: talis materia neutra eſt vna numero ſimpliciter: ſublatis ab ipſa intelligentijs per intellectum: ⁊ habet ꝙ eſt vna numero ſimpliciter: quia non eſt variabilis de vna forma in aliam formam: materia in potentia ablatis formis ē vna numero priuatiue. 12. methaphyſice. 14. ⁊ ratio eſt: quia talis materia tranſmutabilis eſt de vna forma in aliam formam: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ. 5. capitulo de ſubſtantia orbis. ponitur materia celi medium inter materiam que eſt oīno in potentia ⁊ tres dimenſiones: ipſa enim non eſt ita potentialis veluti materia in potentia: nec eſt ita actus ꝙ ſit forma: vñ talis materia ſubiecta intelligentie non eſt aliqd habens formam ⁊ materiam: cum non ſit grauis nec leuis: ⁊ eſt indiuiduata p ſe: quia non eſt tranſmutabilis de vna forma in aliam formam: ⁊ huic ſententie fauet Auerrois. 2. capite de ſubſtantia orbis: vbi loquens de orbe ſubiecto intelligentie dixit: eſt indiuiduum demonſtratum ⁊ ens demonſtratū ī actu: habens formam in actu: ⁊ ex his creditur cōmuniter hoc corpus eſſe formam non materiam: ⁊ ex intelligentia ⁊ orbe duobus exiſtentibus in actu non fieri vnum per eſſentiam: ⁊ ita intelligentiam non dare eſſe celo formaliter: quibus tamen non obſtantibus dicendum eſt hoc corpus nihil prohibere vt ſit materia: ſed impoſſibile eſt vt ſit forma. 9. methaphyſice. 17. Eſt ⁊ orbis ens demonſtratum ⁊ habēs figuram ab intelligentia ⁊ poteſt dici orbis indiuiduatus per ſe: quatenus non habet potentiam ad formam capeſcendam nouam ſubſtantialem: ⁊ iſto modo orbis non indiget anima dante ſibi permanētiam prohibendo eius corruptionem ⁊ remouendo eius aptitudinem ad formam: cuius quidem oppoſitum ſenſit Auicenna ⁊ Egidius romanus ⁊ cum hoc ſtat orbē non permanere per ſe: quia de ſe non habet exiſtentiam permanentem: imo indiget anima dante ſibi eſſe: ⁊ hac declaratiōe conciliant multa loca Cōmentatoris. 4. capitulo de ſubſtantia orbis ⁊. 12. methaphyſice. 41. in quibus vtriqꝫ locis aſſerit orbem permanere per ſe: ipſumqꝫ non permanere per ſe: ipſe itaqꝫ orbis veriſſimum eſt ſubiectū intelligentie ſupra quam nullam habet cauſalitatē: ⁊ eſt in actu: quia non eſt variabilis de vna forma in aliam formam.

Preterea ait: ⁊ eſt intellecta in reſpectu ad aliud ſicut eſt de cōmuni materia ſcilicet. Senſus eſt: ſicut materia in potentia non intelligitur niſi per formam: primo phyſicorum. 69. ita iſte homo non comprehendit materiam celi niſi per formam appropriatam celo: eam perfecte dignoſcit quando eſt felix: imperfecte ante felicitatem: nō poteſt intelligentia licet ſit intellectio orbis orbem intelligere: cum nihil intelligentia intelligat quod non ſit intelligentia. cuius ratio eſt: nam intelligētia celeſtis non intelligit niſi intellectione per eſſentiam: qua quidem non niſi intelligentia comprehenditur.

Ulterius ait: non operatur per corpus celeſte niſi inquantum eſt ſubiectū forme operationis intellectus: ſicut intelligitur materia inquantum eſt ſubiecta forme: tamē prima materia eſt in potentia: ⁊ iſta eſt in actu: ⁊ ideo in hac nulla potentia eſt que denudari poſſit a ſua forma ⁊ non habet niſi potentiam ad vbi. Senſus eſt: non operatur intelligentia cui actio principaliter demādatur: quia non curo modo an materia ſubiecta forme cogat: non operatur inquā intelligentia p corpus celeſte niſi inquātum eſt ſubiectum forme operationis intellectus: intelligo ſubiectum intellectui qui eſt forma operans: non poteſt nāqꝫ intelligentia agere in hec inferiora corpora niſi mediante inſtrumēto corporeo. 7. methaphyſice. 31. mediat autem celum inter intelligentias que ſunt incorruptibiles non corpus: ⁊ corpora mortalia: quia celū eſt corpus incorruptibile: ſupra. 22. 8. phyſicorum. 15.

eſt itaqꝫ celū cōpoſitum nō ex mā in potētia ⁊ forma educta: ſꝫ ex intelligētia ⁊ orbe.

Digreſſio.

Contra multas propoſitiões hac ſumma approbatas inducantur nōnulle rationes: primo dubitatur nunquid due terre eiuſdē ſpeciei neceſſario tendant ad eundem locum numero: videtur ꝙ non: quia ſanguis ſortis tendit ad cor ſortis: ſanguis Platonis ad cor Platonis: tamen ſunt illi ſanguines eiuſdem rationis. Quare dico plura indiuidua eiuſdem rationis tendere ad eundē locū numero relicta ſue nāe ⁊ ſublata virtute attractiua.

Item dubitatur: qꝛ videntur poſſe eſſe plures mundi: quia generabilia variantur ergo ⁊ mundus: patet conſequentia: quia variata parte variatur ⁊ totum. Solutio eſt: quia celum eſt quaſi forma ⁊ elementa quaſi materia mundi: ideo licet fiat variatio in parte materiali: quia tamen formale idem remanet penitus inuariatum: idem mundus numero eterno permanet tempore: veluti ⁊ viuētia a principio vite vſqꝫ in finem permanent eadem nō obſtante quacūqꝫ variatione facta in materia. Quare ſi plures eſſent mundi ſimilis ſpeciei ipſi eēnt fruſtra: ſi diſſimilis ſpeciei: nullus eorum comprehenderet totam naturam corporis ſenſibilis: ergo nullus eorum exiſteret pfect⁹: ex vnitate itaqꝫ primi finis: primi motoris: prime forme ſit ſtabilita vnitas mūdi numeralis.

Iterum dubitatur: quia materia celi videtur eſſe eiuſdem rationis cum materia horum inferiorum: cum comparentur corpora celeſtia ⁊ ſubceleſtia ſm quātitatē: ſol enim maior ē terra: luna minor: cōicant autem in materia que comparantur ſm quātitatem. 2. de generatōe. 37. ergo materia celi erit tranſmutabilis de vna forma in aliam formā: ergo tota materia que poteſt ſtare ſub forma celi non erit concluſa ſub forma celi. Solutio eſt: cōparantur celum ⁊ inferiora in quantitate mathematice conſiderata: que vt ſic eiuſdem eſt ratiōis in omnibus quantitatibus. Comparantur etiam celum ⁊ hec inferiora vt naturalia ſunt: que vt ſic exigūt idē ſubiectū analogice idē non vniuoce: eſt enim nomen materie nomen analogū ad materiā celi ⁊ hoꝶ inferiorū: quare cum materia celi non ſit variabilis de vna forma in aliam formā: ⁊ mā corporū ſubceleſtium ſubiecta priuatōi ſit ꝯtinue tranſmutabilis de vna forma i aliā formā: ē mā celi alteri⁹ rōnis a materia horū inferiorum.

Rurſus dubitatur: nam ſi intelligentia daret eſſe celo: corruptio in eo eſſet poſſibilis ſicut quies: contra Cōmentatorem. 12. methaphyſice. 41. pro tanto enim inquit Auerrois non eſt poſſibilis corruptio ſicut quies in celo: quia celū ſuſcipit motum ab intelligentia: ⁊ habet eſſe ex ſe non ab intelligentia. Solutio eſt: ab intelligentia celum quidem vendicat ſibi motū: cui quies priuatiue opponitur: priuatiue autem oppoſita poſſunt fieri circa idem: ſuſcipit autem celum eſſe ab intelligentia: cui nihil penitus aduerſatur. Uel poteſt dici ꝙ celū ſuſcipit motū ab intelligentia effectiue: non autē ſuſcipit eſſe effectiue ſed formaliter. Hec itaqꝫ ſunt que preſenti ſumma vobis aperienda propoſuerā: qua quidē hec propoſitio eſt euidentiſſimis rationibus patefacta. Neqꝫ ſunt: neqꝫ poſſunt eē plures mundi: licet enim forme celi inquantum forma non repugnat pluralitas: tamen forme celi inquantū forma celi ſibi repugnat multitudo.

¶ Summa Nona Primi de celo.

Et remanet. Intentio Ariſto. preſenti ſumma que eſt a Textu Cōmenti. 96. vſqꝫ ad. 101. eſt declarare iſtam propoſitionem eſſe veram. Non eſt extra mūdū neqꝫ vacuū neqꝫ plenum: ideſt celum in tertia ſignificatiōe ex omni corpore naturali ⁊ ſenſibili ⁊ tota ſua materia cōſtituit.

¶ Sententia autem. 96. talis eſt: hoc nomen celum poteſt eſſe inſtitutum ad ſignificandū ſupremā ſperam celeſtem: ceteros orbes ſuo ambitu complectētem: que quidem perfectiſſima eſt de numero ſperarum celeſtium: poteſt ⁊ li celū importare cōgeriem corporū celeſtiū cōuexo ſupremi celi ⁊ celi lune cōcauo cōtentorum. Item poteſt deſignare aggregatū ex oībus corporibus celeſtibus ⁊ elementaribus cōtentis cōuexo primi mobilis: ⁊ hoc modo celū: mūdus ⁊ vniuerſū idem ſunt.

Auerrois primo dicit: intendit per corpus totum neutrū quod mouet ſm motū motu diurno: hoc enim corpus eſt finis mot⁹ corporū naturalium motoꝶ ⁊ mobilium recte: ideſt totum celū eſt corpus naturale in quo finit motus corpoꝶ motoꝶ mobilium ad ſupius: ergo Auerrois cōſentit huic ꝓpoſitioni: cōgregatū ex corporibus celeſtib⁹ eſt corpus nāle: aut inquit intendit ⁊ ipſū eſſe corpus nāle cuius motus eſt vltimus motus totius: motus. n. celi totius eſt vltimus oīum illorum mobiliū que ſunt apud nos: i vere eſt primus motuum: ideſt primū mobile eſt corpus naturale qđ eſt in vltimo motus totius.

Item ait: ſignū ꝙ celū dicit̃ grece de corpore vltimo qđ circulariter mouet̃ eſt qꝛ ꝯſuetudo grecoꝶ eſt dicere ꝙ in celo habitāt ſpiritualia. Senſus eſt: ſubſtātia corporea eſt cōmenſuratiue in loco: ⁊ rō ei eſſendi taliter in loco eſt quātitas: que ē extrinſeca ⁊ aliena a rōne ſubſtātie: intelligētie vero locant̃ p earū operationis locationē. 8. phyſicoꝶ. 84. ⁊ alteri ⁊ alteri celo diſtributa eſt alia ⁊ alia intelligentia.

Iterum ait: orbis ſtellarū mobiliū. i. planetarū ⁊ fixarum: qm̃ hoc corpus eſt cōtinuū. i. cōtiguū: cū fine motus oīum partiū mūdi que circulariter mouent̃: ⁊ ꝓpter hoc dixit continuū cum orizonte totius mūdi vt ſol ⁊ luna. i. qđ eſt continuū cum fine motus eorum que ſunt ſub eo ex corporib⁹ celeſtib⁹ in quib⁹ ſunt ſol ⁊ planete. Senſus eſt: capitur celum ſepe numero pro cōgerie corporum celeſtium cōuexo ſupremi celi ⁊ celi lune cōcauo contentoꝶ. Cōmentū ergo preſens abſoluit̃ hac diſtinctione celum capitur pro orbibus ſtellarū fixarum ⁊ erraticarū: ⁊ pro mūdo: ⁊ pro maxima ſpera in qua quidē ſunt ſtelle fixe: que eſt primum mobile in ſe: ſed quo ad nos vltimū: cui primi mobili proprie demandatur motus diurnus: imo certū eſſe debet tantum illum primo mobili cōuenire: ⁊ hec ē cauſa ꝙ dicebat Auerrois. 12. methaphyſice. 44. omnes intendunt motum diurnū qui eſt primi mo

pus: nec motum. ¶ Contra: in circunſerentia ſupremi celi quiſpiā exiſtens haberet ptātez extēdēdi manum: que quidem in aliquo ſpatio reciperetur: in quo corpus non exiſteret. Solutio eſt: caſus eſt impoſſibilis: ⁊ ex impoſſibili colligitur quodcunqꝫ: at ſi caſus admittatur: dicendum eſt ꝙ non poſſet manum extendere: quia non poſſet manus extra celuz conſeruari: ⁊ dato ad imaginationem ꝙ conſeruaretur: non videtur ꝙ magis prohibitiuum ipſius motus ſit ipſum nihil ꝙ̄ vacuum: ſi autem animal eſſet in vacuo: poſſet vtiqꝫ moueri: ergo ⁊ illa manus extra celum moueri poſſet: vbi nihil eſſet. ¶ Itez hec conſequentia videtur valere: extra celum non eſt locus ergo extra celuz eſt locus ſicut ⁊ iſta valet: ante tempus non eſt motus ergo ante tempus eſt tempus. Solutio communis eſt: ly extra ⁊ priuatiue ⁊ poſitiue capi poteſt: ly ante non ſumitur niſi poſitiue. Dicerem ego: ſi non eſſe precedens tempus eēt non eſſe ſimpliciter: tunc tempus eſſet impoſſibile: ⁊ ita nunqꝫ inciperet: ſi autē id non eſſe non ſit non eſſe ſimpliciter oportet ꝙ ſit in ſubiecto mutabili de non eſſe ad eē: ergo ante tēpus fuiſſet aliquod mutabile ab eſſe temporis in potentia ad eſſe temporis in actu: ⁊ omne tale aut tempore menſuraretur: aut tempori coexiſteret: ergo ante tempus extitiſſet tempus.

Sententia Textus Cōmenti. 100. Que extra celum nata ſunt eſſe entia non ſunt in loco: neqꝫ in tempore: quia non trāſmutantur: loco: nec temporis fluxu conſeneſcunt: non ſunt alterabilia: non tranſmutabilia. Uita eorūz eſt perpetua ⁊ perfectiſſima: Deus qui eſt primum ens eſt totus atqꝫ perfectus: eſt ſumma rerum perfectio: eſt diuinum: intranſmutabile: neceſſarium: ꝙ ſimpliciter non poſſit non eſſe: ſummum: eo quia nihil ſublimius ⁊ nihil melius nihil diuinius: inceſſabili motu ſemper regulariter mouet: quia ſemper ſe declarat ⁊ explicat vitam ſuam per motum ſuum: ipſum inſuper primuz ens dictuz eſt omnium reruz finis: cum ſit ad quod natura recurrant omnia: appellatur vniuſcuiuſqꝫ vite menſura atqꝫ duratio: ꝙ ſumma ſit eternitas: tēpus omne ⁊ durationis infinitatem vt ſumma perfectio continens. Demūz ipſuz dicitur eternuz: ſemper ens ⁊ imortale: a quo quidē primo ente ceteris cōicatuz eſt ⁊ eſſe ⁊ viuere: aliquibus quidez clarius: alijs vero obſcurius: ⁊ iſte cōditiones pñt vt Auerrois exponit declarari ⁊ de prio orbe ⁊ de pria intelligentia.

Auerrois primo dicit: Neceſſe ē vt entia que ſunt illic non ſint in loco: neqꝫ in tempore: quapropter tempus non poteſt corrumpere ſcilicet quia non accidit eis tranſmutatio ⁊ corruptio accidens temporalibus. Senſus eſt: omne quod eſt in tempore exceditur a maiori tempore ꝙ̄ ſit ſua menſura adequata: ⁊ propterea nec celum nec intelligentia terminantur tempore: vnde. 3. phyſicorum. 30. vltimum generationis eſt principium corruptionis ideſt eſſe quod eſt terminus ad quem generationis eſt terminus a quo corruptionis: idcirco terminatiuum generationis eſt terminatiuum corruptionis: motus autem ⁊ tempus dicuntur cauſa generationis ⁊ corruptionis: quia applicant actiua paſſiuis. 2. de generatione. 55. motus generat faciendo appropinquari generantez. i. ſolez: ⁊ veriſſima cauſa mortis viuentiū lꝫ attribuatur tpi: eſt nihilominus diſproportio facta in primis qualitatibus: quibus quidem cum celum careat non eſt antiquabile ⁊ fatigabile: quia hec ſine alteratione fieri non poſſunt. 9. metha phyſice. 17.

Item ait: mouens igitur eſt illic ſcilicet in conuexo ſpere: ⁊ hoc manifeſtum eſt ꝙ illud quod non eſt in materia non eſt in loco: neqꝫ trāſmutatur cum non ſit in tempore: manifeſtum eſt etiam ipſum orbem non eſſe in loco: omne enim quod eſt in loco continetur ſub corpore: ſed extra orbem non eſt corpus ergo non eſt in loco: ⁊ cetera. Senſus eſt: per primam cauſam poteſt intelligi omne genus intelligentiarum: cuilibet enim intelligentie competit non eſſe in materia ⁊ non eſſe in tempore: neqꝫ in loco: ⁊ primo mobili competit non contineri ab alio ⁊ non menſurari tempore. Planete quia carent materia in potentia non menſurantur tempore: ⁊ ſi continentur hoc non eſt inquantuz ſunt ſperica corpora: officium enim ſperici eſt continere ⁊ cui terminari ⁊ contineri accidit. Quare cum forme a ſubiecto cauſate ſint tote in toto: ⁊ partes in partibus: forme non educte ſunt tote in toto ⁊ tote in qualibet parte: erit ergo prima intelligentia per totum primum mobile diſſeminata: licet eius operatio maior ſit in conuexo quantum ad motum localem: quia maiorem circulum deſcribit circunſerentia ꝙ̄ cetere particule celi. Et eſt attentione dignum. Que ſunt locabilia per operationem non oportet eſſe mobilia neqꝫ per ſe: neqꝫ per accidens: ⁊ ꝙ̄uis intelligentie poſſint locari per operationem: non tamen moueri: nam motu denotatur fluxibilitas que intelligentijs minime conſentit. Sunt quidem intelligentie nulli penitus ſubiecte tranſmutationi. Celum ad quod ſtat mobilium rectoruz reſolutio tantuz mouetur localiter: ⁊ viuit orbis per vitaz que extra orbem exiſtit: ſi intelligentia ſit extra celuz: quod ideo dicitur: quia intelligentia eſt intrinſeca celo ⁊ ſeparata a celo. Eſt actꝰ celi: ⁊ non eſt actus celi: cūz informet orbez ⁊ nō cauſetur ab eo.

Iterum ait: ſm hunc munduz recte nominamus eſſe celi continens tēporis ſeculuz celi: per finem autem ⁊ orizonta intendit vltimitatem rei prio: ⁊ cetera. Senſus eſt: ſeculuz ⁊ eternitas eſt durans motus celi non menſurari tempore: quia tempus non excellit motum celi. Uel coexiſtentia celi ad motuz celi ⁊ tempus dicitur ſeculuz. Et. 4. phyſicorum. 117. dicitur: corpora celeſtia licet non ſint in tempore ſꝫ ꝙ tempus non continet illa: tamen ſunt coexiſtentia cum tempore ſcilicet ꝙ eſſe eorum quod eſt in motu eſt coexiſtens cum eſſe temporis: coexiſtentia quantitatis cum quantitate: res autem ſeparate non habent continentiam: neqꝫ coexiſtentiam: ⁊ nullo modo ſunt in tempore: quia non ſunt quante: quapropter non menſurantur tempore: non continentur a tempore: non patiuntur a tempore: non ſunt coexiſtentia tempori. ¶ Eſt obſeruandum ꝙ cum ſint tres menſure: eternitas ſcilicet Euum ⁊ tempus: de prima ⁊ ſecunda parum loquuti ſunt peripatetici: ideo de his menſuris noſtri Theologi tractantes has induxerunt propoſitiones. Prima eſt: eternitas eſt menſura carens principio ⁊ fine: ⁊ indiuiſibilis ⁊ immutabilis vite increate pfecte pfectiōe vltima: ⁊ ita hꝫ eternitas ꝯparationē ad alias mēſuras: tāꝗ̄ mēſura excellēs. ſ. ad

euum ⁊ ad tempus: excellit euum ſm principium ⁊ tempus ſm principiuz ⁊ finem: quare licet ſm rem eternitas nihil aliud ſit q̄ Deus: ſm ratioñe tamen cōmunior eſt eternitas q̄ Deus: quia in diffinitione eternitatis cadit ratio menſure: gratia cuius habz comparationez ad alia q̄ ad Deū. ¶ Secūda propoſitio eſt: ſunt qui exiſtimant euum eſſe menſuram rerum permanentiuz. Alij dicunt euuz ſpatiuz eē eorum quoruz eſſe ſtabile eſt ſed tamen vices habent in potentijs: vnde cuz eternitas ſit mora ⁊ ſpatium permanentis vno modo per omnez moduz: ⁊ ea que ab illo deriuātur: deficiūt ab illius perfectione: propter diſtare a primo: opus eſt vt aliquid potētie eis permiſceatur: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ Albertus dicebat in ſumma de homine: ſub eternitate eſt mora eui ⁊ ſub euo eſt mora temporis propter plus ⁊ plus diſtare a primo: quemadmoduz euiternuz eſt ſub eterno: ⁊ temporale ſub euiterno. ¶ Tertia propoſitio eſt: de tempore hec approbentur. Eſt tēpus numerus motus ſm prius ⁊ poſterius: eſt ⁊ partim a natura: partim ab anima: ipſius eſt idem nunc ſm ſubſtantiam: variatum tamen ſm eſſe. Eſt ⁊ tempus non motus ſed paſſio primi motus. Eſt ⁊ quantitas cōtinua cuius partes ad inſtans copulantur. Eſt ⁊ magis cauſa corruptionis q̄ generationis. Eſt ⁊ vnuz tēpus reſpectu omniū temporaliuz: hec de mēſuris dicta ſufficiant.

Rurſus ait: ⁊ poteſt intelligi ꝙ neceſſe ē ſpirituale nō tranſmutari neqz alterari: quia eſt cauſa cauſaruz: ⁊ de hoc ſermone poſſumus intelligere primam cauſam ⁊ poſſumus intelligere orbem: ⁊c. Senſus eſt: ſpirituali non accidit trāſmutatio: ⁊ cuz omnis intellectus ſit ſpiritualis ⁊ omne celum ſit ſpirituale: quia abſtractuz a materia in potentia: hec non erunt tranſmutabilia .i. corruptibilia ⁊ datur hec expoſitio: quia celuz eſt mobile motu localis ⁊ trāſmutatio non accidit niſi propter corporeitatem: ideſt propter formas terminantes generationem ⁊ corruptionē cauſatas a corpore: ⁊ paulopoſt ſubiungit Cōmentator alterans oportere eſſe corpus mobile neceſſario: quia inſtrumentum intelligētiarum peculiare alterationem non recipit: ſed bene motuz localē: intelligētia primū mouens localē: nequaq̄ primū alterans dici poteſt.

Preterea ait: dignū eſt hoc corpꝰ hēre eternuz motuz: quia corpora quieſcētia non mouentur niſi cuz fuerint extra ſuum locum naturalem: ⁊ quieſcunt cum perueniunt ad ipſum: ⁊c. Senſus eſt: non eſt maior ratio ꝙ quieſcat ſtella in vna parte celi q̄ in alia ergo cōtinue mouebitur celum eſt enim mobile continue in principio ⁊ fine motus: quoniaz idez punctus eſt principiuz ⁊ finis: ⁊ etiam mutatuz eſſet: ⁊ non habet celuz niſi vnuz locum in quo mouetur. Differunt eniz circulariter mota a recte motis: quia horum locus eſt terminus in quem non exiſtens mobile fertur: quādo non impeditur: at locus celi eſt in quo mouetur celum: non autem ad quem mouetur. Neqz eſt contradictio in dictis Cōmentatoris modo dicentis celi eſſe tantuz vnum locum ⁊ infinita loca: quia arbitratur celum moueri non ſm materiaz: cum non mutet locuz: ſed moueri ſm formam: quia mouetur circa centrum: circuli itaqz imaginati in terra ſunt loca formalia celi: ⁊ centrum mundi eſt locus materialis celi. Unde obſeruande ſunt iſte propoſitiones. Prima eſt: locus celi ille eſt qui ab ipſo variatur mediante motu circulari. Secunda eſt: ſpere celeſtes transferuntur de ſuperficie in ſuperficiem complete ſpericam. Tertia eſt: ſpera celeſtis variatur de certa ſuperficie completa ad indeterminatam: deſcribentur eniz tot circuli ſm formam: quot puncta fuerimus imaginati in conuexo vel concauo celi. Quarta eſt: complete ſuperficies ſperice ad partes terre ſm omnes ſuas partes talez reſpectum habentes loca celi ſm formā eſſe dicuntur: ⁊ qualem aſpectuz ponimus inter ſpericam ſuperficiem ⁊ terram: talem fatemur inter celum ⁊ terram. Quinta eſt: ſpera celeſtis circulariter mota locum ſm totuz per ſe continue variat: eo quia aſpectum ad terram ſm totum mutare dicitur: ⁊ partes integrales celi variant locum ſm formam per accidens: mutant locum ſm materiā per ſe: hec de loco celi.

Poſtremo ait: ⁊ debes ſcire ꝙ hoc quod dixit de cauſa eternitatis motꝰ eius non eſt cauſa completa: quoniam ſi ita eſſet in corpore finito inueniretur virtus infinita: ſed eſt cauſa ſm neceſſitatem materie iſtius corporis: ſcilicet ꝙ neceſſarium eſt vt hoc corpus moueatur ſemper: neceſſarium eſt vt materia eius ſit huiuſmodi: ſcilicet vt ſuus locus ſit vnicus: iſta eſt conſequentia propoſita: cauſa completa eternitatis motus eſt orbis ſubiectus intelligentie ergo in ipſo eſt virtus infinita in vigore: extenſa ad extenſionez ſubiecti: quia virtꝰ in corpore ſi mouet eterno tempore eſt infiniti vigoris ſupra .65. ⁊ etiam mouet in inſtanti. Iterum proponit hanc ſequelam: ſi motus celi non eſſet eternus: eſſet violentus: que conditionalis tenet: quia ſi talis motus non eſt eternus: eſt quia celum inclinatur ad motum diuerſum a motu circulari ⁊ ita motu circulari mouebitur violenter. 2. celi. 71. ſi potentia motoris celeſtis addit aliquid ſupra potentiam motoris: motus celeſtis eſſet violentus: quia ille motus eſſet tantum ſm naturam mouentis ⁊ contra inclinationez mobilis: motus progreſſiuus animalis ē ⁊ ab anima ⁊ corpore .i. non eſt ab anima tantuz. Rurſus: ſi mouens celum non eſſet non in materia oporteret vt quieſceret violenter .i. contingeret ei labor neceſſario: ⁊ hec conſequentia tenet: quia agens materiali aliquando contra agitur poſiue: cum ergo non detur agēs generatiuum ⁊ intendens ſolum priuare: propterea non datur agens quietatiuuz celi: ſed intelligentia ſimpliciter inuariabilis perpetuat motum. Hec ſunt que circa nonam ſummaz declaranda erant: qua quidem hec propoſitio pateſacta eſt. Extra celum nec eſt vacuum: nec plenū. De eternitate mundi ſequēti ſūma loquemur.

¶ Sūma Decima Primi de celo.

e

T cum declarauimus. Preſenti ſumma que eſt a Textu Commenti .101. vſqz ad 140. intendit Ariſtoteles oſtēdere mundum non eſſe generabilez ⁊ corruptibilem: neqz ex ſe: neqz ex alio. Sententia .101. conueniens eſt inquirendo an mundus ſit genitus opiniōes antiquoꝝ in mediū afferre. Tuz quia contrarie dubitantiuz opiniones cauſe ſunt vt ſint contrarioꝝ dictoꝝ manifeſtatiōes

manifeſtationes. Tum quia reprobatis antiquoruz ſententijs determinatio Ariſtotelis credibilior ⁊ veritati conformior eſſe videbitur: oportet quoq; veritatis inquiſitores neq; odio neq; emulatione alioꝝ dicta carpere ſi rectum de re propoſita iudicium ferri velint.

Auerrois dicit: ⁊ ideo contrarium manifeſtius erit: cum adiunctum fuerit alij cõtrario ſuo: ⁊ maxima cum ante fuerit auditum vilius contrariũ anteꝗ̃ nobilius. Senſus eſt: cõtraria poſita iuxta inuicem magis elucefcũt. Cõtra: nõ poteſt ſenſus duo ita perfecte ſentire ſicut vnum. Solutio eſt: forte tunc deciperetur ſenſus in iudicãdo magis album illud ⁊ illud magis nigrum: vel cognitione diſtinctiua perfectius ſentiuntur ſenſatione cõmuni ꝗ̃ propria: ⁊ eſt conſiderandum ꝙ anima nõ ita perfecte attendit ad duo ſicut ad vnum: ideo licet ſpecies poſſent eſſe in ſenſu perfecte: tamẽ ſenſus nõ poſſet bene ⁊ cõmode attendere ad ea que ꝑ illas ſpecies repreſentantur. Uerum quia in principio lectionum affirmauit differentiam inter ſextam ⁊ decimaz ſummam eſſe talem: ꝙ in ſexta probabatur celum nõ recipere corruptionez: neq; generationẽ: ex quo nõ colligebatur ipſum non eſſe corruptibile: quia nõ deſunt qui putent celum eſſe corruptibile: ipſum tamen perpetuari a Deo: at decima ſumma cõuincitur celuz nõ eſſe corruptibile: neq; generabile. Cõtra: dicit Auerrois in pricipio Cõmenti. 101. oportet ponere queſtionez per ſe vtrum mundus ſit generatus: aut nõ: quãuis determinatum ſit ex predictis: ſed tamen volumus vt ſermo ſit perfectior ꝙ hoc ponere queſtiõem per ſe: ergo Ariſtoteles redit in decima ſumma ad determinãdum id quod in ſexta determinauit. Solutio eſt: intentio Ariſtotelis ſexta ſumma eſt oſtendere celuz eẽ vtcūq; ingenerabile: ſiue ſit ĩgenerabile ex ſe: vt Ariſtoteles ſenſit: ſiue ſit ingenerabile ab alio: vt Plato voluit: celuz nãq; erat ingenerabile: ẽt ſi erat factuz ab alio: qꝛ licet celum eſſet factum ab alio ſm̃ Platonez ⁊ Auicẽnam: erat tamẽ ac ſi fuiſſet nõ factum ab illo: ſed preſenti ſumma quaz pre manibus exponẽdaz habemus intendit Ariſtoteles celuz eẽ ſimpliciter ingenerabile ⁊ nullatenus genitũ ⁊ factum: neq; de nouo: neq; ab eterno: apud. n. Peripateticos ſi debeat aliquid eẽ generatũ requirit ꝙ nõ eẽ generati precedat eẽ generati tp̃e: non nã tantum.

Sententia. 102. Uarie de mundi origine adducũtur opiniones. Prima eſt dicẽtiuz q̃dem mũduz eſſe genituz: ſed poſtea in incorruptibilez futuruz. Secũda eſt aſſeuerãtiũ mũduz factũ ⁊ tandẽ interituz. Tertia eſt Empedoclis dicẽtis mundũ alternatis vicib⁹ adortũ duci ⁊ corrũpi: ⁊ has generatõis ⁊ corruptõis alternatões ſemꝑ futuras eſſe.

Auerrois primo dicit: opiniones de mũdo ſunt quattuor: aut credere ipſum nõ generabilem ⁊ nõ corruptibilẽ: ⁊ hec eſt opinio Ariſto. rõ eſt: qꝛ ex quo mũdus eſt etern⁹ nõ põt eẽ gnãbilis ⁊ corruptibilis. 2. phyſicoruz. 25. m̃ qꝛ eſt eterna nõ eſt facta. Aut credere ipſuz eẽ gnãbilem ⁊ corruptibilẽ: ⁊ hec eſt opĩo Anaxagore ĩ phyſicis: ⁊ hãc ſuſtinẽt tres leges q̃ ſunt mõ note. ſ. maurorum ⁊ chriſtianoruz ⁊ iudeorum. Contra: primo phyſicorum. 32. dicitur Anaxagoram mũdum aſſeruiſſe eternum. Solutio vera eſt: mundus apud Anaxagoram eternus erat ratione materie infinite a chaos ſegregande: generabilis vero erat ⁊ corruptibilis merito intelligentie ſegregationem complere intendentis: ideo damnatur Anaxagoras ꝙ putauerit intellectuz intendere ↄplementũ ſegregationis: qđ tamẽ expedire nõ valeret: nõ ita eſt de motore celi apud Peripateticos.

Item ait: quarta vero eſt credere non generabilem ſed corruptibilem: ſed hoc nullus dicebat inquantum ſcimus niſi loquentes noſtre legis ꝗ̃uis ſit hoc tantum vnum extra naturaz. Cõtra: hec pugnare adſeinuicem videntur: tres leges ſuſtinent mundum generabilem ⁊ corruptibilem: ⁊ loquentes noſtre legis credunt mundum non generabilem ſed corruptibilem. Solutio eſt: loquentes ſue legis erãt bipartiti: iuxta illas duas opiniones: aliqui faciebãt mundum generabilem ſed non corruptibilem: alij corruptibilem ſed non generabilem. Iterum: ita bene videtur eſſe extra naturam dicere mundum genitum non corruptibilem: veluti dicere mundum ingenerabilem ſed corruptibilem: cuz iſta dicta repugnẽt huic propoſitioni. Eternum a parte ante eſt eternuz a parte poſt: ⁊ econuerſo. Solutio eſt: prima opinio imitatur ordinem nature: qui eſt procedere ab ĩperfecto ad ꝑfectũ: quẽ q̃dẽ naturaliſſimũ ordinẽ non põt ſaluare ſecũda opinio.

Iterum ait: nõ debemus credere aliquid habere aliquam diſpoſitionem donec inueniatur in maiori parte illius rei aut in omnib⁹. Senſus eſt. Propoſitio vniuerſalis quando eſt manifeſta quoad plures ſingulares ⁊ ſenſus in nullo percipit inſtantiam: nec intellectus habet rationem inſtandi: eſt illa propoſitio certiſſima ⁊ omni ex parte approbanda.

Sententia. 103. Contra primam opinionẽ ĩducitur hec ratio. Uel partes mundum conſtituentes nõ potuerunt aliter ſe habere: vel potuerunt aliquando aliter ſe habere: ſi primum: ergo partes mundi ſunt intranſmutabiles: ergo nec mundus eſt genitus: ſi ſecundum: ergo in futurum poterunt eedem partes etiaz aliter ſe habere: non eſt. n. maior ratio quare in preterito potuerit aliter ſe habere potius ꝗ̃ in futuro: cum ſemꝑ partes eedem inueniantur.

Auerrois primo dicit: res carentes potentia tranſmutationis ⁊ alterationis impoſſibile eſt vt tranſmutentur in aliqua hora: quoniam ſi ita eſſet: tunc alteratio eſſet cauſa ſuꝑfluo. i. eſſet alteratio ſine poſſibilitate. Senſus eſt: ad quamuis mutationem tria exiguntur: ſubiectum: diſpoſitio antiqua quam ſubiectuz deponit: ⁊ diſpoſitio noua quã ſubiectum acquirit: iccirco ſi aliquid eſt genitum: materia illius tranſiuit a non eſſe illius ad eſſe illius: ergo eſt contrarietas in formis ergo illud genitum eſt corruptibile: ⁊ procedunt hec dicta Commentatoris ac ſi nihil per creationem eſſet poſſibile: materia nanq; ſublata aufertur natura poſſibilitatis: primo phyſicorum. 60. nullam eniz mutationem ad ſubſtantiam poſuerunt Peripatetici niſi generationem: cui ſubiectum aſſignauerunt materiam primã: primo de generatiõe. 23. generationem. n. vnius dixerunt eſſe alterius corruptionem: primo de generatione. 17. inalterabile itaq; ſi alteraretur eſſet alteratio ſine ſubiecto: ⁊ idem exiſteret cauſa ſuꝑfluus: ratio eſt: nam ſi res carentes potentia tranſmutatio-

nis tranſmutarentur: in eis nulla potentia paſſiua inueniretur ergo neq̃ exiſteret potentia actiua ⁊ eſt facta alterano ergo ẽ facta ⁊ ſeipſa. Inueniret̃ quoq̃ aliquid ſine cauſa: quia mundus eſſet conſtitutus nulla pcedente potẽtia actiua vel paſſiua.

Item ait: ſi igitur ille res ex qbus ſit mundus poſſibiles ſunt tranſmutari in formã mũdi: ⁊ nõ remanere ſm eandem diſpoſitionẽ alterabũtur: continget cuꝫ alterabunt̃ in formã mundi ex forma habita ꝙ ſunt poſſibiles alterari ex forma mũdi in formaꝫ primã quam habebãt. Senſus eſt: ea que alterantur in formam mundi poſſunt quidem alterari ex forma mundi in formã primã quã habebãt: nõ eandeꝫ numero: qꝛ corruptũ nõ põt reuerti idem in numero. 2. de gñatione vltio: ſed eandẽ in ſpẽ: ⁊ in fine Cõmenti dicit: impoſſibile eſt vt poſſibile non exeat ad eſſe in tẽpore finito. vel in indiuiduo vel in ſpecie.

Sententia. 104. Crediderunt Platonici mundu ꝫ eſſe genitum ⁊ nõ in tpe: apud quos nõ eẽ mundi pcedebat eẽ mundi natura tantũ: nequaquã tempore: veluti linee ⁊ ſuperficies ſunt priores natura ipſa figura que ex illis cõponitur.

Auerrois dicit: nõ eſt tertius modus prioritatis. Contra: in poſtpredicamentis plures aſſigantur. Solutio eſt: ea ex quib9 aliquid generatur vel ſunt priora tempore vel natura generato ⁊ producto: Plato: Auicenna: Theologi noſtri arbitrantur ad factioneꝫ ⁊ productioneꝫ alicuius producti ſufficere non eſſe precedere eſſe producti natura: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ Auicẽna putauit vnam intelligentiam productiuã eẽ alterius: at Peripatetici ſentiũt ad factionẽ hoc neceſſario requiri: vt nõ eẽ pducti precedat eẽ producti tempore: non nã tantum.

Sententia. 105. ⁊. 106. Non erat ſimile de mathematicis compoſitionib9 ⁊ factione mundi: inuenitur naq̃ inter prefatas cõpoſitiones triplex differentia: figura dum eſt in actu nunq̃ inuenitur diminuta in aliqua linearũ ex quibus componitur: ſed genitum ex ſimplicibus poteſt eẽ in actu dato ꝙ ſit diminutio in aliquo ſimpliciuꝫ componẽtium. Secunda differentia eſt: quia figura nõ ſit ex componẽtibus ipſam per alterationeꝫ figurarum ⁊ tranſmutationem linearum ex quibus ſit: ſꝫ genitum ex ſimplicibus ſit per alterationem ⁊ trãſmutationem eius ex quo generatur. Tertia differẽtia eſt: quia linee in actu nõ inueniuntur aliqua hora abſq̃ figura cuius ſunt linee: ſed elementa bene inueniũtur in actu ante generatuꝫ: ⁊ ſic genitum ex ſimplicibus inuenitur in tribus diſpoſitionibus cõtrario modo figuris: tum quia inuenitur actu ante completum eius: tum quia ſit per alterationem componentium ipſum: tum qꝛ elementa cõponẽtia ipm antecedũt tempore. Veritas eſt ergo Peripatetica ꝙ oportet ſubiectuꝫ prius tpe inueniri ſub nõ eſſe: deinde ſub eſſe.

Auerrois dicit: ipſe nõ intendebat per hũc ſermonem niſi ꝙ partes ei9 ſunt priores natura toto: nõ ꝙ ipſe ſuit generatus vere: ⁊ ſi hoc intendebat: nihil differt ab Ariſtotele: ſed tñ male fecit in dicẽdo mũdum eſſe generatum ⁊ nõ corruptibileꝫ. Senſus eſt: ſi ſufficeret ad hoc ꝙ mũdus debeat noiari gñatus: vt partes eius ſint priores natura mũdo. Sermo Platonis fuiſſet veritati ꝯformis: at id nõ ſatiſfacit: ſed ad generationẽ alicuius requirit̃ neceſſario qꝺ ñ eſſe generati antecedat eſſe generati tempore.

Item Cõmento. 106. ait primo: ⁊ intendebat p hoc: qꝛ cũ ponit̃ mũdus eẽ factus ꝯtiget vt ea ex qb9 ſit ſint priora eo tpe: ⁊ hec conſequentia non ſolum ponitur contra Platonem: ſed contra generationem mundi abſolute: omnis enim generatio eſt in tempore ratione alterationis precedẽtis: primo phyſicorum. 62.

Rurſus ait: dicẽ mũdũ eẽ generatuꝫ a nihilo ꝯtinget eis vt nõ ſit generatũ: generatio. n. nõ ẽ ex priuatiõe eſſentialiter: ⁊ cetera. Senſus eſt: ſi generationi nihil ſubijceret̃: generatio eſſet ex priuatiõe eſſentialiter: ⁊ ita ꝯtrariũ reciperet cõtrariũ: ⁊ cũ priuatio ñ trãſmutet̃ in eẽ: aut modo mũdus erit priuatus: aut ſemp fuit: qua quidem ratiõe probari põt itelligẽtias eẽ improductas: quia priuatio nõ recipit eẽ ergo intelligẽtie non ſunt aut ſemp fuerũt: quare cõcludẽdum eſt nõ eẽ mundi nõ poſſe precedere eẽ mũdi natura vel tempore: quia illud ñ eẽ fuiſſet aut in agẽte: aut purum nihil: ⁊ hec nõ: ergo illud nõ eẽ fuiſſet fundatuꝫ in aliquo ſubiecto qꝺ quidem ab vna forma variaretur in alteram: vnde quecunq̃ ſunt incompoſſibilia pro eodem inſtanti durationis qꝺ prius natura ineſt: ⁊ prius duratiõe ineſt: ſed eſſe ⁊ non eẽ rei ſunt incompoſſibilia pro eodem temporis momento: ⁊ nõ eſſe eſt prius natura ergo erit prius tempore: abſurdum naq̃ eſſet fateri nõ eẽ precedere eſſe natura: ⁊ eſſe antecedere non eſſe duratione.

Sententia. 107. Nõ recte ſentiunt qui opinãtur mundum alternatis vicibus lite diſgregante generari: ⁊ amicitia congregante ſolui: nam id affirmare nihil aliud eſſe videtur q̃ dicere mundum ſm ſubſtantiam eſſe perpetuũ ⁊ eternũ ſꝫ ſm accidẽtia ⁊ qualitates pmutari.

Auerrois primo dicit: hoc quod dixit ꝺ mũdo eſt quẽadmodum diximus in aliquo indiuiduo ipſum eſſe eternum: ſed aliquando tranſmutatur ex pueritia in iuuentuteꝫ: ⁊ aliquando ex iuuentute in pueritiam. Senſus eſt: putauerũt antiqui mundum ſepius gigni ⁊ ſepius corrumpi: ſicut ſi quis ex puero ſiat vir: ⁊ ex viro iterum ſiat puer: rurſum ex puero vir: ⁊ ita alternatis motibus demutetur: vnde puer alteratur in viruꝫ proceſſu etatis: ⁊ vir in puerum morbus: vel quia materia ſtans ſub anima ſenis varijs mutationibus medijs redibit ad animam.

Item ait: ⁊ cum ita ſit ſubſtantie non erit generatio ⁊ corruptio. Senſus eſt: per amicitiam elementa in calios conueniebant: per litem ſegregabantur ab illo: idcirco ſemper ideꝫ mundus numero ſubſtantialiter remanebat variatus duntaxat accidentaliter: quapropter amicitia cauſa erat interit9 mundi: lis vero generationis: reſpectu tamen indiuidui determinati lis erat cauſa corruptionis: amicitia generationis: ⁊ propterea dicit Auerrois infra: quia ponit cauſam generationis litem: ⁊ cauſaꝫ corruptionis amicitiam.

Sententia. 108. ⁊. 109. Nõ recte dicũt dicẽtes mũdũ eẽ gẽitũ ⁊ corruptibilẽ: ſꝫ nũq̃ poſtea reproducẽdũ: nã ſi mũd9 ẽ gẽit9 añ ipm fuit mã ex qua fuit genit9: ğ cũ mũdus corruptus

prius fuerit:eadẽ manebit materia: ⁊ ex illa materia poterit iterũ mũdus fieri:quẽadmodũ prius factus eſt:nõ.n.eſt maior rõ cur prius fieri poſſet ꝗ cur poſterius:hec propoſitio:oẽ qḋ corrumpitur: corrũpiẽ in cõtrariũ:ſcripta eſt ab Ariſtotele primo phyſicoꝝ.
44. Et ſi aliqua eſſet potentia ad generationem vel corruptionẽ que nõ reduceret ad actum:poſſibile fieret impoſſibile:q: ex hoc ꝙ ſemp manens poſſit corrumpi colligiẽ ꝙ in eodem inſtanti ſit ⁊ nõ ſit: ꝙ implicat ergo ĩpoſſibile eſt illud corrumpi qḋ tñ prius erat dictũ eſſe poſſibile. Item hec ꝓpoſitio: anteꝗ generabatur erat corruptibile in actu:ita intelligiẽ: q: celũ ante generationẽ eius erat ac ſi fuiſſet corruptũ in actu:⁊ cũ generatũ fuit:corruptibile eſt in potentia. Verũ q: opiniones antiquoꝝ difficile poſſumus intelligere:q: nõ ſunt note apud nos:dico ꝙ non vt opiniones veteꝝ: ſed vt mens Ari. clariſſime hẽatẽ enixiſſime eſt elaborandum.

Snĩa Textus Cõmenti. xxx. conueniens eſt modos ingeniti:geniti ⁊ corruptibilis ⁊ incorruptibilis agnoſceret inducereꝗ varias predictorum nominũ acceptiões ⁊ ſignificatiões cum.n.in oratiõe dictiões ſint equoce: quaꝝ quidẽ multiplicitas nõ manifeſtatẽ:tãꝗuis in oĩ ſenſu oratio foret vera aut falſa:tñ intellectus relinquiẽ ambiguꝰ ⁊ dubius neſciens in quo potiſſimũ ſignificato oẽo ſit accipienda:multiplex naꝗ indiſtinctũ cõfuſionẽ parit:at diſtinctio eſt cã claritatis ⁊ diſtinctiõis intellectus.

Auerrois dicit:qm̃ cũ aliqua dictio ſignificet plures intentiões:⁊ põt intelligi p ideꝫ ſubiectũ iſtius qõnis:qm̃ cũ ideꝫ ſubiectũ fuerit diuerſis intentionibꝰ ⁊ nõ diſtinguantẽ ille intentiões: vt accipiantẽ quaſi eideꝫ:neceſſario apparebit illud ſubiectũ hr̃e diſpõnes diuerſas. Sẽſus ẽ: dictio equoca plures importat itẽtiões copulatiue vt copula cadit inter actus ſignificãdi: nõ aũt vt cadit inter ſignificata. Recipit ⁊ idem ſubiectũ plures intentiones. Eſt eniꝫ deus prima forma:primꝰ finis primus motor inter que quidem predicata eſt ordo ⁊ diſtinctio rationis.

Snĩa Textus Cõmenti. xxxi. nõ gnãbile diciẽ primo ḋ eo qḋ nunc eſt quod prius non erat ſine ſucceſſiua trãſmutatiõe: vt punctꝰ in linea: ſcḋo diciẽ nõ generabile: qḋ nũduꝫ eſt ſed eẽ poteſt: tertio qḋ ſue durationis caret principio ⁊ qḋ fieri impoſſibile eſt: velut mũdus: impoſſibile eniꝫ interdũ ſimplr negat:⁊ ſignificat qḋ nõ eſt poſſibile:nõnũꝗ difficultatẽ denotat:⁊ eſt qḋ fieri quidem poteſt ſed difficulter.

Auerrois primo dicit:ſicut qdam dicũt de tactu ⁊ motu ⁊ illos ñ eẽ gnãbiles q: carent eo qḋ neceſſe eſt in generatione.ſ. ꝙ exitus eorũ a nõ eſſe ad eſſe ſit a nõ eſſe ad eſſe ⁊ p tranſmutationẽ ⁊ in tpe:⁊ illud qḋ plus inueniẽ hm̃õi eſt in rebus relatiõis:⁊ manifeſtũ eſt ꝙ hoc nõ dr̃ nõ generabile niſi p ſimilitudinẽ:q: oẽ qḋ poſt nõ eẽ eſt: neceſſario eſt generatũ:⁊ apparet ex hoc:q: nõ dr̃ ipm̃ nõ generatũ propter mſi apud ſuũ eſſe: Themiſtius aũt dixit ꝙ diciẽ in ambobus.ſ. apud eſſe ⁊ nõ eſſe. Senſus eſt: illa dicunẽ exire in eſſe p alteratiõeꝫ ⁊ generationẽ que terminãt per ſe illas mutatiões: ⁊ cuꝫ motus non terminet motus:⁊ relatio non terminet per ſe aliquam mutationem.ſ. phyſicorũ. x°. idcirco hec dicuntur nõ generalia primo modo. Quo tñ nõ obſtante poſſunt dici genita inquantũ accipiũt eſſe poſt nõ eſſe: Themiſtius putauit hec appellari non generabilia ⁊ apud eẽ ⁊ apud nõ eſſe coꝝ. Auerrois apud eẽ tantũ:⁊ de hoc ſit parua cura: vñ multa ſunt que acquirunẽ tanꝗ qḋ: motus autem actio ⁊ paſſio acquirunẽ tanꝗ quo: propterea ſine generatione ⁊ alteratione.

Item ait: illud qḋ nõ ẽ ens apud ſuũ nõ eẽ põt dici nõ generabile: ſꝫ tñ ꝯditionaẽ i eo vt ſit poſſibile eſſe ad differẽtiã eius ad impoſſibile ⁊ cetera. Sẽſus ẽ: de rõne nõ generabilis ſecũdo modo: ſunt due ꝯditiones: ꝙ nõ ſit ſꝫ poſſit eſſe p tranſmutationẽ:⁊ tale nõ generabile nõ opponiẽ generabili: iõ Ariſtoteles affirmatiue numerauit hanc intẽtioneꝫ ⁊ hoc ſignificatũ ꝙ nõ generatũ diciẽ de aliquo ñ ente ſm̃ ꝙ poſſibile eſt eſſe p tranſmutationẽ: dimiſit Ariſtoteles ſignificationẽ nõ generabilis qua quidem ſignificatione relatio apud ſuũ nõ eſſe poterat dici nõ generabilis: q: appellat hic nõ generabile illud qḋ ĩ ſua poſitiõe.i. qñ ẽ diciẽ generabile: vel ſm̃ numerũ vel ſm̃ ſpẽm: relatio aũt cũ fuerit ens nõ diceẽ generabilis. Themiſtius intẽdit p poſſibile poſſibilitateꝫ ſ. poſſibile vt opponiẽ impoſſibili ⁊ ita apud ipſuꝫ relatio apud nõ eẽ poterat dici nõ generabilis: differebat aũt apud Themiſtiuꝫ ſecũdus modus a primo: quia relatio tam apud eſſe ꝗ apud non eſſe primo modo dicebatur non generabilis: ſecundo modo apud nõ eſſe tantum.

Iterum dicit cum explanatio fuerit ſm̃ Themiſtiũ tunc nõ generabile diciẽ tribꝰ modis: dr̃.n. de eo qḋ ſit abſq; cã ĩs generatiõis ⁊ de difficili tñ poſſibilis:⁊ de ĩpoſſibili generatiõis ⁊ ſꝫ hoc diminuiẽ ex eis de qbꝰ dr̃ nõ generabile illud qḋ ẽ magis famoſuꝫ. Sẽſus ẽ: celuꝫ ⁊ ĩtelligẽtie entia dignitiſſima ſunt nõ generabile tertio mõ:⁊ errauit Themiſtiꝰ credẽs nõ generabile tertio mõ dici de ĩpoſſibili: qm̃ non fuit in ꝯtradictiõe: nã ĩ hoc tertio modo locauit illud qḋ cũ difficultate generabatẽ:⁊ quõcũqꝫ ſit ſermo Themiſtij fuit diminutꝰ: q: nõ capiebat nõ generabile vt diceret de eterno ⁊ de eo qḋ non erat generatũ ſed poſſibile erat faciliter generari.

Rurſus ait: illud de quo diciẽ nõ generabile aut vere aut nõ vere diceẽ: ſi nõ vere diceẽ de tribus ⁊ de generato abſqꝫ cauſis generationis:⁊ de eo qḋ eſt difficilis generatiõis:⁊ de nõ generato in actu in aliquo tempore: dicitur.n. nõ vere quia collocatur ſub diffinitione generati qḋ eſt ens poſtꝗ ens non fuit: de his igitur tribus dicitur non generabile nõ vere. Senſus eſt: nõ genitum nõ vere dicitur ḋ eo qḋ habet eſſe poſt nõ eſſe ſine generatione ⁊ motu:⁊ de eo qḋ habet eſſe poſt non eſſe cuꝫ difficultate:⁊ de non genito in actu in aliquo tempore: nõ genitum vere dicitur de duobus: de nõ generato ſimpliciter neqꝫ in aliqua hora: ⁊ hoc quidem dicitur de eo qḋ ſemper eſt:⁊ de eo qḋ ſemper nõ eſt: in rei veritate. ergo ſunt quinqꝫ modi: videtur ergo ꝙ forte Ariſtoteles congregauit ens ſimpliciter ⁊ non ens ſimpliciter ſub tertio modo:⁊ congregauit non ens in aliquo tempore qḋ eſt difficilis generationis ⁊ facilis generationis ſub ſecundo modo: ⁊ ſm̃ hoc erunt intentiones quas dixit tres; tamen vere ſunt quinqꝫ.

Attẽdẽda eſt ꝯtẽtio iter Theologũ ⁊ phm̃ apud Theologũ filiꝰ i diuinis ẽ genitꝰ ab eterno: non factꝰ: creatura ſi fuiſſet ab eterno fuiſſet facta: apud Auerroim non genitum ⁊ non

factum exactiſſime dicuntur de eternis. Contra: ſol fuit ab eterno, ergo ab eterno produxit lumẽ in aliq̃ pte ſui orbis ergo aliqđ eternũ eſt pductũ. Solutio eſt: eternũ in eſſe reali ⁊ deſibile vel inceptibile vel generabile vel corruptibile nõ ſe cõpatiunt: ſꝫ bene in eſſe intẽtionali: intellectus.n.q̃ ſemꝫ intelligit eſt inceptibilis ⁊ corruptibilis: ſtat tamẽ ipſam ppetuari: lux itaqꝫ in eſſe reali ſolis non eſt inceptibilis: neqꝫ deſibilis: ſed bene ĩ eſſe ſpirituali: ⁊ ſi eſt eterna: non eſt producta ⁊ facta: ſed bene eſt producibilis ⁊ facubilis: induxi hoc argumentuꝫ ⁊ ſolutionem: ne quis vt illius argumenti arbitretur de eterno, generatum predicari.

Snia. 112. Tres modi geniti reperiuntur: primꝰ id eſt genituꝫ quod ipartia trãſmutatione exiſtit: vt res nãlis perfecte genita: ſcđo qđ eſt ⁊ põt nõ eẽ: vt res nãlis nũc exiſtẽs ⁊ corruptibilis: tertio qđ aliq̃ mõ ſiue facile ſiue difficulter fieri põt: ſiueqꝫ durationis hꝫ principiuꝫ.

Auerrois primo dicit. Cum finiuerit de numeratione intentionũ de quibus dĩ nõ generabile: vult dicere de qbus dĩ generabile ⁊ totũ Cõmentũ cõſiſtit in hoc: generabile primo mõ dĩ de eo qđ aliqñ eſt in potentia: deinde in actu: ſiue ſit p gnãtionẽ: ſiue ſine generatiõe: ⁊ ſunt idez ſubiecto generabile ⁊ non generabile: ſed rõne diuerſa dĩ generabile ⁊ nõ generabile: vñ primus modus generabilis eſt ꝙ actu incipit eẽ: quocũqꝫ mõ incipiat eſſe. Secũdus modus eſt ꝙ põt incipere quocunqꝫ mõ lꝫ nũduꝫ inceperit. Tertius eſt: aliqđ dĩ generabile cuius põt eẽ gnãtio ſiue inceperit ſiue nõ inceperit eſſe: ⁊ iſte tertiꝰ modus reſtringit primũ: ⁊ attẽdenda eſt cõtentio inter Themiſtiũ volentẽ p generabile intelligere id qđ neceſſario generatꝛ ⁊ Auer. dicentẽ id qđ neceſſario generatꝛ nõ fieri ſm viã generatõis. ſ. p alteratiõeꝫ: vt eſt motus celi: q neceſſario pducitꝛ ⁊ nõ p generationẽ: apud. n. Auerroiꝫ ſolum cõtingentia dicuntꝛ vere generari.

Sententia Textus ⁊ Cõmenti. 113. corruptibile primo mõ eſt quodcunqꝫ potens deſinere eſſe: ſcđo mõ qđ deſinit per veram corruptiõeꝫ: tertio mõ faciliter corruptibiles Themiſtius dicebat fluuiũ corrumpi ſine corruptiõe qñ tranſmutabatꝛ ab vno loco ad locũ.

Snia. 114. illud dĩ nõ corruptibile primo mõ qđ hꝫ non eſſe poſt eſſe ſine vera corruptione: ſicut tactus ⁊ relatiua: ſiue per tactum intelligamus ſenſationeꝫ ſiue cõtactum duorum corporũ: ⁊ abbreuiatio Auerrois talis exiſtit: incorruptibile dicitur aut quia corruptio eius fit ſine cauſa corruptionis: aut quia eſt non corruptum in actu: ⁊ poſſibile eſt corrumpi in futuro: ⁊ hoc duobus modis: aut ſine cauſa corruptionis aut cum cauſa: dicitur itaqꝫ hoc nõ corruptibile de duobꝰ intẽtionibꝰ. prĩa ⁊ ſcđa. Tertiꝰ aũt eſt verꝰ ⁊ eſt illud qđ ẽ ens in actu ⁊ nõ hꝫ potẽtiã ad corruptiõeꝫ: neqꝫ eſt poſſibile vt in aliqua hora ſit corruptuꝫ. Quartus vero eſt id qđ eſt difficilis corruptionis.

Non eſt amplius prolongãdus ſermo in declarando dictorum terminorum ſignificationes: id dũtaxat dicam: ſolum compoſitum generatur per ſe ⁊ corrumpitur: quia ſibi competit exiſtere: forma ⁊ materia generantur tantum per accidens ratione compoſiti. 12. methaphyſice. 18. vnde compoſitum ⁊ forma tantum vna mutatione incipiunt eſſe: inceptio tamen forme requirit ſubiectuꝫ: inceptio compoſiti requirit partem eſſentialem: eſt enim materia ſubiectũ forme ſed pars eſſentialis cõpoſiti: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ ſolitus ſum dicere: terminus mutationis nõ denominatur ab illa mutatione ĩ terminat. n. albedo albefactionẽ nõ tamen albefit. Sũt itaqꝫ omnia compoſita ſubceleſtia generabilia ⁊ corruptibilia: forme cauſate a ſubiecto habent officium terminandi mutationes: intelligentie celeſtes nullã poſſunt penitus terminare mutationeꝫ: intellectus humanus ẽ ſi nõ intrinſece: extrinſece tamen poteſt terminare generationẽ hominis: eſt ⁊ ipſe ſubiectus alterationi ſpirituali ⁊ intẽtionaliter variabilis: ⁊ ita euitabatur creatio apud Peripateticos propter cauſalitatem forme a materia: ſi. n. forma denuo iformatꝛ aut eſt cauſata a materia: ⁊ ita ẽ noua: aut nõ ẽ cauſata a ſubiecto: veluti eſt intellectus humanus q ſi eẽt nouus concederetur peripatetice creari: ſed eſt ante retroqꝫ ſempiternus.

Item incorruptibile dicitur primo qđ ſine trãſmutatione põt nõ eſſe: vt punctꝰ ⁊ ĩpartibilia que momentanea deperduntꝛ deperditione. Secundo id eſt incorruptibile qđ nunc eſt ⁊ ſemp erit: ſic ꝙ impoſſibile ſit ipſum nõ fore: vt imortalia ⁊ perpetua. Tertio: qđ caret fine ſue durationis ⁊ ſimpliciter põt nõ eſſe vt mundus: aut qđ põt non eſſe ſed difficulter: vt ſcropuli ⁊ ſaxa que longo temporis interuallo indigent vt corrũpantur. Corruptibile autẽ id eſt qđ per tranſmutationẽ temporalem poteſt deſinere eſſe: vt res naturales. Secundo qđ nunc ẽ ⁊ poteſt non eſſe in futuro: vt equus actu exiſtens. Tertio qđ aliquo modo poteſt non eſſe: ſiue difficulter ſiue faciliter.

Sententia Textꝰ Cõmenti. 115. proponitꝛ hec cõſequentia: generabile habet potẽtiã ad generationẽ ergo illud qđ non eſt generabile nõ habet potentiã ad generationẽ: q̃ tenet quia oppoſitoꝝ oppoſite ſunt diffinitiones: ⁊ eſt cõmentum depravatũ qđ ita vt feci ordinandũ ẽ. Iteꝫ adducit Cõmentator opinionem Platonis dicẽtis: mundus fuit equalis per naturã potẽtia: deide poſt hoc fuit equalis per naturã actu: tranſiuit. n. mũdus ex inordinatione ad ordinẽ: in quo perdurat mũdus voluntate opificis. Voluit aũt Ariſtoteles ꝙ mũdus ſemper fuit ordinatus: quia nõ eſt in eo potentia ad ordinationẽ. Si mundus veniret ex inordinatiõe ad ordinationem: potentiã haberet ad ordinationẽ ⁊ nõ ordinationẽ: ⁊ aduertendũ ꝙ cauſa quare roſa ẽ ens poſſibile eſt: quia materia ẽ in potentia ad formaꝫ roſe: ⁊ ſi nõ eſſet materia in potentia ad formã roſe: eẽt roſa ens impoſſibile: ⁊ hoc aduertendum facit ruere imaginationes multoꝝ circa potentiã obiectiuã: mũdus ergo non habet potentiam vt ſit equalis naturaliter. i. vt ſit perfectus: quia ſemper fuit ⁊ erit perfectus: apud tamen Platoneꝫ habuit potentiã vt eſſet equalis naturaliter: quia primo fuit inordinatus: deinde ordinatus.

Sententia. 116. ⁊. 117. Quanta ſit virtꝰ motiua per maximũ mobile in qđ põt determinãda eſt: vt quanta ſit rei quantitas per maximã eius extenſionẽ: ⁊ quanta ſit rei etas p totaꝫ eius durationẽ determinamus: cuꝫ. n. ſit duplex virtus: actiua ſcilicet ⁊ paſſiua: potentiã actiuã omnem ⁊ quantitatẽ ipſius dignoſcimus per actũ relatuꝫ ad obiectum: virtus nãqꝫ mouens per minꝰ mobile nõ determinatꝛ

determinat̃: neqʒ tota virtus per hoc ꝙ minus mouet: cognoſcit̃. Quẽadmodũ neqʒ rei decupedalis quantitas per bipedalem inoteſcit: neqʒ hominis quinquaginta annos nati etas per decẽ ãnos apte declarat̃: cũ quecũqʒ vis mouẽs põt in maius mobile ⁊ magis reſiſtens poteſt etiam in imbecillius ⁊ minus reſiſtens: nam quicquid eſt maius maiore: maius eſt ⁊ minore: vt qui põt ferre decem talenta: põt ⁊ quinqʒ: igit̃ virtus motiua determiat̃ p maximũ mobile qđ põt mouẽ: ⁊ ab illo tãta virt⁹ determinat̃: vt ſiquis centum talenta ſubleuare poteſt: ⁊ non plura dicit̃ talis virtus ſubleuatiua centum talentorũ: ex oppoſito autem quecunqʒ virtus non poteſt in mobile excellens: neqʒ eadem in maius excellente valebit: cum quicquid ſit minus minore: minus ſit ⁊ maiore: vt virtus potens decẽ ferre talenta ⁊ nõ plura: non poteſt in pondus quindecim talentorũ: neqʒ igitur poterit in pondus viginti talentorum. Cõtra poteſt quis videre magnitudinem aut ſpatium: vt ſtadium qui non videbit milleſimam partem ſpatij: ⁊ aliquis audire ſonum maiorem ⁊ tamen nõ audiet minorem: ergo non quicquid poteſt in maius: etiam poteſt in minus. Solutio eſt: predictum principium intelligebatur de maiore virtute reſiſtendi ⁊ minore reſiſtentia: ⁊ nõ de maiori aut minori ſʒ molem aut intenſionem: ideſt predicta diffinitio conſentiebat virtuti actiue: obiectio procedit de virtute paſſiua que determinatur per minimum in quod poteſt.

Auerrois primo dicit. Cum narrauit ꝙ oportet perſcrutatorem de potẽtia: ante quid eſt dicere: hoc habet potentiam ſuper hoc: aut non habet: ⁊ vtrum cum de aliquo dixerimus ipſum habere potẽtiã ad eſſe eſt in toto tempore ſui eſſe: aut eſt in vltimo iſtius temporis: ⁊ ſimiliter cum dixerimus ꝙ aliquid non habet potentiã ad eſſe vtrum ſit in toto tempore ſui non eſſe: aut in ſui eterno vel ſuo principio. Senſus eſt: cum inueniatur non eſſe ante eſſe ⁊ non eſſe poſt eſſe: determinandum eſt nunquid res naturalis habeat potentiã ad eſſe in toto tempore ſui eſſe: aut in vltimo iſtius temporis: ⁊ vtrum res naturalis habeat potentiam ad non eſſe in toto tempore ſui non eſſe aut in ſui eterno vel ſuo principio. Unde cum tanta ſit repugnantia inter potentias ad eſſe ⁊ non eſſe: quãta eſt inter eſſe ⁊ non eſſe: impoſſibile erit potentias ad eẽ ⁊ non eſſe ineſſe eidem exiſtenti in actu ſm idẽ tempus: ergo oportebit tempus determinatum cadere inter eſſe rei naturalis ⁊ non eſſe euſdem: aliter oppoſita inexiſterent eidem ſm idẽ tempus: ergo operepretiũ erit inquirere quo nãʒ pacto potentie ad eẽ ſcilicet ⁊ ad non eſſe inſint ſubiectis potẽtibus ⁊ eẽ ⁊ non eſſe.

Item ait. Et cum ita ſit potentia igitur non diffinitur niſi per finem ſui actus non per illud quod eſt ante finem: ideſt potentia actiua terminatur vltimo ⁊ maximo quod ſic ad qđ quidem ſe extendit virtus actiua. At defectus potẽtie terminatur per minimum in poſſe: cum enim nõ poterit minus neceſſarium eſt vt non poſſit magis: ⁊ conuerſo determinationi actionis potentie. ſ. quo potentia diffinitur ex fine ſui actus: defect⁹ autem eius diffinitur ex primo in poſſe: ⁊ cum ita ſit manifeſtum eſt cum dicimus hoc hʒ potẽtiã itẽdim⁹ tantum potentie finem: ⁊ ſimiliter cum dixit hoc nõ habet potentiã nõ intendit niſi terminũ. Senſus eſt vt inquit Albertus magnus: potentia paſſiua diffinitur in minimo qđ poteſt in ipſaʒ: eo ꝙ ipſa in nihil ois põt ſm ꝙ eſt paſſiua: ſed in hoc dicitur potentia: ꝗ alia poſſunt in ipſaʒ: vltimuʒ ergo potẽtie paſſiue eſt minimuʒ: hoc. n. poteſt eſſe illud a quo ſit paſſio: ſicut maximuʒ poteſt eſſe illud in quo ſit actio in potentia actiua: virtus ergo potentie paſſiue erit in minimo: qđ poteſt in potentiã paſſiuã: at diffinitio virtutis actiue eſt vltimũ potentie ſue ſm plus ⁊ maius in qđ poteſt. Item ex hoc loco videtur colligi poſſe potentiam actiuã terminari per maximũ qđ ſic: impotentiã vero per minimuʒ qđ non. Contra: claudit contradictionẽ dari maximuʒ pondus qđ ſortes põt portare: ⁊ minimũ qđ non põt ſortes portare: quia ſit. A. maximuʒ pondus qđ ſortes põt portare: tunc minimũ qđ non põt vel eſt equale. A. vel maius vl̃ minus: ſi equale vel minus: ſortes poterit in ipſuʒ: ſicut põt in. A. ſi maius: ergo pondus qđ eſt minimũ qđ non excedet. A. aliquo exceſſu diuiſibili: excedat ergo per vnaʒ librã ponderis: ⁊ tunc ſortes poterit portare. A. cuʒ dimidia librã vel nõ: ſi poterit: ergo illud prius aſſignatuʒ pondus nõ fuit maximũ pondus quod ſortes poſſet portare: ſi non poterit ergo. A. pondus cũ vna libra nõ fuit minimũ qđ nõ. Solutio eſt: rõ hec videt̃ ꝯcludere potentiã actiuã non poſſe terminari ſimul ⁊ ſemel per maximum qđ ſic ⁊ minimũ qđ nõ: et cuʒ affirmat̃ impotentiã terminari per minimũ qđ nõ: id intelligit̃ de minimo ſenſibili: ideſt danduʒ eſt aliqđ pondus qđ ſortes nõ põt portare nec maius illo: ſed quodlibet qđ eſt ſenſibiliter minus illo põt portare: ⁊ q̃ſi dicit̃ iſtud minimũ qđ nõ: vel eſt equale. A. vel maius: vel minus dicitur ꝙ excedit. A. per minimũ ſenſibile: ⁊ nihil eſt minus eo ſenſibiliter niſi. A. quod quideʒ eſt maximũ quod ſortes poteſt portare.

Rurſus ait Cõmento. 117. ⁊ hoc exemplum nõ deſtruit vniuerſalitatẽ ſermonis predicti: oĩs. n. potentia aut eſt actiua aut paſſiua: ſi actiua: terminat̃ per vltimuʒ fineʒ eius quod agit: ſi paſſiua: per minimũ eius a quo patit̃: nam cuʒ a minori patitur: patiet̃ a maiori: ⁊ potẽtia que eſt fortioris paſſionis patit̃ a minori: hec quideʒ eſt diſpoſitio potentie viſus: cuʒ. n. patietur a grano milij ab aliquo ſpatio: patietur a maiori ex illo eodeʒ ſpatio: ſenſus igit̃ ſortes ſunt qui cõprehẽdũt minimũ eorum que ſunt poſſibilia vt cõprehendantur de ſpatijs ex qbus ſeparat̃ viſio: ⁊ cũ ita ſit potẽtia nõ terminatur niſi ex ſuo fine ſiue fuerit actiua ſiue paſſiua: ergo videtur ſentire Auerrois potentiã actiuã terminari p maximũ qđ ſic: ⁊ paſſiuã per minimũ qđ ſic: ſed in digreſſione quid tenenduʒ ſit aperietur.

Digreſſio.

Relicta diſtinctiõe potentie actiue ⁊ paſſiue: ⁊ ꝙ potẽtia actiua terminat̃ maxĩo ꝙ ſic: aut minimo ꝙ nõ: ⁊ paſſiua maxĩo ꝙ nõ aut minimo ꝙ ſic: ⁊ ꝙ potentia actiua cauſans ſuos effectus cuʒ reſiſtentia: alia eſt portatiua: alia velocitatis curſatiua: alia eſt durationis potentia. Et paſſiua: alia eſt reſiſtitiua: alia nõ reſiſtitiua: alia ſenſitiua: alia intellectiua. De potẽtia portatiua dico prio: potentia portatiua ſimpliciter ſumpta abſqʒ limitatiõe aliqua per maximũ qđ ſic terminari non põt: hoc fundamẽto: talis potentia poteſt per horã ⁊ per miliare illud

pondus maximum portare ergo in medietate hore ⁊ milliaris maius ferre ſufficiebat. Ité talis potentia actiua in portando defatigatur: ergo ſi in fine temporis maximuz portauiſſet: illud in principio maximuz eſſe nó poterat: ⁊ talis potentia ſimpliciter ſumpta potius impotentia ꝙ̃ potentia dici debet: ⁊ reſpectu talis potentie aſſignaꝛ minimú quod non: cú quodlibet minus ⁊ non maius per tempus ⁊ ſpatiú indeterminata ferre poſſit talis potentia portatiua. Dico ſecúdo: potentia portatiua certo tempore: ſpatio: certaqꝫ defatigatione imutabilis facta per maximuz affirmatiue terminatur: ⁊ de iſtis potétijs portatiuis ſolet concedi iſta propoſitio: alique ſunt due potentie equales quaruz vna ſufficit per ſe portare A. per tépus: alia nó: captis potentijs equalibus in gradu: vna debilitabili: alia indebilitabili: poteſt. n. potentia vt. 4. indebilitabilis reſiſtere graui vt. 4. p tempus ne deſcendat: non aút potentia vt. 4. debilitabilis: in finita náqꝫ tarditate icipiet graue vt. 4. poſituz ſupra potentiaz vt. 4. debilitabilem deſcendere per vltimú quod nóí ſi ois exceſſus ſufficiat ad mouenduz. Contra creſcat grauitas. A. quod quidé fortes valet portare: quouſqꝫ nó ſufficiat fortes ferre. A. creſcat ⁊ potentia fortis: nó tamé ita velociter ſicut. A. ex dictis: in primo inſtáti in quo fortes erit inſufficiens portare. A. A. erit minimú ꝙ nó. Sz cótra: in illo inſtanti erit fortes fortior ꝙ̃ imediate añ: ⁊. A. in nulla proportione erit grauius ꝙ̃ imediate ante: ſz imediate añ fortes ſufficiebat ferre. A. ergo ⁊ in iſto inſtanti. Solutio eſt: nó colligit vltima conſequentia: qꝛ licet. A. in nulla proportione erit tunc grauius ꝙ̃ imediate ante: tunc tamen erit grauius in aliqua proportione ꝙ̃ imediate ante: ⁊ hec de potentia portatiua.

Rurſus de potentia actiua velocitatis cauſatiua dico primo: intelligétie orbes naturaliter mouentes maximaz efficiunt velocitatez ⁊ tarditatez: non enim: cum ſint imutabiles ⁊ non libere ſm peripateticos velocius ⁊ tardius mouere poſſunt: ⁊ vt reor iſti termini conuertuntur: maxima velocitas ⁊ minima tarditas: ⁊ maxima tarditas ⁊ minima velocitas: ⁊ infero corelarie non dari terminatam velocitatem ⁊ tarditatez quantum ad partes celi per accidens motas: partes náqꝫ celi quáto magis puncto velociſſime moto appropinquantur tanto velocius mouentur: ⁊ quáto polis: tanto tardius moueri dicuntur: ⁊ licet in infinituz velocius aliqua pars celi indeterminata moueatur alia certa ⁊ in infinitum aliqua pars tardius alia certa data: non eſt tñ poſſibile aliquaz determinataz partem celi in infinitum velocius aut tardius alijs certis aſſignatis moueri. Dico ſecundo: potétia mutabilis reſpectu certe ⁊ ſignate reſiſtentie maximaz ⁊ minimaz actionem in velocitate ⁊ tarditate producit: ⁊ ratio eſt: quia talis potentia vnam tantuz actionem cauſare poteſt: ergo illa maxima ⁊ minima in velocitate inuenietur ⁊ tarditate. Dico tertio: ſunt qui tenét ꝙ in remiſſione qualitatis ad non graduz ad qualitatem minimá que in momento deperdatur deuenire nó valeamꝰ: arbitrantes ꝙ in motu alterationis qualitas paſſi totaliter deponenda ante primuz non eſſe talis motus in infinitum remittatur: remittitur autem qualitas paſſi in infinitum: cum ad dupluz: quadruplum ⁊ ſic in infinitum ante tale primum non eſſe remittatur: ⁊ ab illis propoſitio ſic declaratur: ſi hec qualitas minima in inſtanti ante primú non eſſe alterationis deperdi poſſet: imediate poſt illud talis qualitas nó eſſet: remitti tamen diceretur: quo nihil eſt abſurdius: ſi in inſtanti quod eſt primum quod non alterationis deperdatur talis minima qualitas: concludetur dari vltimum rei permanentis ſubſtantialis ⁊ accidentalis: ⁊ propterea voluerunt velocitatem alterationis conſequentem diminutionem reſiſtentie in infinitum creſcere ante primuz non eſſe alterationis cum quo tamen ſtat ꝙ nunꝙ̃ inuenitur reſiſtentia pro aliquo tempore ſeu momento in infinitum actu diminuta. Uerum quia teneo in ſubſtantijs homogeneis ⁊ etherogeneis inueniri maximú ⁊ minimú affirmatiue ſm naturaz diſpoſita: arbitror quoqꝫ dari maximá ⁊ minimá qualitaté ⁊ quátitaté nó abſolute ſed in reſpectu ad ſubiectuz vel formaz: iccirco dico ꝙ ſi ſit aqua ſúme frigida cui ſit applicata virtus pductiua caloris: generatione ſm quid inducetur minima caliditas: itaqꝫ imediate poſt id inſtans in quo erit calidú approximatú frigido erit remiſſa frigiditas ſed non imediate poſt hoc erit introducta caliditas: at primú inſtans deſitionis vnius gradus frigiditatis erit primuz inſtans inductionis vnius gradus caliditatis: reſiduuz deinde caliditatis intendetur per partem poſt partem in infinitum: ⁊ continuato motu deueniendúz eſt ad minimá frigiditaté: que per deperditioné ſubito deſtrueꝛ: cum minus minimo exiſtere non poſſit: ⁊ primú quod non deſitionis alterationis erit primú quod non deſitionis minime frigiditatis.

De potentia actiua durationis: dico primo: materia in potentia ⁊ contrarietas in formis cauſa eſt interitus reruz naturalium vſis: mixtum vniforme ab intrinſeco corrumpitur ꝓpter elementa deſiderátia reduci ad qualitates ⁊ loca propria. Et difformitas mixti difformis. Defectus reſtaurationis humidi in quátitate: qualitate: impotétia refrigerandi calidúz naturale ꝓpter duritié ⁊ ſiccitaté inſtrumentorú debentium ipm refrigidare cauſa eſt iteritus mixti difformis. Dico ſecundo: ad hoc vt viuens ſit diuturne vite hec requiruntur: humidum non facile exiccabile a calore naturali: non pauce quantitatis: non aqueum: ſed aereú ⁊ pingue: quia ſi eſſet aqueum citto infrigidaretur. Debitus calor ꝓportionatus humido: regio temperata: illud itaqꝫ lógioris vite erit: quod erit optime temperatum téperamento faciente ad longitudinez vite. Dico tertio: datur minimuz tempus per qd homo non poteſt durare: ⁊ dicitur maximú tempus in quo homo pót durare: cum ſit excluſiue pris non eé rei clauſum. Et ró eſt: qꝛ ſi ſz curſuz nature daretur hó téperatiſſimus qui ſemp optimis cibarijs ⁊ medio vtereꝛ cóuenientiſſimo tépus inter primú ſui eé ⁊ primú ſui non eſſe exiſteret minimú tépus per qd hó nó poſſet durare: p illud náqꝫ nó poſſet: ſed per quodlibet minus. Et a Modernis docte inferꝛ hác cóſequétiá non valere: celú durabit per tépus infinitú ergo celú habet potentiá durádi per tépus infinitú: hec de potentijs actiuis cauſantibus effectus ſuos cú reſiſtentia: quia potentie actiue ⁊ paſſiue abſqꝫ reſiſtentia actioné cauſantes ⁊ patientes ſemp affirmatiue terminantur: datur náqꝫ maximuz lumen pductuz a ſole: non eſt eniz lumen actus fluxibilis de iperfecto ad perfectú: etiaz ſi intendaꝛ ⁊ remittatur. Ex his omnibus infero corolarie primo: non datur

exceſſus

exceſſus terminatus potentie ſupra reſiſtentiaʒ ſm queʒ potentia quelibʒ agere poſſit in qualibʒ reſiſtē tiam: ſed bene daſ exceſſus terminatus ſm quem terminata potentia in ſignataʒ paſſiʒ reſiſtentiā agat. Secundo: non datur maxima proportio maioris inequalitatis ſm quam poſſit fieri actio: qꝛ ſm maiorē ſemper poteſt cauſari: ſed datur minima proportio maioris inequalitatis ſm quam quidem certa potē tia in certam agat reſiſtentiam: ſignataqꝫ potentia a ſignata reſiſtentia patiatur: ⁊ ita omnis exceſſus ſufficit ad actionem cauſandam reſpectu potentie ſimpliciter ⁊ ſine limitatione ſumpte: reſpectu tamē determinate potentie ⁊ reſiſtentie requiritur determinatus exceſſus: ⁊ vt paucis hanc rem cōplectar: ad actionem quāuis cauſandam preexigitur exceſſus: nullus tamē determinatus exceſſus neceſſarius eſt ad actionem.

De potentijs paſſiuis tractādo: dico primo: potentia paſſiua agenti poſitiue reſiſtens terminatur maximo quod non: ⁊ dicitur potius impotentia q̄ potētia: ⁊ potētia actiua equalis paſſiue eſt maxima a qua non poteſt pati potentia paſſiua. Potentia autem paſſiua limitata certa medij diſpoſitione ⁊ agentis appropinquatione terminatur affirmatiue per minimam potentiam a qua poteſt pati: datur enim minima potentia actiua a qua quidem paſſiua poteſt pati: certo gradu velocitatis ⁊ certa medij diſpoſitione: ⁊ agētis appropinquatione. Dico ſecundo: materia forme educte receptiua non terminatur aliquo termino: cuʒ ſit receptiua omnium formarum ſublunarium ſm eē reale: datur tamen maxima dimenſio que eſt ipſi⁹ ignis quam poteſt materia ſuſcipere: ⁊ minima que eſt terre: in mixtis maxime ⁊ minima dimenſio quam poſſit habere materia eſt mihi incognita. Dico tertio: primus orbis ⁊ maximo ⁊ minimo terminatur. Planete vero minimo tantum: ⁊ ratio eſt: primum orbē perficit tantuʒ prima intelligentia: planetas plures intelligentie nobilitant: vna tamen tantuʒ ſm eſſe reale: inferior eniʒ intelligentia ſine ſuperiorib⁹ nō informat: ſed bene ſuperior abſqꝫ inferiori. Amplius intellectus humanus nullo modo terminatur: cum ſit omniuʒ intelligibiliuʒ capax: verūtamen inuenitur perfectiſſimuʒ quod poſſit intellectus recipere: ⁊ eſt prima intelligentia: imperfectiſſimum: ⁊ eſt forma elementi: materie enim prime repugnat ſuſcipi in intellectu: cū ſit pura potentia. Dico quarto: nihil videtur quod appareat indiuiſibile: ſiue videatur per ſe per intentionem ſibi appropriataʒ: ſiue per accidens ⁊ indiſtincte: vt ſentiuntur partes ſenſibilis: que ſunt ſenſibiles etiam ſi non poſſent ſentiri: ⁊ ſi aliquis viſus poſſet per ſe pati ab aliquo ⁊ a ſubduplo ⁊ ſubquadruplo ⁊ ita deinceps: ille viſus eſſet infiniti vigoris: quia in infinitum minorato viſibili in infinitum maioratur viſus debens illud videre: in de ſenſu ⁊ ſenſato: non efficitur tamen viſus infinite perfectionis ſi patiatur ab aliquo partialiter ⁊ indiſtincte ⁊ a ſubduplo ⁊ ſubquadruplo ⁊ ſic in infinitū: infinite.n. parua eſt certa albedo viſu ſenſata in toto: non tamen infinite parua albedo ſeorſuʒ exiſtens vt non in toto videri poteſt: vnde concedunt maximū viſibile qđ nō poteſt per ſe videri: quia hoc nō poteſt per ſe videri: nec aliquod ſibi equale vel minus ſub tanta quantitate p̄ciſe ſub qua eſt: ſed quodlibet maius vel cuilibet maiori aliquod equale. Datur tamen minimuʒ viſibile quod poteſt per ſe videri a determinato viſu: certa intenſione: certo ſpatio: certa ſignataqꝫ diſtantia. Amplius reperitur maxima diſtantia per quā ignis pōt agere in paſſum: ⁊ eſt minima vltra quaʒ nō pōt fieri actio: ⁊ inuenitur maxima diſtantia per quam viſibile agit in viſum: ⁊ eſt minima vltra quaʒ non poteſt viſibile agere in viſum propter diſtantie magnitudinē: quia inter omnes diſtantias vltra quas non poteſt propter diſtantiaruʒ magnitudineʒ: hec eſt minima: ſed propter ſpatij exiguitateʒ comperta eſt maxima diſtantia vltra quaʒ viſibile non poteſt agere in viſuʒ: hec de potentijs.

Opinio cōmunis.

Contentio eſt non deſpicienda inter expoſitores. Doctores de via cōmuni tenentes has propoſitiones. A proportiōe equalitatis non fit actio: neqꝫ minoris inequalitatis: ſed a qualibet proportione maioris inequalitatis bene nata eſt cauſari actio: proponunt has propoſitiōes. Prima eſt: cuiuſlibet hominis potentia portatiua tā propinqua q̄ remota terminatur per minimū quod non: vnde maximuʒ quod ſic ⁊ minimuʒ quod non reſpiciunt potentiam actiuam. Secunda propoſitio eſt: potētia paſſiua abſolute ſumpta terminatur per maximuʒ quod non: vnde minimum qđ ſic: ⁊ maximuʒ quod nō: potentiaʒ reſpiciunt paſſiuaʒ. Tertia propoſitio eſt: licet detur maximū viſibile quod non poſſit per ſe videri: datur tamen minimū viſibile qđ poteſt per ſe videri a determinato viſu: certa intenſione: certo ſpatio ⁊ ſignata diſtantia. Quarta ppoſitio ē: datur maxima velocitas qua hoc mobile pōt moueri per medium tante vel tante reſiſtentie: ⁊ maximuʒ ſpatium per quod hoc mobile poteſt moueri in hoc tempore ⁊ cuʒ tanta reſiſtentia ⁊ ſi omnis exceſſus ſufficiat ad mouendum propoſitionib⁹ inductis erit penitus cōſentiendu3.

Alia opinio.

Sunt qui arbitrantur hanc propoſitioneʒ eſſe falſam: omnis exceſſus ſufficit ad mouēdum: nam quēadmodum entia naturalia ſunt maximo ⁊ minimo affirmatiue determinata: ita daſ minimus exceſſus ⁊ minima proportio ſufficiens ad motum: ⁊ minima tarditas motus: non poteſt nāqꝫ motus tardari in infinitū in ipſis mobilibus per ſe: quod dicitur propter partes rote propinquas centro: ⁊ partes celi propinquas polis. Ego autē puto hanc propoſitioneʒ eſſe veram: omnis exceſſus ſufficit ad actioneʒ cauſandaʒ reſpectu potentie ſimpliciter ⁊ ſine limitatione ſumpte: reſpectu tamē determinate potentie ⁊ reſiſtentie p̄exigitur determinatus exceſſus: his fundamentis. Quilibet exceſſus quantūcunqꝫ modicus idoneus eſt pro continuatōe motus ergo ⁊ pro inceptiōe motus: ſi enim nō quis exceſſus ſufficiat ad inchoandum ſed ad cōtinuāduʒ motum: hoc eſt: quia difficilius eſt inchoare q̄ continuare: vel igiſ eſt infinite difficilius vel finite: ſi finite ergo in aliqua propoitione: ſit igitur ꝙ in duplo ſit difficilius inchoare motuʒ q̄ continuare: ⁊ ſit. A. exceſſus non ſufficiens pro motu incipiendo. A. eſt exceſſus diuiſibilis ergo medietas. A. eſt idonea ad continuandum motum: ⁊ cum in duplo difficilius ſit inchoare motum q̄ continuare ergo. A. quod eſt

duplum ad ſuā medietatem erit ſufficiens pro ince/
ptione motus: ⁊ ſimiliter procedatur qualibet pro/
portione aſſignata. Item niſi quilibet exceſſus ſuffi
ceret ad mouenduꝫ: non eſſet verū ꝙ ſi totus motor
in aliquo tempore per aliquod ſpatiuꝫ certa veloci/
tate moueat totuꝫ mobile: medietas motoris ꝑ ideꝫ
ſpatium in eodem tempore ⁊ equali velocitate mo/
ueat medietateꝫ mobilis: ſit. A. exceſſus nō ſufficiēs
pro inceptione motus: ſit. B. exceſſus idoneus pro
motu inchoando duplus ad. A. cū exceſſus. B. ſuf/
ficiat pro motu certe velocitatis inchoādo ſupra cer/
tum datum mobile ergo medietas. B. ſufficiet pro
incipiendo motu ſupra medietatē dati mobilis pari
velocitate: at medietas. B. eſt equalis. A. ergo. A. ē
exceſſus ſufficiens pro inchoatiōe motus. Amplius
ex ꝓportione. C. ad. D. ꝓuenit motus aliquāte ve/
locitatis ergo ex ſubdupla ꝓportione ad ꝓportionē
C. ad. D. ꝓueniet motus ſubduple velocitatis: his
rōnibus que ſunt doctoꝝ de via cōmuni teneo oēm
exceſſuꝫ ſufficere ad mouēduꝫ reſpectu potentie ſim
pliciter ⁊ ſine limitatiōe ſumpte. Unde lꝫ debeꝫ mini
ma nāliа: nō tñ datur minimus motus ⁊ minima tar
ditas motus: nam ⁊ tēpus ⁊ motus ſunt cōtinua di
uiſibilia in infinitū: ⁊ vt paucis cōceptū meuꝫ abſol
uam: qꝛ feſtino ad alia. Sit aqua ſumme frigida ⁊ hu
mida: cui caliduꝫ ſit ꝓximū eam calefaciēs: non aſſi
gnabitur pria pars frigiditatis ſublata: quacūqꝫ. n.
frigiditate ablata: pri⁹ medietas ⁊ medietas medie
tatis auferebaꝫ: nūc nō eſt ablata aliqua pars frigi
ditatis: ⁊ imediate poſt hoc erit ſublata aliqua pars
frigiditatis ergo frigiditas deſinit eſſe per primū ꝙ
nō: ergo ſi nūc frigiditas reſiſtat vt. 8. imediate poſt
hoc reſiſtet minus ꝙ̄ vt. 8. ⁊ erit minor reſiſtentia in
aliqua ꝓportiōe: in nulla tñ certa ⁊ determiata ꝓpor
tione erit minor: ⁊ ita illa frigiditas remitteꝫ ſucceſſi
ue per partē poſt partē in īfinitū vſqꝫ ad vltimū gra
duꝫ frigiditatis q in momēto deperdeꝫ: cū pars illi⁹
gradus ꝑ ſe exiſtere nō poſſit: ergo nō dabiꝫ minim⁹
motus: ſꝫ depditio momētanea. Uel minimū lꝫ dep
datur in inſtanti quātuꝫ ad eſſe nāliter diſpoſitū nō
tñ quātuꝫ ad eē ꝓternāliter diſpoſitū: daꝫ. n. vltimū
diſpōnis nālis: ⁊ primū ꝙ non diſpōnis ꝓternatura
lis. At caliditas induceꝫ ꝑ primū ꝙ ſic quātuꝫ ad mi
nimū illius qđ poſſit ꝑ ſe exiſtere: intendetur poſtea
ſucceſſiue ꝑ partē poſt partē in infinituꝫ: ecce igiꝫ ꝙ
ꝯceſſis minimis fateor dari ſubitas ⁊ momētaneas
inductiōes formarū: necnō ⁊ deperditiōes: nequaꝙ̄
tñ cōcedenduꝫ eſt dari minimū motū ⁊ minimā mo
tus tarditatē: hec de digreſſione pro opportunitate
loci ⁊ temporis dicta ſufficiant.

Sniа Text⁹ Cōmenti. 118. Ariſtoteles incipit
ꝓbare cōuertibilitatē inter gnābile ⁊ cor
ruptibile: ⁊ ꝓpterea ſi celuꝫ ñ erit gnābile: nō exiſtet
vtiqꝫ ⁊ corruptibile: ⁊ prio poniꝫ hec ꝓpoſitio. Si
qd poſſibile ē eſſe ⁊ nō eſſe: hꝫ tēpus determinatum
ad eē ⁊ ad nō eē. i. de quocūqꝫ eſt verū dicere: ꝙ eſt
poſſibile eſſe ⁊ nō eē eſt veꝝ dicere ꝙ hꝫ tēpus deter
minatuꝫ ⁊ ad eſſe ⁊ ad nō eſſe: vt canis pōt qdem ali
quo tpe eſſe: ⁊ altero nō eſſe: ⁊ tēpus qđ victurus
eſt canis determinatū ē: tēpus ēt qđ ꝓcedit gnātiōeꝫ
⁊ corruptionē ſequiꝫ determinatū ē: plus tñ tpis ha
bēt res naturales determinatū ad nō eſſe ꝙ̄ ad eſſe:
qꝛ multū habēt potētie ⁊ parū actus. Et ne hoc itel
ligeretur tm̄ de eſſe ſubſtātiali: ſubiungit id verum
eſſe ſm quodcūqꝫ predicamentū: ſi quid nāqꝫ poteſt
eſſe bicubitum per augmentationē: ⁊ non bicubituꝫ
alio tēpore: tēpus eius quo ſit bicubitū natura con/
ſtitutum eſt: ⁊ quo etiā non ſit bicubitum. Similiter
ſi quid poteſt eſſe calidū ⁊ non calidū: vtrunqꝫ tem/
pus natura ordinatum eſt: ⁊ ſi quid poteſt moueri ſꝫ
locum ⁊ non moueri: determinatū eſt tempus quo
moueatur ⁊ quo non moueatur: vnde ſi neutrū tem
pus eſſet determinatū: quo res naturalis poſſet eſſe
⁊ non eſſe: ergo toto tempore infinito res naturalis
haberet potentiam vt ſit: ⁊ eodeꝫ tēpore infinito po
tentiam vt non ſit: aut ſaltem altero tempore infini/
to haberet potentiam vt non ſit: ergo ideꝫ haberet
potentiam vt ſit ⁊ non ſit eodē tempore infinito: aut
vt ſit vno tempore infinito: ⁊ non ſit altero tempore
infinito ergo plura exiſterent infinita: quod eſt im/
poſſibile.

Auerrois dicit primo: Entia per potentiā
que eſt in eis ad generationeꝫ ge
nerantur: ⁊ per potentiaꝫ que eſt in eis ad eſſe ſunt:
⁊ corrumpuntur per defectum iſtius potentie: ⁊ hec
eſt cauſa quod dicitur. 8. phyſicoruꝫ. 4. omne quod
eſt poſtꝙ̄ non fuit: neceſſe eſt ipſum fuiſſe ante ī po
tentia: ⁊ omne quod mouetur poſtꝙ̄ non mouebaꝫ
neceſſe eſt vt ante eſſet poſſibile vt moueret: ⁊ pro/
pterea quēadmodum eſſe ⁊ non eſſe ſunt actus op/
poſiti ita ⁊ potentie ad eſſe ⁊ non eſſe: que eidē non
poterunt ineſſe ſimul ſꝫ idem tempus ergo inter eē
rei naturalis ⁊ non eſſe eiuſdē neceſſarium eſt cade/
re tempus determinatuꝫ quod ſit diſtinguēs eſſe ei⁹
ab eius interitu q terminaꝫ ad nō eſſe ipſi⁹: quotiēſ/
cūqꝫ. n. eidē exiſtēti ſm actū attribuiꝫ potētia ad eē
⁊ potētia ad nō eē: oꝑꝫ tales potētias hēre ſucceſſio
nem in eo: ⁊ opus eſt vt inueniaꝫ tempus diſtiguēs
inter ipſas.

Item ait: diximus ipm hēre potētiam ad eē cē/
tum ānoꝝ ⁊ non habere eſſe pluſꝙ̄ cen
tū ānoꝝ: ⁊ ſimiliter de qualitate ⁊ quantitate ⁊ alijs
predicamentis: cuꝫ attribuimus eis potētiā ſcilicet
ꝙ terminam⁹ omnes has potentias ex vltimis ſuo/
rum actionū in tempore ſcilicet ex vltimo tēpore in
quo poſſibile eſt vt iſtud remaneat ens: corrupiōeꝫ
aūt terminamus ex primo tempore in quo poſſibile
eſt generari: cū hoc generari in hoc ſit hoc corrum/
pi. Senſus eſt: tanta eſt repugnātia inter potentias
ad eſſe ⁊ non eſſe: quāta eſt inter eſſe ⁊ nō eē ergo i/
poſſibile eſt potētias ad eſſe ⁊ nō eſſe ineſſe eidē exi/
ſtenti in actu ſm idē tēpus ergo neceſſariū eſt tēpus
determinatum cadere inter eſſe ipſius ⁊ non eē eiuſ
dem: aliter oppoſita ineſſent eidē ſm idē tēpus. Ue
rum quia idem erat primū non eſſe forme corrum/
pende ⁊ primū eſſe forme inducēde dicit Auerrois:
terminamus corruptionē ex primo tempore in quo
poſſibile ē corrūpi: ⁊ potētiā generādi ex prio tpe ī
quo poſſibile eſt generari: cuꝫ hoc generari in hoc
ſit hoc corrumpi.

Iterum ait: ſi igitur aliquis finxerit potētiā
eſſe non terminatā in aliquo tempo
re ſcilicet non habere principiū neqꝫ fineꝫ erit vtra/
qꝫ potentia que eſt ad aliquid ⁊ ad ſuum oppoſitum
infinita. Senſus eſt: ſi alicui rei cōcederetur virtus
ad eſſe ⁊ non eſſe: itaqꝫ vnum ⁊ continuum foret tē/
pus vtriuſqꝫ potentie: ſic ꝙ nō compararētur ad di/
uerſa tempora diſtincta per intermediū tempus in/
tercidens etiaꝫ inter ipſas. i. ꝙ nec paruum nec ma/
gnum tempus inueniatur ſecernens tempus vnius
ab alterius

ab alterius tempore: ⁊ tunc oppoſita ineſſent eidez ſimul in eodē tpe: qđ conſtat eē īpoſſibile: ergo notat aliqđ reſpectu determinati tēporis: ſimiliter ⁊ poſſibile non eſſe.

Pro vltimata huius rei declaratione induco quaſdā ꝓpoſitiōes approbatas a doctoribus de via cōi. Prima eſt: nō lz aſſignare minimum tēpus per qđ res naturalis durare poſſit, nā p qđcūqꝫ tēpus pōt res durare: pōt ⁊ per minus illo durare. Secūda ꝓpoſitio eſt: non daꝫ maximū tempus per quod res naturalis durare valeat: nam ſi ſic: daretur vtiqꝫ vltimū inſtans rei permanentis in via deſitionis: quia ſi per iſtud tempus poteſt durare: ergo ⁊ per inſtans: ſi eiꝫ ſortes nūc eſt ergo ⁊ imediate poſt hoc erit. Tertia ꝓpoſitio eſt: non inuenitꝫ maximū tēpus per quod res naturalis non poſſit durare: nā quocūqꝫ tempore dato per quod res naturalis non poteſt durare reperitur maius tempus per quod quidē nō pōt durare: ergo īter tempora per que res nālis nō pōt durare nullū datꝫ maximū tēpus per qđ nō poſſit durare. Quarta ꝓpoſitio eſt: datꝫ minimuꝫ tēpus per qđ hō nō pōt durare: ⁊ ē tēpus inter primū eſſe ⁊ primū nō eſſe rei naturalis: ⁊ cōuertunꝫ iſte due ꝓpoſitiones: datꝫ maximū tempus in quo res pōt durare: ⁊ minimū tempus per quod res naturalis nō poteſt durare.

Sentētia. 119. aliquid eſſe verū: falſum: poſſibile ⁊ impoſſibile ītelligiꝫ ⁊ ex ſuppoſitione ⁊ ſimplr: aliquid eſt verum ex ſuppoſitione: quod tñ eſt falſum ⁊ impoſſibile ſimpliciter: ſimiliter aliquid eſt falſum ex ſuppoſitiōe quod tamen ſimpliciter ⁊ nulla ſuppoſitiōe facta verum eſt ⁊ neceſſariū. Ergo cū impoſſibile ⁊ falſum non oīo idem ſint: neqꝫ poſſibile ⁊ verum non erit ideꝫ ſupponere falſum ⁊ ſupponere impoſſibile: verū ⁊ poſſibile: ſuppoſito nāqꝫ impoſſibili colligitur impoſſibile: at ſuppoſito falſo poſſibili nunqꝫ ſequiꝫ impoſſibile: ſimiliter ad ſupponere poſſibile aliquid ſeqtur quod non ſequitur ad ſupponere verum: nam ſuppoſito poſſibili bene ſequitur falſum: ſuppoſito autem vero nunqꝫ deducitur falſum: cum ex vero non ſequatur falſum. Et ideo idem ſimul habet potentiaꝫ ad oppoſita ſucceſſiue habenda: nihil tamē habet potentiam vt oppoſita ſimul habeat: ⁊ ad ſecludendum ſophyſticas inſtantias: illa particula ſimul debet determinare verbum: habet potentiam: ⁊ non accuſatiuum oppoſita: vt ipſe ſedens habeo nunc potentiā vt ſedeā vno tēpore: ⁊ non ſedeā alio tempore: non tamen habeo potentiaꝫ vt ſedeam ſimul ⁊ nō ſedeā: cū tūc due ꝯdictorie eēnt ſimul vere.

Auerrois primo dicit: cū declarauit ꝙ contingit dicenti ꝙ in aliquo qđ eſt ens p tempus infinitū eſt potētia ad nō eſſe: vt due potētie inſimul ſint infinite: ⁊ qꝛ tēpus actionis vnius potētie non ſit aliud a tempe ſecunde potētie. Senſus eſt: ſi erit potentia non terminata in aliquo tempore non habens principiū ⁊ finē erit vtraqꝫ potentia que eſt ad aliquid ⁊ ad ſuum oppoſitum infinita: qđ cōſtat eſſe impoſſibile.

Item ait. Dedit exemplum de poſſibili vt triangulum eſſe iſochellem: qđ ē poſſibile eſſe: ⁊ id laborant geometre declarare quomodo poſſit inueniri. Senſus eſt: poſſibile quidem eſt ſicut triangulum eſſe iſochellem: poteſt enīz triāgulus eē iſochelles ⁊ poteſt nō eē iſochelles: pp qđ laborat vir geometricus ad declarandū iſochellem ſub ratione trianguli.

Iterum ait: ergo nō inueniēt in eo due potentie inſimul: qꝛ ſic inuenirentur in eo due actiones inſimul in eodem tempore: ⁊ voluit oſtendere per hoc ꝙ ſic eſt de potentia ad oppoſituꝫ ſicut de ipſis oppoſitis ſcilꝫ qꝛ duo oppoſita nō congregantur inſimul: ſic ⁊ earuꝫ potentie nō ſimul congregantur in eadeꝫ materia. Senſus eſt: impoſſibile eſt idem ſubiectū eſſe in potentia ſimul ad oppoſita. 3. phyſicoꝝ. 10. potentie cōtrarioꝝ ſunt cōtrarie. Cōtra. 4. methaphyſice. 20. neceſſariū eſt cōtraria inueniri in eodem potentia nō actu: ⁊. 9. methaphyſice. 17. oīs potentia eſt ſimul cōtradictionis. Diſtinctio de potentia radicali ⁊ abſoluta materie ⁊ reſpectiua ſoluit: fateor. n. idē ſubiectū cōtrariorum eſſe in potentia indeterminata ad oppoſita: quia nulluꝫ illoꝝ ſibi determinat: nullum tamen eſt ſubiectuꝫ in potētia reſpectiua ad oppoſita imediata circa ipſuꝫ: quia non reſpicit ſubiectuꝫ formaꝫ qua non caret: ſed reſpicit id oppoſituꝫ quo non actuatur. Rurſus dubitatur: quia. 9. methaphyſice. 10. ⁊. 18. ponitur differentia inter potentias rationales que ſunt ſimul in potentia ad oppoſita contradictoria: ⁊ irrationales que non poſſunt non agere actiuo ⁊ paſſiuo approximatis. Solutio eſt: poteſt eſſe ꝙ aliquid ſit ſimul in potentia actiua contradictorioꝝ: voluntas nāqꝫ humana equaliter reſpicit duo oppoſita non exiens tñ in actu ſine determinante. 2. phyſicoꝝ. 48. nulluꝫ eſt tamen ſubiectuꝫ in potentia paſſiua ſimul ad oppoſita: ſicut nec ſubiectuꝫ poteſt recipere ſimul oppoſita: ita non poteſt agens ſimul agere oppoſita: quia ſi actiuū actu agit: potentia eſt nō agens: ſi agit actiōe a qua poſſit deſiſtere: ſi non agit: potentia eſt agens: quare concludo potentiaꝫ vnius contrarij compati actuꝫ alterius contrarij: non tamen potentiam: ⁊ vt clare diſtincteqꝫ hoc intelligātur inducantur iſte ꝓpoſitiones: eadem eſt materia contrarioꝝ ſm ſubſtātiaꝫ alia tñ ſm eē: ꝓprio de gnātiōe. 22. 10. methaphyſice.. 14. 12. methaphyſice. 11. Subiectū eſt ſimul eſt in potētia ad ꝯtraria mediata: ſucceſſiue ad cōtraria īmediata. Iterum: non omnes potentie ſimul in aliquo ſubiecto inuente: ad actum ſimul trahi poſſunt: vt conſtat de potentijs ad contraria mediata: vnde ex ſimultate potentiaruꝫ non licet concludere cōpoſſibilitatem actuū ſimul: actibus earuꝫ longiſſime diſcrepantibus ⁊ aduerſantibus.

Sententia. 120. nullum perpetuū a parte poſt pōt non eſſe: quia ſi aliqđ eſt perpetuū: poteſt ſemp eē: ⁊ ſi perpetuū pōt aliqñ non eē ergo potens ſemp eē pōt aliqñ non eē: ⁊ ita idē ſimul erit in potētia ad oppoſita imediata ꝗ idē erit tempus exitus duaꝝ potentiaꝝ in actu: quare ſi perpetuū poteſt nō eē: ponatur ꝙ perpetuū non ſit: tunc idem ſimul eſt ⁊ non eſt: ſed hoc eſt impoſſibile ergo impoſſibile eſt perpetuū poſſe non eē: at ſi quis huic rationi obuiaret dicendo perpetuū poſſe nō eē: ⁊ talem propoſitioneꝫ non deberi poni ineſſe: tuꝫ qꝛ eſt de ſenſu diuiſo: tum qꝛ repugnat conceſſo ꝙ ſcilꝫ perpetuū erit ſemp. Solutio eſt: dico primo Ariſtotelez primo elenchoruꝫ diſtinxiſſe omnes tales ꝓpoſitiones. Dico ſecūdo ꝓpoſitiones diuiſas poni ineē non in ꝓprijs terminis: ſed poſito ꝓnomine demōſtratiuo pro ſubiecto: ⁊ hoc ſufficit in ꝓpoſito: quia ponatur hec: hoc non poteſt nō eē demōſtrata re que

poteſt ſemp durare. Dico tertio: ꝙ repugnātia termīnoꝝ de eodē nō tollit quin ad minus ſucceſſiue ⁊ in diuerſis tēporibus ꝯcedi poſſit vtraqꝫ pars repugnans: ſed in ꝓpoſito id fieri nō pōt: qꝛ quicunqꝫ cōceſſeris hanc ꝓpoſitionē: hoc nō eſt: ſtatim ſequit̄ ꝙ nunꝗ̄ hoc fuit: nec vnꝗ̄ erit eternū: nedum ꝙ hoc nō ſit ꝑpetuū: ⁊ cā eſt: qꝛ illi qđ eſt vel pōt eſſe perpetuū repugnat nedū nō eē ſed poſſe nō eſſe: ⁊ ꝓpterea illa: hoc nō eſt: demonſtrato eo de quo verificari pōt ly eternum eſt impoſſibilis: ergo iſta ꝓpoſitio erit vera: omne ſempiternum eſt incorruptibile.

Auerrois primo dicit: cū declarauit ꝙ potentie que inueniunt̄ in eadē re ad eē ⁊ nō eē ſunt finitoꝝ tēpoꝝ ⁊ diuerſe: ⁊ rō ē: oē id qđ hꝫ potentiā ad eē ⁊ ad nō eē hꝫ iſtas potentias ſm̄ finitum tēpus: qꝛ aliter nō diſtingueret̄ tempus vnius potētie a tēpore alterius: ⁊ tēpus vnius actꝰ nō diſtingueret̄ a tēpore alterius actus: ſi ergo inuenirent̄ in aliquo potētie ad oppoſitas res nō terminatoꝝ tēpoꝝ: ſed tēpus cuiuſlibet potētie ſit infinitum: cōtingit vt ille potētie agant ſuas actōes in eodem tempore inſimul: non ꝙ vnum eorum agat in tempore aliquo in quo tempore non aget ſecunda.

Item ait: ſi aliqs finxerit aliqd eternū hīe potentiā ad corruptionē: finget ꝙ aliqd habebit potētias ad res oppoſitas in tpe infinito: potētia. n. ad eē ⁊ nō eē inuenit̄ in eo ꝑ tēpus infinitū: ⁊ ꝗ finxerit ꝙ in eodē īuenient̄ potētie ad res oppoſitas in tpe infinito: ponet ꝙ illud nō facit illas actiones oppoſitas in tēporibꝰ diuerſis: ſed in eodē tpe inſimul: qđ eſt impoſſibile ſcilꝫ actōes ꝯrias in actu exire. Senſus ē: ſequelle iſte colligūt: eternū hꝫ potentiā ad corruptōeȝ: ergo potētie ad res oppoſitas inueniunt̄ in eodē ſimul: ergo actus pugnātes adinuicē illis potētijs correſpōdētes exiſtēt ſimul in eodem: ergo ſi in eterno eēt potētia ad corruptōem eēt tēpus actōis potētie cū tpe ſui eē idē: ergo eternū nō ē poſſibile vt corrūpat̄. Eſt quoqꝫ impoſſibile vt aliqd ſit eternū poſtꝗ̄ generabat̄: qm̄ ſi fuerit non ens in actu in aliquo tpe: erit nō ens in potētia cum fuerit ens actu: neceſſario igit̄ erit in eo potentia vt nō ſit: ⁊ qꝛ in futurū inuenit̄ eternū habebit potētiā vt nō ſit ꝑ tēpus infinitū: ⁊ vt ſit inſimul: ⁊ ſequit̄ impoſſibile predictum.

Iterum ait: ⁊ nō debet aliquis dicere: cū fuerit ens in actu nō habebit potentiā ad non eē: qm̄ dices: qꝛ qđ caret potentia ad aliquid impoſſibile eſt oīo vt ſit in eo: ſi igitur caret aliquid potentia ad nō eē: impoſſibile eſt vt aliquo tempore ſit nō ens: ſed iam poſitum eſt poſſibile vt in aliquo tempore ſit nō ens: qđ ergo impoſſibile eſt nō eē poſſibile eſt nō eē: ergo concludendū eſt nō eē poſſibile vt aliqd ſit eternū poſtꝗ̄ generabatur.

Digreſſio Auerrois.

Debes ſcire. Tota hec digreſſio ſtat in h. Quia antiqui crediderūt potentiam ad non eſſe infinitam in futuro: ſicut ⁊ potētiam ad eſſe viderunt infinitam in preterito: ideirco Auerrois voluit oſtendere potentiam ad corruptionem nullam eſſe infinitam: potentiam autem ad generationē accidentalem docet eē infinitam: eſſentialem finitā: vnde duplex eſt potētia materie: abſoluta ⁊ reſpectiua: ⁊ reſpectiua alia eſt accidentalis: alia eſſentialis. Accidētalis ē eterna a ꝑte añ: ⁊ deſinit eē a parte poſt: ⁊ fundatur in priuatione ⁊ terminat̄ ad formam generandam ⁊ multiplicatur ad numerationem formarum inducendarum: neqꝫ inconuenit reſpectus rationis ⁊ infinitos eē ⁊ eternos tantum a parte ante. Potentia eſſentialis eſt noua ex vtraqꝫ parte: ⁊ fundatur in materia diſpoſita: ⁊ hanc potentiam neceſſarium eſt reduci ad actum: cum incipiat eſſe in materia in tempore interminato ante primū eſſe forme inducende nullo alio inſtanti clauſo: ita ꝙ quando eſt verum dicere: hec materia non eſt ſub A. forma ſed neceſſario eſt futura ſub. A. forma: tūc potentia reſpectiua eſſentialis incipit eſſe in materia: ⁊ exiſtit noua ex vtraqꝫ parte: ⁊ quia neceſſe eſt vnumquodqꝫ corruptibile deſinere eſſe ⁊ corrumpi in contrarium determinatum. Ideo non poteſt potentia ad corruptionem accidentalis ⁊ eſſentialis inueniri infinita: quinimmo exiſtimandum eſt hanc propoſitionem eſſe falſam: datur potentia infinita accidentalis ad corruptionem: quia potentia accidentalis non neceſſario reducitur ad actum: ſed omnis potentia ad interitum opus eſt: vt ad actum reducatur: potentia autem ad generationē accidentalis eſt infinita a parte ante: eſſentialis eſt noua ex vtraqꝫ parte. ¶ Series autem verborum Auerrois talis exiſtit: debes ſcire ꝙ potentia ad aliquid eſſe non eſt infinita in preterito tempore cum fuit accepta in ſubiecto propinquo generationi ſcilicet finita in duobus extremis: id eſt potentia eſſentialis ad generationem ⁊ ordinata non eſt infinita: at ſi potentia ad aliquid fuerit accepta in prima materia tunc eterna fuit in preterito: ſed tamen iſta potentia que ſemper fuit in prima materia eſt indiuidui entis per accidens vel accidentis: id eſt talis potentia eſt potentia reſpectiua accidentalis infinita ⁊ eterna a parte ante: que non neceſſario reducitur ad actum. Et cum quidam homines vt fuit Anaxagoras acceperāt hanc potētiā que eſt per accidens: quaſi eſſentialis tenuerunt eſſe poſſibile vt aliquid non ſit per tempus infinitum in preterito: deinde poſt erit: quapropter eſt potentia ad ſuum eſſe infinita: ⁊ cum putauerint ꝙ potētia ad eē poſſibile ē vt ſit infinita: exiſtimauerūt ⁊ ꝙ poſſibile eſt ꝙ potētia ad corruptionē in aliquo ſit infinita in futuro: error igit̄ horū eſt ꝙ acceperūt eēntialr̄ quod eſt accidentaliter: deinde aſſimilauerūt eſſentialē potentiam ad corruptionē accidentali potentie ad generationem: impoſſibile eſt. n. in aliquo inueniri potētiā ad corruptionē infinitā neqꝫ accidētalr̄ neqꝫ eſſentialr̄: potentiam aūt ad generationē poſſibile eſt īfinitā reperiri accidentalr̄ nō eſſentialr̄. i. qdā phꝝ ꝑſpicientes potētiā īfinitā ad eē inueniri in mā̄ ⁊ neſcientes diſtinguere īter id qđ eſt eēntiale ⁊ accidētale ⁊ inter ſm̄ qd ⁊ ſimpliciter voluerūt ꝙ nō eēt incōueniens potēs ad eē eſſe potēs ad nō eē per tēpus infinitū: errauerūt aūt quia lꝫ potentia ad generationē accidentalis ſit infinita: potētis tamē ad gnātionē eſſentialis ⁊ ordinata nō eſt infinita: vñ ad corruptionem nulla potētia eſt infinita: ſed ad gnātionē potētia accidentalis eſt infinita: eēntialis vero finita: quia licet non omne generabile neceſſario generetur: tamen omne corruptibile neceſſario corrumpetur.

Sententia. 121. Quādoqꝫ eſſe ⁊ quandoqꝫ non eſſe ſunt de eēntia generati ⁊ corrupti ⁊ repugnant ſempiterno habenti virtutem ad ſemper exiſtendum ſm̄ omne tempus infinitū

infinitum: vnde de ſemper exiſtente nõ poteſt verifi cari ꝙ ſit ſemp nõ ens: neqꝫ ꝙ ſit nõ ſemp ens ergo ꝑpetuuꝫ nõ eſt corruptibile: neqꝫ generabile: ⁊ cum aliqñ nõ eẽ ſequat ad corruptibile ⁊ genituꝫ ⁊ remo ueatur a ſempiterno ergo corruptibile ⁊ genitum a ſempiterno auferuntur.

Auerrois primo dicit: corruptibile dicitur duobus modis in actu ſcilicet ⁊ in potẽtia: in actu eſt illud qđ fuit in tẽpore ꝑterito ens ⁊ mõ nõ ens: ⁊ dꝫ vocari corruptuꝫ: in potentia aũt eſt illud qđ mõ eſt nõ ens potentia .i. corruptibi le põt nõ exiſtere in tpe futuro finito: nõ infinito: at conditio generati eſt vt primo nõ ſit: deinde ſit poſt modum non ſit.

Item ait: ⁊ cũ declaratũ eſt ꝙ generabile ⁊ cor ruptibile cõueniũt in hoc ꝙ in aliquo tẽ pore nõ ſunt: ⁊ qđ eſt hmõi hꝫ potentiã finitã vt cor rumpat in tpe finito: eternum aũt nõ hꝫ potentiã vt corrumpatur neqꝫ in tẽpore finito: neqꝫ infinito: ⁊ intendebat per hoc ꝙ ſi in eo inueniat potẽtia in tẽ pore infinito continget predictuꝫ impoſſibile: qđ .ſ. eẽt ⁊ non eẽt. Senſus eſt: hec duo: aliquãdo eẽ ⁊ ali qñ non eẽ ſunt de eſſentia gnãbilis ⁊ corruptibilis.

Sententia. 122. ⁊ .123. non ſemper ens po nit quandoqꝫ eſſe ⁊ quandoqꝫ non eẽ: non ſemper nõ ens qñqꝫ eſt ⁊ qñqꝫ nõ eſt: ⁊ ſunt iſte negatiões medie inter ſemp ens ⁊ ſemp non ens: ⁊ a quocunqꝫ a quo remoueꝫ ſemp ens ⁊ ſemp nõ ens illi attribuit nõ ſemp ens ⁊ nõ ſemp nõ ens: iſta ergo propõ eſt vera: oẽ ſemp ens eſt incorru pti bile pariter ⁊ ingenitũ. Item nulluꝫ ſemp ens eſt ge nituꝫ aut corruptibile. Unde iſti duo termini ſemper ens ⁊ ſemp nõ ens ſe hñt vt ꝑpoſitiões cõtrarie: ſem per ens ⁊ non ſemper ens vt contradictorie ſimili ter ſemp nõ ens ⁊ nõ ſemper nõ ens: nõ ſemp ens ⁊ nõ ſemp nõ ens vt ſubcõtrarie.

Sententia. 124. Non põt generabile ⁊ cor ruptibile eẽ ſempiternũ: ne de eodeꝫ cõtradictoria verificent: ⁊ fundant oẽs rões future ſuper primam factam Textu Cõmenti. 120. ſi enim eſt aliquid ſemper ens: id neqꝫ genitum eſt: neqꝫ corruptibile: patet: quia omne genitum ⁊ cor ruptibile poteſt nõ eſſe: genitum enim aliquãdo nõ fuit ⁊ corruptibile aliquando nõ erit: at ſemper ens nõ habet potentiam ad nõ eẽ: igitur nullum ſemper ens eſt genitum aut corruptibile ꝙ autem ſemp ens non habeat potentiam ad nõ eſſe patet: quia aut hoc eſſet tempore finito aut infinito: non tempore finito quia omni tempore ſemper ens eſt: ergo omni tem pore finito poteſt eſſe: ergo nullo tempore finito po tentiam habet ad non eſſe: neqꝫ quidem infinito: qꝛ cum habeat potẽtiam vt ſit tempore toto infinito: ſi haberet potentiã vt nõ ſit alio tempore infinito plu ra eẽnt tempora infinita: quod eẽ inquit: nam eoruꝫ alterum eẽt ocioſum.

Auerrois primo dicit: ⁊ debes ſcire ꝙ impoſ ſibile ẽ imaginari ens habere po tentiã ad eẽ ⁊ nõ eẽ infinitã in tpe ꝑterito abſqꝫ futu ro: neqꝫ in futuro abſqꝫ preterito niſi infinitũ adde ret ſup infinitũ: qđ eſt impoſſibile: que ꝯñia eſt hoc fundamẽto: qꝛ omne habẽs potẽtiam vt ſit infinito tempore habet potentiã infinitaꝫ: nulla eſt aũt potẽ tia maior neqꝫ finita neqꝫ infinita potentia infinita: ⁊ ſi go obuiet huic rõni dicẽdo tempus preteritum hꝫ infinitatẽ ex vno extremo tantũ: ⁊ tempus futurũ ex alio ergo ſi ratio valet: vnum infinitum eſt maius alio. Reſpõdeo rationem procedere de infinito actu non de infinito in potentia: vt eſt tempus: quia prete ritum nõ eſt actu terminatũ: quia infinitum tempus ſibi ſuccedit.

Item ait: ſi igiꝛ potentia ad nõ eẽ ſit infinita cõ tingit vt ſit nõ ens in oi tpe: ⁊ ſi potentia ad eẽ fuerit infinita cõtingit vt ſit ens in toto tempo re. Senſus ẽ: hoc habet potentiam infinitam ad eſſe in toto tempore ⁊ ad nõ eſſe ergo eſt ⁊ non eſt in toto tempore: ⁊ ſi quis poneret in aliquo potẽtiam ad cor ruptionem abſqꝫ eo ꝙ corrumperetur: colligereꝫ du as potentias fore inſimul infinitas: quarum altera eſſet ocioſa: omne enim qđ eſt in potentia ad aliquid neceſſario exibit in actum: ⁊ ſi non tunc natura age ret ocioſe. 8. phyſicorum. 64. ⁊ eſt verum ꝙ potentia naturalis in ſpecie ⁊ potentia reſpectiua eſſentialis neceſſario reducuntur ad actum: nõ autẽ potẽtia na turalis in indiuiduo: neqꝫ potentia reſpectiua accidẽ talis ordinanꝫ ad actum.

Amplius ꝓbat Auerrois via ſumpta a ꝯtra rijs ⁊ a diffinitiõe poſſibile ex ſe ñ eẽ ĩpoſſibile ab alio: illud .n. qđ hꝫ in ſe cãm ad defi ciẽdũ intrinſecã nõ põt ab aliquo ꝑpetuari: aliter nã ꝯtingens mutareꝫ in naturam neceſſariã: ⁊ hec eſt ꝙ Auerrois putauit celuꝫ eẽ incorruptibile in ſe ⁊ vnũ in omnibus hominibus intellectuꝫ: ⁊ ſententia Pla tonis in Timeo nõ eſt naturalis ꝙ ſcilicet voluntate Dei generata fiant indiſſolubilia: naturalia .n. ſunt agentia quoꝝ actus ſunt in paſſiuis ⁊ naturaliter pa tiunꝫ queeũqꝫ ſunt taliũ actuuꝫ ſuſceptibilia: ideo oẽ factũ in natura hꝫ in eadem natura ſuũ faciẽs: quare poſſibile ⁊ impoſſibile referunꝫ ad materiaꝫ rei facte ⁊ ad cauſam materialem non ad cauſam ſeparatam ⁊ extrinſecam: hec eſt breuis ſũma eoꝝ que cõtinentur in Cõmento. 124.

Sententia. 125. ⁊ .126. Probãt Ariſtoteles ⁊ Auerrois oẽ nõ corruptibile eẽ nõ generabile: ⁊ oẽ nõ generabile eẽ nõ corruptibile: ⁊ oẽ generabile eẽ corruptibile ⁊ oẽ corruptibi le eẽ generabile ꝑ hãc regulã prioriſticã: ſi fuerint .4. termini quoꝝ duo ſint inuicẽ ꝯtradictorie oppoſiti: ⁊ vni⁹ oppoſitiõis vnus ꝯuertiꝫ cũ vno alteri⁹ oppoſi tiõis vniuerſaliter neceſſe ẽ reliquum cũ reliquo vti cõuerti. Cũ ergo quattuor termini ſint ꝑpoſiti: inge nitũ: genitũ: incorruptibile: corruptibile: quorũ duo primi ſunt ꝯtradictorie oppoſiti: ⁊ diſiunctũ ex ipſis dꝫ de quolibet qđ ẽ: ⁊ đ nullo ambo ſimul. Similiter reliq duo termini incorruptibile ⁊ corruptibile ſunt ꝯtradictorie oppoſiti: ſed primus terminus ⁊ terti⁹ ꝯuertunꝫ ergo ſecũdus ⁊ quartus.

Snia. 127. ⁊ .128. generabile ⁊ corruptibile ſũt vnũ mediũ ſemp entis ⁊ ſemp ñ entis ꝗ ꝯuertunꝫ: iter ſemp ens ⁊ ſemp nõ ens nõ ẽ niſi vnuꝫ mediũ ig cũ oẽ gẽitũ ⁊ corruptibile ſit aliqñ ens ⁊ ali quãdo ñ ens: ⁊ oẽ qđ ẽ aliqñ ens ⁊ aliqñ non ens eſt genitũ ⁊ corruptibile ergo genitũ ⁊ corruptibile in ter ſe ꝯuertunꝫ: q̃ .n. ꝯuertunꝫ cũ vno tertio ꝯuertun tur inter ſe: ⁊ ꝓpterea euitaꝫ hic petitio pricipij ꝙ vtaꝫ Ariſtoteles hic noua declaratiõe huius ꝓpoſitio nis: generabile ⁊ corruptibile ꝯuertunꝫ.

Auerrois. 128. ait: ⁊ hoc nõ verificaꝫ niſi cũ ꝯceſſuꝫ fuerit ꝙ iter ens ſemp ⁊ nõ ens ſemp eſt tantum vnũ mediuꝫ: ⁊c. Senſus eſt: ſi ingenerabile nõ hẽret potentiã infinitã niſi ex par

te ante:⁊ incorruptibile a pte poſt:infinitũ adderet ſupra infinitũ.i.infinitũ eſſet maius infinito:qꝛ infinitũ ex vtraqꝫ pte adderet ſupra ĩfinitũ ex vna pte. tñ:non eſt aũt ita de tpe: qꝺ eſt infinitũ in potentia nõ actu. Et inductõe in qua perficiunt oĩa particularia conuincit palã oĩa generabilia corrumpi: ⁊ non dꝫ dari inſtãtia in ꝓpoſitõe queſita:nec iſta ẽ demonſtrabilis:aliqꝺ generabile eſt eternuꝫ. ¶ Contra:oẽ corruptibile neceſſario corrumpet ⁊ non oẽ generabile corrumpet:qꝛ non oẽ generabile generabit: ergo nõ oẽ generabile eſt corruptibile. Iteꝫ: idẽ ſimul hẽret potentiã ad eſſe ⁊ nõ eſſe ſi idem ſimul eſſet generabile ⁊ corruptibile. Solutio ẽ:capitur hic generabile pro eo qꝺ modo eſt ens ⁊ prius fuit non ens: corruptibile pro eo qꝺ modo eſt ens ⁊ poſtea nõ erit ens:⁊ ita generabile ⁊ corruptibile ꝯuertunt cũ hoc copulato:aliqñ ens ⁊ aliqñ nõ ens:a modernis multa dicunt ex̃ mentẽ Ariſtotelis.

Sententia. 129. Ut probatio exiſteret vl'is ⁊ non tantũ accidẽtalis ⁊ particularis id eſt limitata ad terminos ſpeciales:ſumit oppoſita vniuerſaliter accipiẽdo terminos ignotos qui cuilibet materie ſunt aplicabiles:vt dꝫ prio priorũ capitulo ſecũdo.

Dubitatur quia videtur ꝙ oẽ generabile neceſſario generabitur: aliter ſi generabile:ſemper nõ eſſet:eſſet impoſſibile ⁊ nõ generabile:ſicut corruptibile neceſſario corrumpet: ne corruptibile efficiatur ſempiternũ:⁊ hec ratio eſt tante efficacie apud Ioãneꝫ queſtiõe.24.vt ipſe crediderit omne gnãbile de neceſſitate generari ⁊ quãcunqꝫ potentiã neceſſario reduci ad actum. Contra omnia que euenirent de neceſſitate euenirent: ⁊ potentia accidentalis neceſſario reduceretur ad actum contra Auerroim ſupra.120. Quare dicendum eſt ꝙ ſignati corruptibilis corruptio eſt ineuitabilis:quia per priuatiõ forme illius corruptibilis in mã ſignata eſt materia in potentia ad multa genera formarũ ⁊ talem potentiã actuari oportet:ſed determinati generabilis nõ eſt neceſſaria generatio:qꝛ potentia materie ad ſignatã formã impediri põt ab exitu in actuꝫ: neqꝫ rõ Ioãnis cõcludit:qꝛ apud Ariſtotelem ly generabile nõ dr̃ niſi de eo qꝺ eſt: dicit nãqꝫ generabile de eo qꝺ eſt ⁊ nõ fuit:corruptibile de eo quod eſt ⁊ non erit.

Sententia. 130.131.132.133.134. Attendẽda eſt diuerſitas inter tranſlationem latinoruꝫ ⁊ Cõmentatoris: Auerrois epilogat:latini faciũt rationes que habentur.133.⁊.134. vnde non põt genitũ eſſe incorruptibile: neqꝫ corruptibile ingenitum:quia omne genitũ poſſibile eſt eẽ ⁊ non eẽ:ergo genitum habet tempus determinatũ ad non eẽ:incorruptibile autem cum non poſſit non eẽ non habet tempus determinatuꝫ ad non eẽ ergo ſi aliquod genitum eſt incorruptibile:habebit tẽpus determinatũ ad nõ eẽ ⁊ nõ hẽbit tps determinatuꝫ ad non eẽ:pari ratione nec corruptibile poteſt eẽ ingenitum.

Auerrois. 133. Sciendũ eſt:potẽtia alia eſt actiua:alia paſſiua:⁊ actꝰ alius ẽ eẽ:alius nõ eẽ:⁊ cũ potẽtia ordinet ad actũ:aut hoc erit ad eſſe aut ad non eſſe: ⁊ ad quodcunqꝫ horum ſit potentia aut erit ſm tempus finitum aut ĩfinitũ: inter finitũ enim ⁊ infinitũ nõ eſt mediuꝫ. Iterum: ſicut vnũ eſt tempus in tota continuitate temporis ita vna ẽ ſua potentia ad fluxũ ſucceſſiõis in infinitũ ⁊ per hoc ꝙ preteritũ terminetur ad nũc ⁊ futurum incipiat in nunc: non diſtinguitur potentia in duas potentias infinitas: ſed eſt vna potentia infinita ex vtraqꝫ parte:res vero naturalis finito tẽpore durãs habet duas potentias finitas ad eſſe:vnam in preterito:aliam in futuro:tempus nõ eſt actu terminatuꝫ: quia infinitũ tempus ſibi ſuccedit:⁊ cuꝫ de tempore nihil ſit in actu niſi inſtans:quod nec eſt tempus nec pars temporis:cui ſuccedit tempus infinitũ:propterea non dicitur tempus terminatuꝫ per nũc preſens 3.tamen phyſicoruꝫ.6.vocauit Auerrois inſtãs partem ſenſibilem temporis:quia nihil ꝺ tempore apparet niſi inſtans.

Commento. 134. ꝯſiderande ẽ ꝯtẽtio ĩter Auerroim ⁊ Themiſtiũ:arbitrat Auerrois generabile nõ eſſe ens in tẽpore infinito:qꝛ ſic nõ eẽt generabile:nec corruptibile vult eẽ ens tpe infinito:qꝛ ſic nõ eẽt corruptibile:nulla ẽ.n. potentia media inter finitũ ⁊ infinitũ:⁊ potentia infinita ẽ tantum vna potentia. Themiſtius ſentit generabile ⁊ corruptibile hẽe tantũ potentiam finitam: ⁊ illud qꝺ eſt eternum in aliquo tempore potẽtia eius nõ eſt finita.

Sententia. 135.⁊.136. Si aliqd ſimul haberet potentiã ad eſſe ⁊ non eẽ ſimul eſſet ⁊ nõ eſſet. Itẽ generatũ eternũ:⁊ corruptũ eternũ repugnant:qꝛ tempus potentie ⁊ actus eſſet idem ⁊ nõ idem:nõ idem:quia tempus potentie aliud eſt a tempore actus. Idem quia ⁊ tempus actus ⁊ tempus potentie eſt infinitum:potentia.n.ad eſſe ſemp eſt ante eſſe:vnde potentia naturali nõ ſunt ſimul in potentia ad ſedendũ ⁊ nõ ſedendum:ſꝫ bene potentia logicali.

Dubitatur vtrũ contingens ſit cõtingens qñ ẽ:videt ꝙ nõ:tũ qꝛ:duꝫ eſt ſortes:nõ põt eſſe ⁊ nõ eẽ:ergo dũ ẽ nõ ẽ ꝯtingẽs:tũ quia cuilibet rei dũ eſt ꝯpetit neceſſitas ergo nõ contingentia. Solutio eſt:contingens ẽ contingẽs quãdo eſt:quia contingens dicitur contingens:quando põt eẽ ⁊ nõ eẽ corruptibile quando ẽ põt nõ eẽ:⁊ generabile quando eſt põt nõ fuiſſe. Ad primum dico ꝙ ſortes dum ẽ põt nõ eẽ:nõ põt tamen ſortes ſimul eẽ ⁊ nõ eẽ. Ad ſecundũ:hec ꝓpoſitio:omne qꝺ ẽ duꝫ eſt neceſſe eſt eẽ:varios habet ſenſus:ſi eſt cathegorica de ſubiecto temporato eſt vera:ſi eſt ꝓpoſitio temporalis eſt falſa.

Sententia. 137. Si aliquod eternũ ſit corruptibile:ipm ſemp erit: ⁊ aliquãdo nõ erit:vñ ſi corruptibile nõ corrũpit ĩ aliquo tpe:in eo nõ ẽ potẽtia ad corruptionẽ:qꝛ illa eſt diffinitio eiꝰ qꝺ nõ ẽ in potẽtia ad aliqd ſcilicet vt nunqꝫ exeat in actũ:qꝛ cũ poſuerimus aliqd hẽe potẽtiã ad corruptionẽ abſqꝫ eo ꝙ corrũpat:ſequũtur hec ĩpoſſibilia:ſcilicet vt in eo ſit potẽtia ⁊ nõ ſit:aut in eo ſit potẽtia ad duo oppoſita ſimul:hoc idẽ hꝫ ſupra.124. ⁊.8.phyſicoꝝ.64.⁊ ita cõcludo ꝙ oẽ corruptibile neceſſario corrũpet ⁊ ita aliquãdo nõ erit.

Sententia. 138.139.140. rõnes oẽs facte ſunt fundate ſup has ꝓpoſitiones. Pria ẽ:ĩpoſſibile ẽ idẽ ſimul eẽ in potẽtia ad oppoſita. Secũda ẽ:qcũqꝫ potẽtie ſunt ſimul ĩ aliquo ſimul poſſunt ad actũ reduci. Tertia ẽ:oĩs potẽtia neceſſario exibit ad actũ. Quarta ẽ:ex nihilo nihil fit:⁊ nulla ſubſtãtia acqrit niſi p generationẽ. Quinta eſt:

quicqd

quicquid hȝ potentiaȝ ad eſſe ⁊ nõ eſſe eſt in futurũ: qꝛ nõ eſt potẽtia reſpectu preteriti iccirco pugnant adinuicẽ: generatũ perpetuũ: qꝛ vt generatũ: nõ hȝ eſſe ſemp in futurũ: in perpetuũ ſemp hȝ eſſe: ſimultter repugnant hec duo: eternũ corruptũ: qꝛ vt eternum ſemp hȝ eſſe: corruptũ nõ. Iteȝ oẽ genituȝ ⁊ oẽ corruptibile ꝯtrias hñt qualitates: qbus alterantur ⁊ nũc ad generationẽ: nunc ad interitũ diſponuntur ergo nullũ genitũ eſt icorruptibile: ⁊ nullũ corruptibile ingenitũ. Quare vt primũ librũ de celo tandeȝ expediuȝ: dico ꝙ Ariſtoteles arbitraƭ oẽ incorruptibile eſſe ingenitũ: ⁊ oẽ genitũ eſſe corruptibile: quia nihil putat eſſe genitũ ⁊ corruptibile niſi ꝑ tranſmutationem nãlem ſm mãm ſubiectam: quocirca neqȝ mundus: neqȝ angeli: neqȝ aĩe intellectiue humane dicuntur genite: quãuis inceperint eſſe denuo ſm fidem ⁊ veritatem: quia non habuerunt exordiuȝ ꝑ tranſmutationeȝ naturalem: ſed modo ſupnaturali ⁊ per creationem.

Digreſſio.

Propoſitiones preſenti ſumma approbate verũ pro iunioribus nõ eſt inutile vt reaſſumanƭ. Prima eſt: ſi quid poſſibile eſt eẽ ⁊ nõ eſſe: hȝ quidẽ tẽpus determinatũ ad eſſe ⁊ nõ eſſe. Secũda eſt: non eſt oĩo idẽ ſupponere falſum ⁊ ſupponere impoſſibile: ⁊ ſupponere veruȝ ⁊ poſſibile: impoſſibile naqȝ ⁊ falſum nõ ſunt penitus ideȝ: neqȝ poſſibile ⁊ veruȝ. Tertia: idẽ ſimul hȝ potentiã ad oppoſita ſucceſſiue habẽda: nihil tñ hȝ potẽtiam vt oppoſita ſimul habeat. Quarta: oẽ ſemp ens eſt incorruptibile pariter ⁊ ingenitũ: ⁊ nullũ ſemp ens eſt genitũ aut corruptibile: ſe hñt eniȝ iſti duo termini: ſemp ens ⁊ ſemp nõ ens vt ꝓpoſitiones cõtrarie: ſemp ens ⁊ nõ ſemp ens vt ꝯdictorie: ⁊ ſimilr ſemper nõ ens ⁊ nõ ſemp nõ ens: at nõ ſemp ens ⁊ nõ ſemp ñ ens vt ſubcõtrarie. Quinta eſt: oẽ igenitũ ⁊ icorruptibile eſt ſemp ens. Sexta ingenituȝ ⁊ incorruptibile adinuicẽ conuertunƭ: cũ cõuertanƭ cũ ſemp ente: ⁊ quecũqȝ vni ⁊ eideȝ ſunt cõuertibilia: ipſa inter ſe ſunt ꝯuertibilia. Septima: genitũ ⁊ corruptibile equalis ſunt ambitꝰ ⁊ cõitatis: ergo oẽ genitũ eſt corruptibile ⁊ oẽ corruptibile eſt genitũ. Octaua: incõueniẽs eſt exiſtimare aliqđ genitũ eſſe incorruptibile: ⁊ aliqđ corruptibile eẽ ingenituȝ. Nona: mundus eſt ante retroqȝ ſempiternus.

¶ Contra eternitatẽ mundi induco has duas rões celum eſt corpus finitũ in quo nõ eſt potẽtia actiua: neqȝ paſſiua infinita. 8. phyſicoꝝ. 79. ꝙ celuȝ nõ põt ꝑpetuo durare: oẽ. n. hñs potẽtiã finitã ẽ corruptibile. Dico infinitã potẽtiaȝ paſſiuã in duratõe poſſe eẽ i magnitudine nõ infinita actiuaȝ: illa. n. nõ eſt fatigabilis: hec eſt fatigabilis. Rurſus: qñ aliqua ſunt ordinata nõ cõceſſo primo: nõ datur vltimũ: ⁊ dato vltimo daƭ primũ: ſed reuolutões primi mobilis ſunt ordinate: ergo. Solutio eſt: maior eſt vera i eſſentialiter ordinatis nõ accidẽtaliter. 8. phyſicoꝝ. 15. ⁊ ita numerus circulationũ cũ nõ eſſentialiter circulationes ordinenƭ: ñ erit par neqȝ ipar: quare cũ mũdus ſit eternꝰ ꝑipatetice loquẽdo ꝓceſſerũt infiniti hoies ⁊ ne detur infinitꝰ numerꝰ actu aĩaꝝ humanarũ: vel erit vnus tm̃ intellectꝰ in olbꝰ hoibꝰ: vel erũt numerate ⁊ mortales. Hec ſunt q̃ circa primũ librũ đ celo ⁊ mundo vobis duxi aperiẽda: quo quidẽ eternitas mũdi patefacta eſt.

¶ Tiberij Bacilerij Bononienſis Lectura i Secũdum librũ de celo ⁊ mũdo.

IAm ðclarauimus. Sũma ſecundi libri đ celo talis ꝓpõiƭ. Intendens Ariſtoteles preſenti libro tractare đ accidẽtibus ⁊ actibꝰ corporis celeſtj quãtũ nobis ſufficiat loquiƭ primo de partibꝰ celi dextro ſcilicet ⁊ ſiniſtro a Textu Commẽti primi vſqȝ ad. 17. Mox patefacit celũ hr̃e plures motus a. 17. ad. 22. Tertia ſũma figurã celi declarat eẽ ſpericã a. 23. ad. 33. Quarta ꝯuinciƭ celuȝ tm̃ moueri ad vnã pteȝ a. 33. ad. 35. Quinta ꝙ motus ſit equalis a. 35. ad. 41. Sexta manifeſtat ſubſtantias: figuras ⁊ motus ſtellaꝝ a. 41. ad. 60. Septima ꝓbat ꝙ altior orbis paucioribꝰ motibꝰ moueƭ a. 60. ad. 72. Octaua ẽ de motu qete: ⁊ figura terre a. 72. vſqȝ ad. 112. qbus octo ſũmis ꝯpletis finis erit ſecũdi de celo.

Sententia Textus Cõmẽti primi. Celuȝ igenitũ ẽ ⁊ icorruptibile: ſumẽdo ipm̃ pro corporũ celeſtiũ multitudie: eſt qdem cũ tpis infinitꝰ ⁊ ꝯtinẽs ipm̃: aſſertiones quoqȝ eoꝝ q dixerũt celũ eẽ gẽitũ ⁊ corruptibile i p̃lo libro oſtenſe ſunt ifirme ⁊ nullꝰ eẽ momẽti ⁊ dicuntur ſermones ſufficiẽtes q ſunt ꝯfirmati ſenſu: primo celi. 22.

Auerrois p̃io dicit: hoc qđ dixit cũ ñ ſit ex elemẽto duobꝰ modis intelligiƭ: aut qꝛ non ꝯponiƭ ex mã ⁊ forma ſicut alia corpa ſimplicia ⁊ cetera. Sẽſus ẽ: nõ ẽ celũ ex elemẽto: tũ qꝛ ñ ꝯponiƭ ex mã ⁊ forma: ſicut alia corpora ſimplicia: nõ hȝ. n. materiã celũ partẽ ſui variabilẽ de vna forma i aliam formã: ſed quatuor elemẽta generabilia ſunt ⁊ corruptibilia ſm partẽ: ⁊ ſi nõ ſm totũ ſimul: quoruȝ materia in potentia ad ſubſtantiã eſt pars eſſentialis ſeu defferens eſſentiam: tũ quia nõ ꝯponiƭ ex elemẽtis in actu: cũ ſit ſimplex: ⁊ ſi eẽt ꝯpoſitũ ex cõtrarijs nõ moueretur circulariter naturaliter: ⁊ ratio ẽ: quia ſemp ibi eſſet reſiſtentia inclinans ad aliũ motũ: cuȝ n. Mixtũ quodcũqȝ moueri poſſit ab elemẽto dominante nõ põt celũ eſſe mixtũ. Tandẽ Auerrois intendit has duas ꝯſequẽtias: prima ẽ: oẽ ꝯpoſitũ ex mã in potentia ⁊ forma hȝ contrariũ. Celũ nõ hȝ contrariũ: ergo. Secũda ẽ. Celũ eſt ſimplex ergo non cõpoſitum ex elemẽtis: ⁊ aduertendũ eſt nomẽ elemẽti ſepe capi pro materia pria: ſepe pro elemẽtis i actu: que quidem actu formali: remiſſe tñ in mixto remanent. 3. celi. 67.

Item ait: ſuũ eẽ nõ hȝ pricipiũ in tpe neqȝ finẽ cũ ipm̃ ſit cã tpis ⁊ cõtinens ipm̃: ⁊ id dixit ꝯtinẽs ipm̃ ⁊ cetera. Senſus ẽ: vnũquodqȝ quod ẽ in tempore ꝯtineƭ a tempore in vtriſqȝ extremitatibus. 4. phyſicoꝝ. 120. ⁊ dicitur tempus terminari a celo: quia eſt cauſa eius. 4. phyſicoꝝ. 98. ⁊ celũ continet tempus: quia tempus nõ addit ſup ipſum nec tẽpus eſt ſupra ipſum: ⁊ in hoc oſtendit Commẽtator equalitateȝ eorum in duratione: ⁊ hunc locum expla

nat Auerrois.4.phyſicoꝝ.117.quãdo dicit:intelligẽtias nullatenus eſſe in tpe quoniã nõ ſunt quãte: corpora aũt celeſtia ſunt in tpe: q: ſunt coexiſtẽtia tẽpori:primo celi.100.

Iterum ait:quapropter id qd̃ eſt extra corp⁹ celeſte non eſt in tẽpore: vt deus ⁊ intelligẽtia. Senſus eſt: vt dixi primo celi.5.intelligentia eſt intrinſeca celo: ⁊ eſt veriſſim⁹ actus celi: q: cauſat ipſuz in genere cauſe formalis: dicit tamen ſepenumero extrinſeca: q: nõ eſt educta ⁊ cauſata a celo:nõ pugnant.n.iſte propoſitiones adinuicẽ: intelligentia eſt ſeparata a celo. Nõ eſt actus celi. Eſt extra celum. Eſt cõiuncta celo. Eſt actus celi. Eſt in celo. ℭ Contra:videtur intelligẽtiam non dare eſſe formaliter celo:auctoritate Auerrois.7.methaphyſice.31.dicentis:virtus informatiua vr̃ nõ agit niſi p calorez qui eſt in ſemine:nõ ita ꝙ ſit forma in eo ſicut aĩa in calore nãli: ſed ita ꝙ ſit incluſa in eo ſicut anima eſt incluſa in corporibus celeſtib⁹: non eſt ergo virtus formatiua in ſemine:ſicut forma ſubſtãtialis eius: eo modo quo aĩa eſt ĩ calore naturali:quia aĩa dat eẽ calori naturali:ſi calor naturalis ſit formaliter aĩatus:vel eſt anima forma ſubſtantialis corporis diſpoſiti p calorem nãlez:ſi calor nãlis nõ ſit formaliter animatus:ſed virtus formatiua eſt ĩ ſemine: ſicut intelligẽtia celo:ergo intelligẽtia nõ erit forma cõſtituens celuz in eſſe. ℭ Solutio eſt:virtus informatiua aſſimilat intelligẽtie nõ aĩe exiſtenti in calore nãli q: ipſa agit nõ per mẽbruz propriũ:ſicut ⁊ intelligentia:aĩa vero exiſtens in calido per mẽbra terminata certas producit operatiões: virtus ergo formatiua a Peripateticis eſt vocata ars ſumma intelligentia ſine mente:hanc virtutez Ariſtoteles attribuit principijs diuinis nõ nãlibus:que quidẽ induit ſpiritu gignitiuo eius ſubiecto eam ad mẽbroꝝ figuratiões ⁊ formas iuſte dandas vehiculante.

Rurſus ait:nos autẽ ſumus ſuſtentati ſuper ſententiã huius hoĩs inter oẽs alios q: videm⁹ ipſaz minoris ambiguitatis ⁊ remotiorez a ꝯdictiõe:ergo vr̃ velle Auerrois opiniões Ariſto. nõ eſſe penitus remotas a ꝯdictiõe:laudes Ariſtotelis explicant prohemio primi phyſicoꝝ: primo d̃ generatiõe.38.3.de anima.14.

Sententia Textus Cõmenti.2.ſapientes phy auctoritate ⁊ doctrina inſignes dixerunt celuz eſſe perpetuũ ⁊ motuz circularẽ in ſe habere perfectum ⁊ diuinum cuius nullus ẽ terminus:at ipſe motus celi potius aliarum reruz finis ⁊ terminus eſt:perfecta namqz circungiratio mutationes imperfectas reruz ſenſibiliũ principiũ ⁊ finez habẽtes tanq̃ menſura ꝯtinẽs ſine principio ⁊ fine ⁊ ſine quiete ſemper durans inuenitur. Itẽ veteres celuz deo locũ aſſignauerunt ergo ſicut ipſe deus eſt eternus ⁊ imortalis:ita ⁊ celum ſempiternuz exiſtet quandoquidez locus nature eius quod loco cõtinet accomodandus eſt.

Auerrois dicit: motuum eternorum quidam ſunt facientes motus generationis entiuz: ⁊ quidaz ſunt obſeruãtes ei⁹ eẽ cui⁹ gnãtio pficit: ⁊ hoc intendebat p quietẽ:mot⁹.n.generatiõis geſcit eũ ens pficit.i.motuũ eternoꝝ qdaz ſunt generãtes: ⁊ qdam cõſeruãtes ⁊ hoc intẽdebat cuz dixit ⁊ recipiẽs: q: mouẽs eũ recipiẽs receperit motã rẽ geſcit a motiõe: ⁊ tũc ꝯſeruabit ipſaz. Sẽſus eſt:cũ idẽ mot⁹ generet ⁊ ꝯſeruet:diuiſio mot⁹ eterni in generantẽ ⁊ conſeruantẽ nõ dicit motuũ realez diuerſitatẽ:mouens.n.inquit Cõmentator eũ recipiẽs receperit motã rẽ.i.terminũ motus quieſcit a motione:perficit quidẽ motus acquiſito termino ad quẽ motus:itaqꝫ forma in termino ad quẽ illam nõ hꝫ impfectionẽ quã habebat dũ motus celebrabat: ⁊ hec ẽ cã ꝙ forme ꝑparantes mãm pro intellectu pficiuntur in aduentu intellectus dicũtã deſinentes eſſe: q: ille forme que apud me vocant ĩchoatio particularis a nã inſtitute fuerunt vt per ipſas intellect⁹ acqreret: ita in ꝓpoſito a natura inſtitutus eſt motus: vt p ipſum acquirat terminus motus. ℭ Contra.4.phyſicoruz 117.⁊.118.motus generat per accidẽs:corrũpit p ſe: hic vult officiũ motus eterni generare ⁊ conſeruare. Solutio ẽ:motus vt ſucceſſiuus ⁊ fluxũ dicẽs deſtructiuus ẽ:hoc.n.ſibi ineſt rõne ꝯtrarietatis: vt aũt eſt talis corporis ⁊ naturalis ꝯſeruat.

Sententia. 3.in celo nulla eſt defatigatio: nulla contrarietas:nulla reſiſtẽtia ergo celum eſt perpetuuz:ſi enim eſſet aliquid qd̃ motũ celi impediret:ipſe tempore noſtro lentior exiſteret q̃ fuiſſet in principio.

Auerrois dicit:cã fatigationis in aĩalib⁹ eſt q: ĩ eo ẽ principiũ motus ꝯtrariũ motui aĩe ſcilicet pars grauis que eſt in eis:hec autẽ mouet nos multuz ad contrariã partem illi que intendimus moueri ex aĩa noſtra. Senſus ẽ:cauſa vera fatigationis eſt quia motor mouetur quando mouet: forma.n.que põt recipere aliquã paſſionẽ que nõ cõpetit ſibi per ſe põt in ſe alterari ⁊ vexari: ⁊ dico p ſe: propter potentiam paſſiuaz celi eternã que ſemper recipit paſſionez a motore ſuo:ſed hoc conuenit ſibi p ſe:propter qd̃ non alteratur nec vexatur:ſed potẽtia motiua per accidens mota recipit motuz qui vt ſic nõ competit ſibi per ſe:ergo. Cauſa ẽt fatigatiõis ĩ aĩalibus ſubceleſtibus ẽ ⁊ reſolutio ſpirituũ: ⁊ q: nõ mouetur corpus aĩalis ab aĩa vt ẽ aptũ natum moueri ⁊ aĩa nõ mouet eo motu quo ẽ apta mouere:intelligẽtia aũt mouet vt ẽ apta nata mouere: ⁊ celũ mouetur vt ẽ aptũ natũ moueri.

Digreſſio Auerrois.

Et iſte. Digreſſio hꝰ Auerrois tẽdit ad hoc vt declaretur quonaz pacto mot⁹ celi ſit a ſua natura: ⁊ qualiter intelligentia orbi vniat: vñ talis motus celi nõ prouenit a natura ſicut motus elementoꝝ: q: motus celi eſt a natura que ẽ aĩa:elementorũ vero a natura que nõ ẽ aĩa: q: ergo intelligentia eſt natura:aĩa ⁊ voluntas: ideo motus ab ea pduct⁹ ſepe nãlis: interdũ aĩalis ĩ aliqñ voluntarius nominatur:ſi.n.moueret celũ a nã nõ aĩa eſſet generabile ⁊ corruptibile:quia omnis forma nõ anima cauſatur a ſubiecto.

Item ait:virtus in mã celeſti eſt ſimilis forme nãli ⁊ ſimilis forme abſtracte: q: ẽ aĩa: rõ aũt aĩe ẽ media inter rõnẽ forme abſtracte ⁊ rationẽ forme oĩo materialis: ⁊ potius rationẽ aĩe cõſequit appropriatio q̃ abſtractioĩble ẽ ꝙ dicit.2.d̃ aĩa.21.22.intellectus ẽ abſtractus ſm ꝙ nõ aĩa: vñ intelligẽtia aſſimilat forme materiali vt dat motũ ⁊ eſſe corpori qd̃ mouetur per ipſam: aſſimilatur forme abſtracte ſmo eſt abſtracta: quatenus nõ partit ad diuiſionem corporis in quo ẽ:nõ habet.n.ſubiectũ ex cui⁹ potẽtia educatur:neqꝫ intelligentie quicq̃ aduerſat:nec poſitiue nec priuatiue.

Rurſus

Rurſus ait: recipiens autem iſtam formaʒ qđ adunatur: cum ea eſt corpus celeſte incorruptibile ad quod ſequuntur dimenſiones corporales ⁊ alia accidentia que in eo inueniuntur: ⁊ ideo forma ⁊ formatuʒ ſunt in eo ideʒ numero: ſed ſm diſpoſitioneʒ magis diminutā ꝙ̄ ſit adunatio recipientis ⁊ recepti in forma abſtracta. Sēſus eſt: ma xima vnio ē recipiētis ⁊ recepti in ītelligētijs: amāt enim ⁊ intelligunt inferiores intelligētie ſuperiores per eſſentiā ſuperioꝝ: ⁊ quia intelligibilia hñt veriſſime nām actus ⁊ potētie: propterea dicebat Auer. 3. de anima. 5. ex ītellectu ⁊ intelligibili fieri verius vnū ꝙ̄ ex materia ⁊ forma. Scđa vnio eſt: ꝙ ītelligētia vnitur orbi ⁊ tali vnione forma ⁊ formatum ſunt idem numero ſm diſpoſitioneʒ magis diminutaʒ ꝙ̄ ſit adunatio recipientis ⁊ recepti in forma abſtracta: in prima enim vnione recipiens ⁊ receptū ſunt penitus indiuiſibilia: in ſecūda receptuʒ eſt indiuiſibile: recipiens exiſtit quantuʒ ⁊ diuiſibile ſm deſignationem. Tertia vnio eſt qua forme materiales vniunt materie in potentia mediantibus dimenſionibus: ⁊ hoc eſt ꝙ Auerrois dicit: cauſa iſtius adunationis inter iſtam formaʒ ⁊ ſuam materiam eſt quia non coheret ſue materie mediantibus dimēſionibus: ſicut forme generabiles ⁊ corruptibiles: quapropter hec materia caret potentia: ideſt orbis ſubiectus intelligentie non eſt variabilis de vna forma in aliam formaʒ: in libello de ſubſtantia orbis hec oia ſunt oſtenſa: queʒ quideʒ tractatuʒ compoſuit vt declararet intelligentias non eē diuiſibiles ad diuiſionē ſubiecti nō obſtante ꝙ darent eſſe: ⁊ hoc erat qꝛ nō educebantur de potentia materie celeſtis: ex cuius potētia nō eſt extrahibilis forma aliqua: ⁊ ob hoc ꝙ intelligētie nō educunt ſunt abſtracte ⁊ ītelligētes: ⁊ per eas celum intelligit ⁊ amat. 3. de anima. 14. ⁊ propter hoc ēt ſunt penitus infatigabiles ⁊ īmobiles: ⁊ eſt bonū ſimpliciter illud cui nō accidit in ſua actōe fatigatio: ⁊ id nobilius eſt qđ minus in ſua actione defatigat. Contra: mixta aiata magis fatigant ꝙ̄ mineralia in motu locali: ergo. Solutio eſt: motus localis nō debetur viuentibꝰ vt talia: ſed magis debet ſiccis ⁊ duris quatenus magis reſiſtūt motui locali. Uel dico id nobilius eſſe qđ minus in ſua actōe defatigat paritate in ceteris ſeruata.

Poſtremo obſeruandum eſt. Quia materia celi nō eſt trāſmutabilis de vna forma in aliaʒ formaʒ: cum ſupra nullam formā inueniatur habere cauſalitateʒ: propterea in celo talis ordo reperitur: intelligentia: materia celi. Quantitas celi: eſt enim intelligentia celeſtis cum non incipiat eſſe neqʒ informare hoc perfectibile vel illud. penitus prior materia celi ⁊ quantitate eiuſdeʒ: materia corporū ſubceleſtiuʒ tranſmutabilis eſt de vna forma in aliaʒ formaʒ: ⁊ ratio eſt: quia talis materia ſemper inuenitur ſtare ſub forma ſupra quaʒ habet cauſalitateʒ: ⁊ propterea ordo in ſubceleſtibꝰ corporibus talis exiſtit mā: dimēſio interminata: forma ſpecifica: dimēſio terminata: forme. n. que incipiūt eē ⁊ īformare ſunt oīo poſteriores mā ⁊ quātitate at ītellectus cū incipiat informare hoc vel illud perfectibile: ſed nō eſſe: eſt prior mā ⁊ quantitate per ſe: poſterior vero p accidens: ⁊ vocat corpus humanū ſubiectuʒ appropriate loquēdo reſpectu aīe intellectiue: ⁊ mā reſpcū aīe cogitatiue. Cōtra: ītelligētia pcedit dimēſiones in celo ꝗ celū eſt indiuiſibile. Solutio eſt: intelligentia precedit ⁊ materiaʒ celi ⁊ quantitatem: ideo remanet materia celi diuiſibilis per quantitateʒ ſequentem: forma autem ſubſtantialis tollit diuiſioneʒ: quando mediat inter mām ⁊ quantitatē.

Sententia. 4. Nō eſt opinanduʒ celuʒ eſſe graue ⁊ ſuſtineri humeris atlantis: ꝙ̄ capite vnuʒ poluʒ: pedibus alium: vna manu orientem: altera occidenteʒ contangat: oſtenſum eſt enim celuʒ neqʒ graue eſſe neqʒ leue: ⁊ ſi graue exiſteret: minime tanta eius moles humanis viribus ſuſtineri poſſet. Non eſt etiaʒ putanduʒ celuʒ eſſe grauē ⁊ a ſua anima ſuſtineri in ſublime ne cadat. Eſt. n. vt Auerrois inquit celuʒ quidem animatuʒ: non tamen eſt animatuum quia ſit graue. Unde ſi celum fuiſſet graue nō potuiſſet moueri ab anima tanto tēpore: quia licet ille motus fuiſſet naturalis aīe: non tñ corpori: eſt aūt motus celi eternus: qꝛ aīa mouet motu quo ē apta nata mouere: ⁊ corpus ſimiliter: ⁊ hoc idem habet. 8. phyſicoꝝ. 27.

Sententia Textus Commenti. 5. Non eſt iteruʒ opinanduʒ celuʒ eſſe graue ⁊ natuʒ moueri deorſuʒ: at propter celeritateʒ motus ipſuʒ ſuſtineri ſurſuʒ: quēadmoduʒ aqua in vaſe aperto velociſſime circulariter moto: ⁊ ſi nata ſit deſcendere: non tamen deſcendit: velocitate motꝰ ipedita. Contra: ergo celum violenter moueretur: ergo motus eius non eſſet perpetuus: violenta. n. nō ſunt nata perpetuo durare. ¶ Auerrois format taleʒ ſyllogiſmuʒ. Motus celi eſt eternus ⁊ perfectus: motus qui ē cā ſtabilitatis pp velocitatē nō ē eternus ⁊ perfectus: cū ſit violentus: violentū aūt nō ē eternū: qꝛ habet contrarium: primo celi. 15. 5. methaphyſice. 6. prio de aīa. 49.

Sententia Textus Cōmenti. 6. Nō ē rōni ꝯſonū celū eē graue ⁊ ab aīa cogēte ſuſtineri ne cadat: tū qꝛ talis aīa ſemp eēt miſera: tū qꝛ talis aīa ſuſtineret celū violenter: tum quia alia aīalia qñ labore ſunt defatigata: quietē habent a natura ordinataʒ: ergo motus celi nō poſſet ꝯtinuus ⁊ perpetuus eſſe.

Auerrois primo dicit: iſti ſermoni cōtingit ipoſſibile: qꝛ motio corporis ab aīa qđ ē huiuſmodi ē motus violētus. Senſus ē: format iſta ꝯſequētia: motus celi ē pmanēs ab aīa celi ꝗ ē violētus: q rꝫ hoc fundamēto. Si celū caderet ex ſe pmaneret ab itelligētia ergo hret qetē ꝯtrariam qeti intelligētie: vel motū ꝯtrariū motui ītelligentie: ſed qđ tale ē: violētū ē: ergo motꝰ celi eēt violētꝰ corpori celeſti: vt ē corpus abſolute. Cōtra: ergo motus progreſſiuus aīalis eēt violētus. Solutio ē: motꝰ aīalis pōt concedi ꝙ eſt violentus. i. aīali cōtingit labor ⁊ defatigatio: ⁊ ita ſi celū eēt graue: motus eiꝰ eēt violentus. i. celo eueniret labor ⁊ fatigatio. Uel motꝰ celi eſſet violentus: qꝛ ē ſimplex ⁊ nō eſſet ſm ppriam mobilis īclinationē: motus nāqʒ circularis ignis eēt violētus ſi exiſteret ſimplex: prio celi. 10. Uel vt dicebā prio celi. 5. motus celi inueniret violētus ſi potentia moti adderet ſupra potētiaʒ motoris: qꝛ ille vtiqʒ eſſʒ ſm nām mouentis tm̄: ⁊ contra inclinationē mobilis: motus progreſſiuus aīalis eſt ab aīa ⁊ corpore i. nō ab aīa tm̄.

Item ait: ⁊ ſimiliter ſuū eē vnicū. i. ſuū eē vnicū eſſʒ ſibi violentū: vnde formatur hec conſequentia ſi celuʒ remaneret vnū: hoc eſſe vnū exiſteret ſibi violentū: ⁊ ratio eſt: quia omne hñs formaʒ in

materia eſt aliquo modo multiplicabile: ergo ſi celū permaneret vnū: hoc eſſe vnū eſſet ſibi violentum.

Iterum ait: quanto magis forma fuerit perfectior tanto magis remanebit eius: dixerunt ꝙ anima celi eſt nobiliſſima animarū: corporū: et eſt corpus nobiliſſimū oīum corporū. Contra: cornices: corui: elephantes ſunt quidē homine ignobiliores: diuturnioris tamē vite. Solutio eſt: vera eſt ſententia Auerrois de formis eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime et non ſimpliciter: vnde eſt aliqua diſpoſitio que in ſpē dicit pfectionē: in genere vero impfectionē vt cordis magnitudo in hoīe audaciā preſefert: in multis timiditatē.

Rurſus ait: ſomnus. n. et quies in aīalibus neceſſario ſunt in eis pp laborem: labor aūt nō eſt niſi quia in eis exiſtit principiū cōtrarium motui aīe. Senſus eſt: ſomnus et quies ſunt in aīalibus ppter laborē ad recreandū ſpiritus reſolutos: et ly ppter pōt dicere cauſā finalē et efficientē: nam ppter laborē colliquant humores et faciunt opilationem in prio ſenſiuo: et ita cauſat ſomnꝰ: et ſubiūgit ꝙ aliqd erit motū motu violento ſine pricipio et fine: qd vocabit aquitē. i. triſtitia affectum.

Vlterius ait: quia hoc qd dixerunt de hoc ente ipſū eſſe hmōi eſt ſermo dictus ſine rōne: ſicut dicebant ꝙ dij ſunt plures ſine ratione. Senſus eſt: ſi celū ab aīa ſurſum detinetur cū ſit deus in primo celo: ergo erit vnus deus violentās oīa: et ſi reperitur vnū violentans: dʒ quoqꝫ reperiri vnū naturale mouēs ergo plures dij. Item oē violentabile eſt multiplicabile ergo celū eſt multiplicabile ergo et motores: et cū antecedens ſuo cōſequēti aſſimilitur: optime dictū eſt ſermonē de violētia celi aſſimilari multis dijs.

Poſtremo aduertendū eſt: cauſe pmanentie celi apud Ariſtotelē multe exiſtunt: prima eſt: carentia materie et cōtrarietatis et appetitus: nō eſt. n. orbis celeſtis variabilis de vna forma in aliā formā: primo celi. 20. primo capite de ſubſtantia orbis: ſecūda eſt ex intelligentia et maxie ex pria que oīno independēs et indeficiēs eſt. 4. capite de ſubſtantia orbis. Alia cā eſt vt deus ſit perfectus: motor enī ocioſus eſt ſine motu: his itaqꝫ conſtat celū ponendū eſſe perpetuū: ipſumqꝫ ppetuo moueri ſine labore. et pena.

Sententia Textus Cōmenti. 7. ſi celū hʒ dextrū et ſiniſtrū: hʒ et ante et retro et ſuperius et inferius: cū enī aīal ſubceleſte habeat has ſex differētias poſitionis ergo et celū: cū ſit corpus perfectiſſimū: ordo autē taliū partiū talis exiſtit. Plantis datur ſuperius et inferius: non ante et retro: cū non habeant ſenſū: nec dextrū et ſiniſtrū: cū non habeant motū localē: brutis imperfectis cōceditur ſuperius et inferius et ante et retro minime: dextrū et ſiniſtrū: cū in eis nō exiſtat motus localis niſi motus ꝯſtrictiōis et dilatatiōis: vnde in oībus in qbus inueniſ dextrū et ſiniſtrū: et inueniſ ante et retro: ſurſū et deorſū: et nō cōuertitur: ſiliter in oībus in qbꝰ reperiſ ante et retro: reperitur ſurſū et deorſū et non econtra: ergo priora ſm naturā erūt: ſurſū et deorſū mox ante et retro: poſtremo dextrū et ſiniſtrū. Et cū Ariſto. dicit in Textu qdā hʒ retro: dat intelligere ante: poſuit aūt pſectꝰ vt daret intelligere ꝯuertibilitatē. Vel poſuit retro: qꝛ pars anterior eſt illa in q̄ apparet vtilitas ſenſus: et in multis aīalibꝰ nō appet tale inſtrumētū propterea dixit retro nō ante. Notāter aūt dicit Auerrois in pricipio Cōmēti quaſi prologus: qꝛ fuit potius cōtinuatio.

Sententia Textus Cōmenti. 8. Cū tres ſint dimenſiones ſm longitudinem ſumūtur ſurſū et deorſū: que in homine a capite ad pedes porrigitur: et augmentatio animatorum ſumitur ſm ſurſū et deorſū: nā animata manifeſtius ſm ſurſū et deorſū augentur ꝙ̄ ſʒ latitudinē et profunditatē: maior. n. dimenſio corporis aīati ē longitudo. Surſū ergo terminat longitudinē: et eſt principiū motus augmenti: nō quia cremētū nō fiat vndequaqꝫ: ſed quia magis apparet ſm longū. Inſup ſm latitudinē ſumūtur dextrū et ſiniſtrū: que quidē latitudo in homine dignoſcitur a brachio ad brachiū: et a dextro et ſiniſtro ſumitur motus ſm locum: nam dextrū in animali maiorē habet mouendi et agitandi virtutē. Dextrū ergo terminat latitudinem: et eſt principiū motus localis. Semp. n. in latere dextro formātur organa motiua: et animalia perfecta preponunt pedē dextrū in ambulando: et dextrū humerū ad onera portanda: et trahitur pes ſiniſter ad corpus ſuſtentandū: ne decidat: quādo pes dexter eleuatur in profectione motus: vnde in dextro eſt maior caliditas a corde ſm Baſiū: et hec ē cauſa ꝙ Ariſtoteles dicebat. 32. particula problematū problemate. 22. virtutē motiuā in parte dextra potentiorē: ſenſitiuam vtriuſqꝫ partis equalis vigoris. Itē ſʒ profunditatē ſumuntur ante et retro: pfunditas aūt intelligitur in hoīe a pectore ad tergū: ab ante aūt ſumitur ſenſus: cū oīa ſentiendi organa in anteriori aīalis parte ſint a natura ordinata: ſolus aūt tactus fuit p vniuerſū corpus diffuſus. Ante ergo terminat profunditatē: et eſt pars anterior reſpectu poſterioris eſſentialis: quia in ea fiunt motus et ſenſationes. Et i fine Cōmenti loquitur Auerrois disiunctiue quādo dicit ante eſt principiū motus quia eſt principiū motus ſenſuū: aut quia eſt illud in quo ſunt ſenſus: quia ſʒ aliquos cor eſt ſubiectū: oculus principiū: et vniuerſaliter eſt pars oppoſita. i. datur pars oppoſita parti ex qua eſt motus localis et parti in qua eſt locus ſenſuū: his ſic expoſitis: proponitur iſte conſequēter latitudo nunqꝫ inuenit ſine lōgitudine ergo dextrū et ſiniſtrū ſine ſurſū et deorſū nō reperiūtur. Item motus aīalis progreſſiuus poſterior eſt augmētatiōe ergo dextrū poſterius eſt ꝙ̄ ſurſū. ¶ Contra: profunditas eſt menſura poſterior longitudine et latitudine: ergo ante et retro que ſumūtur ſʒ profunditatē erunt differentie poſitiōis poſteriores. Solutio eſt: differentie poſitionis nō accipiunt a quantitate ſimpliciter: ſed in ordine ad motū: et ita licet profunditas vt menſura ſit poſterior latitudine: tamen in relatione ad motum prior eſt: in brutis enim animantibus reperitur ante et retro: non in omnibus dextrū et ſiniſtrū.

Sententia Textus Cōmenti. 9. Tales differentie querende ſunt in corporibus animatis que habent in ſeipſis principiū motus actiuū: qd vel eſt aīa vel vna certa ps corporis a qua incipit motus: elementa vero ab extrinſeco mouentur per ſe: et equaliter ex omni parte mundi tendunt naturaliter ad ſua loca propria: vnde ſi eēt vna ſperula ignis in centro illa moueretur ad punctū centrum celi: vbi ſcilicet exiſteret intenſior diſpoſitio preſeruatiua ignis. Nō ergo inueniūtur iſte differētie in

corporibus

corporibus inanimatis: in quib⁹ non eſt augmentatio ſm quã ſumit̃ ſurſum ⁊ deorſum: neq; in eis eſt motus ꝓgreſſiuus ſm quẽ ſumitur dextrũ ⁊ ſiniſtrũ neq; ſenſus ſm quẽ ſumatur pars anterior: ſurſum enim ⁊ deorſum ꝓpt elemẽtis cõcedunt̃ ſunt locorum differẽtie in aialib⁹ differẽtie poſitionũ: ⁊ ſunt ſurſuʒ ⁊ deorſum in mũdo loca diſtincta: vbi totalia: ⁊ ſpẽs loci: ante retro dextrũ ⁊ ſiniſtrũ ſoni tm̃ partes.

Sententia textus cõmenti.10. corporib⁹ inanimatis attribuunt̃ hec poſitionũ differẽtie cõparatiõe ad nos ſumpta: vt illud dextrũ ẽ qđ ad dextrã partẽ nobis fuerit: id ſiniſtruʒ qđ ad ſiniſtram: id ſurſum qđ caput ſupereminet: id deorſum qđ ſubter pedes noſtros exiſtit: id ante: qđ anteriori parti obiectũ eſt: id retro: qđ tergo poſtpoſitum eſt. Aut ſumunt̃ tales differentie poſitionũ in rebus inaiatis ex oppoſito ſitu: vt id dextrũ dicam⁹ quod eſt ex oppoſito noſtre dextre: id vero ſiniſtrum qđ ex aduerſo eſt ſiniſtre partis. Aut ꝑ ſimilitudineʒ imaginis ad exemplar has poſitionuʒ differẽtias in reb⁹ inaiatis determiamus: vt in ſtatua aſſignamus poſitionis differẽtias ſicut in aiali cuius illa ſtatua ẽ imago: at in aialib⁹ poſitionuʒ differẽtie virtutibus ⁊ officijs diſtincte dignoſcunt̃: his cõſtat has poſitionis differẽtias poſſe ſumi ⁊ in cõparatiõe ⁊ ex oppoſito ⁊ per ſimilitudinem.

Auerrois primo dicit: Quia iſtarũ partiũ quedã inueniunt̃ eſſentialr̃ ⁊ vere: quedam in reſpectu ⁊ non vere. Senſus eſt: ſuperius ⁊ inferius ſunt equiuoca ad vere ⁊ in reſpectu talia: ⁊ ſuperius ⁊ inferius vere iterũ equiuoca ſunt ad partes celi que ſunt polus arcticus ⁊ polus antarcticus: ⁊ ad ſpecies loci que ſunt concauũ ⁊ centrum: ⁊ ſunt enim ſuperius ⁊ inferius ⁊ differẽtie poſitionũ ⁊ vbi totalia ⁊ loca diſtincta.

Item ait: corpora inaiata habẽt ſuperius ⁊ inferius ⁊ dextrũ ⁊ ſiniſtrũ quo ad nos: vocamus enim que ſunt ex ſiniſtro nr̃o ſiniſtrũ: ⁊ ex dextro dextrum: vt faciunt augures. Senſus eſt: vocamus dextrũ latus terre quod nobis eſt ad dextrum: ⁊ ſiniſtrũ quod nobis eſt ad ſiniſtruʒ: ⁊ huiuſmodi ſimile obſeruatur in augurijs ⁊ auſpitijs: nominant nãq; augures auẽ dextrã que eſt nobis ad dextraʒ: ſiniſtrã que eſt nobis ad ſiniſtram.

Iterum ait: ⁊ dicũtur hẽre partes ſm ſimilitudinem noſtrã: vt eſt in imaginib⁹: quoniã ſicut ſiniſtrũ ſortis cũ fuerit oppoſituʒ nobis eſt oppoſitum noſtro dextro: ⁊ noſtrum dextrum opponitur ſuo ſiniſtro: ſic dicimus de noſtris imaginibus: ⁊ hoc non accidit de imaginibus niſi quia aſſimilantur formis hominum: ⁊ ſimiliter iſte modus non eſt ex reſpectu: ſed ex ſimilitudine: ⁊ ratio ẽ: dextrum in reſpectu eſt reſpectu vnius tantum partis ad aliam parteʒ: ſed ex ſimilitudine quando omnes partes inter ſe ſimiliter ſe habent vt vere: non ergo imaginamur iſtas partes eſſe in imagine niſi quia aſſimilantur homini: ⁊ quia non eſt niſi tantum in figura ideſt in ſimilitudine: ⁊ non eſt illic pars niſi in figura tantum ideſt in ſimilitudine. Senſus eſt: ſi reuoluatur ſtatua tales differentie contrario modo nominant̃: quo nominabant̃ ãte reuolutionẽ: ⁊ hoc eſt qꝛ ille differẽtie reperiunt̃ ibi ꝑ ꝯpatione ad nos tantũ: at ſi loqueremur per ſimilitudineʒ ⁊ diceremus ſimilitudine oris: ⁊ oculuʒ ſimilitudine oculi: tũc tales differentie in ſtatua nõ variarentur. Tandem manifeſtũ eſt ꝙ vocat̃ dextruʒ qđ eſt poſitum a parte dextra: ⁊ per ſimilitudinẽ ad partes noſtras: ⁊ ꝑ contrariam poſitionem.

Sententia Textus cõmenti.11. ⁊.12. Differẽtie poſitionũ quas Pythagorici aſſignabant figura conueniunt ⁊ ſola virtute differunt: ⁊ dextra manus eiuſdeʒ figure cũ ſiniſtra: dextra tamen potentior. Surſuʒ aũt ⁊ deorſuʒ: ante ⁊ poſt nõ modo virtute: verum etiaʒ figura abinuicẽ differunt: ergo Pythagorici omiſerunt differentias poſitionũ magis apparẽtes. ⁊ minus notas aſſignauerunt. Sunt etiaʒ ſurſum ⁊ deorſuʒ priores differẽtie quas antiqui relinquebant.

Auerrois primo dicit: manifeſtũ eſt ex ꝑdictis ꝙ ſuperius eſt pricipiũ motus: ⁊ ꝙ dextrũ eſt locus exitus motus a corpore nõ principiũ: ⁊ voluit per hoc qđ declaratuʒ eſt in libro motuũ aialium ꝙ principiũ motuũ aialium eſt a corde. Senſus eſt vt Albertus inquit: ſurſuʒ eſt vbi eſt initiuʒ motus animati: ⁊ non tantũ initiuʒ motus cuiuſcũq; aialis: ſed etiam motus localis: quia virtus mouens oritur a corde ⁊ perfectius cõpletur a poſteriori parte cerebri in oibus cerebrũ habentibus: at in nõ habentibus cor ⁊ cerebrũ idem faciunt mẽbra que ſunt loco cerebri ⁊ cordis: perfecta aũt virtus in cerebro fluit per nuchaʒ que diſtenditur per ſpondiles dorſi: per totã. n. longitudinẽ illam oriunt̃ nerui motiui in corporibus aialiũ que habent localeʒ motum: ⁊ dextruʒ eſt locus exitus motus in mẽbra que ſunt organa motus ⁊ nõ primũ principiũ qđ influit motuʒ vel vnde primo influitur motus.

Item ait: põt intelligi finis motus viſus a viſibilibus: viſibilia autem mouent media quouſq; motus eoruʒ perueniat ad virtuteʒ corporalem: ⁊ talis motus vocatur motus exiſtimatiuus.2. de aia.37. ⁊ põt intelligi ꝙ ante eſt pars ſm rectitudinem. i. quatenus terminat lineam rectam: ⁊ oppoſitioneʒ termino motus localis erit finis motus localis: ⁊ põt intelligi ꝙ ante eſt finis motus ſpiritus ꝓuenientis a corde. Item ſciẽduʒ eſt ꝙ ante terminat ſpatiuʒ mobilis ſm ꝙ eſt extremũ ſpatij oppoſitũ illi ad quod eſt motus.

Iterum ait: ⁊ ſi intendebat declarare ꝙ principiuʒ motus ſurſuʒ eſt prius principio motus dextri ⁊ principio motus ante: hʒ aliquã difficultateʒ: quoniaʒ ſi motus eſſet vnicus neceſſario eſſet vt locus ſui pricipij eſſet prior loco ſui exitus ⁊ loco ſui finis: ⁊ ratio eſt: quia ſuperius eſt principiũ: dextrũ mediũ: ante finis: niſi aliquis ponat. i. Solutio eſt: ꝙ principiuʒ motus alicuius rei in quo eſt principiũ motus aialiuʒ in loco eſt in eo an̄ principium motus localis ſcilʒ ꝙ principiuʒ rei in corde eſt prius pricipio motus aialiuʒ ſcilicet motu locali. Senſus eſt: principiũ motus ſurſuʒ eſt aliud a principio motus dextri ⁊ a pricipio motus ante: ⁊ dato ꝙ motus eſſet vnicus: adhuc principiũ motus aialium in loco prius eẽt principio in quo appareret principiũ motus localis. i. dextri: his itaq; cõſtat ſurſuʒ ⁊ deorſum eſſe differentias poſitionis priores ceteris.

Sententia Textus Cõmenti.13. celum hʒ oẽs poſitionũ differẽtias in natura diſtinctas: ex eo qꝛ eſt animatũ: ⁊ dicebat Auerrois.8. phyſicoꝝ.64. debes ſcire ꝙ iſte partes ſunt diſtincte in natura in hoie: ⁊ ſimiliter in mundo: ſed in homine ſunt manifeſte per ſe: in mundo vero per

demonſtrationē: ⁊ ſumuntur in celo omnes tales a motu locali: que enim diſperſa ſunt in inferioribꝰ ac/cumulantur in ſuperioribus: ⁊ cum motus localis ſit ſimplicior ⁊ plus corpori ſimplici accomodatꝰ: ideo a motu locali tales accipiuntur in celo differentie: vñ ſicut anima aīalis ſubcelestis perfecti exercet diuer/ſas operationes ⁊ varia officia: mediantibus diuer/ſis organis: ita anima celi mediantibus diuerſis par/tibus celi diuerſas influit virtutes: ergo queadmo/dum in aīalī ſubceleſti perfecto ſunt differentie poſi/tionum natura determinate: ita ⁊ in celo. Cōtra: celū eſt ſpericū ⁊ habens omnes partes ſimiles: cōſimi/lemq motum ſemper exercens: ergo non eſt maior ratio cur vna pars ſit magis ſurſum q̄ altera ⁊ ita de alijs. Solutio eſt. Eſt quidem celum ſpericum habens partes ſimiles ſm quātitatem: diſſimiles vero ſm vir/tutem: ſumuntur autem differentie poſitionū non ſm diuerſitatem figurarum ſed virtutū: habet animal mor/tale dextrum ⁊ ſiniſtrum ſub conſimili figura: ante: re/tro: ſurſum ⁊ deorſum ſub diuerſis figuris: ⁊ ſi animal mortale intelligeretur conuerti in figuram ſphericam eas poſitionis differentias ꝯſeruaret quas habebat ſub diuerſitate figurarum: accidit. n. figurarum diuer/ſitatem diuerſis poſitionum differentijs reſpondere. Item motus celi nō incepit ſed eſt ante retroq ſem/piternus ergo nō eſt dextrū in celo vnde ſit motus. Solutio eſt: ſi incepiſſet celum moueri ab oriente in/cepiſſet nō ab occidente. Contra: a quocūq puncto ſpere incipit motus: ab omni incipit. ergo nō magis ab. A. puncto q̄ a. B. incipit. Tum q: qd eſt oriēs nobis eſt occidens ſi qui ſint habitātibus ſub nobis: ergo quod nobis ſurſum eſt: illis eſt deorſum: ⁊ ita di/catur de alijs poſitionū differentijs. Solutio eſt: nō tollitur ratio primitatis vnius puncti: etiam ſi omnia puncta equaliter incipiāt moueri. Rurſus: dextrū no/bis ipſiꝰ celi eſt dextrū ſimpliciter: ⁊ ꝓpterea motus celi ſup alio hemiſperio ē pp motū ſtellarum ſuper noſtro.

Auerrois primo dicit. Quia he ptes nō di/ſtinguunt niſi pp diſtinctionē mo/tuū: diuerſitas. n. motuū in rebus aīatis oſtendit no/bis diuerſitatē illorum principiorum: ⁊ diuerſitas illorum principiorum oſtendit nobis diuerſitatē illarum partiū. Senſus eſt: celum hȝ diuerſitatē motuū in ſeipſo ſm diuerſitatē ſuarum ptium: q celum eſt aīatum: ergo celum oēs retinet poſitionis differentias. Itē celum mouet ex pte propria ergo habet dextrū ⁊ ſiniſtrum ergo ⁊ alias quattuor poſitionis differentias.

Item ait: ⁊ imaginatio noſtra ꝙ orbis habeat ptes iſtas ē ſicut imaginatio ꝙ aliqs hō ⁊ cetera. Senſus ē: ſi atlas imaginatꝰ hēret pedes in polo antartico ⁊ caput in artico: manꝰ dextra foret in occidēte: ⁊ ſiniſtra in oriēte: ergo ſi dȝ verꝰ ordo ſal/uari: hēbit caput in antartico: pedes i artico: dextrū in oriēte: ſiniſtrū i occidēte: faciē v̄ſus ptē celi nobis meridionalē: ptē poſteriorē verſus ptem oppoſitam parti meridionali.

Rurſus ait: orbis hȝ virtutes diuerſas i par/tibꝰ diuerſis: q̄uis iſte v̄tutes ñ ſint in ptibꝰ diuerſe figure: aut copulate cū ptibꝰ non di/uerſe figure: ⁊ dixīmꝰ aut copulate q iſte virtutes nō ſunt māles. Sēſus ē: v̄tutes nō cauſate a ſubiecto ꝓprijſſime dicuntur copulari: forme māles dicuntur educi: ⁊ nō copulari: q ſunt noue: ⁊ cū ſit manifeſtū diſcrimen inter principiū tpis ⁊ magnitudinis con/ſtat celum hēre principiū magnitudinis ⁊ motꝰ in pte ꝓpria ⁊ loco ꝓprio. Tandem conſtat his celū hēre ſex differētias poſitiōis: ⁊ tota ratio ſic formetur: quoli/bet die mouetur celum vna cōpleta reuolutione: er/go aliqua pars inuenitur ſm partes celi ⁊ aliqs locꝰ vel ſitus vnde incipit motus vnius reuolutionis: oē enim cuius vna reuolutio incipit poſt aliam habet proculdubio locum inceptionis in aliqua parte ⁊ in aliquo loco: omnis autem motus incipiens a parte ⁊ loco determinatis: oportet ꝙ habeat principium aliquod naturale qd ſit cauſa quare īcipit ab illa par/te ⁊ ab illo loco ⁊ non ab alio: principiū aūt iſtud nō poteſt eſſe niſi dextrū ergo celū habet dextrū: ⁊ illiꝰ oppoſitum per locum eſt ſiniſtrum: celum habet de/xtrum ⁊ ſiniſtrum ergo ⁊ ceteras quattuor differen/tias poſitionis.

Sententia Tertius cōmenti. 14. lōgitudo celi ſumit ſm diſtantiam a po/lo ad polū: quorū vnus eſt ſurſum celi: alter vero de/orſum: ⁊ ratio eſt: quia dignoſcimus differentiā he/miſperij quod ſupra nos eſt ab eo quod eſt ſub no/bis per polos imobiles ſemper eadē parte celi ma/nentes: nam in noſtro hemiſperio cōſpicitur polus articus: at in parte celi oppoſita antarticus: nūquam nobis apparens. Item partes celi iuxta polos nomi/nantur latera celi: vt ſunt ille que clauduntur intra circulum articū ⁊ circulū cancri: ⁊ in parte oppoſita que circulo antartico ⁊ tropico capricorni ꝯtinentur latera autē neq ſurſum: neq deorſum ſunt: ſȝ adia/cent parti ſuperiori aut inferiori: veluti brachia non ſunt ſurſum neq deorſum ſed vicina capiti quod eſt ſurſum: longitudo ergo celi ſumitur ſm polos extre/mitates axis eorūq diſtantiam: ⁊ iuxta imaginatio/nem atlantis dictā polus ātarticus erit ſuperior: po/lus vero articus nobis eleuatus inferior.

Auerrois dicit primo: ⁊ cū declarauit ꝙ or/bis habet dextrū ⁊ ſiniſtrū: quā/propter habet ſurſum ⁊ deorſum ⁊ ante ⁊ retro: ⁊ ꝓ/pter hoc habet longitudinē ⁊ latitudinē ⁊ profundi/tatem. Senſus eſt: iſta cōſequentia colligit: celū reti/net ſex poſitiōis differentias ergo in celo reperitur longitudo: latitudo ⁊ ꝓfunditas: eſt nāq longitudo inter ſurſum ⁊ deorſum: latitudo inter dextrū ⁊ ſini/ſtrum: ꝓfunditas inter ante ⁊ retro.

Item ait: longitudo orbis eſt dimenſio que eſt ex vno duorū polorū ad alterū: quoniam cū principiū motus eſt ex extremo proprio neceſſe ē vt locus principij motus ſit extremum latitudinis: ⁊ cū ita ſit neceſſe eſt vt longitudo ſit ex meridie ad ſe/ptentrionē: ⁊ ꝙ neceſſariū eſt cum habeat dextrum ⁊ ſiniſtrum vt non tantū habeat longitudinē ſed ſur/ſum ⁊ deorſum que ſunt principia longitudinis. Sē/ſus eſt: formatur hec cōſequētia: locus principij mo/tus eſt extremū latitudis ergo longitudo eſt ex me/ridie ad ſeptētrionē: ergo poli ſunt principia longi/tudinis: que quidē tenet: q dextrū ⁊ ſiniſtrū ſunt la/tera mūdi: ante ⁊ retro ſunt etiam latera mūdi: quia ſequunt dextrū ⁊ ſiniſtrum. Dicit Albertus: longitu/do orbis eſt ſpatiū in quo diſponunt orbes ſm mo/tum diurnū a polo in polum ſuper axem ſeu diame/trum mūdi: ⁊ cū in vno orbe ſint multi orbes ſȝ for/mam: quidā ex orbibus formalibus ſunt ſurſum in celo: quidam deorſum: ⁊ vnus polus erit in vna me/dietate: alius in alia: polorum enim inquit Auerro/is remotio a medietate orbis eſt eadem: ⁊ eſt dicere medietatem orbis circulum equinoctialem ſecantem

axem

axem per duo media ſuper angulos: ⁊ intendebat ꝙ locus vnus poli eſt ſuper oꝛbem ⁊ locus alteri⁹ infra oꝛbem.

Iterum ait: intēdit per hoc poluz: polus. n. dicitur quieſcens geometrice. i. ſm imaginationem ⁊ non vere: ⁊. 4. phyſicoꝛum. 118. dicebat Auerrois: polus quieſcit tranſumptiue: vnde nulla eſt ſubſtantia in oꝛbe in actu que nō moueatur: id eſt nulla eſt pars integralis oꝛbis que nō moueatur: ⁊ ita polus erit pars oꝛbis integralis.

Rurſus ait: ſed punctus qui eſt indiuiſibilis ⁊ non exiſtens in moto quod mutat locum per materiam non dicitur motus neqꝫ eſſentialiter neqꝫ accidentaliter: pūctus enī dicitur eſſe mot⁹ accidētaliter quando fuerit in re mota: ⁊ ſimiliter dicitur quieſcens: quia eſt in re quieſcente: ⁊ cetera. Senſus eſt: medietas celi partito celo per equinoctialem non mutat locum: iccirco punctus aſſignatus pro polo non variabit locum: ⁊ quia totum celū quieſcit ſm ſubiectum ⁊ materiam: quia non mutat locum in quo eſt: ⁊ mouetur ſm foꝛmam: quia voluitur circa centrum: propterea pars oꝛbis in qua eſt polus licet in rei veritate moueatur: ⁊ ſm materiam ⁊ ſm foꝛmam: quia tamen magis apparet ꝙ mutat locum in foꝛma qꝫ in materia propter eius tardiſſimum motum: dicitur quieſcens: partes autem celi diſtantes a polis manifeſte mutant locum ⁊ ſm materiam ⁊ ſm foꝛmam: ideo non dicūtur qeſcentes.

Poſtremo ait: ⁊ quia imagīatio eſt neceſſaria in oꝛbe: quia mot⁹ eius eſt ab oꝛiente in occidentem: non econuerſo: ergo vult Auerrois omnes motus celeſtes eſſe ab oꝛiente ad occidentē: ⁊ eſt polus meridionalis ſuperioꝛ: ſeptentrionalis inferioꝛ. Contra. 26. particula problematuꝫ problemate. 14. arbitratur Ariſtoteles polum arcticum eſſe ſuperioꝛem: antarcticum inferioꝛem: ergo. Solutio Conciliatoꝛis eſt ſurſum ⁊ deoꝛſum dupliciter ſumuntur: ⁊ ſimpliciter ⁊ quo ad nos vera eſt ſententia Ariſtotelis hic loquendo de ſurſum ⁊ deoꝛſuꝫ ſimpliciter ⁊ ſm naturam propter atlantem imaginatum habere caput conuerſum ad polum antarcticum: ⁊ pedes verſus arcticum: in problematibus recte ſentit Ariſtoteles intelligendo de ſurſum ⁊ deoꝛſum quo ad nos.

Eſt attēdenda diligenter contentio inter philoſophum ⁊ aſtronomum: putat nāqꝫ philoſophus longitudinē celi eſſe a polo in polum: latitudinem ab oꝛiente in occidentem: pꝛofunditatē a pūcto meridiei ad angulum noctis. Aſtronomus facit longitudinem ab oꝛiente ad occidentem: latitudinē a polo ad polum. Contra: ergo mathematicus fatebitur motum celi eſſe a ſurſum in deoꝛſum: cum conſtet ſurſum ⁊ deoꝛſum terminare longitudinem: ergo pħo cōſentiendum eſt ponenti lōgitudinem debere ſumi ſm partes axim terminantes. Cōtra: longitudo terminat ſurſum ⁊ deoꝛſum ⁊ eſt maioꝛ latitudine terminata per dextrū ⁊ ſiniſtrū: at linee iter puncta ſex celi aſſignata ſunt equales: ergo: Solutio eſt: nō ſemp longitudo eſt maioꝛ latitudine: differentia. n. eſt iter aīalia ſublunaria ⁊ celeſtia: illa diuerſitatem habēt membꝛoꝝ in figura ⁊ potētia: hec tantuꝫ tenent diuerſitatē virtutum: hec eſt ſententia Auerrois diſputatione pꝛima dubio. 11. Quia ergo celum nō habet ſenſum: non opoꝛtet ſurſum in celo eſſe ubi magis eſt pꝛīcipiū motus: neqꝫ opoꝛtet ſurſum eſſe partem nobilioꝛem celi.

Sententia Textus Cōmenti. 15. Polus arcticus pꝛimi mobilis ē deoꝛſum: antarticus ſurſuꝫ: naꝫ pꝛimi mobilis id dextrū vocaꝶ a quo icipit motus ⁊ oꝛtus aſtroꝝ: oꝛiēs ſcilꝫ ſiniſtruꝫ id diciꝶ vbi aſtra occidunt: ſcilꝫ occidēs: vn̄ ſi poneretꝶ caput atlantis verſus polum arcticū ⁊ pedes verſus antarcticū: facie verſa ad meridieꝫ: man⁹ eius ſiniſtra eſſet ad oꝛienteꝫ: qui idcirco exiſteret ſiniſtruꝫ celi: ⁊ manus dextra ad occidentē: qui ꝑinde eſſet dextrū celi: ꝓpter ſimileꝫ in hoīe rn̄dentiā: pꝛimuꝫ aūt mobile moueꝶ ab oꝛiente in occidentē ergo a ſiniſtro in dextrū: qḋ eſt impoſſibile: ergo ſi tale impoſſibile euitari debeat: habebit atlas manū dextrā verſus oꝛientē: ſiniſtrā verſus occidentē: facieꝫ verſus meridiem: vt ante hoīs rn̄deat pꝛi anterioꝛi celi ſicut dextrum dextro: ⁊ ſiniſtrum ſiniſtro: eius caput erit ꝯuerſuꝫ ad polū antarcticū: ⁊ pedes ad arcticū.

Auerrois dicit pꝛimo: ⁊ cum dextrū ē pars ex qua incipit moueri in loco: ps aūt ex qua incipit celuꝫ moueri eſt pars ex qua aſcēdunt ſtelle fixe ergo illa pars eſt dextrū celi: oppoſituꝫ aūt ſiniſtrū celi. Senſus ē: oꝛiēs debet poni dextrum in celo: cum ab oꝛiente incipiant aſtra moueri ſup noſtruꝫ hemiſperiuꝫ: ⁊ occidens erit ſiniſtruꝫ: dimittit aūt Ariſtoteles anterius ⁊ poſteri⁹ tanqꝫ manifeſta eſſe ex his que determinata ſunt: cuꝫ. n. celuꝫ moueaꝶ ab oꝛiente verſus ſupius hemiſperiū: vt apparet ꝑ eleuationē ſtellaꝝ oꝛientiū ergo anteri⁹ celi eſt ſupius hemiſperiū: poſteri⁹ t hemiſperiū iſerius.

Digreſſio Auerrois.

Sed hꝫ. Dubitatio Cōmētatoꝛis ſtat ī hoc: ſi oꝛiēs ē loc⁹ dxtri ⁊ occidēs ſiniſtri: cum ſucceſſiue de diuerſis ptibus celi diciꝶ oꝛiēs ⁊ occidēs: ergo ⁊ de diuerſis ptib⁹ celi diceꝶ dextruꝫ ⁊ ſiniſtrū: ⁊ ita nō erit diſtinctio ptis dextre a ſiniſtra ex natura rei. Neqꝫ eſt dicenduꝫ vt dicit ſanct⁹ Thomas intelligentiā pꝛimā eſſe in dextro ⁊ oꝛiēte: ideo ſemp dextruꝫ celi eſt in oꝛiente: quecūqꝫ ptem ſingularem celi contingat ibi eſſe: qꝛ intelligentia eſt aīa celi totuꝫ celum indiuiſibiliter infoꝛmans ⁊ nō vnaꝫ ptem ſic ⁊ aliam nō: ſicut neqꝫ aīa ſenſitiua infoꝛmat vnam ptem coꝛpoꝛis tantū: cum ſit extenſa ⁊ tota in toto ⁊ pars in pte. Iteꝫ continue eſſet alia ⁊ alia pars celi que dextrū eſſet: ſicut alia ⁊ alia pars adeſſet intelligentie oꝛientali. Iteruꝫ locaꝶ intelligentia in circūferentia ꝓpter velocitatē motus. 8. phyſicoꝝ. 84. nō ē aūt mot⁹ velocioꝛ in oꝛiēte qꝫ in occidēte: ergo. Neqꝫ reſponſio modernoꝝ ſatiſfacit putantiū continue eſſe eandeꝫ ptem celi dextrā ꝑ equiualentiā: qꝛ tunc non eſſet diſtinctio ex nā rei ptis oꝛientalis ab occidentali.

Solutio Auerrois: ⁊ viſum eſt mihi dicere in hoc: ꝙ dextrū celi attribuiꝶ oꝛienti: qꝛ eſt locus in quo cuꝫ fuerit dextrū celi ſcilꝫ loc⁹ in quo eſt potentia pꝛincipij motus erit pars celi in qua eſt potentia ad ante ſup terram: cuꝫ vero dextrū celi fuerit in occidente: tunc ps que eſt ſup terrā eſt poſterius celi ⁊ hoc eſt vnum de his que poſſumus intelligere ꝙ oꝛiens eſt dextrum celi. Senſus eſt: introducit Auerrois duas cōditionales. Pꝛima eſt: ſi ante celi eſt ſup terram: dextruꝫ eſt in oꝛiente. Scḋa eſt: ſi poſteri⁹ celi ē ſup terrā: dextrū ē in occidente: ⁊ iſte due ꝯditōales ſunt vna rn̄ſio ad dubitationem.

Item ait: ⁊ intendit hic per orientem: primũ earũ que aſcendunt ſuper primũ orizonta iſtius habitabilis ex occidente: ⁊ per occidens vltimũ occidens ex orientibus habitabilis: ⁊ totum hoc erit cum poſuerimus ꝙ locus habitabilis terre eſt habitatio naturalis: ⁊ ꝙ impoſſibile eſt tranſmutari ad alium locum ⁊c̄ ſorte hoc putauit Albumaſar. Senſus eſt: hemiſperiũ noſtrũ habitabile eſt ab homine naturaliter: non autem aliud hemiſperiũ: vel non ita bene: hinc tanq̄ ſigno infertur dextrum nobis ipſius celi eſſe dextrum ſimpliciter: ⁊ oriens nobis oriens ſimpliciter: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ motus ſtellarum ſuper alio hemiſperio eſt propter notum ſtellarum ſuper noſtro voluit ⁊ Albumaſar habitationē non poſſe tranſmutari ad alium locum: variata enim terre habitatione variaret̄ ⁊ virtus celi.

Iterum ait: ſed contingit huic vt in orbe ſint infinite virtutes ⁊ materiales: ⁊ ſi materiales ergo corruptibiles: ⁊ ſi non corrumpunt̄ tunc poſſibile redditur impoſſibile: ⁊ iam oſtenſum eſt ꝙ eternum non habet ad corruptionẽ potentiā: quapropter credendum eſt ꝙ iſte potentie non ſunt materiales. Senſus eſt: non poſſunt eſſe infinite virtutes materiales in celo: quia cũ tales virtutes ſint idem ꝙ intelligentia: nō poſſunt eſſe materiales.

Rurſus ait: ⁊ non dicunt̄ dextrum ⁊ ſiniſtrũ niſi per ſimilitudinem: ⁊ modus aſſimilationis eſt quia apparent in orizontibus terminatis. Senſus eſt: non dicuntur dextrum ⁊ ſiniſtrũ in celo per ſimilitudinem: velut columna ⁊ ſtatua dicuntur habere dextrum ⁊ ſiniſtrum per ſimilitudinē: ſed quia apparent dextrum ⁊ ſiniſtrum in partibus determinatis: erit ergo locus ortus ſolis primus in loco habitabili in quo primo apparet virtus motionis: ſicut ſi imaginaueris in iſto loco extriſeco q̄uis illic neq̄ ſit extrinſecũ neq̄ intrinſecum: ⁊ hoc ſimile eſt illi quod dicit Ariſtoteles. 8. phyſicorum ꝙ mouens orbem eſt in maximo circulo qui eſt in eo: quia eſt velociſſimus circulorum qui ſunt in orbe: ⁊ ſimiliter dicit hic ꝙ mouens orbẽ eſt in oriente: ⁊ ſic nō mutabitur dextrum: quāuis partes orbis mutabuntur. Senſus eſt: dextrum ſpere ſolis ſimpliciter eſt ſol vt eſt in prima parte noſtri hemiſperij: ante ē ſol vt in media parte. Siniſtrum eſt ſol vt in tertio ſitu: ⁊ ſicut de ſole dicimus: ita putandum eſt de alijs ſtellis erraticis: ⁊ de firmamento habendo reſpectum ad vnum ſidus: quare non mutabit̄ dextrũ: quāuis partes orbis mutabuntur: vnde in. 8. phyſicorũ tractauit circulum equinoctialẽ in quo apparet potentia mouendi: hic docuit locum illius circuli in quo conſpicit̄ potentia mouendi. Neq̄ celum componit̄ ex contrarijs: licet vna pars ſit nobilior altera: neq̄ ſucceſſio ſit in motu locali ſimplici celeſti ex mixtiōe contrarij: ſed eſt quia vna pars habet locum intrare alterius.

Sententia Textus Cōmenti. 16. Habitātes ſub polo arctico ſunt in deorſum primi celi: ſub polo nobis occulto exiſtunt in ſurſum primi mobilis: ergo errauerunt Pythagorici putantes nos eſſe ſurſum ⁊ antipodas vero deorſum. Item in ſperis planetaꝝ ſurſum: deorſum: dextrum ⁊ ſiniſtrũ oppoſito mō ſumunt̄ ad primum mobile: cũ moueant̄ planete ab occidente ad orientem: ⁊ motus ſit a dextro in ſiniſtrum ergo occidēs eſt dextrum ipſorũ: oriens ſiniſtrum: ergo polus arcticus erit ſurſum reſpectu planetarũ ⁊ antarcticus deorſum: ergo qui ſunt deorſum reſpectu primi mobilis ſunt ſurſum reſpectu planetarũ: ⁊ qui ſunt ſurſum in relatione ad primũ celum: exiſtunt deorſum in cōparatione ad ſpheras inferiores: habent tamen omnes ſpecie eandẽ partẽ anteriorẽ ⁊ idem poſt i. eundē punctũ medie diei: ⁊ eundẽ punctum medie noctis.

Cōmētum 16. tribus documentis aperitur. Primũ ſit tale: Auerrois diuidit totam terrā habitabilẽ in duo equalia: quorum vnum eſt orientale: alterũ occidentale: ⁊ hec diuiſio ſit per colurum tranſeuntem per equinoctialẽ ⁊ polos mundi: ⁊ facta etiam diuiſione per equinoctialem: tunc ex parte terre orientalis: aliqua pars erit ſuperior ⁊ aliqua inferior: ⁊ ſimiliter ex parte occidentali quedam pars erit ſuperior: quedam inferior: ⁊ ita qui habitant in ſeptētrione ſunt in inferiori parte orbis: ſed aliqui in dextro: aliqui in ſiniſtro: alii qui in parte anteriori: capiendo partem dextri ⁊ ſiniſtri. Qui vero habitant in parte meridionali ſunt in ſuperiori parte orbis: ſed aliqui in dextro ⁊ aliqui in ſiniſtro.

Secundum documentũ: quando Ariſtoteles dicit: habitantes in ſeptentriōe ſunt in parte inferiori ⁊ in ſiniſtro: vel intelligit grecos q̄ ſunt in ſiniſtro ſeptētrionis: nihilominus inquit Auerrois: habitantes ſub polo auſtrali in medietate occidētali ſunt ſuperius ⁊ in ſiniſtro celi: ⁊ ſunt vt reor qui morantur ſub tropico capricorni: quibus opponunt̄ habitantes in polo boreali exiſtētes inferius ⁊ in dextro: ⁊ ſunt vt exiſtimo qui ſunt ſub tropico cancri: ppterea dicebat Themiſtius Ariſtotelem loquutum fuiſſe ſm cōſuetudinem Pythagore volentis partē ſuperiorem eſſe dextram: ⁊ inferiorē ſiniſtrā: ⁊ cum pars ſuperior dignior eſt vt ſit dextra: inferior ſiniſtra: ⁊ ſi non eſt ita: eſt vt diximus: ⁊ paulopoſt ſubiungit Cōmentator ꝙ poteſt in multis ſtellis ſeptētrionalibus minus nobilis virtus reperiri q̄ in paucis meridionalibus. Quare vult Ariſtoteles partem auſtralē eē habitatā: quā mathematici aſſerunt eſſe penitus incultā.

Tertium documentum ſit tale. Videntur in eadem ſtella multiplicandi eē motus: ⁊ ꝙ motus proprius planetarum eſt ab occidēte in orientem: vt etiam videtur ſentire Cōmentator. 8. phyſicorum. 52. quando dicit: orbes erraticoꝝ mouentur motu diurno ⁊ motu proprio ⁊ preſenti lectiōe dicitur: motibus eiuſdẽ ſtelle duo dextra aſſignātur: oriens enim eſt dextrum prime ſphere: ſed occidens eſt dextrum planetarum. Solutio eſt: rueret tota doctrina peripatetica ſi ſaturnus pluribus motibus re diſtinctis moueretur: ſcit nāq̄ philoſophus vnitatem numeralẽ motus ex vnitate motoris: mobilis ⁊ temporis: ⁊ nouit ꝙ ſecundũ mobile non poteſt imediate moueri niſi a ſecunda intelligentia: ⁊ ꝙ prima non concurrit niſi remote pro quanto intelligitur a ſecunda: ⁊ ſcit ꝙ contra naturam intelligētie eſt mouere ab occidente in orientem: vnde vt dictum eſt ſupra: vnaqueq̄ ſtella vt eſt in prima parte noſtri hemiſperij eſt dextra ⁊ orientalis: quare pluralitas eſt in diuerſitatibus motus: cum vnitate motus numerali: occidens enim nobis eſt ſimpliciter ſiniſtrum: licet noiari poſſit dextrũ reſpectu alicuius diuerſitatis: quare ⁊c̄.

Preſenti

Digreſſio.

Preſenti ſumma ſunt iſte propoſitiones approbate. Prima eſt: celuz eſt perpetuo motū abſq3 labore & deſatigatione. Celū retinet ſm naturam omnes poſitiōis differentias. Longitudo celi ſumitur ſm diſtantiam poli ad polū quorum arcticus eſt deorſum: antarcticus ſurſum. In ſperis cōtentis a primo mobili quatuor poſitionis differentie oppoſito modo ſumuntur ad primū: ante & retro eodem modo in omnibus corporibus celeſtibus dignoſcuntur. Quarta pars auſtralis eſt habitata ſm peripateticos: veluti & quarta pars ſeptentrionalis.

Prima propoſitio eſt vera hoc fundamento. Eſt quidem celum eternum: cum orbis non ſit variabilis de vna forma in aliaz formaz: eſt & eius motus vnus cōtinuus & perpetuus abſq3 labore & deſatigatione: quia potentia moti celeſtis nihil addit ſupra potentiam motoris: eſt nāq3 mot⁹ celi naturaliſſim⁹ & per animaz & per corpus. 8. phyſicorum. 27. ¶ Contra: orbis ſubiectus intelligētie reſiſtit intelligentie: at reſiſtentia cauſa eſt ſucceſſionis & deſatigationis: ergo. Item mouetur ſaturnus duobus motibus re diſtinctis ſm doctores de via cōmuni: vno motu ab occidente in orientem ſuper polis zodiaci ſm naturaz propriam & peculiarez inclinationez: & hoc motu orbis ſubiectus intelligentie ſaturni nihil addit ſupra intelligentiam ſaturni: at mouetur ab oriente in occidētem raptu primi mobilis ſuper polis mundi: ergo orbis ſaturni addet aliquid ſupra primuz mobile: quia orbis ſaturni nō inclinatur ſm naturaz propriaz moueri motu ab oriente in occidentem: tunc ſic: potentia moti celeſtis addit aliquid ſupra potentiaz motoris ergo celo euenit labor & deſatigatio. Ratio eſt Auerrois ibi. 71. Iterum: planete modo tardius: modo celerius mouentur: tū quia in equalibus temporibus nō equas zodiaci portiones perambulant: tum quia efficiuntur directi: retrogradi: ſtationarij ſtatione prima & ſtatione ſecunda. ¶ Solutio eſt: Dico primo: reſiſtentia cauſa eſt quidem ſucceſſionis: non deſatigationis: & reſiſtit orbis intelligentie mouenti: non q2 inclinetur moueri celum motu diuerſo a motu circulari: ſed quia orbis talis eſt in potentia qualis eſt intelligentia in actu: non addit enim aliquid potentia moti celeſtis ſupra potentiaz motoris: cuz ſit proportio motoris celeſtis ad rez motaz indiuiſibilis: & ex parte motoris & ex parte rei mote: eſt intelligentia penitus liberata a quantitate: & ſi corpori celeſti aliquid addatur: vel ſi ab ipſo aliquid auferatur nō mouebitur celum. Dico ſecundo: arbitrantur aſtronomi ſaturnum poſſe moueri duobus motibus re diſtinctis ſuper diuerſis polis: inter quos non eſt contrarietas: neq3 impedimentuz aliquod. Item in rei veritate ſemper equales arcus pertranſeunt in ſuo orbe in equali tempore: & efficiuntur retrogradi: directi: ſtationarij ꝓpter aggregationē motuum in vno mobili: verum cū p hs naturalis intelligat vnitatez motus ex vnitate mobilis infra declarabit ſaturnuz nō moueri niſi vno motu re ipſa.

Secunda propoſitio procedit hoc fundamento: in celo inueniuntur ſex puncta penes que accipiuntur dimenſiones celeſtes. Primus punctus eſt polus antarcticus. Scd̄s eſt polus arcticus: ſup q̄bus reuoluit celum: tertius punctus eſt oriens: quartus occidens: quintus meridies: ſextus ſeptētrio vel angulus noctis. Longitudo celi eſt a polo in poluz: latitudo ab oriēte in occidentē: ꝓfunditas a meridie in ſeptentrionē: cum ergo celuz ſit aīatuz aīa intellectiua ꝑfectiſſima habebit ſm naturam oēs differentias poſitionis: oriens erit dextruz: occidens ſiniſtrū: meridies ante: ſeptētrio retro: polus antarcticus ſurſum: polus arcticus deorſum ab oriente nāq3 incipiunt aſtra moueri ſup noſtruz hemiſperiū ergo oriens eſt dextrū ergo occidens ſiniſtruz: & cuz celum voluat ab oriente p meridiem: erit meridies ante: ſeptentrio retro: nobilior polus eſt antarcticus: nam prope ipſuz ſunt nobiliores ſtelle ergo eſt ſurſum ergo polus arcticus deorſum exiſtit. ¶ Contra: celum eſt ſpericuz ergo nō eſt ibi longitudo diſtincta a latitudie: ergo neq3 in celo poterunt aſſignari differentie poſitionis diſtincte ex natura rei: nam eadez pars celi que modo eſt in oriēte: paulopoſt erit in occidente. Item nō eſt idē oriēs apud oēs: nam quando ſol nobis orit alijs occidit ergo nō apparet ratio quare aliquis determinat⁹ pūctus dicat oriens vel occidens. ¶ Solutio eſt: eſt quidem celum ſpericuz habens ptes ſimiles ſm quātitatem: diſſimiles aūt ſm virtutez: nam vna pars celi habet maiorē virtutē & ꝑfectiores operatiōes: altera vero minorē & minus ꝑfectas: differentie ergo poſitionum in celo nō ſumunt ſm diuerſitatez figuraruz ſed virtutū: vnde animal ſubceleſte dextrū habet & ſiniſtruz ſub cōſimili figura: ceteras vero ſub figuraꝝ diuerſitate: quare accidit figuraꝝ varietatez diuerſis poſitionuz differentijs correſpondere: & volunt auctores hanc cōſequentiam nō valere: eadem ps celi eſt oriens & occidens ſucceſſiue ergo non dat oriens ſimpliciter & ex natura rei: quia licet mutet pars tn̄ ꝑmanet eadem p equiualentiaz. Item dicunt prefati auctores q2 duplex eſt oriens: veꝝ ſcilicet & nō veꝝ: oriens veꝝ ē in ciuitate Arim ſub equinocnali: & occidens veꝝ eſt ps oppoſita: oriens nō veꝝ eſt quelibet alia pars orizontis ſm ortum ſolis: occidens nō veꝝ pars eſt oppoſita: modo nō quodlibet oriens eſt pars dextra celi: nec quodlibet occidens ſiniſtra ps: ſed duntaxat veꝝ oriens & veꝝ occidens: his dictis patefacta ſit tertia propoſitio.

Quarta propoſitio declaret ſm mentem doctoruz de via cōi ſphere planetarum mouent ab occidente in orientez: motus aūt celoruz oium eſt a dextro in ſiniſtruz ergo occidens ipſoꝝ eſt dextrū: & oriens ſiniſtrū: habeat ergo Atlas manum dextraz in occidente: ſiniſtram verſus orientem: & faciem verſus meridiez: vt dextrū hoīs dextro celi: ſiniſtrum ſiniſtro: & ps anterior hoīs pti celi anteriori reſpōdeat: caput eius erit ſurſuz erectū & verſus pōlum arcticuz: pedes vero verſus polum antarcticum ergo polus arcticus eſt ſurſum reſpectu planetaꝝ: & polus antarctic⁹ deorſuz: ergo oppoſito mō ſumunt he differētie poſitionis ad primū mobile: quo fit vt qui ſunt in deorſuz primi mobilis & in ſiniſtro eius: quemadmoduz habitantes ſub iſto polo in occidēte: ſint ſurſuz ſpheraꝝ planetaꝝ & in dextro eaꝝ: & q habitant in deorſum primi mobilis & eius dextro: vt q ſub polo arctico in oriēte morant: ſunt i ſurſuz ſpheraꝝ planetaꝝ & eaꝝ ſiniſtro: cuz oppoſito mō he poſitionuz differentie reſpondeant: habent tn̄ oīa corpora celeſtia eandez ptem anteriorē: ſcilȝ punctū medie

dici ⁊ idem poſt punctũ videlicet medie noctis.

Quinta propoſitio ita intelligat. Quemadmodum celum imaginatur diuidi in quinq; zonas: quaꝝ vna ē a polo antarctico vſq; ad circulum antarcticum: ſecũda: ab hoc circulo ad tropicum capricorni: tertia eſt inter duos tropicos quã quidem ſcindit equinoctialis per mediũ: quarta eſt a tropico cancri ad circulum arcticum: quinta a tali circulo ad polum arcticum: ita terra credit eſſe ptita in quinq; plagas illis celeſtibus ſuppoſitas. Voluit itaq; Ariſtoteles ptem auſtralem ⁊ ſeptemtrionalez habitari: imo tãta eſt pars habitata ad auſtruz quãta ad ſeptemtrionem pp equalem diſtantiã inter tropicos ⁊ circulos antarcticuz ⁊ arcticũ: cedẽdoq; cãe habitationis concurrentes in zona arctica: ſunt ⁊ in auſtrali. Sol enim equaliter appropinquat ⁊ equaliter recedit a zona ſeptemtrionali ⁊ auſtrali: cũ ſemp ſit in medio earum: vnde ſi aliqua pars auſtrina non eſſet habitata: aliqua virtus celeſtis ocioſa eſſet: patet de ſtellis in polo antarctico ſemp nobis occultis: ſed hec opinio nõ placet Aſtrologis ⁊ Alberto magno volentibus ptem auſtrinam penitus eſſe incultam: ſed ſi ſolis ſit orbis eccentricus: vera eſt opinio Alberti: ſi autem non deſ eccentricus: ſtat ſententia Ariſtotelis: ſub equatore etiam non eſſe poſſibilem bonam habitationez crediderunt Ariſtoteles Auerrois Ptolomeus: cum eniz detur frigida zona: ergo ⁊ calida: ſub equatore enim vt dicit Auerrois. 2. metheorum eſt vltima caliditas propter reflexionez radiorum vnitionem ⁊ vicinationem: ⁊ huius oppoſitum tenet Auicẽna Albertus ⁊ Conciliator: ⁊ temporibus noſtris fuerunt inuente inſule ab expertiſſimis nautis ſub equinoctiali: cuius rei teſtimoniũ ẽ: quia multa genera auium exquiſitiſſima: multaſq; ſpecies aromaticas precioſiſſimas ⁊ aurum ſecũ aduexerunt: ⁊ homines illi inuenti ſunt nõ magne ſtature: iocundi: ſepius ridentes: ⁊ bone indolis facile omnibus credẽtes ⁊ acquieſcẽtes: ⁊ putãt Theologi paradiſum terreſtrem eſſe ſuppoſituz equatori: verũ hec coſmographis relinquant: ſatis ſupq; ſatis ſit dictũ celum hic naturã oẽs poſitõis differentias.

Sũma ſcda Secũdi de celo.

Modo ergo. Pñti ſũma que eſt a Textu Cõmẽti. 17. vſq; ad. 22. intẽdit Ariſtoteles declarare iſtaz ꝓpoſitionẽ: plres ſunt ſperaꝝ celeſtiũ mot⁹: vt ſint reꝝ nãliũ generationes ⁊ interitus. Sententia aũt. 17. ſtat in hoc oportet ꝯſiderare cãm pp quã ſunt plures mot⁹ celeſtes: q2 ibi nõ eſt cõtrarietas que eſt cauſa motuũ elemẽtorũ: vnde ſi ſp eris celeſtibus ⁊ motui eaꝝ aliquid aduerſaret: facile eſſet intelligere multos eẽ motus celeſtes: naz ſi vnuz ꝯriuz eſt: ⁊ alterũ eſſe neceſſe eſt. Difficultas aũt oriẽ in aſſignãdo cãm multitudinis motuũ celeſtiuz: nã orbes celeſtes: eorũq; ꝓprietates a ſenſu remote ſunt: ⁊ ꝓpterea reddũt captu difficiles: ẽ ergo cõſiderandũz hoĩbus qui tentant facere qõnẽ a longe. i. de corporib⁹ celeſtib⁹ lõge a nobis exiſtẽtib⁹ cũ tñ de his q̃ ſunt elõgata a nobis nõ poſſim⁹ hẽre certuz iudiciũ: corpora ãt celeſtia inqt ſanct⁹ Thomas nõ ita ſũt lõge a nobis tãto. i. ſꝫ quãtitatẽ localis diſtantie ſꝫ multo magis: eo ꝙ pauca accidẽtiũ eoꝝ accidant ſuper ſenſum noſtrũ: cũ tamen materiale ſit nobis ꝙ ex accidentibus ſenſibilibus deueniamus ad cognoſcẽdũ naturã alicuius rei: ⁊ hãc elongationez dicit eſſe multo maiorẽ ꝙ̃ localẽ: ratio eſt: ſi cõſideretur localis diſtantia: aliqua eſt ꝓportio diſtantie qua diſtat a nobis corpus celeſte ad diſtantiaz qua diſtat a nobis aliquod inferiorũ corporũ: ⁊ vtraq; diſtantia eſt vnius generis: at accidẽtia corporũ celeſtiũ ⁊ ſubceleſtiũ ſunt alterius ⁊ alteri⁹ rõnis ⁊ penit⁹ improportiõata: cã tñ ex dicendis pluralitatis motuũ oſtendetur. Aſſignat ergo cã multitudinis motuum celeſtiũ prio ꝑ viã cõpoſitiõis: hac rõne: ſi celum eſt corpus diuinũ ⁊ eternũ: neceſſe eſt motũ eius circularem eſſe ſempiternũ. Si motus circularis eſt eternus: terra eſt: ergo ⁊ ignis: ergo ⁊ elemẽta intermedia: ergo rerũ generatiões ⁊ corruptiões: ergo motus celoꝝ diuerſi: ergo ſi celũ eſt eternũ: opus eſt vt ſint plures ſperarũ celeſtiuz motus. Dicit ergo Ariſtoteles: vnũquodq; qȯ hꝫ ꝓpriam operationez exiſtit ꝓpter ſuã operationẽ: vt ꝓpria oculi operatio eſt viſio: oculus aũt ad viſionẽ eſt ordinatus: ⁊ itellect⁹ ꝓpria operatio eſt cõtẽplatio ad quã quidẽ ordinaẽ ipſe intellectus: operatio ergo eſt finis potẽtie ordinate in illam operationẽ: Dei aũt operatio ẽ imortalitas. i. ꝓpria celi operatio eſt motus circularis ꝑpetuus: q2 ex quo Deus eſt forma celi: cõpoſitũ ⁊ forma ſepenumero eodẽ nomine nominant: idȯ Dei. i. celi operatio eſt imortalitas: hec aũt imortalitas eſt vita ſempiterna: ergo ad illã operationẽ celuz ordinatur ergo celũ perpetuo circũuoluiẽ: ſunt ergo hec eterna: Deus: celũ ⁊ motus circularis: deducta ẽ igitur hucuſq; hec cõſequẽtia: celum eſt eternũ ergo ⁊ eius operatio. Proponiẽ alia cõditiõalis talis: ſi celum ſemp circulariter moueẽ: aliqd ſemper ĩ medio quieſcit: vt terra: que in medio mũdi cõſtituta: vndiq; tanq̃ centrũ ab extremis equidiſtat: ⁊ talẽ ſempiternã q̇etẽ nãlẽ eẽ opꝫ: nã ꝑternãz nihil natũ ẽ ſemp q̇ſcẽ: ſicut neq; natũ ſemp violenter moueri: dicit ḡ Ariſto. pp qd igiẽ nõ ẽ corp⁹ tale toti⁹ celi. i. toti⁹ mũdi: vt. ſ. q̇lꝫ ps mũdi eẽt ꝯ nã celeſtis corpta: rñdet dicẽs: q2 neceſſe ẽ eẽ aliqȯ manẽs ⁊ q̇etum in medio corpis qȯ circulr moueẽ: non eſt aũt poſſibile ꝙ tale corp⁹ ſit pars celi: tũ q2 nulla pars celi põt vlr quieſcere vbicũq;: tũ q2 nõ põt quieſcere in medio: neq; ſm nãm: neq; violẽter: ergo opꝫ vt iueniaẽ aliqȯ corp⁹ qȯ nãliter q̇ſcat in medio: ſi mot⁹ celi ſit circularis ⁊ ſempiternus: hoc aũt qȯ nãlr q̇ſcit ĩ medio ẽ terra: ergo ſi celũ ſemp circulr moueẽ: neceſſe ẽ terrã eẽ. In textu ergo cõmẽti. 27. deducte ſunt iſte cõſequẽtie: celũ ẽ eternũ: ergo ⁊ ei⁹ opatio: motus celi circularis ẽ eternus ergo terra eſt.

Auerrois prio dicit: vult hic ꝑſcrutari ꝯ cã finali qua celũ hꝫ plures mot⁹ ⁊ vult dare cãs oĩuz accidẽtiũ q̃ i eis appent: ⁊ primo cãz finalẽ in multitudine motuũ ex eis q̃ hic appent ⁊ nõ ex ipſa re. i. in ſeipſo. Sẽſus eſt: finis p̃cipalis mot⁹ eterni ẽ itelligẽtia q̃ primaria intẽtione agit pp ſe: forme gñabiles ⁊ corruptibiles ſunt finis ſecũdarius: agit. n. itelligẽtia ſcdaria intẽtiõe pp aliud. 12. methaphyſice. 36. ⁊ itelligẽtiã hẽre ſollicitudinẽ circa hec iferiora ⁊ ipſaz agere pp hec iferiora nõ infert ipſaz itelligẽ hec iferiora: itelligẽtia nãq; cognoſcit finẽ p̃cipalẽ pp quẽ mouet: finis aũt ſcdari⁹ neceſſario ⁊ nãlr iſequiẽ cognitionẽ finis primarij.

Item

Item ait: cā eius eſt cā finalis nō efficiens non mālis. i. cā pluralitatis motuū celeſtium non eſt ꝯrietas inter motus circulares: neqꝫ ꝯrietas inter intelligētias motrices: neqꝫ ꝯrietas iter orbes celeſtes ſubiectos intelligētijs: ſʒ cā eſt: finis ſecūdarius: gnātio. i. ⁊ corruptio ſubceleſtiuʒ corporum.

Iterum inquit: ⁊ modus ex quo fit in eis eſt aliud a mō ex quo fit: q̄uis duo modi ſunt vnū ſubiecto. i. gnātio ⁊ corruptio duplr̄ ꝯſiderant: pⁱo mō in ſe: ſcdō mō vt in corporib⁹ gnābilib⁹ ⁊ corruptibilib⁹: q duo modi ꝯſiderādi ſunt vnū ſubiecto: ⁊ dicunt gnātio ⁊ corruptio fines ⁊ actōes in paſſiuis: intellectōes aūt intelligētiarū ſunt fines ⁊ actōes tm̄: quas qdeʒ vocaui opatōes imanentes. 2. de aīa. 51. 3. de aīa. 2.

Amplius ait: ⁊ hec qō hʒ multas cās diuerſas ſm prius ⁊ poſteri⁹ ⁊c̄. Senſus eſt: pluralitas motuū celeſtiū pōt dclarari ex primo fine ⁊ poſteriori: ſi ex poſteriori: pōt pbari dupliciter pceſſu: prim⁹ eſt: mot⁹ celi ſunt plures pp gnātōeʒ gnātio pp ꝯrietatē elemētoꝝ: elemēta ꝯria pp motū celi: motus celi pp actionē diuinā eternā: ſcdus pceſſus eſt ecōuerſo. Et ꝯſiderāduʒ eſt ꝙ finis intelligentiarū primari⁹ q eſt in ſeipſo ⁊ in ipſa re eſt ꝯſumaſſimus: ſecūdari⁹ eſt ab intelligētia ſecūdaria intētōe corpora inferiora pticipāt eſſe diuinū gnānōe: qō eē diuinū eſt primaria intentōe intentū a nā i tō gnātio ſortis eſt prima intentōe pp alterū: vnde permanentia ſempiterna eſt finis qui intendit a natura: ſed indiuidua ſunt illa qbus acquirit talis finis per ſucceſſiuaʒ eorum gnātionē: ſicut. n. mēbra nō principalia pⁱo faciūt opationē pp aliud: ſecūdario pp ſe: ita entia mortalia primo faciūt operatōeʒ pp aliud: ſecūdo pp ſe: ⁊ vt paucis totam rem cōpleciar: reperit finis quē agens intēdit pducere: quem intendit cōſeruare: cui intendit ſe aſſimilare. Contra. 12. methaphyſice. 36. 44. ſola prima intelligētia eſt electa pp ſe: intelligētie medie pp ipſaʒ: ergo intelligētie medie nō agunt primaria intentiōe pp ſe: ⁊ ſi oēs intelligentie agant primaria intentōe pꝑter ſe: nulla erit differentia inter primaʒ ⁊ medias: ⁊ hec ratio tante eſt apud multos efficacie: vt credant intelligentias poſſe effectiue mouere celum dato ꝙ nō intelligant neqꝫ diligant primaʒ: imo ꝙ plus eſt poſſent mouere intelligentie medie ſua mobilia: dato ꝙ primā odio proſequerent: ⁊ habent hoc fundamentū: anime mixtorū animatorū mouent ſua mobilia abſqꝫ hoc ꝙ intelligant ⁊ ament primā intelligentiā: ſed oēs anime vniformiter ſe habent quātum ad ſua mobilia quantum ad mouere aliquo certo motu: ergo. Solutio ē: actio dei primo eſt propter ſe: ſecundario pꝑter alia: actio intelligentiarum dependētiuʒ in ordine ad inferiora eſt propter ſe primo: ſecūdo propter aliud: que tamē actio ſubordinatur actioni diuine. Diſtinctio etiā data de triplici fine ſoluit difficultatē: ⁊ intelligētie medie plus amant primaʒ q̄ ſeipſas: ⁊ in prima non in ſeipſis beatificantur: ⁊ tanta fuit intelligentiarum catenatio ⁊ cōnexio ⁊ naturalis complātatio: vt ipſe non mouerent niſi amarēt ⁊ intelligerent primā per eſſentiam prime.

Poſtremo ait: quia celum mouetur circulariter neceſſe eſt corpus fixuʒ eſſe in medio circa quod mouetur: ideſt terra habet potentiam priuatiuaʒ ad ſemper quieſcendum propter abſentiam cauſe potentis mouere eam: ⁊ cauſa ꝯſeruatiua quietis terre ē ipſam eſſe mediū mot⁹ circularis: infra. 202.

Snīa. 28. proponit talis ꝯſequētia. Terra ē ergo ⁊ ignis: ſunt. n. terra ⁊ ignis ptes mūdi principales: ergo ſi terra ē: ignis ē. Itē ſi poſteri⁹ ⁊ impfecti⁹ ē: ⁊ prius eē neceſſe ē: ignis aūt eſt prior terra ſʒ nām: cū ſit leuis ⁊ valde nobilis: ergo ſi terra ē: ignis ē: quēadmodū valet: priuatio ergo habit⁹ vū ſi nō eēt ꝯtrarietas in formis: oēs forme q̄ eſſent: eēnt intelligētie: in hoc. n. itelligētie differunt a formis eductis: q: intelligētijs nihil aduerſat nec poſitiue nec priuatiue: formis eductis multa aduerſant: ⁊ ſi in poſtpredicamentis dicat vnū cōtrariū poſſe eſſe in natura ſine reliquo. Dico ad eſſe cōtrarij ſcꝫ alterꝝ potētia: ⁊ ſi nō actu in qualitatib⁹ ſecūdis: q: prie ad ſalutē mūdi oēs neceſſario ponūtur. Itē ſpēs impfectior dī priuatio reſpectu pfectiſſime ſub illo genere 2. phyſi. 25. ⁊. 10. methaphyſice. 7. in vnoquoqꝫ genē ē vnum qō ē metrū ⁊ mēſura omnium in illo genere ⁊ hec ē cā ꝙ colores nō dicūtur ꝯponi ex albedine ⁊ nigredine tāq̄ ex pfectis in genere coloꝝ.

Snīa. 29. Terra ⁊ ignis ſunt ergo elemēta itermedia aerē ⁊ aquā eē neceſſe ē: q: ſi vnū ꝯtrarioꝝ actu ſit ⁊ alterꝝ actu eē neceſſe ē: terra aūt ⁊ ignis ſunt cōtraria elemētis itermedijs: imo quodlibet elemētoꝝ alteri cuilibet ē ꝯtrariū ergo ſi terra ⁊ ignis ſunt intermedia elemēta eē neceſſe ē. Itē: ſunt quatuor elemēta: ergo reꝝ generatōes ⁊ corruptiones eē opꝫ: cū. n. elemēta ſint cōtraria: agēt ⁊ patient adinuicē: nullus ē motus rect⁹ ē eternus ergo nullū elementū ē ppetuū. Tñ dato ꝙ nō eſſent niſi duo elementa: adhuc eēt generatio ⁊ corruptio: exiſtimo tñ ꝙ ex duob⁹ elementis tantū virtute pꝑria nō poſſit pduci mixtū: lʒ poſſet fieri generatio ⁊ corruptio elemētoꝝ. 4. celi. 34. 38. declarat hec ppoſitio: iter elementa extrema ſunt duo media neceſſario aſſignanda: quoꝝ vnū vni: alteri alteruʒ vicinius ſit. Et ſi quis dicat. Cōtra: inter cōtraria pōt eē vnū mediū tantū ergo pōt eſſe ꝙ ſit tm̄ vnū elemētū mediuʒ. Solutio ē: ꝯtrarietas alia ē que ē circa idē ſubiectum ſʒ diuerſum ſm formā: ⁊ inter contraria hac cōtrarietate pōt tantum vnum mediū inueniri: alia eſt ꝯtrarietas ſm formā ⁊ ſubiectū: ⁊ hec reqrit duo media: quoꝝ vnū ſit vt forma reſpectu alterius: ⁊ hac contrarietate elemēta opponunt: idō iueniunt duo media: poſſet nāqꝫ tm̄ vnū elementū inueniri: ſi ꝯponeret formaliter ex igne ⁊ terra: ſicut color medius componitur ex extremis coloribus.

Snīa. 20. 21. Sūt reꝝ generatiōes ⁊ corruptiones ergo plures ſpere celeſtes: ꝙ earum plures mot⁹: nā eadē eā eorūdē effectuū ē pducitiua: ſi igit eſſet tm̄ vna ſpera celeſtis ⁊ vnus motus: oīa ſemper conſimiliter ſe haberent: plures igit ſunt celoꝝ motus: vt ſint reꝝ naturaliū generationes ⁊ corruptiones: agens. n. oē ſemp in quantū idē ē inatū facere idē: ⁊ ſi facit diuerſa: hʒ ē inquātū nō ideʒ: dūmō diuerſitas effectuū nō proueniat ex diuerſitate mãe.

Auerrois. 21. pⁱo dicit: neceſſe igit pp hāc ſollicitudineʒ vt corpora celeſtia ſint plura: ⁊ cetera. Sēſus ē: formaf hec ꝯſequentia: mot⁹ celeſtes ſunt plures ꝙ plura ſunt corpa celeſtia q̄ tʒ nō niſi hoc fundamēto: vni⁹ corpis ſimplicis nō ē niſi vn⁹ mot⁹ ſimplex: ⁊ fuiſſent corpa celeſtia ocioſa ⁊ mot⁹ eoꝝ niſi fuiſſent plures: cū alr̄ gnātio ⁊ corruptio ſaluari ñ potuiſſent: iſero corolarie eos ꝗuiter:

errare ꝗ putát ad mentẽ Auer. Saturnũ moueri pluribꝰ motibꝰ re diſtinctꝭ: qꝛ tũc hec ꝯñtia nõ colligeret motꝰ celeſtes ſunt plures ꝗ̃ plura ſunt corpa celeſtia.

Item ait: ⁊ õbes ſcire ꝙ eẽ plures motꝰ ⁊c̃. Sẽſus eſt: lꝫ.n. Deus ſit finis vltimatꝰ oĩuꝫ entiũ: tñ alia entia ſunt finis ſecũdariꝰ dei: oẽ.n. qꝺ primaria intentõe agit pp ſe: ſecũdaria intentõe agit pp aliud: niſi illud nõ ſit nã innata ad largiẽdũ: ꝯſtat aũt deuꝫ benedictũ eſſe imenſe largitatis. Item eſſet intelligẽtia ocioſa ſi nõ hẽret aliquã actionẽ p quam ſecũdaria intentõe ageret pp alia ex̃ ſe. Cauſa ꝗ̃ pmanentie mundi eſt vt intelligentie ſint perfecte: eſſent enim intelligentie ocioſe ſine motu: cũ moueant de neceſſitate nature.

Iterum inquit: ⁊ qꝛ hoc eſt addenduꝫ voluit declarare ꝙ ꝯuerſio in iſtis ẽ ex duobus extremis ⁊c̃. Senſus eſt: vbi cã ⁊ effectꝰ ꝯuertãtur: ſit in illis mutua ꝯñtia: ſecluſa cõuerſione ex poſteriori ſequit̃ primo ⁊ nõ ecõuerſo: volẽs aũt Ariſtoteles oſtẽdere ꝯuertibilitatẽ elemẽtoꝝ ꝯriorũ ⁊ gnãtionis ⁊ corruptõis introduxit hanc ꝯſequẽtiam: elemẽta ſunt ergo gnãtiones ⁊ corruptiones.

Digreſſio.

Contra hanc approbatã ꝓpoſitõem ſolent induci iſte difficultates: in primis: celo qeſcente ageret ipm in hec inferiora lumine ⁊ influẽtia. Exiſteretqꝫ eſtas ⁊ hyems i determinatis mũdi ptibus. Iteꝫ poſito ꝙ celũ vno tantũ motu moueat̃ adhuc planete nobis approximarent̃: eſſentqꝫ reruꝫ nãliũ gnãtiones ⁊ corruptõẽs. Solutio cõis ẽ: agit celũ in hec inferiora motu: luie ⁊ influentia: ceſſante motu celi: remanẽte luie ⁊ influẽtia adhuc reꝝ nãliũ eſſent gnãtiones ⁊ corruptõẽs ſempiterno tpe: non tñ in effectibꝰ tanta inueniret̃ difformitas quãta nũc cõſpicit̃. Uno quoqꝫ motu celi exiſtẽte: eſſent gnãtiones ⁊ corruptõẽs nõ ſm pñtem rerũ ordinẽ ſed ſm aliũ. Mens aũt Ariſtotelis fuit ꝙ ſi debẽt gnãtões ⁊ corruptões in iſtis inferioribꝰ fieri ⁊ pmanere ſm ordinẽ ⁊ ſm loca ſꝫ que apparẽt fieri ⁊ pmanere neceſſe eſt celuꝫ moueri pluribꝰ motibꝰ: motu. ſ. diurno ⁊ motu obliquo: ꝗ motꝰ obliquꝰ eſt planetaruꝫ ſub zodiaco: aliqñ.n. planeta accedit: aliqñ recedit. ⁊ hoc p lineaꝫ circularẽ cuius vna ps eſt nobis ꝓpinquior: ⁊ alia remotior: poſitis.n. epiciclis ⁊ eccẽtricis planeta terre ꝓximior efficit̃ ⁊ ab ea ſepe elongat̃. Cõtra hãc ſolutõeꝫ eſt Auer. 4. capitulo de ſubſtãtia orbis ⁊ niſi ipſe eſſet deſtrueret̃ motus: ⁊ ſic motus ⁊ celũ: ⁊ celuꝫ.n. eſt pp motũ ſuũ: ⁊ ſi motꝰ celi deſtrueret̃: motus entiũ inferioꝝ deſtrueret̃: ⁊ ſic mundus: ex quo verificat̃ ꝙ dator ꝯtinuatõis motui eſt dator eẽ oĩbꝰ alijs entibus. Iteꝫ primo methaphyſice. 21. cum nõ ſunt motꝰ celeſtes nõ erit generatio neqꝫ corruptio: pendẽt ergo res nãles quo ad ſuũ generari: corrũpi operari: a motu celi: quo qdeꝫ ſublato auffert̃ influxus prime cauſe: ⁊. 12. methaphyſice. 41. nõ eſt timendũ celũ qeſcere. Quare tenẽdũ eſt ꝙ ceſſante motu celi nõ inueniret̃ dyaphanũ receptiuũ lumis: tanq̃ eniꝫ ponũt in rebꝰ ꝑipatetici ꝯcatenatõeꝫ ꝙ ſi nõ plueret rueret mũdus. 2. phyſicoꝝ. 77. celũ igit̃ ꝯſeruat hec inferiora q̃tenꝰ mouet̃: ⁊ ſi õſineret moueri: õſineret ꝯſeruare: ⁊ primũ inſtãs qetis celi eẽt primũ nõ eſſe deſitõis oĩuꝫ reꝝ nãliũ: qñ enim foret verũ dicere: nunc celũ quieſcit: ⁊ imediate ante hoc nõ quieſcebat eſſet verũ dicere: nunc non ſunt res naturales ⁊ imediate añ hoc erant res nãles. Inſup ſi nõ eẽt motus celi primus nõ eſſet tps ergo neqꝫ inſtans ergo nulla mutatio: cũ oĩs mutatio menſuret̃ tpe vel inſtãti: neqꝫ valet qꝺ cõiter dicit̃: ꝙ ſi nõ eẽt motus celi: poſſemus vti vno alio motu pro tpe: ⁊ rõ cõis eſt: qꝛ cuꝫ tps ꝑcipiat̃ ex oĩ motu ergo erit ſequela oĩs motus: qm̃ nõ percipit̃ res niſi ſicut ẽ. Contra. 4. phyſicoꝝ. 98. voluit Auerrois ꝙ tempus percipit̃ apud perceptionẽ oĩs motus: qꝛ apud cognitionẽ cuiuſlibet motus cognoſcitur motus primus: ꝗ vꝫ ſentire quando ſentit̃ quicũqꝫ motus: ſiue fuerit imaginatꝰ ſiue exiſtẽs: ⁊ talis motus ꝑcipit̃ in oĩ motu: ſicut cã in ſuo effectu.

Rurſus: hec cõſequẽtia nõ vꝫ valere: celum ſemp circulariter mouet̃ ergo ſemper in medio qeſcit terra: ⁊ rõ ẽ: terra ſemp mouet̃: cũ continue variet̃ cẽtrũ grauitatis eiꝰ: ⁊ ps grauior pellit leuiorẽ ſurſuꝫ ergo celũ nõ oportet vt moueat̃ circa terraꝫ qeſcentẽ: ſatiſfacit.n. motui celi centrum mathematicũ: ergo ſi terra exiſteret in cõcauo orbis lune: relicta ſue nature: tẽderet ad cẽtrũ: celo ꝯtinue circũuoluto. Solutio cõis prima ẽ: talis ꝯſequentia tꝫ gratia materie: qꝛ ꝯſequẽs ẽ neceſſariũ: cõſtat aũt ẽ neceſſariũ colligi ex quolibet. Contra. 2. celi. 102. eẽ mediũ motus circularis ẽ cã cõſeruans qetẽ terre: ergo iſta cõſequentia ẽ formaliſſima: terra ẽ mediũ corporis qꝺ circulariter mouet̃ ergo terra naturalr̃ qeſcit in medio mũdi: ergo ſi celũ ſemp circulariter moueat̃: ⁊ terra ſũme grauis ſit mediũ celi nãliter moti qeſcet terra nãliter in medio. Solutio ſecũda ẽ: talis ꝯſequentia ita deducit̃: celũ ſemp mouet̃: ſed oẽ mobile indiget qeſcẽte fixo: ⁊ huiuſmodi qeſcens fixuꝫ nõ vꝫ eſſe aliud q̃ꝫ terra qeſcẽs ergo. Cõtra: loquitur Ariſto. ibi de eo qꝺ mouet̃ motu ꝓgreſſiuo. Itẽ ſi indiſcrete loquat̃ de quouis motu locali: qꝺ mouet̃ indiget qeſcente. i. nõ moto eo motu quo mouetur id qꝺ reuoluitur circa illud qeſens: ergo ſi celũ circulariter moueat̃: terra qeſcet. i. nõ mouebit̃ in giruꝫ: cum quo ſtat ipſam moueri motu recto. Itẽ cũ celũ ñ mutet locũ ſm materiã ⁊ ſubiectũ: dabit̃ centrũ indiuiſibile ⁊ penitus inuariabile: circa qꝺ circũuoluet̃ celuꝫ: ſublata terra: ergo non eſt neceſſario terra reqſita ad motũ celi: tãq̃ꝫ id qeſcẽs ⁊ imobile circa qꝺ reuoluit̃ celum. Solutio tertia ẽ: predicta ꝯſequentia tꝫ: quia moueri eſt aliter ſe habere q̃ꝫ prius reſpectu alicuiꝰ qeſcentis ergo ſi nulluꝫ eſſet quieſcens: nõ moueret̃ celũ: ⁊ tale qeſcens nõ põt aſſignari niſi terra que eſt in cẽtro: ſi nãqꝫ terra eẽt alibi q̃ꝫ in cẽtro celũ non deſcriberet equales angulos ſup eã in tpibꝰ equalibus ergo ſi celũ ſemp circulariter mouet̃: neceſſe ẽ terram qeſcere in centro. Contra ſm fidem põt Deus mouere totalẽ mũdũ motu recto: ꝗ reſpectu alicuiꝰ extrinſeci nõ ſe haberet aliter ⁊ aliter. Itẽ currat ſortes verſus occidentẽ in naui mota verſus orientẽ: pari velocitate: itaqꝫ remaneat eadẽ habitudo ſortis ad polos ⁊ cẽtrũ: tũc ꝓpono iſtã cõſequentiã. Sortes currit ergo ſortes mouet̃: tñ non ſe habebit ſortes alr̃ ⁊ alr̃ p caſuꝫ reſpectu alicuiꝰ extrinſeci. Itẽ ſm mathematicos mouet̃ epiciclus circa ꝓpriũ cẽtrum circulariter eterno tpe: i quo cẽtro nõ ẽ aliquod qeſcẽs: ergo nõ opꝫ qcqd mouet̃: moueri circa aliquod qeſcẽs. Iteꝫ aduerſarius dicet ꝙ motui celi circulari ꝑpetuo ſatiſfacit centrũ mathematicũ. Solutio itaqꝫ vã ẽ: oẽ qꝺ primaria intẽtiõe agit pp ſe: ſecũdaria intẽtione agit pp aliud: ergo cum corpora celeſtia agant propter ſe

primaria

pꝛimaria intentiōe: agent pp ſalutē coꝛpoꝛuꝫ ſubceleſtium ſecūdaria intentiōe: ſed nō poſſent ſaluari planete: bꝛuta ⁊ hoīes ſi terra ñ qeſceret: ergo. Itē: mouet celū: ſꝫ mot⁹ celi eſt oꝛdinat⁹ ad gnātionē ⁊ interitū hoꝝ iſerioꝝ ergo elemēta ſunt: q̄ grauia ⁊ leuia q̄ ſūme graue: q̄ terra nāliter qeſcet in cētro. Ad rōneꝫ in oppoſitū dico ꝙ lꝫ centrū grauitatis terre ꝯtinue varieꝭ: ob hoc tñ terra nō dꝭ moueri localr̄ ſenſibiliter: nā.n. illius mot⁹ eſt ſm ꝙ centrū grauitatis terre reſpicit centrū mūdi: neqꝫ ſatiſfacit motui celi centrū mathematicū: ſꝫ regrꝭ neceſſario terra ꝑ centro nāli: naꝫ ſi celū ageret ⁊ moueret tm̄ vt intelligētie ꝯſeruarentꝭ pſecte: ſatiſfaceret vtiqꝫ motui celi cētrū mathematicū tm̄: ſed q: Auer. dixit cōmento. 21. illud qḋ inueniꝭ pp ſe pꝛia intētiōe: neceſſe eſt vt inueniaꝭ pp aliud ſecūdaria intētiōe: niſi illic nō eſſet nā innata ad largiēdum: cōſtat aūt intelligētias eſſe non parue largitatis ergo motui celi deſeruit neceſſario centruꝫ nāle. Quare ⁊c̄.

¶ Sūma Tertia Secūdi de celo.

ET dicam⁹ quod figura. Preſenti Sūma q̄ ē a Textu Cōmēti. 22. vſqꝫ ad. 53. delaratꝭ hec ꝑpō. Celū figurā hꝫ pſectiſſimaꝫ: ſpericā. ſ. iō q: figura ſperica pſectiſſima eſt ⁊ pꝛia figuraꝝ: tum q: eſt ꝯuenientiſſima celo. Snīa āt 22. in hoc cōſiſtit: cū oīs figura plana ſit aut circularis aut rectilinea: figura circularis eſt pſectioꝛ rectilinea: tū q: ipſa eſt vt vnū: nā vnico termino ꝯuneꝭ: tū q: ipſa eſt vt ſimplex. i. indiuiſibilis in plures terminos: oīs aūt rectilinea eſt vt multa ⁊ cōpoſita: q: plurib⁹ ꝯuneꝭ terminis ex qbus reſultat ⁊ in quos reſoluitur ⁊ diuidiꝭ: ⁊ iſta eſt cā ꝙ antiq circulū ꝯparabāt vnitati: ⁊ triangulū binario: ꝙ habeat tres angulos equales duob⁹ rectis: circularis ergo figura eſt planaruꝫ figuraꝝ perſectiſſima.

Auerrois pꝛimo dicit: volum⁹ mō declarare ꝙ figura celi eſt rotūda: ⁊ hec figura eſt ꝯuentēs nāe ſubſtātie eius. i. celi: ꝓpoꝛtio n. iſtius figure ad alias figuras eſt ꝓpoꝛtio ſubſtātie celi aut coꝛpis celi ad oīa coꝛpa. Senſus ē: intelligētie ſunt circuli intētionales: q: intelligūt ſeipſas per eſſentiā ꝓpꝛiā: ⁊ cauſant circulū realē ⁊ motū ſpicuꝫ eternū: ꝑpea figura ſpica fuit celo ⁊ motui celeſti accomodatiſſima: vñ aīa ex ſui nā eſt cā ſpericitat̄: ⁊ hec inferioꝛa aīata ꝑut meli⁹ pñt ad ſpericitatē accedunt: coꝛp⁹. n. recedit a ſpericitate: ⁊ cū vnāquāqꝫ foꝛmaꝫ ſubſtantialē ꝯſequaꝭ ꝓpꝛia figura: foꝛmas ſubſtātiales pſectioꝛes comitabuntꝭ figure pſtātioꝛes figura q̄ celi pꝛioꝛ erit ceteris coꝛpoꝝ ſublunariū figuris: cū celū ipm nobilitate oīa alia antecedat cōpoſita.

Item ait: ꝓpoꝛtio circular̄ ad figuras ſupficiales eſt ſicut figure ſperice ad figuras coꝛpoꝛeas. Sēſus ē: linee ⁊ ſupficies dūtaxat hñt ꝑtātē claudēdi figurā: iō figura oīs lineis tm̄ vel ſupficiebus clauditꭍ: figura terminata linea vel lineis appellaꝭ ſupficialis: cū linea ſit termin⁹ ſupficiei: figura vō terminata ſupficieb⁹ vꝉ ſupficie dꝭ figura coꝛpalis: nā ſupficies appellaꝭ termin⁹ coꝛpis: figura ſupficialis terminata vna tm̄ linea noīaꝭ rotūda: itaqꝫ ſupficies ꝯphēſa vna linea dꝭ circulus ⁊ figura circular̄: linea vero qua quidē cōtineꝭ talis figura circularis nuncupari cōſueuit circūferentia: figura rectilinea clauditꭍ adminus trib⁹ lineis: repiꝭ. n. figura triāgularis: quadrāgulus: pentagonus ⁊ ita vlteri⁹. Circulus ergo in planis: ſpera in ſolidis vna tm̄ terminanꝭ ſuperſitie: ⁊ propterea coꝛpoꝛa celeſtia pꝛopꝛia oꝛbicularia: minime ſperica vocanꝭ.

Iterum ait: ⁊ intendit ꝑ hoc ꝙ figura rotūda ē pꝛioꝛ triāgulo: q: figura rotūda eſt vnius linee: ⁊ triangulus triū: ⁊ q: triāgulus ē pꝛioꝛ ceteris figuris quarū linee ſunt recte: neceſſe ē vt illud qḋ eſt pꝛius eo ſit pꝛi⁹ iſtis. i. figura rotūda ē pꝛioꝛ ⁊ ſimplicioꝛ ceteris: nō q: alie figure cōponantur ex circulari ⁊ reſoluanꭍ in circulareꝫ: ſꝫ q: figura circularis ē vni⁹ linee tm̄: alie vero pluriū: cū. n. triāgulus ſit pꝛima figuraꝝ rectilineaꝝ: diuiditꭍ ⁊ reſoluiꭍ ī triangulos ductis lineis ab angulis ad cētrū: ⁊ hoc ē ꝙ Auerrois dicit: ⁊ videꝭ ꝙ cū dixerimus ꝙ ſuperſities rotunda ſit pꝛioꝛ nō rotūda ſit alio mō q̄ cum diximus ꝙ ſimplex ē pꝛius ꝯpoſito: ſuperſities. n. rectoꝛū laterū nec ꝯponiꭍ ex rotūdo: neqꝫ diſſoluiꭍ in ipm: ſicut alie figure diſſoluūtur in triāgulos: ſꝫ inueniutur in ea ſimile diſſolutiōi ⁊ cōpoſitiōi in eo qḋ triāgulus cōponitur ex trib⁹ lineis ⁊ circulus ex vna: ſi igitur linea ex qua cōponiꭍ circulus eſſet eiuſdē ſpēi cū ea ex qua ꝯponitur triāgulus: tūc pꝛioꝛitas circuli ad triāgulum eēt ſicut pꝛioꝛitas ſimplicis ad ꝯpoſitū: ſed in rei veritate circulus ē pꝛioꝛ triangulo ſicut linea circularis ē pꝛioꝛ linea recta: q: circulare ē pſectū ⁊ rectū diminutū: ⁊ pp hanc diuiſioneꝫ accidit ei vt recta nō poſſit ꝯplere figurā. i. rō pꝛioꝛitatis circuli ad triangulū eſt ex vno qḋ eſt pſectū in ꝯpoſitione ad vnū impſectū in genere lineaꝝ circulariū ad figuras: inquantū. n. linea circularis ē pſecta cui nihil poteſt addi ꝑ cōpoſitionē ipſa ſola nata ē ꝑficere figurā q: ſi ſola nō cōcluderet figuraꝫ: ergo aliqd addi poſſet: ſed inquātū linea recta ē impſecta recipiēs additionē ipſa nō ſufficit ſola ꝯcludere figurā: ⁊ iō nulla figura ex vna vel ex duab⁹ rectis lineis cōcluditur ⁊ propterea in ratiōe elementi ad figurā cōcludendaꝫ pꝛioꝛ eſt linea circularis q̄ recta: ⁊ ante ipſam eſt ſicut vnum in eſſe ⁊ virtute potens ꝯcludere figuram ante id qḋ multa eſt in eſſe ⁊ virtute qñ cōcludit figuram: hoc igitur modo circulus eſt ante triangulum: ⁊ ſicut circulus inter figuras ſupſitiales pꝛima eſt figurarum: ita inter coꝛpoꝛales figuras ſperica antecedit omnes alias. Contra inquit Albertus: ſicut ſe habet linea recta ad lineam circularem: ita figura rectilinea ad figuram circularem: ⁊ quia linea recta ē ante circularem ergo ⁊ figura rectilinea erit ante figuram circularem. Precipue cuꝫ Euclides in Geometria pꝛimum agat de triangulo q̄ de circulo: ⁊ coꝛpoꝛa triangula vel quadrata determinētur ante coꝛpoꝛa ſperica. Solutio ē: linea recta nō hꝫ eandē pꝛopoꝛtionem ad circularem qualē habet figura recta ad figuram circularem: quia linea recta eſt vnius foꝛme: circularis duarum: figura tamen circularis vna tātū linea: recta pluribus terminaꭍ: ideo Euclides diffiniuit circulū añ triangulū: ſꝫ diuerſitates ⁊ paſſiōes trianguli demōſtranꭍ añ diuerſitates ⁊ paſſiones circuli: q: diuerſitates ⁊ paſſiōes circuli nō inueniunꭍ niſi ꝑ paſſiōes triāguli ⁊ mēſuras quadrati ꝓtracti: circulus ergo ē ante triāguluꝫ ſicut ſimplicioꝛ coꝛ: ergo figura circularis ē vt vna ⁊ ſimplex: figura rectilinea vt multa ⁊ ꝯpoſita.

Poſtremo ait: figura celi nõ eſt in eo acci-
dẽtaliter ꝛ ſicut in elemẽtis in
quibus intendebatur receptio multarũ figurarum: cũ eſſe
elementorum ſit ꝓpinquius ad eſſe materie q̃ ad eẽ for/
me corpus aũt celeſte econtrario: quoniam ſuũ eẽ eſt ꝓpinquius
formis. Senſus eſt: figura eſt accidens eſſentiale: quia
inſequitur ſubſtantiã neceſſario ꝛ inſeparabiliter: ꝛ de/
terminat ſibi celum figurã ſpericã: cum ſit magis for/
male q̃ mãle: elemẽta figurã nõ ſibi determinant: cũ
ſint magis mãlia q̃ formalia: ſunt tñ elementa figu/
re ſperice quatenus cõtinentur a celo: vñ figura que ẽ
qualitas de quarta ſpẽ nõ terminat alterationẽ: hoc
fundamento: ſubiectum alteratũ denominatur a forma
ad quam eſt alteratio: ſed figuratũ nõ denominatur a fi/
gura ergo ad figurã nõ eſt alteratio: vñ idem ſubiectũ
numero ꝛ humidũ ꝛ ſiccũ ſucceſſiue vocari põt: figu
ra aũt nõ eſt in ſubiecto niſi ſit mutatũ a ſtatu in quo
ante fuit: ꝛ iõ nõ poſſumus affirmare q̃ hoc figuratũ eſt
eo: ſed dicimus hoc eſt ereũ: vel ligneũ: vel carneũ: vel
oſſeũ: vt p talem denominatõem ſignetur q̃ mã anteq̃
eſſet ſuſceptibilis talis forme mutata ẽ a formis ſub
quibus prius fuit ſubſtãtialibus: ſi figura eſt ꝯñs formã
ſubſtãtialẽ: ſicut ſit in nãlibus: vel artificialibus: ſi figu
ra eſt artificialis: veluti in artificialis.

Sententia. 23.24.25. Linee circulari non
põt fieri additio: quia finis con/
iungitur principio: ꝛ in circulo nullus punctus in actu
reperitur: ꝛ nõ eſt ita de linea recta: circulus etenim vbi/
q̃ vnus eſt ꝛ continuus: cui neq̃ addi quicq̃ põt: neq̃
ſubtrahi: manẽte circuli rõne: recta linea non vbiq̃
vna eſt ꝛ cõtinua: cũ extremitates habeat nõ adinui
cem cõtinuas: ꝛ ei põt addi quicq̃ aut ſubtrahi ma
nente eadem linee rõne. ¶ Teſtimonio item antiquorũ
cõſtat corpus ſpericum vna tm̃ terminari ſupficie: ꝛ ita
erit ſimplicius ꝛ prius diffinitione ꝛ prius numero ꝛ
prius pfectione ceteris: ꝛ hec quidem prioritas eſt ma
gis propria: quia non dr̃ in eo ſm ſimilitudinẽ: eſt enim
figura ſperica vere pfectior ceteris: quod vero figura ſpe/
rica ſit ſimplicior: ꝛ prior diffinitione ꝛ prior numero
ceteris: hoc eſt tm̃ ſm ſimilitudinẽ: quia figura ſperica
cõtinetur vna ſupficie: alia pluribus: ꝯſtat aũt vnita
tem eſſe principiũ numeri ꝛ ſimpliciorẽ numero ꝛ in
gredi eius diffinitionẽ: hic itaq̃ manifeſtũ eſt figu/
ram circularẽ pfectiorẽ eſſe rectilinea: ꝛ figurã ſperi/
cam primã eẽ figurarũ. ¶ Contra ꝓpõnem hic appro
batã. vz: oĩs figura plana eſt aut circularis aut rectili
nea dubitatur: nam ſemicirculus: maior itẽ portio cir/
culi ꝛ minor nõ ſunt figure circulares neq̃ rectilinee.
Item: linea ovalis: ꝛ curua nec eſt rectilinea neq̃ cir
cularis. Item ꝯñia iſta non vr̃ valere: hec figura eſt
cõtenta pluribus lineis ergo eſt rectilinea: quia figura
ovalis ꝛ arcualis ſunt cõtente pluribus lineis: ꝛ tñ
nõ ſunt rectilinee. ¶ Solutio eſt: iſta propoſitio: oĩs
figura plana eſt aut circularis aut rectilinea: ita intel
ligenda eſt: oĩs figura plana eſt aut circularis aut re/
ctilinea aut continetur partim linea recta: partim cir
culari: qualis eſt ſemicirculus: maior item ꝛ minor
portio circuli: ſed hec aliis imperfectior eſt: eo q̃ di/
verſarum ſpecierum terminis contineatur: linea ergo
ovalis ꝛ curua non ſunt figure ſimplices: ꝛ ſunt figu
gura ovalis ꝛ arcualis contente partim linea recta: ꝛ
partim circulari.

Sententia. 26. Corpus celeſte eſt primum
ergo ſibi iure debetur prima fi/
gura: nam corpori priori debetur prima figura: ſim/
pliciſſima: pfectiſſima: capaciſſima: motui aptiſſima
ſaluatiua rei: eſt igitur celum primum ſpericum: ergo
ꝛ inferiores celi intra primũ contenti: nam adinuicem
contactũ habent omnes ꝛ ſubiecti ſuperioribus cõ/
tigui ſunt: mõ nõ ſpericũ ſperico cõtactũ hr̃e impoſ/
ſibile ẽ: cũ ſemp interponeretur vacuũ.

Averrois primo dicit: ꝛ cũ dicit q̃ corpus
primũ eſt in orizonte totius: põt
intelligi orbis ſtellatus: ꝛ põt intelligi totus orbis
q cõnnectitur a ſupficie orbis ſtellati ꝛ a ſupficie ignis: ꝛ
q̃ vr̃ mouetur motu diurno. Senſus ẽ: ly celũ poteſt
importare firmamentũ tm̃: ꝛ ꝯgregatũ ex oĩbus ſpe
ris celeſtibus ꝯtentis ꝯvexo firmamẽti ꝛ cõcauo lune
ſeu cõvexo ignis: ꝛ colligitur ex hoc loco orbẽ ſtellatũ
eẽ primũ mobile: ꝛ cum ſubdit: ꝛ q̃ vr̃ mouetur motu
diurno: põt intelligi primũ mobile cuius vere ẽ mo/
tus diurnus: ꝛ põt intelligi ꝯgregatũ ex orbibus: cuius
oẽs intelligentie moueant ab oriente in occidẽtẽ: vt
ſepe dictum eſt ſupra.

Item ait: ꝛ hoc ẽ melius dicere: quoniam figura ſpe/
rica ẽ in oĩbus corporibus celeſtibus eſſentia
liter ꝛ in elementis accidẽtaliter ꝛ cetera. Senſus ẽ.
Celũ ẽ rotũdũ eſſentialiter: ignis in ꝯvexo accidẽta/
liter pp ꝯcauũ lune rotũdũ: efficitur aũt ignis rotunde
ꝯcauitatis: quia oẽs ptes eius equaliter tẽdũt ſurſum
ꝛ a medio recedũt: ꝛ ita de aliis dicatur: elemẽta. n. di/
cuntur recta ẽt ſi ſint ſperice figure: quia motũ rectum ſibi
determinãt: celũ curue ẽ dimẽſionis: quia motũ circula
rẽ ſibi determinat. Si itaq̃ celi ſe tãgerent in alia fi/
gura q̃ ſperica: motus eorũ ſe impedirent: cum celi
nõ equaliter circuãt: ergo ſi diuiſio corporum: penetra/
tio dimẽſionũ: corpus replẽs: ĩpedimẽtũ in motu: rare
factio ꝛ condẽſatio euitari debeant erit celum figure
ſperice.

Sñia. 27. gñalis ſtat in hoc. Celũ nõ ẽ angula
ris figure: dato q̃ moueatur circulariter ꝛ
nõ ſit rarefactibile ꝛ ꝯdenſabile: ne detur vacuũ: quia ſpa
tio occupato per angulũ nihil ſuccedẽt in quo iterum
angulus redire poſſet: tũc ẽt ptes celi inequaliter di
ſtarent a cẽtro: ꝛ hec rõ vltima ꝯcludit celũ lune eſſe
rotũdũ quãtũ ad ꝯcauũ: cũ. n. ignis equalr̃ ĩ ſuo mo
tu recedat a cẽtro: ergo tẽdit in ſpericitatẽ ergo con/
cauũ lune ẽ ſpericũ: quia nõ dz ignis in loco nãli extra
ne e locari: al e rõnes ꝯcludũt idẽ: ne ſtelle ſint nobis
ꝓximiores. Itẽ nõ eſt celũ figure lentis: neq̃ ovalis
neq̃ colũnaris aut alterius figure a ſperica imagina
bilis ꝓhibere vacuũ: quia moto celo eo mõ quo moue
tur recedẽdo ꝛ appropinquẽdo meridiei non põt ſal
vari ne detur vacuũ: ꝛ oportet figurã eſſe talẽ q̃ vbi/
cunq̃ ſituẽtur poli nõ ſit poſſibile p motũ celeſtẽ fie/
ri vacuũ. In figura lentis ſituando polos in partibus
nõ planis ꝛ in ovali ſituatis polis ĩ extremitate dya
metri brevioris fieret vacuũ.

Series verborũ Ariſtotelis ꝛ Averrois talis
ẽ: q̃ motus celi ꝯtinẽtis totũ ſit circu/
laris ẽ manifeſtũ p ſe vlteriori nõ egẽs declaratione:
vt. n. ait Cõmẽtator q̃ motus corporis vniuerſalis
continẽtis qui dicitur vere motus circulariter: quia
videmus q̃ vnaqueq̃ ſtellarum mouetur a loco ad illũ
locum eundẽ abſq̃ eo q̃d remouetur ꝛ revertetur ad
ꝯtrariã ptem ad quã mouetur: ꝛ illud q̃d mouetur ab ali
quo ꝛ ad illud idem abſq̃ eo q̃d revertitur mouetur
circulariter. i. vnũquodq̃ quod mouetur ab eodem
in idem fine motu reflexionis mouetur circulariter.
Item: extra extremam circulationem neq̃ ẽ vacuum
neq̃

neq; locus: neq; motus neq; tẽpus: ꝑimo celi. 98. 99. bis ſtantib⁹: proponit hec ↄ̃ñitas: celuʒ eſt rectilineuʒ: ergo ex̃ celuʒ eſt aliq̃s locus: ⁊ aliqđ corp⁹ ⁊ aliqđ vacuũ: rõ eſt: corpus rectilineũ ſi circulariter vertatur nõ ꝑmanebit in eodẽ loco ſꝫm oẽs ſuas partes: ⁊ vbi ꝑimo erat aliqua ps eius: nunc nulla ps eſt: ⁊ iterum vbi nũc nõ eſt aliqua ps eius iterum erit aliqua pars eius: ⁊ hoc ꝓꝑ ꝑmutationem anguloꝛ: qm̃ inquit Auerrois: loca in q̃bus mouent̃ anguli figure que ſunt ex̃ erũt neceſſario maiores locis in q̃bus mouent̃ partes que ſunt inter angulos: ⁊ cã hui⁹ ẽ: q: linee exeuntes a centro vſq; ad ſuꝑficies nõ erũt equales: quaꝓꝑ linea maioꝛ mouetur in loco maioꝛi loco in quo mouet̃ linea minoꝛ: locus igitur minoris neceſſario erit diuerſus a loco maioꝛis: ⁊ cũ corpus fuerit rotũdũ cõtinget ꝙ quelibet ps ſuarũ partiuʒ recedat ab eodeʒ loco exiſtẽti in actu ſemper in quo ante nõ fuit: ⁊ in quo poſt nõ erit: ⁊ eſt idẽ numero ⁊ ſic ↄtinget ei vt vadat ad locũ exiſtentẽ ſemp in actu in quo ante nõ erat: ⁊ in quo poſt nõ erit: ⁊ non fit cũ corp⁹ trãſmutat̃ in eo ⁊ intrat ipſuʒ: neq; corrũpitur cũ recedit ab eo: ⁊ hoc nõ accidit niſi in corpe ſperico: ꝓꝑ̃ie. n. locus ad queʒ mouet̃ aliqua ps ei⁹ idẽ eſt cũ eo a quo recedit: ⁊ ſicut locus remanet idẽ numero ⁊ ptes ꝑmutant̃ abſq; corruptiõe: vt fluuius cuius ptes mutant̃ eadem forma remanẽte: corporũ aũt nõ ſpericorũ accidit parti vt locus eius nõ ſit exiſtens in actu ante q̃̃ ſit in ipõ: cũ locus nõ ſit in actu niſi corpus fuerit in eo: q: igitur locus a quo recedit aliqua ps differt a loco in quo exiſtit alia ps ꝓꝑ hoc nõ mouebit̃ pars eius ad locuʒ exiſtentẽ ante ⁊ poſt: ideſt locus eſt actu: qñ actu locat locatũ: eſt loc⁹ potẽtia qñ non hꝫ actu locatuʒ ſed poteſt hẽre: in corpore nõ ſperico moto circulariter diſtãt anguli plus a cẽtro q̃̃ latera: ⁊ ſi linee perducantur a centro vſq; ad angulos erunt longiores q̃̃ ſi ducantur a centro vſq; ad latera: cum ergo circũducitur angulus habꝫ locum remotioꝛeʒ a centro: ⁊ quo quidem quãdo recedit nõ implet̃ ab aliquo laterũ: ⁊ ſic eſt de locis partium laterũ ꝙ nihil ſuccedit inter ea qñ recedit pars eminẽtioꝛ ergo extra talem figuram neceſſario eſt ⁊ locus ⁊ vacuũ: nam extra illũ locũ in quo nũc eſt celum põt eſſe aliquod corpus. i. aliqua pars eiuſdem celi: ⁊ per cõſequẽs eſt ibi locus qui eſt corporis receptaculuʒ ⁊ cõſequẽter eſt ibi vacuũ: qđ nihil aliud ẽ q̃̃ locus nõ plenus corpore cuius eſt capax: q: aũt in corpore rotũdo oẽs linee ducte a centro ad circũferentiã ſunt equales: iõ eiuſdẽ ptis eſt ideʒ loc⁹ numero: ⁊ cũ vadat ad locũ exiſtẽteʒ ſemp in actu: ⁊ rõ ẽ: q: vna ps celi intrat ꝑ ſe locũ alteri⁹. Similiter aũt eſt in reliq̃s figuris nõ rotũdis in q̃bus nõ ſunt oẽs linee equales in centro ad circũferẽtiã ꝑducte: ⁊ hoc cõſpicit̃ ſi celũ eſſꝫ figure lentis aut oualis: oualis figura eſt q̃ a pte circuli incipiẽs in acutiẽ tendẽs i oui ſimilitudinem eſt formata: lenticularis que ex duabus circuli minoꝛib⁹ portionibus lentis ſimilitudinem exprimit. In figura ouali linea que deſignat longitudinem eſt maioꝛ ea que deſignat profunditateʒ: eſt enim figura oualis quaſi ex duabus pyramidalibus rotundis coniunctis in baſi: figura autem lenticularis eſt quaſi facta ad modum rote cuius latitudo eſt maioꝛ q̃̃ groſſities in omnibus enim huiuſmodi figuris accidit ſꝫm aliquem moduʒ ꝙ extra vltimum motum ſupreme ſpere eſt locus ⁊ vacuum: propter hoc ꝙ totum ſꝫm oẽs partes ſuas nõ ſemper retinet eundẽ locũ. ℭ Contra hanc rationẽ dubitat Auer. dicens: ⁊ hoc qđ dixit nõ eſt manifeſtuʒ in iſtis figuris ſcilicet oui ⁊ lentis: quoniã cũ axis corporis oui fuerit in longitudine tunc erit ſicut ſpericum corpus: ſcilicet ꝙ partes eius implebũt ⁊ euacuabũt totum: ⁊ ſimiliter de corpore lentis: quoniã cũ axis fuerit ex parte laterũ: tunc partes eius implebunt locũ: neq; erit vacuum. i. celũ habens figurã oualẽ aut lenticularẽ moueri põt circulariter abſq; hoc ꝙ det̃ vacuũ vel corpus ſine loco: nã ſi habeat figurã ad iſtar oui axe ꝑ eius lõgitudinẽ trãſeunte: aut ad iſtar lẽtis axe in latũ progrediente nõ ſequũtur predicta inconuenientia. ℭ Solutio ẽ: dicit Themiſtius ꝙ itelligẽdus eſt ſermo Ariſtotelis in interꝑtatione in bonuʒ: ⁊ eſt ꝙ quocunq; modo axis poſitus fuerit in ſpera ↄtingit ↄplere locũ aut euacuare: ceteris aũt figuris ↄtingit contrariũ: qm̃ quedam cũ mouentur implẽt ⁊ vacuãt quocunq; mõ mouentur: ⁊ quibuſdam contingit hoc in quibuſdã ſitibus. i. ſola figura ſperica ẽ que a quacunq; parte moueatur nõ occupat de nouo aliquẽ locum ſꝫm aliquã eius partem: ſed ſemp vna pars ſuccedit alteri: ⁊ propterea talis figura eſt celo ↄuenientiſſima: ſi aũt celũ haberet figurã oualem ſituatis polis per latitudinẽ: vel figurã lenticularẽ axe exeũte in longũ ⁊ vacuũ inueniret̃ ⁊ corp⁹ ſine loco. ℭ Contra hanc ſolutionẽ arguit̃. Poli ſunt penitus imobiles ergo nõ poſſunt tranſmutari ab vna parte ad aliã partẽ orbis: ergo põt ſaluari celum eſſe figure oualis vel lenticularis. Solutio cõis ẽ: nõ vult Auerrois ꝙ celum figuram habeat que poſſit moueri vndecunq; ponãtur poli: itaq; poli poſſint tranſmutari de parte ad parteʒ: quia hoc nunq̃̃ eueniet: neq; eſt poſſibile: ſemper nãq; mouebitur ſuper duos axis extremos polos arcticũ ⁊ antarcticũ ſuper quos nũc reuoluitur: ſed intendit Auerrois celuʒ debere habere talem figuram ſimpliciſſimã ⁊ perfectiſſimã: qua quidem moueri poſſet vndecunq; poli fierent. Solutio propria eſt: quia celum mouetur motu leuiab: dico ꝙ talis motus expoſcit vt poli continue varient̃: vnde licet poli imaginarij ſint imobiles: poli tamẽ reales continue mutantur. Albertus magnus rationeʒ principalem ita ſoluit: motus omniũ celorũ nõ eſt vnus: ſed ſunt duo in genere: quorum vnus ẽ a dextris qđ eſt in oriente: ⁊ alter a dextro qđ eſt in occidente: nec poſſunt eſſe iſti duo motus ſuper eiſdem polis: ergo non poterit figura celorum eſſe oualis vel lenticularis. i. orbes planetarum mouentur ſuper polis zodiaci: primum mobile ſuper polis mundi: ſi ergo planete non exiſterent perfecte ſpericitatis daretur vacuũ ⁊ corporum penetratio: quia pars minoꝛ perueniret vbi eſt pars maioꝛ: ⁊ pars maioꝛ vbi eſt pars minoꝛ: ergo vacuum ⁊ corporum penetratio. ℭ Poſtrẽo ait Auerrois: ⁊ vĩ ꝙ innuit per hoc qđ declaratum eſt in phyſicis ꝙ corpus ſpericũ ↄtinens totũ nõ eſt ĩ loco: cũ nihil ſit extra ipſum: quia eſt perfectũ: alia autem corpora neceſſario ſunt in loco ⁊ neceſſe ẽ vt extra ea ſit aliquid: locus. n. ſpere naturaliter ẽ centruʒ: quapropter nõ hꝫ locũ vere: cũ ſit in loco tantũ ꝑ centrũ. Senſus eſt: ꝑimũ mobile ẽ tantũ in loco ꝑ accidẽs: q: ꝑ centrũ: orbes planetaruʒ ꝑ accidẽs ſunt in loco per ſe: officiũ. n. ſperici ẽ ↄtinere: cui terminari ⁊ cõtineri accidit: cũ extra celũ ergo nihil ſit penitus: fuit neceſſariũ celũ eſſe ſpericum.

Snia. 28. 29. Perpetue mobili circulus ẽ aptiſſim⁹ ↄ̃ cũ ĩ circulo idẽ ſit ꝑ̃cipiũ ⁊ finis:

⁊ corpoꝛū equalis magnitudinis variatoꝝ ſoluꝫ ſm figurā id qḋ erit velociſſimū minimā oꝫ hēre figurā ſi.n. equalē hēret figurā ⁊ equalē velocitatē ⁊ ſi maioꝛem tardius: ergo ſi eſt velociſſimū: opꝫ hēre minimā: ſed minima figuraꝝ eſt ſperica ergo celū eſt ſperice figure: ⁊ in fine Cōmēti. 29. addit Auerrois: celum nō pōt eſſe minoris quātitatis ꝙ̄ ſit: ergo ē ſpericuꝫ: qꝛ oīs alia figura data eiuſdeꝫ rei preter ſpericā imaginabilis eſt figura minoꝛ: nō pōt ēt mundus eē maioꝛ aut minoꝛ: cuꝫ cōſtet ex tota ſua mā. ¶ Eſt aduertenduꝫ ꝙ figura celi eſt minima ⁊ cōueniens maximo corpoꝛi: qꝛ eſt minima quo ad loci occupatiōeꝫ ⁊ maxima quo ad cōtinentiaꝫ: officiuꝫ autem celi eſt cōtinere: vnde eſt motus celi velociſſimus: ſimpliciſſim⁹ ⁊ maxime vnus ergo ⁊ minim⁹: ſicut vnitas eſt minimuꝫ in numeris ergo motus celi eſt ſm lineam ſimpliciſſimā ⁊ maxime vnaꝫ: huiuſmodi autē eſt linea circularis nō recta: ergo ſit motus celi ſm lineā circularem ergo celum circulare eſt ⁊ ſpericuꝫ: mot⁹ itaqꝫ celi velociſſimus eſt ⁊ minimus: tuꝫ quia ſit in minoꝛi tpe: tū qꝛ ſit ſup minimā lineā in cōparatione ad lineas que poſſunt totū celuꝫ cōprehēdere.

Sententia.

30. 31. 32. Demonſtratione qꝛ cōuincitur celum eſſe ſpericū: qꝛ elementa ſunt ſperica: ⁊ in cōcauo ⁊ in cōuexo: ⁊ hoc oſtendit̄ ex motu grauiū ⁊ leuium equaliter tendentiuꝫ ad loca ſua naturalia: ⁊ elementata nō ideo ſunt rotunda: qꝛ tangant ſe ſm ſupficies rotundas: ſed tangunt ſe ſm rotundū: qꝛ ſunt rotunda: ⁊ ꝯcluditur celum eſſe ſpericū in cōuexo ſi eſt ſpericū in cōcauo: qꝛ celum eſt eiuſdem nature in ſuperficie exteriori ⁊ interioꝛi: ex hoc loco colligit̄ ꝙ datur regreſſus ⁊ nō demonſtratio circularis. Eſt aūt ſuperficies aque conuexa ſperica: qꝛ aqua ſemper nata eſt fluere ſuper terraꝫ ad locū decliuioꝛem: ⁊ nō ceſſabit donec oēs partes equaliter diſtent a centro: ſed illud cuius partes equaliter diſtant a centro eſt ſperice figure: ergo. Quare concludendum eſt ꝙ primum celum eſt perfectiſſime ſpericitatis propter primam intelligentiam que eſt perfectiſſimus circulus: elementa non ita perfecte dicuntur ſperica: planete in ordine ad elementa dicuntur perfecte ſpericitatis in relatione ad firmamentū recedunt a perfecta ſpericitate: cū intelligētie medie non ita ſint pfecte ſicut prima: que tantū ſe cōprehēdūt p eſſentiaꝫ propriaꝫ: Mathematici fatentur celum habere pfectam ſpericitateꝫ: ſed orbes defferentes augeꝫ q ponuntur pp eccentricos nō habere pfectam aſſerunt ſpericitateꝫ cum enim nō ſint equalis ſpiſſitudinis ergo nō erūt perfecte rotunditatis. Contra: ſi darentur eccentrici daretur vacuū ⁊ corpoꝛū penetratio: cū enim augeꝫ defferentes ſint corpora naturalia habent motuꝫ ergo pars groſſa mouetur ad locuꝫ partis ſubtilis qui locus nō poteſt capere totam illam parteꝫ: ergo dabitur penetratio corpoꝛum: ⁊ ſimiliter pars ſubtilis fertur ad locuꝫ partis groſſioꝛis quē cum totum occupare nō poſſit: locus remanebit vacuus: ⁊ cōceſſit Thebit quedaꝫ corpora inſtituta a nā ad replēdū vacuū: q̄ ppꝛiuꝫ nō haberēt motū: qꝛ nec rectū nec circulareꝫ: ⁊ nō vꝫ rōnis aſtrologoꝝ dicentiū ꝙ defferētes a ſuis intelligētijs taliter voluunt̄ ꝙ ſemp pars groſſa vni⁹ directe ſupponit̄ parti ſubtili alteri⁹: qꝛ haberēt ꝯcedere aliq̄s intelligētias medias mouere ab oꝛiēte in occidētē: alias vero ab occidēte in oꝛiētem pꝛ̄ijs motibus ꝯ̄ precepta naturalia.

Auerrois

dicit. 31. aqua.n. nō naturaliter mouetur ad centrum totius niſi inueniret̄ terra extra ſuum locuꝫ ⁊ eſſet locus naturalis aque idem cuꝫ loco terre naturali.i. quia aqua facilius recipit impetū deoꝛſuꝫ ꝙ̄ ſurſum: ideo ſublata terra aqua deſcenderet ad occupandū locuꝫ terre naturaliter. 4. celi. 39. Itē cit. 32. ⁊ ex hoc apparet ꝙ hoc qḋ dicunt mathematici de eccentricis ē impoſſibile: cōtingit.n. vt in corpoꝛibus celeſtibus ſint corpora nō vere rotunditatis neqꝫ habentia actionem i. motum ſed quaſi replentia vt inuenit̄ in ꝯplexione animaliū ⁊ hoc eſt valde remotū ab iſtis corpoꝛib⁹: ⁊ nihil eſt in libꝛis mathematicoꝛū niſi hoc qḋ apparet in luna de eclipſibus: ⁊ forte poſſibile eſt inuenire aſtronomiā conuenientē eſſe huic qḋ apparet ḋ luna ſine oꝛbe eccentrico. Senſus eſt: ex eclipſi dignoſcitur eccentricus: nam cū aliquando terrā inter ſolē ⁊ lunam dyametraliter contingat interponi luna nullam vel paruā habente latitudinē: ⁊ tamen luna non patiatur eclipſim: ⁊ aliquando facta interpoſitione ⁊ manente latitudine eadē patiatur: alia cauſa aſſignari nō poteſt niſi ꝙ vmbꝛa terre aliquādo ita breuis ē ꝙ eius corpus non pōt attingere corpus lune: ⁊ aliquando eſt vmbꝛa longioꝛ in tantū ꝙ tunc eius corpus obtenebꝛat corpus lune: abbꝛeuiatio aūt ⁊ elongatio vmbꝛe eſſe nō pōt niſi per approximationem ⁊ elongationē ſolis a terra: ꝙ̄to.n. aliquod corpus lucidum maius corpoꝛe vmbꝛoſo ppinquius ē vmbꝛoſo tanto vmbꝛa breuioꝛ exiſtit eo qḋ radij ppinquius vniuntur: ꝙ̄to vero remotius: tanto vmbꝛa ſit longioꝛ: ratio ergo Auerrois in fauorē eccentrici ſtabat in hoc. Semꝑ opacū minus a lucido maioꝛi ppīquius vmbꝛam cauſat minorē. Sꝫ aliquando eclipſis ē diuturnioꝛ: ergo luminoſuꝫ ē ꝓximius aut luna: ſꝫ ḋ his infra diffuſe tractabitur.

Digreſſio.

Preſenti ergo ſumma ſunt approbate iſte due propoſitiones. Celū eſt ſpericum ſeu oꝛbiculare. Aqua ē rotunda: ſuit naqꝫ mundus ſenſibilis ſpericus factus ad ſimilitudinē mūdi archetipi.i. dei principis: qui mundus dici pōt: quia omnia eſt potentia ⁊ virtute principio carens atqꝫ fine. Item ſi celū eſſet planū: ſol vno tempoꝛe notabiliter maioꝛ appareret ꝙ̄ alio: ⁊ cauſa huius apparentie nō eſſet ex indiſpoſitione medij: imo ſublato impedimento: cū ſtelle in oꝛiente vel occidente plus aliqs diſtent a nobis: qꝛ inter nos ⁊ ipſas ibi mediant aer: ignis: terra: in ꝯr nos ⁊ mediū celi: ignis ⁊ aer tātū: ⁊ hoc tñ nō eſt viſui notabile ſed a doctis tantū cognoſcibile: ſemidyameter.n. terre ñ hꝫ pceptibilitatem. ¶ Item rotunditas aque oſtendit̄ experientijs: naꝫ cum nauigantes duꝫ ſunt a terra diſtantes ⁊ querūt videre locum remotū: aſcendūt in altum ſupꝛa maluꝫ ⁊ vident inde que videri nō poterant ex loco infimo nauis: qḋ alia de cauſa euenire nō poteſt niſi tumoꝛe aque impedientē eius viſionē: ſi ſit etiaꝫ nauis ī mari tantuꝫ a terra elongata ꝙ nō percipiat̄ terra: neqꝫ que in terra exiſtunt: appropinquet intantū ꝙ incipiat videri terra: prius videbūtur ſūmitates montium ⁊ cacumina rerum altarū: ⁊ ita dū nauis efficiet̄ proximioꝛ terre: maioꝛ pars montis ⁊ tandē totus mons conſpiciet̄: ⁊ cauſa nulla alia pōt eſſe niſi aque rotunditas. Iterum aqua eſt corpus homogeneū: ſꝫ ptes aque tendunt naturaliter ad figuram rotundam ceu demonſtrāt

demõſtrãt gutte aque cadentis ⁊ roꝛes in herbis inuẽte: que qꝛ nõ cõtinenſ coꝛpe terminato figura rotũda figuranſ: ergo figura nãlis totius elementi aque ad rotunditatem tendit. Amplius ratio Ariſtotelis fuit talis: cum vna pars aque altera ſit eleuatioꝛ ⁊ tumidioꝛ: defluit ipſa ⁊ decidit ad partes inferioꝛes ⁊ decliuioꝛes: donec ſeſe in formã ſpericaʒ reduxerit: ſit itaqʒ .a. centrũ terre ſubſidentis naturaliter aque a quo ad ſuperficiẽ cõuexam aque ducãtur due linee recte .a.b. ⁊ .a.c. quibus ſubducatur baſis .b.c. deinde a centro ad baſim ducatur linea recta .a.d. que eſt minoꝛ ꝙ̃ linea .a.b. ⁊ .a.c. nam eſt pars linee .a.e. ergo eſt minoꝛ ꝙ̃ linea .a.e. at linea .a.e. equatur linee .a.b. ⁊ .a.c. nam exit a centro eiuſdem circuli ad eius circunferentiam ergo ⁊ linea .a.d. eſt minoꝛ ꝙ̃ linea .a.b. ⁊ .a.c. quicquid enim eſt minus vno equalium: minus eſt ⁊ altero: eſt igitur apud lineam .a.d. locus decliuioꝛ ⁊ concauioꝛ quem circunfluet aqua vt partes eius equentur ⁊ ſine tumoꝛe rotundam habeant figuram: Uñ vnde ipſius maris non impediunt rotunditatem maris: his igitur conſtat aquam tendere ad rotunditatem: hec de figura celi ſatis dicta ſint.

¶ Summa quarta Secũdi de celo.

Olumus etiam.

Preſenti ſumma que ẽ a textu cõmẽti .33. vſqʒ ad .35. cõuicit Ariſtoteles celum tantũ moueri ad vnã partem: ⁊ tota ſentẽtia ſtat in hoc: cum melius ſit celum moueri ab oriente in occidentem ꝙ̃ econtra ergo ita mouetur: natura enim poſſibilium ſemper optimum facit: melius eſt etiam ⁊ honoꝛabilius celum moueri ab oriente ad meridieʒ ꝙ̃ ad ſeptemtrionem: ⁊ non eſt culpandus ſed magna gratia dignus qui ſola ſcientie ⁊ veritatis cupiditate inductus veritatem inquirit ⁊ eam efficaciſſimis compꝛobat rationibus.

Eſt primitus obſeruanduʒ: Auerrois arbitratur ꝙ in omni coꝛpoꝛe celeſti poſſint eſſe duo motus: tamen actualiter in vno celo non reperitur niſi vnus motus: vel talis motus ſit ab oriente in occidentem: vt eſt motus pꝛimi mobilis: vel ſit ab occidente in orientem: vt eſt motus planetarum: ⁊ ita ſentit Auerrois planetas moueri tantum vno motu reipſa: ⁊ dicuntur planete moueri ab occidẽte in orientem: quia cito apparet defectus eoꝛum a perfecta circulatione: ⁊ apud Alpetragium ⁊ Alphraganuʒ ⁊ Alpharabium vt Albertus refert ⁊ Joãnes gandauenſis .12. methaphyſice queſtione .21. ⁊ doctoꝛ ſubtilis .2. ſententiarum diſtinctione .14. idem ẽ motus velociſſimus ab oriente in occidentem ⁊ tardiſſimus ab occidente in orientem: oꝛbes enim quanto ſunt ſuperioꝛes tãto citiꝰ cõplent ſuã reuolutionẽ ⁊ tardius eoꝝ defectus panditur.

Item ſciendum eſt: induco quedã fundamenta ad pꝛobandum celum moueri ab oriente in occidẽtẽ capiendo celũ ꝓ aggregato ex oibꝰ ſperis celeſtibus: cã ſcilicet manifeſtãde veritatis: ⁊ in pꝛimis Auerrois .12. methaphyſice .47. ⁊ .48. vult firmamentum moueri pluribus motibus ⁊ experientia conſtat firmamẽtũ moueri ab occidente in orientẽ .3600. milibꝰ annis vna reuolutiõe: ſed pꝛimo mobili certuʒ eſt apud oẽs vnum tantuʒ motũ re cõuenire ergo nõ eſt cõcludẽdum planetas pluribus motibus re diſtinctis moueri: ⁊ ſi Cõmentatoꝛ dicat ipſos moueri motu diurno ⁊ pꝛopꝛio. Rurſus formo hanc rationẽ. Intelligentia ſecunda dat ſuo motui velocitatẽ: producitqʒ immediate motuʒ circulareʒ: cui motui pꝛima intelligẽtia dat cõditiones motus appꝛopꝛiati pꝛime: ſed tales cõditiões ſunt eternitas ſeu cõtinuatio ⁊ eſſe ab oriẽte per meridieʒ ergo motus imediate productus ab intelligentia ſecunda eſt ab oriente per meridieʒ: colligiſ hec ratio ab Auerroi .4. capitulo de ſubſtantia oꝛbis. Iteruʒ ſi intelligentia ſecũda vt intelligit pꝛimam pfectius ꝙ̃ tertia: velocius moueat ab oriente in occidenteʒ ꝙ̃ tertia ergo cuʒ pꝛima velocius moueat ꝙ̃ ſecũda: cuʒ pfectius intelligat ſe ꝙ̃ ſecunda intelligat ipſaʒ: mouebit ⁊ ſecũda velocius ꝙ̃ tertia inquãtum pfectius intelligit ſe ſecunda ꝙ̃ tertia intelligat ſecundaʒ: in operatione enim pꝛopꝛia ſecunde intelligentie nõ debet naſci impfectio ⁊ tarditas cum in ipſa nõ ſit impedimẽtuʒ ⁊ impfectio: imo magna perfectio: vt magis appꝛopinquat pꝛime: quare cum intelligentia ſecũda ſit longe pfectioꝛ tertia motus productus a ſecunda vt eſt talis ſecũda intelligẽtia erit longe velocioꝛ motu producto a tertia: maxie quia intelligentie mouent ſm vltimuʒ ſui poſſe. Itẽ .12. methaphyſice .48. nõ ſunt plures motus ꝙ̃ mouentia ⁊ mota: ⁊ hanc ꝓpoſitionẽ cõcedunt etiaʒ mathematici: ideo ⁊c̃.

Amplius dicit ſanctus Thomas: diſtinctio ptium celi eſt cauſa ꝙ motus celi icipiat ab hac pte ⁊ nõ ab alia: ⁊ ñ ecõuerſo: ſʒ motũ celi icipẽ ab hac pte ⁊ nõ ab alia ẽ ſignũ diſtictõis ptiũ celi: cã aũt diſtinctõis harum partium eſt virtus anime mouentis celum vel cuiuſcũqʒ intellectualis ſubſtantie attributa diuerſis partibus celi: nihil autẽ pꝛohibet cum queriſ an aliquid ſit pꝛobare illud per ſignum: cuʒ tamen queriſ de cauſa alicuius pꝛopter quã eſt: opoꝛtebit ſignuʒ ad cauſam reducere .i. non incõuenit vti ⁊ demonſtratiõe quia ⁊ demonſtratiõe pꝛopter quid: dictuʒ namqʒ eſt ſepe ꝙ daſ regreſſus ſed nõ demonſtratio circularis. Item lʒ eclipſis ſiat raro in oꝛdie ad tempus ſimpliciter: quia tempus in quo nõ eſt: eſt maius eo in quo eſt: nõ tamen ſit raro in reſpectu ad tempus cauſe. Monſtra etiã ſunt preter intentionem nature quãtum ad diffoꝛmitateʒ: nõ quantum ad ſubſtractũ diffoꝛmitati: nõ potuit ergo in celo eſſe aliqua inoꝛdinatio: quia motus celi nõ hʒ cõtrariũ: hec de quarta ſumma.

¶ Summa quinta Scdi de celo.

T volumus etiã.

Preſenti ſumma que ẽ a Textu Cõmenti .35. vſqʒ ad .41. declaratur varijs rationibꝰ motuʒ celi eſſe regularem: vnde motus celi non eſt vniformis ⁊ equalis quo ad partes ſubiecti: qꝛ partes ꝓpinque polis tardius: diſtantes vero velocius mouentur .8. phyſicoꝛum .84. eſt tamen vniformis quo ad tempus: quia in partibiis tempoꝛis equalibꝰ ſpacium pertranſiuit equale: hac itaqʒ pñti ſumma vult Ariſtoteles remouere a celo diffoꝛmitateʒ motꝰ quo

ad tempus: et que quidem difformitas naſcitur ex diuerſa proportione agentis ſupra reſiſtentiam. Sententia. 35. ſtat in hoc. Uirtus mouens in primo motu ſemꝑ eſt eadē ſicut ⁊ motus ſemper idem: neqꝫ vno tempore velocior neqꝫ altero tardior: igitur motus celi eſt regularis.

Auerrois primo dicit: quoniam quod apparet ex hoc nō eſt vnus motus ſed plures qui congregantur ad mouēdum ſtellam ⁊ habent vnam intentionē. Senſus eſt: ſciens Cōmētator vnius corporis ſimplicis eſſe tantū vnum motum naturalem dicit vnius planete eſſe plures mot⁹ non abſolute ſed congregatos in vnum ſubiectum: ⁊. 12. methaphyſice. 44. dicebat motus vnius ſtelle componi: conſtat aūt ea venire ad vnitatē que compoſitionem faciunt ⁊ congregantur in eodem: vnde duo motus ſimplices re diſtincti non poſſunt vniri ſimul in eodem ſubiecto: propter ergo defectus planetarum qui cito manifeſtantur poteſt Cōmentator diuerſitates motus planetarū vocare plures mot⁹: ⁊ hoc de firmamento dici nō poteſt in quo diuerſitates ⁊ defectus tardiſſime apparent: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ Auerrois dicit. 12. methaphyſice. 45. vera aſtrologia fundata eſt ſup motū eiuſdē orbis cui motui accidit velocitas ⁊ tarditas.

Item ait: quoniam qui ponit cauſam diuerſitatis has duas cauſas: eccentricū ſcilicet ⁊ epiciclum: non dicit ꝙ cauſa diuerſitatis ſunt plures motus ex quibus fit vnus motus diuerſus ſtelle in velocitate ⁊ tarditate ⁊ progreſſione ⁊ retrogradatione. Senſus eſt: cauſa diuerſitatis in motibus planetarū ē aut eccentricus ⁊ epiciclus aut motus plures ex quibus fit vnus motus diuerſus in velocitate ⁊ tarditate ⁊ progreſſione ⁊ retrogradatiōe: ⁊ hoc idem habetur. 12. methaphyſice. 44. vnde apud mathematicos planeta eſt ſtationari⁹ ⁊ prima ⁊ ſecūda ſtatione quando eſt verſus oriens aut verſus occidens: eſt retrogradus in puncto epicicli terre ꝓpinquiori: directus in puncto illi oppoſito: ſed quia ab vna propoſitione habente plures cauſas veritatis non colligitur altera cauſarū ideo Cōmentator vult propter diuerſitatē in motibus planetarū ⁊ propter retrogradationem ⁊ directionē nō eſſe inferēdū dari epiciclos ⁊ eccentricos.

Iterum inquit: ex hoc ergo quod declaratū eſt in hac ſciētia apparet eſſe impoſſibile epiciclum eſſe ⁊c. Senſus eſt: cum non poſſit eſſe motus circularis circa aliud ꝙꝫ circa centrum totius non dabitur epiciclus: omnis enim motus ſimplex aut ad mediū aut a medio aut circa medium: ⁊ cum idem ſit locus totius ⁊ partis erit centrū mundi centrū oīum orbiū celeſtiū: cum ſint ex eadē natura analogice: vnde elemēta ſunt vt cōtraria ſunt habent loca diuerſa: nō vt elementa ſunt: ſed corpora celeſtia non potuerunt habere loca diuerſa: cum nō ſint contraria.

Rurſus ait: in mathematicis vero nihil apparet ex quo eſt exiſtimandum epiciclos eſſe aut eccētricos ⁊c. Senſus eſt: Aſtronomi nō demonſtrant eccentricos ⁊ epiciclos aliquo genere demōſtrationis: non a priori vt patet: neqꝫ a poſteriori: qꝛ aliunde poteſt effectus apparens prouenire ꝙꝫ ex epiciclis ⁊ eccētricis: vnde licꝫ ſi eſſet eccētricus eſſet diuerſitas in motibus planetarum: non tamē ex diuerſitate in motib⁹ planetaꝝ ſequit̄ eccentricus: ab vna. n. ꝓpoſitiōe habēte plures cauſas veritatis ad vnā illaꝝ non tenet ratio: ſꝫ bene econtra: quid aūt ſit demonſtratio qꝛ: demōſtratio ꝓpter qd: ⁊ demōſtratio abſoluta dans cām ⁊ eē dixi ān: in ſuperioribus ꝓhemio primi phyſicorū: ⁊ videtur poſſe colligi ex hoc cōmēto dari aliquam demonſtrationē ex notioribus quo ad naturā tātū: vt etiā ſenſit Themiſtius primo poſteriorū caplo. 4.

Preterea ait: fingunt enim qꝺ demōſtrent lunā habere eccētricū hoc ꝙ inueniunt ipſam in eodē loco zodiaci eclipſatam ⁊c. Sēſus eſt: quia in motibus planetaꝝ triplex appet diſferentia: vna eſt in latitudine: qꝛ nō ſemꝑ planeta eq̄ diſtat a polis imobilibus: alia in longitudine: quia planete nō equaliter ꝑcurrūt zodiacū: tertia in eleuatione ⁊ depreſſione: qꝛ idem planeta aliqñ plus appropinquat ad centrum terre: aliquando plus diſtat propter quas differentias aſtrologi vni planete dāt plures orbes partiales: vt patet in theoricis planetarum. Uerum pro mente Cōmentatoris habenda notandū eſt: firmamentū moueri ab oriente in occidentem in. 24. horis non complens reuolutionem: ſed facta reſtrictiōe ad vnum determinatū ſydus illud in vno ſigno zodiaci morabitur ānis tribus millibus: Saturnus ab oriēte in occidentē motus tardius circuit ꝙꝫ firmamentū ⁊ non complens reuolutionem in vnoquoqꝫ ſigno ſtat per duos annos cum dimidio: Iupiter adhuc tardius circuendo ſtat in ſigno vno per annum: Mars morat̄ in vno ſigno. 60. diebus ⁊ vltra: Sol. 30. diebus: Uenus. 28. Mercurius. 27. Luna per duos dies cū dimidio: vnde poli veri oīum orbium celeſtiū deſcribūt circulos: vnū in meridie alium in ſeptētrione: ⁊ quanto ſpera eſt ſuperior: tanto poli eius tardius deſcribunt dictos circulos: ⁊ deſcribunt̄ iſti circuli per motus leulab i. ſpirales non terminatos in eodem puncto a quo incipiunt: propter quorū circulorū deſcriptionē poſſunt ſaluari tres diuerſitates dicte in motibus planetarum licet Scotus dixerit tantū duas ſaluari poſſe: ſed de his in digreſſione noſtra loquemur ſtatim infra.

Sentētia. 36. cauſa diuerſitatis proportionis agētis ſupra reſiſtētiam ē aut intenſio virtutis aut remiſſio aut reſiſtētie cremētum vel decremētum aut aduētus impedimēti aut illius remotio: horū nullum in celo reperiri pōt: tū ex parte intelligētie: tum ex parte orbis ſubiecti intelligētie: ⁊ cum Cōmētator dicit: quāto proportio agētis ſupra mobile fuerit maior: tāto motus erit velocior colligitur motum productum a ſecunda intelligētia velociorē eē motu facto a tertia. Item ait: quoniam animal quādo mouetur motu aliquo ⁊ in natura ei⁹ eſt moueri velocius tunc non mouet ſuū corpus niſi per quandam partem inſtrumenti ⁊ per quod innatum eſt mouere ſuum corpus ſcilicet calorem naturalem. Senſus eſt: calor naturalis eſt inſtrumentum quo anima mouet localiter ⁊ mutat ⁊ auget: intelligentie mouēt per ſuam naturam ⁊ voluntatem ⁊ intellectum. 12. methaphyſice. 36. in ſubſtantijs enim ſeparatis eſt virtus motiua non diſtincta ab intellectu ⁊ voluntate. Quando ergo aliquid irregulariter mouet̄: aut hoc euenit ꝓpter virtutē mouentē que ꝑ totum motū non manet eadē: aut propter variationem reſiſtētie: aut propter vtrūqꝫ: ⁊ cum celū ſit ſimplex ⁊ intrāſmutabile ⁊ ſimiliter intelligētia: nō poterit

terit celum irregulariter moueri.

Sententia 37. non poteſt eẽ irregularitas motus in partibus celi: cũ ſtelle fixe ſemp eque diſtantes inueniãf: nec in toto celo: cum in ipſo non ſit aliquid pter naturam nec vniuerſalem: nec particularez: ſed in animalibus ſubcelestibus accidit ſenectus ⁊ corruptio preter naturaz particularem: ⁊ ponitur cauſa interitus omniuz mixtorum vniuerſalis que eſt deſideriuz elementoruz ad loca ppria: vnde dato mixto vniformi ⁊ aiali in quo ita bonum humidum reſtaurareř pro vita: ſicut deperdebař: adhuc cõtingeret ſenectus ⁊ mors.

Eſt obſeruandũ: ab extrinſeco mouenř quidẽ animalia ſubceleſtia ppter aliud eſſe qd hȝ deſideratum in re ⁊ in anima: ſed corpora celeſtia non dicuntur moueri ab extrinſeco: quia deſideratum in eis habet idem eſſe in anima ⁊ extra: corpora enim celeſtia non habent imaginatiões aliquando in actu: aliquando in potentia: quia intellectiõs intelligentiarum non deſeruiunt ſenſus neqȝ interiores neqȝ exteriores: intelligunt enim ſe per eſſentiam propriã: fruſtra itaqȝ fuiſſet datus celo ſenſus: celo non indigente ſenſu ad ſalutem eius: quare errauit Auicẽna credens celum habere fantaſiaz ⁊ motum ⁊ ponens materiam celi eſſe eiuſdem rationis cuȝ materia horum inferiorum.

Snia. 38.39.40. ſtat in hoc: ſi motus celi eſſet irregularis: aut infinito tempore fieret velocior ⁊ infinito tempore tardior: aut ſemp fieret velocior: aut ſemp tardior: aut alternatis vicibus aliquando velocior: aliquando tardior: non poteſt dici primũ: quia tunc eſſent plura tempora eterna. Item nihil preter naturam durat infinito tempore omnis autem impotentia preter naturam eſt ⁊ ab impotentia naſcitur remiſſio ⁊ tarditas motus: ergo remiſſio motus eſt pter nãm ergo non durat infinito tempore. Neqȝ mot⁹ celi fit ſemp velocior: qꝛ omne quod moueř ab aliquo termino moueř in aliquẽ terminũ: ⁊ ois mot⁹ determinatũ hȝ tẽpus quo cõficiař: vt nõ quãtulocũqȝ tpe motũ fieri ꝯtingat: nõ ꝯtingit ergo celũ quãtulocũqȝ tpe ſuã pficẽ circulationẽ: ſȝ ſi motus celi ſemp fieret velocior: opȝ celũ quãtulocunqȝ tẽpore ſuũ abſoluere ſpatiũ: qd ſi celũ non ſemp ſm motũ itendař ergo neqȝ ſemp remitteř. Iteȝ ſi mot⁹ celi ſemp intẽdereř: tandẽ deueniendũ eſſet ad minimũ tẽpus quo ſuũ expleret circuluȝ: neqȝ vnqȝ eſſet ſtat⁹ niſi dato minimo tpe ſimplr: qd ẽ ĩpoſſibile: ſicut ⁊ minimã dari magnitudinẽ: neqȝ motus celi aliquãdo fit velocior ⁊ aliqñ tardior: nam ſi ſic: id ſenſu exploratũ hẽreř: qꝛ oppoſita iuxta ſeiuicẽ poſita magis eluceſcũt: ergo cũ ſenſu nõdũ cognitũ ſit motuȝ celi aliqñ eẽ velociorẽ ⁊ aliqñ tardiorẽ: non intẽdiř ⁊ remittiř mot⁹ celi ergo motus celi ẽ regularis.

Pro expeditiõe hui⁹ lectiõis ĩ primis ẽ aduertẽdũ: motor celi nõ põt debilitari in ĩfinitũ in ſuo motu: neqȝ vigorari vigoratiõe eterna: qꝛ ſi ſic mot⁹ celi nõ eẽt termiat⁹ in velocitate ⁊ tarditate: cõſtat aũt ꝙ mot⁹ celi ẽ termiat⁹: qꝛ hȝ velocitatẽ terminatã: nõ ꝙ ſit ex loco terminato ad locũ terminatuȝ: cũ nõ ſit inter terminata oppoſita.

Item ſciendum eſt: ſi velocitas eſt nõ terminata ergo potẽtia eſt nõ termiata ergo ⁊ nã ẽ nõ termiata: qꝛ ſi hẽret potẽtiã nõ terminatã ⁊ naturam circa quam ageret terminatam: tũc eſſent motores infiniti quibus non correſpõdent res proprie: ſed motus neceſſario habet materiaȝ terminatam in velocitate: ſi eniȝ nõ terminaretur ad velocitatẽ: poſſet moueri in inſtanti: ⁊ tunc nõ eſſet materia motus ſed mutationis.

Iterum obſeruandum eſt: oẽs motores celoruȝ mouent eterno tempore ergo nõ differunt niſi ppter diuerſitateȝ pportionis inter vnũquodqȝ eoruȝ ⁊ corpus qd moueř: ſed data potẽtia infinita in vigore nõ erit proportio inter rem motam ⁊ motorem aliter motus eſſet in inſtanti. Sicut ergo ſecunda intelligentia mouet tempore infinito ita ⁊ prima ⁊ alie: ergo ſicut nõ differunt in hoc ita ſi poſſet dari potentia infinita in vigore que moueret orbem vnuȝ ſine velocitate terminata: eadeȝ ratione erit ⁊ in alijs: ergo nulla differẽtiȝ erit iter motores quin quilibet eoruȝ habeat potentiaȝ infinitaȝ in vigore: ergo nõ eſſet differentia inter illos ergo nõ eẽt in abſtractis multitudo: quia non poſſunt eſſe multa infinita ſm perfectionẽ: ⁊ cõcludendum eſt: ſi motor eſſet ĩfiniti vigoris additio cuiuſcũqȝ nõ impediret velocitatem cuius oppoſituȝ diciř infra. 71. ⁊ Cõmẽto. 39. cõuinciř potentiaȝ infinitam in vigore nõ conuenire forme ſeparate. Contra: illam potentiaȝ attribuit Ariſtoteles primo motori quam ponit nõ poſſe eſſe in magnitudine: ſed Ariſtoteles probat infinitũ in vigore nõ poſſe eſſe in magnitudine. 8. phyſicoꝝ 78. quia ex virtute infinita in vigore ſequiř motus in inſtanti nõ ex virtute infinita in duratione: ergo. Rurſus intelligentie medie ſunt finitarum potẽtiarum: appetibile ab ipſis eſt infinite potentie: ⁊ tale appetibile eſt Deus ergo Deus eſt ĩfiniti vigoris: ratio eſt Auerrois. 4. capitulo de ſubſtantia orbis: vbi vult intelligentias medias quantũ eſt ex ſe non facere motum eternum. Solutio eſt: cum Deus moueat ſm peripateticos de neceſſitate nature ⁊ ſm vltimũ ſui poſſe: nõ potuit eſſe infiniti vigoris: ne motus localis celi fuiſſet momentaneus: ⁊. 8. phyſicoꝝ 78. principalis intentio Ariſtotelis eſt probare virtutem infinitaȝ in duratione nõ poſſe eſſe in magnitudine: qꝛ ſi ſic: illa eſſet infiniti vigoris: ois eniȝ virtus in magnitudine eſt fatigabilis: ſed virtus fatigabilis nõ põt continuare motuȝ ⁊ actuȝ perpetuũ niſi conſequẽter addař ſibi aliqua virtus fortificans: vel niſi totaȝ illam virtutẽ ſimul haberet ex ſe: ſed cuȝ nihil ſit prius prima intelligẽtia: oportebit intelligentiam totã illam virtutẽ ſimul habere: ⁊ ita ſi infinito tempore mouens eſt aliqua virtus in magnitudine: infiniti vigoris eſt: ⁊ ſi ſic: in inſtãti mouet. Ad aliud intelligentie medie ſuis motibus dant velocitatem: quibus prima intelligentia dat eternitatẽ: ⁊ hoc eſt: quia intelligentie medie ſunt dependentes: prima eſt omnino independens: Theologi volunt Deũ eẽ infiniti vigoris ⁊ ipſuȝ nõ mouere imediate vel mouere tm̃ libere ⁊ contingenter: imo arbitranř multi Deuȝ nõ poſſe mouere ſm vltimũ ſuũ poſſe: quia ſi poſſet ⁊ moueret: in inſtãti moueret. Aliȷ̃ tenẽt Deũ poſſe agere ſm vltimuȝ ſui poſſe ⁊ fatenř ipſum mouere poſſe in inſtanti: vel motuȝ ita velocem: ꝙ velocior dari nõ põt: neqȝ eque velox: ⁊ hec eſt cã ꝙ aliq dixerũt virtutẽ in magnitudie neceſſario mouere ſȝ vltimũ poſſe: nõ aũt virtutẽ extra magnitudineȝ.

Amplius notanduȝ eſt: infinitas intẽſionis nõ eſt in motu celi: imo talis infinitas impoſſibilis ẽ in formis inquãtũ ſunt forme. t. infinita potẽtia in vigore nõ cõcediř forme ſeparate

⁊ ſm tranſlationē latinoꝝ Ariſtoteles aſſerit motuz intendi p additiōnē ptiū velocitatis equaliuz prima ſeu maioꝝ: ⁊ daꝝ qdcz minimū tēpus menſurans minimuz motū in quātitate: ⁊ .6. phyſicoꝝ .50. daꝝ minimuz tēpus in quo pōt mobile tranſmutari: ⁊ cōceſſo vno motu minimo facto in tpe minimo: pars motus erit in pte tpis: vnde nō pōt celuz moueri in tpe minori illo p tm̄ ſpaciū: ſicut neqꝫ ambulās pōt ambulare ſpaciū terminatū in tpe minori illo: ſed ō his dictuz eſt pzio celi .117. Cuz ergo celuz nō cōponaꝝ ex mā in potētia ⁊ forma: ⁊ motor eius ſit abſtract⁹: erit in vna ſpecie tm̄ vnū celuz: nō .n. cōcedo aggregatū ex oibus orbib⁹ eſſe vnū ⁊ aial: ſꝫ quaſi vnuz ⁊ quaſi aial: hec de regularitate motus notata ſufficiant.

Digreſſio.

Quia Cōmētator .35. pbauit nulluz corpus celeſte eſſe eccentricū mūdo: ideo nō immerito dubitaꝝ: nūqd abſqꝫ ſūſidio epicicloꝝ ⁊ eccētricoꝝ poſſint planetarū apparētie ſaluari: pro cuius difficultatis expeditiōe duo faciā in primis qd Aſtronomi ſentiant aperieꝝ. Scdō loco mens Auerrois quo ad melius fieri poterit explicabiꝝ: qbus duob⁹ expeditis finis erit pñtis digreſſiōis. Quantū ad primū dico qꝫ Mathematici has approbant ꝓpōnes. Prima eſt: Sol hꝫ eccentricū: non epicicluz: rō eſt: Sol aliqñ ē nobis ꝓximior: aliqñ remotior ergo hꝫ eccentricū. Itē luna aliqñ eſt magis ecclipſata: ⁊ aliqñ minus ſm qꝫ magis vel min⁹ intrat vmbrā terre: ergo. Itē ſol nō inueniꝝ retrogradus: ſtationarius: directus: ergo non hꝫ epicicluz. Scda ꝓpoſitio eſt talis. Quilibet planeta alius a ſole hꝫ tam eccentricum qꝫ epicicluz: rō eſt: qlibet planeta alius a ſole aliquādo terre eſt ꝓximior: aliqñ diſtantior: veluti ⁊ ſol ergo hꝫ eccentricū. Itē Juppiter: Mars: Venus ⁊ Mercurius inueniunꝝ retrogradi directi: ſtatiōarij vtraqꝫ ſtatione ergo habēt epicicluz. Luna in ſuo motu mō exiſtit velox: modo tarda ergo hꝫ epicicluz. Ex his duab⁹ ꝓpoſitionib⁹ ſequiꝝ corolarie: qꝫ planete mouenꝝ ſub zodiaco ⁊ ſignis eius: quoꝝ qdem motus cōplenꝝ circulis cōcentricis eccentricis defferētib⁹ ⁊ epiciclis: circulus cōcentricus eſt q terram in duo equalia partiri intellectus centrū ſuū idem hꝫ cū centro mūdi. Eccentricus diciꝝ qꝛ centrū ei⁹ ē extra centruz mūdi. Defferens deffert planetā cuius punct⁹ remotiſſim⁹ a terra diciꝝ aux: primus vero oppoſitū augis ⁊ deffert talis circulus planetā ab occidēte in orientē: cōperimus .n. planetam moueri de ariete in taurū: inde ad geminos: deinde ad cancrū ⁊ leonez: ⁊ ſic deinceps: poſt quē motū appet planeta in oriēte ſigno arietis in quo pꝛiº mouebaꝝ exiſtēte in occidente. Epiciclus ē paru⁹ circulus cui⁹ centrū eſt in circūferētia eccētrici: ⁊ dr ēt ſepenumero defferens planetā: qꝛ centrū planete ē in circūferētia epicicli: ⁊ nō ſoluz mouetꝝ ad motū eccētrici: ſꝫ ēt ad motū epicicli: eccētricus tñ diciꝝ defferēs ſimplr̄: qm̄ deffert taz epicicluz qꝫ planetā. Quādo igiꝝ planeta ē in pte ſupiori ſui epicicli videꝝ minor: ⁊ diciꝝ directus: qꝛ moueꝝ verſus partem orientis: qñ vero eſt in parte inferiori apparet maior: ⁊ diciꝝ retrogradus: qꝛ tendit verſus partem occidentis: quādo aūt incipit deſcēdere v̄ſus ptē inferiorē: itaqꝫ nō appareat moueri: dr ſtationari⁹ ſtatiōe pꝛia: qñ aſcēdit vocaꝝ ſtationarius ſtatione ſcda: ſit. A. pūct⁹ oriētis. B. cētruz. C. pūct⁹ occidētis. D. pꝛia ſtatio. F. directio. E. ſecūda ſtatio. G. retrogradatio. Rurſus cū ſūſidio eccentrici pōt ſol in vna medietate zodiaci que eſt a principio arietis vſqꝫ ad finē virginis morari tpe longiori: qꝫ in reliqua que eſt a pꝛīcipio libre vſqꝫ ad finē piſciū: ergo i pꝛima medietate zodiaci maior pars ſui orbis intercipiꝝ qꝫ in reliqua: cū in eccentrico regulr̄ moueatur: ergo linea ſecans zodiacū in duas medietates tranſiēs per centrū mūdi ſecabit circulū ſolis in partes inequales: ergo nō tranſibit p centrū illi⁹ orbis: ergo centrū eius eſt aliud a centro mūdi: apud ergo mathematicos qs imitaꝝ Alber. magnus danꝝ eccentrici ⁊ epicicli: ſunt .n. ſtelle errantes aliquādo terre ꝓpinquiores: aliqñ remotiores: ⁊ ſepenumero apparent notabilr̄ maioris quātitatis qꝫ prius: ⁊ interdū eclipſis eſt diuturnior: iterdū impediꝝ: ſunt ⁊ planete ſtationarij directi: retrogradi: ⁊ iſte apparentie ſaluari nō poſſunt ſine eccentricis ⁊ epiciclis: ⁊ qꝫ plus eſt huius ſnīe videꝝ eſſe Auerrois pꝛimo metheorum dicens: neceſſitamur ponere eccentricū ꝓpter inequalitatē motus ſolis in zodiaco: cū i vna eius medietate velocius: tardius vero in alia moueatur: ⁊ ſupra .32. forte inquit impoſſibile eſt inuenire aſtronomiā cōuenientez eſſe huic qd apparet de luna ſine orbe eccētrico: hec ſunt que mathematicis ſatiſfaciūt. Quātū ad ſecūdā ptem digreſſionis dico qꝫ ſi nālī phyloſophie cōſentire voluerimus fatebimur nullum corpus celeſtē eſſe eccentricum: non poteſt enim motus celi circularis eſſe circa aliud qꝫ circa centrum totius reſpectu cuius ſimplicitas motuū corpoꝝ ſimpliciū dignoſciꝝ pꝛimo celi .6. ſentiemus inſup firmamentū eē pꝛimū mobile realr̄: cum .n. celū ſit ꝓpter ſtellā: vbi nō erit ſtella ibi nō erit celū: ſed ſupra celū ſtellatū nō eſt ſtella ergo ſupra celū ſtellatū nō eſt celū: ⁊ ſtabilito firmamēto pꝛiº mobili certiſſimū erit ipꝫ tm̄ vno motu moueri ab oriēte .ſ. in occidētē p meridiē a pꝛia itelligentia immediate effectiue ⁊ finalr̄: ⁊ cū manifeſtū ſit pꝛimā itelligētiam nō cōcurrere effectiue remote tñ ad motuz planetarū niſi p quāto itelligiꝝ ab intelligētijs mediis ⁊ iccirco nō potuerūt planete plurib⁹ motib⁹ re diſtinctis circūuolui: pōit itaqꝫ phs nālis motuū celeſtiū colligātiā ⁊ aialiū octo celeſtiū cōplātationē ⁊ catenationē nobiliſſimā eē ex aiaꝝ celi vinculo ⁊ ligamēto ſpūali: amat .n. ⁊ itelligit iferior itelligētia ſupiorez p eſſentiā ſupioris: ⁊ pꝛia pōt l eē intētōali pricipiare motū qualē pricipiabat l eē reali: cū g nō ſint plīa corpa celeſtia qꝫ octo ponēda: nō poterūt ſupꝛadicte apparētie ſaluari ponēdo plīa qꝫ octo corpa celeſtia.

Item aduertēdū eſt: cū terra ſit ſperice figure: ſunt q dicūt qꝫ pp ſpericitatē ipi⁹ habitātibus in ſeptētriōe ⁊ in quarta auſtrali pōt ſol qñqꝫ maioris appere quātitatis qñqꝫ minoris: ⁊ ea ꝓximior ⁊ remotior ſepe iudicaꝝ: vt ⁊ inſup ſol moueꝝ veloci⁹ in vna medietate zodiaci qꝫ in alia: at habitātib⁹ ſi q ſint ſub eqnoctiali iſte diuerſitates nō apparerēt. Cōtra iſtū modū ſaluādi appentias arguiꝝ imprimis nō ſaluanꝝ retrogradatiōes. Itē: ſol reſpectu habitātiū ſub eqnoctiali facit ēt ſupꝛadictas diuerſitates: moraꝝ .n. ſemp in vna medietate zodiaci maiori tempore qꝫ in alia. Itē illis ſol qñqꝫ ē proximior: quādoqꝫ diſtantior.

Propterea dicēdū ē qꝫ celum moueꝝ vno motu q vocaꝝ leulab .i. ſpiralr̄ q qdē nō ē pfecte circularis: quo poli veri pꝛimus variaꝝ: polis imaginarijs ꝑmanētib⁹: ⁊ p talē motum efficiꝝ

efficiť ꝙ ſtella mõ tẽdit v̇ſus oriẽtẽ: mõ v̇ſus occidẽtẽ interdũ efficiť ſeptẽtrionalis: interduʒ meridionalis: ⁊ ita pp circulos deſcriptos a polis veris appentie dicte ſaluari poterũt: veꝝ qꝛ hec itelligi nõ poſſunt niſi poſt ſtudiũ aſtrologie: hec pauca ſufficiãt ꝓ oportunitate loci ⁊ temporis.

¶ Summa ſexta Secũdi de celo.

Voluimus modo.

Preſenti ſũma q̄ ẽ a textu cõmẽti. 41. vſqꝫ ad. 60. mãifeſtanť ſubſtãtie: figure ⁊ motꝰ ſtellaꝝ. Sñia aũt. 41. ⁊. 42. ſtat i hoc. Aſtra ſũt eiuſdẽ nãe cũ celo in quo fixa mouenť: ⁊ nõ eſt cõcedẽdũ aſtra eſſe igneos lꝫ caleſaciãt: nã celũ ſuo motu ⁊ lumie caloreʒ in aere ꝓducit: ipm tñ nõ eſt calidũ formalr: ⁊ maxie ſol inducit calorẽ q̄to accedit ad nos ⁊ cancro proximus efficitur.

Circa. 41. eſt prio ſciẽdũ: ſtella ⁊ eiꝰ orbis eiuſdẽ ſunt nãe: orbis. n. totꝰ eadeʒ numero intelligẽtia iſormať: diuerſitas. n. iter ſtellã ⁊ orbeʒ accidẽtalis eſt: ſilr iter ptẽ luminoſam ⁊ nõ luminoſam rarã ⁊ dẽſam: ⁊ ille diuerſitates accidẽtales non iferũt aliquã in celo cõtrarietatẽ: neqꝫ aliquã ex contrarijs cõpoſitionẽ faciũt. Itẽ aduertẽdũ ẽ: verior ẽ hec ꝓpoſitio: ps ẽ de nã totiꝰ q̄ iſta: totũ ẽ de nã ptis ⁊ lꝫ celũ vna tm̄ ꝑficiať itelligẽtia: nõ tñ quelibꝫ ps celi ẽ celũ: cũ celũ ſit aial ⁊ oẽ aial ſit etherogeneũ: ⁊ ſit aia actus corpis organici. 2. de aia. 7.

Cõmentũ. 42. varijs notãdis ⁊ duabꝰ digreſſiõibꝰ aptanť. Dico igiť primo: nõ eſt neceſſe mediũ alterari ꝑciſe eodẽ mõ ſicut extremũ: piſcis. n. ſtupefacit manũ piſcatoris: nõ re. ⁊: ita celi inferiores a ſuperioribꝰ illumianť: nõ tñ cõterũtur ⁊ caleſiũt ⁊ mouenť motu locali a ſuperioribꝰ.

Dico ſecũdo: Actio qua celũ agit in hec iferiora toti celo demãdať ſm tñ virtutẽ ſolis ⁊ aliaꝝ ſtellarũ: ⁊ tale aggregatũ ex oibꝰ orbibꝰ ẽ quaſi vnũ aial: ⁊ nõ eſt vnũ aial: cũ nõ hẽat vnã itelligẽtiã i toto ⁊ ptibꝰ: imo alteri ⁊ alteri orbi alia ⁊ alia intelligentia eſt diſtributa: ⁊. 3. diſputatiõe dubio. 18. dicebat Cõmẽtator: celũ eẽ ſile vni aiali: tũ ꝓpter orbes varios intelligẽtijs ſubiectos organis vnius animalis mortalis correſpõdentes: tũ qꝛ orbes liganť ſpũalr: ſicut ptes aialis ſubceleſtis cõnectũtur realiter ⁊ ligamẽto corporali: tũ quia orbiũ reſolutio eſt ad primũ mobile: ſicut membrorum vnius animalis reſolutio ſtat ad cerebrũ vel cor: ideo ceſſante motu primo rueret orbis: ſicut ceſſante actiõe cordis perit aial.

Dico tertio: Erronea eſt imaginatio credentium orbes ſuperiores influere in inferiores: ſed dicitur primus orbis mouere alios: quia intelligentia prima eſt ab alijs intellecta que quidem mouet alios orbes effectiue ⁊ finaliter: vnde eſt celum cauſa vniuerſalis in quod effectꝰ ſubceleſtes reduci debẽt: tanq̄ in primũ alterans: q̄ꝫ deinde in primum mouens oĩno imobile reſoluiť: celũ nõ recedit a nã actiuis: ⁊ eſt celuʒ maius maioris virtutis ceteris paribus: ex oibꝰ itaqꝫ celis ſit vnuʒ agens quaſi vnum aial agens ſm diuerſas ſtellas: neqꝫ incõuenit orbes pati inter ſe intentionaliter ꝓpter lumen in eis receptũ: ⁊ cõfirmo id q̄ꝫ ſolitus ſum dicere: multas ſcilꝫ formas ineſſe intentionali ꝓducere effectus reales vt patet de arte ⁊ lumine. Et ſiqs dicat. Contra: ſi celuʒ ageret in hec inferiora: paſſuʒ ſibi aſſimilaret. Dico celuʒ aſſimilare ſibi paſſuʒ faciẽdo paſſum tale in actu: quale erat celum in virtute: ⁊ tantã in ſubceleſtibꝰ potuit celum cauſare diſſormitatẽ: qꝛ ⁊ ipſuʒ fuit diſſorme in motu: lumine: raro ⁊ denſo. Sunt ⁊ orbes inter ſe ſubſtantialiter diſſormes: qbꝰ intellectꝰ humanꝰ ſubiciť indirecte pp. ſ. colligãtiã quã hꝫ cũ viribꝰ ſenſitiuis.

Dico quarto: Stelle celeſtes pp fortiſſimũ motũ igniri dicunť: qꝛ igniũt mãm quã fortiter mouẽt: ⁊ motꝰ eaꝝ effectuʒ ſuũ extẽdit ad aereʒ: ſtelle aũt dicte ſm ſilitudinẽ pp calorẽ ſuperioris aeris igniri dicunť ex motu aeris ⁊ ꝑũt ſtelle nobis appropinquari ⁊ a nobis remoueri in reſpectu ad zenith ſine orbe eccentrico: neqꝫ ſol magis appropinquat puncto q̄ꝫ eſt centrũ: ſed puncto q̄ꝫ eſt zenith.

Dico quinto: Lumen eſt caleſactiuũ ⁊ ꝑſeruꝫ cũ reflectiť radius ad ꝑpendicularẽ: qꝛ tũc radius duplicať: ⁊ fortiꝰ cũ radij ꝯgreganť: vt experiẽtia ſpeculi cõcaui lumine reuerberati in certo puncto ignem generãtis: ⁊ loca vmbroſa ſunt frigida: ⁊ media aeris regio frigida eſt a reflexione radioꝝ nõ vexata.

Digreſſio prima.

Queritur nũqd motus localis ſit caleſactiuꝰ videť ꝙ non: tũ qꝛ generatio cuiuſlibet forme eſt ab vniuoco: tuꝫ qꝛ calor cauſať a calore ergo nõ a motu: tuꝫ qꝛ aqua mota frigeſit: ⁊ ſlabellatio refrigerat ⁊ poſt motũ remãet hõ frigidus: tuꝫ qꝛ motus localis eſt ens reſpectiuũ: reſpectꝰ aũt nõ eſt actiuꝰ. In oppoſitum eſt Ariſtoteles. Solutio queſiti vltimata ẽ: caleſacit localis motus qñ mobile velocius moueť q̄ ſi moueretť nãliter ptes mobilis diſtrahẽdo: diſſoluẽdo: ⁊ rareſaciẽdo ⁊ cõterẽdo: motu itaqꝫ calor ꝯſeruať ⁊ generať nõ ꝑ ſe ⁊ vniuoce ſꝫ equoce ⁊ maxime motu celeſti q cõparatus celo eſt vera vita: cũ ſit operatio intelligẽtie: ſed in relatione ad hec iſeriora eſt quaſi vita: quatenus eo aie ⁊ operationes viuentiũ cõſeruanť. Ad primũ nõ oportet ſubſtãtias imꝑfectas ⁊ accidentia a ſibi ſimilt generari: ⁊ ita ſoluiť ſcdm ⁊ quartũ: qꝛ motus localis per ſe terminať ad vbi: cõſecutiue ad raritatẽ ⁊ caloreʒ. Ad tertiũ ſemp motus caleſacit vbi nõ cõcurrat potẽtior cã ad infrigidanduʒ q̄ ſit motus ad caleſaciendum.

Digreſſio ſecunda.

Dubitatur nũqd lumen ſit caleſactiuũ: videť ꝙ nõ: tuꝫ qꝛ lumen eſt ſpiritualiter in medio: tuꝫ qꝛ oĩa corpora celeſtia caleſacerent. In oppoſitũ eſt Auerrois dicens calorẽ conſequi lumẽ. Solutio ẽ: põt forma intentionalis ꝓducere effectũ realeʒ: ⁊ corpora celeſtia tm̄ caleſaciunt intenſe tñ ⁊ remiſſe: ſunt. n. noctes in plenilunijs calidiores ⁊ nõ ingrediť frigiditas opus nature. Et ſi quis dicat. Contra: ſiccũ ⁊ frigidum eſſent per accidens in vniuerſo. Itẽ forma ſubſtãtialis terre ẽ per ſe intenta a natura ergo ⁊ eius diſpoſitiões que ſunt frigiditas ⁊ ſiccitas. Dico celuʒ conſeruare elemẽta frigida motu ⁊ lumine: motus. n. celi factus in tanta diſtãtia cã eſt elementoꝝ cõſeruatiua ⁊ fateor celuʒ ꝑ

accidens ſiccitatē terre nālem adiuuare: hec de.45.

Sententia. 43. vſqꝫ ad.52. ſtat in hac concluſione. Aſtra nō mouent̄ ſolitarie ⁊ ꝓprio motu ſm celi circulum: vnde moueri ꝓprio motu eſt moueri nō ad motū alterius: vt quolibet altero qeſcente nihilminus ipſum moueatur. Quieſcere pro nūc eſt nō moueri motu ꝓprio ⁊ ſolitarie ⁊ ſeorſum: mouebunt̄ ergo ſtelle ad motum ſui orbis cui ſunt infixe: ſicut moto hoīe mouent̄ partes integrales eius: ⁊ mota naui clauus īfixus naui: ita aſtra nō tranſferunt̄ niſi ſm tranſlationem celi cuius ſunt ptes integrales: hec eſt ſnīa huius ptis generalis. Sentētia aūt.43. talis eſt: occultata fide ꝯſpiciuntur ortus ⁊ occaſus aſtrorum ⁊ terra qeſcit in medio ergo nō qeſcunt celum ⁊ aſtra.

Auerrois dicit primo: qm̄ declaratū eſt ꝙ ſtelle ſunt partes rotundi ⁊ ꝙ eſt impoſſibile vt ſtelle moueāt̄ localiter per ſe: quoniā ſi ita eſſet mouerent̄ recte. Senſus eſt: ſi ſtelle mouerentur per ſe motu ꝓprio ⁊ ſolitarie: mouerent̄ motu recto: irō eſt: qꝛ nō mouerent̄ motu mixto: cuꝫ ſint corpora ſimplicia: nec motu circulari ſimplici: qꝛ nō mouent̄ circa centruꝫ totius ergo motu recto ſimplicit⁊ paulopoſt ait: aſtra vident̄ moueri ꝑ ſenſuꝫ: ⁊ celum ꝑ exiſtimationē: eſt naqꝫ celuꝫ ſenſibile quatenꝰ ſubiicit̄ luci informanti ſenſuꝫ viſus.

Item ait: apparet.n. ſenſui ꝙ ſtelle erratice habent duos motus. ſ. ex oriēte in occidēte ⁊ ex occidēte ī oriētē ⁊ hoc īpoſſibile ē niſi vt altero duorum motuū ſit pars motꝰ totius mota. Senſus eſt: planete dicunt̄ hēre duos motus: quia ipſi nō ita cito circuūt ſicut firmamentū: celerius.n. apparent deffectus planetarū ꝙ̄ firmamēti: vt dixi ſupra.35. ⁊ ſunt planete quaſi ptes totius celi: qꝛ totum celuꝫ ē quaſi vnum animal.

Iterum ait: ſi ita eſſet ſicut illi dicūt de quiditate ſtellarum nō apparet hoc quod apparet de motibus earū ex occidente ⁊ retrogradatione ⁊ ꝓgreſſione earuꝫ. Senſus eſt: nō eſt de ſtella id qd̄ apparet de ripa fluminis exiſtenti in naui mota in flumie: ripaꝫ ſcilicet moueri ꝓp motū organi in quo fit viſio. Ebrijs etiā aliqua apparent moueri ꝓpter ſpirituū oculi vertiginem: ſed dato ꝙ de quiete terre dubitaretur adhuc planetarum cōiunctiōes ⁊ oppoſitiones motū celi indicant.

Snīa. 44.⁊.45. Nō poſſunt celuꝫ ⁊ ſtella moueri proprijs motibus: eodem enim tēpore aſtrum ⁊ orbis perficiunt circulationē ergo minori corpori daretur motus equalis motui maioris corporis: ⁊ tranſponant̄ ſtelle ad intellectuꝫ ſaluatis orbibus: tunc ſtella velocius moueret̄ orbe aut econtra: neqꝫ a caſu eſt equalitas in motu celi ⁊ ſtelle: qꝛ in celo non eſt caſus: quia ibi non eſt materia. Iterū ſtelle maiorum orbium velocius mouerentur ſtellis minoruꝫ: ſed in celo maiori cōtingit eſſe ſtellaꝫ minorem: ergo minori corpori concederetur velocior motus naturaliter: ⁊ ſtelle firmamēti inequalis ſunt magnitudinis: quas quidem oportet habere motus naturales equales: ⁊ id qd̄ Auerrois dicit: dictū aſtronomoruꝫ nihil eſt intelligo ſic: mathematici faciunt ſaturnū velocius moueri ⁊ tardius circuere: lunam tardius moueri ⁊ velocius circuere: ſed hoc nihil ē: qꝛ planeta velocioris motꝰ ē velocioris circuitōis tenēdo planetā nō moueri niſi vno ſimplici motu: ⁊ qd̄ dr̄.45. effectū caſualē nō hēre cām intelligit̄ non habere cām intendentē illū effectuꝫ. Contra: mercurius apparet ſintillare ⁊ hoc non eſt ex diſtantia ergo eſt ex motu ſtelle trementis. Solutio eſt: talis diſtantia in cōparatione ad paruitatē mercurij eſt cauſa ꝙ mercurius apparet ſintillare. Itē corporibꝰ ſpericis debet̄ motus circa illorum centrum: ſtelle ſunt ſperice: ergo. Solutio eſt: corporibus ſpericis per ſe exiſtentibus ⁊ totalibꝰ debet̄ motꝰ circa ꝓpriū centrum. Iterū ſi ſtelle nō hērent motū ꝓpriū: tūc haberent quietem infinitam que eſt priuatio motus: conſequens eſt falſum: qꝛ quieſcens nō mouet̄ in tpe in quo pōt moueri.6. phyſicorum.30. ergo cū ſtelle nō poſſint moueri motu ꝓprio: nō quieſcunt. Solutio eſt: ſtelle vt qeſcenti motus pōt ineſſe: nō aūt inquātum tale quieſcens eſt: conſtat ergo ex his ꝙ aſtra nō mouent̄ motu ꝓprio: nā cū ſint minora ꝙ̄ ſui orbes ⁊ eiuſdem ſpeciei cum illis ⁊ eque velociter mouētur cum ſuis orbibus: quod a caſu euenire non pōt: corporum ſimplicium eiuſdem nature que magnitudine maiora ſunt: non eſſent velociora: ergo iſta ꝓpoſitio eſt impoſſibilis: ſpere celeſtes ⁊ aſtra mouentur proprijs ⁊ peculiaribus motibus.

Sententia. 46. ſtat in hoc: ⁊.47. Non eſt dicenduꝫ celo quieſcente aſtra moueri: quia ſi ſic: ſtellarū velocitates ſumerent̄ ſm circulos quos ſuo motu pertranſirent: vt que mouerentur ſm equinoctialem celerius mouerentur: que citra aut vltra tardius: quia he in equali tempore minus: ille vero maius abſoluerent ſpacium ergo non ſeruaretur ſtellarum ſm ſuas magnitudines proportio ⁊ velocitas: nam compertum eſt ſtellas maioris magnitudinis eē in circulis minoribus ⁊ minoris in equinoctiali: ⁊ aliquas equalis magnitudis ī minoribꝰ circulis ⁊ equinoctiali ꝙ q̄ maioris eēnt molis tardius mouerent̄ ⁊ q̄ minoris velocꝰ: ⁊ aſtrorum eq̄lis molis aliqua eēnt velociora: alia vero tardiora. Itē ſi celis qeſcētibꝰ aſtra moueant̄: aut mouent̄ extra orbē ſuuꝫ ⁊ ſi ſic: in celo eēt vacuū ꝑ qd̄ aſtra mouent̄: aut mouentur ītra orbē: vt piſcis ītra aquā ⁊ auis ī aere ⁊ ſi ſic: oporteret aſtra diuidē ſuū celū aut celi dimēſiōes penetrare: ergo relinq̄t̄ iſta ꝓpoſitio cōcludēda: celo moto aſtra qeſcūt: ⁊ cū ſuo celo ferrunt̄: tūc.n. circa cētrū maiora corpa velocꝰ mouebunt̄ ⁊ minora tardius: nō oportebit quoqꝫ celuꝫ diuelli ⁊ diſtrahi ad hoc vt ſtelle mō ad ortū: mō ad occaſum tranſferunt̄.

Circa. 46. dico primo: motꝰ ſtellarum ē ſꝫ magnitudinē circulorum ab oriēte ī occidēte: ⁊ ſi mouerētur planete ab occidēte ī oriētē: nō moueret̄ maior orbis velocꝰ minori: imo tardiꝰ: ꝓpterea planetis nō ē aſſignādus niſi motꝰ ab oriente in occidentem: re ipſa.

Dico ſcdo: Si ſtelle mouerent̄ ⁊ orbes qeſcerēt: cōplerēt ſtelle ſuas reuolutiōes in eodē tpe caſu: qꝛ accidēt ſtellis hēre velocitates ꝓportōales ſꝫ magnitudinē ⁊ paruitatē circulorum ī qbꝰ exiſtūt: qꝛ nō mouerent̄ ſtelle velocꝰ ⁊ tardius ſꝫ nāꝫ ꝓpriā: ſꝫ ſꝫ nāꝫ circulorum ī qbꝰ ſunt: q̄re erit ſtella orbi fixa ñ tanq̄ grauis: qꝛ ñ ē apta recipe motū rectū: neqꝫ violēter neqꝫ nālr: qꝛ ſi reciperet violēter: ſciperet ꝯtrariū illiꝰ motꝰ quē violent recipiebat.

Dico tertio: Velocitas maior ī orbis ē ſꝫ ꝓportiōeꝫ ad orbes ex qbꝰ cōtinet̄ ⁊ hoc ē vl̄r verum: ⁊ Cōmētator adiungit limitationes trahētes dictā ꝓpoſitioneꝫ ad corpora celeſtia in quibus tantuꝫ valet magnitudo corporis: quantū in

rectis

rectis motis magnitudo ſpatij pertrāſiti: neqꝫ vult Ariſtoteles omnes orbes equaliter circuere: ſꝫ vult orbes maiores velocius circuere ⁊ velocius moueri orbibus inferioribus: ⁊ quia hoc eſt verum tantum de motu ab oriente in occidenteꝫ: ideirco ſtellis non datur alius mot⁹: hinc patet error Alberti magni credentis opinionē Alpetragij nullaten⁹ eſſe ad mentē Ariſtotelis ⁊ iterū falſum eſt planetas cōplere ſuas circulationes cum primo mobili ⁊ ſm Mathematicos ⁊ ſm Alpetragium.

Circa. 47. Celum non eſt diuiſibile niſi p deſignationem: ideo non eſt diuiſibile: ⁊ vn⁹ motus cōtinuus dꝫ eſſe in vno moto cōtinuo nō habente in ptibus diſcōtinuationē: ⁊ colligit ex hoc cōmēto aggregatuꝫ ex oībus celis nō moueri vno motu: cū tale aggregatū nō ſit vnū cōtinuum.

Sententia. 48. ⁊ 49. Aſtra nō poſſunt moueri circungirando: naꝫ corpora que circūgirant: ſemp in eodem loco permanent: aſtra aūt nō ſemp manēt in eodem loco: ſed modo in oriente: mō in occidente ꝯſpiciunt: ergo aſtra nō circungirant: ꝙ aūt ſol oriens ⁊ occidens videat ſe circūgirare hoc nō eſt qꝛ vere circūgiret ſed ꝓpter noſtri viſus debilitatē: que ex longa rei viſe ꝓuenit diſtantia: nobis ſic apparet ſicut ſtelle firmamēti qꝛ per magnā diſtantiaꝫ videnť apparent ſintillare ⁊ tremulo lumine micare: planete nobis proximiores nō videnť ſintillare: qꝛ breuiore vidētur radio: neqꝫ aſtra circūuoluūtur vt globus p ſuperficiē terre decurrēs quia in his que circūuoluūtur nō ſemper eadē apparet ſuperficies: ſed mō vna: mō altera: quod ſi glob⁹ eſſꝫ diuerſicolor facile ſenſu dignoſceretur: in ſtellis aūt ſemp eadem nobis apparet ſupficies: nā quod in vno aſtro ꝯſpicit: rationabile eſt in alijs cōſimiliter inueniri: in vno aūt aſtro vt luna eadeꝫ nobis ſemp apparet ſupficies: vt ea que diſſormis eſt: ⁊ pteꝫ vnā clari⁹ lumine pfuſaꝫ: alterā vero min⁹ oſtendit: nō. n. hꝫ luna lumē vniforme: ſed maius in vna pte ⁊ min⁹ in altera ⁊ maculoſa facies dicitur.

Circa. 48. Dico primo: aſtra nō mouent motu circūgiratōis: qꝛ trāſferunt ab oriēte in occidētē: ⁊ iſte motus nō apparet in oībus: cū ita deberet appere: cū oīa aſtra ſint eiuſdē ſpēi ⁊ nāe analogice. Iterū dico ob viſus debilitatē ꝯcurrēte diſtātia obiecti ⁊ claritate eiuſdeꝫ appet in ſtellis multis tremor ⁊ ſintillatio: ⁊ ſicut hoī circūgirato velociter apparēt circūſtātia moueri: ita appet ſolē rotari circa ꝓpriū cētrū pp hūores ⁊ ſpūs viſiuos caleſactos ⁊ motos. Itē multitudo vapoꝝ cadēs inter ſolē ⁊ oculos facit ſolē appere maiorē: ipſūqꝫ moueri motu ſaltatōis.

Circa. 49. Eſt primit⁹ obſeruādū: lumen in luna apparēs nō eſt reflexū tm̄ ad exterioreꝫ ſupficiē lune: imo recipit in ſubſtantia lune: qꝛ de nā luminis reflexi a corpore ſperico eſt ſolū ad angulos terminatos reflexionē fieri cui⁹ oppoſitū appet: qꝛ tota terra ſm pteꝫ illi⁹ expoſitā lune radiat: cā ita qꝫ imaginis apparētis in luna nō eſt montis: aut mare reuerberatū: ſꝫ eſt ex diuerſitate partiū lune diuerſimode lumen recipiētiū: vñ nō eſt luna totaliter pula neqꝫ eſt reflectēs tm̄: qꝛ tunc nō ſpargeret lumen p terrā: ſed in determinato loco vniret: ſed profundat lumen in luna vſqꝫ ad certā illius ptem.

Scdo ſciēdū eſt. Auicēna tenuit corpa celeſtia differre ſpē ⁊ eē eiuſdē generis: pp. ſ. diuerſitatē motuū ⁊ cētroꝝ. Cōtra: corpa celeſtia eēnt ꝯpoſita ex mā ⁊ forma ⁊ eēnt gnābilia ⁊ corruptibilia ⁊ eēnt aliq̄ corpa priora celo: vñ vult Cōmētator celis eſſe aliqd cōe genus analogum non vniuocum: ⁊ que ſunt eiuſdem ſpeciei vniuoce materialia ſunt: nō que ſunt eiuſdem ſpēi analogice: veluti exiſtunt celi ⁊ intelligentie.

Tertio conſiderandum eſt. Idem centrum eſt locus materialis omnium orbiū a quo quidem orbes recedunt: vnus ad maiorem diſtāntiaꝫ altero: ⁊ ſubiungit Auerrois: motum leulab cauſam eſſe diuerſitatis: quare ſcilicet ſol diutius moratur in vno ſigno q̄ꝫ in alio: ⁊ eſt motus leulab motus vnus ſimpliciſſimus: regularis ⁊ vniformis: ⁊ ſi loca orbium eſſent multa ⁊ oppoſita. Similiter ⁊ locata contrariarentur: ⁊ ita eſſent ſub eodem genere vniuoco. Et ſi quiſpiam ambigat: vnde eſt ꝙ celis diuerſis: nihil eſt cōmune vniuocum: ⁊ ſimiliter celo ⁊ inferioribus: ſi enim hoc eſt: quia materie celorum ſunt alterius rationis: ⁊ pariter materia celi ⁊ horum inferiorum: ſequitur genus ſumi a materia: contra id quod ſepe dixi: omnia ſcilicet predicata quidditatiua ſumi a forma vltimata ſubſtantiali. Reſpondeo: vniuocatio generis non potuit ſumi ab aliqua forma ſubſtantiali: cuꝫ forme ſubſtantiales naturales in nulla ſubſtantiali forma conueniant: ſed ſumpta ē a principio materiali eiuſdem rationis in omnibus corporibus ſubceleſtibus: licet ergo genus non ſit materia: ſed forma ſub eſſe imperfecto: tamē vniuocatio generis eſt a materia: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ Cōmentator dicebat apud Porphyrium in capite de ſpecie ſubſtantiam non eſſe genus ſed corpus videlicet eē ad corpora ſublunaria tantum: ⁊ propter hoc dicebat Auerrois in primo capitulo de ſubſtantia orbis: corpus analogice predicari de celo ⁊ corpore ſubceleſti: quia differebant ſpecie diuerſitate ſe tenēte ex parte materie. Similiter diuerſis celis nihil erit commune vniuocum: tū qꝛ intelligentie in nulla forma cōi ꝯueniūt: tū qꝛ omnes ſunt alterius ⁊ alterius rationis: ⁊. 10. methaphyſice. 12. dictū ē illa genere differre: quoꝝ nō ē cōis mā: ⁊ hoc qꝛ pricipiū generis vniuoci erat mā: vñ que ſunt eiuſdē generis habent ꝯuenire ī aliquo principio eiuſdem rationis: nō in formali: quia ſpecies ſunt alterius rationis ergo in materiali: ⁊ hoc notabili multe grauiſſime ſententie Auerrois hic īde intelligentur.

Snia. 50. ⁊ 51. Si aſtra mouerētur ꝓprio motu cū neqꝫ girētur: neqꝫ voluātur: ergo vt debūtur ipſa ꝓgredi: volare: natare aut repere: quēadmodum aīalia q̄ a ſeipſis mouētur: ꝙ ſi ita moueri nata eſſent: natura ipſis dediſſet organa ad huiuſmodi motū ꝓgreſſionē: volationē: ⁊ natationē ⁊ reptionē apta: ſicut ⁊ aīalib⁹ dedit: non. n. neglexiſſet natura aſtra lōge pfectiora aīalib⁹ ſubceleſtib⁹: at natura ñ dedit aſtris organa ⁊ inſtrumenta apta ad hūc motū pagendū: cū ipſa ſperica ſint: ergo neqꝫ ꝓgrediūtur: volant: natant: ⁊ repūt: quare nec ꝓprio motu feruntur: ſꝫ ad motū ſui orbis: ſicut clauus fixus ad motū nauis: ꝯſequētia ergo Ariſtotelis talis exiſtit: natura nulluꝫ organuꝫ dedit ſtellis ergo ſtelle ñ habent propriā virtutē motiuā. Contra: grauia ⁊ leuia organis nō indigent ergo neqꝫ celi ḡ ſtelle organis ñ indigēt vt localiter moueāntur. Reſpōdeo Ariſtotelē itroduxiſſe hāc rōnē ꝯ quoſdā dicentes ſtellas hꝛe virtuteꝫ motiuā ſꝫ eas nō exire in actum ſm illam propter organoꝝ defectū: vel introducat ratio ſic: non habent

ſtelle organa ergo neqꝫ virtutem motiuam: ⁊ túc ad rationem: celi aut grauia non indigent: ſtelle autem quia ſunt indifferentes ad eſſe in oriente ⁊ occidēte adeo eguiſſent organis: ſicut ⁊ aialia terreſtria egent: inanimata aūt ad vnā tm̄ poſitionis differētiaꝫ mouentur: propterea nō egerūt organis: ⁊ ſi fuiſſent data inſtrumēta pp melius nō oportuiſſet in inſtrumentis eſſe ꝓprias virtutes motiuas: ſicut ſi fuiſſent conceſſa pp neceſſitateꝫ.

Eſt obſeruādū ꝙ non fuit hic ꝓbatio circularis: qꝛ fuit per varia media: fateor eniꝫ ego regreſſum ſed nō demonſtrationē circularē: vt ſepe dictum eſt. Amplius ſpera mouetᷣ ſm partes non ſm totum ſm materiaꝫ ſed ſm formam mouetᷣ ſm partes ⁊ ſm totuꝫ: relinquo ea que dicit ſanctus Thomas de animatione celi: cōſtat eniꝫ celum eſſe viuū: cū eius forma ſubſtātialis ſit aīa: intelligentie eniꝫ abſtracte attribuūtur corporib⁹ celeſtib⁹ ſm ꝙ aīa attribuitᷣ corpori. 8. methaphyſice vlrio: eſt quoqꝫ celū verū aīal 2. capitulo de ſubſtātia orbis: eſt ⁊ aīal intellectiuum ⁊ rōnale ſine diſcurſu: nō liberū: cum libertas naſcatᷣ ex diſcurſu: ⁊ cū intelligētia det eē celo: veri⁹ dicim⁹ celū intelligere ⁊ amare qꝫ intelligētias intelligere ⁊ amare: patefacta eſt itaqꝫ hec cōcluſio: aſtra nō mouentᷣ ſolitarie ⁊ ꝓprio motu ſm celi circulum.

Sententia. 52. vſqꝫ ad. 57. ꝯſiſtit in hac cōcluſione: nō recte dixerūt antiqui corpora celeſtia cū mouentᷣ: ſonū ⁊ harmoniā efficere: neqꝫ difficile eſt eoꝝ rōes ſoluere: i primis celi nō ſunt eiuſdeꝫ rōnis cū corpib⁹ inferiorib⁹: ⁊ adiuicē nō colliduntᷣ. Iteꝫ aſtra lꝫ ſint i magna multitudīe ⁊ magnitudīe ⁊ velociter mota: nō efficiūt tn̄ ſonū: qꝛ nō ſatiſfacit velocitas mot⁹ ad ſonū cauſandū: ſꝫ opꝫ corpora que mouentᷣ adinuicē vehemēter collidi: mō aſtra nō colliduntᷣ adinuicē. Inſup cōſuetudo nō impediret qn adhibita intentiōe audiretᷣ ſonus celeſtis ⁊ poſſet puer in principio ſue natiuitatis illū ſonuꝫ ꝑcipe. Itē corpa celeſtia cū ſint tanti vaſte magnitudīs ſi ſonuꝫ efficerent ſenſus aīaliuꝫ intermerēt: naꝫ ab excellēti ſenſibili corrūpitᷣ ſenſus: nō faciūt ergo corpa celeſtia cum mouentᷣ ſonū ⁊ cōſonātiam.

Auerrois. 56. ait: ⁊ cum creator poſuit eas partes motas proceſſit via qua conſeruarentur omnia que ſunt hic: quoniaꝫ ſi eſſent mote per ſe ⁊c̃. Senſus eſt: ſi ſtelle eſſent mote per ſe neceſſario corrumperent ea que ſunt hic: patēt conſequentia: quia ſi per ſe mouerentur: recte mouerētur vel ſimpliciter vel cōpoſite ergo minimū accederent vel recederēt a nobis: neqꝫ ex hoc loco inferatur deū cognoſcere hec inferiora ⁊ ſi habeat curaꝫ de iſtis inferioribus: neqꝫ item ſtelle ſunt facte: ſed bene ſunt depēdētes a deo in genere cauſe finalis. Et in ſtellis priuatio ligamenti aut ligamentuꝫ eſt cauſa ſoni aut priuationis ſoni.

Sententia. 57. ⁊. 58. corpora celeſtia vt ſcitur ex Aſtronomia ordinē inter ſe habēt determinatū: motus primi mobilis velociſſimus eſt: quo motu orbes viciniores primo celeri⁹ mouentᷣ: orbes vero inferiores motu proprio mouētur: ⁊ qui ſunt proximiores primo mobili tardi⁹ circuīt proprio motu.

Circa Cōmentum. 57. ⁊. 58. eſt primitus aduertendum: aſtrologus cōſiderat de ſignris ⁊ ſitibus aſtrorum ⁊ corporum celeſtiū ſm qualitatē motuū ⁊ ſm velocitatē ⁊ tarditatē: qꝛ tn̄ nō ꝯſiderat celū inquātū eſt motū ⁊ nō declarat q̄lis modus motuū eſt poſſibilis in celo ⁊ qualis non: propterea dꝛ aſtrologus ꝯſiderare abſtracta ſm rōnē tm̄ nālis vero cōſiderare cauſas que ſunt cum materia: p̄io methaphyſice. 19.

Item cōſiderāduꝫ eſt. Videtur Auerrois. 58. conſentire mathematicis dicentibus planetas moueri pluribus motibus reipſa diſtictis quorum diurnus eſt velocior in ſuperiori planeta factus ſuper polis mundi: alius eſt ab occidente in orientē ſuper polis zodiaci qui velox eſt in minori planeta: tardus in maiori: quo tamen nō obſtante dico ꝙ hec conuertuntur tardiſſime circuere ab occidente in orientem ⁊ velociſſime circuere ab oriente in occidentem: ⁊ ideo planete quia citto ſuos pandunt defect⁹ cum tarde circuant ab oriente in occidentem dicuntur moueri ab occidente in orientem: ⁊ illud qd̄ mathematicis facit motus re diſtinctus: ſatiſfacit nobis diuerſitas motus: propter quā quidem motus diuerſitatem multe ſententie Auerrois hinc inde intelliguntur. Unde celuꝫ maius non mouetur tot diuerſitatibus motus ſicut celuꝫ minus: ſtelle nanqꝫ in planetis ſuperiorib⁹ nō ita eleuantᷣ ſicut in planetis inferioribus: ⁊ hec ē cauſa ꝙ ſpire deſcripte a ſtellis ſuperioribus ſunt reſpectu ſuorū celorum minores qꝫ ſpire deſcripte a ſtellis inferiorib⁹.

Iterum obſeruandum eſt. Sol eſt ſupra venerem ⁊ mercurium ⁊ tardius deficit ab vna ſpira qꝫ venus ⁊ mercurius: ideo non eſt verum ſolem velocius moueri ab occidente in orientē: ⁊ dato ꝙ Ariſtoteles voluerit ſolem eſſe ſupra venerem ⁊ mercurium: ipſumqꝫ velocius moueri ab occidente in orientem ⁊ per conſequens citius deficere illis adhuc ſaluat Auerrois Ariſtotelem dicens hoc prouenire propter abundantiam intelligentie ſolis ſupra intelligentias veneris ⁊ mercurij. Ab Alberto aſſignantur cauſe cur venus ⁊ mercurius non eclipſant ſolem: tum quia ſunt propinqui ſoli: tū ex paruitate corporū eorū: tū quia nō ꝓhibēt radios ſolares ad nos venire: cū nō ſint eoꝝ corpora opaca veluti ē corpus lune.

Amplius ſciendum eſt: quia non poteſt dici ꝙ planeta ſuperior in maiori tempore peragat ſuum circulum: non propter tarditatem motus: ſed propter magnitudinē circuli: nam licet tardius circuat: tamē velocius mouetur: quia tunc oportēt ꝓportioneꝫ magnitudīs ſaturni ad magnitudinem lune eſſe ſm ꝓportionem. 30. annorum quibus ſaturnus perficit vel cadit ab vna reuolutione ad menſem quo luna deficit: qd̄ non videtur: vt inquit ſanctus Thomas. Concludo ꝙ intelligentia ſuperior eſt maioris intellectus ergo maioris deſiderij ergo maioris virtutis motiue: ergo motus proprius productus ab intelligentia ſuperiori eſt velocior: ergo intelligentie mouent ab oriente in occidētem. Contra: ſi planete tantum habeant vnum motum ab oriente videlicet in occidentem: ⁊ cū illo motu omnes ſtelle in eodem tempore ſuas perficiant circulationes: ſupra. 46. ergo nunqꝫ apparebit defect⁹ planetarum a ſuis reuolutionibus: hec eſt ratio Alberti magni contra Alpetragium. Solutio eſt: nō eſt verum planetas ⁊ firmamentum motu diurno equaliter complere reuolutiones: imo firmamētū veloci⁹ circuit ⁊ mouetur ceteris orbibus in qb⁹ ē velocitas ſꝫ ꝓportionē magnitudīs eoꝝ: ſup tm̄ decīꝰ ē ſtellas

ꝯparatas

ꝯparatas ſuis orbibꝰ equaliter cum circulis ſuis cir/cuere: itaqꝫ vnūquodqꝫ aſtrū eſt eque velox circulo ſm quem fertur: quam propoſitionem volo eſſe abſolute veraꝫ: licet Cōmentator eam limitauerit ad motum diurnum.

Sententia. 59. Aſtra ſperica ſunt: tuꝫ quia ſpica figura ineptiſſima eſt motui progreſſiuo: tum quia quod deprehendit in vno aſtro: idem eſt in alijs: at luna eſt ſperica: quia incre/menta luminis recipit circularia: pariter ⁊ decrementa: nam aliquādo ſm plenuꝫ circuluꝫ: aliquando ſm maioreꝫ circuli portionē: interdū ſm ſemicirculum ⁊ mox illuminat ſm minorē portionē circuli: ⁊ quādo ſol patitur eclipſim ob lunā interpoſitā ſoli ⁊ noſtris aſpectibus: et luna aliquā ſolis partē ſua opacitate occultans: alteraꝫ parteꝫ ſolis extra lune extremitates apparentē abſcindit ſm arcualeꝫ figuraꝫ: vt id ſolis quod nobis ꝯſpicuū relinquit arcuale videat: ⁊ hoc fieri nō poſſet: niſi luna eſſet ſperica: nihil.n. ab altero arcualem figuraꝫ abſcindere poteſt: niſi ipſum abſcindens circulare ⁊ ſpericum fuerit ergo luna eſt ſperica ergo ⁊ oīa aſtra debent iudicari eſſe ſperica.

Eſt aduertenduꝫ. Quando luna incipit ſuam cir/culationeꝫ primo die eſt penitus obſcura: ⁊ dicitur nouiluniū: ſex diebus ſequētibus illuminat ſm minoreꝫ circuli portionē: ſeptimo die ſm ſemicirculum: ſex alijs diebus illuſtrat ſm maiorē circuli portionem: decimoquarto die cōpletū aſſecuta eſt incrementum ⁊ dr plenilunium: deinde paulatꝫ decreſcit vſqꝫ ad nouiluniꝫ.

Digreſſio.

Contra q̄ſdaꝫ ꝓpōnes pñti ſūma approbatas inducant nōnulle difficultates: et in pri/mis fuit ꝓpoſita hec ꝓpoſitio: aſtra ſunt eiuſdē nature cū celo in quo fixa mouent: ſunt tñ orbes celeſtes alterius ⁊ alterius rōnis. Contra: ſtelle illuſtrant a ſole ⁊ nō orbes: neqꝫ oēs ſtelle fixe ſunt eiuſdē ſpēi ꝓp virtutes quas hñt diuerſas: hñt nāqꝫ ſubſtantie eiuſdē ſpēi virtutes ꝯſimiles. Iteꝫ ſtella agit in hec inferiora: eſt luminoſa: eſt ſenſibilis: nō aūt orbis: ꝗ ſtella nō eſt eiuſdē nāe cū celo in quo eſt infixa. Rurſus: orbis celeſtes figurant eadē figura: mouent eodeꝫ motu: locant eodē loco: ꝗ ſunt eiuſdē rōnis. Itē aggregatū ex oībꝰ orbibꝰ eſt vnū aial ꝗ eſt eiuſdē rōnis in toto ⁊ ptibꝰ. Solutio eſt: inter ſtellā ⁊ orbē eſt diuerſitas accidētalis nō eſſentialis: cū aſtrū ⁊ orbis eadē informent intelligētia: raritas.n. ⁊ denſitas diuerſitatē inferūt accidētalē: nō eēntialē. Amplꝰ: figura celoꝝ diuerſificat: ſi nāliter ſumat: mathematice ſumpta ē eiuſdē rōnis in oībus. Itē motꝰ valde ſimiles inueniunt in aialibꝰ diuerſaꝝ nāraꝫ. Iterū ad diuerſitatē celoꝝ ſufficit ꝙ eelt recedāt a cētro: vnuꝫ tñ ad maiorē diſtātiā altero. Inſup dico ꝙ aggregatum ex oībꝰ celis nō eſt vnuꝫ aial: ſꝫ eſt quaſi vnū aial.

Fuit ⁊ alia ꝓpō talis. Aſtra nō mouent ſolitarie ⁊ ꝓprio motu ſm celi circuluꝫ. Cōtra: aſtra ſunt corpora ſimplicia: ꝗ mobilia motu ſimplici. Itē ſtelle erratice ſuis orbibꝰ ꝯtigue mouent ꝑ ſe ⁊ ſolitarie in ſuis epiciclis ⁊ nō ad motū totiꝰ ſpere: hꝫ nāqꝫ luna ſpāleꝫ motū circa centrū ꝓpriuꝫ in epiciclo: naꝫ cū ipſa moueat ad motū ſui epicicli ⁊ ſit aliqñ in ſuperiori parte epicicli ⁊ aliqñ in inferiori: opporteret ꝙ macula q̄ apparet in luna aliquādo appareret euerſa: niſi luna moueret circa centrum proprium motu oppoſito ſcilicet cōtra motuꝫ epicicli: vnde aliter nō videt poſſe cōmode ſaluari lunaꝫ habere epicicluꝫ ⁊ maculam que apparet in luna ſemper conſimili modo nobis apparere: niſi dicto modo poneretur luna moueri per ſe circa ſuum centrum proprium. Solutio ē. Dico primo: corporibus ſimplicibus totalibꝰ: non partibus illorum debentur motus per ſe. Dico ſecundo: non dantur epicicli: macula.n. lune prouenit ex opacitate corporis lune: quoniam circa partes medias centrales luna illuminari nō poteſt: ſicut circa exteriores partes illuminatur a ſole: quia igit ſm eundem ſitum imprimit luna in oculum in ortu ⁊ occaſu: ideo ſm eundem moduꝫ apparet imago. Dico tertio: datis epiciclis: aſtra que ſuis orbibus ꝯtigua ſunt mouentur per ſe ⁊ ſolitarie in ſuis epiciclis ⁊ nō ad motuꝫ totius ſpere: hoc tamen non eſt ſm celi circulum: ſicut clarius in naui non imobiliter infixus bene poſſet moueri: vt verti aut volui ī ſuo loco manens: non tamen de littore ad littus niſi per nauem transferri. Simile eſt de oculo qui bene mouetur in capite: vt clauditur ⁊ aperitur: ſed non transfertur: vnde recentiores dicunt: ſi luna habet epicicluꝫ: mouetur per ſe circa centrum proprium contra motum quo mouetur in circunferentia epiciclus: ⁊ ratio eſt: quia aliter non poſſet ſaluari: quin illa macula q̄ apparet in luna aliquando appareret euerſa: ſic ſcilicet ꝙ ſi modo apparet caput ſupra: ⁊ pedes infra: poſtea apparerēt pedes ſupra ⁊ caput infra: neqꝫ talis motus lune eſt fruſtratorius ⁊ ocioſus: imo vtilis ē ꝓp diuerſam influentiam cauſandam in iſta inferiora: ꝫ de digreſſione.

Sūma Septima Secūdi de celo.

T volumus mō. Preſenti ſumma que eſt a Textu Commenti. 60. vſqꝫ ad. 72. declaratur hec propoſitio: alior orbis paucioribus motibus mouet. Sententia auteꝫ. 60. talis eſt. Queſtio pria introducta ab Ariſtotele proponitur ſub hoc titulo. Cur celorum motus nō multiplicantur eo numero ſm quē a primo celo diſtant: vñ qr oēm intelligentiā ſuperiorē inferior intelligit: iccirco quanto arithmetice plures intelligētias intelligit vna q̄ꝫ alia: tanto pluribꝰ motibꝰ dꝫ mouere: tñ videt oppoſitū: qr luna ⁊ ſol infimi ſunt Planete ⁊ paucioribus diuerſitatibus mouētur q̄ꝫ ſuperiores planete. Vel ratio Ariſtotelis eſt iſta: dato ꝙ ipſe tenuerit ſolem eſſe in medio planetarum. Sol ⁊ luna quorum vnus eſt in medio: alter ē infimus (eſt nāqꝫ luna ſub marte: ſole venere ⁊ mercurio: cuꝫ hec ſydera nonnunq̄ꝫ occultet) paucioribus motibus mouētur q̄ꝫ ceteri ergo non eſt ordo in receſſu a primo aut approximatione primo mobili ſm multitudineꝫ motuū aut paucitatem.

Sententia. 61. Secunda queſtio eſt. Cur ī firmamento primo mobili inuenitur tanta ſtellarum multitudo: in planetis auteꝫ duntaxat vnum ſit aſtrum: a quo quidem celum nomen ſibi vendicat: vt in celo lune ſola luna: in celo ſolis ſolus ſol: ⁊ ſunt introducte prefate queſtiones nō arrogantie aut temeritatis cauſa: ſed modeſtie ⁊ diſciplīne gratia. verum in ſoluendo queſtionem hāc

preſupponit corpora celeſtia eſſe viua ⁊ animata anima intellectiua. Eſt nanq̃ celum animatum: quia omne habens figuram terminatã ⁊ motum in loco eſt animatuꝫ: corpora.n.ſimplicia que non ab anima mouenť: mouentur vel a generãte: vel a remouente prohibens ⁊ ab extrinſeco: celum aũt eſt ingenerabile ⁊ motus eius nõ põt impediri: ⁊ hꝫ celuꝫ figuram terminatã. Amplius: oẽ nobilius aĩato eſt aĩatũ: celũ aĩato eſt pſtantius: ergo ⁊ dꝫ celuꝫ habere aĩam ppter appetitũ exiſtentẽ in eo ⁊ motũ localem. Contra: celum non habet virtutem progreſſiuaꝫ ergo nõ eſt animal: quia omne animal habet virtutem progreſſiuã ſupra.50.59. Solutio eſt: propoſitio hec eſt falſa: omne animal habet virtutem progreſſiuam tam de animali celeſti q̃ꝫ de ſubceleſti: ſꝫ Ariſtoteles ſupra ſupponebat ſtellas eſſe animalia perfecta ⁊ ipſas nõ poſſe moueri circulariter: ⁊ propterea ſequebatur ipſas moueri motu recto: ⁊ habere virtutẽ progreſſiuam. Item aduertenduꝫ eſt: motus celi nõ eſt nãlis: qꝛ nõ eſt a nã que ſit aĩa: cuꝫ quo ſtat ipſum eſſe nãlem: aĩalem ⁊ volũtariũ ſm ꝙ intelligẽtia dicitur natura aĩa ⁊ voluntas.

Sententia. 62. Prima queſtio terminanda ẽ ex ſimilitudine animaliũ que ſunt hic: quoꝝ quedaꝫ habent ſanitatẽ abſq̃ aliquo motu ſola nature diſpoſitõe aducta: alia vt ſanitateꝫ habeãt vno egẽt motu: vt ambulatõe: alia pluribus: vt ambulatione: luctatõe ⁊ paleſtre exercitio: ſunt ⁊ alia que ſanitatem nullo motu conſequi poſſunt ſemper egra: aliquantulum tñ meliorem diſpõnem acquirere poſſunt.

Auerrois dicit: illud quod acquirit pfectaꝫ nobilitateꝫ ſine actione eſt in rei veritate illud cuius actio eſt ſua ſubſtãtia ſcilicet intellectus abſtractus. Senſus eſt: diciť intellect⁹ abſtractus cuius actio eſt ſua ſubſtantia eſſe ſine actiõe ideſt eſſe penitus imobilis: cum quo ſtat intellectuꝫ abſtractum mouere effectiue orbem celeſtem: ⁊ errãt moderni exiſtimantes deum mouere propter aliud non propter ſe: q̃nimo primaria intẽtione agit ⁊ mouet propter ſe: ⁊ ſecũdaria propter aliud: ſupra.17.⁊ 21. Item opinio Ptolomei ſtare non poterat: tuꝫ qꝛ concedebat eccentricos ⁊ epiciclos nature repugnãtes: tum quia nõ ſeruabať ordo celoruꝫ in nobilitate ſm magnitudineꝫ ſed ſm ordinem in motibus: ⁊ ex cõmento preſenti colligitur non eſſe multiplicãdos motus in vno planeta: niſi quia vni planete dantur plures orbes partiales ex quibus tota ſpera planete integratur ergo cuꝫ Cõmentator vni planete conceſſerit niſi vnum celum ſequiť planetam moueri tantum vno motu.

Sententia. 63. Illud quod acquirit nobilitatem vna operatione facilius acquirit ⁊ nobilius eſt: ergo corpora celeſtia erunt pfectiora corporibus ſubceleſtibus. Contra: in corporibus celeſtibus nõ eſt facilitas aut difficultas: cum motũ ibi non reſiſtat motori. Soluit Auerrois: orbis reſiſtit intelligentie: quia eſt talis in potentia qualis eſt intelligentia in actu virtuali: non reſiſtit: quia inclineť in motum oppoſitum illi quem dat ſibi intelligentia: naſciť enim ſucceſſio motus ex reſiſtentia: ⁊ talis reſiſtẽtia celi nõ infert fatigationẽ: cauſa enim fatigationis eſt quãdo motor moueť quando mouet 8.phyſicorum.83. vnde cum materia celi ſit materia in actu: quia nõ eſt variabilis de vna forma in aliam formam: facit illa actualitas vt orbis celeſtis poſſit reſiſtere: cum fuerit potentia in loco formali: i quo intelligentia cupit ipſum eſſe in actu: põt nanq̃ orbis celeſtis propter ſuã quã habet actualitatem eẽ ſubiectum imediatum accidentiũ terminatoꝝ: ⁊ cuꝫ varia vbi ſint accidentia terminata: poterit illis orbis ſubſterni: ⁊ quia non poteſt ſimul ſubici contrarijs vbi: ideirco propter hoc reſiſtit ſuo motori: eſt itaq̃ intelligentie ad celum proportio indiuiſibilis ⁊ ex parte intelligentie que penitus liberata eſt a celo: ⁊ merito corporis moti: cui ſi aliquid addatur: vel ſi ab ipſo aliqd auferať: nõ mouebiť celũ.

Item ait Auerrois contrarietas que ẽ iter motorem ⁊ rem motam que mouetur pluribus motibus ergo arbitratur ab vno motore plures motus prouenire poſſe: ſed conſtat ab vna intelligẽtia vnum tantum motum prouenire cui quidem poſſunt accidẽ diuerſitates in velocitate ⁊ tarditate.12. methaphyſice.45. ergo cuꝫ vnitate numerali motus ſtat diuerſitas motus: ⁊ ita ruit imaginatio doctoruꝫ de via cõi.

Iterum ait: quoniam ſi eſſet in magnitudine corporum ⁊ motuum multitudine ⁊ velocitate motuum eſſet poſſibile inuenire motũ nõ in tempore ⁊ corpus motum infinitum. Senſus ẽ: ſi Deus eſſet infinitus in vigore: motus eſſet in inſtãti ⁊ corpus motum eſſet infinitum: quia mouet naturaliter ⁊ ſm vltimum ſui poſſe: ⁊.12.methaphyſice 44. dicitur ſubſtantias abſtractas mouentes excedere ſe in nobilitate ſm ordinem ⁊ magnitudinem corporum. Et illud quod dixerunt alij nõ ſatiſfacit Cõmentatori: videlicet ꝙ ſi Deus eſſet in magnitudine moueret ſm vltimum ſui poſſe: non tamen exiſtens extra magnitudinem: quia apud Auerroim De⁹ mouet de neceſſitate nature ſiue ſit in magnitudine ſiue extra.

Amplius ait: actiões hominis nõ ſunt perfecte nobilitatis: cum actio ei⁹ ſit aliud ab eo: illud autem qḋ ẽ perfecte nobilitatis ei⁹ ſubſtantia eius eſt actio. Senſus eſt: homo pluribus actionibus acquirit finem vltimum qui eſt cognitio Dei per eſſentiam Dei: que actiones non ſunt perfecte nobilitatis: quia actio eius ẽ aliud ab eo: ſꝫ actio illius quod eſt perfecte nobilitatis eſt ſua ſubſtantia i. nunq̃ꝫ intellectio qua intellectus humanus intelligit eſt ipſe intellectus: cum intellectus humanus ſit purũ potentiale in genere intellectuũ: ſed bñ intellectiones quibus intelligentie ſuperiores intelligunt ſe ſunt ipſemet intelligentie.

Preterea ait: primus ſermo apud me eſt in corporibus celeſtibus ⁊ cetera. Senſus eſt: conſentiendum eſt Commentatori faciẽti duos diſtinctos ordines de naturis diuerſis: quia ſi eſſet vnus ordo tantum vt credidit Themiſti⁹ poſſet quis exiſtimare aliquod celum paucioruꝫ actionũ ⁊ vilius: ſicut hoc contingit in animalibus ſubceleſtibus: ⁊ aliquod celũ pluriũ actionuꝫ ⁊ nobilius vt pꝫ de homine: hec de.630.

Snĩa. 64.65.66. Deus qui omnium rerum eſt finis ſuapte natura eſt eternus: primum celum ſempiternitatem acquirit vno motu: alia vero corpora diſtantiora a primo pluribus motibus obtinent ſempiternitateꝫ: alia ſunt corpora q̃ ſempiterno tpe eẽ nõ poſſunt: que ergo ſunt Deo proximiora ſunt pfectiora: lucidiora: priora: que vero ſunt remotiora:

ſunt

ſunt impſectiora ⁊ ignobiliora: ⁊ pp hoc terra queſcēs ⁊ imota pmanet a p̄rio ente remotiſſima: ſunt ⁊ alia corpora q̄ mouent̄ quidē: eterna tñ eſſe nõ p̄nt: ſunt ⁊ corpora mota ⁊ eterna ⁊ plurib⁹ ⁊ paucis motibus primum mobile vno tm̄ motu mouetur.

Eſt in p̄mis aduertēdū ꝙ hec q̄ſ iudicio meo nõ eſt ſoluta ex quattuor ordinib⁹ p oſitis cõmento.66. q: planete ſunt in ſecũdo ordine: ⁊ ille q paucioribus diuerſitatib⁹ mouet̄ eſt perfectior. Neq3 vera eſt ſentētia ſimplicij ꝙ non ſit ordo nobilitatis in celis ſm ſitũ. Errat quoq3 ſanctus Thomas credēs octauam ſperam duobus motibus moueri cui deſeruiũt Saturnus: Jupiter: ⁊ Mars habētes tres motus: Soli deinde dantur duo motus: Veneri tres: Mercurio quattuor: Lune quinq3: nõ enim ſaluatur ſm hanc ſententiam ordo in recedēdo aut appropinquando primo mobili ſm multitudinē aut paucitatē motuũ. Quare ordo peroptime ſaluatur ſi ea q̄ dicta ſunt.35. ad memoriā3 reuocent̄: firmamētũ in.36. millibus annis deficit ab vna reuolutiõe: Saturnus in 30. Jupiter in.12. Mars in duobus: ⁊ ita ordinate deſcendendo.

Item obſeruandi ſunt nouem gradus felicitatis: infimus eſt hominis: ſupremus dei qui tantum ſe comprehendit per eſſentia3 propria3: ⁊ celum plures intelligentias intelligens non eſt ita perfectum ſicut paucas ꝯprehēdens: ⁊ multis actionibus acquiritur vltimus finis equiualentibus vni actioni qua nobilius intelligit ſeipſum. Deus enim ab intelligentijs inferioribus pluribus medijs capitur q̄3 a ſuperioribus: ⁊ ſicut inter intelligentias eſt ordo: ita inter orbes eis ſubiectos quorum primus vna: ceteri plurib⁹ actionibus deo aſſimilātur.

Sententia. 67.68.69.70.71. Non ſine ratione firmamentum tanta ſtellarum multitudine eſt ornatum: tum quia excellētius eſt ⁊ pſectius ceteris ⁊ oium primu3: tum q: planete ſuperant firmamentum in multitudine motuu3: ⁊ ab eo ſuperant̄ in multitudine aſtrorũ: vt q̄d perdit in vno: recuperet in altero: tum q: mouet ſuo motu alios orbes ergo diuerſa debuit habere ſydera quibus diuerſas planetis iſlueret virtutes ⁊ infunderet operationes.

Circa. 67. Arbitratur Cõmentator Ariſtotele3 loqui ſm babilonicos: cum dicit orbem ſtellatũ eſſe propinquũ primo orbi: vel tranſlatio nõ eſt ſana: ⁊ cũ hoc vult celum ſtellatũ moueri plurib⁹ motibus: imo obſeruatũ eſt firmamentu3 moueri ab oriente in occidentē ⁊ ab occidēte in orientem: ſ3 cõſtat firmamētu3 cũ ſit primũ mobile moueri tm̄ vno motu ſimplici: ergo cũ vnitate numerali mot⁹ ſtabit diuerſitas in motu: ⁊ illud ide3 q̄d ſentio de firmamēto teneo eſſe verũ in planetis.

Circa. 68. Saturnus dat frigidum ⁊ ſiccu3 que faciunt potentiam bene tenendi ⁊ male recipiendi: ⁊ quia mortificatiue ſunt iſte qualitates ⁊ mixtionem impedientes ideo oportuit ipſum Saturnum eſſe valde diſtantem a loco mixtionis. Jupiter eſt ſuper bonam diſpoſitionem. Mars ſuper virtutem actiuam: ⁊ ita deſcendendo: veru3 hec mathematicis relinquātur.

Circa. 69.⁊.70. Quia mot⁹ vn⁹ in ꝯtrarias ptes eſſe nõ pōt: ⁊ ſtelle erratice moueant̄ cõtrario motui primi mobilis motu ꝓprio q̄ mouebunt̄ duob⁹ motib⁹ re diſtinctis: ⁊ ꝯfirmat̄: nõ pōt vn⁹ motus re fieri ſup diuerſis polis: ſed planete mouentur ſup diuerſis polis.12. metha.45. ergo. Solutio eſt. Ad primũ hec dicta verificantur: q: motu inferioris planete nõ ita citto pficit̄ circulatio pfecta ſicut motu ſuperioris: citto. n. pandit̄ ꝯfectus inferioris orbis. Ad ſecũdũ: reqrit motus ſeculab vt ꝯtinue varientur poli veri: ſed poli imaginarij pmanent: vñ talis ꝯditionis ē motus ſeculab vt p̄ter ſtellā alie ptes mõ velocius mõ tardius moueant̄.

Circa. 71. Dico primo: potentia moti dicit̄ addere ſupra potentiā motoris: qñ motu3 īclinat̄ ad motũ oppoſitũ illi quē dat mouēs: ⁊ ſi potentia moti celeſtis addat ſupra potētiā motoris ille motus eēt violētus: q: ille motus eēt tantũ ſm nām mouētis ⁊ contra inclinationē mobilis: mot⁹ ꝓgreſſiuus aialis ē ⁊ ab aia ⁊ corpore. i. nõ ē ab aia tantũ: vel eēt motus violētus. i. contingeret celo labor: primo celi.100.

Dico ſecundo. ſine corporeis ligamentis: ſine raptu ⁊ violētia ē motuũ celeſtiũ ordo inquātũ p̄ria ītelligētia intelligit̄ ab intelligentijs medijs: quare orbis ſtellat⁹ mouet alios orbes: q: forma ſubſtantialis orbis ſtellati effectiue mouet orbes planetarũ: ⁊ hec ē cā ꝙ Cõmētator dicebat diſputatiõe.3. dubio.28. oēs celi mouētur a primo motore: ⁊ q: prima intelligētia mouet a ꝓportiõe finita: niſi creſcēte reſiſtentia planete pp cremētũ ſtelle aut orbis aut pp multitudinē ſtellaru3 tardaret̄ aut auferret̄ motus planete.

Dico tertio. Albertus puus dignus ē reꝑhēſione arbitrās cuilibet orbi ſpālē intelligētiā eē appropriatā: ⁊ totali aggregato primũ motorē: ⁊ putās tale aggregatũ vno ſimplici motu moueri: tũ q: numerus intelligētiaꝝ eſt preciſe numerus orbiũ: tũ q: tale aggregatũ eēt veriſſime vnũ ⁊ vere aial p primā aia3: tũ q: p̄ria ītelligentia imediate iformaret oēs orbes ⁊ eos imediate mouēt: ⁊ cũ hēat maiorē ꝓportionē ſupra minorē: illu3 veloci⁹ mouēt: q̄3 maiorē: tũ q: cuilibet orbi eēnt vnite due ītelligētie ſm eē reale: ⁊ cũ q̄libet intelligētia ſit forma pfectiſſima erũt orbes ꝯſtituti in eſſe vltimato p duas formas ſubſtātiales. Quare p̄ꝛius tenēdũ eſt: ꝙ p̄ria ītelligentia ē vnita p̄rio celo realr̄: ⁊ q: intelligit̄ ab ītelligētijs medijs ē vnita orbib⁹ planetarũ ſpiritualr̄ tātũ: ⁊ mouet imediate primũ mobile effectiue ⁊ finalr̄: planetas mouet effectiue ſ3 remote.

Dico iterũ. potētia celi finita ē ī vigore: infinita ī duratiõe: q: forma celi nulla ē q̄ ſit mãlis: iõ eterno tpe durat celũ: ⁊ dicitur forma celi nõ eē oio mãlis: q: nullā mutationē penitus terminare pōt: nec p ſe: nec p accidēs: ītellectus aũt humanus multas mutatiões terminat extriſece vt ſepe dcm̄ eſt annis ſuperioribus.

Sũma octaua Secũdi de celo.

Olumus mõ dicere. Preſenti ſũma tractādũ eſt de motu: quiete ⁊ figura terre: a.72. vſq3 in finem libri: ⁊ hoc ideo factum eſt: quia terra erat centrum motus celi. Sententia aute3.72. Terra apud pythagoricos mouebatur circulariter circa mediu3 in quo eſt ignis: ⁊

reuoluebat ſm motũ diurnũ ⁊ faciebat diez ⁊ noctẽ qñ motu ſuo mouebat ſupra ſolez ⁊ ſub ſole cui alia terra opponebat motu equali mota: qḋ opinabãtur ꝓpter ecclipſes ſolis ⁊ lune quas ex opacitate illius terre mote ante ſolez ⁊ lunam dixerunt prouenire: ⁊ ecclipſes prouenientes habitãtibus in terra oppoſita dixerũt prouenire ex motu terre nr̃e: ⁊ voluerunt ꝑdicti pythagorici celũ qeſcere ſed pp motũ terre id nobis apparere moueri: ignis ġ erat in medio mundi ſꝫ pythagoricos ponẽtes duas terras oppoſitas ⁊ nõ querebãt rõnes ꝯcordantes apparẽtijs noſtris ſanctus Thomas ſaluat ipſos: q᷑ loquebant methaphorice: ignis erat in medio.i.calor ſolis: terra erat ſtella: q᷑ erat cã diez ⁊ noctis p cõparatiõez ad ſolez: lunã vocabant terram: q᷑ terminus eſt celorũ ſicut terra elementorum.

Sententia. 73. Cuz locus medius ſit ⁊ nobilior ⁊ magis cõſeruatiuꝰ villiſſimo elemẽto nõ cõuenieti ſꝫ igni pp claritatẽ ⁊ virtutez actiuã ⁊ ſubtilitatez pfectiſſimo elemẽto cõcedi dꝫ locus medius.

Sententia. 74. Ignis locat in medio ſꝫ virtutẽ nõ ſm magnitudinẽ: ⁊ adducit Auer. in aĩali magno mediũ ſm ſubſtãtiaz ⁊ primũ eſt ſupra ⁊ cõtinẽs ⁊ ſibi nõ deficit virtꝰ quã diffundat vſqꝫ in centrũ eius: in aĩali paruo nobiliſſimuz membrũ eſt in medio: vt melius poſſit influere ſuper toto: ⁊ vt cõmodius tueri poſſit ac deffendi per circunſtantiuz membrorũ tutelam ab extrinſecis occurentijs: ⁊ fuit melius cor declinare ad ſuperiora q̃ꝫ inferiora: ad dextrum q̃ꝫ ſiniſtrũ: ⁊ ad ante magis q̃ꝫ ad poſt.

Sententia. 75. Dicebant antiq diſtantiam terre a medio nõ ꝓhibere viſionez medietatis celi: tũ q᷑ terra erat inſenſibilis reſpectu quãtitatis celi: tũ q᷑ illa diſtãtia a cẽtro erat inſenſibilis reſpectu diſtãtie ipſiꝰ a celo: eſt aũt apud mathematicos ꝓbatũ ꝙ exiſtẽs in parte ꝓpinquiori celo minus medietate videre: ⁊ pp hoc cõcludũt aſtronomi terraz eſſe centrũ oĩum orbiũ: cũ orizon noſter diuidens partem celi viſam a parte celi non viſa trãſeat fere per centrum mundi: ⁊ hec eſt cauſa vt ſuper orizontem in qualibet habitatione terre medietatem celi videamus.

Digreſſio.

Dubitatur vtrum oculus vbicũqꝫ exiſtat videat medietatez celi: ⁊ vr̃ ꝙ nõ: q᷑ oculus exiſtẽs in valle nõ põt videre niſi modicaz celi portionẽ: vr̃ ꝙ ſic: q᷑ orizon diuidẽs partẽ celi viſaz a parte nõ viſa diuidit celuz in duas partes equales ergo oculus cuius eſt talis orizon videt medietatẽ celi. Pro expeditiõe difficultatis dico primo apud aſtronomos orizon diuidit in celo hemiſperiũ ſuperius ab inferiori: q reſpectu eiuſdem in eodez loco exiſtentis nõ variatur: apud perſpectiuos orizon dicitur circulus imaginatus in celo diuidens partez celi viſam a non viſa qui reſpectu eiuſdem in eodem loco exiſtẽtis ꝓpter diffomitatẽ medij variari põt: ⁊ volo loqui in pſentiarum ac ſi terra eẽt perfecte ſperica ſine vallibus ⁊ montibus. Dico ſecũdo: viſio ſit ſub pyramide cuius conus eſt in oculo ⁊ baſis in re viſa ad quam viſionem cauſandam ſatiſfacit angulus acutus: non obtuſus propter eius magnitudinẽ: nõ contingẽtie ꝓpter eius paruitatem: nõ rectus: quia nõ poſſunt linee p aliquod foramen adintra ꝓfunde protrahi quin in cõcurſu earũ cauſent angulũ acutũ. Dico tertio: nullus vnica viſione põt videre medietatem celi: imo nec quartaz partẽ: quia ſi viſio fieret ſub angulo recto precife videret quarta pars celi: q᷑ ſi ſit pyramis cuius conus ſit angulus rectus tũc baſis illius pyramidis erit quarta pars circuli: ſed conſtat viſionem fieri ſub angulo acuto minore recto: ergo. Dico quarto: oculus exiſtens in centro terre diuiſe in duas medietates ⁊ vna medietate ãmota precife intueretur medietatẽ celi circũuoluendo ſe: ⁊ ſꝫ pluribus viſionibus: talis.n.videret de celo ſꝫ arcũ reſecatum a dyametro mũdi: ⁊ talis arcus ẽ recte medietas celi. Dico quinto: oculus exiſtens in ſupficie terre: terra exiſtente perfecte ſperica nõ videt medietatem celi ꝑciſe: q᷑ talis oculus ſolum videt de celo ſm arcũ reſecatũ a linea ꝯtingente terraz in ſupficie terre: vbi eſt ille oculus: tñ talis modicũ minꝰ videt q̃ꝫ medietatẽ celi: quare ⁊c̃.

Sẽtentia. 76. Veteres dixerũt terram recitlineam: q᷑ ſol oriens ⁊ occidens habet deciſionẽ ſm lineã rectam: que quidẽ deciſio fit a terra: ⁊ figura recta actiſſima ẽ motui. Sed eorũ ratio inualida ẽ: naz ꝙ terra videatur a ſole portiones ſm rectũ abſcindere: nõ ideo euenit: quia terra ſit iimpanilis figure: ſed quia ſol nimiũ diſtat: propter quã quidem diſtantiã portio circularis a ſole abſciſſa videtur recta: nam pars exigua circuli a lõge viſa apparet recta: vt media circũferentia eſſe linea recta: q̃ꝫto magis magni circuli pars a longe cõſpecta apparet recta: diſtantia ergo cauſa erat erroris. Conſtat.n.ꝙ terra eſt rotunda a ſeptẽtrione in auſtrũ: nã ſtelle q̃ incipiũt ambulanti apparere ſi terra eẽt plana eedem nũq̃ꝫ occultarent eidem.

Snĩa. 77. difficultas ꝯſiderata ſtat in hoc: quomodo tota terra exiſtẽs grauiſſima nõ cadit: cũ videamus quãlibet partez terre deſcendere ſi non detineatur.

Snĩa. 78.79.80. Quidã dixerunt terram quieſcere ꝓpter eius infinitã profunditatem deorſum. Aliqui dicebãt terram aquis ſupernatare: contra quos inuehit phyloſophus querẽs a quo ſubſtẽtatur aqua. Itẽ aqua ẽ ſupra terra naturaliter: cuz ſit minus grauis terra. Itẽ tota terra ergo ⁊ ptes eiꝰ natãt: idẽ.n.ẽ iudiciũ totius ⁊ ptis. Qui exacte vult ingrere veritatẽ dꝫ ꝯpletã ⁊ ſufficientẽ ex ꝓprijs principijs inueſtigare rei cognitionẽ.

Snĩa. 81.82. Aliqui dixerũt terrã eẽ latã ⁊ ſua latitudine ſup aerem detineri ne deorſuz cadat: ⁊ multis nitebantur rationibus. Prio: q᷑ latitudo terre prohibet ne ipſa aerẽ ſubtus exiſtentem diuidat. Secũdo: quia per latitudinẽ ſuam terra vehemẽter vẽtis reſiſtit: ne eoꝝ flatu deorſum agatur. Tertio: quia ſicut aer in clepſydris obturato ſuperiori foramine aq̃ impoſitis nõ hꝫ locum in quẽ recipiatur ergo clepſydrã non exit: neqꝫ pmittit aquam ſubire: ita neqꝫ aer terre ſubſidẽs locum hꝫ in quẽ recipiatur ſi p terram ſuo motu ipſum diuidẽtẽ a ſuo dimoueatur loco: quare terra in loco ſuo manet imobilis: ſed ſi iſte rationes eẽnt efficaces: propter eaſdez ſi terra ponatur eẽ ſperica: manẽt in ſuo loco ab aere ſuſtẽtata: qḋ falſum ẽ: nõ.n. in ſuo loco qeta manet quia ab aere ſuſtẽtetur ne cadat: ſꝫ quia ẽ in ſuo loco naturali: nõ potuit ergo latitudo terre cauſa eẽ quietis terre ſup aerem compreſſuz ⁊ conſtrictuz a terra,

quia

q₂ terra magis eſt cū cōſtrictiōis aeris per ſuam magnitudinem ⁊ longitudinē ꝙ̄ latitudinem: ⁊ cū ſolū minimū aeris ſit qḋ cōſtringi non poſſit: cōſtringetur a terra aer: ⁊ ita mouebitur terra a loco ſuo: quare ſi aer ⁊ aqua habeant a terra talem cōſtrictionē: in ipſis vtiqꝫ mouebitur terra: ⁊ ſi aer ⁊ aqua ſint in fine cōſtrictionis ⁊ ponatur terra in ipſis: nō poterit terra aque ⁊ aeri adequari: cum non ſit corpus addens ſup terram: hoc aūt eſt impoſſibile: vt aer ſcilicet ⁊ aq̄ ſint i fine conſtrictionis.

Sententia. 83.84. oē corpus nāle rectarū dimenſionū debet hēre motuꝫ nālem ⁊ qetem nālem: ⁊ cōſideretur hec illatio: iſtḋ corpus ſimplex nō mouetur motu locali nāliter neqꝫ violenter ergo non mouetur: que nō pōt tenere alio fundamento: niſi q₂ omnis motus ſimplex localis nālis eſt aut violentus. Rurſus corpus rectarū dimenſionum eſt qḋ ſibi motū rectū determiat: cui mot⁹ naturalis ⁊ violēt⁹ cōcedit: ſiīr quies violēta ⁊ nālis: vñ ſicut duobus motibus motus nālis ignis cōtrariatur: vni nāli ⁊ alteri violēto: ita quies nālis duab⁹ quietibus aduerſatur: vni nāli ⁊ alteri violente.

Sententia. 85.86.87.88.89. Quia terra non potuit moueri ad circūferentiā nāliter: iō fuit neceſſariū q̄ nāīr quieſceret in medio: ex nulla. n. parte potuiſſet impedire aer aſcēſum terre: ſi aſcenſus fuiſſet motus nālis terre. Itē elementa apud Empedoclē aliqñ fuerūt cōgregata ⁊ per litē inceperūt diſgregari: tamen tunc non erat reuolutio. Amplius giratio celi nō impedit partes terre moueri ad medium ergo tota terra quieſcit naturaliter in medio. Rurſus: leuia q₂ leuia ſunt recedunt a medio ergo grauia quia grauia ſunt tendunt ad mediū. Voluit igitur Empedocles terrā quieſcere ꝓpter velocē celi circūgirationē: qua terre nō cōceditur ſpatiū tēporis quo deorſum cadat: ⁊ cadere ſi nata ſit: ꝑinde atqꝫ aqua in vaſe velociſſime p aerem circūacto cōtenta: nō effunditur ꝓpter velocē vaſis circūgirationē. Contra: ſi terra habeat aliquē motum: ille: vel eſt nālis vel violētus: valet iſta cōſequentia terre non cōceditur motus naturalis ergo neqꝫ violentus: ergo terra nullatenus moueretur: ergo non quieſceret: naꝫ quieſcere eſt non moueri quādo: vbi ⁊ qūo qcꝙ̄ pōt moueri. Et ſi terra fertur natura ad mediū ergo ⁊ natura quieſcit in medio: tunc ſic: motus ad mediū non eſt violētus ergo quies in medio nō ē violēta: ergo circūgiratio celi nō ē cā qetis terre: cū ergo nullus ſit ali⁹ aſſignādus locus terre ꝙ̄ centrū mūdi: in medio terre erit nata quieſcere. Itē ſi terra violēter tēdat ad mediū ⁊ qeſcat i medio igitur ad aliquē altū locū nāīr fertur: in quo quieſcat ſm naturam: aut id erit in loco ſurſum: aut i loco deorſuꝫ: ſi in loco ſurſum ergo ſicut aer in noſtro hemiſperio exiſtēs nō ꝓhibet rē nālē lationē nālē ſurſum: ita neqꝫ aer ſub nr̄o exiſtēs hemiſperio ꝓhibet motū naturalē corpuꝫ ſurſuꝫ: ꝯſilēs. n. cāe ꝯſimiliū ſunt effectuū ḡ nō ꝓhibebit aer terrā i altero hemiſpio ſurſuꝫ moueri: cū ita moueri nata ſit: ḡ ñ qeſceet i medio pp circūgirationēꝫ. Iteꝝ diēꝙ̄ p litē ſegregata eēnt elemēta: ñ erat celoꝝ circūgiratio ḡ tūc ñ qeuit terra pp velocē celi circūgirationē: ⁊ tñ qeuit: nā tunc nullus erat mot⁹: ergo qetis eius erat altera cauſa: quare ⁊ eadem nunc quietis terre cauſa erit: conſimiles. n. effectus a ſimilibus ſiunt cauſis. Rurſus: ſi velox celi circūgiratio terrā impediret ne doꝛſuꝫ caderet: ſimili rōne ⁊ qḋcūqꝫ graue impediretur a celi circūgiratione: ne deorſuꝫ caderet: at cōſpiciuntur grauis oīa deorſuꝫ tendere ergo circūgiratio celi nō impedit caſum grauiū deorſuꝫ ergo neqꝫ terre. Amplius ignis fertur natura ſurſuꝫ ⁊ nō pp celi circūgirationē ergo ⁊ terra deorſuꝫ ergo circūgiratio celi nō facit vt vnū ſit graue ⁊ alterū leue: ſed ſm nām vnūqḋqꝫ corpoꝝ naturaliū vt graue ſit aut leue determinatū eſt.

Sententia. 90.91.92.93.94.95. Credidit Anaximender terraꝫ vndiqꝫ ⁊ ab omni parte equaliter diſtare a celi extremo ⁊ circūferentia ⁊ ipſaꝫ ꝓpter hanc equidiſtantiam quaſi equelibratā eiuſdēqꝫ ponderis qeſcere in medio: q₂ nō eſt maioꝛ ratio cur potius ad vnā partē celi feratur ꝙ̄ ad aliaꝫ. Contra: ſi ignis eſſet in medio eqdiſtans ab extremis maneret īmotus: hoc aūt eſt falſuꝫ ergo ⁊ id ex quo ſequitur. Itē ptes terre natura feruntur ad mediū ergo ⁊ tota terra. Similiter extremū aque locus eſt nālis partiū terre ergo ⁊ totius: ergo in concauo aque terra quieſcit ſm naturam ergo nō ꝓpter equidiſtantiā ab extremis celi. Iteruꝫ: ignis natura quieſcit in ſummo: ergo tota terra quieſcit in medio mundi: eſt. n. aſſignandus aliqs naturalis locus in quo ſuapte natura ſit nata qeſcere terra. Iteꝫ ſi ſit capillus vniformis virtutis ⁊ equaliter tenſus: nō eſt maioꝛ ratio q̄ rumpatur in vna pte potius ꝙ̄ in alia: aut igitur in oībus partib⁹ ſuis rumpetur: aut in nullis: in oībus aūt rumpi ē impoſſibile: ergo nō diſrūpetur: qḋ falſuꝫ eſt ergo illa argumētandi ratio inefficax eſt ⁊ modo ꝑdicto cōfutata: refellitur ſcḋoꝛ ſi aial multuꝫ eſuriens: pariter ⁊ eque ſitiens equidiſtans a cibo ⁊ potu: nō eſt maioꝛ ratio quare pri⁹ moueatur ad cibuꝫ ꝙ̄ ad potū: q₂ eque eſurit ⁊ ſitit: aut igitur ſimul mouebitur ad vtrūqꝫ aut ad neutrum: ad vtrūqꝫ ſimul moueri eſt impoſſibile: ergo ad neutruꝫ mouebitur: ergo inter famē ⁊ ſitiꝫ peribit: nō cōcludit hec illatio ergo ratio Anaximendri de ſimilitudine ⁊ eqdiſtantia nūhil colligit. Rurſus ꝑſatus pħs incōuenienter inquirit cauſam qetis terre in medio: anteꝙ̄ inquiſiuerit cauſaꝫ motus eius ad mediuꝫ: hec ergo opinio erat minus falſa aliīs: q₂ ponebat terrā habere motuꝫ naturalem ad mediū ⁊ quietē violentā: alie ⁊ qetē aſſerebant violentā: pariter ⁊ motū.

Circa. 91. Contētio ē inter Themiſtiū ⁊ Auerroim: putauit Themiſtius ꝯdictionē hāc nō eſſe ſm rem: ⁊ voluit ignem nō qeſcere in medio ꝓpter equalitatē declinatōis: q₂ ſemp ad circūferentiaꝫ mouebatur: Auerrois ſentit ꝑdictā cōtradictionē eſſe ſm reꝫ hoc fundamēto: q₂ ſi terra quieſcit in medio nō ex natura ſua ſed ꝓpter equalitatem declinationis ergo qḋcūqꝫ poſitū in medio quātūcūqꝫ eſſet natū moueri a medio qeſceet in medio ꝓpter equalitatem declinatōis: ⁊ ſi terra qeſceet ꝓpter talē equalitatem: qeſceet violenter ergo ptes terre nō exiſtētes in vero medio deberent tendere ſurſum.

Circa. 92. In primis eſt aduertēduꝫ: ſi mediuꝫ eēt cā qetis terre in medio pp ſcilꝫ equalitateꝫ declinatōis a celo: terra extra medium ad medium non moueretur: quia cum cauſa motus ſit exiſtus a medio: nō mouebitur terra ad medium ſed a medio: conſtat aūt q̄ terra mouetur ad mediū nō inquantum illud eſt mediū terre: ſed quatenus eſt medium mūdi ⁊ grauitatis: ergo cauſa quietis terre in medio nō eſt equalitas declinatōis. Itē ſcienduꝫ: corpora quanto magis fuerint ꝓpinqua loco ad quē mouentur

tanto magis vigoraſ eoꝝ motus:ꝛ colligiſ palam lo-
cuꝫ mouere elementū formaliter ꝛ finaliter ꝛ aliquo
modo effectiue ſed nō ꝓprie effectiue.4.phyſicorū.
14.35.4.celi.25.cauſa in motu naturali eſt cā in qete
naturali ergo cuꝫ eſſe in loco naturali ſit cauſa qetis
naturalis:eſſe extra locū erit cā finalis motus natu-
ralis:dixi effectiue improprie:q2 locus h3 virtutem
cōſeruatiuā nō ꝓductiuaꝫ locati:ꝛ ratio Ariſtotelis
primo celi.79.nō fundaſ ſup attractiōe grauiū a cen-
tro eodē ſed ſuper naturali inclinatiōe mobiliū in idē
centruꝫ.Iterū obſeruandū:Alexander credidit aliā
eſſe cauſaꝫ qetis terre in medio:aliaꝫ motus ad me-
diuꝫ.Cōmētator ſentit eandeꝫ eſſe cām mot⁹ ꝛ qetis
terre in medio:ꝛ ē natura grauitatis in terra ad Ale-
xandruꝫ ſequebaſ terram extra mediū nō neceſſario
moueri ad mediū ſublato omni īpedimēto:ad Auer-
roim totuꝫ oppoſitū ſequebaſ.Voluit itē Themiſti⁹
cauſaꝫ motus terre ad mediū eſſe exitum eius a me-
dio:ꝛ cauſaꝫ quietis eſſe ipſuꝫ mediū:q2 ꝯrioꝝ effe-
ctuū debent eſſe cauſe cōtrarie. Cōmentator eidem
cauſe euꝫ ꝯrijs diſpoſitionib⁹ attribuit motū ꝛ qetē:
ꝛ colligiſ palam grauitatē ꝛ leuitatē habere duo offi-
cia:vnū eſt mouere mobile ad locū naturalem: aliud
eſt cōſeruare mobile in loco naturali ſi fuerit intra:ꝛ
in exercēdo quodlibet iſtoꝝ officioꝝ grauitas ꝛ leui-
tas merentur dici vel qualitates actuales:vel forme
ſubſtantiales actuales:ꝛ fateor elementa media ex-
tra locuꝫ naturaleꝫ habere grauitatē ꝛ grauitare:in
loco aūt naturali habere grauitatē ꝛ nō grauitare:ſi
eniꝫ talia elementa grauitarent in ſperis ꝓprijs nul-
la in aqua eſſet poſſibilis natatio:nec nos viuere in
aere poſſemus. Poſtremo ex hoc cōmento colligiſ
iſta ꝓpoſitio:elementuꝫ moueſ a ſe ꝛ ab intriſeco:q2
cauſa quietis terre ꝛ motus eius eſt natura grauita-
tis in terra:ꝛ infra.104.motus terre ad centrū eſt a
forma terre:ꝛ.4.celi.25.40.8.phyſicoꝝ.28.elemen-
ta ad loca naturalia mouenſ ex ſe;ſed ad loca oppoſi-
ta locis naturalib⁹ ab alijs: ſed cum hac ꝓpoſitione
ſtat veritas iſtius:elementa mouētur ex ſe per acci-
dens ꝛ nō per ſe ꝓprie:vt ꝓbat Ariſtoteles.8.phy-
ſicoꝝ.28.29.vnde.8.phyſicoꝝ.31.corpora ſimplicia
carentia aīab⁹ nō mouenſ ex ſe ſed ex extriſeco.ꝛ.5.
phyſicoꝝ.18.elemēta nō mouent ſe in loco niſi p acci-
dens:ꝛ.3.celi.28.4.celi.22.25.determinat Cōmen-
tator elementa nō moueri ex ſe in rei veritate ſed ex
extrinſeco.

Circa. 93.Aduertēdū ē primo:ſi grauitas ē for-
ma terre mouēs ipſaꝫ ad locū terre ꝛ fa-
ciens ipſaꝫ qeſcere in medio loco ſuo nāli:tūc graui-
tas mouet principalr ꝛ nō inſtrumētalr:quare graui-
tas erit forma ſubſtantialis grauis:ꝛ huic ſnie fauet
Cōmētator:.2.de aīa.108.graue ꝛ leue ſunt in ꝑdica-
mento ſubſtātie:ꝛ.4.celi.20.in fine īpoſſibile eſt po-
nere grauitatē ꝛ leuitatē ſub accidēte:ꝛ.4.celi prio
ꝛ ſcdo hoc ideꝫ colligiſ.Et ſi ꝯſpiaꝫ dicat.Cōtra.4.
celi.27.dicit Auerrois:graue ꝛ leue eſſe in capitulo
relatiōis:ꝛ.5.methaphyſice.18.graue ꝛ leue nume-
rantur in accidētib⁹ quātitatis ſecūda intentiōe:ſunt
eniꝫ qualitates nāles:ſ3 locanſ ſub accidētib⁹ quāti-
tatis.Solutio hui⁹ difficultatꝫ habebiſ.4.celi prio.
Itē ſciēduꝫ eſt:ſi duo motores equalis potentie vni
mobili qeſcenti applicarenſ:ꝛ vnus vellet illud ꝯſer-
uare in tali loco:alius moueret tenēs ꝙ cōſeruareſ:
non tamen poſſent illud mouere ad partes oppoſi-
tas. Amplius ſi vni ſubiecto nec calido nec frigido
duo agentia eque potētia applicarenſ quoꝝ vnū ca-
lefaceret:aliud infrigidaret:tale ſubiectū nec infrigi-
dareſ:nec calefieret:q2 igiſ celū maioris ē virtutis
terra:ad circūferētiā terre mouebiſ:cum ipſa in me-
dio violenter quieſcat.

Circa. 94.Potētia declinationis que ē in terra
videſ fortior ꝙ̄ retētio partiū terre.i.ſi
terra quieſceret in medio pp ſcilꝫ equalitatē declina-
tionis:tūc nō eſſet quies terre fortior virtute celi:ſ3
ſi terra quieſcat in medio:q2 ſit ſūme grauis:tūc qes
terre fortior eſt virtute celi.5.caplo de ſubſtantia or-
bis.Cā aūt grauitatis terre eſt q2 eſt ī maxima diſtā-
tia a motu celi:nō q2 diſtantia ſit cā ſed motus fact⁹ ī
tanta diſtantia:ꝛ l3 terra ſit elementū grauiſſimū:nō
tamē eſt terra primo frigida.

Circa. 95.Quia rō Ariſtotelis ꝛ Auerrois ſta-
bat in hoc:terra poſita in medio nō rari-
ficabatur ergo nō ſtabat in medio ꝓpter equalitateꝫ
declinatiōis:q̄ cōſequētia ꝓbabaſ p ea q̄ in igne ap-
parent:inſurgit Themiſti⁹ debilitādo rōem Ariſto-
telis dicēs corpus poſitū in medio nō poſſe equalr
rarificari ꝛ transferri:rō eſt:q2 mouebiſ ad partē celi
vbi magis cōſeruareſ:ꝛ dato ꝙ non transferreretur
nō ſequiſ vt nō rarificareſ:ꝛ dato ꝙ rarificareſ:rari-
ficari tñ nō faceret vt ſtaret in medio.Cōtra Themi-
ſtiū Auerrois prio dicit nō eē dādā cām que non ſit
natura cauſati:neqꝫ abſcindaſ: ſi abſcindaſ cauſatū
ergo eē extra mediū nō potuit eē cā motus terre ad
mediū.Dicit ſcdo Ariſtotelē poſuiſſe impoſſibilita-
tē in raritate:itaqꝫ l3 nō valeat:terra nō rarificaſ er-
go nō ſtat in medio ꝓpter equalitatē declinationis:
q2 ſumaſ ignis ſūme rarus in medio:ipſe nō rareſiet
tñ ſtabit in medio ꝓpter equalitatē declinatiōis:ta-
men valet hec illatio:hoc nō pōt rarefieri ergo non
ſtat in medio ꝓpter equalitatē declinatiōis:ſicut nō
valet:nō ē generatio ergo nō eſt alteratio: tñ valet:
nō pōt eē generatio ergo nō eſt alteratio:prio de ge-
neratione prio.Amplius illa opinio habebat conce-
dere terrā rarefieri niſi poſuiſſet cām quietis terre ī
medio eſſe equalitatē declinationis ꝛ cōſimilitudinē
circūferētie:hec de opiniōibus veterū.

Sententia. 96.97.98. Terra nō mouetur
circulariter in medio circa po-
lū reuoluta:q2 nec ſ3 nām:nec violēter moueri poſ-
ſet.Itē ſol ꝛ aſtra ī eadē parte ſemp oriri videnſ er-
go terra nō moueſ circulr.Itē partes terre ſilr ꝛ to-
ta terra nāliter moueſ ad mediū ergo nā nō circūfer-
tur in medio.nā vnius corporis ſimplicis tm̄ ē vn⁹
motus natura ſimplex.

Eſt primitus ſciēdū:ſi fuit orbis medi⁹ realr acce-
ptus ſup quē reuoluiſ terra:tunc illud fuit cō-
cauū aeris ꝛ aque in quo cōtineſ terra: ſi fuit orbis
imaginatione acceptus:tūc terra deſcribebat motū
circa talē orbē qui erat medius. Propterea aduertē-
da eſt hec cōſequētia:terra moueſ circulariter ergo
violēter que nō tenet niſi de motu ſimplici circulari:
ꝛ l3 partes ignis ſurſum aſcēdant nāliter: nō tamen
ſeqꝛ ignē moueri circulr violēter:ꝛ hoc q2 talis mo-
tus nō eſt ſimplex prio celi.10.:ꝛ ex hoc loco palā col-
ligitur oēm motū ſimplicē localē aut nālem aut vio-
lentū.Inſup cōſiderandū ē:in motib⁹ planetarū ap-
paret diuerſitas in lōgitudine:q2 planete nō equalr
ꝑcurrūt zodiacū:ꝛ in latitudine:q2 nō ſemp planeta
equidiſtat a polis imobilib⁹:orbis aūt ſtellatus ha-
bet tm̄ vnū motū:ergo ſi Auerrois dicit explicite ſir-
mamētū

mamentum tm̄ habere vnū motū: ab oriente videlʒ in occidentē: ipſumq̄ moueri motu acceſſus ⁊ receſſus ſtabit opinio nr̄a de motib⁹ planetarū: q̄ cū vnitate motus numerali ſtat diuerſitas motus: ſed Cōmento. 97. ⁊ ſup: a. 69. ſoleť orbē ſtellatū hēre tantū vnū motū: ⁊. 12. methaphyſice. 47. cōcedit motum quē hiſpani vocāt pceſſuʒ ⁊ reuerſioneʒ ergo in firmamento cū vnitate motus ſtat diuerſitas ergo nō ſunt multiplicādi mot⁹ reipſa diſtincti in planetis ꝓpter diuerſitates ab oriēte in occidētē ⁊ ab occidēte in orientem. Ampli⁹ tales in firmamēto diuerſitates oculata fide cōſpiciunť ⁊ cognoſcunť quas quidem Auerrois vidit ergo opʒ īuenire modū ſaluādi tales diuerſitates: que ſaluari nullaten⁹ poſſunt: niſi affirmeť q̄ cū vnitate motus numerali ſtat diuerſitas motus: ergo. Poſtremo aduertendū ē: ratio Ariſtotelis ē iſta: ſi terra circulr̄ moueneť ab oriēte in occidentē vel ecōtra: ſol poſt. 365. dies ad idē pūctū zodiaci nō reuerteretť reſpectu eiuſdē ciuitatis: q̄ tunc illa ciuitas eēt facta orientalior vel occidentalior: neq̄ pōt dici q̄ terra eque velociter circuat cū primo mobili: q̄ ſic ſemp eēt dies: vel nox ſemp eēt eideʒ ciuitati: neq̄ eſt dicēdū aggregatū ex terra ⁊ mari volui circulo ⁊ celū qeſcere. Ampli⁹ eadē ciuitas ſemp equaliter diſtat ab oriēte vel ab occidēte vel a meridie vl̄ a ſeptētriōe: polus. n. arcticus eidē ciuitati ſemp apparet equalr̄ eleuatus ſup orizōtē vni⁹ ciuitatis: hec nō eſſent poſſibilia ſi terra moueretť circulariter.

Sententia. 99. Inducit pħs qōnem: quando terra eſt in medio ſic q̄ ideʒ eſt reipſa centrū terre ⁊ toti⁹ mūdi: vtrū ptes terre ⁊ grauia moueanť ad centrū: q̄ ipm ſit centrum terre vel quaten⁹ eſt centrū vniuerſi. Rn̄det q̄ mouentur ad centrū vt eſt cētrū vniuerſi ⁊ nō vt eſt centrū terre niſi ſm accidens: q̄ accidit idē eſſe centrū terre ⁊ vniuerſi: ſi. n. tota terra ītelligereť trāſlata in concauum celi cū centro ſuo: grauia ad eius cētrū nō tēderent: ſed ad centrū mūdi: gnimo tota terra ⁊ partes terre ad cētrū vniuerſi mouerēť. Deſcēdūt ergo grauia ad centrū: q̄ ille ē locus deorſuʒ: nō q̄ ibi ſit terra: ⁊ aſcēdit ignis ad cōcauū lune: etiaʒ ſi ibi nō eſſet ignis: a ⁊ hec eſt cauſa q̄ Commentator dicit. 4. celi 23. elementa mouentur ad ſimile quod eſt locus: nō autem ad ſimile quod eſt totum. Contra maior eſt ſimilitudo ignis ad ignem q̄ʒ ad celum ergo moueť ignis ſurſum propter elementum ignis ſurſum exiſtens cum quo conuenit. Solutio eſt: ſimilitudo loci intelligiť non abſolute: ſed quia in tanta vel tāta diſtantia vel propinquitate ab orbe tantum eſt poſſibilis conſeruatio elementorū.

Sententia. 100. 101. omnia grauia tendūt ad centrū: quia grauia ex quacūq̄ celi pte ⁊ quocunq̄ ſpatio moueanť: ſemp cadunt ad angulos rectos reſpectu ſupficiei vel linee contingentis ſupficiem terre: conuenient enim omnes linee in centro p quas quidem grauia moueneť deorſum ergo omnia grauia ad vnum tendunt medium totius mundi ⁊ terre. Item non circunſerť terram ſi graue ſurſum proiciať ſm lineam rectam ⁊ ſm eandem cadat: cadet in eundem prorſus locum a quo ſurſum proiectum eſt: ⁊ ne aliquis dicat hoc euenire propter tarditatem motus terre ſubiungit philoſoph⁹ q̄ hoc idē accidit ſi ī īfinitū ſurſuʒ piciatur q̄ nullatenus terra moueť. Quare terra eſt in medio mundi ſemper quieſcens: ⁊ ita quies terre ex deſcenſu grauium ſurſum proiectoꝝ in eundē locuʒ vnde diſcedebant facile pcipiť. ¶ Vn̄ eſt aduertēdū lʒ terra nō poſſit eſſe in medio mūdi quo ad centrum magnitudinis ei⁹: ⁊ hoc ne tota terra ſit aqs coopta: oporteret. n. tunc vnaʒ eius medietatem eſſe verſus noſtrū hemiſperiū: aliaʒ verſus aliud: tamen pōt terra eſſe in medio mundi quo ad centrū grauitatis: q̄ poſſibile ē q̄ verſus noſtrū hemiſperiū ſupra mediū mūdi ſit ps tāte grauitatis ſicut in alio hemiſperio.

Digreſſio.

Dubitatur vtrū terra ſm ſe totā moueať: videť q̄ ſic: tuʒ q̄ centruʒ grauitatis terre cōtinue variať: cū cōtinue a ſole aliqua pars terre caleſiat ⁊ leueſiat ergo mouebiť donec centrum grauitatis eius ſit centrū mūdi. Tum q̄ nulla pars terre in centro eſt ergo neq̄ tota terra: totū. n. ſue ptes: primo phyſicoꝝ. 17. a centro. n. medietas. Tum q̄ ſi eſſet coopta aqs tota ipſa eſſet nālr̄ ſituata ⁊ mediū magnitudis ei⁹ eēt mediū mūdi: ſʒ nūc ē ita nāliter ſituata ſicut tunc eſſet ergo mediū magnitudinis terre eſt mediū mundi. Ad oppoſitū eſt Ariſtoteles. Pro expeditōe difficultatis dico primo. Terra ⁊ aqua magis ſunt in loco per centrū q̄ʒ per circūferentiaʒ: ignis ⁊ aer magis p circūferentiā q̄ʒ per centruʒ: elementa nāq̄ grauia recedunt a circūferentia ad quā qdem elemēta leuis tendunt. Dico ſcdo: terra nāli⁹ locareť ſi centrū magnitudinis ⁊ grauitatis eius eſſet mediū mūdi q̄ʒ ſi mediū grauitatis ſoluʒ: ⁊ adhuc naturalius locareť ſi centrū grauitatis eius eſſet centrū mūdi punctualr̄: q̄ʒ ſi eēt extra. Dico tertio: aggregatū ex terra ⁊ aqua eſt nāliſſime locatū: q̄ ſemp centrū grauitatis illius aggregati ē centrū mūdi: tale. n. aggregatū eſt grauiſſimū ⁊ nō īpediť ergo moueť donec centrū grauitatis eius ſit centrū mūdi. Dico quarto: Alicuius totius quelibet pars eſt violenter locata ſm certā diuiſionē: ⁊ ſm aliā ē quelibet pars nāliter locata: q̄ tale aggregatuʒ ſi diuidať ſm portiones ſpere: quelibet ps violenter locať: ſi ſʒ orbes ſe inuiceʒ includentes quelibet eſt ſm naturā locata: q̄ cuiuſlibet ptis centrū grauitatis eſt medium mūdi. Dico poſtremo: q̄ nulla eſt pars terre centralis qn ſiat circūferentialis: ⁊ q̄ non pōt addi vni pti terre aliqd: ⁊ ab altera demi aliqd: niſi centrū varieť ⁊ q̄ ad variationē centri moueť tota terra: ideo ꝯcludo terraʒ ſm ſe totā moueri: imaginor. n. centrū grauitatis ptire terrā in duas ptes eque graues: veluti duo pondera in eqlibri: ergo facta variatione in vna pte moueť terra: neq̄ valet rn̄ſio cōis q̄ aer vl̄ aqua reſiſtūt: q̄ pono q̄ ſtet paritas in ceteris a terra. Ad auctoritates dico primo terraʒ dictā eſſe ſtabileʒ quā dij mouere nō poſſunt: q̄ terra nō aſcēdit: neq̄ deſcendit. Dico iterū ad ſempiternā qetē terre ſufficere totū aggregatū ex terra ⁊ aqua in eodē loco pmanere ⁊ principalius terra: ꝯditio aūt huiuſmodi motus talis eſt: ſm q̄ centruʒ grauitatis terre reſpicit mundi: quare ⁊c̄.

Sententia. 102. 103. Terra ſm nām qeſcit i medio: ſicut. n. ignis nāliter moueť a medio: ita terra ſi extra ppriuʒ locū fuerit ex omni pte ad locum ſuū mouebiť ſcilicet ad mediuʒ: neq̄ vnq̄ʒ aliqua terre pars quātūcūq̄ parua mouebiť a medio niſi violēter: quare a fortiori nec tota terra a medio mouebiť ergo terra quieſcit ī medio: nō. n. pōt a medio natura moueri: cum ad mediū na

tura moueat: ⁊ vnius corporis ſimplicis tantū vnus ſit natura motus ſimplex: ⁊ motuū cōtrarioꝝ ſi vnus alicui natura cōuenit: alter eidem preter naturam cōueniet. Motus aūt a medio ⁊ ad mediū ꝯtrarij ſunt: ⁊ motus ad mediū eſt nālis terre ergo reliquus erit violentus: ergo terra ſꝫ naturā in medio qeſcit. Itē Aſtronomi aſtroꝝ motum ⁊ nām p terraꝫ iudicantes ſupponunt terraꝫ in medio qeſcere ergo terra in medio quieſcit. ¶ Eſt primitus aduertendum: eſſe mediuꝫ motus circularis eſt cā cōſeruans quietē terre: terra.n.nō eſt generata ſm̄ totuꝫ: ⁊ qꝛ locus ꝯſeruat locatū ⁊ nō efficit: ideo dicit̄ cauſa finalis ⁊ ꝯſeruās: nō aūt efficiens ꝓp̄ie. Rurſus ſciēduꝫ eſt: ſi debent apparentie ſaluari que ſenſu cōprehendunt̄: neceſſe eſt vt terra ſit locata in medio: ⁊ equaliter diſtet ab oī pte celi: qꝛ ſi nō eſſet in medio magis appropinquaret pti orientali vel occidentali ergo quādo ſol ⁊ alie ſtelle eſſent in illa pte eſſent terre proximiores ergo viderent̄ maiores cōtra ſenſuꝫ: qꝛ tam orientē ꝙ occidenti equalis magnitudis videnſ remota medij nō debita diſpoſitōe. Preterea: ſi terra nō eſt in medio mūdi pōt imaginari tripliciter ab eo recedere: vl̄ qꝛ extra axim ab vtroqꝫ poloꝝ eqdiſtans: vl̄ in axe vni poloꝝ vicinior: vel neqꝫ in axe: neqꝫ polis eqdiſtās: ſi det̄ primus modus colligit̄ ꝙ orizon non diuidet ſperā in duas ptes equales: ſi aſſignet̄ ſecūdus ⁊ tertius ſtelle nō apparerent eiuſdē quātitatis: ⁊ ꝙ ſtella in occidente videret̄ maior: ⁊ ꝙ nō eſſet equale tēpus ab oriente in meridieꝫ ⁊ a meridie in occaſuꝫ: ſi det̄ ſecūdus nō viderent celi medietateꝫ: nō haberēt eqnoctiū: ſtella in oriente videret̄ maior. Itē ſi terra eſſet extra mediū non ſemp eclipſes lunares contingerent luminarib⁹ oppoſitis: id eſt qn̄ ē oppoſitio lune ⁊ ſolis: hec ſequella ſic deducat̄: pingat̄ celū.a.b.c.cuius.d.ſit mediū a quo terra remota ſit in pūcto.e.ſole vero exiſtente in.a.vmbra terre in.b.proiciet̄: quā cuꝫ luna ingredit̄ ecclipſat̄: ſed notū eſt lunam ⁊ ſolem nō eſſe eo caſu oppoſitos: cum punctus oppoſitus loco ſolis ſit.c.vt demonſtrat linea.a.d.c.ergo luna non oppoſita ſoli eclipſim patiet̄ quod eſt cōtra experientiam.

Sententia. 104.105. Terra ſpericaꝫ hꝫ figuraꝫ: oēs ptes terre ob nālem grauitatē mouent̄ ad mediū: ⁊ maior in inferiorē deſcendit ptem: aut ptem et inferiorē ſubiectam pellit: modo nō ſit impedimentū: quouſqꝫ in rotūdam formaꝫ reducta: eleuationē ⁊ preminentiā relinquat ⁊ extreme ptes oēs a centro eqdiſtent: ergo ipſa ē ſperica: eſt.n.corpus ſpericū ſoliduꝫ corpus vnica ſupficie extrema cōtentū: in cuius medio punctus eſt a quo oēs linee ad circūdantē ſuperficiem educte ſunt equales: ⁊ oportet intelligere ꝓdictā rationē ac ſi poſituꝫ eſſet terrā fuiſſe denuo generatā cōcurrentibus vndiqꝫ ptib⁹ terre verſus medium ſicut antiq nāles poſuerūt: illi tn̄ crediderunt motū ptiū terre verſus mediū cauſari ex violētia giratōis celi: ⁊ hoc nō fuit rectū: cū palaꝫ ſit ipſaꝫ terrā nā̄ moueri ad mediuꝫ.

Auerrois primo dicit: figura eius eſt rotunda ſperica neceſſario.i.orbiculare ē corp⁹ ꝯtentū ſupficie cōcaua ⁊ cōuexa: ſpericuꝫ cōtinet̄ vna tm̄ ꝓp̄ie loquēdo: ē rotūdū qd̄ tēdit ad ſpericitatē: vt pomū. Quare celi ⁊ elemēta alia a terra ſunt orbicularia: terra ē ſolidū corp⁹ vl̄ ſpericū vl̄ rotūduꝫ: hec tn̄ vocabula ſepe ꝯfundunt̄. Item ait: poſſibile ē vt terra dicat̄ grauis i actu cū fuerit extra mediū: ⁊ in potētia cū fuerit i medio.i.grauitas i terra locata in medio eſt in potētia: qꝛ actu non mouet: dicit̄ tn̄ ibi eſſe actu: quatenus cōſeruat. Iterū inqt partes maiores ex oibus partibus cōſtringūt minorem ⁊ non dimittunt eas expandi neqꝫ exire a medio: cū equalr̄ expellant̄ ab oibus partib⁹.i.cū ptes terre nāliter petant centrū: ⁊ non ſit poſſibile ꝙ oēs exiſtant in centro: tunc motu earum a grauitate i circulū diſponunt̄: vt melius centro approximēt ſꝫ qd̄ poſſunt: ⁊ hoc cōfirmat caſus grauiū ſuper ſupficiē terre ad equales angulos: ſi.n.terra eēt fluxibilior velut aqua: tūc ipſa vndiqꝫ diſtaret equalr̄ a ſuo centro quātum ad ſuperficiē exteriorē: ſed nūc equaliter non diſtat: ꝓpter.n.ſiccitatē vna detinet aliam. Rurſus ait: oīa elementa prius fuerūt in hyle cōi in potentia.i.dicunt̄ forme oēs ſublunares eſſe in hyle cōmuni in potentia: qꝛ omnes tales forme ſunt ichoate in mā̄ inchoatiōe vlī: que quidē inchoatio vlis eſt potentia radicalis ⁊ abſoluta materie a qua denominatur mā̄ nāliter potēs ſuſcipere formas. Preterea inqt: Themiſtius aūt reprehēdit Ariſtotelē i hac doctrina: qꝛ accepit i ea impoſſibile: ſcilꝫ ꝙ terra ⁊ mūdus ſunt generati ⁊c̄. Senſus eſt: ſnia Themiſtij ſtabat in hoc: errat Ariſtoteles probans terrā eē ſpericam accipiēs antecedēs impoſſibile: terrā videlicet eē factā: dicit Auerrois illud eē ſuppoſitū tāquā falſum poſſibile: nō tanqꝫ impoſſibile: terra nāqꝫ non eſt generata ſm̄ totū.2.de generatione.37.lꝫ aūt admittere caſus falſos vt videat̄ quid ſequat̄ ex poſitione falſa: ⁊ ita ſiue terra ſit generata ſiue non: tn̄ mot⁹ equalr̄ ad mediū cā eſt figure ſperice. Poſtremo ait multotiens.n.dicūt ꝙ motus circularis eſt prior nā̄ oibus motibus: qui ſi imaginatus fuerit non eē abſcindet̄ quilibet motus ⁊c̄. Senſus ē: ordo reruꝫ expoſcit vt ſublato priori remoueat̄ poſterius: ⁊ non econtra: ⁊ hec diſpoſitio cōis eſt eternis ⁊ non eternis: ꝓpriū aūt eſt in generabilibus vt remoto poſteriori non tollatur prius: qꝛ in generabilibus pri⁹ nā̄ ſtat quoqꝫ eſſe prius tēpore. Cōtra: celū nō eē īfert deū nō eſſe. Solutio: id intelligendū eſt non eē propter rōnem prioritatis ⁊ poſterioritatis ſꝫ pp res denominatas a prioritate ⁊ poſterioritate: vn̄ celū non eſſe vt celū eſt quid poſterius nō infert deū non eſſe vt deus eſt quid pri⁹: quare ordo rei expoſcit vt ſublato priori tollatur poſterius ⁊ poſito poſteriori ponatur prius: ⁊ propter hoc qd̄ tollat̄ poſterius non oporteat tolli prius.

Sententia. 106.107.108. poſſet terre ex parte noſtri hemiſperij tanta quantitas adiūgi terre ꝙ impediretur ſpericitas terre: ⁊ mediū terre non exiſteret mediū mundi: ⁊ tunc vel terra nō quieſceret in medio: vel ſi quieſceret ēt non in medio exiſtens: etiā nunc quando eſt in medio eſſet nata moueri: ſed vult Ariſtoteles totaꝫ terram ⁊ partes nāliter tēdere ad centrum: qꝛ grauitas maior īpellit minorē: ⁊ cū grauitas ſit pricipiū qeſcēdi deorſuꝫ ergo ipſa erit principiū mouēdi deorſuꝫ: ⁊ qꝛ tali motu nālr̄ terra acqrit figurā ſpericā: cōuincitur terrā eē nālr̄ ſpericā: nō tn̄ ita ꝙ terra determinet ſibi terra figurā ſpericā ſꝫ nām. Cōtra: ſupficies cōcaua aque ē locus nālis terre ergo terra ad illā ſupficiē moueri dꝫ. Solutio ē: terra magis ē in loco p centrū ꝙ p circūferentiā. Rurſus ſit.A.vna portio terre diſcōtinua poſita in ſupficie aque infra quā ſit terra totalr̄ pforata vſqꝫ ad aliud hemiſperiū: qn̄ primo

ma medietas. A. incipiet tãgere cẽtrũ mũdi: ipſa icipiet moueri ſurſum verſus aliõ hemiſperiũ recedendo a cẽtro mũdi: tñ centrũ mũdi eſt loc⁹ nãlis illius priie medietatis: cũ idẽ ſit loc⁹ nãlis toti⁹ ⁊ ptis: ergo. Solutio eſt: fateor aliquã ptẽ. A. nãliter moueri ſurſum recedẽdo a cẽtro nõ per ſe: ſed p accidẽs ad motũ toti⁹: pars. n. ꝯtinua toti nõ appetit vt mediũ eius ſit mediũ mũdi ſ; vt mediũ toti⁹ ſit mediũ mundi: ꝓpterea p accidẽs mouet pars. A. ſurſum qñ totũ. A. tẽdit deorſum. Cõtra. A. nõ mouet niſi motu deorſum ergo toti⁹ mot⁹ deorſum mot⁹ ſurſuz ẽ ps. Rñdeo negãdo ꝯſequẽtiã: vñ ſi alicuius corpis vna quarta eẽt nigra ⁊ totũ reſiduũ albũ diceret totũ eſſe albũ ⁊ illius albedinis nullã partẽ diceremus eẽ nigrã: ſ; illius corporis aliqua ps eẽt nigra: ita in ꝓpoſito. A. nõ mouet niſi deorſum: neq; ille mot⁹ hʒ aliquã ptẽ que ſit mot⁹ ſurſum: ſ; aliqua ps. A. moueat motu ſurſum. ¶ Eſt obſeruandũ q̄ elemẽta ſunt rectaꝝ dimenſionũ ſ; ſint ſperice figure: determinant. n. ſibi motũ nõ circularẽ ⁊ in hoc attendit rectitudo dimẽſionũ: vñ aliud eſt elemẽto figurã ſpericam eſſe nãlem: aliud eſt elementũ determinare ſibi figuram ſpericã: fateor terre figurã ſpericã eẽ nãlem nãliter ſibi cõuenientẽ quã tñ ſibi nõ determinat: cuʒ ſine illa reperiri poſſit. Elemẽta etenĩ quãtũ eſt merito ſuarũ formaꝝ ſubſtãtialiũ nullã ſibi figurã vẽdicãt: que tamen ad ſpericitatẽ naturalr tẽdũt rõne ſuoꝝ locorum naturaliũ.

Sententia. 109. Quia eclipſis lune nobis ſemꝑ appet ſm figurã arcualẽ ⁊ hoc nõ põt ꝓuenire ſolũ: q: luna eſt ſperica: q: illuminat a ſole ſepe ſm lineã rectã: ꝓuenit hoc neceſſario: q: terra eſt ſperica: vmbra. n. vt dicunt ꝑſpectiuiſtis eſt corpori opaco illã cauſanti.

Sententia. 110. 111. 112. Terra rotunda ẽ ab oriente in occidentẽ: q: niſi ſic: oẽs ſtelle ⁊ ſol ⁊ luna eque cito orirent orientalib⁹ ⁊ occidẽtalib⁹: haberẽt. n. eũdẽ orizontẽ oriẽtales ⁊ occidentales: ⁊ per cõſequẽs eque cito ſicut aſcẽderet ſupra orizontẽ aliquoꝝ ita ẽt ſupra orizontẽ aliorum. Ampli⁹ ẽ terra rotũda a meridie in ſeptẽtrionẽ ꝓpter ſtellas que mõ apparẽt ambulantibus verſus vnã regionẽ: mõ nõ apparent. Unde terra eſt maior luna: ſol eſt quaſi. 166. vicib⁹ maior terra: ideirco terra reſpectu firmamenti eſt veluti punctus: ⁊ volunt doctores q̄ ſi terra eſſet in firmamẽto nõ videretur. Amplius difficultas eſt de ambitu terre qui põt ſciri hoc modo: q: celũ imaginat diuidi in. 360. gradus equales: ⁊ cuilibet iſtoꝝ correſpõdent. 700. ſtadia i terra: capiat nãq; eleuatio poli in aliq̃ regiõe p aſtrolabiũ: deinde ãbulet ille hõ ab illo loco recte verſus ſeptẽtrionẽ quouſq; inueniat polum eleuatum plus vno gradu q̄ eleuabat inueniet ſpatiũ interceptum inter illa loca. 700. ſtadia: ⁊ illo habito multiplicent 700. per. 360. ⁊ habebit numer⁹ ſtadioꝝ: ⁊ hac rõne ſciemus numerũ leucaꝝ: q: 8. ſtadia faciunt vnum milliare: duo milliaria conſtituunt leucam. Rurſus ſcitur quãtitas dyametri terre ſuppoſito q̄ circulus eius ad dyametrũ ſit tripla ſexq̃ſeptima ⁊ capiatur numerus ſtadioꝝ ad quẽ numer⁹ ſtadioꝝ toti⁹ ambitus terre ſe habeat in tali ꝓpõne: ⁊ habebit itentũ. verũ hec coſmographis relinquant: ſatis ẽ determinaſſe terraʒ nãliter in medio quieſcere: ipſamq; figure ſperice exiſtere: que qdẽ ad aſtra ꝯparata ꝑue admodum quãtitatis eſſe dignoſcit.

Digreſſio.

Pro ſecũdi de celo vltimata expeditiõe iterum reaſſumant nõnulle ꝓpõnes. Prima eſt. Terra in medio mũdi eſt locata: ⁊ rõ ẽ: terra ẽ equaliter remota ergo ẽ in medio: ſi. n. nõ eſſet in medio: appropinquaret magis pti orientali vel occidẽtali: ſ; cognoſcit oculata fide q̄ terra diſtat equalr tã ab oriẽte q̄ ab occidẽte ergo terra ẽ in medio mũdi. Itẽ ſi terra nõ eſſet in medio mũdi: ab eo recedere: vel q: extra axim ab vtroq; polo eq̃diſtaret: vel in axe alteri polo exiſteret vicinior: vl' neq; in axe neq; a polis eq̃diſtaret: ⁊ quocũq; ſitu aſſignato varia deducunt abſurda: in primis: orizon rectus nõ trãſiret p centrũ ſpere eaʒ diuidens nõ in duo equalia. Rurſus ſtelle in oriẽte ⁊ occidente nõ viderent eiuſdẽ quãtitatis. Amplius mot⁹ ſolis ab oriẽte ad meridianũ nõ equaret motui eiuſdẽ a meridiano ad occidentẽ ergo ſpaciuʒ tpis qđ ẽ ab ortu ſolis ad meridiẽ non inueniret equale tẽpori a meridie vſq; ad occaſuʒ eiuſdẽ. Iterum nõ ſemꝑ cõtingerent eclipſes lunares luminaribus oppoſitis. i. qñ eſt oppoſitio ſolis ⁊ lune: quare cũ oẽ graue in ſũmo tendat ad locuʒ infimũ: ⁊ ille ſit centrũ mũdi: locus terre erit mediũ vniuerſi: vñ mediuʒ grauitatis terre vel eſt centrũ mundi vel penes centrũ mũdi: nõ ẽ. n. neceſſariũ q̄ centrũ grauitatis terre ſit pciſe centrũ mũdi. Ex hac ꝓpoſitiõe inferat primo mediũ grauitatis aggregati ex terra ⁊ aqua eẽ neceſſario mediuʒ mũdi. Itẽ pars terre arida ⁊ aq̃s diſcoopta ẽ ꝓximior orbi lune q̄ ps ſubmerſa aq̃s: q: aliter aqua nõ plus flueret ad vnã ptẽ q̄ ad aliã: ergo aqua in altero hemiſperio ẽ diſtantior a celo q̄ ſi mediũ magnitudinis terre eſſet mediũ mũdi patet q: pars terre alterius hemiſperij plus diſtaret a medio mundi q̄ nũc diſtet. Rurſus terra diſcoopta aq̃s quecũq; ſit illa aliqua pte maris ẽ altior: naʒ aliter illa cooperiret mari cũ ipſum neceſſario fluat ad ptem decliuiorẽ.

Fuit item ⁊ alia ꝓpoſitio. Terra ẽ q̃buſdã aſtris multo minor: naʒ in primis ſol ẽ maior terra: cũ radij ſolares cõcurrãt vltra terrã: eſt aũt veriſſima hec ꝯcluſio: ſi luminoſuʒ ſpericũ vmbroſo ſit maius in eodẽ medio radij luminoſi procedentes vltra vmbroſuʒ ſi nõ ſit impedimentũ retro vmbroſuʒ cõcurrunt: ⁊ ecõtra ſi cõcurrũt eſt vmbroſuʒ luminoſo minus ⁊ luminoſuʒ mai⁹ vmbroſo: eſt ⁊ terra minor ſaturno ⁊ ioue ⁊ qualibet ſtella fixa: ⁊ eſt maior luna: q: vmbra terre que ẽ ſtrictior ꝓpe lunã q̄ ꝓpe terrã obumbrat totã lunaʒ ergo luna inuenietr minor ipſa terra. De ptib⁹ terre habitabilib⁹ diximus ſatis ſupra 16. hec de Scđo libro introducta ſufficiant.

nis q̃litatū eſt diuiſio quātitatis ſ eo qḋ eſt quātitas.

Sententia. 8.⁊.9. ſtat in hoc. Cū nō poſſit totū eē graue cuius nulla ps ſit grauis: ⁊ pūctus nō ſit grauis: cū ſit prorſus īdiuiſibilis: nō erit linea cōpoſita ex punctis: neqꝫ ſupficies ex lineis: neqꝫ corpꝰ ex ſupficiebus: introducit autē Ari. iſtas duas ꝓpōnes: oē graue eſt grauiꝰ aliquo: oē leue eſt leuius aliquo: non tñ ecōtra oportet quicqd eſt grauius altero ipſum eſſe graue: neqꝫ qcqd ē leuius altero eſſe leue. Et dicit ſanctus Thomas: q̄dam ſunt que dicuntur abſolute: in quibus comparatiuus preſupponit poſitiuū ⁊ infert ipſum: quedā ſunt que qñqꝫ dicunꝭ abſolute: interdū cōparatiue: ſicut graue ⁊ leue. Ignis dicitur leuis abſolute: ⁊ terra grauis: aer reſpectu ignis appellatur grauis: ad aquā ⁊ terrā leuis. Aqua ad terrā eſt leuis: ad aerē ⁊ ignē grauis: ⁊ qꝛ graue abſoluta ē ēt graue p cōpatiōnē ꝓpterea oē graue eſt grauiꝰ: ⁊ oē leue eſt leuiꝰ: verū qꝛ leue ad alia nō eſt abſolute leue: idcirco nō oꝫ oē leuius eē leue: ⁊ oē grauiꝰ eē graue: ſunt itaqꝫ iſte ꝓpōnes approbāde: oē leue eſt leuiꝰ: oē graue eſt grauiꝰ oē magnū eſt maius. Non oē leuius eſt leue. Non oē grauiꝰ eſt graue. Nō oē maiꝰ eſt magnū. Itē vult. ſ. Thomas: q ſi ptes quātitatiue non ſint graues ⁊ leues: neqꝫ totū: nō tñ ſi ptes eēntiales nō ſint graues ⁊ leues regrit q totū nō ſit graue aut leue.

Auerrois dicit: Alexāder laudauit Ariſtotelē ſup h̄ q addidit ī hoc ſermone: cū cōgreganꝭ hēbit vtrūqꝫ eoꝝ grauitatē: ⁊c̄. Sēſus eſt: Alexāder dicebat: iſta ꝓpō eſt vera: īpoſſibile eſt vt duo quorū neutrū hꝫ grauitatē: habeāt grauitatē cum cōgregētur: ſimiliter ⁊ iſta impoſſibile eſt vt duo quoꝝ neutrū habeat quātitatē: habeāt quātitatem cū ꝯgregētur: nam mā ⁊ forma nō ſunt grauia ⁊ leuia: ⁊ cū cōgreganꝭ: nō efficiunꝭ ēt grauia ⁊ leuia: ſt iſta ꝓpō erat falſa: īpoſſibile eſt vt duo quorū neutrū habeat grauitatē: cū ꝯgreganꝭ: ꝯgregatū ex eis habeat grauitatem: ſimiliter ⁊ iſta: impoſſibile eſt vt duo quoꝝ neutrū habeat quātitatē: cuꝫ cōgreganꝭ: cōgregatū ex eis habeat quātitatē: fuit ḡ illa additio valde ſubtilis pp mām ⁊ formam quaꝝ neutra habꝫ grauitatem ⁊ corpus qḋ cōgregaꝭ ex eis hꝫ grauitatem Auerrois vult nō ſolum pp mām ⁊ formaꝫ eē poſitam illaꝫ additionē ſed pp aliud vniuerſalius mā ⁊ forma: īpoſſibile .n. eſt vt cōpoſituꝫ ſit in actu aliquo quātitatis nō fuerit potētia in partibus quātitatiuis cōponentibꝰ: potēt exemplo hominuꝫ trahentiū nauim: eſt .n. hec propoſitio vera: impoſſibile eſt vt triginta homines quorum neuter habet potentiā mouenti nauim: vt cū ꝯgregenꝭ: habeāt potentiā mouēdi nauim: ſimiliter impoſſibile eſt vt cū cōgreganꝭ aliq̄ quoꝝ nullū habeat quātitateꝫ vt cōgregata habeant quātitatem. Iteꝫ ex Cōmento nono duo colliguntꝭ primū eſt: vna res vt reſpectiua plures habet ꝯtias diſpōnes: non aūt vt abſoluta. Secūdū eſt ꝙ minima quātitas terre eſt terminata: hec propō habeꝭ primo phyſicoꝝ. 37. 6. phyſicoꝝ. 59. 7. phyſicoꝝ. 2 8. phyſicoꝝ. 62. 2. de aīa. 41. cuiuſlibet .n. corporis nālis datur maxia ⁊ minima magnitudo quā forma corporis ſibi determinat: ⁊ qñ minimū diuidiꝭ tranſit in naturam continentis.

Sententia. 10.⁊.11. Omne graue eſt denſum ſm antiq̄s ⁊ oē leue rarū ſed omne denſum pariter ⁊ rarū diuiſibile eſt: ergo ſi punctū eſt leue aut graue: punctum erit diuiſibile: vñ ſm rei veritatē: nō oē graue ē dēſuꝫ: neqꝫ oē leue ē raꝝ. 2. de generatiōe. 25. Itē oē graue eſt molle aut duꝝ: ergo ſi punctꝰ ſit grauis: mollis erit aut durus: ergo diuiſibilis.

Snia. 12. Grauitas ex nō grauitatibꝰ ñ pōt cōſtitui: veluti neqꝫ magnitudo ex non magnitudinibꝰ: neqꝫ albedo ex nō albedine: imo oē accidēs ſenſibile ex ptibꝰ oīſtarat eiuſdē rōnis cōponiꝭ: at ſi grauitas ꝯſiſtēt in īdiuiſibili: ipſa ꝯponereꝭ ex ñ grauitatibꝰ: veꝝ nō poſſunt determinare anqꝫ ex q̄t ñ hñtibꝰ grauitatē ipa grauitas ꝯponaꝭ: ⁊ ex quot ñ grauibꝰ ñ poſſit ꝯponi: ergo grauitas nō conſiſtit in indiuiſibili.

Sententia. 13.14.15.16.17. ſi corpa ex ſupficiebꝰ ꝯponerenꝭ: ⁊ ſupficies ex lineis: linea vna alteri ſm lōgitudinē ⁊ latitudinē apponereꝭ ad ꝯſtituēdā ſupficiē: ḡ ⁊ duabꝰ poſſet tertia ſupponi ſm ꝓfunditatē: ḡ ꝯponeꝭ corpus ex lineis nō ex ſupficiebꝰ. Vel vt Auerrois dicit: īuenietur corpus qḋ nō ē elemētū neqꝫ ex elemēto: ꝯſequens ē falſuꝫ: qꝛ īpoſſibile ē vt īueniaꝭ corpus qḋ nō eſt elemētū neqꝫ ex elemēto. Itē Plato dicit illa corpa eſſe grauiora q̄ ex pluribꝰ ſupficiebꝰ ꝯſtantꝭ: ſꝫ talis ē habitudo ſupficieꝝ ad lineas ⁊ lineaꝝ ad pūcta: qualis ē corpoꝝ ad ſupficies: ḡ pūcta habebūt grauitateꝫ aut leuitatē: qḋ ē īpoſſibile: qḋ ſi grauitateꝫ ⁊ leuitatē nō ponēt diſtingui multitudine aut paucitate ſupficierū ſꝫ elemētis qbus nā determinanꝭ: erūt aliq̄ ſupficies graues: alie leues: qḋ iteꝝ ē īcōueniēs: nā oēs ſupficies eiuſdē ſunt nāe: ⁊ rōnis. Item ſi corpora ex ſupficiebus ꝯponanꝭ: aut nulla magnitudo erit diuiſibilis aut oīa erūt pūcta: nā ipſa corpa vel ſunt diuiſibilia vel īdiuiſibilia: ſi ſcḋꝫ hꝫ itētū: ſi primū: eadē rōne q̄ tota corpa diuidunꝭ ī corpa pnalia ⁊ hmōi partialia corpora ī alia quſqꝫ puētū ſit ad ſupficies ⁊ ſupficies in lineas ⁊ linee ī pūcta ḡ oīa tādē erūt pūcta. Iterū ſicut magnitudo ſe hꝫ ad pūcta ita tpꝰ ad inſtāna. Tpꝰ ñ ꝯponiꝭ ex inſtātibꝰ: ḡ neqꝫ magnitudo ex pūctis ⁊ indiuiſibilibꝰ: ⁊ eadē icōueniētia ſequuntur ad Pythagoricos dicētes celū ⁊ ſubceleſtia corpa ꝯponi ex numeris: nā corpora nālia habent leuitatē ⁊ grauitateꝫ: at vnitates adinuicē ꝯpoſite nec grauitatē habent nec leuitatē ergo nō ꝯſtituūt corpora naturalia.

Circa. 17. relicta ꝯtētiōe iter Themiſtiū ⁊ Auerroim in mō defendēdi Platonē: qꝛ Cōmētator dicit in fine Cōmēti ſupficies exiſtūt in mā: qꝛ forma ſubſtātialis prima exiſtit in ea: ex quo dicto videtur colligi q̄ quantitateꝫ pręueniat forma ſubſtātialis in mā: ⁊ hec ſnīa ꝯfirmatur his rōnibus: tuꝫ qꝛ forma ſubſtantialis imediate eſt vnibilis materie: cū mā ⁊ forma ſubſtantialis faciant vnū per ſe: tū qꝛ forma ſubſtātialis eſt nāliter prior accidentali: ⁊ eſſe ſubſtantiale eſt primū: ⁊ ꝯpoſitio accidentalis ꝓſuppōit ꝯpoſitionēꝫ ſubſtātialem: tū qꝛ mā eſt priꝰ actuabilis actu ſubſtantiali q̄ꝫ accidentali: tum quia accidentia non ſubiectantur in ſubiecto ente in potentia. 2. ḋ aīa 4. tū qꝛ ſi forma accidentalis eſt īſepabilis a materia ergo a fortiori ⁊ ſubſtantialis: tum qꝛ qualitates ſim bole requirunt ſubiectuꝫ cōe vtriqꝫ elementoꝝ ⁊ nō materiam primā ergo corpus ſubſtātiale ē illis ſubiectū cōe: iſte rōnes faciunt vt multi teneant ad mentem Auerrois dari formam corporeitatis coeternam materie quā dedit intelligere per grauitatem ⁊ leuitatem in fine. 17. ⁊ aſſerunt Cōmentatorem non differre ab Auicenna in ponēdo formam corporeitatis

ſed in mõ ponẽdi ſoꝛmã:apud.n. Auicẽnã talis foꝛ/ma generica erat mediũ receptiuũ:apud Auerroim mediũ diſpoſitiuũ. Ego aũt nullatenus fateoꝛ talẽ ſoꝛmã genericã:eſſet nãq; talis foꝛma indiuiſibilis ⁊ eterna:nõ reciperet q; mã aliam ſoꝛmã preter iſtam ſibi propriã. Itẽ ſi talis ſoꝛma ſbalis erit educta: erit no/ua:ſi nõ:erit intellect⁹:⁊ cũ valeat hec ſequella: foꝛ/tes eſt hõ ergo coꝛp⁹:⁊ q̄cq̄d ſit cã antecedentis ſit ⁊ cã ꝯñs:eadẽ foꝛma foꝛtes erit hõ ⁊ coꝛpus ĝ diſtin/ctio ð ſoꝛma generica ⁊ ſpecifica chimerica eſt ⁊ va/na nõ ſatiſfaciens peripateticis. Neq; rõnes facte i oppoſitũ cõcludũt. In primis dicẽdũ eſt q Cõmẽ/tatoꝛ appellat ſupficies quãtitatẽ terminatã quã pre/cedit in mã foꝛma ſubſtãtialis: oꝛdo nãq; in ſubcele/ſtibus coꝛpoꝛibus talis reperit̃:mã prima: dimenſio interminata:foꝛma ſubſtantialis dimenſio termina/ta. Dico ſecundo: nihil mediat per ſe inter foꝛmam ſubſtantialem ⁊ mãm tanq̃ mediũ receptiuum. Di/co tertio: ſtat foꝛmã ſubſtãtialem prioꝛẽ eſſe foꝛma accidentali natura: poſterioꝛẽ tñ oꝛigine ⁊ tempoꝛe. Dico quarto: mã prius actuatur foꝛma ſubſtantiali q̃ accidẽtali licet foꝛme ſubſtãtiales ſint noue ⁊ quã/titas coeterna materie. Dico quinto: accidentia i po/tentia fundari poſſunt in ſubiecto potentia: conſtat autem dimenſiões in potentia eſſe accidentia in po/tentia: primo capitulo de ſba oꝛbis: veruz de his dixi diffuſe annis ſupioꝛib⁹ primo phyſicoꝛũ.63. prio ca/pitulo de ſba oꝛbis.2. de aĩa.4. hec de pria ſumma.

¶ Sũma Secũda Tertij de celo.

Et ſignum. Preſenti ſũ/ma que eſt a Textu Cõmenti.18. vſq; ad.26. declaratur hec propõ: oẽ coꝛpus nãle hʒ motum nãlem ante violẽ/tum: ponit̃ in primis hec conſe/quentia: coꝛpoꝛa ſimplicia mouẽ/tur preter naturã ergo ſunt apta nata moueri ſm naturã. Item elementoꝛũ eſt aliq̄s locus nãlis ergo eſt aliquis motus nãlis: ⁊ his dua/bus cõſequẽtijs cõſtat q nõ eſt cõſentiendũ Demo/crito ⁊ Leucippo dicẽtib⁹ coꝛpoꝛa moueri in vacuo ⁊ infinito. Patet quoq; ſententiam Tymei non eſſe veram dicentis elemẽta ſeſe ſine oꝛdine mouiſſe an/te mundi principium.

Auerrois. 28. dicit: exiſtimãdũ eſt.n. q tot ſunt ſanitates nũero quot egri/tudines ergo ſentit Cõmẽtatoꝛ ſanitatẽ eſſe ſpeciẽ ſpecialiſſimã.5. phyſicoꝛũ.57. Item.19. ait: ſi impoſ/ſibile eſt vt inueniatur homo in longitudine cãpi im/poſſibile eſt vt incipiat generari: ſi nãq; impoſſibile ſit vt aliquid generet̃: nõ poteſt incipere generari: ⁊ ſi aliquid põt incipere comburi: ex toto illud põt cõ/buri. Rurſus.20. ait: ignis nõ mouetur motu circu/lari a principio exiſtente in eo ergo motus circularis ignis nõ eſt naturalis nec violentus: ergo diſtinctio de motu naturali a natura propria ⁊ natura cõi non ſatiſfacit Auerroi. Ex Cõmẽto quoq;.20. colligitur palam q primum coꝛpus mouetur naturaliter ergo deus mouebit naturaliter: cum ſit natura primi mo/bilis: aliter non valeret iſta cõſequentia: deus eſt in/finiti vigoꝛis ergo mouet in inſtanti. Uerum cũ hec ppoſitio certiſſima ſit ⁊ veriſſima: ſimpliciũ coꝛpoꝛũ ſenſibiliũ aliq̄s eſt motus nãlis: ppterea hec ſuffi/ciant dicta circa ſecundam ſummam.

¶ Sũma Tertia Tertij de celo.

Manifeſtum eſt. Pre/ſenti ſũma q̃ eſt a Textu Cõmenti.26. vſq; ad.29. oſtendit̃ hec ppoſitio oẽ coꝛpus ſenſibile hʒ grauitatem aut leuitatẽ ſm quã q̄dẽ violenter mouet̃. Sentẽtia.26.⁊.27. ſtat in hac ppoſitione: coꝛp⁹ ſenſibile ſim/plex qð ſurſum aut deoꝛſum ſiue vi ſiue nã recte fert̃ aut graue aut leue eſt: patet: qꝛ ſi aliq̄d poſſet moueri deoꝛſum qð tñ nõ eſſet graue: poſſent graue ⁊ ñ gra/ue equali tpe p idẽ ſpatiũ moueri ergo maioꝛ poten/tia ⁊ minoꝛ eque velociter mouere poſſent. Itẽ ſi ali/quod coꝛpus nõ graue ⁊ nõ leue violẽter moueatur aut ſurſum aut deoꝛſuz: infinita mouebit̃ velocitate: nã grauitas motui violento reſiſtit ⁊ minoꝛ grauitas minus ergo nõ graue nõ reſiſtit motui violẽto ergo nõ graue infinita velocitate mouet̃.

Sententia. 28. ponit̃ hec ppoſitio: aliquis ẽ motus nãlis: ⁊ aliq̄s violẽt⁹: vñ duplex ẽ mot⁹ violent⁹: q̄dã ẽ nõ ſimpliciter violẽ/tus ſʒ ptim violẽt⁹ ⁊ partim nãlis: vt ẽ mot⁹ q fit ptim a principio intrinſeco: ptim ab extrinſeco: vt ſi q̄s pici/at lapidẽ deoꝛſuz velocioꝛe motu q̃ ſuapte nã moue/ret̃: ali⁹ ẽ mot⁹ oĩo violẽtus: is ſcilicet q ſolũ a prĩci/pio fit extrinſeco non coagente principio intrinſeco.

Auerrois pꝛĩo dicit: vult declarare i hoc capi/tulo q̃ mõ ſiũt mot⁹ nãles ⁊ violẽ/ti. Sẽſus ẽ: mot⁹ ẽ nãlis qñ ẽ ſm nãlẽ iclinationem mobilis: ⁊ ppterea foꝛma ẽ pꝛĩcipiũ inclinatiuũ: ⁊ cũ graue in motu nãli p foꝛmã ſuã ſubſtãtialem moueat mediũ: a foꝛma ſua ſubſtantiali dr̃ moueri p accidens tñ: ⁊ dr̃ mobile moueri a pꝛĩcipijs extrĩſecis: qñ mo/uet̃ violẽter: qꝛ paſſum ñ confert inclinationem ad ta/lem motum.

Itẽ ait: tñ hoc fit p adiuuamẽtũ nãe q iſte mot⁹ ẽ ꝯpoſit⁹ aut quaſi ꝯpoſit⁹.i. differẽtia eſt inter motũ nãlẽ grauis ⁊ violẽtũ: piecta mouẽt medium p ſe: vt ſolũ ab alio mota: cuz mot⁹ ille ꝯtinue tardet̃ ⁊ diminuat̃: graue aũt in motu nãli v̇ſus finem ꝯtinue velocitatũ ⁊ vi ab alio motũ: ⁊ p foꝛmã ſuã ſubſtãtia/lẽ mouet p ſe ⁊ effectiue mediũ: ⁊ hec ẽ cã q graue i motu violẽto ab extrinſeco ſolum moueri dr̃: i motu nãli ⁊ ab intrinſeco ⁊ ab extrinſeco: ⁊ hoc ẽ qð dic̃ hic Auerrois: mot⁹ nãlis ẽ ꝯpoſit⁹ aut quaſi ꝯpoſit⁹: vio/lẽtus ẽ ſimplex: hic pʒ erroꝛ credẽtiũ motũ dici ꝯpo/ſitũ: qꝛ extriſecũ efficiẽs ꝯcurrat: qꝛ ſic mot⁹ violẽtus vocaret̃ ꝯpoſit⁹: q mot⁹ violẽt⁹ ſi eẽt tm̃ a piciẽte: q̄ ſcẽt ſtatim lapis poſt ſepationẽ ipi⁹ a manu piciẽtis. Uel dicẽdũ ẽ q mot⁹ lapidis deoꝛſuz a piciẽte celeri⁹ q̃ ſuapte nã moueret̃ ẽ mot⁹ ꝯpoſit⁹ nõ ſimplex.

Iterũ: Potẽtia q̄dẽ vũt aere ibi duob⁹ mo/dis q̃ſi inſtro: ⁊ itẽdit p duos mot⁹: nãlẽ ⁊ violẽtũ. Sẽſus ẽ: potẽtia q̃ vũt aere i vtroq; motu q̃ ẽ motoꝛ extriſec⁹ ñ ẽ generãs ſʒ remouẽs phibẽs qð mouet mediũ ⁊ mediũ motũ mouet lapidẽ: itaq; ⁊ in motu nãli ⁊ violẽto lapidis q̃tũ ad initiũ mot⁹ op⁹ ẽ ſueꝛe remouẽs phibẽs: qñ.ſ. elemẽtũ reducit̃ ð potẽ/tia accidẽtali ad actũ. Cõtra: ſiue dietũ i mãu alicui⁹ pp ſui ĝuitatẽ maximã ſepat̃ a mãu: tñ ibi ñ ẽ rẽouẽs phibẽs. Itẽ lapis frãgit coꝛdã q̃ ſuſtinebat̃. Rurſus piecta incipiũt deſcẽdere: tñ nõ eſt ibi remouẽs p/hibẽs. Solutio primi eſt: man⁹ eſt pꝛohibẽs ⁊ apiẽs

manum

manũ tollit ꝓhibẽs: qð remouẽs prohibẽs prius nã mouet mediũ in q̃ exiſti ꝓhibẽs. Ad ſcðm: ipſemet lapis remouet ĩpediẽs. Ad tertiũ: poſt inſtãs in quo tanta eſt reſiſtẽtia medij quãta eſt potẽtia ꝓiecti: incipit deſcẽdere lapis: ⁊ eſt ipſuz ꝓiectũ remouẽs ꝓhibẽs: qꝛ ↄtinue debiliorẽ ĩpetũ dat aeri ipm̃ portãti.

Amplius ait: ⁊ querẽduz ẽ hic: vtrũ aer adiuuat ⁊c. Sẽſus ẽ: dubitat Auer. vtrũ aer ſit adiuuãs motũ nãlez: aut neceſſari° ſit vt fiat mot° nãlis in eo: ⁊ vult ↄcludere aerẽ eſſe adiuuãtez ⁊ eẽ neceſſariũ in motu ſimplitiũ: ⁊ aduertit prio aerẽ iuuare: qꝛ eſt grauis ⁊ leuis: vñ iuuat graue grauitate: leue leuitate: ⁊ ex hoc dicto infero corolarie ignẽ ſua leuitate poſſe deſeruire aſcenſui lapidis: nõ tñ deſcenſui: ⁊ terrã deſcenſui nõ aſcenſui ſatiſfacere poſſe. Aduertit. 2. Cõmẽtator: qꝛ aer principiũ motus accepit a motore extrinſeco: ꝑmanet mot° poſtq̃ʒ eſt ſeparat° a re mota ꝑ principiũ in eo: ⁊ eſt mot° lapidis ſurſuʒ ſilis nãli rõne aeris: ⁊ violẽtus ꝗ̄ qꝛ eſt contra inclinationem lapidis. Aduertit. 3. aerez eſſe neceſſariũ in motu violento vt eſt corp° paſſiuũ ⁊ diuiſibile a re mota: ⁊ eſſe adiuuãtez vt eſt grauis ⁊ leuis: vñ motus aeris vt impellit ⁊ diuidit eſt violentus: vt eſt grauis aut leuis eſt nãlis ꝗ̄ ⁊ qꝛ aer vt mouetur nãliter adiuuat: non aũt vt mouet violenter: ideo ſaluat ſnĩa Auerrois. Aduertit. 4. aer eſt adiuuans in motu nãli grauiuz: ⁊ eſt neceſſarius in motu ſimplicium elementoꝝ in quibus non eſt reſiſtẽtia intrinſeca: in vacuo. n. nõ eſt poſſibilis motus localis elementorũ: ⁊ in his dicit Cõmentator eſſe difficultatez: ⁊ cũ incipit dicere: declaratũ eſt. n. de elemẽtis redit ad ſoluendaz queſtionẽ ab eo introductã: quã qdez ſoluendo inducit quattuor ꝓpões. Prima eſt: lapis cuz mouet nãliter mouet per ſe a potentia extrinſeca que vtitur aere in motu illo. Scða eſt: lapis reducit de potentia accidẽtali ad motũ deorſuz a generãte mediante forma lapidis. Tertia: lapis mouet ſe ꝑ accidẽs ad inferi°. Quarta ẽ: nõ mouet ſe lapis ꝑ accidens niſi qꝛ mouet eſſentialr aerẽ in quo eſt: ⁊ his quattuor ꝓpõnib° expoſitis ↄcludit Cõmẽtator elemẽta media pro motu grauiũ ⁊ leuiũ ꝑficiẽdo neceſſaria eſſe: ⁊ euincit ẽt palaz elemẽta moueri ꝑ ſe a medio in cõtinuatiõe motus.

Digreſſio.

Inquirendum eſt nunqd in elementis extremis mot° ꝓiectionis fieri poſſit: vr qꝫ ſic: tum qꝛ creſcit motus ſubtilitate medij auctat cõſtat aũt ignez longe eſſe ſubtiliorem aere: tum qꝛ ſtat lapidẽ habere maiorẽ potentiã actiuã q̃ʒ habeat ignis reſiſtentiã: tũ qꝛ põt terra ꝓforari ergo: tum qꝛ ſepe numero ponit caſus de lapide in cõcauo lune deſcẽdente ꝑ ignem. Ad oppoſitũ eſt Cõmentator pñti Cõmento ⁊ Ariſtoteles. 8. phyſicorum. 82. ⁊ Albertus magnus pñti parte dicit: elementa extrema non deſeruire motui ꝓiectionis: tuz propter ſiccum: tum qꝛ ad vnam tantuz partem poſitionis naturaliter inclinãtur: quare cũ elementa extrema non poſſint recipe impetus: qꝛ carent humiditate: eſt. n. complexio humida apta receptõi: ſicca retentioni: nõ poterũt talia elemẽta motui proiectionis deſeruire: nõ ſuz ergo cũ illis qui credunt ignez poſſe deſeruire aſcenſui lapidis ſua leuitate per ſe: ⁊ deſcẽſui ꝑ accidẽs inquãtũ mouẽt ſe ſupra lapidez: nõ ẽ dicẽdũ ignẽ vt diuiſibilis a re mota deſeruit: ve-luti ⁊ aer dr neceſſarius vt eſt corpus paſſiuũ ⁊ diuiſibile: quia potiſſima conditio requiſita in medio proiectorum eſt talis impetus: qui cũ nullatenus poſſit ſuſcipi in elementis extremis habet intentuz: rõnes aũt oppoſitũ ꝓcedãt vijs ſuis. Quo nã pacto ſiat motus ꝓiectionis dixi. 8. phyſicoꝝ. 82.

Sũma Quarta Tertij de celo.

Voniam autem. Preſenti ſumma q̃ ẽ a Textu Cõmenti. 29. vſq3 ad. 42. declaratur hec ꝓpoſitio: generatio nõ ẽ ĩ omnibus corporib°. Series aũt v̀borũ Ariſtotelis talis exiſtit. In primis dicẽdũ ẽ qꝫ olb° corporib° nãlibus ↄcauo orbis lune ↄcluſis ⁊ ſimplicib° ⁊ mixtis ↄſentit generatio ⁊ corruptio: ergo errauit Empedocles credens elemẽta eſſe ingenita ⁊ incorruptibilia: ⁊ Anaxa goras arbitrat° partes homiomeras eẽ principia reꝝ nãliũ. Rurſus dicendũ ẽ: elemẽtũ ẽ qð cuz ſit in mixtis aut actu aut potentia: corpora mixta in ipm̃ diuidunt: qð quidẽ in alteꝝ elemẽtũ ſpecie irreſolubile eſt: vnde elemẽtũ irreſolubile ẽ in alterũ elementũ ſpẽ: ſimiliter ⁊ in corpora mixta irreſolubile ẽ. Amplius dicendũ eſt qꝫ plura ſunt elemẽta ſpẽ diuerſa: qð ex motuũ ſimpliciuz diuerſitate cognoſcit: ſimplices. n. mot° ↄueniũt ſimplicib° corporibus: mixti vero mixtis. Et non ſunt elementa infinita: neqꝫ prĩcipia rerum naturalium poſſunt eſſe infinita: vt dcm̃ eſt primo phyſicoꝝ.

Sũma Quinta Tertij de celo.

Icamus etiam. Preſenti Sũma que ẽ a Textu Cõmẽti. 42. vſq3 ad. 56. declarat hec ꝓpoſitio. Elementa ſunt ad ſeinuicez generabilia ⁊ corruptibilia: vnde nõ bene aſſerebãt ponentes corpus aeris ⁊ aq̃ mediũ ceteris corporibus eẽ elementũ. Errabant ẽt credẽtes ignẽ oium eſſe elementũ: plura. n. ſunt elementa ⁊ finita: probatuz nãq3 ẽ nõ poſſe eſſe tantũ vnũ elemẽtũ: tũ ẽ ⁊ nõ poſſe eẽ infinita: ergo ſunt plura elementa ⁊ finita: qꝛ quattuor. Inſup elemẽta ſm̃ numerũ ſempiterna eẽ nõ poſſunt: ⁊ cuz non fiant ex non corpore neq3 ex corpore altero ab ipſis: relinquitur ipſa ex ſeinuicem fieri ⁊ in ſeinuicẽ corrumpi.

Sũma Sexta Tertij de celo.

Olumus igitur. Preſenti Sũma q̃ ẽ a Textu Cõmẽti. 56. vſq3 ad. 77. oñdit Ariſtoteles modũ q̃ fiat gñãtio: cui° Series v̀boꝝ talis exiſtit. In primis incõuenienter dicũt Democritus ⁊ Empedocles elementa generari ex ſeinuicem ſegregatiõe ẽ. n. ſubiectũ generis ens pura potẽtia ſbiectũ ãt ↄgregatiõis

⁊ ſegregationis eſt ens actu ↄpleto ⁊ pfecto: ergo ſegregatio nõ eſt generatio ſm̃ rei veritatẽ. Itẽ qd̃ generat̃ ſolũ p ſegregatiõẽʒ prius exiſtebat in actu in eo ex quo generabat̃: inexiſtẽs aũt ⁊ ſeparatũ nõ eſt maioris virtutis ſm̃ ꝙ h̃mõi ergo nec grauiꝰ nec leuius. Amplius: corpoꝝ clauſoꝝ inuicẽ cũ exierit vnum ab altero nõ occupabit maiorẽ locuʒ loco corpis in quo erat clauſuʒ. Aqua cũ exierit ab aere occupat maiorẽ locũ loco aque ĩ qua erat clauſa: ergo cũ aer fuerit generatꝰ ex aqua nõ erit clauſus in ea. Iterũ: ſi p ſegregationẽ fieret generatio: tandeʒ elemẽtoꝝ ex ſeinuicem gnãtio deficeret: nam ſi ex terra aliqd aque auferat̃: aliquid ab illa ſubſtractũ eſt ⁊ gnãtum: deinde iterũ tantũdeʒ aque auferẽdo: rurſuʒ aliqd generat̃: ⁊ cũ oẽ finitũ p determinate quãtitatis ablationẽ tandem cõſumat̃: nihil aque reſiduũ erit a terra auferendum: quare ampliꝰ ex terra nõ poterit fieri aqua: aut ſi ſemp aliqd ſupereſt preter prius accepta auferẽdũ ipſuʒ erit mole infinitũ ⁊ tñ ↄtinebit̃ mole finita terre igitur ſub mole finita cõtinent̃ infinita: qd̃ eſt impoſſibile: igit̃ elemẽta nõ generant̃ ex ſeinuicẽ p ſegregationẽ: declaratũ eſt ergo huc uſqʒ ꝙ elemẽta nõ fiunt ex inuiceʒ ſm̃ exitũ ⁊ ſeparationem.

Preterea. 60. ponit̃ hec ppõ: elemẽta non fiunt ex inuicẽ p transfiguratiõeʒ ⁊ vnius figure in alterã mutationẽ: ſicut ex cera non circulari p variationẽ figure fit figura ſperica: pʒ: qꝛ pyramis nõ ſemp in pyramidẽ diuidit̃: neqʒ cubus in cubũ: ergo elemẽta nõ poſſent diuidi in elemẽta: imo eẽnt indiuiſibilia: ſiliter cũ ps pyramidis nõ ſit pyramis ⁊ ignis ſit pyramis igit̃ pars ignis nõ erit ignis: ſic cũ pars cubi nõ ſit cubus: terra aũt ſit cubꝰ ergo pars terre nõ erit terra: ⁊ accepta pte ignis ſic format̃ rõ: vt aliqd elementũ dicat̃ dʒ hẽre figurã tali elemẽto cõuenientẽʒ: ſi qd̃ ergo corpus nõ hʒ figurã elemento cõuentẽteʒ: nõ vocat̃ elemẽtũ: at ps ignis nõ hʒ figurã aptaʒ elemẽto: qꝛ neqʒ pyramis eſt neqʒ ſpera: ergo pars ignis nõ eſt elemẽtũ neqʒ reſoluet̃ in elemẽtuʒ: ⁊ cũ ps ſit prior ſuo toto: datur aliqd̃ corpus priꝰ elemẽto: qd̃ eſt impoſſibile.

Rurſus. 61.62.63.64.65. Inducit̃ iſta ppõ: elemẽta nõ fiunt ex ſeinuicẽ p ſupficierũ reſolutionẽ: primo: qꝛ dicunt vnũ elementũ ex pauciorib꜖ triangulis ⁊ ſupficiebus ↄponi: ⁊ iccirco idipſuʒ trãſmutari nõ poſſe: neqʒ alia q̃ plurib꜖ egẽt triangulis ex ipſo gnãri poſſe: id aũt incõueniẽs eſt: nõ oĩa. ſ. ex ſeinuicẽ poſſe gnãri: cũ nõ potior ɗ vno elemẽto q̃ȝ quolibet altero videat̃ rõ: ⁊ ẽt negant ea q̃ ſenſu cognoſcunt̃: videmꝰ. n. quodlibet elementũ in alteꝝ reſolui: at huius cã eſt: qꝛ proprias poſitiões nitunt̃ defendere potius q̃ȝ inueſtigare ṽitatẽ: neqʒ pincipia rebꝰ ipſis recte accomodãt: naʒ ſicut ea pncipia ex quibꝰ eterna ↄponunt̃ eterna ſunt: ita ex qbꝰ ſenſibilia ↄſtant ⁊ ex qbꝰ corruptibilia: corruptibilia: ⁊ intelligẽdũ eſt ingt Auer. ppinq̃ nõ remota: qꝛ principia reꝝ ſenſibiliũ remota nõ ſunt ſenſibilia vt prima forma. i. dimenſio interminata ⁊ prima mã: neqʒ etiã principia rerum corruptibiliũ remota ſunt corruptibilia: ⁊ ita nullum eternũ poteſt eſſe ps appropriata rei gnãbilis ⁊ corruptibilis: mã. n. nõ appropriata ẽ eterna: ẽt forma cõis: ⁊ forma vlis in eſſendo. Item terra oĩuʒ elemẽtoꝝ ſola incorruptibilis eſt ⁊ in quã alia reſoluunt̃: q̃ potiores ſunt elemẽti cõditiões igit̃ terra ſm̃ eos maxime omnium debet dici elemẽtuʒ: qd̃ eſt incõueniẽs: nam hec quattuor ſunt elementa aliorꝝ ↄpoſitoꝝ: ⁊ nullũ eoꝝ ẽ dignius hẽre nomẽ elemẽti ⁊ rationẽ eius q̃ȝ aliud. Iterũ: cũ ex eo qd̃ plures habet triangulos generat̃ illud qd̃ hʒ pauciores: ſupſunt aliqui trianguli reſidui: ⁊ illi nõ ↄſtituunt elementũ ſimile ei ex quo genitũ ẽ: qꝛ illud reqrit longe plures triãgulos q̃ȝ ſupſunt: neqʒ ↄſtituũt aliud quodcunqʒ elementũ eadem de cã igit̃ remanentes trianguli erunt ſupflui ⁊ ocioſi: qd̃ eſt inconueniẽs: vt ſi ex igne habente. 8. triãgulos fiat aqua habẽs ſex ⁊ totidem reqrens: manent duo reſidui q nõ ↄſtituũt ignẽ cũ ignis multo plures duobꝰ reqrat triãgulos: neqʒ aliud ↄponũt elementũ pp eandeʒ cãm igit̃ ſunt ſupflui. Item: qꝛ dicunt generationẽ fieri ex ſupficiebus habent ↄcedere generationẽ fieri ex non corpore: qd̃ diſciplinaꝝ principijs oppoſitũ eſt. Itẽ: admittũt nõ oẽ corpus ſenſibile eſſe diuiſibile vt ſuam defendant poſitionẽ: qd̃ prius eſt abſurdũ: nã in diſciplinis corpora mathematica q̃ ſolũ intelligibilia ſunt ↄcedunt̃ diuiſibilia ergo multo potius ⁊ corpora phyſica ſenſibilia diuiſibilia ſunt. Item: qꝛ ſubſtãtias elementorũ abinuicẽ figuris diſtinguũt: vt ignẽ dicũt eẽ ſperice aut pyramidalis figure ergo ſiẽ diuiſa ſpera aut pyramide partes ipſius in quas diuidit̃ non ſunt ſpera aut pyramis: ſic partes ignis nõ erunt ignis: ⁊ ita ɗ ceteris elementis igitur ipſa elementa indiuiſibilia ſunt: aut aliqd: ſcilicet pars elementi ẽ prius elemento: quoꝝ vtrũqʒ eſt impoſſibile.

Sententia. 66. vſqʒ ad. 77. ſtat ĩ iſtis duabus ppoſitionibꝰ. prima eſt: incõueniẽter antiq figuras elemẽtis attribuũt: vt igni ſpericã aut pyramidalẽ: aeri octocedrã: aq̃ ecocedrã: ⁊ terre cubicaʒ. Secũda ẽ: nõ ſunt figure elemẽtis attribuende ob eoꝝ motus ⁊ pprias opationes faciendas. Series aũt verborum Ariſtotelis talis eſt: ſi elemẽta figurẽtur ita vt igni figura ſperica aut pyramidalis: aeri octocedra q̃ ẽ figura ſolida octo extremis ſupficiebꝰ aut baſibus ↄtenta. Aque ecocedra que eſt figura corporea viginti ſupficiebꝰ ⁊ baſibꝰ ↄtẽta. Terre vero cubica ↄcedat̃: q̃ qdẽ figura cubica equalem hʒ longitudini latitudinẽ ⁊ pfunditateʒ: ſi elementis ingq̃ȝ figurẽtur pdictis figuris ⁊ ↄponãtur ex eis: accidet poni vacuũ: naʒ in planis figuris ⁊ ſupficialibꝰ q̃ ↄtinent̃ linea aut lineis inueniunt̃ três tantum q̃ applicate ſm̃ angulos eaꝝ replent locũ ſupficialiter ſcilicet: ⁊ ſunt: trigonus: tetragonus: ⁊ exagonus. i. figure triãgulares: quadrãgulares: ⁊ ſexangulares. In ſolidis aũt figuris q̃ ſupfitie clauduntur aut ſupficiebus ſolũ due. Pyramis ⁊ cubus totũ replent ſpatiũ: ſʒ ↄſtat ꝙ plura duobꝰ ſunt elemẽta ergo aliqbꝰ ↄueniũt figure nõ replẽtes totũ ſpatiũ: qd̃ ẽ introducere vacuũ: aut falteʒ plures oporteret ſumẽ figuras ſolidas totũ replentes ſpatiũ q̃ȝ duas ⁊ eas elementis attribuẽ ad excludẽdũ vacuum.

Circa Cõmẽtũ. 66. In primis ſciẽdũ ẽ: replẽ totũ locũ ſupficialeʒ nõ ẽ niſi occupat̃ aliqd̃ totũ ſpatiũ ſupficiale circũſtans aliqd̃ punctũ in ſupfitie imaginatũ: ⁊ replẽ locũ corporalẽ ẽ occupare totũ ſpatiũ qd̃ eſt circa punctũ imaginatuʒ corporalẽ. i. ſm̃ longitudinẽ: latitudinẽ ⁊ pfunditatẽ: vñ non põt eẽ figura ↄplens ſupfitiẽ corporis niſi que implet angulis ſuis capacitatem anguloꝝ ſupfinei corporalis: nec põt eſſe figura pficiens corpus niſi que angulis ſuis corporalibus implet capacitatẽ angulorum corporalium: locũ igitur replere ſupficialiter eſt occupare totum ſpatium qd̃ eſt circa punctum vnum: itaꝙ

nõ pmittat̃

nō pmittat vacuū aliqđ circa ipſuz nō repletū aliqua figura vel pte ipſius: locū aūt replere corporaliter eſt totum ſpatiū qđ eſt circa punctū vnum occupare corporaliter ſm. 3. oēs dimēſiones.

Rurſus cōſiderandū eſt: totū ſpatiū qđ eſt circa pūctum vnuz eſt quattuor anguli recti vel equale eis: vt patet ex. 13. primi elementorū euclidis: que pponit: φ ſi linea recta ſup rectā ſtans angulos faciat: aut faciet duos rectos aut eq̄les duobus rectis: ſi. n. ptrahat linea ſtans ſup rectā: ſecādo rectā ſimiliter ex alia pte faciet duos āgulos eq̄les duobus rectis: totū ergo ſpatiū circa punctū vnum ſi valet quattuor rectos replet totum locū: ergo cōſtat φ q̄ttuor quadrata ſm quattuor angulos vnita in pūcto medio in ſuperficie imaginato replent totū ſpatiū ſuperficiale. Item ſex triāguli equilateri ſm ſex eorū angulos vniti in pūcto medio in ſuperficie imaginato totum ſpatiū ſuperficiale replent qđ punctū datū circunſtat: nam illi ſex anguli valent quattuor rectos. Itez tres figure exagone ſm tres eorū angulos obtuſos in puncto medio in ſuperficie imaginato ſe cōtāgētes totum implēt ſpatiū qđ punctū datuz circūſtat: ex quo illi tres anguli obtuſi valent quattuor rectos: dūtaxat ergo figure triāgulares: quadrāgulares: ⁊ ſexangulares replent totū ſpatiū nō relinquēdo vacuū.

Item aduertendū eſt. Inter figuras corpales rectilineas ſola cubica ⁊ pyramidalis replent locū: vnde octo cubi vniti ad vnū punctū medium in ſpatio imaginatū ex oī latere replent totum ſpatiū corporaliter: nam octo cubi applicant ad punctum mediuz ſm octo angulos rectos cubicos ergo totum illud ſpatiū corporaliter implet. Item. 12. pyramides vnite ſm eorū cuſpides in puncto medio in ſpatio imaginato replent totum ſpatiū corporaliter: nam valent. 8. angulos rectos cubicos: cetere figure corporales in quocūqz numero accipiant non habēt ptātem replendi totū ſpatiū: cū nō valeāt. 8. rectos angulos cubicos: ſed de his ſatis dictuz ſit p nunc: qz feſtino ad quartuz de celo.

Sententia. 67. Omnia ſimplicia corpora a ptinēte figurant ergo nō determināt ſibi pprias figurā: vñ elemēta nullaz figurā ſibi determināt: cū ſint mā receptiua omniū figurarum mixtis appropriatarū: imo cū figurant figura cōtinentis nō hñt certam figurā: figura nāqz ſperica eſt qdem elemētis nālis illaz ſibi nō determinantibus:

Digreſſio.

Auerrois habet cōcedere iſtam ppoſitōez: aliqđ elemēti preter mām primā remanet in mixto: dimitto opinionē Auicēne tenentis elementa eſſe in mixto ſm eſſe pfectuz quo ad formas ſubſtāntiales: ſm eſſe imperfectū merito qualitatū primarū: relinquo opinionē cōez q̄ tz formas ſbales elemētorū nō intēdi neqz remitti: elemētaqz i mixto tm̄ virtualr remanere nihil. n. elementi remanet in mixto pter māz primā: opīo Cōmētatoris ſtat in iſta ppōne: elemēta nō hz eē pfectū ſz remiſſuz ⁊ ipfectū remanēt in mixto: q̄litates nāqz in ſūmo i mixto nō repiunt g̃ neqz forme elemētorū hz eē pfectū ⁊ ſūmū vñ cū q̄litates elemētorū intendant ⁊ remittant ⁊ ſuſcipiāt magis ⁊ minus ⁊ ſint paſſiōes eorūdē: forme quoqz elemētorū ſubſtantiales intēdent ⁊ remittent ſuſcipiētqz magis ⁊ minus: ⁊ ita erūt gradus forme ſbalis ignis diſtincti a gradibus qualitatum cum. n.

elementū ſit id ex quo cōponit aliqđ ⁊ ē in eo: ⁊ īdiuiſibile in alterā ſpēm ⁊ vnūquodqz maneat in illo qđ componit ex illo: permanebunt elementa formaliter in mixto: Item nō eſt elementū niſi elemētati ⁊ ſunt elementa mā mixti ergo remanent in mixto. Iterum mixtio eſt alteratorū ⁊ nō corruptorū vnio: miſcibilia. n. in mixto nō ſunt corrupta. Contra: ſubſtantia ⁊ accidens diſtinguunt p rōnes ɔtradictorias ergo inter illa nō exiſtit mediū. Dico φ inter ſubſtantiā pfectaz ⁊ accidens ē mediū p participationē ɔditionū ſubſtātie pfecte ⁊ accidētis. Iterū nihil ē mediū inter ea q̄ ſunt diuerſorū generū: ſubſtātia ⁊ accidēs ſunt diuerſorū generū: ergo. Dico nihil eē mediuz p pticipatiōez diuerſorū generū: cuz hoc tñ ſtat formas elemētorum mediare inter ſubſtantiā perfectā ⁊ accidēs quantū ad ɔditiōes ɔuenientes ſubſtātie ⁊ accidenti. Rurſus forme ſubſtātiales elementorū intēdunt ⁊ remittunt ergo acqrūtur p motū: diſtinguēdo motū ɔtra generationē. Dico motū ⁊ generationez differre ex parte ſubiectorū ⁊ terminorū: ſubiectū generatiōis ē mā prima: ſubiectū aūt mot⁹ ē ɔpletū actu: ad formas itaqz elementorū ē veriſſima generatio: lz ſucceſſiue intendant. Itē vnū mixtū eēt quattuor ſuppoſita ⁊ i quattuor ſpeciebus: qz quelibet forma ſubſtātialis ɔſtituit ſuppoſitū in determinata ſpecie. Dico formā elemēti in mixto nō denominare: tū qz in mā in qua exiſtit ē aliqua forma nobilior: tuz qz eſt ibi ſm eē imperfectū ⁊ remiſſuz: vñ cū ex mixto generat mixtū: elementa acqrūt talē ɔpoſitionē qualē reqrit forma mixti generati: tenendū ē ergo in mixto elementa formalr remanere: mixtio nāqz ē miſcibiliū alteratorū vnio: alteratio aūt ⁊ vnio nō ɔuenit eis q̄ nō ſunt: vult Ariſtoteles elementa non corrūpi cū veniunt ad mixtionem. Difficile quoqz ē habere modū quo elemēta i mixto habent ſitū: vel. n. habent ſitū diſtinctū: vel nō: ſi ſic: nō quelibet pars mixti eſſet mixta: ſi nō daret penetratio corporū. Dico φ elemēta veniūt ad mixtionez: cū tria agant in quartū: cui⁹ mā venit ſub formis elementorū refractis: vbi pri⁹ inueniebat ſub forma elementi intenſa ⁊ pfecta. Quare ⁊c̄.

Sententia. 68. oſſa: carnes neruí vt aſſerūt nō ſiunt ex ɔpoſitiōe ſuperficierū: elementa ſm ipſos generant ex ɔpoſitione ſuperficierū ergo oſſa caro: neruus ⁊ cetera mixta non ſiunt ex elementis. Rurſus dicebāt antiq ignē eſſe ſperam aut pyramidē: qz pyramis ⁊ ſpera ſunt maxime mobiles minima tāgūt: ⁊ nequaq̄ firmiter iacēt: qđ glob⁹ ſuper terre planitiē decurrēs facile mōſtrat: ignis aūt vt fertur mobilis eſt: minime tangit: ⁊ minime fixus eſt ergo ignis eſt ſpera. Preterea angulus viz habet calefaciendi ⁊ calefactione incendendi: ignis autem calefacit ⁊ incendit ergo ignis eſt pyramis: eſt enim pyramis tota angularis ⁊ in cono angulū hz acutiſſimū. Eadē quoqz ratione ignis eſt ſpera: nā ſpera angulum cōtactu linee exteriori ɔſtituit omniū acutiſſimum. Terre aūt cubicā dabant figurā: qz cub⁹ ad fixe manendū aptiſſimus eſt: vt lapis cubicus in terrā proiectus manet imot⁹: terra aūt oīuz firmiſſime manet ⁊ qeſcit ergo terre ē cubus. Contra: ignis ē apt⁹ moueri ſurſum: ſpera non eſt apta motui ſurſum: ergo ſpera non eſt apta motui proprio ignis. Itez: terra non vbiqz eſt nata quieſcere ſed ſolū in loco pprio ſicut ⁊ quodlibet aliud elemētū: g̃ quodlibet elemētū i ſuo loco erit cubus: qđ ibidē maeat: ⁊ elementa extra loca ſua erūt figure ſperice: qz facile moueantur.

Itez: ignis calefacit ⁊ ardet: q꜓ habet angulos ergo
q̄cq̄d habebit angulos calefaciet: ſed oīa elemēta ha
bent angulos: aliqua q̄dem plures: aliqua vero pau/
tiores ergo oīa elemēta ſuapte nā̄ calefaciēt. Rur/
ſus: ſpera: pyramis: ⁊ angulus vt dicunt calefacit ⁊
ardet: ſed corpora mathematica habēt ſperas: pyra/
mides ⁊ angulos ergo corpora mathematica calefa/
ciūt ⁊ ardent: qđ eſt falſuz: cū ſint abſtracta intellectu
a materia ⁊ motu: nō enim eſt maior ratio: cur ignis
calefaciat: ⁊ tamen mathematica corpora idem habē
tia quo ignis calefacit: nō calefaciāt: aut ſi qua ſit cā
afferāt. Item: ignis eſt ſpera aut pyramis: at qđ ar/
det: ignit: in ignēq꜓ conuertit ⁊ ſit ignis ergo qđ ar/
det ſit ſpera aut pyramis. Item: cū ignis diuidiitur:
quelibet pars eſt eiuſdē denominatōis cū toto: nam
quelibet ps ignis ē ignis: ergo ſi ignis ſit ſpera aut
pyramis: qualibet ptem eadem figure ſequet deno/
minatio: ⁊ quelibet ps ignis erit pyramis aut ſpera
ergo quelibet ps pyramidis erit pyramis: hoc autē
eſt incōueniēs: nā qui dicit pyramidē nō niſi in pyra
mides eſſe diuiſibilē: ſimile eſt ac ſi pro aliqua digni/
tate aſſerat gladiuz nō niſi in gladios diuidi poſſe: ⁊
ſerrā in ſerras eſſe partibilē. Rurſus igni magis p/
priū eſt cōgregare ⁊ vni alterū cōtinuare q꜓ diſiū/
gere ⁊ ſegregare: nā cōgregatio p ſe eſt ad ꝯſeruatio
nez: ſegregatio aūt p accidēs ⁊ ad rei deꝑditionē: cō/
gregat. n. ignis q̄ ſunt eiuſdē rōis ⁊ ſpēi: vt vaporez
vapori: cinerē cineri: ſeparat aūt ea que ſunt diuerſe
ſpeciei ⁊ nature: ergo potius debuerūt attribuere fi/
gurā quā congregaret: qđ ei eſt magis proprium: q꜓
qua ſegregaret: qđ ei minus eſt propriuz: male ergo
aſſignauerūt ei pyramidē: q꜓ aptiſſima figurarū eſt
ad diuidēduz ⁊ ad ſeparāduz. Iterum: calidū ⁊ frigi/
dum ꝯtriantur ſm virtutes ⁊ oꝑationes ergo habent
ꝯtrias figuras: ſi elementa figuris agūt ⁊ trāſmutāt:
at frigido figurā aſſignare impoſſibile eſt figure cali
di ꝯtriam: cū figure nihil ſit ꝯtrium igitur neq꜓ calido
aſſignāda eſt figura: aut. n. oībus agentibus oꝫ aſſi/
gnare figuras: aut nullis: cū nō ſit maior rō cur po/
tius vni q꜓ alteri aſſignētur figure: aliq aūt volētes
primis auxilio eſſe ſibiipſis ꝯdicunt. dicētes frigidū
eſſe magnaꝝ partiū: ⁊ ob hoc ꝑ poros trāſire nō poſ
ſe ſed eos cōſtringere: erit ergo calor aperiēs: diſſol
uens: trāſiens ⁊ paruaꝝ ſubtiliorūq꜓ partiū ergo ca/
lidum ⁊ frigidū differunt magnitudine ⁊ paruitate a
ſemuicē: q꜓ calidū paruaꝝ ſit ptium: frigidū vero ma
gnaruz: nō igitur abinuicē p figuras differūt: vt ipſi
dicunt: imo cū in igne ſint magne pyramides ⁊ par/
ue ⁊ magnaꝝ ptium corpus frigeſacit: magne ergo
pyramides frigeſaciūt ⁊ nō ſunt ignee: neq꜓ calorē
efficiunt: quare aliqua pars ignis frigeſacit: ergo nō
ſunt aſſignāde elemētis figure ad eoꝝ motus ⁊ trāſ
mutationes efficiendas: cū aūt vnūquodq꜓ elemen/
tum a natura habeat proprias oꝑationes ⁊ virtutes
a nā determinatas q̄bus abinuicē ipſa proprie diffe
runt ⁊ a q̄bus virtutibus eorū oꝑationes: generatio
nes: iteritus ⁊ laſões fiant dicet. 2. de gnātione. hoc
de tertio libro ſummatiꝫ dicta ſufficiant.

Tiberij Bacilerij Bononienſis Lectura i Quartū
librū de celo ⁊ mundo.

De graui.

Sūma prima q̄rti
de celo tractat dif
finitionē grauis ⁊
leuis tam ſimpli/
citer q꜓ ſm quid
a Textu Cōmēti
primi ad. 7. Scđa
ſumma oſtēdit lo/
ca nālia mouere ſi
nalr ⁊ aliquo mo/
do effectiue gra/
uia ⁊ leuia: a. 7. vſ
q꜓ ad. 26. Tertia đ
clarat varias gra/
uium ⁊ leuiū conditiones ⁊ naturam locoꝝ eorūdem
a. 26. ad. 37. Quarta merito grauitatis ⁊ leuitatis cō/
uincit numerum elementorum quaternarium: a. 37.
ad. 45.

Auerrois in prohemio pīo dicit: q꜓ inten/
tio eius in hoc libro totali đ celo
eſt loqui de partibus ſimplicibus. i. corporibꝰ ſimpli
cibus ſcilicet de cognitione ſubſtantiaꝝ eaꝝ ⁊ de nu
mero earum ⁊ omnibus accidentibꝰ earū: ergo vult
Auerrois officiū eſſe phyloſophi naturalis conſide/
rare ⁊ ſubſtantiaz ⁊ accidentia. 1. phyſicoꝝ. 11. 2. phy
ſicoꝝ. 27. primo de aīa. 3. ⁊ infero corolarie phyloſo
phum naturalē tractare de rebus naturalibus quātū
ad predicata primi modi ſpecialia: diuinus aūt ſoluz
in vniuerſali quiditates naturales ſpeculatur: iſte. n.
ꝑpoſitiones: homo eſt ens: eſt ſubſtantia: ſunt metha
phyſicales ſed cū đſcendimus ad genera ſubalterna
intramus conſiderationē naturalis phi: ⁊ hec ē cauſa
q꜓ predicata primi modi illa ad naturā ſpectāt ad que
ꝯſequitur eſſe mobile: reliqua ad diuinuz: predicata
itaq꜓ primi modi abſtrahunt a motu: ſi ad ea ñ ſequa
tur eſſe mobile. Itez ait: in tertio aūt de pluribus di
ſpoſitionibus corporū grauium ⁊ leuiū non inquātū
elementa ſunt. Senſus eſt: in tertio libro fuit inquiſi
tum tiunquid elementa inter ſe tranſmutent̄ p exitū
athomoꝝ vel partium conſimiliuz: an per figuras: ⁊
quo modo: que omnia nō inſunt eis vt elementa: qđ
quidem ſic intelligitur: hic ꝯſideratur de elemētis vt
ſubiecta ſunt: in libro de generatiōe vt cauſe: vbi ha
bent rationē elementi qđ dicitur per reſpectū ad prī
cipiatum: vnde ignis extra mixtū non eſt elementuz.
Rurſus inquit: manifeſtū eſt aūt q꜓ hoc cōpleto per
ficitur ſermo de corporibus mundi primis ⁊ ſimplici
bus ⁊ de omnibus exiſtentibus in mundo inquantū
eſt mundus. i. de accidentibus ꝯuenientibus mūdo
in eo q꜓ mūdus. Contra: nō completur cognitio ani/
malium: plantarū: mineraliū que tamen ꝑficiunt mū
dum ergo. Solutio eſt. Auerrois intelligit reſpectu
librorum precedentiū: vbi imperfecte habite ſunt co
gnitiones: que facte ſunt perfecte per notitiā traditā
in hoc quarto libro. Contra iterū ergo naturatum vt
habet in ſe principiū motus localis ſimplicis nō erit
ſubiectuz libri de celo: cū multa accidentia alia a mo
tu cōſiderētur. Solutio eſt: cognoſcit aliquid eē ſub/
iectum in aliqua facultate: quando eſt ſubiectū reſpe/
ctu principaliſſimi predicati ꝯſiderati i illa facultate.
conſtat

conſtat autēʒ inter omnia predicata tractata in libris
de celo principaliſſimum eſſe: eſſe mobile localiter
ſimpliciter: vt dixi in principio lectionū huius anni.

Sententia Textus Cōmenti primi ⁊ ſecū
di. Inquirendum eſt qd graue
⁊ leue ⁊ que ſit vtriuſqʒ proprietas ⁊ conditio: nam
de motu corporuʒ ſimplicium que nata ſunt moueri
motu recto tractanduʒ eſt cui deſeruit cognitio gra/
uis ⁊ leuis: eſt nāqʒ graue natuʒ moueri deorſuʒ: le/
ue ſurſuʒ: ⁊ ſunt noīa grauis ⁊ leuis noīa potētiaꝝ:
vnde noīa actuū rñdentia illis potentijs noīata non
habent: ſed poſſunt circūloqui his noībus ꝯpoſitis
graue actu: leue actu.

Auerrois primo dicit: ⁊ fuit manifeſtum ꝙ
forme eorum ſunt grauitas ⁊ le/
uitas: ſed latet quas naturas habent. Contra: quo
nam pacto latet ⁊ eſt manifeſtum. Solutio eſt: palam
eſt grauitateʒ ⁊ leuitatē eſſe formas elementoꝝ: ſed
latet quas naturas .i. eſſentias habēt forme ſcilʒ ele
mētoꝝ: an ſint ꝓpter vacuū: an pp figuras: ꝓpterea
de iſtis ē ꝑſcrutāduʒ. Itē ait: grauitas ⁊ leuitas ſunt
principia motuū ꝯrioꝝ in his corporib⁹ vocatis ele
menta: ⁊ paulopoſt ſubiūgit: neceſſe ē conſiderare in
eis: nam ꝯſideratio in eis ſimilis eſt ꝯſideratōi in re/
bus mobilib⁹ .ſ. nālib⁹. Senſus ē: grauitas ⁊ leuitas
interdū ꝓprietates: ſepe forme appellant grauiū ⁊
leuiū: ⁊ notāter dicit vocata elemēta: qr veꝝ elemē/
tuʒ eſt mā pria: ⁊ ꝯſideratio in eis ē ſilis: cuius dicti
rō eſt: qr re vera prima ꝯſideratio naturalis ꝯſiſtit in
quiditate reruʒ naturaliū ⁊ nō in hac cōſideratione:
primo phyſicoꝝ .11. Iterū inquit: res eterne non ha
bent agens niſi ſm ſiſitudinē: neqʒ hñt ex quattuor
cauſis: niſi formalē ⁊ finalē: ⁊ ſi habuerit aliqd quaſi
agens nō erit niſi inquātū eſt forma illi ⁊ cōſeruans
ipſum. Contra .4. capitulo de ſubſtātia orbis: mate/
ria: forma: ⁊ finis: ſunt cauſe celi: ergo. Dico celū nō
habere mām in potētia partem ſui: que ſolet appro
priate loquendo vocari cauſa materialis: cuius qui
dem cauſalitas conſiſtit in recipiendo omnes formas
ſubceleſtes ſm eſſe reale: habebit ergo dūtaxat cām
formalē ⁊ finalem.

Auerrois cōmēto .2. prīo dicit: qr hoc no
men graue ⁊ leue dicit in maiori
pte ⁊c. Sēſus eſt: hoc nomē graue ⁊ leue dr de actiōe
.i. de forma cui⁹ ē actio ⁊ nō de motu tñ ꝓueniēte ex
habitib⁹: ⁊ p habitū itelligo qualitatē de ſcda ſpecie:
p formā: ipſaʒ ſubſtātiā: p actiōeʒ grauitatiōeʒ ⁊ leuita
tionē: ⁊ potuit idē nomē qualitati de ſcda ſpē ⁊ ſub/
ſtātie ſatiſfacē: pp .ſ. maximā eoꝝ cōueniētiaʒ: hinc ē
ꝙ .7. phyſicoꝝ .20. dr ꝗlitatē de ſcda ſpē non acqri p
alterationē: qr forme ſubſtātiales nō acquirunt p al/
terationē: ꝓpterea dicit hic Cōmentator ꝙ hec noīa
graue ⁊ leue nō demōſtrāt apud Ariſtotelē niſi habi
tum ⁊ formā. Itē ait forma .n. ⁊ habit⁹ dicunt hic po
tētiā ⁊c. Sēſus ē: potētia ē ipſi⁹ forme ⁊ nō tm̄ cōpo
ſiti: ⁊ forme elemētoꝝ dicunt pricipia actiua ſuorū
motuū: nō paſſiua: receptiua .ſ. qr pñt noīari princi/
pia paſſiua iclinatiua: vñ ſolit⁹ ſum dicere formā eſſe
principiū actiuū ⁊ iclinatiuū mot⁹ naturalis. Amplꝰ
ꝰ hec ꝓpoſitio: virtutes paſſiue egent motore ex/
trinſeco hētur .2. de aīa .52. 12. methaphyſice .54. ex
quā inferf nihil hēre ꝓtātē reducēdi ſeipʒ de potētia
ad actū: ⁊ elementa dicunf moueri a formis modo
infra determinādo. Contra .9. methaphyſice .72. mā
que poteſt ſimpliciter nō indiget in hoc quod extat
in actum niſi vno motore tantum: materia autēʒ que
non dicitur poſſe ſimpliciter ſed per potentiaʒ remo/
tam exit in actum per plures vno motore ſm remo/
tionem aut propinquitateʒ ergo nunqʒ ex ſe exit po
tentia ad actum. Diſtinctio de potentia proxima ad
actum primū ⁊ ſecundū ſoluit difficultateʒ: potentia
ad actū primū reqrit agens diſponēs ⁊ inducēs. Ite
rum ait: actio .n. eſt manifeſtior habitu ⁊ apud intelle
ctuʒ ⁊ apud ſenſuʒ: vñ dicebat Auerrois .12. metha/
phyſice .14. forma non comprehenditur ſm ſenſum:
ſed ſm ſuam actionem: ⁊ cum Cōmentator dicit: hoc
eſt melius: intelligit id eē facilius ad doctrinam.

Digreſſio prima.

Quia Cōmentator dixit grauitateʒ ⁊ leuitateʒ
eſſe naturas ⁊ formas elementorū: i pro/
pterea non immerito dubitatur. Utruʒ grauitas ⁊ leui
tas ſint forme ſubſtantiales grauiuʒ ⁊ leuium: videt/
tur ꝙ non. Tum qr ſunt ſenſibilia per ſe. Tum qr for
me ſubſtātiales rumpuntur in mixto: grauitas autēʒ
⁊ leuitas non: quia datur mixtum grauius elemen/
to: vt aurum. Tum quia ſubſtātia non eſt ſubſtantie
cōtraria: nec ſuſcipit magis ⁊ minus. Tum qr manē/
te eadem forma ſubſtantiali variatur grauitas ⁊ leui/
tas: vt in vapore. Tum qr .4. phyſicorum .85. ex raro
⁊ denſo oriuntur graue ⁊ leue. Tuʒ qr in euchariſtia
ē grauitas ſine forma ſubſtātiali. Tuʒ quia .5. metha
phyſice .28. ſunt grauitas ⁊ leuitas qualitates natura
les primaria intentione: ſecundaria quātitates. Tuʒ
qr .4. celi .27. ſunt graue ⁊ leue in caplo relatōis. Tū
qr ſepenumero dictū eſt ꝙ grauitas ⁊ leuitas conſe/
quūtur qualitates alteratiuas.

In oppoſitum eſt Auerrois in prohemio huius
quarti: ⁊ in Cōmento primo ⁊ ſecundo appel
lans grauitatē ⁊ leuitatē naturas: ois aūt natura ſub/
ſtantia eſt .2. phyſicoꝝ .4. Iterū .4. celi .20. impoſſibi
le ē ponere grauitatē ⁊ leuitatē ſub accidēte. Amplꝰ
3. celi .27. pria forma ſubſtantialis exiſtit in materia:
grauitas ſcilicet ⁊ leuitas. Rurſus .2. celi .92. 93. pa/
lā vult Cōmentator grauitatē principiare motū pri
cipalr. Itē .2. de aīa .108. graue ⁊ leue numerantur i
pdicamento ſubſtantie. Itē ſi eſſent accidētia nō di
ſtinguerentur elementa eſſentialiter p grauitatē ⁊ le
uitatem. Tū quia grauitates oēs ſunt eiuſdē rōnis.
Similiter ⁊ leuitates: veluti ⁊ calores oēs: ⁊ dato ꝙ
grauitas terre ⁊ aque eſſent alterius rationis accidē/
tia: tunc a poſteriori per grauitatē ⁊ leuitatem elemē
ta differrent.

Ad difficultatē itaqʒ dico primo: graue ⁊ leue vt
dicūt pōdus vel abſentiā ponderis vocantur
ꝗtitates. Dico ſecūdo ꝙ forme ſubſtātiales ſepe no
minant ꝗlitates nāles. Dico tertio ꝙ grauitas ⁊ leui
tas pñt ſumi pro grauitatiōe ⁊ leuitatione ⁊ ita ſunt
mot⁹ qb⁹ grauitas ⁊ leuitas mouent ſenſuʒ tact⁹ .4.
celi .29. Dico ꝗrto: gue ⁊ leue vt dicūt pricipiū mot⁹
in ordie ad vniuerſuʒ ſunt in capitulo ad aliqd: ſolu⁹
ꝯ ſuʒ ꝯcedere idē eē in diuerſis generib⁹ ſm diuerſa
eſſe. Dico quinto: grauitatē ⁊ leuitatē formas eē ele/
mentoꝝ ſubſtantiales ad mentē Auerrois: ⁊ hoc ne
cogamur dicere: ſunt forme ſubſtantiales .i. ꝯſequun
tur formas ſubſtantiales.

Solutio igitur primi eſt: dico ꝙ ſubſtantia
ſentitur per accidens a ſenſu: quia
non inquantum ſenſus: ſed inquantum humanus
2. de anima .65. poteſt tamen concedi ſubſtantiam

ſentiri per ſe: quia forma nunq̃ acquirit ob intelle-
ctu eſſe intellectum: quin primo ab agente ſenſatio-
nem acquiſiuerit eſſe cogitatum: cogitatiua enim ⁊
intellectus humanus ⁊ in eſſendo ⁊ in operando ſe
cõcomitant. Ad ſcd̃m dico ꝙ grauitas ⁊ leuitas frã-
guntur in mixtis: ⁊ nunq̃ mixtum põt eſſe grauius
graui ſimplici cõponenti. Ad tertiũ: ſunt grauitas ⁊
leuitas cõtraria ratione motus ſurſum ⁊ deorſum: ⁊
ſuſcipiunt magis ⁊ minus forme elementoꝝ ſubſtã-
tiales. Ad quartũ: ſi vapor ſubſtantialiter differat ab
elemento: tunc leuificatio non opponit forma vapo-
ris. Ad quintũ ſtat accidentia precedere formã: que
ſcilicet preparant materiã pro recipienda forma. Ad
ſextu: in hoſtia conſecrata grauitationẽ facit Deus
nõ grauitas. Alie rõnes ſunt ex dictis ſolute.

Digreſſio ſecunda.

Quia Auerrois aſſerit res eternas non habere
agens niſi ſm ſimilitudinẽ: ꝓpterea que-
ratur nunqd iſta ꝓpoſitio ſit vera: omne productum
eſt nouũ: videt ꝙ nõ: tum ꝓpter lumen ſolis ab eter-
no productum in parte orbis propinqua. Tum quia
omne habens finem habet ⁊ cauſaꝫ efficientẽ ſecũdo
capitulo de ſubſtantia orbis: finis ſignificat agens ſi-
gnificatione neceſſaria. Tum quia intelligentia ſcd̃a
intelligit primã per eſſentiaꝫ ſecunde ergo ſecũda ẽ
effectiue a prima: obiectũ eniꝫ ab intellectione realiter
diſtinctuꝫ effectiue ad intellectionẽ concurrit: eſt
aũt neceſſariũ intelligentiã mediaꝫ intelligere p me-
diam: ne ipſa intelligat ſe modo accidentali: intelli-
gere eniꝫ ſe modo accidentali cõceditur tantũ intelle-
ctui humano. 3. de aia. 8. Tum quia. 7. metaphyſice
32. mouit Ariſtotelem ad ponẽduꝫ agens ſeparatũ
a materia in factione virtutũ intelligentiũ ergo intel-
ligentie ſunt facte: tamen ſunt eterne: ergo: neq̃ per
virtutes intelligentes põt intelligere intellectiões:
qꝛ intellectiones reruꝫ materialiũ nõ intelligunt. 3.
de aia. 16. Tuꝫ qꝛ in intelligentijs efficiens: finis ⁊
forma concidunt primo capitulo de ſubſtãtia orbis.

In oppoſituꝫ eſt Auerrois preſenti Cõmento. 2.
phyſicoꝝ. 25. materia nõ eſt facta: qꝛ ẽ eterna:
12. methaphyſice. 44. ab agente nihil prouenit niſi
extrahere illud qd̃ eſt in potẽtia ad actum. 12. metha-
phyſice. 42. nihil eſt poſſibile ex ſe ⁊ neceſſariuꝫ ab
alio preter motum celi. 2. celi. 102. terra non eſt gene-
rata ſm ſe totam: quia eſt eterna. Itẽ ne pereat ſyllo-
giſmus diuiſiuꝰ Ariſtotelis. 5. phyſicoꝝ. 7. ⁊. 7. phy-
ſicorum. 10. 22. methaphiſice. 6. non poteſt reperiri
mutatio per quam acquiratur ſubſtantia niſi genera-
tio. Et ſi Auerrois concludit contra Auicẽnam de
productiõe intelligentiarum. 22. methaphyſice. 44.
⁊ dogmatibus Ariſtotelicis non inſit aliqua diminu-
tio: diſtinctio Theologorum de duplici factione: cuꝫ
nouitate ſcilicet ⁊ ſine nouitate ſeu per ſimplicẽ ema-
nationẽ: nulla eſt ⁊ non ſatiſfacit peripateticis: neq̃
veritati: hoc fundamento: termini illius emanatiõis
ſunt pugnantes adinuicem ergo vnus illorũ prece-
dit reliquũ tempore ergo nõ eſſe cuiuſcũq̃ producti
antecedit eſſe illius tempore.

Pro expeditione difficultatis dico primo: eſt
prima intelligentia efficiens reſpectu mo-
tus celeſtis qui ſm partes eſt nouus: eſt finis intel-
ligentiarum cui quidem intelligentie dependentes
cupiunt aſſimilari: eſt forma primi mobilis. Dico ſe-
cũdo: cauſalitas finis ꝯſiſtit in mouẽ methaphorice:
efficientis in mouere proprie ⁊ realiter: forme eſt da-
re eſſe: materie officium eſt pati ⁊ recipere: iccirco
cauſalitas agẽtis ſꝫ ſimilitudinẽ ⁊ cauſalitas forme
conſentiunt.

Ad primuꝫ: eternũ in eſſe reale ⁊ defibile
vel inceptibile vel generabi-
le vel corruptibile non ſe cõpatiunt: ſed bene in eſſe
intentionali: intellectio eniꝫ qua ſenix percipitur eſt
inceptibilis ⁊ corruptibilis: ſtat tamen ipſam perpe-
tuari: lux itaq̃ in eſſe reali ſolis nõ eſt iceptibilis ne-
q̃ defibilis ſed bene in eſſe ſpirituali: ⁊ ſi ẽ eterna nõ
eſt producta ⁊ facta: quãuis producibilis ſit ⁊ factibi-
lis. Ad ſecũdum: habens finẽ habet agens veruꝫ vel
ſimilitudinariũ. Ad tertiũ: intelligit intelligẽtia infe-
rior per eſſentiaꝫ ſuperioris: que cognitione beatifi-
ca intelligit ſe modo accidentali: intellectus autẽ hu-
manus comprehẽdit ſe modo accidentali ⁊ cognitio-
ne beatifica ⁊ cognitione non beatifica: vt dixi. 3. de
anima. 8. Ad quartum: per virtutes intelligentes ⁊
intellectuales intelligit intellectiões factas ab intel-
lectu agente que denominant intellectũ intelligen-
tẽ imo tanta vnione vniunt intellectui ꝙ efficiũtur
ipſe intellectus. 3. de aia. 37. ⁊. 38.

Sententia. 3. 4. 5. 6. inuenitur graue ſimpli-
citer ⁊ eſt quod deorſuꝫ ſimpli-
citer tendit: graue ad alterum mouetur deorſum ſm
alterum. Leue ſimpliciter fertur ad concauum lune:
leue ſm alteruꝫ fertur ſurſuꝫ ſꝫ alterum: vnde datis
duobus corporibus ſimplicibus equalis magnitudi-
nis diuerſe tamẽ nature id eſt graue vel leue ſimpli-
citer quod velocius deſcendit vel aſcendit. Eſt au-
tem concauum lune ſm naturaꝫ locus ſupremus: cẽ-
trum mundi locus infimus: ⁊ ſicut habitãtes in no-
ſtro hemiſperio non precipitantur verſus celum: ita
nec exiſtentes ſi qui ſint in altero hemiſperio timere
debẽt ne precipites celũ concutiant.

Eſt primitus aduertendum: Aqua grauis eſt in
reſpectu aeris ⁊ leuis in comparatione ad ter-
ram: propterea exiſtens in centro moueẽ ad concaui-
tatem aeris: ⁊ eſt grauis magis q̃ leuis ⁊ aer magis
leuis q̃ grauis: ⁊ licet elemẽta media in proprijs ſpe-
ris grauia exiſtant ⁊ leuia: eorum tamen grauitas ⁊
leuitas ſunt ſimpliciſſime: quẽadmodum ⁊ qualita-
tes alteratiue: ⁊ motus ſimplices locales: ſepenume-
ro dicitur aer magis grauis q̃ leuis: quatenus ma-
gis promouet ad motum deorſum q̃ ad motum ſur-
ſum: ſepe dicitur magis leuis q̃ grauis: quia deſcẽ-
dit in vno elemento ⁊ aſcendit in duobus: aqua ma-
gis grauis q̃ leuis: cuꝫ aſcendat in vno: ⁊ deſcẽdat
in duobus elementis. Item notandum eſt: cum me-
dium fuerit diuiſibile habens latitudinem. i. mediuꝫ
eſt in ſe indiuiſibile mathematice ſumptuꝫ: poteſt ta-
men vocari diuiſibile inquãtũ ad ipm̃ diuerſa termi-
nant. Et cũ Auerrois dicit: ⁊ nõ nocet huic ſermoni
ſi ſit ex duabꝰ affirmatiuis in tertia figura. i. iſte ſyllo-
giſmus ignis mouet ad superiꝰ: ignis mouet ad cir-
cũferẽtiã celi ergo circũferẽtia celi ẽ ſupiꝰ ẽ palã i ter-
tia figura que qꝛ ꝯcludit: que qꝛ cõcludit affirmati-
ue dictũ Cõmẽtatoris circa h vr̃ inutile. Solutio ẽ: cõ-
cluſio demõſtrationis ex documẽtis poſterioriſticis
dꝫ eẽ vlis: cõſtat aũt ꝙ tertia figura cõcludit ſm̃ par-
ticulariter. Rurſus ſciẽdũ ẽ: vulgus imaginat mũ-
dũ eẽ ad ſiĺitudinẽ ſemicirculi habẽtis cordã cuiꝰ me-
dius pũctus eſt centrum: ponũt nãq̃ vulgares celũ
ſupra capita noſtra veluti rectũ: nulli autem dubiuꝫ
eſt ꝙ

eſt ꝙ pūctus medius corde nō eſt mediuꝫ toti⁹ ſemicirculi. Preterea ait Auerrois: illud aūt qḋ eſt minoris grauitatis eſt ex genē grauis ſimpliciter. i. mouetur ab elemēto dominante: ⁊ ad locū elemēti dominātis: ⁊ nō differūt niſi ſꝫ magis ⁊ minus: ꝓpter illud qḋ miſcet cū eis ex altero cōtrario qḋ eſt leue. i. grauitas remiſſa ē remiſſa per admixtionē leuitatis: ⁊ hoc non inuenitur in rebus que ſunt eiuſdeꝫ ſpeciei: grauitas eniꝫ magnitudinū equaliū que ſunt eiuſdē ſpeciei reſpectu grauiū equalis eſt: ⁊ iſte magnitudines. i. exceſſus in reſpectu indiuiduorū eiuſdē ſpeciei nō ſunt in grauitate niſi ꝓpter magnitudinē ⁊ paruitatem. ſ. quantitatis: magnitudines aūt equales q̄ ſunt diuerſe ſpeciei iueniunt diuerſe i grauitate: ⁊ cū grauitas magis dominet in cōpoſitis q̄ꝫ leuitas: iḋ de graui tanq̄ꝫ ḋ notiori locutus ē Ariſtoteles: vñ vn⁹ pugillus terre eſt grauior q̄ꝫ vnus pugillus aque: ⁊ q̄ꝫ vnus pugillus argenti: his ergo conſtat ꝙ grauiſſimū eſt id qḋ grauitate ꝑcedit oīa grauia quib⁹ ſubſtat. Leuiſſimū qḋ leuitate āteceḋit leuia quibus ſuperfertur: ⁊ vocat elemētū graue ſimplr qḋ natū eſt deſcēdere in tribus elementis: leue ſimplr qḋ aſcendit in trib⁹: graue i reſpectu qḋ aſcēdit i vno ⁊ deſcēdit in duobus: leue in reſpectu quod deſcēdit i vno ⁊ aſcēdit in duobus: hec de pria ſumma.

¶ Sūma ſecūda Quarti de celo.

Et dicamus. Preſenti ſūma que ē a textu cōmenti. 7. vſq̄ꝫ ad 26. oſtendit Ariſtoteles loca naturalia mouē finalr ⁊ aliquo modo effectiue grauia ⁊ leuia. Sententia aūt. 7. 8. 9. ⁊. 10. ſtat i hoc: nō recte Plato determinauit de graui ⁊ leui: cū dixit id grau⁹ eē qḋ ex plurib⁹ eiuſdē nāe ſuperficieb⁹ aut trigonis cōſtaret: ⁊ leui⁹ qḋ ex paucioib⁹ eiuſdē ſpeciei ſuperficieb⁹ aut triāgulis cōponeret: nā in primis nihil dixit de graui ⁊ leui ſimpliciter. Itē ſi ſic: maior ignis eēt grauior ⁊ tardius moueret ſurſuꝫ q̄ꝫ minor ignis: hoc aūt eſt falſuꝫ: nā maior ignis fert ſurſum veloci⁹ ⁊ minor tardi⁹: ecōuerſo maior deorſum tardi⁹ tēdit ⁊ minor velocius ⁊ ita dicat de terra maiore ⁊ minore. Iteꝫ ſi aliqḋ eſſet grauius aut leui⁹ alio multitudine aut paucitate triangulorꝫ aliqua pars ignis eēt grauior aliqua parte aque aut terre. ¶ Eſt aduertendū: apud Ariſtoteleꝫ quattuor ſunt elementa ex quorꝫ diuerſo dominio ſiunt mixta: ſed apud Platonē vna erat rō oium triāgulorū ex qb⁹ oīa cōponebant: ſꝫ re vera ſentim⁹ mixta reſolui i elemēta nō in triāgulos. Ampli⁹ quanto magis aliqḋ fuerit graue aut leue tāto magis erit velox ⁊ ſi velocitas ē ifinita grauitas ē ifinita: pzio celi 54. 88. ⁊ dicebat Cōmētator. 4. phyſicorꝫ. 71. ſtante medio eodē facta variatōe i graui aut leui variat motus: fit. n. variatio in prio principio illi⁹ mot⁹: ꝓpterea ſcribit. 8. phyſicorꝫ. 32. iā leue operabit mox niſi aliqḋ ipediat: ⁊. 2. celi. 105. grauitas maior propellit minorē: ex his colligat palā ꝙ in maiori quāto ē maior virtus: ⁊ ſi graue quanto fuerit maius tanto motu proprio velocius mouetur ergo celuꝫ quāto fuerit maius tanto velocius mouet motu proprio: cum tanta velocitate moueat quanta vnquā moueri pōt. hec de opinione Platonis.

Sententia. 11. ⁊. 12. ſtat in hoc. Dicēs athomos eſſe principia reruꝫ nāliuꝫ poterant ſaluare in elementis cauſaꝫ grauitatis ⁊ leuitatis: non in mixtis: dicentes ſuperficies eſſe principia nec in elementis nec in mixtis apparentias ſaluare poterant: ⁊ cōuincunt rōnes Ariſtotelis contra Democritū volenteꝫ graue ⁊ leue non differre niſi p maius ⁊ minus: vt Auerrois docet in fine. 12. Non ē ergo affirmanduꝫ id eſſe grauius qḋ maioreꝫ habet molem: ⁊ id leuius qḋ minorē: nam oppoſitū huius cōſpicit in corporib⁹ ſimplicibus eiuſdeꝫ nature: vt igne bipedali ⁊ pedali. Rurſus ignis bipedalis maiorem hꝫ magnitudinē q̄ꝫ terra pedalis nō tamē eſt grauior. Iteꝫ parua planta interduꝫ grauior eſt maiore planta eiuſdeꝫ ſpeciei: ⁊ paruus homo maiore. Lana preterea decem peduꝫ nō eſt grauior plumbo pedali: vnde ſi vniuerſalr maiora magnitudīe eſſent grauiora ⁊ minora minus grauia ergo equalia exiſterent eque grauia. Ueritas itaq̄ꝫ eſt ꝙ in grauib⁹ ſimplicibus qḋ eſt maius eſt grauius: ⁊ in leuib⁹ qḋ eſt maius inuenit leuius. In mixtis aūt interduꝫ maiora ſunt leuiora: interduꝫ grauiora.

Sententia. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. ſtat i h. Non bñ dixit Democritus id eſſe grauius qḋ minus vacui hꝫ interceptuꝫ ⁊ id leuius qḋ plus hꝫ vacui interceptū: nam putauit ipſe Democritus oīa corpora naturalia cōponi ex athomis inter q̄ vacuū erat mediū: ⁊ cū corpora ex equalibus athomis multitudine cōſtarent: id maius erat ⁊ leuius inter cuius plena plus vacui erat medium: id vero minus ⁊ grauius inter cuius ſolida ⁊ plena min⁹ vacui mediabat: ꝓpterea ignis leuior ⁊ maior erat: terra aūt grauior ⁊ minor. Contra: ergo terra centū peduꝫ eſſet leuior paruo igne: cū habeat plus vacui interceptū q̄ꝫ habeat ignis vnius pedis. Iteꝫ ſi leue ſit in quo paucū de pleno: graue in quo multū de pleno parua pars terre eſſet leuior magna parte ignis. At ſi leue ſit in quo multū de vacuo: graue in quo paucum de vacuo magna pars terre eſſet leuior parua parte ignis: ſed ſi leue ſit in quo eſt de vacuo pluſq̄ꝫ de pleno: ⁊ graue in quo plus eſt de pleno q̄ꝫ de vacuo velocitas magni ⁊ parui ignis eſſet equalis. Rurſus vacuū nullaꝫ habet mouendi virtutem ergo vacuū nō ē cauſa leuitatis: ⁊ plenū grauitatis. Item ſi vacuū moueat ſurſum: ⁊ plenū deorſuꝫ: poſſent vacuū ⁊ plenū adinuiceꝫ ſeparari: ⁊ ſeparata in quodlibet ad propriū locū moueri: qḋ ſi ſeparētur: dabitur aliqḋ corpus naturale qḋ nō conſtituetur ex pleno cōmixto vacuo: ſed plenū ſine vacuo: ⁊ vacuū ſine pleno inuenietur: debebant ergo antiqui pſcrutari cur vacuū ⁊ plenū in mixtis non ſeparantur abinuicem: Ariſtoteles voluit formas elementorꝫ detineri in mixtis a forma vltimata. 2. de anima. 39. Itē inconueniens eſt ipſi vacuo locum ſurſum aſſignare in quo recipiat: nam poti⁹ vacuū eſſet locus: ⁊ ſi moueretur: ad aliquē locū ipſum moueri neceſſe eſſet ⁊ in aliquo eſſe loco. Et ſi vacuum moueatur: neceſſe eſt ipſum moueri ab aliquo: querendum igitur eſſet que eſſet cauſa motiua vacui ⁊ quod principiū mot⁹ eius effectiuū: ⁊ cū nulluꝫ recte aſſignari poſſit: conſtat vacuū moueri nō poſſe.

Sententia. 20. Non recte dixerūt antiqui illud eſſe grauius quod plus habet materie: ⁊ illud leuius quod minus: nam ſi omniuꝫ rerum naturaliuꝫ materiaꝫ ponant eiuſdem

ſpeciei nihil erit ſimpliciter leue: nam ipſum deberet componi ex minima ꝛ paucissima materia: at cuȝ materia gratia quantitatis ei coniuncte in infinituȝ ſit diuiſibilis: quantacunqȝ data materia contingeret dare minorem ergo dato quocunqȝ leui poſſet dari leuius ergo nihil eſſet ſimpliciter leue. Ita graue ſimpliciter ex maxima deberet materia componi: at data quacūqȝ materia cōtingeret dare maioreȝ per adiectionē particule materie ergo dato quocūqȝ graui poſſet dari grauius: ergo nihil eēt ſimpliciter graue. Itē multus ignis plus habet materie ꝙ̄ modica terra ergo magnus ignis eſſet grauior modica terra. Si vero diuerſas ꝛ cōtrarias poſuīt materias: vnaȝ que facit vacuū ꝛ alteraȝ que facit plenuȝ ergo ſoluȝ erit leue ſimpliciter compoſituȝ ex materia que facit vacuum ꝛ graue ex materia que facit plenum ergo nihil erit graue ſm alterū aut leue ſm alterum: hec de opinionibꝰ antiquoꝝ dicta ſint.

Sententia. 21.ꝛ.22. ſtat in hac ꝓpoſitiōe: vnūquodqȝ elementū ad naturaleȝ ſuū locuȝ tendit tanꝙ̄ ad ſuaȝ perfectionē: naȝ triplex eſt motus: augmentatio: alteratio: motus localis: augmētabile vt ſic augmentatꝰ: nō alteratꝰ: non mouetꝰ localiter: ꝛ aliud eſt augmētabile: aliud augmentatiuū: ꝛ motiuū ſurſuȝ ſuapte natura eſt leuefactiuū: ꝛ motiuū deorſuȝ grauefactiuū: ſurſuȝ mobile eſt totū leue gratia materie: deorſuȝ mobile eſt totū graue ꝓpter materiā: ergo manifeſtuȝ eſt ꝙ corpora naturalia nō mouentꝰ ſm locū: eo ꝙ ſimile mouetur ad ſuū ſimile: nam ſi tota terra intelligatꝰ eſſe in concauo orbis lune: ꝛ alique eius partes in medio mundi: ille partes non mouebuntꝰ ſurſuȝ: vt ſimile ſit cuȝ ſuo ſimili. Sed ꝛ tota terra ꝛ partes eius mouebuntꝰ ad centruȝ: vt ſint: queādmoduȝ nate ſunt eē ꝛ in ſuo loco nālr̄ queſcant: nam in eundē locū feruntꝰ totum ꝛ partes: ſi corpus fuerit ſimplex: accidit aūt ꝙ motu naturali ſimile moueatꝰ ad ſuū ſimile.

Auerrois. 22. primo dicit: vult perſcrutari de cauſa finali ꝓpter quā hoꝝ corporuȝ quedaȝ mouentur ad ſuperius: ꝛ quedam ad inferius: ꝛ quedaȝ inter ea ꝛ ſunt aer ꝛ aqua ꝛ intelligenda eſt hec cauſa: cauſa finalis ꝛ ꝯpleta. i. vltima: eſt aūt locus finis ꝓprij motus ſibi inquantū eſt perfectio motꝰ nō inquantū eſt actio cōplementi que ē forma. i. locus eſt finis rei generate: nō generatiōis: dicitur eniȝ finis de forma ꝛ actione forme: ſed actio ē finis forme ꝛ forma eſt finis generatiōis. Cōtra: elementuȝ ē perfectius loco ergo locus nō eſt finis elementi: dico fineȝ generationis qui eſt forma eſſe perfectiorem: non aūt fineȝ. i. operationē rei generate: eſt aūt locus finis elementi: quia in loco ꝓprio elementa conſeruantꝰ: in quo quideȝ naturaliter quieſcunt.

Item ait: ſuperficies etheris ꝛ ſimilis ſuperficiei ignis: ꝛ ſuperficies ignis ſimilis ſuperficiei aeris: ꝛ ſuperficies aeris ſimilis cū aqua: ꝛ aqua cuȝ terra: concauū celi eſt ſimile igni virtualiter: alia inter ſe ſimilia reperiuntur formaliter: motus autez celi factus in tanta vel tanta diſtantia cauſa eſt elemētoruȝ conſeruatiua.

Iterum ait: motus generationis qui ē in rei veritate nō eſt motus. Senſus eſt: generatio diuiditur p ſimpliciter ꝛ ſm qd ſm ꝙ forma generatōe acquiſita eſt forma ſubſtantialis aut accidentalis: ꝛ ita motus non eſt generatio ſm qd: neqȝ generatio ſȝ quid eſt motꝰ: cuiuſcūqȝ ēt generatiōis termini primi ſunt priuatiui: cuiuſuis motꝰ termini primi ſunt poſitiui.

Rurſus ait: ſȝ oīs trāſmutatio hȝ trāſmutabile ꝛ trāſmutās ꝓpriū. i. oīs motꝰ hȝ ꝓpriū ſbȝ ꝛ ꝓpriū agēs. Et qs dicat. Cōtra: idē ſbm ſitꝰ alteratur: ꝛ mouetur localiter: ꝛ idem ſucceſſiue erit ſubiectuȝ motuuȝ contrarioruȝ: quia oppoſita habēt fieri circa ideȝ ſubiectuȝ: ꝛ eadeȝ eſt materia numero reſpectu omniuȝ generabiliuȝ. Solutio eſt: diſtinctio de ſubiecto materiali ꝛ formali ſoluit. Ampliꝰ diſtinctio de mobili per ſe ꝛ per accidens iterum ſoluit: necnon ꝛ diſtinctio de ſubiecto propinquo ꝛ remoto: opinandū eſt ergo de loco ꝙ ea que mouētur in eo: mouentur ad loca terminata: itaꝙ ſunt fines: ꝛ iſte ſermo poteſt accipi quaſi inductio ideſt exemplū ꝛ poteſt eſſe iudiciū vniuerſale ſine cōſideratiōe motuū elementoꝝ ſciliceȝ inductiua: ꝛ tunc ſyllogiſmus ſic cōponitur: tranſlatio elementoruȝ de loco ad locū eſt motus: ꝛ omnis motus eſt a cōtrario terminato ad cōtrariū terminatū quod eſt perfectio illi: elementa ergo transferuntur ex cōtrario ad cōtrariū in vbi ꝙ ſm ꝙ illa ad que trāſferūtur ſunt perfectiores eis ſed ſi manifeſtū eſt per ſe ꝙ elementa ſunt talia: ſyllogiſmus tunc erit otioſus: nam manifeſta nō debēt ſyllogizari. 2. phyſicoꝝ. 3. ꝛ vult Auerrois latentiā in motibus elementorū indigere inductione aut exēplo: ꝛ ſubiūgit in mixtis aſſignādā eē cām ꝓpriā alicuius motus: cū ibi multe ſint: in elementis aūt motus nō habēt niſi vnā ſimplicē cāȝ: natura ergo locorum eſt cauſa diuerſitatis iſtorum motuū inquantum ſunt fines ꝛ ſimiles.

Amplius ait: hec autem elemēta non differunt motu locali ab alijs motis in loco: niſi quia illa mota ꝛc̄. Sēſus eſt: elementa ꝺ potentia eſſentiali ad actū mouentur a generante educente formaȝ ſubſtantialem de potentia materie ſtātis ſub forma alicuius elemēti: vnde ignis generās ex aqua ignem habet virtutē inducendi formā ignis in materia aque ꝛ tradendi omnia accidentia conſequentia formam: motum ſcilicet ꝛ locum: dat autem generatoꝰ generans motum ꝛ locum īmediate poſt inſtans in quo tanta eſt potentia motus generandi quanta corrumpendi: ꝛ cum huiuſmodi elementum īmediate poſt inſtans dictuȝ non ſit completum: tenet ipſum compleri ab elemento ſibi ſimili cum ad ipſum moueatur poſt inſtans aſſignatuȝ: ꝛ hic adiūgendum eſt: generans non īmediate ſed mediāte forma ſubſtātiali noua mouere graue aut leue motu locali: ꝛ hec eſt cauſa ꝙ Commentator ſepe dicit: inter cauſam extrinſecaȝ ꝛ motuȝ mediat alia cauſa: generans ergo erit cauſa eſſentialis generationis: ſed per accidens motus localis. Propterea aliud ē moueri de potentia eſſentiali: aliud eſt eſſentialiter moueri: que diuiduntur in motoreȝ ꝛ materiaȝ in actu: eſſentialiter mouentur: propter ſcilicet reſiſtentiam intrinſecaȝ: vt animal eſt actu animal: cuȝ mouetꝰ motu attributo animali: vnde mota in animalibus ſunt animalia in actu: ſed elemēta nō partiuntꝰ in motorē ꝛ māꝫm in actu: verum materie conceditur motus: cuȝ ipſa ſit in potentia eſſentiali ad formaȝ elementi quaȝ eſſentialiter conſequitur motus: materia itaqȝ mouetꝰ localr̄ de potentia eſſentiali: nihil tñ eſſentialiter mouetur niſi animal.

Item ait: ꝛ eſt dicere ꝙ aliqd mouet ſe accñtalr̄ i. ꝙ nō mouet ſe niſi ꝑ motionē ſuaȝ ꝛc̄.

Senſus

Sēſus ē: elemēta de potētia accñtali ad actū mouent ſe accñtaliter: quia accidit elemētis eſſe extra locum naturalem: ⁊ accidit vt impediens remoueaſ: vnde ignis ſi moueaſ ad locū ſuū nālem: eſt dicendū ꝙ nō eſt in actu niſi accidentalr: dicif quoqꝫ graue moue re ſe accidentalr: qꝛ mouet mediū: deinde medium fert graue: ⁊ ratio eſt: qꝛ animalia componuntur ex anima ⁊ corpore: non autē elementa: ideo in ipſis elementis non eſt reſiſtentia intrinſeca que eſt in viuentibus: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ anima eſt act⁹ corporis: forme non anime actus exiſtunt materie prime non corporis. 2. de anima. 6.

Inſuper eſt aduertēdū: in elementis forma ē mouens vt forma: vt autē in materia eſt mota: itaqꝫ mouens ⁊ motuꝫ ſunt duo tantum ſꝫ modū: ſed in animalibus primū corpus mouens animal eſt calor naturalis vel muſculus: primū mouens ſimpliciter eſt anima: primū motū eſt muſculus partes corporis ſunt motū per accidens: totū corp⁹ qđ eſt pars animalis eſt motū per partē. 7. phyſicorum primo: tandē his addo vnaꝫ diſtinctionē que totā rē complectiſ: moueri ex ſe poteſt concedi elementis: quatenus mouētur aliquo modo ab intrinſeco: attribuiſ animalibus ſublunarib⁹: quoniaꝫ diuiduntur in partē per ſe mouētē ⁊ partē per ſe motā: actuꝫ ratiōe tamē partis: quia muſculus eſt primū mouēs ⁊ primū motū corporeū: reſiduū corporis eſt motuꝫ per accidēs: congregatū ex muſculo ⁊ reſiduo corporis vocaſ motū per partē: ſepe dici ſolet celum dūtaxat moueri ex ſe: quia pars per ſe mouens celū eſt in actu: cū non ſit cōſtituta ī eſſe per celū: ⁊ pars mota eſt ſꝫ ſe totā nō ſꝫ partē: mouentur igitur corpora celeſtia ex ſe ꝑ ſe: ⁊ ꝯponunſ ex motore ⁊ moto: elementa cuꝫ careant intrinſeca reſiſtētia neqꝫ mouētur ex ſe ꝑ ſe: neqꝫ dicunſ cōponi ex motore ⁊ moto: licꝫ cōponanſ ex materia ⁊ forma.

Sententia. 23. vnūquodqꝫ elementū tendit ad ſuū locū tāquā ad perfectionē: patet: qꝛ cōtinens perfectius eſt in ſimplicibus cōtēto: ſiquidē cōtinēs eſt vt ſpecies contenti: nā quāto ſpecies ⁊ forma ſubſtātialis eſt perfectior ſua potētia ſine materia: tanto cōtinens eſt perfecti⁹ ⁊ dignius ſuo cōtento: ⁊ cū ſuperius elementū contineat: inferius aūt cōtineaſ: corpus naturale ſuperi⁹ ad id quod eſt ſub eo ſe habet ſm perfectionē: vt forma ſubſtantialis ad materiā: ſed locus naturalis eſt cōtinens corpora que ad ipm mouenſ ſiue ſurſuꝫ: ſiue deorſuꝫ ⁊ ea cōſeruās: igiſ corpa nālia mouentur ad locū naturalē vt ſuā perfectionē.

Auerrois primo dicit: cū quare elementa mouentur ad ſua loca nō ē niſi qꝛ generatū moueſ ad ſuā formā ꝓpriā. i. generata mouētur ad ſua loca: qꝛ materia generati eſt in potētia ad formā quā eſſentialr ꝯſequiſ mot⁹ ⁊ loc⁹: iđ dicit hic Cōmētator: ⁊ q̄ mouenſ nālr ad ſua loca ſunt ea que ſunt in potētia ⁊ q̄ appropriant illis locis: diciſ enīꝫ mā moueri localr de potētia eēntiali: totū tñ gnātuꝫ localr moueſ: vñ. 4. phyſicoꝝ. 49. dictū ē: in ſuis locis ꝓprijs morānſ ⁊ quieſcūt nāliter elementa: reſpectu quorū locoꝝ habēt locata habitudineꝫ partis ad totū ⁊ cōtenti ad cōtinens ⁊ materie ad formā: vnde aqua a natura inſtituta eſt vt ſit materia aeris: ⁊ aer ignis ⁊ imperfectius ꝑfectioris: aer quoqꝫ ē in potētia aqua ꝓpter formā materie: cōtinens igiſ eſt quaſi forma cōtenti.

Item ait: ꝑ ea q̄ mouenſ ad ſupi⁹ ⁊ ea q̄ mouentur ad inferius intendit ea que mouentur ſimpliciter ⁊ dicit hoc cōſeruando ſe de locis mediorum. Senſus ē: hic li ſimpliciter non determinat modum motus ſed dicit moduꝫ loci: quia elementa media motu ſimplici mouentur veluti ⁊ extrema: ſuntnāqꝫ elemēta media corpora ita ſimplicia ſicut extrema: ⁊ cōcauū aque eſt locus terre: qꝛ tñ terra magis locaſ per centrū q̄ꝫ per circūferentiā: ideo terra mouetur a circūferentia ad centrum.

Rurſus ait: ⁊ finis qui continet rem extrinſecus ſimilis eſt forme: forma enim eſt finis rei habentis formaꝫ: ⁊ in hoc tantuꝫ differunt: quia hoc ſeparaſ: hoc aūt non. i. locus ſeparaſ a locato: ſed forma non ſeparaſ a formato. 4. phyſicoꝝ. 17. 18. vnde locus ſeparatur a locato ſine interitu locali: ſed forma nō ſeparaſ ab illo cuius eſt forma ſine corruptiōe illius: ⁊ ſtat duo locata diuerſa poſſe ſibi inuicem ſuccedere in eodeꝫ loco totali per generatiōeꝫ vt ſi viuens moriatur: ſtat illud cadauer eſſe preciſe in eodeꝫ loco: locus igitur cōmunicat forme in genere ſcilicet, cōtinentie: ⁊ finaliter ⁊ formaliter aliquo modo mouet elementum.

Pro complemento lectionis pono iſtam propoſitionem: elementa non mouentur actiue a locis ad que tendunt: tuꝫ ne grauius tardius deſcēderet: tuꝫ ne talis motus ſit violentus: ⁊ eſt aduertēdum ꝙ ellementa media locantur per ſuperficieꝫ ſuperioris elementi non obſtante ꝙ facilius recipiant impetuꝫ ad deorſum q̄ꝫ ad ſurſum. Amplius errant moderni putantes elementa conſeruari in locis proprijs influentijs: tum quia terra naturaliter aſcenderet verſus celum: tuꝫ quia ignis non bene in cōcauo celi cōſeruaretur ꝓpter influentiaꝫ aque ibi multiplicatam: imo apud Cōmentatoreꝫ ſi nulla eſſet virtus preſeruatiua ignis in cōcauo: ⁊ nulla terre in centro mundi adhuc ignis ad cōcauū ⁊ terra ad centrū moueretur: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ ſitus talis ⁊ talis cauſa eſt elementoꝝ cōſeruatiua: ⁊ videtur Cōmentator eſſe in cōtradictione ꝙ ſcilicet aer moueatur ad cōcauuꝫ ignis propter ſimilitudineꝫ quia ſi ignis poneref in centro: aer ad ipſum moueref: dico ꝙ naturalius moueſ elementū ꝓꝑ ſituꝫ q̄ꝫ ꝓꝑ ſimilitudineꝫ in qualitate: ſemꝑ tñ accidit ī re ꝙ ſit⁹ ⁊ ſilitudo ī q̄litate ꝯueniāt.

Sententia. 24. ⁊. 25. Sicut fatua eſt petitio qua quis peteret ꝓpter quid augmentabile tendit in maiorē quantitatē ⁊ nō in ſanitatem: aut quare ſanabile in ſanitateꝫ tendit ⁊ non in albedineꝫ: ita ridicula eſt queſtio cenſenda qua quis interrogaret: quare leue fertur ſurſum: ⁊ graue deorſum: nam ſicut augmentabile tendit in augmentum non in ſanitatem: quia terminus augmentabilis eſt augmentuꝫ non ſanitas: ⁊ ſicut ſanabile vadit ad ſanitateꝫ: quia ſanabilis terminus eſt ſanitas: ita leue ſurſum tendit: quia terminus ad queꝫ motus leuis eſt ſurſum: ⁊ graue deorſuꝫ mouetur: quia terminus ad queꝫ motus grauis eſt deorſum: quo fit vt multe ſint differentie mobiliuꝫ ſm locuꝫ ab alijs: quia mobilia ſm locum habent principium ſui motus effectiuū intrinſecuꝫ ⁊ intra ſe: tam ſubſtantiale ⁊ principale q̄ꝫ inſtrumētale: augmentabile vero ⁊ alterabile habent principia ab extra: vt augmentabile alimētum ab extra ſumit: ⁊ homo frigore torpēs ab extrinſeco calefit: ⁊ infirmus alteraſ ab ex extrinſecis. Itē mobilia ſm locū hñt ſua pricipia ſubſtātie ꝑfectōiqꝫ.

ꝓpinqua: qꝛ ipſa ſm locū mobilia cōpleta ⁊ perfecta ſunt: neqꝫ p motū qcqꝫ eis aduenit aut auferꝰ. augmentabilia vero ⁊ alterabilia ſunt ſubſtātie remote: qꝛ nō oīo pfecta ⁊ cōpleta ſunt: ſꝫ his motibꝰ ad pfectionem tendunt aut ab ea deficiūt: ⁊ a ſubſtātia ſua demutanꝰ: aut noue ptis additōe aut ablatōe: cuius rei ſignū eſt: qꝛ latio cōuenit ſubſtantijs abſolutis: perfectiſqꝫ ⁊ cōplementū cōſecutis: ⁊ vltimo rebus naturalibꝰ conuenit: quare perfectione primus eſt: ſolet enim natura ab imperfectioribꝰ ad pfectiora ꝓcedere: ⁊ poſtrema prioribꝰ perfectiora reddere: nā cū ex aqua fit aer: ſimul cū generatōe fit maioratio: ⁊ alteratio: cum vero aer acquiſitus eſt perfecte: tunc leuitatē cōſecutus ſurſuꝫ mouetꝰ: ⁊ in aīalibꝰ motus localis manifeſte cōſequitꝰ auctionē ⁊ alterationeꝫ: cōueniunt tñ mobilia ſm locū cū augmentabilibus ⁊ alterabilibꝰ: qꝛ ſicut remoto impedimento ⁊ pñte nutrimento augmentabile augetꝰ ⁊ nō pōt nō augeri: ⁊ aqua igni ſuppoſita calefit ⁊ nō pōt nō calefieri: ita remoto impedimēto mobile ſm locū ferꝰ ad ſuuꝫ locū nālem ⁊ nō pōt nō ferri: remouens. n. impedimentū eſt cā incipiēs motū: natura aūt ſubminiſtrat mouendi virtutē: vt trabeꝫ loco dimouens ſup quaꝫ lapis quieſcit motū lapidis inchoat: ⁊ vis ꝓpria lapidis motū cōtinuat: ſic vñ mobile reſilit: vt paries cōtra quē ꝓiectus eſt globus reſiliens ēt mouet: ſꝫ per accidens. Sed de hoc. 8. phyſicoꝝ dictū eſt.

Auerrois. 24. primo dicit. ⁊ nō ē ita in eis que ſunt alteriꝰ generis: ⁊ dicit ad albedinē ⁊ nō ad egritudinē. Senſus eſt: ideꝫ eſt ſubiectū receptiuū oium formaꝝ ſubſtātialiū: diſpoſitiuū variatꝰ: forme. n. eiuſdē generis expoſcūt ſubiecta eiuſdē generis: diuerſoꝝ: ⁊ h̄ ē qꝫ dic Cōmētator 12. methaphyſice. 11. primo de gnātione. 22. numerꝰ potentiaꝝ eſt ſꝫ numerū ſpecieꝝ entiū generabiliū: reſpectu aūt accidentiū eiuſdē generis correſpondet ideꝫ potentiale. 12. methaphyſice a. 19. vſqꝫ in. 29. ⁊ nō reſpectu accidentiuꝫ diuerſoꝝ generū ⁊ hoc ē qꝫ dicit hic Auerrois: dedit Ariſtoteles exemplum de albedine ⁊ nō de egritudine.

Item ait: finis cōueniens augmentabili eſt menſura terminata in longitudine latitudine ⁊ ꝓfunditate: habent eniꝫ aīalia maximā quātitateꝫ quā per augmentū acqrere pñt: ⁊ cā finitatis in rebꝰ eſt forma: nō quātitas: qꝛ oī quātitate data poſſibile eſt inuenire minoreꝫ aut minorem: quantū eſt ex ſe: nō aūt animal mille peduꝫ: aut plantā ſemidigitaleꝫ admittit natura.

Iterum inqt: dicamus nos qꝫ cū intendit dicere differentiā inter pricipia motionis in iſtis ⁊c̄. Senſus eſt: in motu locali reperitꝰ motū ex ſe: itaqꝫ mouens ⁊ motū nō diſtinguūtur loco ⁊ ſubiecto: nō reperitꝰ aūt alteratū ex ſe ⁊ augmētatuꝫ ex ſe: qꝛ in iſtis motibꝰ ſemp motor eſt extrinſecus. 8. phyſicoꝝ. 20. i. ſemp mouens ⁊ motuꝫ diſtinguūtur loco ⁊ ſubiecto: ⁊ talis differentia nō datur: qꝛ ſit eſſentialis motibꝰ: licet ſemp reperiatꝰ: ⁊ ratio eſt: qꝛ agens nō eſt de eſſentia motus: cōtra: caliditas in manu calefacit manū: Dico nullā formā agere in ſuū ſubiectuꝫ: ⁊ dicitꝰ calor nālis mouere ab intra: qꝛ agit vt regulatꝰ ab aīa: calor ergo nālis eſt motor extrinſecus alimento: ⁊ alimentū corpori animalis: graue aūt ⁊ leue totuꝫ tranſmutatur a toto: quia elementum per formam: per materiaꝫ mouetur: forma tamen mouet ⁊ mouetur ſi ſit in materia: materia ita mouetur qꝫ nullatenus mouet.

Poſtremo aduertendū eſt: in elemētis dꝫ motus localis eſſe a generāte: qꝛ motus localis eſt primus in elementis g formam eſſentialꝛ ꝯſequitꝰ: ſed in aīalibus: qꝛ motus localis ſequitꝰ tēpore gnātionē nō dicitꝰ talis motus eſſe a generante: ⁊ ſi impediatꝰ motus elementi generati ad locū ꝓpriū: potētia eſt in ipſo violēter: ſi nō impeditur: potētia ad iſtū motū erat in re ex qua tale elemētum generabatur: potētia enim ⁊ ad formā ⁊ ad vbi eſt in eodē ſubiecto ex quo fit generatio.

Circa Cōmētū. 25. dico primo: elemēta nō mouentur ex ſe in rei veritate: ſed ex extrinſeco: rō eſt: qꝛ illa mouentꝰ ex ſe per ſe: in quibꝰ reperitur reſiſtentia intrinſeca: ⁊ que mouentꝰ ad oēm differentiā poſitiōis: ⁊ que diuidūtꝰ in partē per ſe mouentem ⁊ partē per ſe motaꝫ in actu: ⁊ vt hec clare intelligantꝰ aduertendū vt ſupra dixi: moueri ex ſe poſſe attribui elementis: quatenus mouentꝰ aliquo mō ab intrinſeco: attribuitꝰ aīalibus ſubceleſtibꝰ inquātum diuidūtur in partē per ſe mouentē ⁊ partē p ſe motā in actu: que pars per ſe mota reſiſtit mouenti ⁊ inclinatꝰ ad motū oppoſitū datū ſibi a mouente: Iterum celū dicitꝰ moueri ex ſe per ſe: quatenus ſcilicet partitꝰ in partē per ſe mouentē ⁊ ptem per ſe motam in actu: que reſiſtit: inquātū eſt talis in potentia: qualis eſt intelligētia in actu virtuali. 2. celi. 63. ⁊ hac diſtinctione multa loca Ariſtotelis ⁊ Auerrois conciliantur. Dico iterū: aqua de potētia eēntiali ad actū reducitꝰ a generāte: tamen motus ſurſum cōtinuatiue eſt a leuitate: ⁊ prius acquiritꝰ forma qꝫ motus ſm naturā nō ſm tēpus: ⁊ hoc eſt qđ dicebam ſupra. 22. generans mouet localꝛ elementū generatū mediate ⁊ non imediate. Amplius ſciendum eſt: potentia ad formam ⁊ vbi eſt in eodem corpore ex quo eſt generatio: ordinate tamen: quia motus ad ſuperius ē a leuitate: econtrario animalibus in quibus motꝰ localis ſequitꝰ tempore generationē: ⁊ in proceſſu cōmenti ſubiungit Auerrois poſſibile eſſe ſeparationē inter motum ⁊ formam in his ſimplicibus: dato prohibente ſed non poteſt impediri ſanitas ſequens ꝓductionem forme: imo quicquid impedit ſanitatem: impedit ⁊ formā quam ſequitur ſanitas: ⁊ ſi aliquid ſit qꝫ formaꝫ non impediat: neqꝫ ſanitatē poterit impedire. Iterum notandū eſt: in elementis recipiens formam ⁊ recipiens motū ſunt idem ſm ſubiectuꝫ: non ſm preparationē: preparatio in ſubiecto ad formā precedit natura preparationē ad vbi: vnde materia prima imediate capit formaꝫ: mediante forma ſuſcipit motum ⁊ locū: in animalibus materia prima recipit formā: ſed totuꝫ animal aut pars vna integralis compoſita ex materia ⁊ forma ſuſcipit motum. Contra: totum elementū eſt id quod mouetur: ⁊ materia illius ſuſcipit formam: ſicut totum animal mouetur ⁊ materia animalis recipit formā animalis. Solutio eſt: quando elementū mouetur de potentia eſſentiali ad actum: tunc volo materiaꝫ moueri de potentia eſſentiali motu locali ⁊ ipſam ſuſcipere formā: quando elementum mouetur de potentia accidentali ad actum: elementuꝫ tunc mouetur per accidens: quia mouetur: quia eſt in medio moto: ⁊ conſiderandum in animali ſubceleſti muſculum eſſe primum mouēs per ſe ⁊ primū motū ex ſe p accñs: qꝛ per aīam: quare cum motus localis ſequatur tempore generationem animalis: non elementi: dicitur animal actu

moueri

moueri localr̄:nõ elementuꝫ:⁊ ꝓpterea remouens ꝓhibẽs dicit mouere elemẽtũ p accidẽs inquãtũ mo uet ipſuꝫ de potẽtia accidẽtali ad actũ:forma elemẽ. ti mouet per accidẽs ⁊ aſſimulatur eis que mouent p ſe.i.maioꝛ eſt ſilitudo iter aial ⁊ elemẽtũ qñ reducitur de potẽtia accidẽtali ad actũ: ꝙ̃ iter aial ⁊ elementũ qñ reducit de potẽtia eẽntiali.Declarauit aũt diffuſe a quo motoꝛe pꝛincipalr̄ elementum moueatur:ſublato generante ⁊ remouente pꝛohibens. 8. phyſicoꝝ.33.hec de ſecũda ſumma.

¶ Tertia ſumma Quarti de celo.

Olumus modo.

Pñti ſũma que ẽ a textu cõmenti 26.vſqꝫ ad.37.patefacit Ariſtoteles varias grauiũ ⁊ leuiũ cõditiones:⁊ nãm locoꝝ eoꝛundẽ.Snia aũt.26.⁊.27.ſtat i hoc:graue ſimpliciter ẽ graue qd oĩb⁹ aliis elementis ſubſtare natũ eſt:Leue vero qd ceteris ſuperemiet:Graue ſm alterũ ẽ id cui cõueniũt ſubſtare ⁊ ſupeminere:leue hꝫ quid ẽ illud qd alicui ſubſtat ⁊ alteri ſupemiet:⁊ nõ ſolũ tota coꝛpora ſimplicia:ſed ⁊ eoꝝ quãtulacũqꝫ pars cõſimilr̄ ad totũ eſt grauis aut leuis.

Eſt pꝛimitus notãdũ.Diffinitiões manifeſte pñt inueſtigari via diuiſiua:cõpoſitiua ⁊ a ꝓ̃rio:⁊ inductiõe.3.phyſicoꝝ.12.4.phyſicoꝝ.2.via autem ſyllogiſtica pñt diffinitiões occulte indagari.3.phyſicoꝝ.12.Itẽ ſciẽdũ eſt:qes in termino ad quẽ mot⁹ nãlis elemẽti ẽ ſalus ⁊ pfectio ⁊ actio ⁊ operatio ꝓpꝛia elemẽti.Et ſi quiſpiaꝫ ambigat.Cõtra:quõ poteſt Cõmẽtatoꝛ ponere queſcere operationẽ: cũ qes ſit pꝛiuatio actiõis ⁊ mot⁹.5.phyſicoꝝ.20.53. Solutio:vel diſtinctio de quiete pꝛiuatiua ⁊ poſitiua ſoluit:vel dicendũ eſt ꝙ ſicut pꝛiuatio eſt in genere ſubſtantie:qꝛ pꝛiuat ſubſtãtiã:pꝛĩo phyſicoꝝ.56.ita queſcere ẽ in genere motus ⁊ actionis:qꝛ pꝛiuat motuꝫ ⁊ actionẽ.Amplius obſeruandũ eſt:deſiderium elementi leuis eſt vt ſit ſupra:grauis vt ſit infra:⁊ docte loquendo debemus dicere leuiſſimũ ſupferri:nõ ſupereminere:celũ.n.ſuperemiet:non aũt ſuperfertur:⁊ in Cõmento.26.oſtendit Auerrois elementa media nõ cõponi ex grauitate ⁊ leuitate: cũ ſint coꝛpora ſimplicia habentia formas ſubſtãtiales ſimplices:ſed grauitas ⁊ leuitas ſunt in elemẽtis mediis ſm cõparationẽ:ex quo nõ ſequit elemẽta media eẽ cõpoſita ex igne ⁊ terra:⁊ hec eſt cã qd dixi pꝛĩo celi 44.elemẽta media ꝓ̃riari cõtrarietate extremi ad extremũ:veluti ⁊ elemẽta extrema:ſicut.n.ignis aſcendit in trib⁹ ⁊ terra deſcẽdit in trib⁹:ita aer aſcendit in duob⁹ ⁊ deſcẽdit in vno: aqua deſcendit in duob⁹ ⁊ aſcẽdit in vno:⁊ ſicut elementa extrema maioꝛa ſunt velocioꝛis motus:ita ⁊ media maioꝛa ſunt velocioris motus in quoꝝ altero ẽ leuitas pura.i.nõ admixta ꝓ̃rio:in altero eſt grauitas pura nõ admixta leuitati.Sũt aũt graue ⁊ leue in capl̃o relatiõis vt dicũt pꝛicipiũ motus in oꝛdine ad vniuerſum.

Sententia. 28.⁊.29.⁊.30.omnia mixta ab elemento dominante ſuam ſibi vendicant grauitatem aut leuitatem: fumus eſt igneus: vapoꝛes leuitatem habent aeream:lignum habet aqueum contemperamentum:lapis terreum: ⁊ iccirco nõ opoꝛtet ſi aliqd mixtuꝫ in vno elemento fuerit grauius:in quolibet altero elemẽto ad qd cõparat eſſe grauius: vt talentũ ligni motũ p aereꝫ citius pueniet ad aquã ꝙ̃ vncia plũbi:hꝫ igit lignũ in aere maioꝛẽ grauitatẽ ꝙ̃ plũbũ:at cũ lignũ ad aquaꝫ puenerit:quieſcet ⁊ ſupnatabit:plumbũ vero demergetur ad funduꝫ:ergo plumbũ in aqua grauius ⁊ lignuꝫ minus graue exiſtit:⁊ ratio eſt: alia elemẽta ab igne habent quodãmodo grauitatẽ: vt aer in igneꝫ nam aer grauiũ moꝛe a cõcauo celi mouet ad ꝯcauũ ignis:nõ tamẽ eodeꝫ modo vt terra:neqꝫ motu eiuſdem ſpeciei:aer eniꝫ ad cõcauũ ignis mouet: vt ibideꝫ quieſcat:terra vero vt vlterius moueat:aer etiã quodãmodo hꝫ grauitatẽ in ſeipſo:vt ſi veſica nõ inflata ponderet:⁊ deinde eadem inflata in ſtatera ponatur:ipſa inflata plus habebit ponderis:ꝙ̃ non inflata:⁊ hoc puenit ꝓpter additũ aerem: hꝫ ergo aer aliqd grauitatis:qꝛ nõ graue additũ graui non facit totũ grauius:⁊ id verũ eſt de coꝛpoꝛe aereo mixto: vt eo aere quẽ aſpiram⁹: qui nõ ẽ aer elemẽtaris ſed mixtus:ꝓpter tñ magnã cũ puro aere cõuenientiaꝫ idẽ retinet nomẽ:aer.n.elementaris pꝛoꝛſus expers eſt grauitatis:hinc euenit vt qd in excellẽtia terreuꝫ eſt:cũ ad aquã venerit:graui⁹ appareat:⁊ qd aereũ: minus:⁊ mixtum aereũ in aere inueniat grauius:in aqua minus graue:exẽplũ eã:ſumat talentũ ligni habens leuitatẽ ignis vt vnuꝫ: aeris vt.4.grauitatem aque vt.5.⁊ terre vt.3. ipſuꝫ mouebit p ignẽ a leuitate aeris grauitate aq̃ ⁊ terre: ⁊ virtute mouẽdi.12. Simlr̄ ⁊ p aerẽ a grauitate aque ⁊ terre: nõ aũt mouebit p aquã:manebit ergo in extremo ipſius aque: ſicut ⁊ oleuꝫ in aere deſcẽdit ⁊ in aqua ſupnatat.Capiat etiã libꝛa plũbi habẽs leuitatẽ ignis vt.1.aeris vt.2.grauitatẽ aque:vt.3.⁊ terre vt.9.ipſa mouebit per ignẽ ⁊ p aerẽ ⁊ p aquã:⁊ his non obſtantib⁹ põt teneri motũ naturaleꝫ rectũ ſemp in fine inueniri celerioꝛeꝫ:vt dixi pꝛimo celi.7.

Eſt in pꝛimis aduertẽdũ:grauitas ⁊ leuitas ſunt operatiões formaꝝ ⁊ motus qb⁹ mediãtibus grauitas ⁊ leuitas moueni ſenſuꝫ:repert.n.duplex tactus:vnus reſpectu calidi:frigidi:humidi:⁊ ſicci: alter reſpectu grauis ⁊ leuis.2.de aĩa.107.Itẽ ſciendũ ẽ:Themiſtius repꝛehẽdit Ariſtotelem in hoc:ſi elemẽta oĩa hñt grauitatẽ in ſuis locis ꝑter igneꝫ: quieſcerẽt tria elemẽta in ſuis locis violenter: ſicut ſtant in locis extraneis violenter: vbi habẽt grauitatem ⁊ leuitatẽ.Solutio eſt:nõ intẽdit p grauitateꝫ ⁊ leuitatẽ quas habẽt in ſuis locis grauitatẽ ⁊ leuitatem quas habẽt extra ſua loca: rõ eſt: qꝛ grauitas in terra extra locũ hꝫ officiũ mouẽdi eaꝫ ad locũ nãlem: ſed in loco hꝫ ptãteꝫ ꝯſeruandi ipſam: ⁊ hec eſt cã ꝙ elemẽta media in locis ꝓpꝛiis habẽt grauitatẽ nõ tñ ſunt grauitãtia:vñ ſi aq̃ i ſpera ꝓpꝛia grauitaret:nõ pmitteret lignũ exiſtẽs ſub aq̃ aſcẽdere.Iteꝝ aduertendũ ẽ:grauitas elemẽtoꝝ medioꝝ ẽ maioꝛ leuitate eoꝛũdẽ in locis ꝓpꝛiis:vñ aer facili⁹ mouet deoꝛſuꝫ ꝙ̃ ſurſum:dato ꝙ equalr̄ expellat ſurſuꝫ ⁊ deoꝛſum: quare forma ſubſtãtialis aeris ꝯparata forme aque ẽ leuitas nõ grauitas:ꝯparata vt expelli põt ⁊ ſurſuꝫ ⁊ deoꝛſuꝫ ẽ plus grauitas ꝙ̃ leuitas. Cõtra aſcẽſus eſt nãlis aeri ergo aer expediti⁹ ⁊ facilius aſcẽdit ꝙ̃ deſcendat:dato ꝙ eque velociter expellat ſurſum ⁊ deoꝛſuꝫ.Solutio ẽ:negãdo ꝯſequẽtiã:eſt.n. aſcẽſus aeris factus ab expellente magis ſitis aſcẽſui motui nãli aeris in rõne mot⁹ ꝙ̃ deſcẽſus:deſcenſus tñ eſt

magis ſimilia in facilitate motui naturali aeris.

Circa. 30. dico p̄rio: vter plenus aere ⁊ inflat⁹ plus põderat in aere ꝙ̄ vter vacu⁹ ⁊ nõ inflat⁹ ergo aer hꝫ grauitatẽ in ꝓpria ſpera ⁊ iclinationẽ vt celeri⁹ trahat̃ deorſuꝫ: imo hoc experimẽto videt̃ ꝓbari poſſe aerẽ nõ ſolum hr̃e grauitatẽ in ꝓpria ſpera: verũ ẽt ⁊ ipſuꝫ grauitare: ⁊ hoc ꝯfirmat̃: qꝛ aqua ſemp tendit ad locũ decliuiorẽ: ⁊ terre ptes grauiores depellũt min⁹ graues. Dico ſcḋo. Themiſtius negauit experiẽtiam Ariſtotelis: ⁊ dixit vires equalis eẽ põderis: ſꝫ Cõciliator dif̃a. 14. dicit ſe expertũ fuiſſe nõ ſpiritu oris ſꝫ follis repletã aere ſubtili ⁊ calidiori pl⁹ põderare ꝙ̄ veſica nõ repleta aere ſubiũgit tñ Cõmẽtator in fine cõmẽti ꝙ teſtimoniuꝫ inductũ ab Ariſtotele de vtre nõ fuit ſuſtentatiuꝫ ſup ipm ꝓbãdo ꝙ aer in ſuo loco hẽat grauitatẽ: ſꝫ induxit ipm ad ꝯfirmãdũ: vñ ſi nõ fuerit ꝯceſſuꝫ nihil nocebit: cũ ſit manifeſtũ rõnibꝫ ẽt coriũ vtris ſiccũ eſſe ⁊ ſubtile: aut forte in vtre Ariſtotelis fuit aer humidus groſſus. In vtre Themiſtij ſicc⁹ ⁊ ſubtilis: ſed quicquid ſit ḋ iſtis experiẽtijs ꝯcludo elemẽta nũꝙ̄ grauitare aut leuitare niſi poſtꝙ̄ ipulſionẽ paſſa ſũt: aut attractiõeꝫ: Ampli⁹ ordo nature ẽ vt grauiora ſupponant̃: nõ ſupponant̃: iõ ptes terre grauiores depellunt min⁹ graues. Dico tertio: plũbuꝫ vni⁹ libre tardius deſcẽdit in aere ꝙ̄ lignũ centũ librarꝫ: ⁊ hoc nõ eſt niſi qꝛ triplici grauitate rapit̃ lignũ deorſuꝫ: aeris ſcilꝫ aque ⁊ terre: plũbũ ṽo deſcẽdit duplici grauitate aque. ſ. ⁊ terre: cũ plũbuꝫ in reſpectu ad lignũ minime pticipet aere: Ampli⁹ lignũ ſupnatat aq̃: plũbũ nõ: qꝛ aque ⁊ terre aer reſiſtit dominãs i ligno: ⁊ hac rõne ꝓbat̃ elemẽta media nõ ſolũ eſſe grauia: imo ⁊ ipſa grauitare in ꝓpria ſpera. Dico quarto: Themiſtius dixit lignũ illud celeri⁹ plũbo deſcẽdere ꝓp terrã ⁊ aquã ibi eẽ maioris quãtitatis: ⁊ ita aer dominans in ligno nõ ipedit terrã ⁊ aquã in aere ſꝫ in aq̃: ſꝫ Cõmẽtator aſſerit hãc cãm eẽ accidẽtaleꝫ: qꝛ poſito caſu ꝙ terra ⁊ aq̃ ſint paria i ligno ⁊ plũbo: adhuc lignũ celeri⁹ deſcẽdit in aere ꝓp aerẽ detrahẽteꝫ ⁊ iſta eſt cã eſſentialis quã nõ intellexit Themiſtius.

Digreſſio.

Dubitatur vtrum aer in ꝓpria ſpera hẽat grauitatẽ actualeꝫ: vĩ ꝙ nõ: tũ qꝛ Auicẽna capite de elemẽtis p̄ria p̄tis: dicit iuuamentũ aeris eẽ leuificare ⁊ eleuare: tum qꝛ aer ẽ calidus ergo mouet de cẽtro ad circũferẽtiã: tũ qꝛ locus ignis ⁊ aeris ꝯueniũt: ignis ẽ leuiſſim⁹ ergo aer poſt ignẽ ẽ leuiſſim⁹: tũ qꝛ ſpũs aĩalis ẽ de nã aeris ⁊ petit ſupiora: ergo: tũ qꝛ ſentirem⁹ grauitatẽ aeris. In oppoſitũ ẽ Text⁹ Cõmẽti. 30. ⁊ ꝯfirmat̃ rõne: qꝛ aer eſt p̄rio humidus: ſecũdario calidus ergo cũ humiditas ſit cã grauitatis: aer erit grauis actualr̃. Itẽ facilius ẽ ipellere aerẽ deorſuꝫ ꝙ̄ ſurſuꝫ: ergo. Ad primuꝫ dicũ illud ẽ verũ in ꝯparatõe ad elementa grauia. Ad ſcḋm: aer eſt p̄rio humidus non calidus. Ad tertiũ: aer magis ꝯuenit cũ aqua ꝙ̄tũ ad loci identitatẽ: qꝛ vna ẽ aeris ⁊ aque ſupficies ꝓp humiditateꝫ. Ad aliud: ſpũs vt regulat̃ ab aĩa mouet̃ ſupius. Ad aliud: elemẽta media niſi paſſa ſint impulſionem aut attractionẽ nunꝙ̄ grauitant.

Sñia. 31. 32. 33. 34. 35. 36. Inuenit̃ graue ſimpliciter ⁊ leue ſimplr̃: ẽ nãqꝫ determiatũ: mediũ in qḋ grauia tendũt: ⁊ ḋtermiatũ extremũ ad qḋ ferunt̃ leuia: cũ. n. graue nõ poſſit in ĩfinitũ ḋſcendere ⁊ leue in ĩfinitũ aſcẽdere: mediũ mũdi grauib⁹ ⁊ extremũ leuib⁹ ſatiſfacit. Itẽ grauia cadũt ad angulos ſperales ⁊ rectos: nã ſm̃ lineã rectã que cadens ſup terre circũferẽtiã ꝯſtituit duos angulos vtrinqꝫ equales: ⁊ leuia aſcẽdũt ſꝫ ãgulos rectos ſperales: nã ſm̃ ſpatiũ ⁊ lineã que extremitatẽ ſuã aplicãs cõcauo lune ꝯſtituit duos ãgulos vtrũqꝫ eq̃les: quorũ vterqꝫ rectus ẽ ⁊ ſperalis: ⁊ he linee circa mediũ mũdi ꝓpingtores ſunt ſibi inuicẽ: ⁊ circa extremũ celi diſtãtiores ergo mediũ determiatũ ẽ verſus qḋ grauia ferũtur: qḋ dictũ ẽ eẽ cẽtrũ mũdi p ſe: ⁊ terre p accñs ergo ⁊ extremũ loc⁹ leuiũ determiatũ eſt: nã ſi vnuꝫ cõtrarioꝝ determinatũ ẽ ⁊ alterum.

Auerrois. 32. ꝓponit p̄rio hoc entimema: mediũ ẽ extremũ ergo poſſibilis eſt in eo additio: qḋ tꝫ: qꝛ cuicũqꝫ extremo linee recte p aliqḋ eiuſdẽ rõnis põt fieri additio. Amplr̃⁹ inducit aliã ꝯſequẽtiã: poſſibilis ẽ additio ergo poſſibile ẽ inuenire corp⁹ ḋſcẽdẽs ſub terra: ꝗ̃ ꝓcedit hoc fundamẽto: qꝛ ſi terra mouet̃ ad cẽtrũ vt ẽ extremũ: cuꝫ recedẽs a cẽtro vt ẽ extremũ nõ ſit aſcẽdẽ: qꝛ ſic terra aſcẽderet ſi moueret̃ a cõcauo lune ad locũ nãlẽ: poſſibile erit inuenire corp⁹ graui⁹ terra: qḋ qdẽ recedet a cẽtro vt eſt extremũ: maxie qꝛ intẽtio grauis ẽ moueri ſup lineã rectã. Iterũ ꝓponit aliud ẽtimema: poſſibile ẽ inuenire corp⁹ graui⁹ terra ergo ẽ ꝓceſſus in infinitũ in corpib⁹ grauib⁹: qḋ valet: nã ſolũ recedẽ a cẽtro vt cẽtrũ eſt: eſt aſcẽdere ergo ſi non deuenitur ad corp⁹ qḋ moueat̃ ad cẽtrũ vt cẽtrũ eſt: erit ꝓceſſus in infinitũ in corporibus grauibus.

Amplius ꝓpõit hec ꝯña: ẽ aliq̃ loc⁹ ſupra locũ ignis ꝙ̄ i aere ꝑter ignẽ aſcẽdit aliqḋ corp⁹ aut dat̃ vacuũ. Itẽ ĩtroducit alia conſequẽtia: loc⁹ aeris ꝯtinuat̃ ſeu ꝯtiguat̃ cũ cõcauo lune ergo ignis nõ hꝫ locũ ad queꝫ mouet̃. Preterea demõſtrationẽ qꝛ ꝓbat̃ ignẽ hr̃e locũ p ſe ꝓpriũ ⁊ peculiarẽ: icelũqꝫ locũ eẽ plenũ igne ⁊ p cõſequẽs ignẽ eſſe. Cõtra: ignis ẽ pars ſubiectiua naturalis ſubiecti totius phyẽ: ſꝫ nullus artifex põt ꝓbare ptes ſubiectiuas ſui ſubiecti eẽ nec a priori nec a poſteriori ſyllogiſmo cathegorico: ergo: Solutio patet ex dictis ⁊ addo hanc rationẽ eſſe hypoteticã: qua ẽt earo ꝓbamus partes ſubiectiuas ſubiecti eſſe.

Item ſciẽdũ ẽ: ignis i cõcauo lune ẽ i decuplo rarior aere: ⁊ qꝛ fortius a celo agitat̃: trahitur: ⁊ mouet̃: cõſtat aũt motũ cãm eẽ calefactõis ⁊ rarefactiõis: cũ itaqꝫ aer ꝓpter ſuã raritatẽ viſum non terminet niſi p accidẽs vt eſt ingroſſat⁹: multominus ignis in ꝓpria regione videri poterit niſi aliene materie ⁊ groſſiori icorpat⁹. Itẽ ignis q ẽ hic ⁊ glacies opponunt̃: nõ faciũtqꝫ ad gñãtiõeꝫ ſꝫ ad corruptiõeꝫ: ignis i ꝯcauo lune ⁊ aq̃ nãlr̃ diſpoſita opponũtur: ſed eiũtqꝫ ad gñãtiõeꝫ: cũ hec nõ ſint in fine caliditatis ⁊ frigiditatis: hoc idẽ hẽtur. 2. de gñãtione. 21.

Contra: primo celi. 91. diuiſio leuis in duo cõprehẽſa ẽ p rationẽ: diuiſio ãt grauis in duo manifeſta ẽ p ſenſuꝫ: p̄in cõmẽto vult aerem eẽ per ſe manifeſtũ: Solutio ẽ: cõparãdo elemẽta leuia ad grauia vera ẽ ſñia primi de celoꝝ cõparando aerẽ ad ignẽ ſtat ſñia cõmenti preſentis. Itẽ: cum ignis qui eſt elementũ ſit cauſa cur ignis elementatus ſit calidus ⁊ ſit primũ de numero calidoruꝫ: ⁊ ꝓpter quod vnũquodqꝫ tale ⁊ illud magis videt̃ concludi poſſe ignem qui eſt in concauo eſſe in fine caliditatis. Solutio eſt: ignis elementatus eſt primum

calidoꝝ

calidoꝝ: ⁊ ꝓpõ phy nõ hꝫ veritatẽ in vniuocis: nec equocis ſꝫ analogie: ⁊ in his in qb⁹ faciẽs ⁊ generãs eſt tota cã eius qd fit: mõ ↄſtat in ꝓpoſito caliditatez ignis fortificari pp mãm denſaz ⁊ ſolidã. Itez: queritur quo nam pacto ignis in cõcauo cã eſt gnãtionis mixtoꝝ ſi.n. ipſe nãliter deſcẽderet ad mixtionẽ: ipſe eſſꝫ frigidus ⁊ grauis. Solutio eſt: vel ſupplet ſol vices ignis ꝑ gnãtionib⁹ pficiẽdis: vel cũ aliq̃ violentia ẽ mot⁹ ignis deorſuz ẽt ſi ad mixtiõez veniat. dicebat Cõciliator dĩa.20. Rurſus ↄ ꝓponeꝭ hec ↄñtia: ↄcauũ lune ẽ politũ ḡ ignis nõ moueꝭ a ↄtinente: velut neqꝫ planete iferiores mouenꝭ a ſuperiorib⁹. Solutio ẽ: ſicut magnes iprimit ferro vnã q̃litatẽ ꝑ quã ferrũ tẽdit v̈ſus magnetẽ: ita celũ forte iprimit igni vnã qualitatẽ ꝑ quã ignis moueꝭ circulariter.

Circa. 33.34. Sciendũ p̄io: qd ipoſſibile eſt cõpleri nõ põt incipe eẽ ſm nãm: nec ſm artẽ: nec ſm imaginatiõez ordinatã: hec ꝓpõ hꝫ p̄io celi.58: 3.celi.20. 6.phyſicoꝝ.92. ⁊ p̄io celi.63. dicebat Cõmẽtator: qd infinito tpe mouet ad nullũ finẽ mouet: ⁊ ocioſe mouet. Itẽ: ↄtrietas ſatiſfaciẽs ꝑ motu locali eſt ſm oẽs differẽtias poſitiõis: oĩs.n. mot⁹ localis eſt de ↄtrio in ↄtriũ. Cõtra.6.phyſicoꝝ.92. in trãſlatiõe aĩati nõ inueniꝭ ↄtrietas in loco. Solutio ẽ: in trãſlatiõe nãli aĩaliũ eſt ꝓfecto ↄtrietas terminoꝝ poſitionis vt dextri ad ſiniſtrũ: nõ aũt loci deorſuz ⁊ ſurſuz. Uel dico ꝙ termini mot⁹ localis ꝓgreſſiui aĩaliuz nõ ſunt noiati: ſꝫ bene termini motuũ elementorũ. Ampli⁹: imaginemur duas ſupficies planas ſecãtes ſperã mũdi quaꝝ vna ſecet eã in ↄcauo ⁊ polis: ⁊ altera in ↄcauo orbis lune: ⁊ itelligem⁹ grauis motu ſuo deſcẽdere ꝑpendiculariter ſup ſupficiẽ iferiorez i quocũqꝫ climate fuerim⁹: ⁊ deſcribẽtia angulos rectos eq̃les ſup eã: videm⁹ aũt leuia aſcẽdere ꝑpendiculariter: ⁊ p̄io celi.44. ꝓbauit locũ ſupiorẽ eſſe terminatũ: qꝛ mediũ erat terminatũ. Rurſus cẽtrũ nãle eſt ipſa terra circa quã reuoluiꝭ celũ: ⁊ tale cẽtrũ deſeruit motui celi vt eſt ordinat⁹ ad gnãtionẽ ⁊ interitũ corpoꝝ ſubceleſtiũ: centrũ mathematicũ eſt punctus a quo oẽs linee ducte ad circũferẽtiã ſunt eq̃les vñ ſi terra nãliſſime locareꝭ: centrũ grauitatis ei⁹ eẽt centrum mundi: ſtat tamen ꝙ non ſit idem re centrum mundi ⁊ centrũ grauitatis terre pp varias terre trãſpoſitiões: q̃re ð̄ iſtis cẽtris loquunꝭ Ari. ⁊ Cõmẽtator ſepenumero ac ſi terra eẽt nãliſſime locata. Poſtremo aduertẽdũ eſt: inter elemẽta extrema ſunt duo media aſſignãda neceſſario: quoꝝ vnũ vni: alteri alterũ vicini⁹ ſit. Cõtra: inter ↄtria põt tñ eẽ vnuz mediũ ḡ põt eẽ ꝙ ſit tñ vnũ elemẽtũ mediũ. Solutio eſt: ↄtrietas alia eſt q̃ eſt circa idẽ ſubiectũ ſed diuerſuz ſm formam: ⁊ inter ↄtria hac ↄtrietate põt tñ vnũ mediũ inueniri: alia eſt ↄtrietas ſm formã ⁊ ſubiectũ: ⁊ hec req̄rit duo media quoꝝ vnũ ſit vt forma reſpectu alteri⁹: ⁊ hac ↄtrietate elemẽta opponuntur ideo inueniuntur duo elementa media: vnde poſſet vnum ſolum elementũ mediũ reperiri ſi cõponereꝭ ex igne ⁊ terra: ſicut color medius cõponiꝭ ex extremis: ⁊ pp intelligẽtis ↄñam Auer.76. ſi mediũ eſſet vnicũ nõ hẽret in ſe aliqd q̃ſi formã: ⁊ aliqd q̃ſi mãm ⁊ Cõmentũ.38. totũ tẽdit ad hoc vt declareꝭ mediũ multiplicari inter elemẽta extrema ſm ſubiectũ: ⁊ ex quo in medio elemẽto nõ ſunt elemẽta extrema formalr: ⁊ hoc documẽtũ ſatiſfacit Cõmẽto.34. ⁊.38.

Circa. 35. ⁊.36. Eſt primo notãdum: cõtinẽs hꝫ rõnem forme reſpectu ↄtenti: ↄtentũ rõnem mãe: ⁊ dicunꝭ elemẽta eſſe eſſentialr in locis nõ aĩalia: qꝛ loca elemẽtoꝝ ſunt certa ⁊ determinata ⁊ ↄtria: nõ aũt loca aĩaliuz. Itez ſciendũ eſt: mã prima ẽ plura ſm habitudinẽ ad diuerſas formas: qꝛ mã horum inferioꝝ dupl̄r cõſideraꝭ: vno mõ ſm ſubiectũ: ⁊ ita ipſa eſt vna: alio mõ ſm habilitates: ⁊ ſic eſt plura: vna nãqꝫ eſt mã que equalr recipit ↄtria.2.phyſicoꝝ.48. 12.methaphyſice.rr. corp⁹ aũt viuũ nõ ſuſcipit equalr ſanitatẽ ⁊ egritudinẽ: vñ mã prima gerit nãliter ſub quacũqꝫ forma exiſtat: ⁊ cum ſubdit Cõmentator: grauitas ⁊ leuitas nõ inueniunꝭ in his corporib⁹ niſi pp locũ.i. graue ⁊ leue cauſanꝭ ⁊ cõſeruantur ſm motum celi factum in tanta ⁊ tanta diſtãtia: hec de tertia ſumma.

Summa quarta Quarti de celo.

Et dicamus. Preſenti ſumma q̃ eſt a Textu Cõmenti.37. vſqꝫ ad.4r. merito grauitatis ⁊ leuitatis cõtineꝭ numer⁹ elemẽtoruz q̃ternari⁹. Snĩa.37. ⁊.38. Quattuor ſunt elemẽta: nã vnũ eſt elementũ ſimpl̄r graue: vnũ ſimpl̄r leue: vnũ graue ſm alterũ: vnũ leue ſm alterũ ergo quattuor ſunt elemẽta: ḡ oĩuz elemẽtoꝝ erũt q̃ttuor pticulares mãe numero differẽtes: eiuſdẽ tñ rõnis: cũ elemẽta inuicẽ generenꝭ. Unde eſt ↄſiderãduz: ex vnitate mãe ſeq̃tur inuicẽ gnabilitas ⁊ corruptibilitas ⁊ ex inuicẽ generari ⁊ corrumpi vnitas mãe: ⁊ qꝛ celuz nõ gnãtur: iõ ſequiꝭ mãm celi nõ eſſe eiuſdẽ rõnis cũ mã horũ inferioꝝ: ⁊ hec eſt cã ꝙ dictũ eſt.2. celi.49. oĩa corpora ſubceleſtia reponi in ꝑdicamento ſubſtãtie ⁊ vniuocari in hoc termino corp⁹ tangibile pp idẽtitatẽ mãe reſpectu oĩuz corpoꝝ ſublunariũ ⁊ colligebaꝭ orbes diuerſos nõ eſſe eiuſdẽ rõnis.

Digreſſio prima.

Queriꝭ p̄io: vtrũ ſit vna mã oĩuz gnãbiliuz: vꝫ ꝙ nõ: tũ qꝛ generatũ ⁊ corruptum eẽnt idẽ nũero: cũ illa ſint eadẽ numero quoꝝ mã eſt eadẽ nũero.5.methaphyſice.12. Tũ qꝛ nõ q̃libet mã ẽ in potẽtia ad quãlibet formã: qꝛ ex mã grani intellig̃ nõ põt fieri forma hoĩs. Tũ qꝛ: mã dicit reſpectũ ad formã.2.phyſicoꝝ.26. ſꝫ nõ ẽ vna nũero forma reſpectu oĩuz generabiliũ ḡ nec vna mã. Tũ qꝛ: nõ eſt vna genere ⁊ ſpecie: nec nũero: qꝛ vnitas mãe ẽ ſicut vnitas generis. Tũ qꝛ: nõ ẽ vna nũero priuatiue: q̃ vnitas ꝑuatiua ↄcediꝭ mãe: dempta ab ea oĩ forma ſubſtãnali ꝑ intellectũ: qꝛ tũc nõ eẽt aliqd cõtinuãs ptes mãe pri⁹ ſepatas abinuicẽ: imo neqꝫ ipſa remaneret: velut nõ remanet mã celi ſublata intelligentia.2. capitulo de ſubſtãtia orbis: ⁊ cũ ipſa nõ habeat eſſe cognitũ ipſa nõ erit vna nũero priuatiue ꝑ intellectuz. In oppoſitũ ẽ Cõmẽtator p̄io de gnãtione.22.12. methaphyſice.11. ⁊ pñti Cõmento. Ad primum: illa ſunt eadẽ nũero quoꝝ mã ſcilicet ꝓpinqua ẽ eadẽ numero: ↄſtat aũt mãm ꝓpinquã eẽ vnã ꝑ formam. Ad ſecũdũ: ſi mũdus ſit eternus: aſſignata certa mã p̄ia ẽ veꝝ dicere ꝙ illa erit ſub formis oĩuz generabiliuz ſm ſpẽm. Ad tertiũ nõ ẽ vna mã nũero poſitiue: cum nulla forma iformet quãlibet partẽ mãe: iõ mã multiplicaꝭ ſm eẽ que hꝫ a formis. Ad quartũ mã non eſt genus: qꝛ ñ ẽ forma vlis: vñ cõicaꝭ multis ſm diuer

mouerent̾:⁊ ſi deoꝛſuꝫ:doꝛſuꝫ:cū eadē cā eoſdeꝫ effectus nata ſit ꝓducere:neqꝫ poſſet aſſignari rō cur potius hoc ſurſuꝫ moueret̾:⁊ illud doꝛſuꝫ. Ariſt. aūt ⁊ ſi vnā ponat oīum elemētoꝝ mā̃ꝫ negat tñ eā eſſe cām effectricē mot⁹ elementoꝝ:ſed virtutē mouēdi ſoluꝫ tribuit elemētari forme ⁊ qualitati motiue. Jteꝫ magnus aer plus hꝫ ſolidi ꝙ̃ parua terra ergo ſi ſolidū eſt cā motuū:magn⁹ aer velocius moueret̾ deoꝛſum parua terra:id aūt impoſſibile:nō eſt.n.aer nat⁹ moueri deoꝛſuꝫ. Similiter magn⁹ aer plus hꝫ vacui ꝙ̃ paruus ignis ergo ſi vacuū eſt cā mot⁹: magnus aer magis ſurſum mouebit̾ ꝙ̃ paruus ignis: quare magnus aer ferret̾ ſurſuꝫ ſimplr̄:ſicut paru⁹ ignis:⁊ idē ſequit̾ incōueniens ſi pauciores triāgulos cām mot⁹ ſurſum:⁊ plures mot⁹ deoꝛſuꝫ cām eſſe dicant: paruam.ſ.terram magno igne velocius ſurſuꝫ moueri: id autem abſurdum eſt.

Circa. 40.⁊.41. Dico primo: nō poterāt veteres fateri graue ſimplr̄ ⁊ leue ſimplr̄ q2 dato quocūqꝫ coꝛpe poterat inueniri aliud coꝛp⁹ in quo ꝓpoꝛtio vacui ad plenū eſſꝫ maioꝛ quacūqꝫ alia aſſignata. Cōtra:ſic dicēdum erit in mixtis. Solutio eſt:q2 eſt forma mixti:idō terminata. Et in quacunqꝫ ſpecie mixti magna reperitur latitudo. Dico ſcdo: cā motus ad ſupius eſt forma coꝛpoꝛis: cā forme eſt locus in genere cauſe finalis:cā loci eſt coꝛp⁹ ſphericuꝫ: ⁊ ex quo ſunt tm̄ duo loca extrema: tm̄ vn⁹ eſt mundus. Ampli⁹ recte linee mathematice ꝯſiderate pōt addi aliqd: nō tñ vt eſt in tali coꝛpoꝛe. Dico tertio: locus eſt cā elemēti:mixtū vero loci ſui: ſunt.n.elementa finalr̄ ꝑꝑ mixta:⁊ vt reoꝛ intēdit Cōmētatoꝛ illud qđ dixi p̄rio celi.8.elemēta conſeruari in locis ꝓpꝛijs ⁊ ad illa moueri:elemētata aūt hēre loca in q̄bus cōſeruant̾:nō aūt ad que moueant̾. Dico quarto:qualitates prime in elemētis:q2 habēt minus de nā accidentis ꝙ̃ in mixtis:cū forme elementoꝝ intēdantur ⁊ remittant̾:nō forme mixtoꝝ: ideo dicit hic Auer.accidētia elemētoꝝ cauſare elementa ⁊ cauſari in mixtis. Cōtra: qualitates prime cauſant elemēta ergo ⁊ mixta:q2 elemēta ſunt cā mixtoꝝ:⁊ quicqd eſt cā cauſe:eſt cā cauſati. Solutio: mixtū cauſat̾ ex elementis nō ſm̄ ꝙ elemēta cauſent̾ a qualitatibus primis:illa aūt ꝓpō:qcqd eſt cā cauſe eſt cā cauſati ē vera:qñ effect⁹ dependet a cā ſcđa ꝑ illud quo cauſata eſt a prima. Dico qnto:finitas nō reperit̾ in reb⁹ niſi ꝑꝑ formas:nō ꝑꝑ quātitatē:q2 oī quātitate data poſſibile eſt inuenire maioꝛē aut minoꝛē:⁊ ſi eſſet poſſibile inueniri coꝛp⁹ grauius terra ⁊ leuius igne:iam eēt inuentū:potentia.n.in ſpecie neceſſario reducit̾ ad actū:⁊ colligitur palaꝫ dari minima ⁊ maxima nālia. Dico ſexto:elemēta dicunt̾ ꝯponi ex vna mā̃:q2 mā̃ ſtans ſub forma vnius elemēti vt ſic:eſt in potentia ad ſuſcipiēduꝫ aliā formā elementi: ⁊ incōuenientia nō cōtingūt antiqs:niſi poſitis in igne duob⁹ extremis arithmetice cōſideratis:nō geometrice.

Sententia. 42.43.44.45. Figura elemēti nō eſt cā per ſe mot⁹ elemēti: ſꝫ eſt cā velocitatis ⁊ tarditatis:facit nāqꝫ figura ad modos motuū:nō ad motū:vñ coꝛpoꝛa lata ferrea ⁊ plumbea ſupnatāt aque:eadeꝫ eiuſdeꝫ grauitatis rotunda:acuta aut longa velociter deſcendūt. Similr̄ eadē exiſtēte virtute mouēdi variatis figuris:tardat̾ aut creſcit mot⁹. Dicebat Democrit⁹ ꝙ ab aqua eleuebat̾ vapoꝛū multitudo que ſupficiei late occurrēs ipm coꝛpus ꝓhibebat ne caderet:q̄ vero anguſtā habebant ſupficiē:minus illoꝝ vapoꝝ ſub ſe ꝯtinent:⁊ ꝓpterea vapoꝛ ille modicus nō ꝓhibebat motū deoꝛſum illoꝝ coꝛpoꝝ. Et vlterius aſſerebat Democrit⁹ nō eſſe ſimile de aqua ⁊ aere:q2 in aqua vapoꝛes manēt vniti ⁊ vis eoꝝ maioꝛ ſufficit ſuſtinē coꝛp⁹ latū: ī aere v̇o ijdē vapoꝛes ſe diſpgūt ⁊ diffundūt:ꝓinde virtus eoꝝ minoꝛ non ſufficit ſuſtinere eadē coꝛpoꝛa lata: virt⁹ nāqꝫ vnita foꝛtioꝛ ē ⁊ ad agēdū ⁊ ad reſiſtēdū:ꝙ̃ ipſamet diſpſa:ſꝫ hec ſolutio minus ꝯueniens ē:⁊ idō aſſignat̾ alia:coꝛpoꝛū nāliuꝫ q̄dā ſunt facile diuiſibilia:vt aer ⁊ aqua:⁊ eiuſdem coꝛpoꝛis parua po diuiſibilioꝛ exiſtit ꝙ̃ maioꝛ:coꝛpoꝛa igit̾ latā habētia figurā plus ſub ſe ſpatij ꝯpꝛehēdūt:qđ magis ſue diuiſiōi obſiſtit ⁊ idō difficilr̄⁹ diuidit̾ ⁊ tardi⁹ mouētur ꝓſata coꝛpoꝛa:rotūda v̇o coꝛpa:acuta:⁊ lōga minus ſub ſe ſpatij cōtinent:vt minus aeris ⁊ aque:qđ ſue diuiſiōi min⁹ reſiſtit ⁊ idō facilr̄⁹ diuidit̾ ⁊ ꝓdcta coꝛpoꝛa veloci⁹ mouent̾:lata ēt coꝛpa figurā min⁹ aptaꝫ hñt ad diuidēdū ꝙ̃ acuta ⁊ nō lata:itaqꝫ maioꝛ ſpatij reſiſtētia ⁊ minoꝛ diuidēdi aptitudo in cā ſunt:q2 coꝛpa lata tardi⁹ ī eodē ſpatio mouent̾:ꝙ̃ coꝛpa anguſtioꝛa:coꝛpa ēt eiuſdē figure ꝑ aerē veloci⁹ mouentur ꝙ̃ ꝑ aquā:vt plūbū acutū celeri⁹ in aere ꝙ̃ ī aq̄ dſcēdit:⁊ obtuſuꝫ plūbū citi⁹ in aere ꝙ̃ aq̄:q2 aer citi⁹ diuidit̾ ob maioꝛeꝫ ſubtilitateꝫ ꝙ̃ aq̄:ī medio.n.rarioꝛe mobile veloci⁹ mouet̾ ꝙ̃ denſioꝛe:ꝗ̃ acuta coꝛpa facilr̄⁹ mouent̾ ī aere ꝙ̃ lata ⁊ ampla ī aq̄:nā cū acuta ī aere facili⁹ moueātur ꝙ̃ lata ī aere:⁊ lata ī aere celeri⁹ moueant̾ ꝙ̃ lata ī aq̄ ꝗ̃ acuta ī aere veloci⁹ mouentur ꝙ̃ lata ī aq̄:nā qcqd ē veloci⁹ velocioꝛe eſt ⁊ veloci⁹ tardioꝛe:cuꝫ aūt coꝛpa latioꝛa manēt īmota aut in aere aut ī aq̄:hoc ꝓuēit ex ꝓpoꝛtiōe virtutis mouentis ⁊ reſiſtētie:vñ grauitas virt⁹ ē motiua ⁊ ſpatij reſiſtētia virt⁹ ē illi ꝯtraria:⁊ qñ grauitas maioꝛ ē ꝙ̃ reſiſtētia ſpatij:mouet deoꝛſuꝫ:ſi ſit equalis aut minoꝛ manet coꝛpus ſuſpenſuꝫ ⁊ nō mouet̾. Hec ſunt itaqꝫ dilectiſſimi diſcipuli dogmata q̄bus ingenia vrā in libꝛos de celo hoc āno eleuāda ꝓpoſuerā:⁊ quēadmoduꝫ veſtris auſpitijs ānis ſupioꝛib⁹ oēs dyalectice ⁊ nālis phye ptes expoſuimus:ita ſequēti āno deo fauente contendam vobis non ꝑuo eſſe emolumento. Quare ⁊ cetera.

¶ Habetis ſacre phye cultoꝛes candidiſſimi elucubrationes in q̄ttuoꝛ libꝛos de celo ⁊ mundo Ariſtotelis ⁊ Auerrois a Tiberio Bacilerio Bononienſi viro noſtri ſeculi celeberrimo in felici ticinenſi achademia lucubꝛatas.

Jo. Auguſtini girardi ticinenſis octaſtichon.

Tempoꝛibus nimiū foelicia ſoecula noſtris
 Quum Tiberi archanum floreat ingeniū.
Hic fuit interpꝛes logices:quo interpꝛete tanto
 Mens ⁊ Ariſtotelis:⁊ patet omne ſophos.
Jam coelum:coeliqꝫ vices interpꝛete fido
 Tractabunt quouis tempoꝛe phyloſophi.
Quare agite o docti iuuenes date vota preceſqꝫ:
 Ut vitam Tiberi tempoꝛa longa trahant.

Jmpſſum Papie ꝑ magr̄m Jacob ō
Burgofrāco Anno dñi
M.ccccc.x. die
vij. Julij.

✠

Propoſitiones prime ſumme primi libri.

Scientia nālis verſat circa corpora: magnitudines paſſiones: motus ⁊ principia. 2.
Subſtātia artis eſt mā circa quā ars verſat. 2.
Omne corp⁹ aut nāle aut mathematicū. 2.
Accipit li corp⁹ p tunc demēſiōe: p genere ſubſtātie vniuoco vel analogo ⁊ pro altera pte aiati. 2.
Inuenit mā ad vbi: ad formā: ad itellectiões. 2.
Sunt octo pies nālis phye: ⁊ liber de aialibus precedit librū de plantis. 2.
Naturatū vt ſubicit motui locali ſimplici ſubiectum eſt libri de celo. 2.
Li celū eſt termin⁹ analog⁹ ad corpora celeſtia analogia cauſe ad cauſatū in genere cauſe finalis: ad celeſtia ⁊ ſubceleſtia in gnē cāe efficiētis. 3.
Mathematica eſt ſcia realis diſtincta a nāli phya. 3.
Omnia entia aut ſunt ſubſtantie: aut accidentia: aut vie ad eſſe iſtorum. 3.

Propōnes Secūde ſūme.

Continuū eſt diuiſibile in ſemp diuiſibilia. 3.
Tantum ſunt tres dimenſiones. 3.
Tenet vnuſqs artifex deffinire ſuū ſubiectū. 3.
Corp⁹ mathematicū naturalr̄ prius eſt nā terminis eius: ſed mathematice poſterius eſt. 3.
Non ſemp auctoritatib⁹ cauſat aſſenſus. 4.
Deus intelligit lapidē ergo lapis intelligit. 4.
Poteſt li omnis addi termino habenti tantum vnū ſuppoſitum. 4.
Numerus denarius perfectus eſt: ternarius: ⁊ ſenarius. 4.

Propōnes Tertie ſumme.

Mundus eſt vnus ⁊ perfectus. 4.
Linea eſt cōtinua: ſuperficies diſcreta: corpus continuum ⁊ diſcretum. 5.
Differētia eſt inter iſtas propoſitiones: ꝯtinuū eſt diuiſibile in infinitū: continuū eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia. 5.
Geometer ſupponit ſua principia nō tanq̄ probata a naturali. 5.
Perfectio rei eſſentialis attenditur penes diſtantiā a non gradu perfectionis. 5.
Poteſt locatū maiorari diminuto loco ⁊ vnius locati nō eſt niſi vnus locus proprius. 5.

Propōnes Quarte ſumme

Preter quattuor elemēta ponendū eſt aliud corpus ſimplex circulariter agitari natum: tanto quidem inferiorib⁹ corporib⁹ nobilius: quāto illis ſupereminētius ſublimiuſqs cōſpicitur. 5.
Motus celi eſt ab intelligētia nō obſtante ꝙ intelligentia nō ſit cōſiſtens p naturam. 6.
Omne corpus nō graue aut leue eſt ſimplex. 7.
Celum eſt corpus naturale. 7.
Naturalitas mot⁹ ſepe inuenit ex pte principij actiui ⁊ paſſiui: ſepe ex pte paſſiui tm̄: ex pte principij actiui tm̄ nunq̄ motus eſt naturalis. 8.
Motus ea rōne vocatur ſimplex: qua p lineā breuiſſimā cōmittitur in ordine ad centrū. 8.
Nullū corpus celeſte ē eccentricū mūdo. 8.
In ſpa ſunt ſex circuli maiores ⁊ q̄ttuor minores. 8.
Cōcedūtur duo mot⁹ ſimplices: tres ⁊ q̄ttuor. 9.
Pōt teneri mixtū nō moueri motu ſimplici. 9)
Nō pmittit natura dari equale ad pondus. 10.
Motus naturalis rectus ſemp eſt velocior in fine q̄ in principio. 10.
Unius corporis ſimplicis ē tantū vnus motus ſimplex ſm naturam. 11.
Ois motus violentus vni eſt nālis alteri. 14.
Nō ois motus naturalis vni ē violentus alteri. 14.
Nō ois motus pternālis vni eſt nālis alteri. 14.
Ois mot⁹ ſimplex ē aut nālis aut violentus. 14.
Ois motus pternaturalis eſt mixtus. 14.
Saturnus mouet tantū vno motu ſimplici. 14.
Motus circularis ē pfectior motu recto. 15.
Celum ⁊ corpora ſublunaria ſunt alterius ⁊ alterius rationis. 15.

Propōnes Quinte ſūme.

Celū nō ē graue: nec leue: cū neqs a medio: neqs ad medium feratur. 15.
Celū mouetur motu recto q̄ ꝯriat elemento. 16.
Elementū mouet circulariter ſimpliciter ergo celo contrariatur. 16.
Claudit contradictionē imaginari partem celi a celo diuulſam. 16.
Que ineſſe per intellectum conſtituūtur nō ſunt grauia ⁊ leuia. 16.

Propōnes Sexte ſumme.

Celū neqs gnābile: neqs corruptibile: neqs augmentabile: neqz diminuibile ē: neqs alterabile: neqz illi neqz motui illi⁹ aliqd exiſtit ꝯtrariū. 16.
Nā mouēs circulariter ē abſtracta ⁊ imobilis. 16.
Nō eē gnāti pcedit eē gnāti tpe nō nā tm̄. 16.
Mineralia: plante: aialia putrida ex elementis imediate producuntur. 17.
Celū ē primum mouēs localiter in genere: intelligētia ē primū ſimpliciter. 17.
Deus primū mouens: nō alterans noiatur. 17.
Celū pendet a Deo in genere cauſe finalis tm̄. 17.
Uirtus actiua ſi ē in magnitudie ñ ē eterna: ſz pt virtus paſſiua eē in magnitudine eterna. 17.
Materia celi ⁊ hoꝝ inferioꝝ ſunt alterius ⁊ alterius rationis. 17.
Raritas ⁊ denſitas celeſtis non ꝯtrariant. 18.
Sanguis ē materia ⁊ nutrimētū aialiū. 18.
Datur etas conſiſtentie qua viuēs neqz creſcit: neqz decreſcit. 18.
Qualitates prime ſpēi inſunt aiato vt aiatū: ⁊ ſunt informātes nō inherentes. 18<
Oē nō augmentabile ē nō alterabile: ergo oē alterabile eſt augmentabile. 18.
Omni actioni ſubicitur aliqd: nō acquirit ſubſtātia niſi per generationē. 19.
Secūdū fidē pōt res nālis acqri p modū ⁊ viā miraculoſam: q̄ p creationē. 19.
Celum eſt eternum ſubſtantialiter: nouum accidentaliter. 19.
Illuminatio eſt alteratio ſpiritualis. 19.
Motus rect⁹ ⁊ circularis differūt ſm ſpēm. 19.
Que minus cōueniūt: min⁹ repugnāt: ⁊ que magis repugnāt magis cōueniunt 19.
Eterno ⁊ nou eterno nihil poteſt eſſe cōmune vniuocum. 20.
Omnis motus ex ꝯrio abit in ꝯriū. 21.

Motui

Motui circulari mot⁹ rect⁹ ſm locũ ñ eſt ꝯ̃riꝰ. 21.
Motus diuerſaꝝ dimidiaꝝ ſperarũ ab eiſdẽ pũctis ad eadẽ puncta nõ ſunt cõtrarij. 21.
Motus diuerſaꝝ dimidiaꝝ ſperarũ a diuerſis pũctis ad pũcta oppoſita nõ ſunt cõtrarij. 21.
Motus eiuſdez dimidiate ſpere e diuerſo facti non ſunt contrarij. 21.
Motus eiuſdez celi ſm diuerſos eius ſemicirculos nõ ſunt contrarij. 21.
Motus eiuſdẽ celi ſumpti ab.A.in.B.p.C.⁊ ab.A in.B.per.D.nõ ſunt cõtrarij. 21.
Totius ſpere mot⁹ nõ eſt ꝯ̃riꝰ motui totius eiuſdez ſpere:neq3 totius alterius. 21.
Motus vnius mobilis celeſtis ab oriente in occidẽtem p meridiẽ:⁊ rurſus p ſeptẽtrionez in orientez ⁊ alter ab oriente in occidentẽ p ſeptẽtrionẽ ⁊ rurſus p meridiẽ in oriẽtẽ nõ ſunt inter ſe ꝓprie ꝯ̃rij:q̃uis ſint cõtrario modo facti. 21.

Propõnes Septie ſumme.

Celum eſt finite magnitudinis actu. 22.
Queſtio de infinito eſt tractata hic magis ꝓprie q̃3 in.3.phyſicorum. 22.
Diuerſitas orit̃ circa pricipia q̃ circa pricipiata. 22.
Mundus ẽ infinit⁹ ergo nõ pẽdet ab aliquo. 22.
Mundus vel eſt ſimplr̃ nouus:vel nõ pendet ab aliquo effectiue. 22.
Inuenit̃ ĩfinitũ priuatiue:negatiue ⁊ poſitiue. 22.
Infinito pro intentione infinitatis non cõceditur rõ principiandi. 22.
Hec ꝓpõ:infinitũ actu eſt:claudit ꝯ̃dictõez. 22.
Corruptũ pfecte nõ põt reuerti idẽ numero:ſ3 bene corruptum imperfecte. 23.
Corpus infinitum nõ poteſt moueri circulariter:neq3 alio motu. 24.
Pes eſt pes p figurã cõcomitatiue. 24.
Claudit ꝯ̃dictionẽ deu3 hĩc ptãte3 pducẽdi magnitudinẽ:multitudinẽ:q̃litates infinitas. 25.
Rationes toti⁹ ⁊ ptis:maioritatis ⁊ minoritatis:eq̃litatis ⁊ ineq̃litatĩ demãdant̃ ĩfinitis:ſi ſunt. 25.
Contraria ſunt equalia in cõtrarietate ⁊ equalis virtutis punctualiter. 25.
Proportiões potentiaꝝ mouentiũ ⁊ velocitatib⁹ in motib⁹ eodẽ ꝓportiõis ordine ꝓportionant̃. 26.
Potẽtia duplicata vel reſiſtẽtia ſubduplicata ſequit̃ motus ꝑciſe in duplo velocior. 27.
Proportio eſt duarũ quãtitatũ eiuſdẽ generis adinuicem habitudo. 27.
Quãtitatib⁹ cõicantib⁹ ineſt vna menſura cõis:at nõ cõicantib⁹ nõ ineſt vna mẽſura cõis. 27.
Quinq3 ſunt ſpẽs ꝓportiõis maioris inequalitatis: multiplex:ſuppartĩcularis:ſuppartiẽs:multiplex ſuperꝑticularis:multiplex ſuppartiens. 27.
Non eſt proportio proportionũ ſicut proportio denominationu3. 28.
Idem eſt maius eẽ p duplũ:⁊ in duplo. 29.
Quod non poteſt eſſe factũ:nõ põt incipe eẽ. 30.
Non põt dari grauitas infiniti vigoris. 30
Omnia que minorant̃ ad nõ gradũ:in ĩfinitu3 arithmetice ⁊ geometrice minorant̃. 31.
Motus in infinitu3 arithmetice ⁊ geometrice maiorari poteſt. 31.
Nulla qualitas in infinitu3 geometrice maiorari ſeu intendi põt. 31.
Qualitas in infinitũ arithmetice intendi põt. 31.
Datur reactio ſm qualitates eiuſdẽ ꝯ̃rietatis. 31.
Paſſum ĩfinitu3 nõ patitur ab agente finito. 31.
Paſſu3 finitũ ñ patit̃ ab agente infinito tpe finito. 31.
Põt eſſe virtus extra magnitudinẽ infinita in duratione nõ in vigore:ſi ẽ infinita ⁊ ſit in magnitudie eſt infiniti vigoris. 32.
Infinitũ nõ mouet ĩfinitũ tpe finito neq3 ĩfinito. 32.
Extra celũ nõ ẽ corp⁹ ſenſibile:nec ſpirituale. 32.
Totũ vniuerſu3 ẽ ĩ loco p ptes:aĩa p accidẽs:celũ p centrũ:alia corpora p ſe:q2 ꝯtinent̃. 32.
Locus p quẽ mobile mouet̃ eſt maior:locus ad que3 eſt minor. 33.

Propõnes Octaue ſumme.

Neq3 ſunt:neq3 poſſunt eẽ plures mundi. 33.
Plures ſunt mundi ergo idem mouet̃ plurib⁹ motibus contrarijs. 33.
Corpora iſtius ⁊ alterius mundi ſunt alterius rõnis ergo nomẽ mundi ẽ equiuocũ. 33.
Si eſſent plures mũdi:ñ eẽt ſuperius nãle:neq3 inferius:ſed in ſola ꝯparatione. 34.
Deſcenſus aeris ⁊ aſcenſus eiuſdẽ ad locũ ꝓprium ſunt eiuſdem rõnis. 34.
Põt corpus ſimplex ſm appropinquationẽ ⁊ remotionẽ hr̃e duos motus oppoſitos:nõ ea rõne qua ſimplex:ſed vt compoſitũ. 34.
Motus elementoꝝ nõ eſt ab extrinſeco:q2 mouẽtur a ſeipſis per accidens. 34.
Elementũ mouet̃ a ſe ⁊ ab intrinſeco. 34.
Elementa mouentur ex ſe per accidẽs ⁊ non per ſe proprie. 34.
Quod inclinatur ad aliquẽ locũ:ad quãcũq3 diſtãtiã inclinatur ad illum. 35.
Oĩa corpora eiuſdem nature ſimplicis habẽt eũdez locum numero. 35.
Quieſcit graue ſurſum violenter:eũ deſideret locu3 vnum determinatum. 35.
Naſcitur continuitas motus localis ꝓpter ſpatium continuum vel contiguũ. 35.
Graue q̃3to mouet̃ veloci⁹:tanto efficit̃ graui⁹. 36.
Ex vnitate primi motus:finis:forme:deſiderati infertur vnitas mundi. 35.
In abſtractis a materia nõ ẽ niſi vnũ indiuiduum in vna ſpecie. 35.
In Deo intellectio ⁊ intellectũ ſunt penitus ide3 intellecto ⁊ deſiderato:in hoie nõ. 35.
Natura mundi ẽ vniuerſalis ergo ipſa in plurib⁹ mũdis põt exiſtere. 35.
Forma ẽ principium ſingularitatis ⁊ vniuerſalitatis ſm aliud ⁊ aliud eſſe. 37.
Res eſt ſenſibilis ⁊ intelligibilis per formã. 37.
Celitas ẽ forma celi ⁊ eſt intelligentia forma partis ⁊ totius. 37.
Plurificatio mundi ẽ impoſſibilis ſm mãm:⁊ ẽ poſſibilis ſm formã. 37.
Secũdũ fidẽ anteq̃3 Deus conderet mundum:erat vacuum. 37.
Singulare ſenſibile eſt numerabile:quãdo non ꝯſtat ex tota ſua materia. 38.
Plures ſunt mundi ergo plura principia. 38.
Celũ ꝯponitur ex intelligẽtia ⁊ orbe ſubiecto motui ⁊ luci viſu3 informantibus. 38.
Orbis ſubiectus intelligentie eſt natura neutra:non exiſtens per ſe in actu. 38.
Intelligẽtia cauſat celũ in genere cãe formalis. 38.

Intelligẽtia cauſat celũ ĩ genere cãe formalis. 38.

Propões None ſumme.

Non eſt extra mundũ vacuũ: neqꝫ plenũ. 39.
Congregatũ ex oibus orbibus eſt corpus naturale: vel quaſi corpus naturale. 39.
Firmamentũ eſt primũ mobile in ſe: quo ad nos eſt vltimuꝫ. 39.
Totuꝫ aggregatũ mouet motu diurno: nõ tñ eſt vnᵒ motus numero reſpectu oium orbium: ſed qꝛ oẽs mouentur ab oriente per meridiẽ in occidẽtẽ. 39.
Prima intelligentia nõ poteſt vniri planetis ſm eẽ reale. 39.
Extra celum non eſt locus: non vacuũ: non motus: non tempus. 39.
Propõ cõpoſita ⁊ dictũ illius nunqꝫ repugnãt. 39.
Uita eoruꝫ que ſunt extra celum perpetua eſt ⁊ perfectiſſima. 40.
Intelligẽtie locant per operationem. 40.
Celi eſt vnᵒ tñ locus mãlis ſꝫ infinita mãlia. 41.
Cauſa cõpleta eternitatis motus eſt orbis ſubiectus intelligẽtie ꝙ in ipſo eſt virtᵒ ĩfiniti vigoris. 41.
Motus celi nõ eſt eternᵒ ergo eſt violentus. 41.
Mouens celuꝫ non eſt non in materia ergo quieſcit violenter. 41.

Propões Decime ſũme.

Mundus nõ eſt gnãbilis ex ſe: neqꝫ ex alio. 41.
Cõtraria poſita iuxta ſe ĩuicẽ magis eluceſcũt. 42.
Extra nãm eſt dicere mũdum ingenitum ſed corruptiblem. 42.
Inalterabile ſi alterat: alteratio ẽ ſine ſubieco: ⁊ idẽ exiſtit cã ſuppſitus. 42.
Diſtinctio de factiõe noua ⁊ eterna repugnat Auerroi. 42.
Cuilibet potẽtie actiue rñdet paſſiua ⁊ eꝫ. 42.
Oportet ſubiectuꝫ prius tempore inueniri ſed non eſſe: deinde ſub eſſe. 42.
Apud Theologũ filius in diuinis eſt genitᵒ ab eterno: non factus: creatura ſi fuiſſet ab eterno: fuiſſet facta. 43.
Secũda intelligẽtia non eſt tanta neceſſitate neceſſaria quãta filius in diuinis. 43.
Soluꝫ cõpoſitũ p ſe generat ⁊ corrũpitur. 43.
Si nõ eſſet mã in potentia ad formã roſe foret roſa ens impoſſibile. 43.
Potẽtie actiue ⁊ paſſiue ſimpliciter ⁊ abſolute ſumpte terminant negatiue: limitate certis cõditionibus affirmatiue. 43.
Omnis exceſſus ſufficit ad actionẽ cauſandã reſpectu potentie ſimpliciter ⁊ ſine limitatione ſumpte: reſpectu tamen determinate potentie ⁊ reſiſtentie ꝓexigitur determinatus exceſſus. 44.
Datur minimũ tps p qd hõ non põt durare. 44.
Si qd poſſibile eſt eſſe ⁊ nõ eſſe: hꝫ qdeꝫ tpus determinatuꝫ ad eſſe ⁊ non eſſe. 44.
Non eſt oino ideꝫ ſupponere falſuꝫ ⁊ impoſſibile: ⁊ ſupponere verũ ⁊ poſſibile. 45.
Impoſſibile eſt ideꝫ ſubiectuꝫ eſſe ſimul in potentia ad oppoſita. 45.
Nulluꝫ perpetuũ a parte poſt põt nõ eſſe. 45.
Nulla eſt potentia ad corruptioneꝫ infinita: potentia ad generationeꝫ accidentalis eſt infinita: eſſentialis finita. 45.
Oẽ ſemp ens ẽ incorruptibile pariter ⁊ ĩgenitũ. 46
Inconueniẽs ẽ exiſtimare genitũ eẽ incorruptibile: ⁊ corruptibile eſſe ingenitũ. 46.
Nõ oẽ generabile neceſſario generabit: ſed oẽ corruptibile neceſſario corrũpetur. 46.
Contingens ẽ contingens quando eſt. 46.
Mundus eſt ante retroqꝫ ſempiternus. 47.

Propoſitiões Priẽ ſũme.

Secundi de celo.

Celũ eternũ ẽ nõ ex aliquo elemento. 47.
Intelligentia ẽ intrinſeca ⁊ extrinſeca celo. 47.
Motus eternus parit ĩ generãtẽ ⁊ ꝯſeruãtẽ. 47.
Cã fatigandõis ẽ qꝛ motor mouẽt qñ mouet. 47.
Uirtᵒ ĩ celo ẽ ſilis forme mãli ⁊ abſtracte. 47.
Maxima vnio ẽ recipiẽns ⁊ recepti ĩ abſtractis. 48.
Unione media vnitur intelligentia orbi informans ⁊ non dependens. 48.
Tertia vniõe vniunt forme mãles mãe prĩe. 48.
Carentia materie ⁊ contrarietatis cauſa eſt eternitatis celi. 48.
Si celũ hꝫ dextrũ ⁊ ſiniſtrum: hꝫ ⁊ ante ⁊ retro ⁊ ſuperius ⁊ inferius. 48.
Celũ ẽ ꝑpetuo motũ abſqꝫ labore ⁊ ꝺfatigatiõe. 51.
Celũ retinet ſm nãm oẽs poſitiõis dĩas. 51.
Longitudo celi ſumit ſm diſtãtiã poli ad polũ quoꝝ arcticus ẽ deorſuꝫ: antarticus ſurſuꝫ. 51.
In ſperis ꝯtentis a primo mobili quattuor poſitionis differẽtie oppoſito mõ ſumũtur ad primaꝫ: añ ⁊ retro eodeꝫ modo in oibus corporibᵒ celeſtibus dignoſcuntur. 51.
Pars auſtralis eſt habitata ſm peripateticos veluti ⁊ quarta pars ſeptẽtrionalis. 51.

Propões Secũde ſũme.

Plures ſunt ſperarũ celeſtiũ motus: vt ſint reꝝ naturaliũ generationes ⁊ interitus. 51.
Finis pricipalis motᵒ eterni ẽ itelligẽtia: q̃ ꝓmaria itẽtione agit pp ſe: ſecũdaria pp aliud. 51.
Sola pria itelligẽtia ẽ electa propter ſe. 52.
Terra ergo ignis ꝙ elemẽta itermedia ergo generatiõis ⁊ corruptiõis ergo plures ſpere celeſtes. 52.
Ceſſante motu celi ñ agẽt celũ ĩ hec iferiora. 52.
Celũ ſemp circulariter mouetur ergo ſemper in medio quieſcit terra. 52.

Propões Tertie ſũme.

Celũ figurã habet pfectiſſimã. 53.
Intelligentie ſunt circuli intentionales. 53.
Figura ſupficialis linea vel lineis: corporalis ſupficie vel ſupficiebᵒ terminatur. 53.
Figura eſt accidens eſſentiale celo. 53.
Ois figura plana ẽ aut recta aut circularis aut cõtinetur partiꝫ linea recta: partim circulari. 53.
Figura ſpica ẽ nãlis elemento: quã qdẽ elementum nõ ſibi determinat. 53.
Celũ nõ eſt figure lentis: neqꝫ oualis. 53.
Celũ ẽ rectilineuꝫ ergo extra celũ eſt aliqs locus: ⁊ aliquod corpus ⁊ aliquod vacuũ. 54.
Supficies aque cõuexa ẽ ſperica. 54.

Propões Quarte ſumme.

Celũ mouet ab oriẽte p meridiẽ in occidẽtẽ. 55.
Planeta motu ꝓprio mouet ab oriẽte ĩ occidẽtẽ. 55.
Nõ põt in celo eẽ aliqua inordinatio: qꝛ motus celi nõ hꝫ contrariũ. 55.

Propoſitiões